ספרי׳ – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי׳ תהא שנת נפלאות בכל
צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְּשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: ו הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מֵעָפָר
דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת
אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיב מתוך "תהילות מנחם"

קיב, ט - פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד

מעלת נתינת הצדקה

ד. ומוסיף בזה אדמו"ר מהר"ש, שמכיון שענין הנ"ל "עומדת לעד", לכן גם עבודות האדם צריכה להיות באופן של "עומדת לעד". היינו, שנתינת הצדקה תהי' לא רק ממעשר[107] או מחומש ויותר מחומש, אלא כמ"ש[108] "משפט וצדקה" - **שישפוט את עצמו** מה מוכרח לקיומו ואת השאר ייתן לצדקה. וכמ"ש אדה"ז[109] "ולא אמרו חייך קודמין[110], אלא כשביד אחד קיתון של מים וכו', שהוא דבר השוה לשניהם בשווה לשתות להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי הטף ועצים וכסות בקרה וכה"ג, כלדברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכל בני ביתו, ולא שייך בזה חייך קודמין מאחר שאינן חיי נפש ממש כו'".

ובאמת הנה גם ענין המשפט בצדקה אינו מספיק, אלא צריך להיות מעשה הצדקה **בלי גבול ממש**, שע"ז אמרו חז"ל[111] "בכל מאדך- בכל ממונך". ועי"ז נמשך למטה בגשמיות גילוי אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות.

המשך בעמוד טו

---

107) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס רמט.
108) תהלים צט, ד. וראה "תהלות מנחם" עה"פ.
109) אגה"ק סט"ז.
110) ב"מ סב, א.
111) ואתחנן ו, ה ובפרש"י.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיב, קיג..... ג

ג) מאמר ד״ה פדה בשלום נפשי
שבת פרשת ויצא, יו״ד כסלו, ה׳תשי״ט ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת ויצא,
יו״ד כסלו, ה׳תשי״ט..... טז

ה) לקוטי שיחות – פרשת ויצא
(בלה״ק) כרך י׳ ..... כא

ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כו

ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה
ז״ל שניאורסאהן חוברת לח, תרגום מאידיש ..... כז

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצא ..... כח

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויצא..... כט

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצא..... סט

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויצא ..... ע

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת ויצא..... פ

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם..... פב

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק :

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת ויצא ..... פה

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויצא ..... קד

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויצא ..... קי

יז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק א, תהלים פרק קב-קג..... קיב

יח) משניות – מסכת עבודה זרה
ביאור קהתי ..... קיד

יט) עין יעקב מסכת יומא..... קכא

כ) מסכת שקלים עם ביאורים
מדף טז עד דף כב..... קכב

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד :

כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קנז

כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קנז

כג) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... קנח

כד) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קנט

כה) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קס

כו) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קס

כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב..... קסא

כח) ספר המאמרים ה׳תרפ״ט
אדמו״ר מוהריי״צ..... קסב

כט) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ..... קסג

ל) רשימת כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסד

לא) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסה

לב) חומש לקריאה בציבור ..... קסו

לג) לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא..... קעד

לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו, ה'תשי"ט

(הנחה בלתי מוגה)

פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי[1]. הִנֵּה[2] פֵּירוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא שֶׁפָּסוּק זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם עֲבוּר נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל. וְנוֹסָף לָזֶה, יֶשְׁנוֹ גַּם הַפֵּירוּשׁ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[3] עַל פָּסוּק זֶה, אָמַר הַקָּבָּ"ה כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילוּ פְּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁמִּזֶּה מוּבָן שֶׁפָּסוּק זֶה קָאֵי עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה. וְכֵן מוּכָח גַּם מֵ'אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ' דְּבּוּר־הַמַּתְחִיל אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּצְדָקָה[4], שֶׁמְּבָאֵר שָׁם שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנִּקְרֵאת שָׁלוֹם, נַעֲשֵׂית הַגְּאוּלָה הַפְּרָטִית בְּנֶפֶשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית גַּם הַגְּאוּלָה הַכְּלָלִית, שֶׁמִּזֶּה מוּבָן גַּם כֵּן שֶׁהַפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי קָאֵי עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה. וְתוֹכֶן הַכָּתוּב הוּא לְבָאֵר אוֹפֶן הַגְּאוּלָה, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ שֶׁהַפְּדִיָּה הִיא בְּשָׁלוֹם, וְהַיְנוּ דְּעִם הֱיוֹת שֶׁיֶּשְׁנוֹ הָעִנְיָן דְּמִקְּרָב לִי, מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי זֶה בְּשָׁלוֹם. וְטַעַם הַדָּבָר, כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, דְּרַבִּים הוּא

ביאור בדרך אפשר

פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי[1]. ועל פסוק זה נאמר באחד ממאמרי הרבי הפותח בפסוק זה (שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו, תשמ"ו) "שבכל ג' הגאולות דרבותינו נשיאינו – גאולת אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו, גאולת אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו, וגאולת כ"ק מורי־וחמי אדמו"ר בי"ב תמוז – אמרו בעלי הגאולה פסוק זה ביום שנגאלו. בנוגע לגאולת אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו ידוע מה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש שלו, כשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי כו' יצאתי בשלום מה' שלום. בנוגע לגאולת אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו, ידוע שרבותינו נשיאינו היו אומרים שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש, וכיוון שהפסוק פדה בשלום נפשי הוא בשיעור תהלים החודשי דיום העשירי לחודש, הרי שביום גאולתו (עשירי בכסלו) אמר פסוק זה. ובנוגע לגאולת כ"ק מורי־וחמי אדמו"ר בי"ב תמוז, ידוע מנהג רבותינו נשיאינו שבזמנים ובמצבים מיוחדים היו מוסיפים לומר השיעור תהלים כפי שנחלק לימי השבוע (נוסף על שיעור תהלים החודשי), וכיוון שהקביעות די"ב תמוז בשנת תרפ"ז (שנת המאסר והגאולה) היתה ביום שלישי, והפסוק פדה בשלום נפשי הוא בשיעור תהלים השבועי דיום שלישי בשבוע, מובן, שבעל הגאולה די"ב תמוז אמר פסוק זה ביום גאולתו. ומבואר במקום אחר שהשייכות דגאולת יו"ד כסלו לפסוק פדה בשלום נפשי היא (בעניין אחד) עוד יותר מהשייכות דגאולת י"ט כסלו וי"ב תמוז לפסוק זה, דכיוון שפסוק זה הוא בשיעור תהלים דיום העשירי לחודש, הרי השייכות דפסוק זה ל[הגאולה ד]יו"ד כסלו היא מודגשת בכל שנה ושנה".

הִנֵּה[2] **פֵּירוּשׁ הַפָּשׁוּט** של הפסוק "פדה בשלום" **הוּא שֶׁפָּסוּק זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם עֲבוּר נַפְשׁוֹ** ככתוב "פדה בשלום נפשי" **וְנַפְשׁוֹת כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל** כתודה לה' על שפדה את נפשו והציל אותו מרודפיו ומאויביו ועל כך שפודה ומציל את כללות בני ישראל. **וְנוֹסָף לָזֶה,** בנוסף לפירוש הפשוט, **יֶשְׁנוֹ גַּם הַפֵּירוּשׁ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[3] בגמרא **עַל פָּסוּק זֶה, אָמַר הַקָּבָּ"ה כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילוּ פְּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמוֹת הָעוֹלָם,** לפי דרשת חכמינו על הפסוק שהעוסק בתורה, בגמילות חסדים ובתפילה בציבור עליו נאמר "פדה בשלום נפשי" כי הוא כאילו פודה את הקדוש ברוך הוא בעצמו ואת כל עם ישראל **מוּבָן שֶׁפָּסוּק זֶה קָאֵי** מכוון **עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה** כאשר תהיה הפדייה של הקדוש ברוך הוא, כביכול, מהגלות (כדברי חכמינו שבזמן הגלות גם השכינה נמצאת בגלות, כביכול, ככתוב "בכל צרתם לו צר") וכן תהיה הפדייה והחצלה של "בני", בני ישראל שהם בניו של הקדוש ברוך הוא.

וְכֵן מוּכָח הוכחה נוספת לכך שהפסוק "פדה בשלום" קשור בגאולה העתידה לבוא **גַּם מֵ'אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ'** שבספר התניא **דְּבּוּר־הַמַּתְחִיל** הפותחת במאמר חכמינו ז"ל **אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּצְדָקָה**[4], **שֶׁמְּבָאֵר שָׁם** רבנו הזקן באגרת זו **שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנִּקְרֵאת שָׁלוֹם,** שהרי היא מקרבת בין איש לרעהו. וכן, בלשון רבנו הזקן ב'אגרת הקודש' האמורה, "לפי שנעשה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים...", **נַעֲשֵׂית הַגְּאוּלָה הַפְּרָטִית בְּנֶפֶשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה** שכל אחד מישראל בפרט עובר ממצב של גלות למצב של גאולה **נַעֲשֵׂית גַּם הַגְּאוּלָה הַכְּלָלִית** של כל עם ישראל, **שֶׁמִּזֶּה מוּבָן גַּם כֵּן שֶׁהַפָּסוּק פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי קָאֵי** מכוון **עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה. וְתוֹכֶן הַכָּתוּב הוּא לְבָאֵר אוֹפֶן הַגְּאוּלָה,** שכן הגאולה עצמה יכולה להיות בכמה אופנים והפסוק מלמדנו שהגאולה תהיה בדרך של "פדה בשלום" **שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ** וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב אומר "פדה בשלום", להורות **שֶׁהַפְּדִיָּה הִיא בְּשָׁלוֹם, וְהַיְנוּ דְּעִם הֱיוֹת שֶׁיֶּשְׁנוֹ הָעִנְיָן דְּמִקְּרָב לִי,** וקרב הוא מלחמה כפי שבפשטות דוד המלך ניהל מלחמות עם אויביו, **מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי זֶה** פדייה וגאולה **בְּשָׁלוֹם. וְטַעַם הַדָּבָר,** הסיבה לכך שלמרות שקודם לכן היה מצב של "קרב", מלחמה, למעשה הפדייה היא פדייה בשלום הוא, **כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, דְּרַבִּים הוּא עִנְיָן שֶׁל**

1) תהלים נה, יט. 2) ראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' רד ואילך). 3) ברכות ח, א. 4) ס"ד.

ביאור בדרך אפשר

הֵיפֶךְ הַקְּדוּשָׁה[5], רבים במובן של פירוד והיפך האחדות, כמובא בקבלה וחסידות שהקליפות והסטרא־אחרא שהם היפך הקדושה נקראים "טורי דפרודא", הרים הגורמים פירוד, על שם הישות והיפך הביטול, בניגוד לקדושה שהיא בביטול ובאחדות **וּכְמוֹ** שמצינו בתורה **בְּעֵשָׂו שֶׁהָיוּ לוֹ רַק שֵׁשׁ נְפָשׁוֹת, וּמִכָּל־מָקוֹם כְּתִיב**[6] **נְפָשׁוֹת לְשׁוֹן רַבִּים,** כי כל אחד הוא "יש" ומציאות נפרדת בפני עצמה, ובכל זאת **הִנֵּה עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דִּבְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, שֶׁעוֹשִׂים גַּם מְרַבִּים שֶׁיִּהְיוּ עִמָּדִי,** ובמקום להיות "יש" ומציאות נפרדת יהיו "עמדי", היינו בטלים לקדושה ואלוקות **אֲזַי נַעֲשֵׂית הַפְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם** כי האויב מתבטל לגמרי ומתהפך מאויב לאוהב. **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[7] בגמרא **עַל פָּסוּק**[8] **שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב,** ולכן הכתוב מקדים "שלום לרחוק" לפני "שלום לקרוב" (ובלשון הגמרא: "... אמר רבי אבהו, מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא [בתחילה] והדר [אחר כך] לקרוב"), **הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת מֵרָחוֹק קָרוֹב,** להפוך את האויב לאוהב (כעבודת התשובה שבה מדובר בגמרא, שהיא הפיכת ה"רחוק" ל"קרוב") **נַעֲשֶׂה ב' פְּעָמִים שָׁלוֹם** כלשון הכתוב הנזכר שנאמר בו "שלום" פעמיים. **וּכְמוֹ כֵן גַּם בְּפָסוּק זֶה,** "פדה בשלום", שהם נפרדים ובעלי "ישות" (**רָחוֹק**) **עִמָּדִי** (**קָרוֹב**), שהוא עניין הביטול והאחדות, **נַעֲשֶׂה פְּדָה בְּשָׁלוֹם, בְּשָׁלוֹם דָּיְיקָא,** הכתוב מדגיש שהפדייה היא בשלום, להורות שזהו שלום בדרגה נעלית שנובעת כתוצאה מהתהפכות ה"רבים" ל"עמדי", כמו התהפכות ה"רחוק" ל"קרוב" ולכן הפדייה בשלום היא בעצם **ב' שָׁלוֹם**[9].

ביאור בדרך אפשר

ב) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה את האמור לעיל שפדייה ב"שלום" היא על ידי הפיכת האויב לאוהב וה"רחוק" ל"קרוב" **עִם פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ,** פרשת ויצא, **שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה**[10]**, דְּקָאֵי עַל יְרִידַת הַנְּשָׁמָה** שהכוונה (לפי פנימיות הדברים) היא **עַל יְרִידַת הַנְּשָׁמָה** ממקור חוצבה הרוחני למעלה באלוקות **לְמַטָּה**[11] להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה **(כַּיָּדוּעַ ב' הַפֵּירוּשִׁים בְּחָרָנָה**[12]**,** האמור כאן ביעקב אבינו **אִם קָאֵי עַל מַלְכוּת, אוֹ לְמַטָּה יוֹתֵר, שֶׁקָּאֵי עַל בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** לפי פירוש אחד הכוונה ל"יציאה" וירידה של אור אלוקי ממקור עליון עד ספירת המלכות שבעולם האצילות, העולם הראשון והנעלה ביותר מארבעת העולמות הרוחניים הכלליים. ולמרות שמדובר בדרגה אלוקית נעלית, הדבר נחשב ירידה כי לעומת האין־סוף עצמו גם עולם האצילות הוא עולם עם הגדרות מסוימות וספירת המלכות היא הדרגה האחרונה והתחתונה מבין עשר הספירות, ולפי הפירוש השני הכוונה לירידה למטה יותר, לעולמות בריאה־יצירה־עשייה שלמטה מעולם האצילות ובהם האור האלוקי יורד יותר. ובעוד שבאצילות אין כל נתינת מקום למציאות של נבראים, בעולמות אלה, בכל עולם לפי עניינו, המציאות של נבראים מקבלת ביטוי מסויים **דְּזֶהוּ** היציאה מהקדושה העליונה לחוץ לארץ, "חרנה", המסמלת את ירידת האור האלוקי מלמעלה למטה, למלכות דאצילות או לעולמות בריאה־יצירה־עשיה, ירידה זו היא **עִנְיַן יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה), וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר קָאֵי** המושג "חרן" **עַל זְמַן הַגָּלוּת**[13]**,** ולאחר האמירה הכללית הזו הנרמזת, כאמור, ב"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", **מַמְשִׁיךְ הַכָּתוּב**[14] **דִּבְרֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ, אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי גוֹ' וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה הֲוָיָ' לִי לֵאלֹקִים,**

1 עִנְיַן שֶׁל הֵיפֶךְ הַקְּדוּשָׁה[5], וּכְמוֹ בְּעֵשָׂו שֶׁהָיוּ לוֹ
2 רַק שֵׁשׁ נְפָשׁוֹת, וּמִכָּל־מָקוֹם כְּתִיב[6] נְפָשׁוֹת לְשׁוֹן
3 רַבִּים, הִנֵּה עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דִּבְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי,
4 שֶׁעוֹשִׂים גַּם מְרַבִּים שֶׁיִּהְיוּ עִמָּדִי, אֲזַי נַעֲשֵׂית
5 הַפְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם. וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[7] עַל
6 פָּסוּק[8] שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב, לָרָחוֹק
7 שֶׁנַּעֲשָׂה קָרוֹב, הַיְינוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת
8 מֵרָחוֹק קָרוֹב, נַעֲשֶׂה ב' פְּעָמִים שָׁלוֹם. וּכְמוֹ כֵן
9 גַּם בְּפָסוּק זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה לַעֲשׂוֹת מֵרַבִּים
10 (רָחוֹק) עִמָּדִי (קָרוֹב), נַעֲשֶׂה פָּדָה בְּשָׁלוֹם,
11 בְּשָׁלוֹם דָּיְיקָא, ב' שָׁלוֹם[9].

12 ב) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, שֶׁלְּאַחֲרֵי
13 שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ
14 חָרָנָה[10], דְּקָאֵי עַל יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה[11]
15 (כַּיָּדוּעַ ב' הַפֵּירוּשִׁים בְּחָרָנָה[12], אִם קָאֵי עַל
16 מַלְכוּת, אוֹ לְמַטָּה יוֹתֵר, שֶׁקָּאֵי עַל בְּרִיאָה־
17 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, דְּזֶהוּ עִנְיַן יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה),
18 וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר קָאֵי עַל זְמַן הַגָּלוּת[13], מַמְשִׁיךְ
19 הַכָּתוּב[14] דִּבְרֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ, אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים
20 עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי גוֹ' וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד
21 לִלְבּוֹשׁ וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה הֲוָיָ'

---

5) ראה אוה"ת שם (ע' רט). 6) וישלח לו, ו. 7) ברכות לד, ב. 8) ישעי' נז, יט. 9) ראה גם רד"ה פדה בשלום באוה"ת נ"ך ח"ג ס"ע א'שח. 10) ר"פ ויצא (כח, י). 11) אור החיים פרשתנו (ויצא) כח, יד. ד"ה ויצא תר"ל, תר"פ תרפ"ז. ועוד. וראה ד"ה מי מנה פ"ג ואילך וד"ה והי' שארית יעקב פ"ב תשח"י (תו"מ חכ"ג ע' 119 ואילך; ס"ע 173 ואילך). 12) ראה ביאורי הזהר פרשתנו (ויצא) — לאדמו"ר האמצעי טז, ג ואילך. יז, ד ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' צז. דרושים שבהערה הקודמת. 13) ראה ב"ר פס"ח, יג. רמב"ן ריש פרשתנו (ויצא) מפדר"א. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 153 ואילך. שם ע' 355 ואילך. 14) שם, כ־כב.

ביאור בדרך אפשר

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים גוֹ׳. וְאִיתָא בַּזֹּהַר[15], בְּגִין דְּחָמָא (יַעֲקֹב) בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא דּוּחֲקָא דְּגָלוּתָא בַּתְרָאָה בְּסוֹף יוֹמַיָּא כוּ׳ כיוון שראה (יעקב) ברוח הקודש את דוחק [קושי] הגלות האחרון בסוף הימים כו׳ אָמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי והדברים מתאימים לאמור לעיל ש״פדה בשלום״ מתייחס לגאולה העתידה לבוא, וגם כאן יעקב אבינו אמר ״ושבתי בשלום״ בקשר לגאולה העתידה.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[16] שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי גוֹ׳ כְּמְחוֹלַת הַמַּחֲנָיִם, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן בפסוקים אלה ב׳שיר השירים׳ **ד׳ פְּעָמִים שׁוּבִי, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[17] שֶׁקָּאֵי** העובדה שהביטוי ״שובי״ נזכר כאן ארבע פעמים מכוונת **עַל הַשִּׁיבָה** החזרה והגאולה והפדייה **מִד׳ הַגָּלֻיּוֹת** כמובא בדברי חכמינו ז״ל שהגלויות של בני ישראל מתחלקות באופן כללי לארבע (גלות מצרים, גלות אשור, גלות בבל וגלות אדום) **(וְכַמְּבוֹאָר בַּאֲרֻכָּה בְּקַנְטְרֵס דְּרוּשֵׁי חֲתוּנָה[18]** בו רוכזו המאמרים שאמר הרבי הריי״צ בעת נישואי הרבי והרבנית בשנת תרפ״ט), **וְעַל זֶה נֶאֱמַר שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית, הַיְנוּ שֶׁהַשִּׁיבָה** החזרה והגאולה של בני ישראל מכל ארבעת הגלויות **הִיא בְּשָׁלוֹם, עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב** ביעקב אבינו לגבי היציאה והירידה מארץ ישראל לחרן **וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם. וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בְּפָסוּק זֶה** ״אם יהיה אלוקים עמדי...״ **חֶשְׁיב** הפסוק מונה **כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת[19], וּבְסֵדֶר דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה** היינו שבסדר עולה, והפסוק מונה תחילה את הדרגה הנמוכה ואחר כך את היותר גבוהה וכן הלאה. **תְּחִילָּה נֶאֱמַר** בדברי יעקב אבינו **וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ שֶׁהוּא** לפי המשמעות הפנימית של הדברים **עִנְיַן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֲרֵי לֶחֶם קָאֵי עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת מָזוֹן פְּנִימִי,** כיוון שלימוד

ביאור בדרך אפשר

התורה הוא באמצעות שכל האדם הקולט ותופס את דברי התורה באופן שהם חודרים בו בפנימיותו, התורה נמשלה ללחם המסמל את המזון שהאדם אוכל וקולט בתוך גופו ומעכל היטב **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[20] וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי,** כפי שנרמז בפסוק זה האומר שהתורה חודרת לתוך פנימיות האדם, המעיים שלו, כמו המזון, **וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ הוּא מִצְוֹת שֶׁהֵם לְבוּשִׁים** כיוון שקיום המצוות הוא במעשה שהוא כוח חיצוני שלא משפיע על הנפש באופן ישיר וגלוי, הן נמשלו לבגד שהאדם לובש מעל גופו והוא דבר חיצוני **וּמַקִּיפִים** היינו כדבר שנשאר ״מקיף״ מלמעלה ומבחוץ ולא נכנס ולא חודר בפנימיות. **וְאַחַר־כָּךְ** בהמשך הפסוק **נֶאֱמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי,** והביטוי ״ושבתי״ מלמד **שֶׁהוּא עֲבוֹדַת הַ׳בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה׳ שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[21] מָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוֹלִים לַעֲמוֹד** כי מי שהיה רחוק והתקרב, עבודתו היא ביתר שאת (ובלשון הזוהר שהובא ונתבאר פעמים רבות בתורת החסידות - ״בחילא יתיר״, היינו בתוספת וביתרון כוח), לעומת מי שמעולם לא התרחק. **וּלְאַחֲרֵי שֶׁמְּבֹאָר סֵדֶר הָעֲבוֹדָה,** מלמטה למעלה, היינו עבודת הצדיקים תחילה ואחר כך עבודת ה׳בעלי תשובה׳ **מְבֹאָר גַּם פְּרָטֵי הַהַמְשָׁכוֹת** וירידת גילוי האור האלוקי **מִלְּמַעְלָה** למטה **שֶׁנַּעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה** שכן ההמשכה היא בהתאם לתוכן ואופן העבודה, וככל שהעבודה נעלית יותר, היא גורמת המשכה והתגלות ממקור אלוקי נעלה יותר. **וְהַסֵּדֶר הוּא, שֶׁתְּחִילָּה נֶאֱמַר** בפסוק **וְהָיָה הָוֵי׳ לִי לֵאלֹקִים, דְּהִנֵּה עַכְשָׁו** בזמן הגלות, כאשר העולם מעלים ומסתיר על האור האלוקי שבורא ומקיים ומחיה אותו **הַמָּגֵן דְּשֵׁם אֱלֹקִים מַעְלִים עַל שֵׁם הָוֵי׳,** ככתוב ״כי שמש ומגן ה׳ אלוקים״ ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שהשמש מאירה באור גדול מאד שאי־אפשר להביט בו ללא מגן, ואור השמש מאיר ומועיל באמצעות מגן

1 לִי לֵאלֹקִים, וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה
2 יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים גוֹ׳. וְאִיתָא בַּזֹּהַר[15], בְּגִין
3 דְּחָמָא (יַעֲקֹב) בְּרוּחָא דְּקוּדְשָׁא דּוּחֲקָא דְּגָלוּתָא
4 בַּתְרָאָה בְּסוֹף יוֹמַיָּא כוּ׳ אָמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל
5 בֵּית אָבִי. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[16] שׁוּבִי שׁוּבִי
6 הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי גוֹ׳ כְּמְחוֹלַת הַמַּחֲנָיִם,
7 שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן ד׳ פְּעָמִים שׁוּבִי, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
8 זַ״ל[17] שֶׁקָּאֵי עַל הַשִּׁיבָה מִד׳ הַגָּלֻיּוֹת (וְכַמְּבוֹאָר
9 בַּאֲרֻכָּה בְּקַנְטְרֵס דְּרוּשֵׁי חֲתוּנָה[18]), וְעַל זֶה נֶאֱמַר
10 שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית, הַיְנוּ שֶׁהַשִּׁיבָה הִיא בְּשָׁלוֹם,
11 עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם. וּבִפְרָטִיּוּת
12 יוֹתֵר, הִנֵּה בְּפָסוּק זֶה חֶשְׁיב כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת[19],
13 וּבְסֵדֶר דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. תְּחִילָּה נֶאֱמַר וְנָתַן לִי
14 לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ שֶׁהוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת
15 הַצַּדִּיקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֲרֵי לֶחֶם קָאֵי עַל
16 הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת מָזוֹן פְּנִימִי, כְּמוֹ
17 שֶׁכָּתוּב[20] וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי, וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ הוּא
18 מִצְוֹת שֶׁהֵם לְבוּשִׁים וּמַקִּיפִים. וְאַחַר־כָּךְ נֶאֱמַר
19 וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁהוּא עֲבוֹדַת
20 הַ׳בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה׳ שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים,
21 כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[21] מָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה
22 עוֹמְדִים אֵין צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוֹלִים לַעֲמוֹד.
23 וּלְאַחֲרֵי שֶׁמְּבֹאָר סֵדֶר הָעֲבוֹדָה, מְבֹאָר גַּם פְּרָטֵי
24 הַהַמְשָׁכוֹת מִלְּמַעְלָה שֶׁנַּעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה.
25 וְהַסֵּדֶר הוּא, שֶׁתְּחִילָּה נֶאֱמַר וְהָיָה הָוֵי׳ לִי
26 לֵאלֹקִים, דְּהִנֵּה עַכְשָׁו הַמָּגֵן דְּשֵׁם אֱלֹקִים מַעְלִים
27 עַל שֵׁם הָוֵי׳, שֶׁהֲרֵי אִילּוּ הָיָה שֵׁם הָוֵי׳ בְּגִילּוּי,

15) ח״א כג, ב. 16) שה״ש ז, א. 17) שהש״ר עה״פ. 18) ד״ה ובכל בניך תרפ״ט פ״ב (סה״מ תרפ״ט ע׳ 72). 19) ראה תו״ח פרשתנו קסו, ד ואילך. 20) תהלים מ, ט. 21) רמב״ם הל׳ תשובה פ״ז ה״ה.

שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו ה'תשי"ט

ביאור בדרך אפשר

וכיסוי, כך, כביכול, לגבי האופן שבו מאיר האור האלוקי מלמעלה למטה - שם הוי' מסמל את עניין האין־סוף שבאור ואת העובדה שהעולם לא מסוגל לקבל ולהכיל את האור הזה **שֶׁהֲרֵי אִילּוּ הָיָה שֵׁם הֲוָיָ' בְּגִילּוּי, אֲזַי הָיְתָה מִתְבַּטֶּלֶת כָּל הַמְּצִיאוּת,** כי כאשר מאיר אור אלוקי אין־סוף ובלי גבול אין מקום למציאות מוגבלת **וְלָכֵן הַשֵּׁם אֱלֹקִים מַעְלִים עַל שֵׁם הֲוָיָ'** ומשמש לו כיסוי ו'מגן' כביכול, על ידי ששם הוי' מגביל ומצמצם אותו, **אֲבָל לֶעָתִיד־לָבֹא יִהְיֶה שֵׁם הֲוָיָ' בְּגִילּוּי,** ללא העלם וכיסוי **שֶׁזֶּהוּ** שאמרו חכמינו ז"ל על לעתיד לבוא **שֶׁהַקָּבָּ"ה מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּקָהּ**[22] (וזה לשון הגמרא: "... אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש־ברוך־הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה..."), **הַיְנוּ שֶׁיָּאִיר שֶׁמֶשׁ הֲוָיָ'**[23] האור האלוקי הבלתי מוגבל המאיר בשם הוי' **כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְכוּסֶה בְּנַרְתִּק דְּשֵׁם אֱלֹקִים** כי לעתיד לבוא המציאות הגשמית תהיה כל כך מעודנת שכבר לא תהווה העלם והסתר על האור האלוקי. **וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וְהָיָה הֲוָיָ' לִי לֵאלֹקִים,** שלפי פנימיות הדברים הפסוק מדבר על לעתיד לבוא ואומר **שֶׁשֵּׁם הֲוָיָ' יִהְיֶה בְּגִילּוּי.**

וְאַחַר־כָּךְ מַמְשִׁיךְ הפסוק ומדבר על המשכה אלוקית נעלית עוד יותר, ככתוב **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים, שֶׁזּוֹהִי הַמִּשְׁכָּה הַב', וְהַיְנוּ שֶׁלְּאַחֲרֵי שֶׁכְּבָר נִמְשַׁךְ הַמַּקִּיף (דְּשֶׁמֶשׁ הֲוָיָ') בִּפְנִימִיּוּת,** הָאוֹר האלוקי הבלתי מוגבל שמאיר לעולם באמצעות שם הוי' נקרא אור 'מקיף' כי הוא נעלה מכדי להתלבש בנבראים ובעולמות באופן פנימי (שמצומצם ומוגבל בהתאם ליכולת הקליטה של כל נברא), אך לעתיד לבוא, לאחר שהעולם יתעלה ויזדכך ויהפוך לכלי ראוי לקלוט אלוקות, גם האור ה'מקיף' יתלבש בהתלבשות פנימית, ואחר שהאורות שכיום הם 'מקיפים' יאירו ויחדרו בפנימיות, ובעצם מה שכיום 'מקיף' יהיה לעתיד לבוא 'פנימי', **אֲזַי יוּמְשְׁכוּ** ויתגלו מלמעלה למטה **מַקִּיפִים נַעֲלִים יוֹתֵר** מהאורות שהם 'מקיפים' כיום, **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן בֵּית אֱלֹקִים, דֶּאֱלֹקִים זֶה הוּא לְמַעְלָה מֵהֲוָיָ'** בשונה מהיחס בין 'הוי' ו'אלקים' האמור לעיל, היינו שהוי' מסמל את האור הלא מוגבל, ואלוקים מסמל את האור המוגבל והמצומצם ואת כוח הגבול המסתיר על 'הוי', ואם כן ברור ששם הוי' הוא דרגה נעלית יותר משם אלוקים, הרי 'בית אלוקים' שמכוון כלפי ההמשכה וההתגלות שתהיה לעתיד לבוא הוא למעלה משם הוי' (כפי ששם הוי' הוא כיום), כי ה'מקיף' נעלה מהפנימי ואם שם הוי' של עכשיו שכעת הוא מקיף יהפוך להיות פנימי, הרי 'בית אלוקים' זה שיהיה אז מקיף, בהכרח נעלה ממנו, ולכן 'בית אלוקים' מכוון להמשכה שלמעלה משם הוי' כפי שהוא עכשיו. **וּלְהַמְשָׁכָה זוֹ** ההמשכה היותר נעלית שתאיר לעתיד לבוא **מַגִּיעִים עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה דַּוְקָא** ולא על ידי תורה ומצוות באופן כללי, שהיא עבודת הצדיקים. **וְצָרִיךְ לְהָבִין,** לפי האמור לעיל ש'בית אלוקים' רומז להמשכה אלוקית נעלית ביותר, **מַהוּ עִנְיַן** התוכן הפנימי של **בֵּית אֱלֹקִים שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהָאֶבֶן. וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב** בדברי יעקב אבינו בפסוק זה **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת, דְּלִכְאוֹרָה הַוָה לֵיהּ לְמֵימַר** היה לו לומר **וְהָאֶבֶן אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה, וּכְבָר הָיֵינוּ יוֹדְעִים אֵיזֶה אֶבֶן הִיא, וְלָמָּה הוּצְרַךְ לוֹמַר וְהָאֶבֶן הַזֹּאת**[24] כך שלכאורה התוספת של המלה "הזאת" מיותרת.?

ג) וְהִנֵּה אִיתָא מובא **בַּזֹּהַר**[25] **דְּ'זֹאת' הִיא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר**[26] **בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, דָּא תַּרְעָא לְאַעֲלָאָה**[27]. **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב**[28] **אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ גו' כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדוֹעַ אוֹתִי, דְּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל - הַיְנוּ בְּבִיטּוּל דְּמַלְכוּת.**

וְעַל זֶה נֶאֱמַר[26] לגבי עבודת יום הכיפורים, היום שבו הכהן הגדול נכנס לתוך קודש הקדשים **בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, דָּא תַּרְעָא לְאַעֲלָאָה**[27] זהו שער להיכנס, היינו שספירת המלכות היא האמצעי והשער להיכנס בו לדרגות גבוהות בקדושה ואלוקות, כפי שהולך ומבאר. **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב**[28] **אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ גו' כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדוֹעַ אוֹתִי, דְּמַה שֶּׁכָּתוּב** בסיום הפסוק **בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל**

---

22) נדרים ח, סע"ב. וש"נ. 23) ע"פ תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיוה"א פ"ד ואילך. 24) ראה גם רד"ה והאבן הזאת תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' סו). 25) ראה תקו"ז בהקדמה (יא, ב). — הובא בפרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך זאת. 26) אחרי טז, ג. 27) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 122. וש"נ. 28) ירמי' ט, כב־כג. וראה זח"ב קנח, ב.

ביאור בדרך אפשר

היינו שהחכמה והגבורה (וכן שאר הדברים המנויים בפסוק זה) אינם הדרך לעלייה וכניסה לקדושה ואלוקות, ואילו ב"זאת", שער הכניסה לאלוקות - **הֵינוּ בְּבִיטּוּל דְּמַלְכוּת,** מידת המלכות היא בביטול כמבואר בקבלה וחסידות שאין לה שום ענין ותוכן משלה, וכל עניינה הוא מה שמקבלת מהספירות שמעליה (המוחין והמידות) והיא נמצאת ב'ביטול' של 'מקבל' ביחס ל'משפיע'.

וְהָעִנְיָן בְּזֶה[29]**, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ בְּפָסוּק זֶה סְתִירָה מֵרֵישָׁא לְסֵיפָא** מתחילת הפסוק לסופו, **דִּבְתְחִלָּה אוֹמֵר אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ, וַהֲרֵי הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא גַּם לְחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַחָכְמָה הָאֲמִיתִּית,** וגם הלומד תורה, למרות שהוא לומד את החכמה האמיתית, לא ראוי לו שיתהלל ויתפאר בכך **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר**[30] **שֶׁהַנָּבִיא צָוַח וְאָמַר לְמָארֵי תּוֹרָה,** לבעלי תורה **חֲכָמִים בְּאוֹרַיְתָא וַעֲתִירִין בָּהּ** חכמים בתורה ועשירים בה **וּשְׁמֵחִים בְּחֶלְקָם, צָוַח לְגַבַּיְהוּ** צועק כלפיהם הנביא **וְאָמַר כֹּה אָמַר ה' אַל יִתְהַלֵּל גּוֹ'** ואל להם להחזיק טובה לעצמם על כך שהם בעלי תורה ואפילו עשירים בידיעת התורה. **וְכֵיוָן שֶׁלֹּא מַסְפִּיק יְדִיעַת הַתּוֹרָה** בלבד, **כּוֹלֵל גַּם מַדְרֵיגַת מָארֵי תּוֹרָה חֲכָמִים בְּאוֹרַיְתָא וַעֲתִירִין בָּהּ (עִנְיַן הָעֲשִׁירוּת),** לא די אפילו בדרגה כזו בלימוד התורה **שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ שֶׁדָּוִד הָיָה מְחַבֵּר תּוֹרָה בַּהֲקָבָּ"ה**[31]**, אִם כֵּן, מַהוּ הַפֵּרוּשׁ בְּסֵיפֵיהּ דִּקְרָא כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדוֹעַ אוֹתִי, שֶׁהוּא עִנְיַן חָכְמָה אֱלֹקִית, שֶׁעַל זֶה אָמַר בִּתְחִלָּה אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ גּוֹ'.**

ד) אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כָּל עִנְיְנֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הֵם בְּדֶרֶךְ חוֹתָם הַמִּתְהַפֵּךְ[32]**. וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא**[33] **בִּבְנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁחָלָה וְנִתְרַפֵּא, וְאָמַר לְאָבִיו עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי, עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה, וְאָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי עוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ. וְהִנֵּה, כֵּיוָן שֶׁמִּדּוּבָּר אוֹדוֹת בְּרִיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מוּבָן שֶׁמַּה שֶׁרָּאָה עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה, הֲרֵי זֶה עִנְיָן עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת, וְלָכֵן הוּצְרַךְ שֶׁדִּוְקָא רַבִּי**

ביאור בדרך אפשר

האומר שעל האדם להתהלל בידיעת ה' סותר לתחילת הפסוק האומר שלימוד חכמת התורה, החכמה האלוקית, אפילו ברמה של עשירות הוא לא סיבה לאדם להתהלל.?

ד) אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כָּל עִנְיְנֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת האור האלוקי העליון שבא ויורד מלמעלה למטה לברוא ולהחיות את העולמות ואת הנבראים בא בדרך 'השתלשלות' מדרגה לדרגה (וכל אחת אחוזה בחברתה כחוליות של שרשרת האחוזות זו בזו) וכל מה שקיים למטה משתלשל מלמעלה והוא בדומה למה שיש למעלה. אמנם, ענייני השתלשלות **הֵם בְּדֶרֶךְ חוֹתָם הַמִּתְהַפֵּךְ**[32]**,** כמו חותמת שהאותיות מוטבעות בה הפוך וכאשר מחתימים אותם על הנייר וכד' הן 'מתהפכות' ונקראות ישר, כלומר, דברים שבעולמות עליונים ומקורם נעלה ביותר, יורדים ומשתלשלים למטה מטה, לנמוך ביותר, ודברים שלמעלה הם בדרגות נמוכות ותחתונות, באים למטה כנבראים בעלי דרגה עליונה. **וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא**[33] **בִּבְנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁחָלָה** והיה קרוב ליציאת הנפש מהגוף לגמרי וכבר ראה דברים בעולמות העליונים הרוחניים **וְנִתְרַפֵּא, וְאָמַר לְאָבִיו** לגבי מה שראה בעולמות עליונים **עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי, עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה** אלה שנראים חשובים ודרגה גבוהה בעולם הזה הם בדרגה נמוכה בעולמות העליונים **וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה** ואלה שנראים כאן בעולם הזה בדרגה נמוכה, נמצאים שם בעולמות העליונים בדרגה גבוהה, **וְאָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי** העולם שראית אינו הפוך אלא **עוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ** ושם הדברים נראים כפי שהם באמת. **וְהִנֵּה, כֵּיוָן שֶׁמִּדּוּבָּר אוֹדוֹת בְּרִיהּ** בנו **דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מוּבָן שֶׁמַּה שֶׁרָּאָה עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה, הֲרֵי זֶה עִנְיָן עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהוּא בֶּאֱמֶת,** היינו

וְהָעִנְיָן בְּזֶה[29]**, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ בְּפָסוּק זֶה סְתִירָה מֵרֵישָׁא לְסֵיפָא, דִּבְתְחִלָּה אוֹמֵר אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ, וַהֲרֵי הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא גַּם לְחָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַחָכְמָה הָאֲמִיתִּית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר**[30] **שֶׁהַנָּבִיא צָוַח וְאָמַר לְמָארֵי תּוֹרָה, חֲכָמִים בְּאוֹרַיְתָא וַעֲתִירִין בָּהּ וּשְׁמֵחִים בְּחֶלְקָם, צָוַח לְגַבַּיְהוּ וְאָמַר כֹּה אָמַר ה' אַל יִתְהַלֵּל גּוֹ'. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא מַסְפִּיק יְדִיעַת הַתּוֹרָה, כּוֹלֵל גַּם מַדְרֵיגַת מָארֵי תּוֹרָה חֲכָמִים בְּאוֹרַיְתָא וַעֲתִירִין בָּהּ (עִנְיַן הָעֲשִׁירוּת), שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ שֶׁדָּוִד הָיָה מְחַבֵּר תּוֹרָה בַּהֲקָבָּ"ה**[31]**, אִם כֵּן, מַהוּ הַפֵּרוּשׁ בְּסֵיפֵיהּ דִּקְרָא כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדוֹעַ אוֹתִי, שֶׁהוּא עִנְיַן חָכְמָה אֱלֹקִית, שֶׁעַל זֶה אָמַר בִּתְחִלָּה אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ גּוֹ'** כלומר שהאדם יידע את ה' **שֶׁהוּא** עִנְיַן חָכְמָה אֱלֹקִית, שֶׁעַל זֶה אָמַר בִּתְחִלָּה אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ גּוֹ' ונמצא שסוף הפסוק

---

29) בהבא לקמן – ראה ד"ה והאבן הזאת הנ"ל, ובהנסמן שם. 30) שבהערה 28. 31) ספר הבהיר סקצ"ו (סנ"ח). רע"מ בזח"ג רכב, ב. תולעת יעקב (לבעמח"ס עבודת הקודש) סוד השבת כח, ד. עבודת הקודש חלק העבודה פכ"ד. לקו"ת שלח מז, ג. נא, סע"א. אוה"ת נ"ך תהלים כרך ב ס"ע תתקיד. וראה המשך תרס"ו ע' שצ. 32) ראה לקו"ת עקב יג, ג. שה"ש ד, סע"ג. מה סע"א. 33) פסחים נ, א.

שבת פרשת ויצא, יו"ד כסלו ה'תשי"ט

ביאור בדרך אפשר

כפי שהדברים נראים למעלה בעולם האמת, והוא לא טעה בהגדרת 'עליונים' ו'תחתונים' **וְלָכֵן הוּצְרַךְ שֶׁדַּוְקָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי יְבָאֵר לוֹ שֶׁעוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ, כֵּיוָן שֶׁמִּצַּד לְמַעְלָה הֲרֵי זֶה עוֹלָם בָּרוּר** כי מלמעלה הדברים נראית כפי שהם באמת. **וְטַעַם הַדָּבָר** הסיבה לכך ש'עליונים' למטה הם 'תחתונים' למעלה, וזו האמת, וכן להיפך, 'תחתונים' למטה הם 'עליונים' למעלה, **הוּא לְפִי שֶׁעִנְיְנֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** העולמות והנבראים התחתונים שנשתלשלו מלמעלה **הֵם כְּחוֹתָם הַמִּתְהַפֵּךְ, וְלָכֵן מַה שֶׁלְּמַעְלָה הוּא עֶלְיוֹן, הִנֵּה לְמַטָּה הֲרֵי זֶה תַּחְתּוֹן, וּמַה שֶׁלְּמַעְלָה הוּא תַּחְתּוֹן, הִנֵּה לְמַטָּה הֲרֵי זֶה עֶלְיוֹן** כי הגבוה יותר, יורד למטה יותר (וכמבואר בתורת החסידות ששורש ומקור בעלי החיים למעלה הוא יותר גבוה ונעלה משורש ומקור האדם, אך לאחר הירידה וההשתלשלות למטה, האדם נעלה מהבהמה), כפי שהולך ומבאר. **וְהָעִנְיָן בִּכְלָלוּת הוּא הֶהֶפְרֵשׁ** ההבדל **בֵּין עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא לְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא,** על הכתוב "ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם" אמרו בזוהר: מעלמא דאתכסיא (עולם נסתר ומכוסה) לעלמא דאתגליא (עולם גלוי). מוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים, על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסיא, ואילו האור האלוקי המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא". וכך גם לעניין ההגדרות של 'מעלה' ו'מטה' האמורות כאן ש"עלמא דאתכסיא" הוא 'למעלה' ו"עלמא דאתגליא" הוא 'למטה' **דְּמַה שֶׁבְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** 'למעלה' **הוּא עֶלְיוֹן, הִנֵּה בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא** 'למטה' **הוּא תַּחְתּוֹן.**

וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא הֵם דּוּגְמַת

1 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי יְבָאֵר לוֹ שֶׁעוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ, כֵּיוָן
2 שֶׁמִּצַּד לְמַעְלָה הֲרֵי זֶה עוֹלָם בָּרוּר. וְטַעַם הַדָּבָר
3 הוּא לְפִי שֶׁעִנְיְנֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הֵם כְּחוֹתָם
4 הַמִּתְהַפֵּךְ, וְלָכֵן מַה שֶׁלְּמַעְלָה הוּא עֶלְיוֹן, הִנֵּה
5 לְמַטָּה הֲרֵי זֶה תַּחְתּוֹן, וּמַה שֶׁלְּמַעְלָה הוּא
6 תַּחְתּוֹן, הִנֵּה לְמַטָּה הֲרֵי זֶה עֶלְיוֹן. וְהָעִנְיָן
7 בִּכְלָלוּת הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא
8 לְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, דְּמַה שֶׁבְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הוּא
9 עֶלְיוֹן, הִנֵּה בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא הוּא תַּחְתּוֹן. וְהִנֵּה
10 יָדוּעַ שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא הֵם
11 דּוּגְמַת מַחֲשָׁבָה וְדִיבּוּר, דְּמַחֲשָׁבָה הִיא לְעַצְמוֹ
12 וּבְהֶעְלֵם, וְדִיבּוּר הוּא בְּגִילוּי לְזוּלָתוֹ. וְיוּבָן זֶה
13 עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּעִנְיַן גִּילוּי הַשֵּׂכֶל מֵרַב לְתַלְמִיד
14 שֶׁמַּשְׁפִּיעַ לוֹ עַל־יְדֵי הַדִּיבּוּר, שֶׁשֵּׂכֶל הָרַב
15 הַמַּשְׁפִּיעַ הוּא נַעֲלֶה מִשֵּׂכֶל הַתַּלְמִיד, וְצָרִיךְ הָרַב
16 לִמְצוֹא בְּשִׂכְלוֹ אֶת הָעִנְיָן הַשַּׁיָּךְ לַתַּלְמִיד. אָמְנָם,
17 גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁמְּצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ וְנַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ
18 עִנְיַן הַשַּׁיָּךְ לַתַּלְמִיד, הֲרֵי כָּל זֶה הוּא אֵצֶל
19 הַמַּשְׁפִּיעַ עֲדַיִן, וְאִי־אֶפְשָׁר עֲדַיִן לְהַשְׁפִּיעַ זֹאת
20 לְהַמְקַבֵּל, וּבִכְדֵי שֶׁיַּשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל צָרִיךְ לוֹמַר
21 לוֹ כַּמָּה הַקְדָּמוֹת הַצָּעוֹת וְהַסְבָּרוֹת, וְאַחַר־כָּךְ
22 מַשְׁפִּיעַ לוֹ אֶת הַשֵּׂכֶל. וַהֲרֵי מוּבָן, שֶׁאֵצֶל הָרַב
23 יֶשְׁנוֹ תְּחִילָה הַשֵּׂכֶל וְאַחַר־כָּךְ הַהַצָּעוֹת
24 וְהַהַסְבָּרוֹת, וְאִילוּ אֵצֶל הַתַּלְמִיד הֲרֵי בִּתְחִלָּה
25 בָּאוֹת הַהַצָּעוֹת וְהַהַסְבָּרוֹת, וְאַחַר־כָּךְ בָּא הַשֵּׂכֶל
26 (וְרַק כַּאֲשֶׁר יָבוֹא הַתַּלְמִיד אַדַּעְתָּא דְּרַבֵּיהּ אַחֲרֵי
27 אַרְבָּעִין שְׁנִין[34], אֲזַי גַּם אֶצְלוֹ יִהְיוּ הַהַצָּעוֹת

ביאור בדרך אפשר

כמו **מַחֲשָׁבָה וְדִיבּוּר, דְּמַחֲשָׁבָה הִיא לְעַצְמוֹ וּבְהֶעְלֵם, וְדִיבּוּר הוּא בְּגִילוּי לְזוּלָתוֹ. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּעִנְיַן גִּילוּי הַשֵּׂכֶל מֵרַב לְתַלְמִיד שֶׁמַּשְׁפִּיעַ לוֹ** הרב לתלמיד רעיון שכלי **עַל־יְדֵי הַדִּיבּוּר, שֶׁשֵּׂכֶל הָרַב הַמַּשְׁפִּיעַ** כשלעצמו **הוּא נַעֲלֶה מִשֵּׂכֶל הַתַּלְמִיד, וְצָרִיךְ הָרַב לִמְצוֹא בְּשִׂכְלוֹ אֶת הָעִנְיָן** המצומצם והנמוך יחסית **הַשַּׁיָּךְ לַתַּלְמִיד** שלא מסוגל לקבל ולקלוט את שכל הרב עצמו. **אָמְנָם, גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁמְּצַמְצֵם** הרב **אֶת עַצְמוֹ** ובוחר מתוך כל העומק והעושר של שכלו את החלק המועט שהתלמיד יכול לקלוט **וְנַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ עִנְיַן הַשַּׁיָּךְ לַתַּלְמִיד, הֲרֵי** בשלב הנוכחי **כָּל זֶה הוּא אֵצֶל הַמַּשְׁפִּיעַ עֲדַיִן, וְאִי־אֶפְשָׁר עֲדַיִן לְהַשְׁפִּיעַ זֹאת** אפילו את החלק המצומצם **לְהַמְקַבֵּל, וּבִכְדֵי שֶׁיַּשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל** כהכנה והקדמה להשפעה לתלמיד, אף שמדובר בהשפעה מוגבלת ומצומצמת, **צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ כַּמָּה הַקְדָּמוֹת הַצָּעוֹת וְהַסְבָּרוֹת,** שיכינו אותו לקליטת דברי הרב **וְאַחַר־כָּךְ מַשְׁפִּיעַ לוֹ אֶת הַשֵּׂכֶל** הרעיון שהותאם לו מלכתחילה. **וַהֲרֵי מוּבָן,** שמבחינת סדר הקדימה והאיחור של הדברים הרי המצב הוא **שֶׁאֵצֶל הָרַב יֶשְׁנוֹ תְּחִילָה הַשֵּׂכֶל וְאַחַר־כָּךְ הַהַצָּעוֹת וְהַהַסְבָּרוֹת,** בשלב ראשון הרב בוחר ומכין לעצמו רעיון שכלי שהתלמיד יהיה מסוגל לקלוט, ורק בשלב שני הוא מכין ומגיש לתלמיד הקדמות והסברים שמהווים הכנה לקליטת הרעיון **וְאִילוּ אֵצֶל הַתַּלְמִיד** הסדר הוא בדיוק להיפך כי **הֲרֵי בִּתְחִלָּה בָּאוֹת הַהַצָּעוֹת וְהַהַסְבָּרוֹת** שהם ההקדמה וההכנה לקליטת הרעיון, **וְאַחַר־כָּךְ בָּא הַשֵּׂכֶל** עצמו **(וְרַק כַּאֲשֶׁר יָבוֹא הַתַּלְמִיד אַדַּעְתָּא דְּרַבֵּיהּ אַחֲרֵי אַרְבָּעִין שְׁנִין[34]**, כמאמר חכמינו ז"ל אשר כשם שלגבי בני ישראל במדבר נאמר "לא נתן ה' לכם לב לדעת..." עד שעברו ארבעים שנה מיציאת מצרים, כך אין אדם עומד על (העומק והפנימיות של) דעת רבו עד ארבעים

34) ראה ע"ז ה, ב.

ביאור בדרך אפשר

שנה **אֲזַי גַּם אֲצָלוֹ** אצל התלמיד **יִהְיוּ הַהַצָּעוֹת** וההקדמות **טְפֵלוֹת** לגבי הרעיון השכלי עצמו, **וְהָעִקָּר יִהְיֶה אֲצָלוֹ הַשֵּׂכֶל,** אבל כעת ההקדמות וההסברים על הרקע לדברים, הם אצלו הדבר הראשון והעיקרי, והשכל הוא הדבר המשני). **וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּכָל עִילָּה וְעָלוּל,** בכל דבר שבא בדרך של סיבה ותוצאה **שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֵצֶל הָעִילָּה** הסיבה **הוּא בִּתְחִלָּה** ומשמש כגורם ראשוני לדבר, **הִנֵּה אֵצֶל הֶעָלוּל** התוצאה **הוּא לְבַסּוֹף** ונחשב דבר משני ולא עיקר. **וְזֶהוּ עִנְיַן סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה**[35], **שֶׁמַּה שֶּׁלְּמַעְלָה הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה** באלוקות ראשון במחשבה, **הִנֵּה בִּבְרִיאָה** כפי שהוא בעולם בפועל **הֲרֵי זֶה סוֹף מַעֲשֶׂה** (כמו בדוגמה האמורה לעיל ששורש ומקור האדם למעלה יותר נמוך משורש ומקור הבהמה. ואילו כפי שנבראו בפועל, האדם נעלה מהבהמה). **וּבָזֶה יוּבָן ב׳ הַדִּעוֹת**[36] **אִם שָׁמַיִם קָדְמוּ אוֹ אֶרֶץ קָדְמָה** (ובלשון הגמרא: "תנו רבנן: בית שמאי אומרים: שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ... ובית הלל אומרים: ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים...) **דִּשְׁנֵיהֶם אֱמֶת, דִּבְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא** כפי שהדברים באים לידי ביטוי ונראים בעולם הגלוי, העולם התחתון, **שָׁמַיִם קָדְמוּ** ונבראו תחילה, **וּבְעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** כפי שהדברים הם מצד העולם העליון המכוסה **אֶרֶץ קָדְמָה** והיא קודמת לשמים, וכאמור, שהנעלה יותר למעלה באה למטה באופן נחות יותר, וכיוון שבשורש ומקור הדברים למעלה יש לארץ יתרון לעומת המים, לכן למטה הארץ היא נחותה יותר, וכאמור שזהו תוכן העניין של "סוף מעשה במחשבה תחילה".

וְכַמְּבוֹאָר בַּתַּנְיָא[37] **שֶׁתַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת** מדרגה גבוהה ביותר באלוקות **הִיא בִּשְׁבִיל עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן דַּוְקָא,** שדווקא הוא המטרה והתכלית של כל הבריאה, כמאמר חכמינו ז"ל במדרש "נתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים" **דְּאַף שֶׁבְּגִילּוּי הֲרֵי הוּא הַתַּחְתּוֹן,** וכלשון רבנו הזקן בתניא - "תחתון שאין תחתון למטה הימנו", **מִכָּל־מָקוֹם בְּהֶעְלֵם הֲרֵי הוּא קוֹדֵם** כי הוא עיקר המטרה והתכלית, ולא העולמות העליונים.

וְהִנֵּה, בָּעוֹלָם הַזֶּה גּוּפָא עצמו **הֲרֵי עִיקַּר הַכַּוָּנָה** ותכלית בריאתו **הִיא בִּשְׁבִיל הָאָדָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[38] **אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי,** והמשמעות הפנימית של הפסוק היא **דְּמַה שֶּׁאָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי** הקדוש ברוך הוא בעצמו שלמעלה מבחינות אלו באלוקות שנקראות בשמות **עָשִׂיתִי אֶרֶץ,** תכלית הבריאה **הוּא בִּשְׁבִיל בְּרִיאַת הָאָדָם, שֶׁיְּקַיֵּם תַּרְיַ״ג מִצְוֹת, שֶׁזֶּהוּ בָּרָאתִי, בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְיַ״ג**[39]. **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן,** למרות שכל הבריאה היא בשביל האדם **הֲרֵי בְּפוֹעַל נִבְרָא הָאָדָם לְבַסּוֹף** ביום השישי למעשה בראשית, אחרי כל שאר הנבראים. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[40] ביחס לאדם **אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, דְּאַף שֶׁהָאָדָם נִבְרָא אָחוֹר** היינו אחרון **לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, הִנֵּה זֶהוּ בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא,** כפי שהדברים נראים בגלוי בעולם הזה **אֲבָל בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** כפי שהדברים הם למעלה, בהעלם ובכיסוי, **קָדַם הָאָדָם לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית,** ומעלתו יותר גבוהה מכל שאר הנבראים **לִהְיוֹתוֹ עִיקַּר הַכַּוָּנָה** של הבריאה. **וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים** שהעובדה שהאדם נברא אחרון במעשה בראשית היא הוכחה עד כמה הוא לא חשוב שאפילו **יַתּוּשׁ קָדְמָךְ**[41], כלשון הגמרא, "תנו רבנן: אדם נברא בערב שבת... שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית", **הֲרֵי זֶה רַק כַּאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא, שֶׁאָז אֵינוֹ כְּפִי הַכַּוָּנָה** הרצוייה שבשבילה נברא, **אֲבָל כַּאֲשֶׁר הוּא** מתנהג מכל שאר הנבראים **וְרַק עַל־פִּי סֵדֶר זְמַנִּים** של הקדימה והאיחור בבריאה בפועל **הוּא לְבַסּוֹף.**

וְזֶהוּ גַּם הטעם הפנימי **מַה שֶּׁהָאָדָם נִבְרָא בִּבְחִינַת דּוֹמֵם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[42] **גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ,**

---

1 שנה **אֲזַי גַּם אֲצָלוֹ** אצל התלמיד **יִהְיוּ הַהַצָּעוֹת** וההקדמות **טְפֵלוֹת**
2 לגבי הרעיון השכלי עצמו, **וְהָעִקָּר יִהְיֶה אֲצָלוֹ הַשֵּׂכֶל,** אבל כעת
3 ההקדמות וההסברים על הרקע לדברים, הם אצלו הדבר הראשון והעיקרי,
4 והשכל הוא הדבר המשני). **וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּכָל עִילָּה וְעָלוּל,** בכל
5 דבר שבא בדרך של סיבה ותוצאה
6 **שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֵצֶל הָעִילָּה** הסיבה
7 **הוּא בִּתְחִלָּה** ומשמש כגורם
8 ראשוני לדבר, **הִנֵּה אֵצֶל הֶעָלוּל**
9 התוצאה **הוּא לְבַסּוֹף** ונחשב דבר
10 משני ולא עיקר. **וְזֶהוּ עִנְיַן סוֹף**
11 **מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה**[35],
12 **שֶׁמַּה שֶּׁלְּמַעְלָה** באלוקות **הוּא**
13 **בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה** ראשון
14 במחשבה, **הִנֵּה בִּבְרִיאָה** כפי שהוא
15 בעולם בפועל **הֲרֵי זֶה סוֹף**
16 **מַעֲשֶׂה** (כמו בדוגמה האמורה לעיל
17 ששורש ומקור האדם למעלה יותר
18 נמוך משורש ומקור הבהמה. ואילו כפי
19 שנבראו בפועל, האדם נעלה
20 מהבהמה). **וּבָזֶה יוּבָן ב׳**
21 **הַדִּעוֹת**[36] **אִם שָׁמַיִם קָדְמוּ אוֹ**
22 **אֶרֶץ קָדְמָה** (ובלשון הגמרא: "תנו
23 רבנן: בית שמאי אומרים: שמים נבראו
24 תחלה ואחר כך נבראת הארץ... ובית
25 הלל אומרים: ארץ נבראת תחלה ואחר
26 כך שמים...) **דִּשְׁנֵיהֶם אֱמֶת,**
27 **דִּבְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא** כפי
28 שהדברים באים לידי ביטוי ונראים
29 בעולם הגלוי, העולם התחתון, **שָׁמַיִם**
30 **קָדְמוּ** ונבראו תחילה, **וּבְעָלְמָא**
31 **דְּאִתְכַּסְיָא** כפי שהדברים הם מצד
32 העולם העליון המכוסה **אֶרֶץ קָדְמָה**
33 והיא קודמת לשמים, וכאמור, שהנעלה
34 יותר למעלה באה למטה באופן נחות
35 יותר, וכיוון שבשורש ומקור הדברים
36 למעלה יש לארץ יתרון לעומת המים,
37 לכן למטה הארץ היא נחותה יותר,
38 וכאמור שזהו תוכן העניין של "סוף מעשה במחשבה תחילה".
39 **וְכַמְּבוֹאָר בַּתַּנְיָא**[37] **שֶׁתַּכְלִית הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת**
40 מדרגה גבוהה ביותר באלוקות **הִיא בִּשְׁבִיל עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן**
41 **דַּוְקָא,** שדווקא הוא המטרה והתכלית של כל הבריאה, כמאמר חכמינו ז"ל
42 במדרש "נתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים" **דְּאַף**
43 **שֶׁבְּגִילּוּי הֲרֵי הוּא הַתַּחְתּוֹן,** וכלשון רבנו הזקן בתניא - "תחתון שאין
44 תחתון למטה הימנו", **מִכָּל־מָקוֹם בְּהֶעְלֵם הֲרֵי הוּא קוֹדֵם** כי הוא
45 עיקר המטרה והתכלית, ולא העולמות העליונים.
46 **וְהִנֵּה, בָּעוֹלָם הַזֶּה גּוּפָא** עצמו **הֲרֵי עִיקַּר הַכַּוָּנָה** ותכלית
47 בריאתו **הִיא בִּשְׁבִיל הָאָדָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[38] **אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ**
48 **וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי,** והמשמעות
49 הפנימית של הפסוק היא **דְּמַה**
50 **שֶׁאָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי** הקדוש ברוך
51 הוא בעצמו שלמעלה מבחינות אלו
52 באלוקות שנקראות בשמות **עָשִׂיתִי**
53 **אֶרֶץ,** תכלית הבריאה **הוּא**
54 **בִּשְׁבִיל בְּרִיאַת הָאָדָם, שֶׁיְּקַיֵּם**
55 **תַּרְיַ״ג מִצְוֹת, שֶׁזֶּהוּ בָּרָאתִי,**
56 **בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְיַ״ג**[39]. **וְאַף־**
57 **עַל־פִּי־כֵן,** למרות שכל הבריאה
58 היא בשביל האדם **הֲרֵי בְּפוֹעַל**
59 **נִבְרָא הָאָדָם לְבַסּוֹף** ביום השישי
60 למעשה בראשית, אחרי כל שאר
61 הנבראים. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[40] ביחס
62 לאדם **אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי, דְּאַף**
63 **שֶׁהָאָדָם נִבְרָא אָחוֹר** היינו אחרון
64 **לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, הִנֵּה זֶהוּ**
65 **בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא,** כפי שהדברים
66 נראים בגלוי בעולם הזה **אֲבָל**
67 **בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** כפי שהדברים
68 הם למעלה, בהעלם ובכיסוי, **קָדַם**
69 **הָאָדָם לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית,**
70 ומעלתו יותר גבוהה מכל שאר
71 הנבראים **לִהְיוֹתוֹ עִיקַּר הַכַּוָּנָה**
72 של הבריאה. **וּמַה שֶּׁאוֹמְרִים**
73 שהעובדה שהאדם נברא אחרון
74 במעשה בראשית היא הוכחה עד כמה
75 הוא לא חשוב שאפילו **יַתּוּשׁ**
76 **קָדְמָךְ**[41], כלשון הגמרא, "תנו רבנן:
77 אדם נברא בערב שבת... שאם תזוח
78 דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך
79 במעשה בראשית", **הֲרֵי זֶה רַק**
80 **כַּאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא, שֶׁאָז**
81 **אֵינוֹ כְּפִי הַכַּוָּנָה** הרצוייה שבשבילה נברא, **אֲבָל כַּאֲשֶׁר הוּא**
82 **כְּפִי הַכַּוָּנָה, הֲרֵי הוּא קָדַם כו׳,** שהרי לאמיתו של דבר האדם נעלה
83 מכל שאר הנבראים **וְרַק עַל־פִּי סֵדֶר זְמַנִּים** של הקדימה והאיחור
84 בבריאה בפועל **הוּא לְבַסּוֹף.**
85 **וְזֶהוּ גַּם** הטעם הפנימי **מַה שֶּׁהָאָדָם נִבְרָא בִּבְחִינַת דּוֹמֵם, כְּמוֹ**
86 **שֶׁכָּתוּב**[42] **גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ,** הקדוש ברוך הוא אומר לאדם – ראיתי

---

35) ע"פ פיוט "לכה דודי". 36) חגיגה יב, א. 37) פל"ו. 38) ישעי' מה, יב. 39) ראה מקדש מלך לזח"א רה, ב. אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרמד, ב. ובכ"מ. 40) תהלים קלט, ה. 41) סנהדרין לח, א. 42) תהלים שם, טז.

ביאור בדרך אפשר

אותך בשעה שהיית גולם חסר־חיות, היינו גוף ללא נשמה, **וְכַיָּדוּעַ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יְצִירַת הָאָדָם מִיצִירַת שְׁאָר הַנִּבְרָאִים**[43], **שֶׁכּוּלָּם נִבְרְאוּ יַחַד עִם נַפְשָׁם**, כיצורים חיים, **וְאִילוּ בִּבְרִיאַת הָאָדָם כְּתִיב גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ**, ורק אחר כך הקדוש־ברוך־הוא נתן בו נשמה **שֶׁזּוֹהִי בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר** שהרי הדומם הוא הסוג הנחות ביותר מבין כל סוגי הנבראים. **וּמִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי הַסִּיבָּה לְכָךְ** שהאדם נברא תחילה כגוף דומם, ללא נשמה, **הִיא לְפִי שֶׁתַּכְלִית הַכַּוָּנָה בִּבְרִיאַת הָאָדָם הִיא בִּשְׁבִיל בֵּירוּר הַגֶּשֶׁם** כדי לברור את הגשמיות על ידי הפרדה בין הטוב והרע והעלאת הטוב לקדושה. **וְנִמְצָא, שֶׁאַף שֶׁהָאָדָם נִבְרָא בְּסוֹף כָּל הַבְּרִיאָה**, מבחינת הזמן, **הֲרֵי בֶּאֱמֶת קָדוּם הוּא לַכֹּל**, במעלתו **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[44] **שֶׁמַּחֲשַׁבְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל** שהם בני האדם שבשבילם נברא העולם, כדי שיקיימו מצוות, **קָדְמָה לְכָל דָּבָר, גַּם לְמַחְשֶׁבֶת הַתּוֹרָה** ובני ישראל מושרשים למעלה באלוקות בדרגה גבוהה יותר אפילו מהתורה.

ה) וּבְזֶה יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ גו', ולעיל נשאלה על כך השאלה שלכאורה הפסוק סותר את עצמו מתחילתו לסופו, שבתחילתו נאמר שאין להתהלל אפילו על לימוד החכמה האמיתית, היא התורה, ובסופו נאמר שעל "השכל וידוע אותי" כן ראוי להתהלל, ולפי המבואר לעיל על כך שהקודם במעלה יורד למטה יותר, העניין מובן, **דְּהִנֵּה חָכָם בְּחָכְמָתוֹ קָאֵי עַל חָכְמָה דַּאֲצִילוּת וּלְמַעְלָה יוֹתֵר** כלומר, הכתוב מדבר בדרגת החכמה כפי שהיא בעולם האצילות וגם על החכמה כפי שהיא למעלה מעולם האצילות, **וְאַף שֶׁזּוֹהִי בְּחִינָה נַעֲלִית** באלוקות, **הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר אַל יִתְהַלֵּל גו'**, וגם כאשר יש השגה בדרגה הגבוהה הזו, אין זו סיבה ל"יתהלל" כיון **שֶׁאֵין זוֹ תַּכְלִית הַכַּוָּנָה**, כמבואר לעיל שהמטרה והתכלית של בריאת כל העולמות אינה באה לידי ביטוי בעולמות העליונים **שֶׁהֲרֵי תַּכְלִית בְּרִיאַת וְהַאֲצָלַת הַחָכְמָה** התהוות עשר הספירות בעולם האצילות נקראת "האצלה" להורות שהיא רק האצלה והפרשה מהאור האלוקי אבל לא יצירת מציאות חדשה, וכוונת הבריאה וההאצלה הזו **הִיא בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּילוּי אֱלוּקוּת וִידִיעַת אֱלוּקוּת לְמַטָּה**, בעולם הזה התחתון, **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן אוֹרַיְתָא מְחָכְמָה נָפַקְתְּ**[45], נאמר בזוהר שהתורה "יוצאת" (ונמשכת) מבחינת החכמה שלמעלה **שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה בָּזֶה** לחכמה **כְּפִי שֶׁהִיא בַּאֲצִילוּת, כִּי אִם** התורה **שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא**[46] והתורה ניתנה על מנת שיבינו וישיגו ויקיימו אותה דווקא בעולמות התחתונים שלמטה מעולם האצילות. **וּמִצַּד בְּחִינַת הַחָכְמָה דַּאֲצִילוּת** כשלעצמה, כיוון שהיא אור נעלה בדרגה גבוהה **אִי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עָדַיִן הַגִּילוּי לְמַטָּה** כי אור נעלה ולא מוגבל לא יכול להאיר בתוך עולמות ונבראים מוגבלים, **אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דַּוְקָא,** שהיא מגבילה ומצמצמת את האור העליון שהיא מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה **וּבְמַלְכוּת גּוּפָא** עצמה **לֹא כְּפִי שֶׁהִיא בַּאֲצִילוּת,** שם היא חלק מעולם שנקרא "אלוקות ממש" ולמרות שבספירת המלכות האור האלוקי מוגבל ומצומצם ביחס לספירת החכמה, הרי זו "מלכות דאצילות" וחלק מעולם שיש בו אור נעלה בלי גבול, ולא זו תכלית הבריאה **אֶלָּא בִּירִידָתָהּ** של ספירת המלכות **לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא.**

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב[47] **חַכְמוֹת בַּחוּץ תָּרוֹנָה, חַכְמוֹת לְשׁוֹן רַבִּים,** להורות שהכוונה לשני סוגים ושתי דרגות שונות של חכמה **חָכְמָה עִילָּאָה** חכמה עליונה **וְחָכְמָה תַּתָּאָה**[48] חכמה תחתונה, **הֵינוּ חָכְמָה עִילָּאָה** ספירת החכמה עצמה **כְּפִי שֶׁמְּאִירָה בִּבְחִינַת**

---

1 וְכַיָּדוּעַ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יְצִירַת הָאָדָם מִיצִירַת שְׁאָר
2 הַנִּבְרָאִים[43], שֶׁכּוּלָּם נִבְרְאוּ יַחַד עִם נַפְשָׁם, וְאִילוּ
3 בִּבְרִיאַת הָאָדָם כְּתִיב גָּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ, שֶׁזּוֹהִי
4 בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר. וּמִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי הַסִּיבָּה
5 לְכָךְ הִיא לְפִי שֶׁתַּכְלִית הַכַּוָּנָה בִּבְרִיאַת הָאָדָם
6 הִיא בִּשְׁבִיל בֵּירוּר הַגֶּשֶׁם. וְנִמְצָא, שֶׁאַף שֶׁהָאָדָם
7 נִבְרָא בְּסוֹף כָּל הַבְּרִיאָה, הֲרֵי בֶּאֱמֶת קָדוּם הוּא
8 לַכֹּל, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[44] שֶׁמַּחֲשַׁבְתָּם שֶׁל
9 יִשְׂרָאֵל קָדְמָה לְכָל דָּבָר, גַּם לְמַחְשֶׁבֶת הַתּוֹרָה.
10 ה) **וּבְזֶה** יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב אַל יִתְהַלֵּל חָכָם
11 בְּחָכְמָתוֹ גו', דְּהִנֵּה חָכָם בְּחָכְמָתוֹ
12 קָאֵי עַל חָכְמָה דַּאֲצִילוּת וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, וְאַף
13 שֶׁזּוֹהִי בְּחִינָה נַעֲלִית, הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר אַל
14 יִתְהַלֵּל גו', שֶׁאֵין זוֹ תַּכְלִית הַכַּוָּנָה, שֶׁהֲרֵי תַּכְלִית
15 בְּרִיאַת וְהַאֲצָלַת הַחָכְמָה הִיא בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּילוּי
16 אֱלוּקוּת וִידִיעַת אֱלוּקוּת לְמַטָּה, וּכְמוֹ בְּעִנְיַן
17 אוֹרַיְתָא מְחָכְמָה נָפַקְתְּ[45], שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה בָּזֶה כְּפִי
18 שֶׁהִיא בַּאֲצִילוּת, כִּי אִם שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ בִּבְרִיאָה־
19 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא[46]. וּמִצַּד בְּחִינַת הַחָכְמָה
20 דַּאֲצִילוּת אִי־אֶפְשָׁר לִהְיוֹת עָדַיִן הַגִּילוּי לְמַטָּה,
21 אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דַּוְקָא, וּבְמַלְכוּת
22 גּוּפָא לֹא כְּפִי שֶׁהִיא בַּאֲצִילוּת, אֶלָּא בִּירִידָתָהּ
23 לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה
24 שֶׁכָּתוּב[47] חַכְמוֹת בַּחוּץ תָּרוֹנָה, חַכְמוֹת לְשׁוֹן
25 רַבִּים, חָכְמָה עִילָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה[48], הֵינוּ
26 חָכְמָה עִילָּאָה כְּפִי שֶׁמְּאִירָה בִּבְחִינַת מַלְכוּת,

---

43) ראה תו"א בראשית ד"ה להבין כו' יצירת גוף האדם (ג, ד ואילך). 44) ב"ר פ"א, ד. 45) זח"ב סב, א. פה, א. ועוד. 46) ראה לקו"ת עקב יז, ב. ד"ה פתח ר"י שנה זו פ"ה (לעיל ריש ע' 204). וש"נ. 47) משלי א, כ. וראה תו"א יתרו ע, א. תו"ח בראשית א, א ואילך. 48) ראה זח"א קמא, ב.

ביאור בדרך אפשר

מַלְכוּת, הנקראת **חָכְמָה תַּתָּאָה**, חכמה תחתונה, **וְעַל־יָדָהּ** באמצעות המלכות **מְאִירָה לְמַטָּה בַּחוּץ**, **שֶׁזּוֹהִי הַתַּכְלִית** היינו ההארה למטה. **וְכַמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא**[37] **שֶׁתַּכְלִית הַכַּוָּנָה אֵינָהּ בִּשְׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הוֹאִיל וְלָהֶם יְרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרֵךְ,** בספר התניא מובאת הוכחה הגיונית לכך שהתכלית והמטרה של הבריאה היא דווקא העולם הזה התחתון מכך שלא ייתכן לומר שהתכלית היא באחד העולמות העליונים, כיוון שלגביהם עצם קיומם כעולם ודרגה מסויימת באלוקות הוא דבר שנובע מירידת האור האלוקי מהקדוש ברוך הוא בעצמו לבחינה מסויימת (גבוהה ככל שתהיה) והרי לא מתקבל על הדעת שהמטרה תהיה ירידה של האור האלוקי והסתר עליו **אֶלָּא הַתַּכְלִית הִיא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן,** שהוא תחתון שאין למטה הימנו, והכוונה והתכלית היא להעלות אותו ולרומם אותו **כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא־אַחֲרָא כו׳** כמאמר הזוהר שכאשר האדם העובד את ה׳ כופה את הצד האחר, הצד שהיפך הקדושה, כבוד ה׳ מתעלה וכך העולם התחתון מתעלה לקדושה.

וְזֶהוּ אַל יִתְהַלֵּל גּוֹ׳ כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, דְּמַשְׁמָעוּת הַפָּסוּק הִיא שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַהִילּוּל, היינו שמלשון הפסוק נראה לכאורה שאין כוונתו לשלול את עניין ההילול אלא לומר במה לא ראוי שיהיה ובמה כן ראוי שיהיה **וְעַל זֶה אוֹמֵר שֶׁהַהִילּוּל אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דַּוְקָא בְּזֹאת,** ונשאלת השאלה **וְלִכְאוֹרָה חֲרֵי אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַהִילּוּל כְּלָל,** ומה בכלל התועלת בכך שהאדם יתהלל.?

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִילּוּל הוּא מִלְּשׁוֹן בְּהִילוּ גֵרוֹ[49], שמשמעו להאיר באור הנר **דְּהַיְנוּ עִנְיַן הַגִּילּוּי, וְכֵיוָן שֶׁמִּצַּד הַחָכְמָה אֵין עִנְיַן הַגִּילּוּי** כמבואר לעיל שאור הספירות העליונות מאיר למטה רק באמצעות ספירת המלכות **לָכֵן אֵין זֶה הַכַּוָּנָה** וכיוון שאור החכמה אינו הכוונה והתכלית, לכן על עניין זה נאמר ״אל יתהלל״. **וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, שֶׁהַגִּילּוּי הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת זֹאת** בחינת המלכות **דַּוְקָא, דָּא תַּרְעָא לְאַעֲלָאָה,** זה שער הכניסה, כנזכר לעיל, **שֶׁהַמַּלְכוּת נִקְרֵאת בְּשֵׁם שַׁעַר, כִּי הַשַּׁעַר מְשַׁמֵּשׁ לִיצִיאָה** מבפנים **לַחוּץ, הַיְנוּ לְהַגִּילּוּי** של עניני עולם האצילות, החל מספירת החכמה, למטה **לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה. וּמַמְשִׁיךְ בַּכָּתוּב, הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ אוֹתִי, הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ הַיְנוּ לֹא** רק לאדם הלומד **לְעַצְמוֹ, כִּי אִם לְגַלּוֹת גַּם לְהַזּוּלַת (מאַכְן יֶענֶעם פַאר־שְׂטֵיין** לגרום לזולת להבין**), שֶׁזֶּהוּ עִיקַּר הַתַּכְלִית,** הגילוי למטה. **וְעַל־זֶה נֶאֱמַר (הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ) אוֹתִי,** שמשמעו ״אותי בעצמי״ **דְּקָאֵי** שהכוונה היא **עַל הָעַצְמוּת, הַיְנוּ שֶׁבָּזֶה דַּוְקָא** באמצעות ההשפעה והגילוי למטה **תּוֹפְסִים אֶת הָעַצְמוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל הַגִּילּוּיִים** כידוע ש״עצם בלתי מתגלה״ וכל מה שבא לידי גילוי איננו העצם עצמו.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁמְּסַיֵּים בהמשך הפסוקים **כִּי אֲנִי ה׳ עוֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ,** והכתוב מדייק ואומר שהקדוש ברוך הוא עושה את החסד, המשפט והצדקה ״בארץ״ **וְהַיְנוּ שֶׁעִיקַּר הַכַּוָּנָה** של כל הבריאה **הִיא בָּאָרֶץ לְמַטָּה דַּוְקָא** ולא בעולמות העליונים.

ו) וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים, ולעיל נשאלה על כך השאלה מה משמעות העניין שהאבן תהיה בית אלוקים **דְּבִכְדֵי שֶׁיּוּמְשְׁכוּ הַמַּקִּיפִים הַחֲדָשִׁים שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הֲרֵי״ (כַּנַּ״ל**) שהאורות כעת שהם ״מקיפים״ יומשכו לעתיד לבוא בפנימיות, ואורות אחרים, נעלים יותר, יהפכו להיות ״מקיפים״), **הֲרֵי זֶה עַל־יְדֵי**

ביאור בדרך אפשר

1 חָכְמָה תַּתָּאָה, וְעַל־יָדָהּ מְאִירָה לְמַטָּה בַּחוּץ,
2 שֶׁזּוֹהִי הַתַּכְלִית. וְכַמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא שֶׁתַּכְלִית
3 הַכַּוָּנָה אֵינָהּ בִּשְׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הוֹאִיל
4 וְלָהֶם יְרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרֵךְ, אֶלָּא הַתַּכְלִית
5 הִיא בָּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן, כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא־
6 אַחֲרָא כו׳. וְזֶהוּ אַל יִתְהַלֵּל גּוֹ׳ כִּי אִם בְּזֹאת
7 יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, דְּמַשְׁמָעוּת הַפָּסוּק הִיא שֶׁצָּרִיךְ
8 לִהְיוֹת עִנְיַן הַהִילּוּל, וְעַל זֶה אוֹמֵר שֶׁהַהִילּוּל
9 אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דַּוְקָא בְּזֹאת, וְלִכְאוֹרָה חֲרֵי אֵין
10 צָרִיךְ לִהְיוֹת עִנְיַן הַהִילּוּל כְּלָל. אַךְ הָעִנְיָן הוּא,
11 דְּהִילּוּל הוּא מִלְּשׁוֹן בְּהִילוּ גֵרוֹ[49], דְּהַיְנוּ עִנְיַן
12 הַגִּילּוּי, וְכֵיוָן שֶׁמִּצַּד הַחָכְמָה אֵין עִנְיַן הַגִּילּוּי
13 לְמַטָּה, לָכֵן אֵין זֶה הַכַּוָּנָה. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ כִּי אִם
14 בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, שֶׁהַגִּילּוּי הוּא עַל־יְדֵי
15 בְּחִינַת זֹאת דַּוְקָא, דָּא תַּרְעָא לְאַעֲלָאָה,
16 שֶׁהַמַּלְכוּת נִקְרֵאת בְּשֵׁם שַׁעַר, כִּי הַשַּׁעַר מְשַׁמֵּשׁ
17 לִיצִיאָה לַחוּץ, הַיְנוּ לְהַגִּילּוּי לִבְרִיאָה־יְצִירָה־
18 עֲשִׂיָּה. וּמַמְשִׁיךְ בַּכָּתוּב, הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ אוֹתִי,
19 הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ הַיְנוּ לֹא לְעַצְמוֹ, כִּי אִם לְגַלּוֹת גַּם
20 לְהַזּוּלַת (מאַכְן יֶענֶעם פַאר־שְׂטֵיין), שֶׁזֶּהוּ עִיקַּר
21 הַתַּכְלִית. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר (הַשְּׂכֵל וְיָדוֹעַ) אוֹתִי,
22 דְּקָאֵי עַל הָעַצְמוּת, הַיְנוּ שֶׁבָּזֶה דַּוְקָא תּוֹפְסִים
23 אֶת הָעַצְמוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל הַגִּילּוּיִים. וְזֶהוּ גַּם
24 כֵּן מַה שֶּׁמְּסַיֵּים כִּי אֲנִי ה׳ עוֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט
25 וּצְדָקָה בָּאָרֶץ, וְהַיְנוּ שֶׁעִיקַּר הַכַּוָּנָה הִיא בָּאָרֶץ
26 לְמַטָּה דַּוְקָא.
27 ו) וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר
28 שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים, דְּבִכְדֵי
29 שֶׁיּוּמְשְׁכוּ הַמַּקִּיפִים הַחֲדָשִׁים שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם
30 הֲרֵי״ (כַּנַּ״ל), הֲרֵי זֶה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה דִּבְחִינַת זֹאת
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86

---

49) איוב כט, ג. וראה תו״א וישב ל, א. ובכ״מ.

ביאור בדרך אפשר

עֲבוֹדָה דִּבְחִינַת זֹאת דַּוְקָא, שהיא עבודת התשובה שלמעלה מעבודת הצדיקים וכנזכר לעיל שכבר שהעבודה נעלית יותר, האורות הנמשכים על ידה נעלים יותר **שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ וְהָאֶבֶן הַזֹּאת גּוֹ' יִהְיֶה בַּיִת וּכְלִי לְהַגִּילוּי דֶּאֱלֹקִים שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הָוְיָ'** והמשמעות הפנימית של הפסוק היא שהאבן שהיא בבחינת "זאת", העבודה הנעלית יותר, היא עבודת התשובה, גורמת שיהיה כאן למטה עולם מבורר ומזוכך שיכול להיות 'בית', במובן של מקום קליטה מתאים, ל'אלוקים' בדרגה הגבוהה יותר, שלמעלה משם הוי', האורות ה'מקיפים' שיאירו לעתיד לבוא. **וְעִנְיָן זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הַקְדָּמַת סֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁחָשִׁיב** שמונה **לִפְנֵי־זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** שהפסוק רומז לכמה דרגות בעבודת ה', מלמטה למעלה, **שֶׁבִּתְחִילָה נֶאֱמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ, שֶׁהוּא עִנְיָן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים** בלימוד התורה וקיום המצוות, כמבואר לעיל. **אַךְ עֲדַיִן אֵין זוֹ הַתַּכְלִית** והעבודה העיקרית שמשלימה את כוונת הבריאה, **אֶלָּא הַתַּכְלִית הִיא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה דַּוְקָא, שֶׁזֶּהוּ שֶׁמָּשִׁיחַ אָתָא לְאַתְבָּא צַדִּיקַיָּא בִּתְיוּבְתָּא**[50], ולכן נאמר בזוהר שמשיח בא להשיב צדיקים בתשובה, ולעתיד לבוא גם צדיקים יזכו למעלתם של בעלי תשובה **וַהֲרֵי עִנְיָן הַתְּשׁוּבָה הוּא בֵּירוּר וְזִיכּוּךְ הַמַּטָּה דַּוְקָא, עַד לְבֵירוּר הַזְּדוֹנוֹת**[51] שאפילו עבירות שנעשו במזיד מתהפכות לשגגות או אפילו לזכויות, בהתאם לתוכן הכללי המבואר כאן התכלית והעיקר הוא דווקא הדברים הכי תחתונים.

וְזֶהוּ ה**עִנְיָן** שבפסוק זה יעקב אבינו ממשיך ואומר **וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, דְּאָבִיו שֶׁל יַעֲקֹב הוּא יִצְחָק, שֶׁנִּקְרָא** כמסופר בתורה **עַל שֵׁם צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים**[52], ולפי פשוטו שרה אמרה בלידת יצחק שה' עשה לה בכך צחוק ושמחה, ובפנימיות הענין הכוונה **שֶׁהוּא עִנְיָן הַצְּחוֹק וְהַתַּעֲנוּג דְּלְמַעְלָה** באלוקות **שֶׁנַּעֲשָׂה מִצַּד בֵּירוּר הַהַעֲלָמוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים**[53] כאשר ההעלמות וההסתרים על האור האלוקי שנגרמות על ידי שם אלוקים מתבטלים על ידי ה'בירור' והזיכוך שלהם.

1 דַּוְקָא, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ וְהָאֶבֶן הַזֹּאת גּוֹ' יִהְיֶה בַּיִת
2 וּכְלִי לְהַגִּילוּי דֶּאֱלֹקִים שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הָוְיָ'.
3 וְעִנְיָן זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הַקְדָּמַת סֵדֶר הָעֲבוֹדָה
4 שֶׁחָשִׁיב לִפְנֵי־זֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁבִּתְחִילָה
5 נֶאֱמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ, שֶׁהוּא
6 עִנְיָן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים. אַךְ עֲדַיִן אֵין זוֹ הַתַּכְלִית,
7 אֶלָּא הַתַּכְלִית הִיא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה דַּוְקָא, שֶׁזֶּהוּ
8 שֶׁמָּשִׁיחַ אָתָא לְאַתְבָּא צַדִּיקַיָּא בִּתְיוּבְתָּא[50], וַהֲרֵי
9 עִנְיָן הַתְּשׁוּבָה הוּא בֵּירוּר וְזִיכּוּךְ הַמַּטָּה דַּוְקָא,
10 עַד לְבֵירוּר הַזְּדוֹנוֹת[51]. וְזֶהוּ עִנְיָן וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם
11 אֶל בֵּית אָבִי, דְּאָבִיו שֶׁל יַעֲקֹב הוּא יִצְחָק,
12 שֶׁנִּקְרָא כֵּן עַל שֵׁם צְחוֹק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים[52],
13 שֶׁהוּא עִנְיָן הַצְּחוֹק וְהַתַּעֲנוּג דְּלְמַעְלָה שֶׁנַּעֲשָׂה
14 מִצַּד בֵּירוּר הַהַעֲלָמוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים[53]. וּמְסַיֵּם
15 בַּכָּתוּב, וְהָיָה הָוְיָ' לִי לֵאלֹקִים גּוֹ' יִהְיֶה בֵּית
16 אֱלֹקִים, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דִּוְנָתַן לִי לֶחֶם
17 לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ, שֶׁהוּא עִנְיָן עֲבוֹדַת
18 הַצַּדִּיקִים בְּהַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה [שֶׁזֶּהוּ מַה
19 שֶׁכָּתוּב[54] וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן גּוֹ' וַיָּשֶׂם אוֹתָהּ מַצֵּבָה,
20 שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַעֲלָאָה, וְאַחַר־כָּךְ וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל
21 רֹאשָׁהּ, שֶׁהוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה], אֲזַי נַעֲשָׂה הַגִּילוּי
22 דִּוְהָיָה הָוְיָ' לִי לֵאלֹקִים, שֶׁהוּא עִנְיָן הַגִּילוּי דְּשֵׁם
23 הָוְיָ' כַּנַּ"ל. אָמְנָם עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דִּוְשַׁבְתִּי
24 בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁהוּא עִנְיָן עֲבוֹדַת
25 הַתְּשׁוּבָה, נַעֲשָׂה בֵּית אֱלֹקִים, שֶׁהוּא עִנְיָן
26 הַמְשָׁכַת הַמַּקִּיפִים הַחֲדָשִׁים שֶׁלְּמַעְלָה גַּם
27 מֵהַסּוֹבֵב הַכְּלָלִי. וְהַיְנוּ, שֶׁגִּילוּי שֵׁם הָוְיָ', עִם
28 הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת, בִּבְחִינַת סוֹבֵב, מִכָּל־
29 מָקוֹם יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת לָעוֹלָמוֹת, שֶׁלָּכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם
30 סוֹבֵב, וְיֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת, מַקִּיפִים הַפְּרָטִים
31 וּמְסַיֵּם בַּכָּתוּב, וְהָיָה הָוְיָ' לִי
32 לֵאלֹקִים גּוֹ' יִהְיֶה בֵּית
33 אֱלֹקִים, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי
34 הָעֲבוֹדָה דִּוְנָתַן לִי לֶחֶם
35 לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ, שֶׁהוּא
36 עִנְיָן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים
37 בְּהַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה שני האופנים
38 של התקרבות העולמות והנבראים
39 לאלוקות בהתעלות מלמטה למעלה או
40 בהמשכה מלמעלה למטה [שֶׁזֶּהוּ
41 מַה שֶׁכָּתוּב[54] וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן
42 גּוֹ' וַיָּשֶׂם אוֹתָהּ מַצֵּבָה, שֶׁהוּא
43 עִנְיָן הַהַעֲלָאָה של האבן מלמטה
44 למעלה, וְאַחַר־כָּךְ וַיִּצֹק שֶׁמֶן
45 עַל רֹאשָׁהּ, שֶׁהוּא עִנְיָן
46 הַהַמְשָׁכָה מלמעלה למטה], אֲזַי
47 כתוצאה מעבודת הצדיקים האמורה
48 נַעֲשָׂה הַגִּילוּי דִּוְהָיָה הָוְיָ' לִי
49 לֵאלֹקִים, שֶׁהוּא עִנְיָן הַגִּילוּי
50 דְּשֵׁם הָוְיָ' שמתגלה עם
51 ביטול ההעלמות וההסתרים מצד שם
52 אלוקים.
53 אָמְנָם עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה
54 דִּוְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי,
55 שֶׁהוּא עִנְיָן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה,
56 נַעֲשָׂה בֵּית אֱלֹקִים, הענין
57 הנעלה יותר ב'אלוקים' שלמעלה משם
58 הוי' שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת
59 הַמַּקִּיפִים הַחֲדָשִׁים לאחר
60 שה'מקיפים' הקודמים נמשכו
61 בפנימיות שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מֵהַסּוֹבֵב
62 הַכְּלָלִי שהוא ה'מקיף' המאיר כעת.
63 וְהַיְנוּ, שֶׁגִּילוּי שֵׁם הָוְיָ', כפי
64 שהוא עתה, עִם הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה
65 מֵהָעוֹלָמוֹת, בִּבְחִינַת סוֹבֵב
66 ו'מקיף' מעל העולמות, מִכָּל־מָקוֹם
67 יֵשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת לָעוֹלָמוֹת,
68 שֶׁלָּכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם סוֹבֵב על העולמות ("סובב כל עלמין"), וְיֵשׁ בָּזֶה
69 כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת, מַקִּיפִים הַפְּרָטִים עַד הַמַּקִּיף הַכְּלָלִי הנעלה

---

50) לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. שם נ, סע"ב. וראה זהר ח"ג קנג, ב. 51) ראה יומא פו, ב. תניא פ"ז. 52) וירא כא, ו. 53) ראה תו"א תולדות יז, ד ואילך. 54) פרשתנו כח, יח.

ביאור בדרך אפשר

מהם, **אַךְ כָּל זֶה שַׁיָּיךְ עַדַּיִן לָעוֹלָמוֹת. אָמְנָם עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה הַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת** שלמעלה מכל שייכות לעולמות.

ז) וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי גוֹ׳ כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, שֶׁעַל־יְדֵי פְּעוּלַת הַבֵּירוּר וההעלאה של הצד שכנגד הקדושה עד כדי כך **שֶׁגַּם הָרַבִּים** שעד עתה היו אויבים ומנגדים **יִהְיוּ עִמָּדִי, אֲזַי נַעֲשֵׂית הַפְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַגִּילוּי דְּשֵׁם הֲוָיָ׳** שכעת הוא האור הנעלה אבל לעתיד לבוא יתגלה אור אלוקי נעלה הרבה יותר. **דְּהִנֵּה, בַּגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד יִהְיוּ ב׳ עִנְיָנִים, הָא׳ הוּא הַגִּילוּי דְּשֵׁם הֲוָיָ׳** עצמו שכעת הוא ׳מקיף׳ מעל העולמות ולא מאיר בגלוי, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[55] שלעתיד לבוא יהיה **וְנִגְלָה כְּבוֹד הֲוָיָ׳, וְכַנַּ״ל שֶׁלְּעָתִיד־לָבֹא הַקָּבָּ״ה מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּקָּהּ,** וכך שם הוי׳ ״יצא״, כביכול, מהכיסוי וההסתר שלו בשם אלוקים שנמשל למגן ונרתק (״שמש ומגן ה׳ אלוקים״) **וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים** בלימוד התורה וקיום המצוות על דרך הרגיל. **וְהַב׳** הדבר הנוסף שיהיה לעתיד לבוא **הוּא**

1 עַד הַמַּקִּיף הַכְּלָלִי, אַךְ כָּל זֶה שַׁיָּיךְ עַדַּיִן
2 לָעוֹלָמוֹת. אָמְנָם עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה
3 הַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת.
4 ז) **וְזֶהוּ** גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי גוֹ׳
5 כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי, שֶׁעַל־יְדֵי פְּעוּלַת
6 הַבֵּירוּר שֶׁגַּם הָרַבִּים יִהְיוּ עִמָּדִי, אֲזַי נַעֲשֵׂית
7 הַפְּדִיָּה בְשָׁלוֹם, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַגִּילוּי
8 דְּשֵׁם הֲוָיָ׳. דְּהִנֵּה, בַּגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד יִהְיוּ ב׳
9 עִנְיָנִים, הָא׳ הוּא הַגִּילוּי דְּשֵׁם הֲוָיָ׳, כְּמוֹ
10 שֶׁכָּתוּב[55] וְנִגְלָה כְּבוֹד הֲוָיָ׳, וְכַנַּ״ל שֶׁלְּעָתִיד־לָבֹא
11 הַקָּבָּ״ה מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּקָּהּ, וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה
12 עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים. וְהַב׳ הוּא גִּילוּי
13 וְהַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת
14 הַתְּשׁוּבָה, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי בֵּירוּר הַמַּטָּה (בְּרַבִּים
15 הָיוּ עִמָּדִי) נַעֲשֵׂית שְׁלֵימוּת הַכַּוָּנָה דְּדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים, דְּפֵירוּשׁ דִּירָה
16 הוּא לְעַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ[56], וְעַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּדִירַת הָאָדָם שֶׁעֶצֶם וּמַהוּת הָאָדָם
17 דָּר בַּדִּירָה, וְכֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, שֶׁתִּהְיֶה הַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת
18 מַמָּשׁ בְּתַחְתּוֹנִים.

ביאור בדרך אפשר

27 **גִּילוּי וְהַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, וְהַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי בֵּירוּר הַמַּטָּה (בְּרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי)**
28 אשר כמבואר לעיל זו התכלית והמטרה של כל הבריאה **נַעֲשֵׂית שְׁלֵימוּת**
29 **הַכַּוָּנָה דְּדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים,** שהיא הסיבה לכל בריאת
30 העולם **דְּפֵירוּשׁ דִּירָה הוּא**
31 **לְעַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ**[56], מקום שבו
32 יכולה להיות התגלות של הקדוש־
33 ברוך־הוא בעצמו ולא רק הארה ממנו
34 **וְעַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּדִירַת הָאָדָם**
35 **שֶׁעֶצֶם וּמַהוּת הָאָדָם דָּר**
36 **בַּדִּירָה,** ודווקא הדירה והבית שלו
37 הם המקום שבו הוא נמצא בגלוי וכל
38 המציאות שלו באה לידי ביטוי **וְכֵן**
39 **הוּא גַּם בְּעִנְיַן דִּירָה**
40 **בְּתַחְתּוֹנִים** שהעולם התחתון יהיה
41 מקום מתאים להיות ׳דירה׳ לאלוקות,
42 **שֶׁתִּהְיֶה הַמְּשָׁכַת הָעַצְמוּת**
43 **מַמָּשׁ בְּתַחְתּוֹנִים** ואז כוונת
44 הבריאה ״להיות לו דירה בתחתונים״
45 תתמלא בתכלית השלימות.
46

55) ישעי׳ מ, ה. 56) המשך תרס״ו ס״ע ג. וראה גם ד״ה נעשה אדם פ״ג ואילך וד״ה ויבא משה פ״ג תשי״ז (תו״מ חי״ח ע׳ 118 ואילך; חי״ט ע׳ 73).

המשך מעמוד ג

וזהו שאמרו חז״ל[112] ״גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות״, הגם שמעלת הקרבנות גדולה מאוד, וכמ״ש באגה״ק[113] שכל סדר ההשתלשלות תלוי בדקדוק אחד בענין הקרבנות, ו״רזא דקורבנא עולה עד רזא דא״ס״[114], וקרבנות מקרבים את הכוחות והחושים לאלקות, וע״ש זה נקראים בשם קרבן[115], אעפ״כ העילוי בזה הוא רק בנוגע לקירוב הגשמיות לרוחניות, אבל לא בענין ההמשכה בגשמיות ממש. משא״כ ע״י צדקה נמשך גילוי אוא״ס בגשמיות ממש (אלא שעתה בזמן הגלות זהו בהעלם, ולעתיד לבוא יאיר בגילוי)[116].

112) סוכה מט, ב.
113) קו״א קס, סע״א.
114) ראה זח״ב רלט, א. ח״ג כו, ב.
115) ראה המשך באת לגני ה׳שי״ת פ״ב (סה״מ ה׳שי״ת ע׳ 113) וש״נ.
116) מד״ה פזר נתן לאביונים ה׳תשח״י.

בס"ד. שיחת ש"פ ויצא, יו"ד כסלו, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

א. בשנת תרצ"ג[1], סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהציווי לשחרר את אדמו"ר האמצעי ובאופן שהיו מוכנים לשחררו בפועל, הי' ביום השבת, ואז עמד אדמו"ר האמצעי באמצע אמירת חסידות — המאמר ד"ה אתה אחד ושמך אחד. והשחרור בפועל הי' ביום ראשון.

עוד אמר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר, שיש ספק אם גאולת אדמו"ר האמצעי היתה בשנת תקפ"ו או בשנת תקפ"ז[2]. אבל, בהרשימה שמסר כ"ק מו"ח אדמו"ר[3] איתא שהי' זה בשנת תקפ"ז.

וזהו גם מהטעמים לכך שחגיגת יו"ד כסלו לא נקבעה ליו"ט כ"כ — כי, כשעמדו לחגוג את חגיגת יו"ד כסלו בשנה הבאה, הי' זה כבר לאחרי הסתלקות אדמו"ר האמצעי, בט' כסלו תקפ"ח[4].

ב. אודות אדמו"ר האמצעי — ידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש (כפי שכבר נדפס[5]) שהבעש"ט והמגיד הם בבחי' הכתר, עתיק ואריך, אדמו"ר הזקן — חכמה, ואדמו"ר האמצעי — בינה.

ענין הבינה הוא — התרחבות בגלוי. ואכן רואים זאת במאמרי החסידות של אדמו"ר האמצעי, שהם בריבוי התרחבות והסברה. וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר[6], שבשנים הראשונות לנשיאותו של אדמו"ר האמצעי החיו החסידים את נפשם ("חסידים האָבן זיך אָפּגעלעבט") בתורת החסידות.

— הי' אז אחד מגדולי החסידים שערער על התרחבות החסידות כו'. ואמר לו אדמו"ר האמצעי, שלהיותו יורש, יכול הוא ליטול מה שנתן אדמו"ר הזקן!... וגם ענין זה שייך לספירת הבינה — שהרי דינין מתערין מינה[7].

וכיון שענינו של אדמו"ר האמצעי הוא התרחבות החסידות, הרי מובן, שגם המאסר והגאולה היו בנוגע לענין זה:

כל הענינים שלמטה משתלשלים מענינם למעלה. ובנדו"ד, המאסר למטה הי' מצד הקטרוג למעלה, והגאולה למטה היתה מצד הנצחון והגאולה למעלה[8].

ובמה התבטא הקטרוג והנצחון — בענין התרחבות החסידות, דהיינו, לא בנוגע לעצם ענין החסידות, אלא בנוגע להתרחבות החסידות.

והרי מעלת ההתרחבות היא — שבמקורה היא למעלה יותר, וגם המשכתה היא עד למטה מטה. שכן, כאשר הענין אינו בא בהסברה ובריבוי אותיות, אין כל אחד יכול לתופסו, משא"כ כאשר הענין בא בהסברה כו', אזי יכול לתופסו אפילו פשוט שבפשוטים, עד ל"חוצה".

ג. וזהו גם שענין הטהרה ומקוה הם בספירת הבינה[9]:

אודות ענין הטהרה במקוה מרומז ברמב"ם[10] ומפורש בחסידות[11] שטבילה אותיות "הביטל", והיינו, שצריך להתבטל ולהטביל את עצמו לגמרי ב"מי הדעת", ועד שאפילו אם רק שערות ראשו הם מחוץ למים לא נטהר[12], כיון שנראית עדיין מציאותו, ורק כאשר מתבטל לגמרי במי המים אזי נעשה טהור.

---

1) ראה רשימת ה"יומן" דכסלו תרצ"ג — נדפס ב"רשימות" חוברת סט ע' 10.

2) "רשימות" הנ"ל ע' 11. וראה גם שיחת יו"ד כסלו תש"א בתחלתה (סה"ש תש"א ע' 50).

3) ראה "התמים" ח"ב ע' פד. קונטרס בד קודש ע' 9 בהערה — ע"פ מסורה בבית הרב. וראה גם סה"ש שם בהערה.

4) ראה "רשימות" חוברת ח ע' 21. קונטרס בד קודש שם. וראה גם סה"ש שם.

5) ראה שיחת יו"ד כסלו תש"ב בסופה (סה"ש תש"ב ריש ע' 19). וראה גם תו"מ חי"א ע' 36. וש"נ.

6) ראה "רשימות" חוברת קפו ע' 10.

7) ראה זח"ב קעה, ב. לקו"ת תזריע כג, סע"ב. שה"ש כז, ב. וראה גם תו"מ חי"ב ע' 135. וש"נ.

8) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 208. וש"נ.

9) ראה בארוכה סידור (עם דא"ח כוונת המקוה (קנו, א ואילך).

10) הל' מקואות בסופן.

11) סידור שם (קנט, סע"ד).

12) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ז.

ועניגו בעבודה – שמי שאינו יכול להתמודד ("אַיינקערן זיך") עם חומריותו וגסותו, אזי העצה היעוצה היא – לטבול את עצמו באותיות התורה והתפלה, להרבות באותיות התורה והתפלה, וללמוד תורה בשופי, ובפרט בלימוד חלק התורה שאינו נותן מקום לישות – שזוהי פנימיות התורה, "אילנא דחיי"[13].

ועי"ז שיטבול עצמו בתורה, אזי יפטר מישותו כו' ויהי' טהור.

וזהו גם הפירוש בלשון חז"ל בנוגע לשיעור המים "שכל גופו עולה בהן"[14] – שכל גופו מזדכך ומתעלה.

וענין זה נעשה דוקא ע"י הריבוי שבתורה – כדוגמת המקוה, שאין זה באופן שהמים הם כמדת גופו, אלא באופן שכל גופו מכוסה לגמרי במים, וגם מסביבו יש מים. וכמו"כ ברוחניות – שהעצה לענין הטהרה היא דוקא ע"י לימוד התורה בשופי, ללא הגבלות.

ועפ"ז מובנת השייכות דמקוה וטהרה לבינה – כי, מצד הריבוי וההתרחבות שבבינה, שלומד פנימיות התורה ללא הגבלות כלל, נעשה טהור.

וכאמור, שמי שאינו יכול להתמודד עם גסותו וחומריותו, עם הענינים הבלתי־רצויים, או אפילו עם עניני הרשות, אלא שאינם עניני קדושה שזהו ענינו של יהודי – אזי העצה היעוצה היא הטבילה בהריבוי וההתרחבות דבינה דוקא.

* * *

ד. באותה התוועדות סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור נוסף[15], שגם בו נזכר אודות אדמו"ר האמצעי:

הסיפור הוא אודות אחד מגדולי החסידים, ר' מיכעלע אָפּאָצ'קער, שהי' עוד אצל רבינו הזקן.

אצל ר' מיכעלע הי' הרשב"ץ, וממנו הלך לליובאוויטש אל הצמח צדק. בלכתו לליובאוויטש, שלח ר' מיכעלע על ידו פדיון להצ"צ, והזהירו שלא יקראנו. מצד סיבות שונות לא התאפק הרשב"ץ ופתח את הפדיון, ואח"כ סבל ("ער האָט געהאַט צוטאָן") בנוגע לבנו יחידו כו', מצד ענין הנ"ל.

כשהגיע הרשב"ץ לליובאוויטש, בלילה קר, נכנס לבית־המדרש, והתיישב – לא במזרח, אלא במערב, בדרום או בצפון – להנפש מטורח הדרך. ויצא הגבאי של הצ"צ והכריז: מי הגיע מר' מיכעלע? – אבל רשב"ץ שהתנמנם, לא שמע. כעבור משך זמן יצא הגבאי עוד הפעם, והכריז: מי הביא משהו מר' מיכעלע? – וגם בפעם זו לא נענה הרשב"ץ. וכך הי' פעם שלישית וכו'. עד שלפתע התעורר רשב"ץ ונגש אל הגבאי. וצוהו הגבאי להכנס מיד אל הצ"צ.

כשנכנס הרשב"ץ אל הצ"צ נתבטל במציאות לגמרי ועמד כ"בול עץ", עד שהצ"צ הוצרך ליטול מכיסו את הפדיון, באמרו: כשמביאים פדיון מר' מיכעלע [אינני זוכר בדיוק איך סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר – אם אמר ר' מיכעלע, או בלא ר'], צריכים למסרו מיד. הרשב"ץ, שנתבטל לגמרי, לא השיב מאומה, ונשאר לעמוד כבול עץ, עד שהצ"צ רמז שיכול ללכת, ויצא.

ואח"כ הכין את עצמו במשך ג' חדשים ליכנס ליחידות.

ובהקדמה לסיפור הנ"ל, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שר' מיכעלע אמר: אצל הרבי – רבינו הזקן – הייתי מאלו ש"עיילי בלא בר"[16]. אצלו – אדמו"ר האמצעי – אינני יכול לעמוד תחת גג אחד. ואילו הוא שליט"א – הצמח צדק – אינני יכול לעמוד עמו על קורה אחת.

---

13) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא אגה"ק סכ"ו. ובכ"מ.
14) עירובין ד, ב. וש"נ.
15) "יומן" הנ"ל – נדפס ב"רשימות" חוברת קפז ס"ע 11 ואילך. וראה גם חוברת קמג ע' 7 ואילך. וש"נ.
16) לשון חז"ל – סנהדרין צז, ב (ובפרש"י: נכנסים בלא רשות).

כ"ק מו"ח אדמו"ר לא ביאר את הדברים, אבל, כמובן, שזהו מצד ההוספה וההתרחבות מדור לדור, וכאמור לעיל שאצל אדמו"ר האמצעי התחיל ענין של התרחבות.

* * *

ה. על הפסוק[17] "ויפרוץ האיש מאד מאד" — מבאר אדמו"ר האמצעי[18] כפל הלשון "מאד מאד":

"מאד" — הו"ע הריבוי שבא מצד התחלקות הגבורות, היינו, גבורות עליונות דיצחק, כמו גבורות גשמים, שמצד הגבורות יורדים הגשמים טיפין טיפין בריבוי, וזהו גם שבברכת יצחק נאמר[19] "ויתן לך האלקים", בחי' הגבורה, שבחי' זו היא מקור הברכות לכל ישראל[20], וגם במתן־תורה נאמר[21] "וידבר אלקים גו'", ובלשון חז"ל[22] "מפי הגבורה שמענום", כיון שהגבורות הם מקור ההשפעה.

אמנם, הענין ד"מאד מאד" ב"פ — נעשה ע"י עבודת הבירורים שהיתה אצל יעקב, בחי' עולם התיקון, שעי"ז מגיעים לדרגא נעלית יותר גם מהגבורות העליונות דיצחק, גבורות דתהו, ולמעלה גם מבחי' לבן, לובן העליון, ע"ש "שמלבין עוונותיהם של ישראל"[23], כדאיתא במדרש[24] "מאד - יותר מאביו (יצחק), מאד - יותר מלבן", והיינו, לפי ששרש התיקון הוא למעלה גם מתהו.

וזהו גם מ"ש[25] "טובה הארץ מאד מאד" — שזהו מצד עבודת הבירורים בארץ שבע עממין לעשות ממנה "ארץ ישראל".

ו. והענין בזה:

אברהם — ש"כתוב בו[26] ואברם כבד מאד, פעם אחת" (דלא כיעקב שכתוב בו ב"פ מאד)[27] — לא התעסק בעבודת הבירורים, לברר הדברים הגשמיים שבעולם. וגם מה שמצינו באברהם הענין ד"הנפש אשר עשו בחרן"[28] — הרי ענין זה הי' רק בדרך עראי ולפי שעה, וזהו הטעם שאין אנו יודעים מה אירע ליוצאי חלציהם של הגרים שנתגיירו ע"י אברהם[29].

וכמו"כ יצחק — שהרי הי' עולה תמימה, ולא יצא מארץ ישראל (אף שהי' עדיין קודם הבירור)[30].

משא"כ יעקב — נאמר בו "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"[31]:

בתחילה הי' יעקב בבאר שבע — אצל יצחק, אשר גם בהיותו למטה בגוף הי' באותו מעמד ומצב כמו למעלה, שלכן גם בחייו נאמר "אלקי יצחק"[32], אע"פ ש"אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם"[33].

ולאחרי כן הי' י"ד שנה בבית מדרשם של שם ועבר, כפי שדרשו חז"ל[34] על הפסוק[35] "וישכב במקום ההוא", "באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהי' עוסק בתורה", ומובן גודל מעלת מדריגתו באותו זמן.

---

17) פרשתנו ל, מג.
18) ראה תו"ח וישלח לט, ד ואילך.
19) תולדות כז, כח.
20) ראה גם סידור (עם דא"ח שער התקיעות בסופו (רמז, ב).
21) יתרו כ, א.
22) מכות כד, רע"א. וש"נ.
23) ראה ב"ר פ"ע, יו"ד. וראה גם יומא עה, א.
24) מדרש שכל טוב — הובא בתו"ש עה"פ (אות קלח).
25) שלח יד, ז.
26) לך לך יג, ב.
27) מדרש תנחומא קדמון מכ"י — הובא בתו"ש עה"פ (אות קלח).
28) שם יב, ה ובפרש"י.
29) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 89 ובהערה 14 שם. וש"נ.
30) ב"ר פס"ד, ג. פרש"י תולדות כו, ב. נתבאר בלקו"ש חט"ו ע' 200 ואילך.
31) ריש פרשתנו.
32) שם, יג.
33) פרש"י שם לא, מב.
34) פרש"י שם כח, יא.
35) שם.

ולמרות זאת – הלך משם "חרנה", אשר נוסף על ב' הפירושים שבזהר[36] אם קאי על מלכות או על עולמות בי"ע (כפי שנזכר בהמאמר[37]), הרי זה קאי גם על "חרנה" כפשוטו – "חרון אף של מקום (בעולם)"[38], שזוהי המדריגה היותר תחתונה.

ובהיותו בחרן – עסק בבירור החומריות כו', שזהו מ"ש[39] "ויהי לי שור וחמור וגו'", ודוקא עי"ז נעשה הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", ב"פ מאד.

ז. וענינו בעבודה:

החילוק בין תורה למצוות הוא – שהתורה היא ברוחניות, והמצוות הם בגשמיות, כמו ציצית בצמר גשמי וכיו"ב.

והרי תכלית התורה היא בשביל המצוות, כמארז"ל[40] "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ולעתיד לבוא יהי' "מעשה גדול"[41] – שהמעלה בזה היא מצד בירור הגשמי.

ויתירה מזה – בבירור דברי הרשות, שזהו"ע נעלה יותר גם ממעשה המצוות[42].

ח. וזוהי גם הוראה אלינו בענין השליחות:

ידוע שרבותינו נשיאינו היו שולחים שלוחים – כפי שהי' בימי אדמו"ר האמצעי, ששלח שלוחים לארץ הקודש, וכמסופר[43] שבתחילה לא רצו לנסוע, עד שהבטיח לשלוח להם את מאמרי החסידות, והי' שולח להם המאמרים בכתב יד קדשו. וזוהי הסיבה שבארץ ישראל נמצאו הרבה ביכלאַך מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

והנה, הסיבה לכך שלא רצו לנסוע היא – בגלל שעי"ז יחסר להם בהענין ד"מאד" פעם אחת. ואעפ"כ שלחו אותם, לא רק לטובת המקום, אלא גם לטובת עצמם, כיון שעי"ז מגיעים להעילוי דמאד מאד ב"פ.

וכן הוא גם בכל הדורות, עד לדור האחרון – שכאשר נוסעים בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, צריך לידע שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובת השלוחים, שעי"ז נעשה אצלם הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", דהיינו פריצת כל הגדרים, שזהו ע"י הפצת החסידות בשופי.

וכהסיפור[44] אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבא' הלילות כשהי' מזג האויר טוב ("אַ גוטע פּאַגאָדע"), חזרו המאמר חסידות בחוץ, ובינתיים התחיל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבנין אחד, נכנסו ה"חוזרים" לשם להמשיך בחזרת המאמר, ואח"כ נודע שהי' זה מקום שאסור להכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבלבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האָט זיך אויסגעלאַכט") מכל המאורע.

וזהו אמיתית הענין ד"ופרצת" – שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשלחן־ערוך, נפרצים גם הם!

* * *

ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

36) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ריש פרשתנו (טז, ג ואילך. יז, ד ואילך).
37) פ"ב (לעיל ס"ע 220 ואילך).
38) פרש"י ס"פ נח.
39) וישלח ל, ו.
40) קידושין מ, ב. וש"נ.
41) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קצה. וש"נ.
42) ראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' כג. תמוז ע' צא. ועוד.
43) ראה "התמים" ח"ב ע' עט.
44) ראה "רשימות" חוברת קפו ע' 11.

י. דובר אודות דברי הרמב"ם[45] ואדמו"ר הזקן[46] בהלכות שכירות ע"ד הלימוד ממ"ש ביעקב[47] "כי בכל כחי עבדתי את אביכן", שעי"ז מקבלים השכר ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", וההוראה בעבודה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש חכ"ה ע' 139 ואילך.

ואח"כ אמר:

וזוהי גם ההוראה לכאו"א שצריך לילך בשליחותו של נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר – שאע"פ שבשביל זה צריך לצאת מבית מדרשם של שם ועבר, ולמעלה מזה, שצריך לצאת מד' אמותיו של יצחק, ולילך בריחוק מקום, עליו לדעת שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובתו הפרטית, כיון שעי"ז נעשה אצלו העילוי ד"מאד מאד".

והענין בזה:

כשם שבנוגע להקב"ה מצינו שהעולמות העליונים הם באופן של ירידה מאור פניו ית'[48], ודוקא ע"י ירידת הנשמה למטה לעבוד עבודתה בבירור הגשמיות אזי "לוקחים" עצמותו ית' – כן הוא גם בצדיקים שדומים לבוראם[49].

וכיון שכן, צריך לידע, שכאשר נמצאים כאן, לא לוקחים עדיין את ה'עצם' של הרבי; את ה'עצם' של הרבי לוקחים כאשר הולכים בשליחותו, ודוקא למקום רחוק, וכפי שכבר דובר כמ"פ[50], שיחד עם השלוחים הולך ה'עצם' של הרבי.

ולכן צריך לעשות זאת לא רק מצד קבלת עול, אלא בשמחה, וכפי שמצינו ביעקב: "וישא יעקב רגליו"[51], שהלך בשמחה[52].

וההסברה בזה:

לכאורה, מהי השמחה? – הרי הוא הולך מד' אמותיו של יצחק, ומבית מדרשם של שם ועבר?!

ואפילו כאשר בלכתו בדרך ראה את המרכבה, כמ"ש[53] "והנה סולם מוצב ארצה גו' מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", ואיתא במדרשי חז"ל[54] שהיו "רואין פניו של יעקב ואומרים זה הפנים . . שבכסא הכבוד", שהו"ע ראיית "מעשה מרכבה", פנימיות התורה – הרי הולך הוא משם ל"חרון אף של עולם", וא"כ, מה מקום לשמחה?

אך הענין הוא – שבידעו שדוקא עי"ז "לוקח" הוא את עצמותו ית', הנה מזה היא השמחה.

ולכן צריכה להיות העבודה מתוך שמחה וחיות, ובכל כחו (כנ"ל בארוכה), ואז ישנה ההבטחה שנוטל שכרו אף בעולם הזה, בענינים הגשמיים שלו ושל בני ביתו.

---

45) הל' שכירות בסופן.
46) חלק חו"מ הל' שאלה ושכירות וחסימה ס"כ.
47) פרשתנו לא, ו.
48) תניא רפל"ו.
49) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.
50) ראה תו"מ ח"א ריש ע' 138. ח"ב ע' 26. לעיל ע' 187. ועוד.
51) פרשתנו כט, א.
52) ראה ב"ר פ"ע, ח. הובא בפרש"י עה"פ.
53) פרשתנו כח, יב.
54) פרדר"א פל"ה. וראה חולין צא, ב ובפרש"י.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך י׳

א. בפסוק[1] "ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה׳ בעניי כי עתה יאהבני אישי" מעתיק רש"י "ותקרא שמו ראובן", ומפרש[2]: "רבותינו פירשו אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור".

וצריך להבין:

א) רש"י הודיע כלל יסודי בפירושו: "אני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא"[3], היינו שכוונתו לפרש ולבאר (רק) דבר שאינו מובן ומוסבר כל צרכו בפשט הכתובים - ומה קשה כאן בפשט הכתוב שרש"י צריך לפרשו?

ב) יתירה מזו: רש"י מפרש שהטעם לקריאת שם ראובן הוא משום ש"אמרה ראו מה בין בני וכו'", היפך פשוטו של מקרא: "ותקרא שמו ראובן" - "כי ראה ה׳ בעניי כי עתה יאהבני אישי"?

ואף שפירושו זה של רש"י, בכללות, מקורו בגמרא[4], הרי ידוע הכלל שנקט לו רש"י בפירושו (וחוזר עליו כמה פעמים)[3]: "ואני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו[5]", היינו שצ"ל צורך ביישוב, והיישוב צ"ל על אופניו (כנו וסדר התיישבותו[6]) של המקרא.

ב. והנה יש מפרשים[7] דהטעם המפורש בקרא "כי ראה ה׳ בעניי גו'" אינו מספיק, כי בזה מוסבר רק חלק משם ראובן, תיבת "ראו" שבו, אבל לא - "בן" שבו; וע"כ דרשו רבותינו עוד[8] טעם, ש"אמרה ראו מה בין בני לבן חמי וכו'", שענינו מרומז בשם "ראובן" כולו.

אבל בפרש"י א"א לפרש כן, כי

[נוסף לזה שאם זהו הכרחו של רש"י להביא טעם אחר על שם ראובן מהמפורש בקרא[9], הו"ל לרש"י לפרשו[10]]

בפשוטו של מקרא אי"ז קושיא מעיקרא דמילתא, שהרי אפשר לומר שהאותיות "בן" שבשם ראובן מרמזות לה"ב" וה"נ"[11] של "בעניי"[12]; ואף שבשם (ראו)בן אין בו ה"עין" וה"יוד" של בעניי[13], וגם ניקוד ה"בי"ת" הוא באו"א, הרי כבר למדנו כיו"ב במ"א בפרש"י[14]: "שמים" הוא ר"ת "שא מים, שם מים, אש ומים", אף שה"אלף" של "שא" ושל "אש" ליתא בתיבת "שמים", וגם ניקוד ה"שין" של אש הוא באופן אחר - אלא שדי לנו באות "שין" שב"שמים" (ובפרט שאות זו היא המורגשת בעיקר בביטוין של התיבות "שא" ו"אש"), ועד"ז מובן גם בנדון תיבת "בעניי" (שהאותיות "ב" ו"נ" (בן) הן המורגשות בה בעיקר[15]), ולכן לא איכפת לן החסרון של שאר האותיות[16]. וא"כ הדרא קושי׳ לדוכתא: פירושו

---

1) פרשתנו כט, לב.

2) בדפוס ראשון ושני ליתא כל פרש"י זה. ובכת"י רש"י יש בפרש"י זה עוד פי׳: "ד"א איש טוב תואר וחכם הי׳ ואמרה ראו בן שנתן לי הקב"ה וכו׳ בברי"ת של ר׳ אליעזר" (כנראה הכוונה לפדר"א פל"ו). אבל בכל הדפוסים אינו.

3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם ג, כד. ובכ"מ.

4) ברכות ז, ב. וראה לקמן ס"ג.

5) ראה גם פרש"י בראשית שם, כב. ד, ח. ו, ג. וירא יט, טו. כ, טז.

6) ראה רש"י משלי כה, יא.

7) חדא"ג מהרש"א ברכות שם. ובדבק טוב כתב שזהו טעמו של רש"י שהביא רבותינו פירשו.

8) ואין להקשות דא"כ הטעם שבכתוב למה לה - כי כמה שמות מצינו שיש בהם ב׳ (ויותר) רמזים, וכמו "שמים" (דלקמן בפנים) ד"שא מים" מובן מהכתוב והשאר - בדחז"ל.

ובפרט בנדו"ז - שהטעם שבכתוב הוא - גלוי לכל, אבל דרבותינו - נבואה.

9) וגם לפי"ז "אכתי קשה להיפך על לישנא דקרא גופא דכתיב "כי אמרה כי ראה ה׳ בעניי" כיון שאי"ז עיקר בשם ראובן" (פנ"י בברכות שם).

10) ואף שאין דרכו של רש"י להביא הקושיא המכריחה הפי׳ בהכתוב, אמנם בנדו"ד שרש"י מפרש היפך המפורש בהכתוב, הי׳ צריך רש"י לבאר.

11) ובכלל: כפי הנראה עיקר קושייתם הוא על ה"ב" ולא על ה"נו"ן", כיון שרגיל להוסיפו בכמה שמות וכמו פישון וגיחון (בראשית ב, יא־יג) ובנדו"ד השם שמעון שהוא ע"ש "כי שמע ה'" שאין בו נו"ן (אף שבדוחק י"ל שה"נו"ן" שבשם שמעון הוא הנו"ן ש"בשנואה"). וראה פירוש באר יצחק עפרש"י שכ׳ שהקושיא בהכתוב היא שהול"ל ראיון.

12) ראה חידושי הרש"ש לב"ר פע"א, ג.

13) ראה פירוש מהרז"ו (ב"ר שם): "דאי משום כי ראה בעניי הו"ל לקרותו ראו בען". ובביאור הרד"ל לפדר"א שם "שא"כ (לפי טעם הכתוב) הי׳ לה לקרותו ראו עני".

14) בראשית א, ח.

15) ואף שה"ב" של בעניי אינו מעיקר התיבה "עניי", מ"מ מכיון שבפועל צריכה לומר "כי ראה ה׳ בעניי" הרי מתאים שתהי׳ בהשם התחלת התיבה לידע למה היא מכוונת.

16) ובכלל אינו מוכרח כדרך הפשט* שאותיות השם תהיינה

---

*) משא"כ בדרך הרמז והדרוש שיש לרמז ולדרוש כו"כ באותיות השם.

של רש"י כאן למה לן[17]?

ג. גם צריך להבין:

א) בהטעם ע"ש שאמרה "ראו מה בין בני כו'": למה פירש רש"י בפשט הכתוב (כרבותינו בגמרא) שההפרש "בין בני לבן חמי" הוא בזה ש"בן חמי מכר הבכורה וזה לא מכרה ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו כו'" - (א) במאורע העתיד לבוא לאחר כמה וכמה שנים, ובמילא (ב) נבואה רחוקה[18], (ג) ובשייכות לגנותו של ראובן:

נטילת הבכורה מראובן עבור חטאו[19]; והורדת יוסף לבור - הרי אפשר לפרשו באופן דשבחו של "בני" ובדבר שיארע בזמן קרוב יותר: ראו מה בין בני לבן חמי שגזל וחמס[20] וכו' ואילו בני לא פשט ידו בגזל[21] (וכמו שפרש"י עה"פ[22] וילך ראובן בימי קציר חטים)?

ב) גם בפירושו של רש"י גופא אי"מ, שתוכן פירושו הוא שונה מהפי' שבגמרא. בגמרא איתא: דאילו בן חמי אע"ג שמדעתי' זבני' לבכורותי' דכתיב כו' חזו מה כתוב בי' וישטם עשו את יעקב[23] כו' ויעקבני זה פעמיים[24] וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחי' שקלי' יוסף לבכורותי' מני' דכתיב כו' אפילו הכי לא אקנא בי' דכתיב כו'" - היינו שההפרש בין עשו לראובן הוא: עשו שנא את יעקב עבור הבכורה שהועברה לו (אע"ג דמדעתי' זבני' לי'), וראובן לא "אקנא" ביוסף; משא"כ לפי פירש"י תוכן החילוק ביניהם הוא (לא בשייכות הקנאה והשנאה, והעדרן, מצד הבכורה, כ"א) בנוגע לגוף המכירה (שרק זה נזכר בנוגע לבן חמי), שעשו מכר הבכורה, והעילוי של ראובן לעומתו הוא בזה שלא מכר הבכורה - דבר שלא נזכר כלל בגמרא כמעלתו של ראובן.

ג) רש"י מוסיף "ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור" - ולכאורה, כשם שהודגש בהנוגע למעלתו של "בני", שהיתה בתכלית הטוב, כמו"כ הו"ל להזכיר בהגריעותא של בן חמי, שעשו ערער על הבכורה[25] (ע"ד מה דאי' בגמרא הנ"ל) ולא עוד אלא שרצה להרוג את יעקב[26].

ד. והביאור בכ"ז:

הטעם המפורש בקרא לקריאת שמו של ראובן "כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי", בכלל מובן בפשטות: מטבע בני אדם שהולדת בן לאשה מעורר בבעלה רגש של קירוב ואהבה יתירה אלי'.

בדומה ממש לאותיות שבטעם השם כ"א רק לתוכן הטעם. וכדמוכח משם "בבל" שהוא "כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" (נח יא, ט). ועד"ז בכ"מ.

ומה שהוצרך רש"י לפרש עה"פ (בראשית ה, כט) ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו גו' - "יניח ממנו את עצבון עד שלא בא נח כו' ובימי נח נחה וזהו ינחמנו, ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם כו'", הוא לפי שהיינו טועים בפי' התיבה ינחמנו (וראה ב"ר פכ"ה ב. ובמפרשי המדרש).

17) ואין לומר שרש"י הוצרך להביא פירוש רבותינו, כי לפי טעם הכתוב, "כי ראה ה'" הול"ל ראה בן בל' יחיד ולא ראובן בל' רבים (כביפ"ת ונזר הקודש לב"ר פע"א שם. וראה גם ב"הכותב" בע"י). או דקשה: ראובן הוא ל' עתיד והול"ל ראה בן בל' עבר (ראה אלשיך עה"פ), כי א) לפי הנ"ל קשה עד"ז גם בשם שמעון (ראה יפ"ת ונזר הקודש שם) ומכיון שאין רש"י מפרש כלום בשם שמעון מובן שאין זה קושיא בפשש"מ, וכבהערה שלפ"ז. ב) הו"ל לרש"י להעתיק גם התיבות "כי ראה ה'" או עכ"פ לרמזם ב"וגו'", כיון שזוהי הקושיא בהכתוב המכריחה לפרש באו"א.

במשכיל לדוד כאן (וכ"ה במירא דכיא) דהטעם שהביא רש"י פירוש רבותינו הוא "דבכולהו כתיב בקרא תחילה הטעם ואח"כ השם כו', משא"כ הכא גבי ראובן דבתחלה כתיב ותקרא שמו ראובן ואח"כ כתיב כי אמרה, ש"מ דה"ק ותקרא שמו ראובן אפי' בלא טעם המבורר בקרא והיינו הך דקאמרי רבנן"*. אמנם ג"ז אינו מספיק דהלא במקום זה טרם ידעינן שבשאר השמות** נאמר תחלה הטעם, ומצד סדר הכתוב כאן (בלי השינוי משאר השמות) אין משמעות כלל שותקרא שמו ראובן הוא גם בלי טעם, ועוד ועיקר: מפורש "ותקרא שמו ראובן" כי אמרה כי ראה גו'". ופשיטא ששינוי הסדר אינו טעם מספיק שרש"י יפרש טעם אחר מהמפורש בקרא.

18) בחדא"ג מהרש"א שם (ועד"ז הוא ב"הכותב" בע"י שם, ובנזר הקודש (לב"ר שם) בטעם המדרש "ראו בן בין הבנים") "דשלא מדעת שם הש"י בפי' עתידות זה ראו מה בין בני", והוצרך לזה משום דקשי' לי' דהא לא חשיב לאה בכלל הנביאות במגילה (יד, א). אבל בפרש"י מפורש "אמרה (לאה)" ובפרש"י (בפסוק שלאח"ז) כתב גם על לאה "לפי שהאמהות נביאות היו" כדבר הידוע כבר, וי"ל שזהו מפרש"י דילן שהביא: "אמרה ראו מה בין בני כו'". ראה מפרשי רש"י שם. וראה תו"ת פרשתנו כט, לה.

*) ועד"ז כתב בעניון יעקב (בע"י ברכות שם. וראה גם מושב זקנים עה"ת) במה שרבותינו בגמרא (ברכות) דרשו עוד טעם (הנ"ל) על קריאת שמו ראובן. ובביאור הרד"ל בהדרשא ראו בן שבפדר"א (הובא לעיל הערה 2).

**) דתולדות (כה, ל): ויאמר גו' האדום גו' ע"כ קרא שמו – אינו שייך לנדו"ד כיון דשם הרי הי' קדימה בזמן.

19) וכמ"ש (דה"א ה, א) "ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף". ובהזמן שנטל ממנו וניתן ליוסף, ראה ב"ב קכג, א. ובחדא"ג מהרש"א שם.

20) ראה פרש"י תולדות כו, לד.

21) להעיר שדרשא זו אי' במדרש הגדול.

22) פרשתנו ל, יד.

23) תולדות כז, מא.

24) שם, לו.

25) בכת"י רש"י "שבן חמי מכר את הבכורה וערער עלי'", אבל בכל הדפוסים אינו.

26) שם, מא.

אמנם בנדו"ד אינו חד וחלק כ"כ:

א) ההדגשה "כי עתה יאהבני אישי" הוא מפני שלאה היתה "שנואה"[27] גם לאחר שנשאה לאשה - וא"כ יתכן כי גם "עתה" כשילדה לאה בן ליעקב, לא ישתנה בו הרגש עד כדי כך ש"יאהבני אישי", ובפרט שגם רחל (אשתו העיקרית של יעקב) עתידה[28] להוליד לו בן[29]?

ב) מנין לה ללאה שבנה זה הבכור ילך בדרך הטוב והישר (כי דוקא בן כזה יעורר ביעקב אבינו רגש של קירוב לאמו[30]), והרי אפשר ולא יהי' כפי רצונו של יעקב? ומה גם שבנדון בן זה יש בפרט לחשוש: בנו הראשון של יצחק אביו (עשו) וכן בנו הראשון של זקנו אברהם (ישמעאל[31]) לא היתה הנהגתם באופן טוב (ובן כזה הרי לא זו בלבד שאינו ראוי לגרום קירוב מאביו לאמו אלא שעלול הוא לפעול נטי' הפכית[32]).

ולכן מפרש רש"י: "רבותינו פירשו ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף", היינו דזה שקראה לו ראובן מטעם "כי אמרה כי ראה ה' בעניי (ונתן לה בן)" יובן עפ"ז ד"רבותינו פירשו" - כי לולא זאת אינו מוכרח ש"עתה יאהבני אישי", (כי בהולדת בן בלבד אין די לעורר אהבתו של יעקב ללאה, כנ"ל); והכתוב אומר דרשוני - שיש טעם מוקדם לזה בקריאת שם ראובן - המבאר מעלתו של הבן: "ראו מה בין בני לבן חמי" ובמילא מובן[33] ש"עתה יאהבני אישי"[34].

ועפ"ז יובן מה שהעתיק רש"י מדברי לאה, את מעלתו של ראובן בענין הבכורה, "וזה לא מכרה", ולא מעלה אחרת, כי בזה מודגש העילוי שלו בהתאם ובהשלמה לתוכן דברי לאה בהכתוב - היינו ענין הולדת בן בכור ליעקב שעי"ז "יאהבני אישי" (להיות כי) - באותו ענין עצמו - הבכורה היתה גם מעלתו של הבן: "וזה לא מכרה", שהבכורה להיות בנו הראשון של יעקב, הוא דבר החביב ויקר לו מאד.

וממשיך רש"י "ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שבקש להוציאו מן הבור", שבזה מבואר דאע"פ שיעקב אהב את רחל וממנה רצה להוליד בנים, מ"מ מכיון שנולד ללאה בן נעלה כזה, דעם היותו בנו בכורו של יעקב ובכורה זו יקרה וחביבה לו במאד, ובכ"ז כאשר לקח יעקב את הבכורה ממנו ונתנה לבנו של רחל, יוסף, "לא ערער" על בנו של רחל, שהי' חביב על יעקב יותר מכל הבנים, "ולא עוד אלא שבקש להוציאו מן הבור"[35] - ובעבור גודל מעלתו הלזו של הבן הנולד הרי בודאי ש"עתה יאהבני אישי".

ובזה אתי שפיר מה שלא האריך לפרט גודל הגריעותא של "בן חמי" (שערער על הבכורה של יעקב, ולא עוד אלא שרצה להרגו), מכיון שכוונתו כאן היא להדגיש גודל מעלתו של "בני" (להכריח ש"יאהבני אישי") ולא במדתו ההפכית של "בן חמי".

ועפ"ז יומתק מ"ש רש"י: "רבותינו פירשו" ולא "אמרו רבותינו" וכיו"ב, כי אין כוונת רש"י לשלול הטעם המפורש בהכתוב, כ"א לפרשו, לפרש (ולתרץ) הדורש ביאור בטעם שבכתוב - איך שבודאי ע"י הולדת ראובן "יאהבני אישי" - וע"ז מביא רבותינו פירשו ש"אמרה ראו מה בין בני לבן חמי", שנולד לה בן נעלה כנ"ל[36].

ה. מ"יינה של תורה" שבפרש"י:

מצינו הפרש בין קריאת שמות השבטים לקריאת שמות ה"אבות", אברהם יצחק ויעקב: א)

---

27) כמפורש בקרא (כט, לא) "וירא ה' כי שנואה לאה". "כי שמע ה' כי שנואה אנכי" (שם, לג). ומה שנאמר (שם, ל) "ויאהב גם את רחל מלאה" שמשמע שאהב גם את לאה - ראה פי' רשב"ם, כלי יקר ואוה"ח שאי"ז הכוונה ב"גם".

28) ובפרט שלאה נשאת ליעקב קודם רחל, ואין חידוש בזה שילדה קודם לרחל.

ואף ש"ורחל עקרה" הרי בפשטות עדיין לא ידעו יעקב ולאה מזה. ראה פי' הרשב"ם.

29) ראה עד"ז בפנ"י בגמ' ברכות (שם) שזוהי הקושיא בטעם המפורש בהכתוב, אמנם הביאור בדרשת הגמרא הוא באו"א, מהמבואר לקמן בפנים.

30) ראה סוף פרש"י וישלח לה, ח.

31) אף שאינו דומה ממש לבן זקנו, כי ישמעאל הי' בנו מהגר - שפחתו.

32) ראה עד"ז בדרך הדרוש - אלשיך עה"ת.

33) ראה גם עיון יעקב בע"י שם בסוף הקטע: ועוד י"ל דהכל טעם אחד כו'.

34) ומה שרש"י מעתיק מהפסוק רק "ותקרא שמו ראובן" ולא הטעם המבואר בהפסוק "כי אמרה גו' כי עתה יאהבני אישי". כי (א) מ"מ הפירוש של רבותינו הוא פירוש בשם ראובן. (ב) פי' זה הוא כמו הקדמה דמכיון שנולד לה בן נעלה כזה אכן יפעול "עתה יאהבני אישי".

35) שעי"ז היתה אפשריות שתנתן הבכורה ליוסף. משא"כ באם הי' מניחו בהבור (- שב ואל תעשה).

36) ומש"כ רש"י ע"ז "רבותינו (פרשו)", היינו שאינו ע"ד הפשט כ"כ, הוא א) מצד הפירוש בהשם ראובן "ראו מה בין בני" שהוא טעם אחר מהכתוב. ב) מצד הדרשה עצמה שראובן לא מכר הבכורה כו', שלא נרמזה נבואה זו וכו' בהכתוב.

השמות של השבטים ניתנו ע"י האמהות[37], משא"כ השמות של האבות[38], יצחק[39] ויעקב[40]; ב) בכ"א מהשבטים ניתן טעם להשם שנקרא בו, משא"כ בשמות האבות, שלא נאמר בהם טעם[41] מפורש בתורה[42] ע"כ קרא גו'.

ויובן זה בהקדים לבאר בענין השם: ידוע[43] שהשם אשר יקראו לו אינו "הסכמה בעלמא"[44], אלא ש"יש שייכות ממש להשם אל עצם הדבר"[42]; אלא שאין השם מתייחס להנשמה כשהיא לעצמה, שהרי "הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקרא' בשם כלל"[45], כ"א כשבא להחיות את הגוף "השם מקשר הנשמה בגוף והחיות הנמשכת מהנשמה ומחי' הגוף הוא נשרשת בהשם"[42].

אמנם בענין השם גופא, שע"י המשכת החיות בגוף, יש ב' בחי': א) כמו שהוא פועל כללות ההתקשרות של הנשמה בהגוף (וע"ד שם המין - אדם[46]), ב) כמו שהוא בא בגילוי בבחי' ציור פרטי בכל גוף וגוף לפי ערכו (השם פרטי שיש לכ"א)[47].

והנה מבואר בתו"א[48] דבחי' האבות ישנה "בכל זמן בכל אדם כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה[49]. והענין שבחי' האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור . . אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים ראובן שמעון לוי . . יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל".

והמובן מזה, דההפרש שבין בחי' האבות לבחי' השבטים הוא [לא רק בזה אשר בחי' האבות, של כל ג' האבות, ישנה בכ"א מבנ"י, משא"כ בחי' השבטים שאינה מוכרחת להיות בכ"א כ"א בבחי' שבט שלו[50], אלא הכוונה בזה היא] שהאבות, מכיון שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל, הרי בחי' האבות ישנה בכ"א מבנ"י מצד ענינו העצמי להיותו חלק מכללות עם ישראל, וזוהי בחי' כללית שבה משתווים כל בנ"י; אבל בחי' השבטים שבישראל (היינו גם בחי' שבט פרטי שלו[51]) היא בחינה הבאה בהתחלקות בבנ"י[52], והיא בחינתו ועבודתו הפרטית של כאו"א[53].

ועפ"ז אפ"ל ההפרש שבין שמות האבות לשמות השבטים. שמות האבות - המשכה הכללית שבכ"א מישראל, ושמות השבטים היינו שההמשכה באה בבחי' ציור פרטי בהתאם למהותו הפרטית של כ"א, ומכיון ששמות אלו ענינם,

37) לבד מבנימין ש"ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין" (וישלח לה, יח). אמנם בנימין שאני גם מצד לידתו, שרק הוא נולד בא"י (וראה לעיל ע' 74 הערה 21), משא"כ שאר השבטים.

38) באברהם הרי לא הי' אפשר ע"י אמהות. ושם אברהם (בה"א) ניתן ע"י הקב"ה (לך יז, ה).

39) הקב"ה צוה "וקראת את שמו יצחק" (שם, יט). וגם קריאת השם בפועל היתה ע"י אברהם (וירא כא, ג) לא ע"י שרה. וראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ו.

40) הקב"ה קראו. ד"א אביו קרא לו יעקב (פרש"י תולדות כה, כו).

41) בה"שם" שניתן בעת שנולדו, משא"כ שם אברהם (לך יז, ה), ושם ישראל (וישלח ב, כט). נוסף לזה גם בשם ישראל נאמר טעם רק באמירת המלאך ולא באמירת הקב"ה (שם לה, י). גם י"ל שישראל הוא לא שם העצמי אלא שם המעלה (ראה סד"ה יבחר לנו תש"ג).

42) ורק הובאו בפרש"י - שני טעמים בנוגע ליצחק (לך שם, יט) - [בפרשת וירא (כא, ו): "ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי", אבל לא נאמר כטעם על קריאת השם] - ובנוגע ליעקב (פרש"י תולדות שם).

43) או"ת להה"מ ס"פ בראשית (ד, סע"ב ואילך). שעהיוה"א פ"א. לקו"ת בהר מא, ג* (ובהנסמן שם). אוה"ת שמות ע' קג ואילך. ד"ה אר"י כו' לא אבוא ש"ת (בסה"מ קונטרסים) פ"א־ב. ד"ה אתה אחד תש"ב. ועוד.

44) לקו"ת שם.

45) לקו"ת שם. לקו"ת בלק סז, ג. אוה"ת שם.

46) ראה בהנסמן בהערה 43.

*) להעיר שבלקו"ת שם הובא ענין הנ"ל בשם – בנוגע לשם ראובן: "דהיינו ראובן חיות שלו באותיות ריש אלף כי הוא מבחי' ראי' כו' ולאה מחמת שראתה המעשה ראו מה בין בני כו' ידעה ששרש נשמתו באותיות שמו ראובן".

47) ולכן נשמה אחת נקראת בהיותה בגוף זה בשם משה ובהיותה בגוף אחר בשם שמעון, כי שינוי השמות הוא לפי שינוי של התקשרות הנפש עם הגוף (אוה"ת שם).

48) ר"פ וארא.

49) ברכות טז, ב.

50) ולפי"ז הרי נמצא שכ"א יש לו ד' אבות: ג' אבות אברהם יצחק ויעקב, ובחי' השבט שממנו בא (נוסף על אבותיו - כפשוטו), אבל אין קורין אבות (סתם - היינו לכאו"א מבנ"י) אלא לשלשה.

ועד"ז: קורין להלל ושמאי: אבות העולם (ולא אבות סתם - ראה עדיות פ"א מ"ד. דבש לפי (אות א' סי' ז'). עמודי אש (לר"י איזנשטיין) ס"ב סוס"ק כו).

51) כי מובן שאפשר להיות הבחי' של כמה שבטים באיש אחד, וכמובן מהמבואר ענין ראובן שמעון לוי יהודה בעבודת כאו"א (תו"א ר"פ ויחי).

52) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 304.

53) להעיר שהאבות הם בחי' מרכבתא עלאה דאצילות משא"כ הי"ב שבטים הם מרכבתא תתאה דבריאה (ראה תו"א סוף פרשתנו (כד א). לקו"ת צו יז, רע"א וסע"ב). והרי בכלל - באצילות הוא בחי' עצם הנשמה שלמעלה מהתחלקות, ובי"ע הוא בחי' התחלקות שבנשמה - נר"נ שבנשמה.

התחלקות ההמשכה לפי בחינות וציורים פרטים, לכן נאמר בכ״א מהם טעם גלוי ופרטי המתאים לדרגתו ועבודתו הוא[54].

וזהו גם הטעם ששמות השבטים נקראו ע״י האמהות: ידוע ההפרש בין אב לאם בשייכות להולדת הבן - שעצם מציאות הבן הוא מטיפת האב[55], והתגלותו וההתחלקות בציור של פרטי אברים באה ע״י שהייתו תשעה חדשים בבטן האם[56] (ועד״ז הוא ההפרש ביניהם גם לאחר שנולד; התקשרותו הפנימית של האב להבן היא עצמית יותר, אולם בגילוי מורגש יותר הקישור והקירוב של האם להבן[57]). ולכן נקראים חכמה ובינה: אב ואם (של המדות), כי חכמה היא נקודת השכל (בחי׳ ה״אב״ של המדות) ובינה היא ההשגה שבאה בפרטים (ה״אם״ של המדות)[58], ועד״ז מובן גם כאן בנוגע להשבטים, שהתחלקות השבטים לפרטים שונים בפשטות ע״י האמהות רחל ולאה כו׳ - ולכן על ידן היתה גם קריאת השמות של השבטים[59], היינו התחלקות של בנ״י לבחינות ומדריגות פרטיות.

אמנם עדיין צ״ל: הלא טעמי השמות המבוארים בפרשתנו, אינם מורים על שייכותם של השמות לבחינתם ועבודתם של השבטים עצמם הנקראים בשמות אלו, כ״א השייכות שלהם להאמהות שקראו שם זה: ״כי ראה ה׳ בעניי כי עתה יאהבני וגו׳״, ״כי שמע ה׳ כי שנואה אנכי״ וכיו״ב?

ולכן מפרש רש״י[60] בשם הראשון ראובן (וממנו נלמד על כל השבטים): ״פרשו רבותינו - אמרה ראו מה בין בני לבן חמי כו׳״, היינו שהשייכות היא (לא רק להאם, כ״א ובעיקר) להבן הנקרא בשם זה מצד בחינתו ועבודתו[61].

54) ואולי י״ל שלכן הביא בלקו״ת בהר שם דוגמא לענין המשכת החיות שע״י שם פרטי, ואיך שנראה בטעם השם - דוקא בשם ראובן (ראה שוה״ג להערה 43) - לא משם הקודמו - כי ענין הבריאה (והשם) הוא בשביל ישראל, ואת העולם נתן בלבם (לקו״ת במדבר ה, ב) ולכן גם הפרטים צ״ל בבנ״י, ופרט הנ״ל זהו״ע שמות השבטים כבפנים בארוכה.

55) ראה פיה״מ לאדמו״ר האמצעי סי׳ קיא.

56) ראה תניא פ״ב.

57) ראה פיה״מ שם. לקו״ש ח״ד ע׳ 1067.

58) תניא פ״ג. ביאורי הזהר בלק קג, ב.

59) ראה גם לקוטי לוי יצחק ליקוטים על מאחז״ל ע׳ קמז.

60) ועד״ז בלקו״ת הובא בשוה״ג להערה 43.

61) להעיר מתו״א (ויחי מה, סע״ד) שיש בחי׳ ראובן מלמטה למע׳ וע״י ממשיך גילוי בחי׳ ראי׳ העליונה מלמעלה למטה, כי

ו. ע״פ הנ״ל יש לרמז בדא״פ: השייכות דפ׳ ויצא לט׳ כסלו[62] - יום הולדת[63] ויום הילולא[64] של כ״ק אדמו״ר האמצעי (שחל כ״פ בשבוע דפ׳ ויצא, או עכ״פ בהימים הסמוכים לש״פ ויצא, כבשנה זו, ומתברכין[65] משבת פ׳ ויצא) כי:

מבואר ההפרש בין אדמו״ר הזקן ואדמו״ר האמצעי:

אדמו״ר הזקן הו״ע ספירת החכמה[66], שהוא בחי׳ נקודה, ואדמו״ר האמצעי הוא ספירת הבינה[67], היינו כמו שהגילוי בא בבחי׳ פרטיות ובהתפשטות, וכידוע שעל ידו באה תורת החסידות לידי גילוי רב ובאופן של התפשטות והתרחבות, רחובות הנהר דבינה[68]. והוא דוגמת ענין קריאת שמות[69] השבטים הנ״ל.

ומצד ההתרחבות דבינה (נעשה - ״שבט״ ל׳ המשכה[70] ש)נמשך הגילוי גם למטה[71], שזה הי׳ חפצו ורצונו של אדמו״ר האמצעי, וכידוע[72] פתגמו, כי רצונו שכאשר שני אברכים נפגשים יחדיו, ידברו בענין אריך ועתיק, שזהו״ע הפצת המעינות חוצה,

ועי״ז זוכים לקאתי מר דא מלכא משיחא[73] בקרוב ממש.

(משיחת (וממאמר ד״ה אתה אחד*)

ש״פ ויצא, ט׳ כסלו, תשל״ב)

ראה ה׳ בעניי, בחי׳ התקרבות, כי עתה יאהבני אישי.

62) ראה של״ה חלק תושב״כ ר״פ וישב.

63) ט׳ כסלו תקל״ד - ולהעיר שהשנה היא מאתים שנה ליום הולדת שלו.

64) ט׳ כסלו תקפ״ח.

65) ראה זח״ב סג, ב. פ״ח, א.

66) סה״ש תש״ה ע׳ 60.

67) סה״ש שם. התמים ח״ב ע׳ עח [172]. וראה בארוכה לקולוי״צ - אגרות ע׳ שלג ואילך.

68) ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 129 ואילך, שזוהי גם השייכות למ״ש בפרשתנו (לא, נב) ״עד הגל הזה״.

69) להעיר שכמה מאמרים דט׳ ויו״ד כסלו התחלתם היא: אתה אחד ושמך אחד, ובכמה מהם מבואר בענין מעלת השם (גם שם פרטי) - ראה ד״ה אתה אחד תש״ב.

70) ראה תו״א ס״פ ויצא.

71) ראה תו״א ר״פ לך. תו״ח שם.

72) בית רבי ח״ב פ״א הערה ה׳ (השני׳). סה״ש תש״א ע׳ 52 (הל׳ שם: ״ווען צוויי חסידים טרעפן זיך זאָלן זיי ריידן אין חסידות״). וראה סה״ש תש״ג ע׳ 13: ״זאָלן יונגע לייט פאַרשטעהן אין כתר ווי די 5 פינגער, וועט ער זיין צופרידן״.

73) הבעש״ט באגרתו הידועה ע״ד עליית הנשמה שלו בר״ה תק״ז (נדפסה בסוף ספר בן פורת יוסף. ובכ״מ).

*) נדפס בסוף מאמר אתם נצבים היום לאדמו״אמ״צ (קה״ת תשל״ב). וראה לעיל בהערה 69.

בראשית ג, כא - ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם

נ

ביאור מאחז"ל "בתורתו של רבי מאיר כתוב כתנות אור באלף"

ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות אור וילבישם. בתורתו של רבי מאיר כתוב כתנות[1] אור באלף וכו'.

בראשית רבה פרשה כ, יב

בתורתו של רבי מאיר, שמאיר הוא מלשון אור[2], כתוב כתנות אור באלף.

ויש לומר קרן עור פני משה[3] הוא מה שנעשה מן עור בע' אור באלף[4].

לקוטי לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רצט

נא

"כתנות עור" - קטנות המוחין, "כתנות אור" מוחין דגדלות

בתורתו של רבי מאיר הי' כתוב כתנות אור[5] בא', שהמתיק את בחי' עור[6].

שעור הוא מוחין דקטנות, ועיין בעץ חיים שער התפילין[7] פ"ב. הוא יכול להמתיקו ולעשותו אור[8] בא' – מוחין דגדלות.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד עט

נב

גלו ישראל מא"י, כדי לעשות מכתנות "עור" בעי"ן ל"אור" באל"ף

אחר החטא עץ הדעת כתיב ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. הנה צריך לעבד את העור הזה[9] הנמשך מצד חטא עץ הדעת שיהי' מעור בע' אור בא', ועיין בתורה אור[10] בד"ה אעשה לו עזר כנגדו ע"ש.

הנה הגלו ישראל לארץ אויב, לתקן את העורות, הנמשך מחטא עץ הדעת.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות–דברים עמוד שמא

---

1) ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תנש"א ח"א ע' 19.

2) ראה לקוטי שיחות חלק כד עמוד 58 הערה 15. רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברות כב. קיז.

3) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור ענין המסוה על פני משה. ועיין פניני לוי יצחק שמות פרק לד פסוק לד.

4) ראה לקמן סימן נא. נב. (וראה ספר הערכים-חב"ד אותיות ז-ת עמוד רפב ואילך. דאות "ע" מרמז לשרש יניקת החיצונים, וזהו מה שכמה ענינים דלעומת זה יש בהם אות "ע", כמו תיבת "עון", "עשו", "עמלק", "בלעם", והי' לו "עין" רעה (אבות פ"ה מי"ט), "רע", וגם "ע" הוא מספר השבעים אומות ע"ש).

5) ראה לעיל סימן נ. לקמן סימן נב. ועיין רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברות כב. קיז.

6) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות חלק א עמוד נ ואילך, ש"העור הוא הלבוש שמעלים ומסתיר ומכסה לגמרי עצם האור ורק דרך נקבי העור בוקע ההארה", וע"י עבודת הבירורים "נעשה מן ע' א', ונקרא אור היפך עור, כי האור בחי' גילוי אור אלקי בלי הסתר והעלם כלל, וכמ"ש ולא יכנף עוד מוריך . . כי יהפך מן ההסתר שנקרא עור לגילוי שנקרא אור". וראה גם רשימות – חוברת יב – סיום הש"ס ריגא תרצ"ג.

7) מבאר שם, דהבתים של התפילין עצמן הם בחי' קטנות, ולכן הם רמוזים בבחי' עור לבד, ולכן צריך שיהיו שחורים, כי הקטנות הם דינין, והד' פרשיות מרמז על מוחין דגדלות ע"ש. (וראה לעיל סי' לה).

8) ראה סימן הבא.

9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור הזוהר פרשת בחוקותי דף קטו סוע"א "והוא דיירא בשוקא דבורסקי", ע"ש. תורת מנחם – תפארת לוי יצחק ויקרא סי' קסט סעיף ד'.

10) תורה אור פרשת בראשית עמוד ה, א וז"ל: מ"ש ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם שהוא בחי' לבוש המכסה ומעלים וכו'. והנה אחר חטא אדם הראשון כתיב כתנות עור בעי"ן. כי מקודם החטא היה הכסוי וההעלם דק ביותר דהכתיב ויניחהו בגן עדן כו' אבל אחר החטא הוא בחי' הכנגדו ביותר שהוא בחי' קליפות נוגה וזהו ענין כתנות עור.

כי הנה עיקר ענין יניקת החיצונים הוא ע"י העור כי יניקתם הוא מבחי' השערות כמ"ש כרחל לפני גוזזיה נאלמה (עמ"ש פ' פנחס ע"פ צו את קרבני כו') ועיקר צמיחת השערות הוא ע"י העור שיש בו גומות שמהם השערות צומחות כו' כמ"ש גבי פרה אדומה היו בה שתי שערות בתוך גומא א' פסולה כו' ובפרק העור והרוטב נקב שאין הדיו עובר עליו כו' ולכן העבודה הוא עד"מ עבוד עורות. וזה נק' עובד אלקים שמתקן הסתר בחי' העור הנ"ל הנמשך משם אלקים להיות אתהפכא חשוכא לנהורא כו'.

[ראה גם ד"ה כימי צאתך ה'תשי"ב סעיף יא – תורת מנחם, ספר המאמרים מלוקט חלק ג עמוד קסט].

חוברת לט

ג׳ דחול המועד [תשי"ח].

אני ממהרת להביע בכתיבה את העונג שחשתי אתמול. שכחתי בשעת מעשה על קיומי האישי.

היה זה כמו בכל שנה – לרגל שמחת בית־השואבה הובאו ילדים ממסיבות־שבת ומבית־רבקה, ועמהם הגיעו רבים מהוריהם. היה שם ציבור גדול, רובם כמובן ילדים. על פני הילדים שרתה אווירת יום־טוב, והמארגנים הנעימו את זמנם בצורה טובה למדי.

במחזה דומה לזה שהיה בל"ג בעומר[317], יצאו הילדים אל הרחוב, ושם יצא אליהם בני שליט"א.

לתאר את האהבה שהשתקפה אז על פניהם – אינני יכולה. אהבה זו התפרצה מהם בשמחה ובריקודים בהתלהבות גדולה. כשמדובר בילדים, הדברים נעשים מתוך אמת וטוהר שכאלה, עד שהדבר משפיע – כך נראה לי – על הוריהם.

מאז עבר כבר יותר ממעת־לעת, וגם עכשיו אני מרגישה זאת עדיין.

מאוחר יותר, לפנות ערב, התקיימה התוועדות – גם היא כמו בכל שנה – עבור תלמידי ישיבות[318].

ישבתי שם שעה וחצי. היה זה לילה של תורה. בזמן שנכחתי שם היו השיחות בנגלה בלבד. הציבור שהה שם עד שעה מאוחרת בהרבה. היה זה ציבור גדול בהרבה מבכל שנה.

בני דיבר, בלי עין הרע, כל־כך הרבה, כל־כך עניין את כולם, וכולם הקשיבו כל־כך!

בין כל השיחות התקיימה נגינה של שמחה, מזוגה מכל הקולות, עד שניתן לומר על כך "מי שלא ראה שמחת בית־השואבה לא ראה שמחה בעולם"[319].

עבורי אישית היה זה נחת ותענוג רוחני. יתן לו השי"ת אריכות ימים וכל טוב.

* * *

ח׳ טבת [תשי"ח].

אני נוטלת לידי את הנייר כמו ידיד קרוב, כדי להביע מעט מאשר על לבי, אם־כי מאחר שהשעה מאוחרת בלילה אין רצוני להאריך.

יתן השי"ת שכולם יהיו בריאים.

ב"ה, ח׳ אלול תשי"ח

זה ימים אחדים שאני מתאווה מאוד לכתוב מעט. לאחרונה לא חשתי בטוב כל־כך, ותודה לא־ל שהדבר חלף.

אבל כשנטלתי לידי את המחברת, התעוררי בי ספק – שמא עלי לקרוע את הדברים שכתבתי קודם לכן: אם בני שליט"א יקרא זאת אי־פעם – למה לי להכאיב לו? אבל אף־על־פי־כן לא עשיתי זאת.

ה׳ חשון [תשי"ט].

עבר חודש תשרי. יתן השי"ת שכולם יהיו בריאים.

פיציתי את עצמי על מצבי באמצעות ההנאה מהישגיו של בני יחי׳. הדבר נתן לי חיות והנאה כה מרובות!

---

317) בעת התהלוכה ("פאראד").

318) רשימת דברי כ"ק אדמו"ר מליל ג׳ דחוה"מ סוכות תשח"י נדפסו בתורת מנחם התוועדות תשח"י ח"א ע׳ 45 ואילך.

319) סוכה רפ"ה.

כח, יא – ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא

א. [ג' פעמים מקום כנגד ג' בתי מקדשות: א) שבנה שלמה, ב) שבנו עולי בבל, ג) העתיד ליבנות, ורמזים בזה:]

אפשר עוד לומר שכיוון הכתוב הזה לרמוז ולהודיע שיעקב הי' הראשון שהתחיל להגביל בית המקדש וכמ"ש המשורר (תהלים קלב, ב-ג) אשר נשבע לי"י נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי וגו' עד אמצא מקום לי"י וגו'. כי יחסו לגבוה, ליעקב לפי שהוא הגביל המקום ההוא ויחסו לגבוה ועליו נאמר ויפגע במקום ר"ל במקום שהי' עתיד להיות בית עולמים כמ"ש (דברים יב, ה) כי אם אל המקום אשר יבחר ה', ולפי שהיו עתידין להיות ג' בתים באותו מקום, והם הבית אשר בנה שלמה, והבית אשר בנו עולי בבל, והבית העתיד להיות יבנה ויכונן, לכן אמרה התורה כאן שלשה פעמים שם מקום.

כי על הראשון אמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש שנרמז בזה שבאותו המקום יבא השמש צר ואור חשך בעריפיו בחרבן בית מקדשנו ותפארתנו, וכנגד הבית השני אמר ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו לרמוז שבבית השני לא ימצאו המתנות האלהיות כולם בשלמות כי יהיו שם מאבני המקום ולא כל אבני המקום.

וכנגד הבית השלישי העתיד להיות אמר וישכב במקום ההוא כי בו תהי' המנוחה והנחלה האמתית אשר כינה בשם שכיבה. הנה א"כ זכר כל מה שקרה ליעקב באותה לינה להגיד שהי' סימן מה שקרה לו שם בפועל למה שקרה לזרעו אח"כ בענין מקום בית המקדש כי הי' כמ"ש חז"ל (תנחומא לך לך ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים.

אברבנאל

כח, יז – ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים

ב. בפרשת ויצא במה שאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, וקשה מה מורה אלו ג' פעמים זה המוזכרים פה. ויתבאר על דרך המדרש מלמד שראה יעקב בית המקדש בנוי וחרוב ובנוי, כשראה חרוב אמר אין זה ע"ש.

ויתבאר הענין ע"ד מדרש רבה פרשת בשלח על זה אלי ואנוהו, אמר להם הקב"ה לישראל, בעולם הזה אמרתם פעם אחת זה אלי אבל לעתיד לבוא אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים שנאמר (ישעי' כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה וגומר.

ובזה יתבאר אלו ג' פעמים זה, בתחלה שראה יעקב בית המקדש בבנינו בעולם הזה אמר פעם אחת זה, ואמר מה נורא המקום הזה, וכשראה החורבן [אמר] אין זה, ר"ל אין זה כלל אפילו פעם אחת, וכשחזר וראה אותו בנוי לעתיד לבוא אמר וזה באות וי"ו, לדרוש זה וזה על ב' פעמים זה.

ווי עמודים סוף פרק י"ח

ג. הנה בגלות אליהו בארבע (ברכות ד, ב) אין לו רק ארבע אותיות אבל אות ו' נתן למשכון ליעקב שבה' מקומות נחסר אליהו בו' ונתמלא שם של יעקב בה' מקומות (ברש"י בחוקותי כ"ו מ"ב) זה שאמר ויעקב נסע סכותה בה' כי בה' מקומות איתמר גבי יעקב וי"ו כמ"ש ויבא יעקב שלם עם אות ו' שכן אליהו האות ו' נתן למשכן, ויבן לו בית ר"ל לעתיד לבא שנקרא המקדש על שם יעקב לא כמקדש ראשון שקרא לו אברהם הר, ומקדש שני שקרא יצחק שדה אבל יעקב קרא למקדש שלישי בית, אל בית אלקי יעקב (פסחים פ"ח ב').

זהו שכתוב ויבן לו בית ר"ל על מקדש ראשון אמר יעקב מה נורא המקום הזה בה', ועל מקדש ב' אמר אין זה חסר ה', שנחסרו ה' דברים בתוכה (יומא נג, א), ועל מקדש ג' אמר וזה שער השמים אמר בתוספת ו', וזה לפי שו' דברים שנחסרו בחטא של אדם הראשון יתמלאו כשיבא תולדות פרץ לכן כל תולדות שבמקרא חסירים לבר מן תרין אלה תולדות השמים מלא בוי"ו וכן אלה תולדות פרץ (ב"ר פ' י"ב ה', חשיב שם ו' דברים, זיוו, חייו, קומתו, פרי הארץ, פרי האילן ומאורות) לכן אמר ויעקב נסע סכותה וגו' ויבא יעקב שלם, כשיבן לו בית שהוא מקדש שלעתיד שיקרא בית אז ויבא יעקב שלם בוי"ו שיחזרו העטרה ליושנה בסוד בראשית ברא-שית, שהם שש מעלות לכסא (מלכים א, י).

מגלה עמוקות פרשת וישלח

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו כסלו, תש"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

... במה שכותב אודות שערות הזקן - יסביר לזוגתו שתליט"א דברים הברורים שכותב כ"ק אדמו"ר הצמח צדק (פוסק בנגלה דתורה ובפנימיות התורה) אשר "י"ג תיקוני דיקנא מהם נמשך והוא רחום כו' הם רחמים גדולים כו' ומכח הת"ד ממתיק הדינים ונעשה נעים וממותק" (רשימותיו על התהלים, ברוקלין תשי"ג, ע' תרכז).

◆ יום ראשון ל׳ מרחשון ◆

כח (י) **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:** יוּנְפַק יַעֲקֹב מִבְּאֵרָא דְשָׁבַע וַאֲזַל לְחָרָן:

רש״י◄ **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב•** עַל יְדֵי שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁרָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו, הָלַךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל, הִפְסִיק הָעִנְיָן בְּפָרָשָׁתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְתִיב: ״וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי בֵרַךְ וְגוֹ׳״ וּמִשֶּׁגָּמַר, חָזַר לָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן. **וַיֵּצֵא•** לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא ״וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה״, וְלָמָּה הִזְכִּיר יְצִיאָתוֹ? אֶלָּא מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא הוֹדָה, הוּא זִיוָה, הוּא הֲדָרָה. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה הוֹדָה, פָּנָה זִיוָה, פָּנָה הֲדָרָה. וְכֵן (רות א) ״וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם״, הָאָמוּר בְּנָעֳמִי וְרוּת. **וַיֵּלֶךְ חָרָנָה•** יָצָא לָלֶכֶת לְחָרָן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (משיחות ש״פ ויצא, יו״ד כסלו ה׳תשכ״ו)

אִיתָא בְּמִדְרָשׁ: ״מִבְּאֵר שָׁבַע.. מִבְּאֵרָהּ שֶׁל שְׁבוּעָה, אָמַר (יַעֲקֹב) שֶׁלֹּא יַעֲמֹד עָלַי אֲבִימֶלֶךְ וְיֹאמַר הִשְׁבַּעְתָּ לִי כְּשֵׁם שֶׁנִּשְׁבַּע לִי זְקֵנְךָ, נִמְצֵאתִי מַשְׁהֶה בִּשְׁמְחַת בָּנַי שִׁבְעָה דּוֹרוֹת״ (שֶׁהֲרֵי עַל יְדֵי הַשְּׁבוּעָה שֶׁל אַבְרָהָם לַאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַכְּבָה כְּנִיסַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעָה דּוֹרוֹת, כִּדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ ״אָמַר לוֹ הַקָּבָּ״ה (לְאַבְרָהָם) אַתָּה נָתַתָּ שֶׁבַע כְּבָשׂוֹת בְּלִי רְצוֹנִי, חַיֶּיךָ שֶׁאֲנִי מַשְׁהֶה בִּשְׂמְחַת בָּנֶיךָ ז׳ דּוֹרוֹת״).

וּבְפֵרוּשׁ ׳מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה׳ (פֵּרוּשׁ שֶׁהוּבָא בִּדְרוּשֵׁי חֲסִידוּת) - מְפָרֵשׁ בְּב׳ אוֹפַנִּים:

א) ״שִׁבְעָה דּוֹרוֹת הָיוּ מֵאַבְרָהָם עַד יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁאָז חִלְקוּ עִיקַּר הָאָרֶץ, אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב לֵוִי קְהָת עַמְרָם מֹשֶׁה. וְאִם יִשְׁבַּע יַעֲקֹב גַּם הוּא יְעַכְּבֵם **ז׳ דּוֹרוֹת**. וְיִצְחָק לֹא נִשְׁבַּע מֵחָדָשׁ, רַק אָמַר לוֹ, הַשְּׁבוּעָה הַקְּדוּמָה שֶׁהִיא בֵּינוֹתֵינוּ מֵאָבִיךָ, תְּהֵא בֵּינוֹתֵינוּ, וְאַל תְּפֵר אוֹתָהּ״.

ב) ״וְגַם יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמִּשְּׁבוּעַת אַבְרָהָם עַד כִּבּוּשׁ אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג ז׳ דּוֹרוֹת, וּמִשְּׁבוּעַת יִצְחָק עַד כִּבּוּשׁ יְהוֹשֻׁעַ גַּם הֵמָּה ז׳ דּוֹרוֹת״, וְהֵינוּ, שֶׁשְּׁבוּעַת יִצְחָק עִכְּבָה אֶת הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ דּוֹר נוֹסָף, וַיַּעֲקֹב חָשַׁשׁ שֶׁאִם יִשְׁבַּע, יְעַכְּבֵם עוֹד **דּוֹר נוֹסָף**.

וְנִמְצָא, שֶׁ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע״, ״מִבְּאֵרָהּ שֶׁל שְׁבוּעָה״, הוּא עִנְיָן שֶׁל **גְּאֻלָּה** - כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע (יָצָא מִ״בְּאֵרָהּ שֶׁל שְׁבוּעָה״) הִקְדִּימָה הַגְּאֻלָּה שֶׁבִּכְנִיסָה לָאָרֶץ ז׳ דּוֹרוֹת, אוֹ עַל־כָּל־פָּנִים דּוֹר אֶחָד (לְפִי ב׳ הַפֵּרוּשִׁים הַנַּ״ל).

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם ״וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״ לְמַעֲלִיּוּתָא - חָרָן מִלְּשׁוֹן חֵרוּת, שֶׁרוֹמֵז עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֶׂה ״בֶּן חוֹרִין״, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל ״אֵין לְךָ בֶּן־חוֹרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה״.

וּפֵרוּשׁ זֶה (שֶׁ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״ הוּא לְמַעֲלִיּוּתָא, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה) אֵינוֹ בִּסְתִירָה לְפֵרוּשׁ הַפָּשׁוּט שֶׁ״וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״ הוּא עִנְיָן שֶׁל גָּלוּת (מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) - כִּי:

הַצֹּרֶךְ לִפְעֹל עִנְיָן שֶׁל גְּאֻלָּה וְחֵרוּת (״חָרָן״ מִלְּשׁוֹן חֵרוּת) הוּא - דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר נִמְצָאִים בְּ״חָרָן״ כִּפְשׁוּטוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁשַּׁיָּךְ בּוֹ עִנְיָן שֶׁל גָּלוּת וְשִׁעְבּוּד, וְלָכֵן צָרִיךְ לִשְׁלֹל וּלְהַבְהִיר שֶׁכַּאֲשֶׁר יְהוּדִי קָשׁוּר עִם הַתּוֹרָה, הֲרֵי הוּא ״בֶּן חוֹרִין״, וְלֹא שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ עִנְיָן שֶׁל גָּלוּת וְשִׁעְבּוּד.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(י) **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב.** חָזַר הַכָּתוּב וְהִזְכִּיר יְצִיאַת יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַהֲלִיכָתוֹ לְחָרָן, אַף שֶׁכְּבָר הוּזְכְּרָה לְמַעְלָה [׳וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם׳ (כח, ה)], **עַל־יְדֵי** – מִשּׁוּם שֶׁהוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְהַפְסִיק בְּסִיפּוּרוֹ שָׁם, וְלוֹמַר **שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁהָיוּ רָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו הָלַךְ** גַּם **עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל** לָקְחַת לוֹ אִשָּׁה מִשָּׁם, לָכֵן **הִפְסִיק הָעִנְיָן בְּפָרָשָׁתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְתִיב** (לעיל פסוק ו, ח״ט): **וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי בֵרַךְ וְגוֹ׳...** כִּי רָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו, וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל׳. **וּמִשֶּׁגָּמַר** הַכָּתוּב לְסַפֵּר בְּעִנְיָנוֹ שֶׁל עֵשָׂו, **חָזַר לָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן** שֶׁל יַעֲקֹב, וְהִתְחִיל שׁוּב ׳וַיֵּצֵא יַעֲקֹב׳ (גו״א):

וַיֵּצֵא. לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב שֶׁיָּצָא מִבְּאֵר שֶׁבַע, **אֶלָּא ׳וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה׳** בִּלְבָד, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָלַךְ הֲרֵי מוּבָן שֶׁיָּצָא מִמְּקוֹמוֹ, **וְלָמָּה הִזְכִּיר** וּפֵירֵשׁ אֶת **יְצִיאָתוֹ? אֶלָּא מַגִּיד** בָּזֶה הַכָּתוּב, **שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רוֹשֶׁם** – כְּשֶׁהַצַּדִּיק יוֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ, מוֹתִיר הַדֶּבֶר סִימָן הֵיכֵּר עַל הַמָּקוֹם, **שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק** נִמְצָא **בָּעִיר, הוּא הוֹדָה, הוּא זִיוָה, הוּא הֲדָרָה** – הַצַּדִּיק נֶחְשָׁב לִכְבוֹדָהּ וְתִפְאַרְתָּהּ שֶׁל הָעִיר; וְכֵיוָן שֶׁהַצַּדִּיק **יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה** – נִסְתַּלֵּק עִמּוֹ גַּם **הוֹדָהּ, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ,** וְנִמְצֵאת הָעִיר מְחוּסֶרֶת מִמַּעֲלָתָהּ, לְפִיכָךְ הוּזְכִּיר הַכָּתוּב אֶת הַיְצִיאָה כְּמֵאוֹרַע חָשׁוּב בִּפְנֵי עַצְמוֹ. **וְכֵן** מָצִינוּ עוֹד שֶׁהוּזְכִּיר הַכָּתוּב אֶת יְצִיאַת הַצַּדִּיק כְּעִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ: **׳וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם** אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה... לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה׳, **הָאָמוּר בְּנָעֳמִי וְרוּת** (רות א, ז), שֶׁלֹּא הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְצַיֵּן אֶת יְצִיאָתָן מִמְּקוֹמָן, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיקִים מִן הָעִיר עוֹשָׂה רוֹשֶׁם (רא״ם):

וַיֵּלֶךְ חָרָנָה. אֵין כַּוָּנַת הַכָּתוּב שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ עַד לְחָרָן, אֶלָּא כְּלוֹמַר: **יָצָא** מִבְּאֵר שֶׁבַע עַל מְנָת **לָלֶכֶת לְחָרָן** (רא״ם):

וּכְדִבְרֵי כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר: "רַק גּוּפוֹתֵינוּ נִתְּנוּ בְּגָלוּת וּבְשִׁעְבּוּד מַלְכִיּוֹת, אֲבָל נִשְׁמוֹתֵינוּ לֹא נִמְסְרוּ לְגָלוּת וְשִׁעְבּוּד מַלְכִיּוֹת.. כָּל מַה שֶׁנּוֹגֵעַ לְדָתֵנוּ, לְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל וּמִצְוֹתָיו וּמִנְהָגָיו, אֵין מִישֶׁהוּ שֶׁיִּכְפֶּה עָלֵינוּ דַּעְתּוֹ, וְאֵין שׁוּם כֹּחַ שֶׁל כְּפִיָּה רַשַּׁאי לְשַׁעְבְּדֵנוּ".

וְכָאָמוּר לְעֵיל (סעיף ד) שֶׁפֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁ"וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וגו'" קָשׁוּר עִם עִנְיָן הַגִּאָלָה, אֵינוֹ בִּסְתִירָה לְפֵרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁל יְרִידָה וְגָלוּת, כֵּיוָן שֶׁדַּוְקָא שָׁם צָרִיךְ לִפְעֹל עִנְיָן הַגִּאָלָה.

וּבְעֹמֶק יוֹתֵר: אַף שֶׁבְּפַשְׁטוּת הוּא עִנְיָן שֶׁל יְרִידָה, הֲרֵי יְרִידָה זוֹ הִיא צֹרֶךְ עֲלִיָּה, וִיתֵירָה מִזֶּה: כֵּיוָן שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא בִּשְׁבִיל הָעֲלִיָּה, הֲרֵי לַאֲמִיתָּתוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין זוֹ יְרִידָה, כִּי אִם עֲלִיָּה. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ לְעִנְיָן אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁ"מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת אֶסְרָה תּוֹרָה", וְלָכֵן אַזְלִינַן בָּתַר הַמַּחְשָׁבָה, וּכְמוֹ סוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁהַמַּחְשָׁבָה וְהַכַּוָּנָה הִיא לְטוֹבָה, אֲזַי גַּם הַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעַל הוּא טוֹב. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּעִנְיָן "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה" - שֶׁכֵּיוָן **שֶׁהַכַּוָּנָה** בָּזֶה הִיא בִּשְׁבִיל עִנְיַן הַגִּאָלָה (כפ"ל), הֲרֵי גַּם **עִנְיָן זֶה גּוּפָא** אֵינוֹ עִנְיָן שֶׁל גָּלוּת, אֶלָּא עִנְיָן שֶׁל גְּאֻלָּה.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְעִנְיַן דְּ"חָרָנָה", שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיַן הַחֵרוּת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה (סעיף ג), שֶׁאֵין זֶה בִּסְתִירָה לְהָעִנְיָן דְּ"חָרָנָה" כִּפְשׁוּטוֹ, וְאַדְרַבָּה, עִקָּר הָעֲלוּי וְהַשְּׁלֵימוּת דִּלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּחָרָן דַּוְקָא.

וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ תרס"ו בְּמָשָׁל בֵּן הַמֶּלֶךְ שֶׁאָבִיו שׁוֹלֵחַ אוֹתוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק - שֶׁדַּוְקָא בִּהְיוֹתוֹ בְּרִחוּק מָקוֹם מִן הַמֶּלֶךְ מִתְגַּלִּית מַעֲלָתוֹ הָאֲמִתִּית שֶׁל בֵּן הַמֶּלֶךְ. וְהַיְנוּ, שֶׁאַף שֶׁגַּם בִּהְיוֹתוֹ בְּבֵית הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ מַעֲלוֹת רַבּוֹת, שֶׁמֵּבִין וּמַשִּׂיג כוֹ', יַדְּעָן וְחַסְדָּן וְכוּ', מִכָּל־מָקוֹם כְּדֵי לְגַלּוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ לַאֲמִיתָּתָן, לְבוּרְרָן וּלְעָמְקָן, וְעַד לְמַעֲלוֹתָיו הָעֲצְמִיּוֹת, יֵשׁ צֹרֶךְ לְשָׁלְחוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק דַּוְקָא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק לה, עמוד 119 – מתוך 'לקראת שבת')

פְּעֻלַּת הָרֹשֶׁם בִּיצִיאַת צַדִּיק מֵהָעִיר

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:

מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשֶׂה רֹשֶׁם, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא הוֹדָהּ, הוּא זִיוָהּ, הוּא הֲדָרָהּ. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ. (כח, י. ובפירוש רש"י).

בִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא זִיוָהּ, הוּא הֲדָרָהּ. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ . . הָכָא דְּהָוֵי יִצְחָק וְרִבְקָה? . . לֹא דּוֹמֶה זְכוּתוֹ שֶׁל צַדִּיק אֶחָד לִזְכוּתָן שֶׁל שְׁנֵי צַדִּיקִים". (מדרש רבה על הפסוק).

הִנֵּה מִזֶּה שֶׁלֹּא הִתְיַחֵס רַשִׁ"י לְקַשְׁיֵית הַמִּדְרָשׁ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁ"פָּנָה זִיוָהּ" וְכוּ' כְּשֶׁיִּצְחָק וְרִבְקָה נִשְׁאֲרוּ בָּעִיר, מוּבָן שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין זֶה קָשֶׁה.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁלְּרַשִׁ"י הַמְּפֹרָשׁ בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, הוֹדָהּ זִיוָהּ וַהֲדָרָהּ שֶׁל הָעִיר הַיְינוּ הַשְׁפָּעָתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק עַל יוֹשְׁבֵי הָעִיר. וּבִהְיוֹת שֶׁיִּצְחָק הָיָה סוּמָא וְכָלוּא בְּבֵיתוֹ, וְרִבְקָה הֲרֵי "כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה", וּבִפְרָט שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לְהִשָּׁאֵר לְשַׁמֵּשׁ אֶת יִצְחָק דְּסוּמָא הָיָה, הֲרֵי לֹא הִשְׁפִּיעוּ כָּל־כָּךְ כְּיַעֲקֹב עַל בְּנֵי הָעִיר לְשַׁנּוֹת הַנְהָגָתָם. וְאִי־אֶפְשָׁר לְכַנּוֹתָם בְּשֵׁם הוֹדָהּ וְזִיוָהּ וַהֲדָרָהּ.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְפִי הַמִּדְרָשׁ, "זִיו וְהָדָר" קָאֵי עַל זְכוּתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁמַּגִּן עַל הָעִיר, וּכְמוֹ כֵן זֶה שֶׁבִּזְכוּתוֹ בָּאוֹת כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת עַל הָעִיר, וּלְפִי־זֶה קָשֶׁה הֲרֵי יִצְחָק וְרִבְקָה נִשְׁאֲרוּ בָּעִיר וּזְכוּתָם הִשְׁפִּיעָה עַל הָעִיר. וְצָרִיךְ לְפָרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה זְכוּת צַדִּיק אֶחָד לִב' צַדִּיקִים.

(יא) **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:**

יא **וַעֲרַע בְּאַתְרָא וּבָת תַּמָּן אֲרֵי עַל שִׁמְשָׁא וּנְסִיב מֵאַבְנֵי אַתְרָא וְשַׁוִּי אִסְדּוֹהִי וּשְׁכִיב בְּאַתְרָא הַהוּא:**

רש"י◄ **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם** • לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּאֵיזֶה מָקוֹם, אֶלָּא בַּמָּקוֹם הַנִּזְכָּר בְּמָקוֹם אַחֵר, הוּא הַר הַמּוֹרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: (לעיל כב) "וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק". **וַיִּפְגַּע** • כְּמוֹ (יהושע ט"ז:) "וּפָגַע בִּירִיחוֹ", (שם יט) "וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יא) **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּאֵיזֶה מָקוֹם** פָּגַע, **אֶלָּא** אָמַר **'בַּמָּקוֹם'** – כְּמוֹ 'בְּהַמָּקוֹם' בְּהֵ"א הַיְדִיעָה, שֶׁמַּשְׁמָעוֹ 'בַּמָּקוֹם הַיָּדוּעַ' **הַנִּזְכָּר** כְּבָר **בְּמָקוֹם אַחֵר** בַּכָּתוּב בְּלָשׁוֹן זֶה, **וְהוּא 'הַר הַמּוֹרִיָּה', שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ** (לעיל כב, ד) **וַיַּרְא אֶת 'הַמָּקוֹם' מֵרָחוֹק** [בַּדֶּרֶךְ לַעֲקִידַת יִצְחָק, כְּשֶׁרָאָה אַבְרָהָם מֵרָחוֹק אֶת 'הַמָּקוֹם' אֲשֶׁר אָמַר לוֹ ה'], וְהוּא 'הַר הַמּוֹרִיָּה' שֶׁשָּׁם נִצְטַוָּה לְעָקְדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כב, ב) 'וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה' (רא"ם):

וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ (ברכות כז) **לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ:** (ירמיה ז) **״וְאַל תִּפְגַּע בִּי״, וְלָמַדְנוּ שֶׁתִּקֵּן יַעֲקֹב תְּפִלַּת עַרְבִית, וְשִׁנָּה הַכָּתוּב וְלֹא כָּתַב ׳וַיִּתְפַּלֵּל׳, לְלַמֶּדְךָ שֶׁקָּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפֶרֶק ׳גִּיד הַנָּשֶׁה׳** (חולין צא)**. כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ • הָיָה לוֹ לִכְתֹּב ״וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּלֶן שָׁם״, ״כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ״, מִשְּׁמָע שֶׁשָּׁקְעָה לוֹ הַחַמָּה פִּתְאֹם שֶׁלֹּא בְּעוֹנָתָהּ, כְּדֵי שֶׁיָּלִין שָׁם. וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו • עֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שֶׁיָּרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. הִתְחִילוּ מְרִיבוֹת זוֹ עִם זוֹ, זֹאת אוֹמֶרֶת: ׳עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ׳, וְזֹאת אוֹמֶרֶת: ׳עָלַי יַנִּיחַ, מִיָּד עֲשָׂאָן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶבֶן אַחַת, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו״. וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא • לְשׁוֹן מִעוּט, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שָׁכַב, אֲבָל י״ד שָׁנִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית עֵבֶר לֹא שָׁכַב בַּלַּיְלָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (עַל־פִּי לקוטי־שיחות חלק א, עמוד 61 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

אֹפֶן הַשְּׁמִירָה מֵחַיּוֹת רָעוֹת

וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָّקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו

עֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, שֶׁיָּרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת (כח, יא. ובפירוש רש״י)

צָרִיךְ לְהָבִין: מַדּוּעַ הִקִּיף יַעֲקֹב רַק אֶת רֹאשׁוֹ? וַהֲרֵי מִמַּה־נַּפְשְׁךָ: אִם הָיָה לוֹ בִּטָּחוֹן בַּהַקָּבָּ״ה שֶׁהַחַיּוֹת לֹא יַזִּיקוּהוּ, מַדּוּעַ הִקִּיף אֶת רֹאשׁוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לְהִזְדַּקֵּק לְנִסִּים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, מַדּוּעַ לֹא הִקִּיף גַּם אֶת שְׁאָר הַגּוּף?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל דֶּרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

דְּהִנֵּה כְּתִיב ״יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ״, אֲשֶׁר פָּסוּק זֶה מְבָאֵר הָאֹפֶן הַנִּרְצֶה בְּהִתְעַסְּקוּת בְּפַרְנָסָה – שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת ״יְגִיעַ כַּפֶּיךָ״ דַּוְקָא, וְלֹא ״יְגִיעַ רֹאשְׁךָ״. כְּלוֹמַר: הַהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיְנֵי הַפַּרְנָסָה צְרִיכָה לִהְיוֹת רַק בְּיָדָיו, ״כַּפֶּיךָ״. וְאִלּוּ הָרֹאשׁ, הַיְינוּ הַכֹּחוֹת הַנַּעֲלִים – צְרִיכִים לִהְיוֹת מְנֻחִים בַּתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה. וּכְשֶׁעֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּאֹפֶן כָּזֶה, אֲזַי מְבֻטַּחַת הַהַצְלָחָה – ״אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ״.

וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר הָלַךְ יַעֲקֹב לְחָרָן עַל־מְנָת לְהָקִים בַּיִת וּלְהִתְעַסֵּק בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָה וְכוּ׳, הִקִּיף אֶת רֹאשׁוֹ – שֶׁיִּהְיֶה מְנֻחָ רַק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְלֹא יִהְיֶה טָרוּד כְּלָל בְּעֵסֶק בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם.

(יב) **וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:**

יב **וַחֲלַם וְהָא סֻלְּמָא נָעִיץ בְּאַרְעָא וְרֵישֵׁהּ מָטֵי עַד צֵית שְׁמַיָּא וְהָא מַלְאָכַיָּא דַיְיָ סָלְקִין וְנָחֲתִין בֵּהּ:**

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

וַיִּפְגַּע. ׳פְּגִיעָה׳ הוּא לְשׁוֹן ׳פְּגִישָׁה׳, וּפֵירוּשׁוֹ כָּאן שֶׁהִגִּיעַ וְנִפְגַּשׁ עִם הַמָּקוֹם. וְאַף שֶׁלְּשׁוֹן ׳פְּגִיעָה׳ מָצוּי יוֹתֵר בִּשְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הֲרֵי שֶׁמְּצִינוּ לְשׁוֹן זֶה אַף בְּהַגָּעָה אֶל מָקוֹם מְסוּיָם, **כְּמוֹ: וּפָגַע בִּירִיחוֹ** (יהושע טז, ז) [הַגְּבוּל הִגִּיעַ עַד יְרִיחוֹ]; וְכֵן: **וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת** (שם יט, יא) [הַגְּבוּל הִגִּיעַ עַד דַּבֶּשֶׁת]. **וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּירְשׁוּ,** כִּי ׳פְּגִיעָה׳ הָאֲמוּרָה כָּאן הִיא **לְשׁוֹן תְּפִלָּה** (ברכות כו). **כְּמוֹ** שֶׁמְּצִינוּ (ירמיה ז, טז): ׳וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה **וְאַל תִּפְגַּע בִּי** כִּי אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ׳, אַף ׳וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם׳ פֵּירוּשׁוֹ כְּמוֹ ׳וַיִּתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם׳, **וְלָמַדְנוּ** מִכָּאן **שֶׁתִּיקֵּן** יַעֲקֹב **תְּפִלַּת עַרְבִית. וְאָמְנָם שִׁנָּה הַכָּתוּב** מִלְּשׁוֹנוֹ **וְלֹא כָתַב ׳וַיִּתְפַּלֵּל׳** בַּמָּקוֹם, אֶלָּא ׳וַיִּפְגַּע׳ בַּמָּקוֹם, **לְלַמֶּדְךָ** דָּבָר נוֹסָף, **שֶׁקָּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ** – נִתְקַצְּרָה לוֹ הַדֶּרֶךְ וּבָאָה כְּנֶגְדּוֹ [רְאֵה רַשִׁ״י לְהַלָּן (פסוק יז) שֶׁבֵּאֵר לְפִי שִׁיטָה זוֹ, שֶׁלְּאַחַר שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ לְחָרָן חָזַר לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְבֵית־אֵל נֶעֱקַר הַר הַמּוֹרִיָּה מִמְּקוֹמוֹ וּבָא כְּנֶגְדּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם׳, שֶׁאָכֵן נִפְגְּשׁוּ יַעֲקֹב וְהַמָּקוֹם זֶה כְּנֶגֶד זֶה], **כְּמוֹ שֶׁמְּפוֹרָשׁ בְּפֶרֶק גִּיד הַנָּשֶׁה** (חולין צא:) (רא״ם, לבוש, נח״י):

כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ. לְפִי סֵדֶר סִיפּוּר הַדְּבָרִים, **הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב ׳וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּלֶן שָׁם׳.** וּמִתּוֹךְ שֶׁנָּקַט הַכָּתוּב **׳כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ׳ מִשְּׁמַע** שֶׁבָּא לִיתֵּן טַעַם מְיוּחָד לְלִינַת יַעֲקֹב שָׁם, וְלוֹמַר **שֶׁכֵּיוָן** שֶׁהִגִּיעַ לַמָּקוֹם, **שֶׁקָּעָה לוֹ חַמָּה פִּתְאֹום שֶׁלֹּא בְעוֹנָתָהּ** (שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ), **כְּדֵי שֶׁיָּלִין** דַּוְקָא **שָׁם** (רא״ם):

וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו. נָטַל כַּמָּה מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, **וַעֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב** – הִנִּיחָם בְּצוּרַת חֲצִי עִיגּוּל כְּעֵין מַרְזֵב [=צִינּוֹר מְעוּגָל שֶׁדַּרְכּוֹ זָבִים מֵי הַגְּשָׁמִים מֵהַגַּג] וְהִנִּיחָם ׳מְרַאֲשֹׁתָיו׳ – **סָבִיב לְרֹאשׁוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה יָרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת** שֶׁלֹּא יִפְגְּעוּ בּוֹ בִּשְׁנָתוֹ. **הִתְחִילוּ** הָאֲבָנִים **מְרִיבוֹת זוֹ עִם זוֹ,** שֶׁכָּל אַחַת בִּקְשָׁה לִהְיוֹת מִשְׁכָּב לְרֹאשׁ הַצַּדִּיק; **זֹאת** (אֶבֶן אַחַת) **אוֹמֶרֶת ׳עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ׳, וְזֹאת** (אֶבֶן אַחֶרֶת) **אוֹמֶרֶת ׳עָלַי יַנִּיחַ** צַדִּיק אֶת רֹאשׁוֹ׳, **מִיָּד עֲשָׂאָן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** לְאֶבֶן **אַחַת,** וְנִמְצָא שֶׁעַל כּוּלָּן הִנִּיחַ יַעֲקֹב אֶת רֹאשׁוֹ, **וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר** (לקמן פסוק יח) **וַיִּקַּח אֶת ׳הָאֶבֶן׳ אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו** – לְשׁוֹן יָחִיד, לְפִי שֶׁנֶּהֱפְכוּ כּוּלָּן לְאֶבֶן אַחַת (רא״ם, מהרש״ל):

וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. ׳בַּמָּקוֹם הַהוּא׳ **לְשׁוֹן מִיעוּט** הוּא. וּבָא הַכָּתוּב לְלַמֵּד שֶׁרַק **בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שָׁכַב, אֲבָל** בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּאוֹתָן **י״ד שָׁנִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ** יַעֲקֹב וְלָמַד תּוֹרָה **בְּבֵית עֵבֶר** (ראה רש״י לעיל כח, ט)**, לֹא שָׁכַב בַּלַּיְלָה** שְׁכִיבַת קָבַע, מִשּׁוּם **שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה:**

רש״י ◂ **עֹלִים וְיוֹרְדִים** • עוֹלִים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יוֹרְדִים, מַלְאָכִים שֶׁלְּוּוּהוּ בָּאָרֶץ אֵין יוֹצְאִים חוּצָה לָאָרֶץ, וְעָלוּ לָרָקִיעַ וְיָרְדוּ מַלְאֲכֵי חוּצָה לָאָרֶץ לְלַוּוֹתוֹ.

(יג) **וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ:**

יג וְהָא יְקָרָא דַיְיָ מְעַתַּד עִלְּוּהִי וַאֲמַר אֲנָא יְיָ אֱלָהֵהּ דְּאַבְרָהָם אָבוּךְ וַאלָהֵהּ דְּיִצְחָק אַרְעָא דִּי אַתְּ שָׁרֵי עֲלַהּ לָךְ אֶתְּנִנַּהּ וְלִבְנָיִךְ:

רש״י ◂ **נִצָּב עָלָיו** • לְשָׁמְרוֹ. **וֵאלֹהֵי יִצְחָק** • אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא שֶׁיִּחֵד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לִכְתּוֹב ׳אֱלֹהֵי פְּלוֹנִי׳ מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֵן בִּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין״, כָּאן יִחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וְכָלוּא בַּבַּיִת וַהֲרֵי הוּא כַּמֵּת וְיֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ (איוב טו) (תנחומא). **שֹׁכֵב עָלֶיהָ** • קִפֵּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תַּחְתָּיו, רָמַז לוֹ שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לִיכָּבֵשׁ לְבָנָיו (כְּד׳ אַמּוֹת, שֶׁזֶּה מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם). (חולין שם)

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק ה, עמוד 132 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

הַטַּעַם שֶׁיִּחֵד הַקָּבָּ״ה שְׁמוֹ עַל יִצְחָק

וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק (כח, יג)

וֵאלֹקֵי יִצְחָק – . . כָּאן יִחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו, וְכָלוּא בַּבַּיִת, וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת, וְיֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ. (תנחומא. ובפירוש רש״י על הפסוק)

וְתָמוּהַּ, דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי אָנוּ רוֹאִים בְּמוּחָשׁ, שֶׁלְּסוּמָא יֵשׁ תַּאֲווֹת וְיֵצֶר־הָרַע, וְכֵיצַד נִתָּן לוֹמַר שֶׁ״לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו . . יֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ״?

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַסִּבָּה שֶׁבִּגְלָלָהּ נִתְעַוֵּר יִצְחָק הוּא מִפְּנֵי שֶׁ״וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י ״בַּעֲשָׁנָן שֶׁל אֵלּוּ״, שֶׁנְּשׁוֹת עֲשָׂו הָיוּ מְעַשְּׁנוֹת וּמַקְטִירוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְהִנֵּה מוּבָן שֶׁלֹּא מֵהֶעָשָׁן הַגַּשְׁמִי הִתְעַוֵּר, שֶׁהֲרֵי מִסְתָּמָא לֹא הָיָה הֶעָשָׁן כָּל־כָּךְ חָזָק, שֶׁאִם הָיָה חָזָק, הָיוּ הֵן עַצְמָן מִתְעַוְּרוֹת מִזֶּה. אֶלָּא הַבַּאוּר בְּכָךְ הוּא, שֶׁיִּצְחָק לֹא הָיָה יָכֹל לִסְבֹּל רְאִיַּת עָשָׁן לַעֲבוֹדָה זָרָה, כִּי הָיָה ״טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת בָּרָע״ וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל עִנְיָן שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁ״נִתְיַסֵּם בְּעֵינָיו״.

וְכֵיוָן שֶׁעִוְּרוֹנוֹ שֶׁל יִצְחָק נָבַע מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל כְּלָל עֲבוֹדָה זָרָה, לָכֵן עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּתְיַסֵּם בְּעֵינָיו נִטְלָה מִמֶּנּוּ הַשַּׂיָּכוּת לִרְאִיַּת רַע, וְעַל־יְדֵי שֶׁהָיָה ״גָּנוּז בְּתוֹךְ הַבַּיִת״ נִטְלָה מִמֶּנּוּ הַשַּׂיָּכוּת לְהִמָּצְאוּת בְּמָקוֹם רַע, וּמִשּׁוּם כָּךְ יִחֵד הַקָּבָּ״ה אֶת שְׁמוֹ עָלָיו אַף בְּחַיָּיו.

כְּעֵין זֶה מְסֻפָּר עַל הרה״ק רַבִּי נָחוּם מִטְשֶׁרְנוֹבֶל, שֶׁפַּעַם הִגִּישׁוּ לוֹ בְּטָעוּת חֵלֶב עַכּוּ״ם, וְהוּא לֹא רָאָה אֶת הֶחָלָב! וְהִסְבִּיר זֹאת עַל פִּי לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: חֵלֶב שֶׁחֲלָבוֹ עַכּוּ״ם וּ(לָכֵן) אֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יב) **עֹלִים וְיוֹרְדִים.** וְכִי הַמַּלְאָכִים, שֶׁמְּקוֹמָם בַּשָּׁמַיִם, **עֹלִים תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יוֹרְדִים?** וַהֲלֹא תְּחִילָּה יוֹרְדִים לָאָרֶץ וְאַחַר־כָּךְ חוֹזְרִים וְעוֹלִים. אֶלָּא שֶׁאוֹתָם **הַמַּלְאָכִים שֶׁלִּוּוּהוּ בָּאָרֶץ אֵין יוֹצְאִים חוּצָה־לָאָרֶץ,** לָכֵן נִסְתַּלְּקוּ תְּחִילָּה מַלְאֲכֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל **וְעָלוּ לָרָקִיעַ, וּבְמִקּוֹמָם יָרְדוּ מַלְאֲכֵי חוּצָה־לָאָרֶץ לְלַוּוֹתוֹ** בְּהֶמְשֵׁךְ דַּרְכּוֹ, וּלְכָךְ נֶאֱמַר ׳עוֹלִים וְיוֹרְדִים׳ וְלֹא ׳יוֹרְדִים וְעוֹלִים׳ (נח״י):

(יג) **נִצָּב עָלָיו.** כְּלוֹמַר, עוֹמֵד עַל־יָדוֹ כְּדֵי **לִשְׁמְרוֹ:**

וֵאלֹהֵי יִצְחָק. **אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא שֶׁיִּחֵד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לִכְתּוֹב אֱלֹהֵי פְּלוֹנִי** – אַף שֶׁאֵין הקב״ה קוֹרֵא אֶת הַתּוֹאַר ׳אֱלֹהֵי פְּלוֹנִי׳ עַל אָדָם בְּחַיָּיו, **מִשּׁוּם** שֶׁעֲדַיִין יָכוֹל לַחֲטוֹא וּלְהַפְסִיד אֶת זְכוּתוֹ לְכָךְ, **שֶׁנֶּאֱמַר** (איוב טו, טו) **׳הֵן בִּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין׳** [אַף בִּקְדוֹשָׁיו אֵינוֹ בוֹטֵחַ שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בִּצְדָקָתָם]. מִכָּל מָקוֹם **כָּאן יִיחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק** בְּחַיָּיו, **לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו** – נִתְעַוֵּר וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִרְאוֹת עוֹד [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כז, א) ׳וַיְהִי כִּי זָקַן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאֹת׳] **וְהָיָה כָּלוּא** (סָגוּר) **בַּבַּיִת** מִבְּלִי לָצֵאת הַחוּצָה, **וַהֲרֵי הוּא** נֶחְשָׁב **כְּמֵת, וְיֵצֶר־הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ,** וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיֶּחֱטָא עוֹד (תנחומא):

שֹׁכֵב עָלֶיהָ. וְכִי אֶת מְקוֹם מִשְׁכָּבוֹ בִּלְבָד הִבְטִיחוֹ הקב״ה? אֶלָּא **קִיפֵּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** בְּאַרְבַּע הָאַמּוֹת הַנְּתוּנוֹת **תַּחְתָּיו,** וְהִבְטִיחוֹ אֶת כָּל ׳הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ׳, וּבְכָךְ **רָמַז לוֹ שֶׁתְּהֵא** הָאָרֶץ **נוֹחָה** (קַלָּה) **לִכָּבֵשׁ לִבָנָיו, כְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁזֶּה** שִׁעוּר **מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם,** שֶׁהוּא נָתוּן תַּחַת שִׁלְטָנוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְאַמֵּץ לְכָבְשׁוֹ (חולין צא):

(יד) וְהָיָה זַרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:

יד ויהון בְּנָיךְ סַגִּיאִין כְּעַפְרָא דְאַרְעָא וְתִתְקַף לְמַעַרְבָא וּלְמַדִינְחָא וּלְצַפּוּנָא וּלְדָרוֹמָא וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילָךְ כֹּל זַרְעַית אַרְעָא וּבְדִיל בְּנָיךְ:

רש״י ◄ **וּפָרַצְתָּ** • וְחָזַקְתָּ, כְּמוֹ ״וְכֵן יִפְרֹץ״.

(טו) וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ:

טו וְהָא מֵימְרִי בְּסַעְדָּךְ וְאֶטְרְנָךְ בְּכָל אֲתַר דִּי תְהַךְ וַאֲתִיבְנָךְ לְאַרְעָא הָדָא אֲרֵי לָא אֶשְׁבְּקִנָּךְ עַד דִּי אֶעְבֵּיד יָת דְּמַלֵּלִית לָךְ:

רש״י ◄ **אָנֹכִי עִמָּךְ** • לְפִי שֶׁהָיָה יָרֵא מֵעֵשָׂו וּמִלָּבָן. **עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי** • ״אִם׳ מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳כִּי׳ (גיטין צ)◆. **דִּבַּרְתִּי לָךְ** • לְצָרְכְּךָ וְעָלֶיךָ, מַה שֶּׁהִבְטַחְתִּי לְאַבְרָהָם עַל זַרְעוֹ, לְךָ הִבְטַחְתִּיו וְלֹא לְעֵשָׂו, שֶׁלֹּא אָמַרְתִּי לוֹ: ׳כִּי יִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע׳, אֶלָּא: ״כִּי בְּיִצְחָק״, וְלֹא כָּל יִצְחָק, וְכֵן כָּל ׳לִי׳, ׳וּלְךָ, וְלוֹ וְלָהֶם׳ הַסְּמוּכִים אֵצֶל דִּבּוּר, מְשַׁמְּשִׁים לְשׁוֹן עַל, וְזֶה יוֹכִיחַ, שֶׁהֲרֵי עִם יַעֲקֹב לֹא דִּבֵּר קוֹדֶם לָכֵן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ׳ 173)

וְלֹא כָּל יִצְחָק (רש״י כח, טו) יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁזּוֹהִי **הַבְטָחָה** שֶׁכֵּן יִהְיֶה בְּפֹעַל (מַה שֶּׁהִבְטַחְתִּי . . לְךָ הִבְטַחְתִּיו), לֹא **תְּנַאי**. שֶׁהֲרֵי גַּם עַל יִשְׁמָעֵאל נֶאֱמַר (וירא כג, יג) כִּי זַרְעֲךָ הוּא, וּפְשִׁיטָא עֵשָׂו. וְיַעֲקֹב אָמַר לְעֵשָׂו ״טֹל זֶה בִּשְׂבִיל חֶלְקְךָ בַּמְּעָרָה״ (רש״י ויחי נ, ה). וְאָמְרוּ רַז״ל (קידושין יח, א): עַכּוּ״ם יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו . . דִּכְתִיב (דברים ב, ה) כִּי יְרוּשָׁה לְעֵשָׂו (מֵאַבְרָהָם) נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיכִים לוֹמַר ״וַעֲקֵדַת יִצְחָק לְזַרְעוֹ **שֶׁל יַעֲקֹב** הַיּוֹם תִּזְכֹּר״, לְאַפּוּקֵי עֵשָׂו (שולחן ערוך אדמו״ר הזקן או״ח סתקצ״א).

(טז) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי:

טז וְאִתְּעַר יַעֲקֹב מִשְׁנָתֵהּ וַאֲמַר בְּקוּשְׁטָא (אית) יְקָרָא דַיְיָ שָׁרֵי בְּאַתְרָא הָדֵין וַאֲנָא לָא הֲוַיְתִי יָדָע:

רש״י ◄ **וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי** • שֶׁאִם יָדַעְתִּי, לֹא יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כָּזֶה.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יד) וּפָרַצְתָּ. פֵּירוּשׁוֹ: **וְחָזַקְתָּ. כְּמוֹ** – דּוּגְמָא בַּמִּקְרָא לְלָשׁוֹן זֶה: ׳וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה **וְכֵן יִפְרוֹץ׳** (שמות א, יב) [כְּכָל שֶׁעִינּוּ אֶת הָעָם כֵּן הִתְרַבָּה וְהִתְחַזֵּק]:

(טו) אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ. הוּצְרַךְ לְהַבְטָחַת שְׁמִירָה כְּפוּלָה: ׳אָנֹכִי עִמָּךְ׳ בַּהוֹוָה, ׳וּשְׁמַרְתִּיךָ׳ בֶּעָתִיד, **לְפִי שֶׁהָיָה יָרֵא מֵעֵשָׂו,** אֲשֶׁר מִפָּנָיו הוּא בּוֹרֵחַ עַתָּה (לעיל כז, מג־מד), **וּמִלָּבָן,** שֶׁיִּרְדּוֹף אַחֲרָיו בַּחֲזָרָתוֹ (להלן לא, כד) (נח״י, משכ״ל):

עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי. כְּלוֹמַר ׳עַד אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה אֶת דְּבָרִי׳. **׳אִם׳** הָאָמוּר כָּאן, אֵינוֹ לְשׁוֹן תְּנַאי וְסָפֵק, אֶלָּא **מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳כִּי׳** (גיטין צ.) [תֵּיבַת ׳כִּי׳ מוֹפִיעָה בַּמִּקְרָא בְּאַרְבַּע מַשְׁמָעוּיוֹת שׁוֹנוֹת, וְאַחַת מֵהֶן הִיא לְשׁוֹן ׳אִם׳. וַהֲרֵי זֶה כְּאִילּוּ נֶאֱמַר ׳עַד כִּי עָשִׂיתִי׳, שֶׁמַּשְׁמָעוֹ ׳עַד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי׳, אֶלָּא שֶׁכְּפַל הַכָּתוּב אֶת הַדִּבָּר בִּלְשׁוֹן ״אֲשֶׁר״ וּבִלְשׁוֹן ׳אִם׳ (בא״י, רד״ק):

דִּבַּרְתִּי לָךְ. לְשׁוֹן ׳אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ׳, אֵין פֵּירוּשׁוֹ ׳אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ׳, שֶׁהֲרֵי לֹא דִּיבֵּר אֵלָיו קוֹדֶם לָכֵן, אֶלָּא פֵּירוּשׁוֹ: **לְצָרְכְּךָ וְעָלֶיךָ.** שֶׁכָּךְ אָמַר לוֹ הקב״ה: כָּל **מַה שֶּׁהִבְטַחְתִּי לְאַבְרָהָם עַל זַרְעוֹ – לְךָ הִבְטַחְתִּיו וְלֹא לְעֵשָׂו,** שֶׁכַּאֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְאַבְרָהָם (לעיל יב, ז) ׳לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת׳ – עָלֶיךָ וְעַל זַרְעֲךָ נִתְכַּוַּנְתִּי, **שֶׁכֵּן,** גַּם כְּשֶׁהִבְטַחְתִּי לוֹ שֶׁאָקִים אֶת הַבְּרִית עִם זֶרַע יִצְחָק וְלֹא עִם זֶרַע יִשְׁמָעֵאל, **לֹא אָמַרְתִּי לוֹ ׳כִּי יִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע׳** [שֶׁמַּשְׁמָעוֹ ׳כָּל זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק׳], **אֶלָּא** כָּךְ אָמַרְתִּי: **׳כִּי בְּיִצְחָק** יִקָּרֵא לְךָ זָרַע׳ (לעיל כא, יב), כְּלוֹמַר, רַק חֵלֶק ׳בְּזַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק׳ יַחְשֹׁב כְּזֶרַע אַבְרָהָם, **וְלֹא כָּל** מִשְׁפַּחַת **יִצְחָק.** וְלֹא רַק כָּאן יֵשׁ לְפָרֵשׁ ׳לְךָ׳ בִּלְשׁוֹן ׳עָלֶיךָ׳, אֶלָּא **כֵּן כָּל** מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בַּמִּקְרָא לְשׁוֹנוֹת **׳לִי׳ וּ׳לְךָ׳ וְ׳לוֹ׳ וְ׳לָהֶם׳ הַסְּמוּכִים אֵצֶל** לְשׁוֹן **׳דִּבּוּר׳** – כְּגוֹן ׳דִּיבֵּר לִי׳, ׳דִּיבֵּר לוֹ׳ אוֹ ׳דִּיבֵּר לָהֶם׳, אֵין פֵּירוּשָׁם שֶׁדִּיבֵּר אֶל פְּלוֹנִי, אֶלָּא **מְשַׁמְּשִׁים** – מִתְפָּרְשִׁים בִּ**לְשׁוֹן ׳עַל׳,** וּפָסוּק **זֶה** עַצְמוֹ **יוֹכִיחַ,** שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְפָרְשׁוֹ ׳אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ׳, **שֶׁהֲרֵי עִם יַעֲקֹב לֹא דִּבֵּר קוֹדֶם לָכֵן,** אֶלָּא פֵּירוּשׁוֹ כָּאָמוּר: ״אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי (לְאַבְרָהָם) לְצָרְכְּךָ וְעָלֶיךָ״:

(טז) וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. כְּלוֹמַר, מִתּוֹךְ חוֹסֶר יְדִיעָה יָשַׁנְתִּי כָּאן; **שֶׁאִם יָדַעְתִּי, לֹא יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כָּזֶה:**

(יז) וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם:

יז וּדְחִיל וַאֲמַר מָה דְּחִילוּ אַתְרָא הָדֵין לֵית דֵּין אֶלָּא בֵּית דֵּדְיוֹט אֱלָהִין אֲתַר דְּרַעֲוָא בֵּה מִן קֳדָם יְיָ וְדֵין תְּרַע קֳבֵל שְׁמַיָּא:

רש״י◄ **כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים** • אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: ׳הַסֵּלָם הַזֶּה עוֹמֵד בִּבְאֵר שֶׁבַע וְאֶמְצַע שִׁפּוּעוֹ מַגִּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׳, שֶׁבְּאֵר שֶׁבַע עוֹמֵד בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַיִם בִּצְפוֹנָהּ, בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וּבֵית־אֵל הָיָה בַּצָּפוֹן שֶׁל נַחֲלַת בִּנְיָמִין בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין בִּנְיָמִין וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף. נִמְצָא, סֵלָם שֶׁרַגְלָיו בִּבְאֵר־שֶׁבַע וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית־אֵל, מַגִּיעַ אֶמְצַע שִׁפּוּעוֹ נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, וּכְלַפֵּי שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ׳צַדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי, וְיִפָּטֵר בְּלֹא לִינָה׳? וְעוֹד אָמְרוּ: יַעֲקֹב קְרָאוֹ לִירוּשָׁלַיִם בֵּית־אֵל, וְזוֹ לוּז הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם. וּמֵהֵיכָן לָמַדְנוּ לוֹמַר כֵּן? אוֹמֵר אֲנִי שֶׁנֶּעֱקַר הַר הַמּוֹרִיָּה וּבָא לְכָאן, וְזוֹ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בִּ׳שְׁחִיטַת חֻלִּין׳, שֶׁבָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִקְרָאתוֹ עַד בֵּית־אֵל, וְזֶהוּ: ״וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם״. וְאִם תֹּאמַר כְּשֶׁעָבַר יַעֲקֹב עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מַדּוּעַ לֹא עִכְּבוֹ שָׁם? אִיהוּ לָא יָהִיב לִבֵּיהּ לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָיו, וּמִן הַשָּׁמַיִם יְעַכְּבוּהוּ? אִיהוּ עַד חָרָן אָזַל, כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק ׳גִּיד הַנָּשֶׁה׳. וּקְרָא מוֹכִיחַ: ״וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״, כִּי מִטָּא לְחָרָן, אָמַר: ׳אֶפְשָׁר שֶׁעָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בּוֹ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלַּלְתִּי בּוֹ׳? יְהַב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהְדָּר וְחָזַר עַד בֵּית־אֵל, וְקָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (בֵּית אֵל, לֹא זֶה הוּא הַסָּמוּךְ לָעַי, אֶלָּא לִירוּשָׁלַיִם, וְעַל שֵׁם שֶׁהָיְתָה

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יז) כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. זֶהוּ מְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כֵּיצַד? **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא, הַסּוּלָּם הַזֶּה** שֶׁנִּתְגַּלָּה לְיַעֲקֹב בַּחֲלוֹם, הָיָה **עוֹמֵד** כְּשֶׁרַגְלָיו **בִּבְאֵר שֶׁבַע** וְרֹאשׁוֹ מִמַּעַל לְבֵית־אֵל, שֶׁשָּׁם שָׁכַב יַעֲקֹב, **וְאֶמְצַע שִׁיפּוּעוֹ** שֶׁל הַסּוּלָּם **מַגִּיעַ כְּנֶגֶד** מְקוֹם **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ** בִּירוּשָׁלַיִם. לְפִי **שֶׁבְּאֵר שֶׁבַע עוֹמֵד בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל** נַחֲלַת שֵׁבֶט **יְהוּדָה, וּירוּשָׁלַיִם בִּצְפוֹנָהּ** שֶׁל נַחֲלַת יְהוּדָה, **בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וּבֵית אֵל הָיָה בְּצָפוֹן שֶׁל נַחֲלַת בִּנְיָמִין – בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין בִּנְיָמִין וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף** [בְּאֵר שֶׁבַע בַּדָּרוֹם, בֵּית־אֵל בַּצָּפוֹן, וּירוּשָׁלַיִם בָּאֶמְצַע]. **נִמְצָא שֶׁסּוּלָּם שֶׁרַגְלָיו** עוֹמְדוֹת **בִּבְאֵר שֶׁבַע,** דְּרוֹמִית לִירוּשָׁלַיִם, **וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית אֵל,** צְפוֹנִית לִירוּשָׁלַיִם, **מַגִּיעַ אֶמְצַע שִׁיפּוּעוֹ** כְּנֶגֶד **יְרוּשָׁלַיִם,** וְעַל אֶמְצַע שִׁיפּוּעוֹ זֶה קָרָא יַעֲקֹב ׳בֵּית אֱלֹהִים׳ (גר״א):

ומוסיף רש״י לבאר את הדברים על פי מה שדרשו חז״ל שהמקום הזה עצמו הוא מקום המקדש (וכמו שפירש רש״י לעיל פסוק יא): **– וּכְלַפֵּי שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ** (חולין צא:) שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעָבַר יַעֲקֹב בַּמָּקוֹם הַהוּא, הֶחֱשִׁיךְ לוֹ הקב״ה אֶת הַחַמָּה קוֹדֶם זְמַנָּהּ כְּדֵי שֶׁיָּלִין שָׁם (רש״י לעיל שם), לְפִי **שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא ׳צַדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי וְיִפָּטֵר בְּלֹא לִינָה׳** [וְכִי אַנִּיחַ לְצַדִּיק זֶה שֶׁבָּא לְבֵיתִי, לְהִסְתַּלֵּק מִשָּׁם בְּלֹא לִינָה?], וְזֶהוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא ׳בֵּית מָלוֹן׳ שֶׁל הקב״ה. **וְעוֹד אָמְרוּ** (פסחים פח.), **יַעֲקֹב קְרָאָהּ לִירוּשָׁלַיִם בֵּית אֵל,** כְּלוֹמַר, שֶׁהַכָּתוּב הָאוֹמֵר (להלן פסוק יט) ׳וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל׳ מוּסָב עַל יְרוּשָׁלַיִם. לְפִי זֶה יֵשׁ לִתְמוֹהַּ, כֵּיצַד יִתָּכֵן שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם הִיא, **וַהֲרֵי** מְפוֹרָשׁ בַּכָּתוּב כִּי עִיר **זוֹ ׳לוּז׳ הִיא** [שֶׁכֵּן נֶאֱמַר (שם) ׳וְאוּלָם לוּז שֵׁם הָעִיר לָרִאשֹׁנָה׳] **וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם, וּמֵהֵיכָן לָמְדוּ** רַבּוֹתֵינוּ **לוֹמַר כֵּן** – שֶׁמְּקוֹם לִינַת יַעֲקֹב הָיְתָה בִּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ? אֶלָּא **אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁנֶּעֱקַר הַר הַמּוֹרִיָּה** מִמְּקוֹמוֹ בִּירוּשָׁלַיִם **וּבָא** עַד **לְכָאן** – לְבֵית אֵל, נִמְצָא יַעֲקֹב לָן בְּלוּז וּבִמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ כְּאַחַת, וּלְמָקוֹם זֶה קָרָא יַעֲקֹב ׳בֵּית־אֵל׳. **וְזוֹ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ** (הִתְקַצְּרוּת הַדֶּרֶךְ) **הָאֲמוּרָה בִּשְׁחִיטַת חוּלִּין** (מסכת חולין דף צא:) (ראה רש״י לעיל פסוק יא), **שֶׁבָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִקְרָאתוֹ עַד בֵּית אֵל, וְזֶהוּ** לְשׁוֹן **׳וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם׳** בְּמַשְׁמָעוּתוֹ הַפְּשׁוּטָה, אֲשֶׁר מִכָּאן לָמְדוּ חז״ל שֶׁמְּקוֹם הַמִּקְדָּשׁ וַיַּעֲקֹב הָלְכוּ זֶה לִקְרַאת זֶה, עַד שֶׁנִּפְגְּשׁוּ וּפָגְעוּ זֶה בָּזֶה (גר״א):

ומקשה רש״י: **וְאִם** תִּתְמַהּ **וְתֹאמַר,** כֵּיוָן שֶׁרָצָה הקב״ה שֶׁיָּלִין יַעֲקֹב בְּבֵית מְלוֹנוֹ, מַדּוּעַ הִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְלוּז וְיִצְטָרֵךְ לַעֲקוֹר אֶת הַר הַמּוֹרִיָּה מִמְּקוֹמוֹ, וַהֲלֹא הַדֶּרֶךְ מִבְּאֵר שֶׁבַע (שֶׁבַּדָּרוֹם) לְחָרָן (שֶׁבַּצָּפוֹן) עוֹבֶרֶת בִּירוּשָׁלַיִם (שֶׁבָּאֶמְצַע), וְאִם־כֵּן, **כְּשֶׁעָבַר יַעֲקֹב** בְּדַרְכּוֹ **עַל** מְקוֹם **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, מַדּוּעַ לֹא עִכְּבוֹ** הקב״ה **שָׁם?** אֶלָּא רָצָה הקב״ה שֶׁיַּעֲקֹב יִתְעוֹרֵר מֵאֵלָיו לְהִתְעַכֵּב שָׁם וּלְהִתְפַּלֵּל, אַךְ **אִיהוּ לָא יָהִיב לִבֵּיהּ** – הוּא עַצְמוֹ לֹא נָתַן אֶת לִבּוֹ **לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָיו, וְכִי** רָאוּי הַדָּבָר שֶׁ**מִּן הַשָּׁמַיִם יְעַכְּבוּהוּ?** אֶלָּא הִנִּיחוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם לְהַמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ, מִבְּלִי לְעַכְּבוֹ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, **אִיהוּ עַד חָרָן אָזַל** – הוּא הִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת וְהִגִּיעַ עַד חָרָן, **כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק גִּיד הַנָּשֶׁה** (שם), **וּקְרָא מוֹכִיחַ** – וְהַכָּתוּב מְלַמֵּד עַל כָּךְ, שֶׁכְּבָר בִּתְחִילַת הַפָּרָשָׁה נֶאֱמַר **׳וַיֵּלֶךְ חָרָנָה׳** (לעיל פסוק י) כְּלוֹמַר שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ עַד חָרָן, אֶלָּא **כִּי מִטָּא לְחָרָן** – כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְחָרָן, **אָמַר** יַעֲקֹב בְּלִבּוֹ: ׳וְכִי **אֶפְשָׁר** (כְּלוֹמַר, וְכִי הָגוּן הוּא) **שֶׁעָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלַּלְתִּי בּוֹ׳? יְהַב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהְדָּר** – נָתַן דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, **וְחָזַר** בְּדַרְכּוֹ וְהִגִּיעַ **עַד בֵּית אֵל, וְאָז קָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ** וּמְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּא לִקְרָאתוֹ, כָּאָמוּר:

(פירוש אחר (מקורו בפירוש רש״י חולין צא: ואינו כפירושו כאן) **הַאי ׳בֵּית אֵל׳ לֹא זֶה הוּא הַסָּמוּךְ לָעַי** – ׳בֵּית אֵל׳ הָאָמוּר כָּאן, אֵינוֹ ׳בֵּית־אֵל׳ הַסָּמוּךְ לָעִיר ׳עַי׳ [הַמּוּזְכָּר לְמַעְלָה אַצֶל אַבְרָהָם (יב, ח)

עִיר הָאֱלֹהִים קְרָאָהּ: ״בֵּית אֵל״, וְהוּא הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ אַבְרָהָם, וְהוּא הַשָּׂדֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ יִצְחָק, וְכֵן אָמְרוּ בְּסוֹטָה: ״לְכוּ וְנֵעָלֶה וגו׳״. לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁקָּרָאוֹ ׳הַר׳, וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁקָּרָאוֹ ׳שָׂדֶה׳, אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקָּרָאוֹ בֵּית־אֵל, עַד כָּאן מִפֵּרוּשׁ רַשׁ״י מִדְּיָק). **מַה־נּוֹרָא • תַּרְגּוּם: ׳מַה דְּחִילוּ אַתְרָא הָדֵין׳. דְּחִילוּ, שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ סוֹכְלְתָנוּ. וּכְסוּ לְמִלְבָּשׁ. וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם • מִקּוֹם תְּפִלָּה לַעֲלוֹת תְּפִלָּתָם הַשָּׁמַיְמָה, וּמִדְּרָשׁוֹ: שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה.**

(יח) וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:

יח וְאַקְדֵּים יַעֲקֹב בְּצַפְּרָא וּנְסִיב יָת אַבְנָא דִּי שַׁוִּי אִסְדּוֹהִי וְשַׁוִּי יָתַהּ קָמָא וַאֲרִיק מִשְׁחָא עַל רֵישַׁהּ:

(יט) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה:

יט וּקְרָא יָת שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל וּבְרַם לוּז שְׁמָא דְּקַרְתָּא בְּקַדְמֵיתָא:

(כ) וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ:

כ וְקַיֵּים יַעֲקֹב קְיָם לְמֵימַר אִם יְהֵא מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדִּי וְיִטְרַנַּנִי בְּאָרְחָא הָדֵין דִּי אֲנָא אָזֵל וְיִתֶּן לִי לַחֲמָא (נ״ל לֶחֶם) לְמֵיכַל וּכְסוּ לְמִלְבָּשׁ:

רש״י◄ **אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי •** אִם יִשְׁמֹר לִי הַבְטָחוֹת הַלָּלוּ שֶׁהִבְטִיחַנִי לִהְיוֹת עִמָּדִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ״. **וּשְׁמָרַנִי •** כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ״. **וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל •** כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ״כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ״, וְהַמְּבַקֵּשׁ לֶחֶם, הוּא קָרוּי נֶעֱזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ־לָחֶם״ (תהלים לז)◆

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

׳וַיֵּט אָהֳלֹה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקֶּדֶם׳], **אֶלָּא** זֶהוּ ׳בֵּית־אֵל׳ הַסָּמוּךְ **לִירוּשָׁלַיִם** וְכָלוּל בָּהּ, **וְעַל שֵׁם שֶׁהָיְתָה עִיר הָאֱלֹהִים קְרָאָהּ** יַעֲקֹב **׳בֵּית אֵל׳, וְהוּא הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ אַבְרָהָם** (לעיל כב, יד)**, וְהוּא הַשָּׂדֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ יִצְחָק** (לעיל כד, סג. וברש״י שם)**, דְּהָכִי אַמְרִינָן** – שֶׁכָּךְ אָמְרוּ **בְּפִסְחִים** (דף פח.)**,** עַל הַכָּתוּב (ישעיה ב ג) **׳לְכוּ וְנַעֲלֶה** אֶל הַר ה׳ אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב׳ [לָעָתִיד לָבוֹא יֹאמְרוּ הַגּוֹיִים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ בּוֹאוּ וְנַעֲלֶה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לַעֲבוֹד אֶת ה׳] – מַהוּ ׳בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב׳? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ, שֶׁיִּקְרְאוּ כָּל הַגּוֹיִים לִמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ כְּפִי שֶׁיַּעֲקֹב קְרָאוֹ; **לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁקְּרָאוֹ ׳הַר׳, דִּכְתִיב** (לעיל כב, יד) ׳וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה׳ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם **בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה׳, וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁקְּרָאוֹ ׳שָׂדֶה׳, דִּכְתִיב** (לעיל כד, סג) ׳וַיֵּצֵא יִצְחָק **לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה׳, אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקְּרָאוֹ** לִמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ **׳בֵּית אֵל׳** [לְשׁוֹן ׳בֵּית׳]**. עַד כָּאן פֵּירוּשׁ רַשׁ״י מִדְּיָיק):**

מַה נּוֹרָא. פֵּירוּשׁוֹ כְּבְ**תַרְגּוּם** אוּנְקְלוֹס: **׳מָה דְּחִילוּ אַתְרָא הָדֵין׳,** כְּלוֹמַר ׳כַּמָּה בַּעַל מוֹרָא הוּא הַמָּקוֹם הַזֶּה׳. וּמֵעִיר רַשׁ״י: לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם **׳דְּחִילוּ׳** הָאָמוּר כָּאן, אֵין פֵּירוּשׁוֹ ׳נִתְיָרְאוּ׳ בִּלְשׁוֹן רַבִּים, אֶלָּא **שֵׁם דָּבָר הוּא** – שֵׁם וְתוֹאַר שֶׁל דָּבָר בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וּפֵירוּשׁוֹ ׳בַּעַל מוֹרָא׳. וְהַיְינוּ״ו שֶׁבְּסוֹפוֹ אֵינוֹ בָּא לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁכֵּן בְּלִשׁוֹן הַתַּרְגּוּם אָנוּ מוֹצְאִים הַרְבֵּה לְשׁוֹנוֹת יָחִיד שֶׁבְּסוֹפָן וָי״ו, **כְּמוֹ: ׳סוֹכְלְתָנוּ׳** (שמות לה, לא) – תַּרְגּוּם שֶׁל ׳תְּבוּנָה׳, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר בִּלְשׁוֹן יָחִיד. וְכֵן: **׳וּכְסוּ לְמִלְבָּשׁ׳** (להלן פסוק כ) – תַּרְגּוּם שֶׁל ׳וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ׳, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר בִּלְשׁוֹן יָחִיד (הזכרון, דע״י):

וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. אֵין לַשָּׁמַיִם שְׁעָרִים וּפְתָחִים, אֶלָּא כְּלוֹמַר: **מְקוֹם תְּפִלָּה** – מָקוֹם מְסוּגָּל וּמוּבְחָר **לַעֲלוֹת** בּוֹ **תְּפִלָּתָם** שֶׁל הַמִּתְפַּלְּלִים **הַשָּׁמַיְמָה,** וְדֶרֶךְ מָשָׁל הוּא, כְּאִילוּ יֵשׁ כָּאן פֶּתַח לַשָּׁמַיִם, כְּלוֹמַר, שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּל שָׁם תְּפִילָּתוֹ קְרוֹבָה לְהִתְקַבֵּל. **וּלְפִי מִדְרָשׁוֹ** בֵּיאֵרוּ חז״ל, **שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה מְכוּוָּן כְּנֶגֶד בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה,** וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב: ׳אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים׳ – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה, ׳וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם׳ – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה הַמְכוּוָּן כְּנֶגְדּוֹ (רא״ם):

(כ) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי. כָּל הָאָמוּר בִּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ (כ, כא) הֵן הַקְדָּמָה לִנְדָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: **אִם** אָכֵן **יִשְׁמוֹר** (יְקַיֵּים) **לִי** אֶת **הַהַבְטָחוֹת הַלָּלוּ,** אַף אֲנִי אֲקַיֵּים אֶת נִדְרִי שֶׁנָּדַרְתִּי לוֹ. וּמִכָּאן וְאֵילָךְ מְפָרֵט יַעֲקֹב אֶת הַהַבְטָחוֹת שֶׁנִּיתְּנוּ לוֹ: הַהַבְטָחָה הָרִאשׁוֹנָה – **שֶׁהִבְטִיחַנִי** הקב״ה **׳לִהְיוֹת עִמָּדִי׳, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי** בְּמַחֲזֵה הַחֲלוֹם: **׳וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ׳** (לעיל פסוק טו)**:**

וּשְׁמָרַנִי. כֵּן יְקַיֵּים לִי אֶת הַהַבְטָחָה לְשָׁמְרֵנִי, **כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי** (לעיל פסוק טו) **׳וּשְׁמַרְתִּיךָ׳ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ:**

וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל. יְקַיֵּים אֶת הַהַבְטָחָה לָתֵת לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ, **כְּמוֹ שֶׁאָמַר** לִי (לעיל פסוק טו) **כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ,** כְּלוֹמַר ׳לֹא אַנִּיחֲךָ לִהְיוֹת נֶעֱזָב׳, **וְהִיא** הַבְטָחָה עַל הַלֶּחֶם, לְפִי שֶׁ**הַמְבַקֵּשׁ לֶחֶם הוּא קָרוּי ׳נֶעֱזָב׳,** כְּמוֹ **שֶׁנֶּאֱמַר** (תהלים לז, כה) **וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם** [לְעוֹלָם אֵין הַצַּדִּיק נֶעֱזָב, בְּאוֹפֶן שֶׁזַּרְעוֹ יִצְטָרֵךְ לְבַקֵּשׁ לָחֶם]. כְּמוֹ כֵן, הַבְטָחָה זוֹ שֶׁלֹּא יַעַזְבֶנּוּ כּוֹלֶלֶת בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ, שֶׁאַף הוּא מֵהַצְּרָכִים הַהֶכְרֵחִיִּים שֶׁל הָאָדָם (גו״א):

(כא) **וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:**

כא וְאֵתוּב בִּשְׁלָם לְבֵית אַבָּא וִיהֵא מֵימְרָא דַיְיָ לִי לֵאלָהָא:

רש״י◂ **וְשַׁבְתִּי** • כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וַהֲשִׁיבֹתִיךְ אֶל־הָאֲדָמָה״. **בְשָׁלוֹם** • שָׁלֵם מִן הַחֵטְא, שֶׁלֹּא אֶלְמַד מִדַּרְכֵי לָבָן. **וְהָיָה ה׳ לִי לֵאלֹהִים** • שֶׁיָּחוּל שְׁמוֹ עָלַי מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא פְּסוּל בְּזַרְעִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ״אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ״, וְהַבְטָחָה זוֹ הִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ״ (לעיל יז). (זַרְעֲךָ מְיֻחָס שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בּוֹ שׁוּם פְּסוּל)◆.

(כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:**

כב וְאַבְנָא הָדָא דִּי שַׁוֵּיתִי קָמָא תְּהֵי דִּי אֵהֵי פָּלַח עֲלַהּ מִן קֳדָם יְיָ וְכֹל דִּי תִּתֶּן לִי חַד מִן עַשְׂרָא אַפְרְשִׁנֵּהּ קֳדָמָךְ:

רש״י◂ **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת** • כָּךְ מְפֹרָשׁ רַ״י״ו זוֹ שֶׁל ״וְהָאֶבֶן״, אִם תַּעֲשֶׂה לִי אֶת אֵלֶּה וְאַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת. **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וְגוֹ׳** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳אֵהֵי פָּלַח עֲלַהּ קֳדָם ה׳׳, וְכֵן עָשָׂה בְּשׁוּבוֹ מִפַּדַּן אֲרָם, כְּשֶׁאָמַר לוֹ: ״קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל״ (לקמן לה), מַה נֶּאֱמַר שָׁם? ״וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה וְגוֹ׳ וַיַּסֵּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ״◆.

◆ יום שני א׳ כסלו ◆

כט (א) **וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי־קֶדֶם:**

א וּנְטַל יַעֲקֹב רַגְלוֹהִי (נ״י רִיגְלוֹהִי) וַאֲזַל לַאֲרַע בְּנֵי מָדִינְחָא:

רש״י◂ **וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו** • מִשֶּׁנִּתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרָה טוֹבָה שֶׁהֻבְטַח בִּשְׁמִירָה, נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו וְנַעֲשָׂה קַל לָלֶכֶת, כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּ׳בְרֵאשִׁית רַבָּה׳◆.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כא) וְשַׁבְתִּי. יְקַיֵּים לִי אֶת הַהַבְטָחָה שֶׁאָשׁוּב בְּשָׁלוֹם לְבֵית אָבִי (לְאַרְצִי), **כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי** (לעיל פסוק טו) ׳**וַהֲשִׁיבוֹתִיךְ אֶל הָאֲדָמָה** הַזֹּאת׳:

בְשָׁלוֹם. לְשׁוֹן שְׁלֵימוּת, שֶׁאֶהְיֶה **שָׁלֵם מִן הַחֵטְא, שֶׁלֹּא אֶלְמַד מִדַּרְכֵי לָבָן:**

וְהָיָה ה׳ לִי לֵאלֹהִים. וְעוֹד הַבְטָחָה תִּתְקַיֵּים בִּי, **שֶׁיָּחוּל שְׁמוֹ עָלַי** – שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלַי וְעַל בְּנֵי בֵיתִי **מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף,** כְּלוֹמַר **שֶׁלֹּא יִמָּצֵא פְּסוּל בְּזַרְעִי** – שֶׁכָּל זַרְעִי, מִגָּדוֹל עַד קָטָן, יִהְיֶה כָּשֵׁר וְקָדוֹשׁ [שֶׁלֹּא כְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק, שֶׁאַף יִשְׁמָעֵאל וְעֵשָׂו יָצְאוּ מֵהֶם]. וְגַם זוֹ מִן הַהַבְטָחוֹת שֶׁנִּיתְּנוּ לְיַעֲקֹב בְּמַחֲזֵה הַחֲלוֹם, **כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר** (לעיל פסוק טו) ׳עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת **אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ׳,** כְּלוֹמַר, עַד שֶׁאֲקַיֵּים מַה שֶׁדִּבַּרְתִּי עָלֶיךָ (ראה רש״י שם), שֶׁאַתָּה תִּהְיֶה הַזֶּרַע הַנִּבְחָר שֶׁהִבְטַחְתִּי לַאֲבוֹתֶיךָ, **וְהַבְטָחָה זוֹ הִבְטִיחַ** הקב״ה **לְאַבְרָהָם** בִּבְרִית הַמִּילָה, **שֶׁנֶּאֱמַר** (לעיל יז, ז) **לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ** [וְלֹשׁוֹן ׳**זַרְעֲךָ**׳, מַשְׁמָעוֹ זֶרַע הָרָאוּי לִהְיוֹת זַרְעָךְ, שֶׁהוּא **מְיֻחָס** אֵלֶיךָ וְהוֹלֵךְ בִּדְרָכֶיךָ, **שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בּוֹ שׁוּם פְּסוּל]** (רא״ם, גו״א):

(כב) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת. אֵין זֶה תְּנַאי נוֹסָף, אֶלָּא זֶהוּ הַנֶּדֶר עַצְמוֹ. וּכְלוֹמַר, אִם תִּתְקַיֵּימְנָה כָּל הַהַבְטָחוֹת שֶׁנִּמְנוּ עַד כָּאן, הֲרֵינִי נוֹדֵר שֶׁהָאֶבֶן הַזֹּאת וגו׳. וְאַף שֶׁתֵּיבַת ׳וְהָאֶבֶן׳ בָּאָה בְּיוֹ״ו הַמּוֹסִיף, אֵין זוֹ תּוֹסֶפֶת עַל הָאָמוּר לְעֵיל, אֶלָּא **כָּךְ תְּפֹרֵשׁ יו״ו זוֹ שֶׁל ׳וְהָאֶבֶן׳: אִם תַּעֲשֶׂה לִי אֶת אֵלֶּה,** הֲרֵי בְּכָךְ יִתְמַלְּאוּ תְּנָאַי נְדָרִי, וְאָז **אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת,** שֶׁאֶקְבַּע אֶת הָאֶבֶן הַזֹּאת לִהְיוֹת לְבֵית אֱלֹהִים:

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים. כְּלוֹמַר, מְקוֹם עֲבוֹדָה לִפְנֵי ה׳. **כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **אֵהֵי פְּלַח עֲלַהּ קֳדָם ה׳;** אֶהְיֶה אֲנִי עוֹבֵד עָלֶיהָ [וּמַקְרִיב קָרְבָּנוֹת] לִפְנֵי ה׳. **וְאָכֵן כֵּן עָשָׂה** יַעֲקֹב **בְּשׁוּבוֹ מִפַּדַּן־אֲרָם** וְנִתְבַּע לְקַיֵּים נִדְרוֹ, **כְּשֶׁאָמַר לוֹ** הקב״ה ׳**קוּם עֲלֵה בֵית אֵל** וְשֶׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ׳ (להלן לה, א)**, מַה נֶּאֱמַר שָׁם – ׳וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה וַיַּסֵּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ** וַיִּצֹק עָלֶיהָ שָׁמֶן׳ (שם פסוק יד). וּמִקִּיּוּמוֹ אָנוּ לְמֵדִים כַּוָּנַת נִדְרוֹ, לַעֲבוֹד שָׁם אֶת ה׳ וּלְהַעֲלוֹת קָרְבָּנוֹת לְפָנָיו:

כט (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו. נָקֹט הַכָּתוּב לְשׁוֹן ׳נָשָׂא אֶת רַגְלָיו׳, לְפִי שֶׁהַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ מִתּוֹךְ פַּחַד וְחֲשָׁשׁ, הֲלִיכָתוֹ קָשָׁה וְרַגְלָיו כְּבֵדוֹת עָלָיו, אַךְ יַעֲקֹב, **מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרָה טוֹבָה** עַל יְדֵי הקב״ה **שֶׁהוּבְטַח בִּשְׁמִירָה** [׳וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׳ (לעיל כח, טו)] שׁוּב לֹא כָּבְדוּ רַגְלָיו בַּהֲלִיכָתוֹ, וּכְאִילוּ **נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו** מֵאֵלֵיהֶן **וְנַעֲשָׂה קַל לָלֶכֶת. כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּבְרֵאשִׁית־רַבָּה:**

(ב) וַיַּ֣רְא וְהִנֵּ֗ה בְּאֵ֤ר בַּשָּׂדֶה֙ וְהִנֵּה־שָׁ֣ם שְׁלֹשָׁ֣ה עֶדְרֵי־צֹ֔אן רְבָצִ֖ים עָלֶ֑יהָ כִּ֣י מִן־הַבְּאֵ֗ר הַהֹוא֙ יַשְׁקוּ֣ הָעֲדָרִ֔ים וְהָאֶ֥בֶן גְּדֹלָ֖ה עַל־פִּ֥י הַבְּאֵֽר׃

ב וַחֲזָא וְהָא בִּירָא בְּחַקְלָא וְהָא תַמָּן תְּלָתָא עֶדְרִין דְּעָן רְבַעִין עֲלַהּ אֲרֵי מִן בִּירָא הַהִיא מַשְׁקָן עֲדָרַיָּא וְאַבְנָא רַבְּתָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא׃

רש״י◄ **יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים** • מַשְׁקִים הָרוֹעִים אֶת הָעֲדָרִים, וְהַמִּקְרָא דִּבֵּר בְּלָשׁוֹן קְצָרָה.

(ג) וְנֶאֶסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל֙ פִּ֣י הַבְּאֵ֔ר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּ֖אן וְהֵשִׁ֑יבוּ אֶת־הָאֶ֥בֶן עַל־פִּ֖י הַבְּאֵ֥ר לִמְקֹמָֽהּ׃

ג וּמִתְכַּנְּשִׁין לְתַמָּן כָּל עֲדָרַיָּא וּמְגַנְדְּרִין יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבִירָא וּמַשְׁקָן יָת עָנָא וּמְתִיבִין יָת אַבְנָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא לְאַתְרַהּ׃

רש״י◄ **וְנֶאֶסְפוּ** • רְגִילִים הָיוּ לְהֵאָסֵף, לְפִי שֶׁהָיְתָה הָאֶבֶן גְּדוֹלָה. **וְגָלְלוּ** • וְגוֹלְלִין, וְתַרְגּוּמוֹ וּמְגַנְדְּרִין, כָּל לְשׁוֹן הֹוֶה מִשְׁתַּנֶּה לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן עָתִיד וּבִלְשׁוֹן עָבַר, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַהֹוֶה תָּמִיד, כְּבָר הָיָה וְעָתִיד לִהְיוֹת. **וְהֵשִׁיבוּ** • תַּרְגּוּמוֹ: וּמְתִיבִין.

(ד) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם יַעֲקֹ֤ב אַחַי֙ מֵאַ֣יִן אַתֶּ֔ם וַיֹּאמְרוּ֙ מֵחָרָ֔ן אֲנָֽחְנוּ׃

ד וַאֲמַר לְהוֹן יַעֲקֹב אַחַי מִנָּן אַתּוּן וַאֲמָרוּ מֵחָרָן אֲנַחְנָא׃

(ה) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם הַיְדַעְתֶּ֤ם אֶת־לָבָן֙ בֶּן־נָח֔וֹר וַיֹּאמְרוּ֙ יָדָֽעְנוּ׃

ה וַאֲמַר לְהוֹן הַיְדַעְתּוּן יָת לָבָן בַּר נָחוֹר וַאֲמָרוּ יְדַעְנָן׃

(ו) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם הֲשָׁלוֹם֙ לוֹ֔ וַיֹּאמְרוּ֙ שָׁלוֹם֙ וְהִנֵּ֣ה רָחֵ֔ל בִּתּ֖וֹ בָּאָ֥ה עִם־הַצֹּֽאן׃

ו וַאֲמַר לְהוֹן הַשְׁלַם לֵהּ וַאֲמָרוּ שְׁלַם וְהָא רָחֵל בְּרַתֵּהּ אָתְיָא עִם עָנָא׃

רש״י◄ **בָּאָה עִם־הַצֹּאן** • הַטַּעַם בָּאָלֶ״ף, וְתַרְגּוּמוֹ ׳אַתְיָא׳. ״וְרָחֵל בָּאָה״, הַטַּעַם לְמַעְלָה, בַּבִּי״ת, וְתַרְגּוּמוֹ: ׳אָתַת׳, הָרִאשׁוֹן לְשׁוֹן עוֹשֶׂה, וְהַשֵּׁנִי לְשׁוֹן עָשְׂתָה.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ב) יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים. ׳יַשְׁקוּ׳ נִכְתַּב בִּלְשׁוֹן עָתִיד, אַף מַשְׁמָעוּתוֹ לְשׁוֹן הוֹוֶה מְמוּשָׁךְ [וְנִכְתַּב בִּלְשׁוֹן עָתִיד לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר הַנַּעֲשֶׂה בְּקִבְּיעוּת, וְהוּא הוֹוֶה הַנִּמְשָׁךְ לֶעָתִיד], וּכְאוֹמֵר: מִן הַבְּאֵר הַהִיא **מַשְׁקִים הָרוֹעִים אֶת הָעֲדָרִים.** **וְהַמִּקְרָא דִּבֵּר בִּלְשׁוֹן קְצָרָה,** וְלֹא פֵּרֵשׁ מִי הֵם הַמַּשְׁקִים אֶת הָעֲדָרִים, מֵאַחַר שֶׁהַדָּבָר מוּבָן מֵאֵלָיו, שֶׁהָרוֹעִים הָעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי הַצֹּאן הֵם אֲשֶׁר מַשְׁקִים אוֹתָם (רא״ם):

(ג) וְנֶאֶסְפוּ. אַף זֶה נִכְתַּב בִּלְשׁוֹן עָתִיד [׳נֶאֱסְפוּ׳ הוּא לְשׁוֹן עָבָר, ׳וְנֶאֱסְפוּ׳ הוּא לְשׁוֹן עָתִיד, מִפְּנֵי שֶׁהַוָּי״ו מְהַפְּכוֹ], אַף מַשְׁמָעוּתוֹ לְשׁוֹן הוֹוֶה מְמוּשָׁךְ, וּכְלוֹמַר: **רְגִילִים הָיוּ לְהֵאָסֵף** שָׁם יַחְדָּיו בְּכָל שָׁעָה שֶׁהוּצְרְכוּ לְהַשְׁקוֹתָם, **לְפִי שֶׁהָיְתָה הָאֶבֶן גְּדוֹלָה** וְהַכֹּל הָיוּ צְרִיכִים לְסַיֵּעַ בִּגְלִילָתָהּ:

וְגָלְלוּ. אַף זֶה בִּלְשׁוֹן עָתִיד [׳גָּלְלוּ׳ הוּא לְשׁוֹן עָבָר, ׳וְגָלְלוּ׳ הוּא לְשׁוֹן עָתִיד, מִפְּנֵי שֶׁהַוָּי״ו מְהַפְּכוֹ], אַף מַשְׁמָעוּתוֹ לְשׁוֹן הוֹוֶה מְמוּשָׁךְ, כְּמוֹ: **וְגוֹלְלִים.** **וְלָכֵן תַּרְגּוּמוֹ ׳וּמְגַנְדְּרִין׳** – מְגוֹלְלִים אֶת הָאֶבֶן [וְלֹא ׳וּיְגַנְדְּרוּן׳ בִּלְשׁוֹן עָתִיד]. וְאַל תִּתְמַהּ עַל שֶׁנִּכְתְּבוּ בִּלְשׁוֹן עָתִיד, שֶׁכֵּן **כָּל לְשׁוֹן הוֹוֶה מִשְׁתַּנֶּה** בַּמִּקְרָא **לְדַבֵּר** לִפְעָמִים **בִּלְשׁוֹן עָתִיד** [כְּגוֹן כָּאן: ׳יַשְׁקוּ׳, ׳וְנֶאֱסְפוּ׳, ׳וְגָלְלוּ׳] **וּלְפְעָמִים בִּלְשׁוֹן עָבָר** [כְּמוֹ: ׳כִּי אָמַר אִיּוֹב׳, שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ: הָיָה אוֹמֵר בְּהוֹוֶה (ראה רש״י לעיל כד, מה)] **לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַהוֹוֶה תָּמִיד** – שֶׁהוּא מִתְקַיֵּים וְנוֹהֵג תָּמִיד, הֲרֵיהוּ נִמְשָׁךְ מִן הֶעָבָר אֶל הֶעָתִיד, שֶׁחֶלְקוֹ **כְּבָר הָיָה** בֶּעָבָר **וְחֶלְקוֹ עָתִיד לִהְיוֹת** לְהַבָּא, לְכָךְ מַתְאִים בּוֹ גַּם לְשׁוֹן עָבָר וְגַם לְשׁוֹן עָתִיד (רא״ם):

וְהֵשִׁיבוּ. אַף זֶה נִכְתַּב בִּלְשׁוֹן עָתִיד וּמַשְׁמָעוּתוֹ לְשׁוֹן הוֹוֶה, וְלָכֵן **תַּרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳וּמְתִיבִין׳** – וּמְשִׁיבִים אֶת הָאֶבֶן [וְלֹא ׳וּיְתִיבוּן׳ בִּלְשׁוֹן עָתִיד]:

(ו) בָּאָה עִם הַצֹּאן. תֵּיבַת ׳בָּאָה׳ עֲשׂוּיָה לְהִתְפָּרֵשׁ בִּשְׁנֵי אוֹפָנִים: יֵשׁ שֶׁהִיא מִתְפָּרֶשֶׁת בִּלְשׁוֹן עָבָר (בָּאָה וְהִגִּיעָה זֶה מִכְּבָר), וְיֵשׁ שֶׁהִיא מִתְפָּרֶשֶׁת בִּלְשׁוֹן הוֹוֶה (בָּאָה וּמַגִּיעָה עַתָּה). וְהַהֶבְדֵּל הוּא רַק בְּטַעֲמֵיהֶם: בְּתֵיבַת ׳בָּאָה׳ הָאֲמוּרָה כָּאן, **הַטַּעַם** – טַעַם הַמִּקְרָא הוּא **בָּאָלֶ״ף,** הָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַתֵּיבָה, וְלָכֵן הוּא לְשׁוֹן

(ז) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ׃

ז וַאֲמַר הָא עוֹד יוֹמָא סַגִּי לָא עִדַּן לְמִכְנַשׁ בְּעִיר אַשְׁקוּ עָנָא וְאִזִּילוּ רְעוּ׃

רש״י◄ הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל • לְפִי שֶׁרָאָה אוֹתָם רוֹבְצִים, כְּסָבוּר שֶׁרוֹצִים לֶאֱסֹף הַמִּקְנֶה הַבַּיְתָה וְלֹא יִרְעוּ עוֹד. אָמַר לָהֶם: ״הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל״, כְּלוֹמַר אִם שְׂכִירֵי יוֹם אַתֶּם, לֹא שִׁלַּמְתֶּם פְּעֻלַּת הַיּוֹם, וְאִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁלָּכֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן ״לֹא־עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה וְגוֹ׳״ (ב״ר)◆

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלֲלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן׃

ח וַאֲמָרוּ לָא נִכּוּל עַד דִּי מִתְכַּנְּשִׁין כָּל עֲדָרַיָּא וִיגַנְדְּרוּן יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבֵירָא וְנַשְׁקֵי עָנָא׃

רש״י◄ לֹא נוּכַל • לְהַשְׁקוֹת, לְפִי שֶׁהָאֶבֶן גְּדוֹלָה. וְגָלֲלוּ • זֶה מְתֻרְגָּם ׳וִיגַנְדְּרוּן׳, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עָתִיד◆

(ט) עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה הִוא׃

ט עַד דְּהוּא מְמַלֵּל עִמְּהוֹן וְרָחֵל אָתַת עִם עָנָא דִּי לַאֲבוּהָ אֲרֵי רָעִיתָא הִיא׃

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ׃

י וַהֲוָה כַּד חֲזָא יַעֲקֹב יָת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחוּהָא דְּאִמֵּהּ וְיָת עָנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא דְּאִמֵּהּ וּקְרֵב יַעֲקֹב וְגַנְדַּר יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבֵירָא וְאַשְׁקֵי יָת עָנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא דְּאִמֵּהּ׃

רש״י◄ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל • כְּאָדָם שֶׁמַּעֲבִיר אֶת הַפְּקָק מֵעַל פִּי צְלוֹחִית, לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁכֹּחוֹ גָּדוֹל (בראשית רבה)◆

(יא) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ׃

יא וּנְשַׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַאֲרֵם יָת קָלֵהּ וּבְכָא׃

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

הוֹוָה, שֶׁהִיא ׳בָּאָה׳ וּמִתְקָרֶבֶת עַכְשָׁיו, **וְתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳אַתְיָא׳** (בָּאָה עַכְשָׁיו); וְאִילוּ לְהַלָּן (פסוק ט): **׳וְרָחֵל בָּאָה** עִם הַצֹּאן׳, כַּאֲשֶׁר הַכָּתוּב מְדַבֵּר לְאַחַר שֶׁהִגִּיעָה כְּבָר לַמָּקוֹם, **הַטַּעַם** שֶׁל תֵּיבַת ׳בָּאָה׳ הוּא **לְמַעְלָה, בְּבֵי״ת,** שֶׁהִיא הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַתֵּיבָה, וְלָכֵן הוּא לְשׁוֹן עָבָר, שֶׁכְּבָר הִגִּיעָה, **וְתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳אָתַת׳** (בָּאָה כְּבָר). הֲרֵי שֶׁ׳בָּאָה׳ **הָרִאשׁוֹן** הוּא **לְשׁוֹן עוֹשֶׂה** – לְשׁוֹן הוֹוָה, שֶׁהִיא עוֹשָׂה עַכְשָׁיו, **וְהַשֵּׁנִי** הוּא **לְשׁוֹן עָשְׂתָה** – לְשׁוֹן עָבָר, שֶׁכְּבָר עָשְׂתָה וזאת קוֹדֶם לָכֵן:

(ז) הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל. תְּמַהּ יַעֲקֹב לְשֵׁם מָה נֶאֱסְפוּ הָרוֹעִים וְעֶדְרֵיהֶם, **לְפִי שֶׁרָאָה אוֹתָם רוֹבְצִים** דֶּרֶךְ מְנוּחָה, **כְּסָבוּר** הָיָה **שֶׁרוֹצִים** כְּבָר **לֶאֱסוֹף הַמִּקְנֶה הַבַּיְתָה וְלֹא יִרְעוּ** הַיּוֹם **עוֹד,** לְפִיכָךְ, שְׁתֵּי טְעָנוֹת **אָמַר לָהֶן: ׳הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל׳, כְּלוֹמַר, אִם שְׂכִירֵי־יוֹם** (פּוֹעֲלִים הַמִּשְׁתַּכְּרִים לְפִי עֲבוֹדָתָם הַיּוֹמִית) **אַתֶּם,** הֲרֵי עֲדַיִין **לֹא שִׁלַּמְתֶּם** (הִשְׁלַמְתֶּם) אֶת **פְּעוּלַּת הַיּוֹם,** שֶׁעֲדַיִין לֹא נִגְמַר הַיּוֹם, וְכֵיוָן שֶׁאַתֶּם אוֹסְפִים כְּבָר אֶת הַמִּקְנֶה, נִמְצָאתֶם גּוֹזְלִים אֶת בַּעֲלֵי הַבְּהֵמוֹת; **וְאִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁלָּכֶם,** וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם גְּזֵילָה, **אַף־עַל־פִּי־כֵן** עֲדַיִין **׳לֹא עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה׳ וְגוֹ׳** – לֹא הִגִּיעַ זְמַן אֲסִיפַת הַמִּקְנֶה, וְנִמְצָאתֶם מַפְסִידִים אֶת שְׁעוֹת הַמְּרֻעָה הַנּוֹתְרוֹת, וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ: ׳הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ׳ (ב״ר):

(ח) לֹא נוּכַל. תְּשׁוּבָתָם לְיַעֲקֹב ׳לֹא נוּכַל׳ הִיא רַק עַל סוֹף דְּבָרָיו, שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים **לְהַשְׁקוֹת** אֶת הַצֹּאן, **לְפִי שֶׁהָאֶבֶן גְּדוֹלָה** עַל פִּי הַבְּאֵר. אֶלָּא שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ גַּם מוּבָן, שֶׁנֶּאֱסְפוּ כָּאן רַק לְהַשְׁקוֹת, וְלֹא הָיְתָה כַּוָּנָתָם לֶאֱסוֹף אֶת הַמִּקְנֶה מִלִּרְעוֹת עוֹד (רא״ם):

וְגָלֲלוּ. בְּשׁוֹנָה מִלְּשׁוֹן ׳וְגָלֲלוּ׳ הָאָמוּר לְעֵיל (פסוק ג) שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹוָה, הֲרֵי ׳וְגָלֲלוּ׳ **זֶה** הָאָמוּר כָּאן, אָכֵן **מְתֻרְגָּם ׳וִיגַנְדְּרוּן׳** [וִיגוֹלְלוּ], **לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עָתִיד,** שֶׁאַחַר שֶׁיֵּאָסְפוּ כּוּלָּם, אֲזַי יְגַלְּלוּ אֶת הָאֶבֶן (רא״ם):

(י) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל. לֹא נֶאֱמַר ׳וַיִּגְלֹל׳ כְּדֶרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל הָרוֹעִים ׳וְגָלֲלוּ׳, אֶלָּא ׳וַיָּגֶל׳, לְשׁוֹן גִּילוּי, לְלַמֵּד שֶׁהֵסִיר יַעֲקֹב אֶת הָאֶבֶן בְּנָקֵל וּבְלֹא הִתְאַמְּצוּת, **כְּאָדָם שֶׁמַּעֲבִיר אֶת הַפְּקָק מֵעַל פִּי צְלוֹחִית** (בַּקְבּוּק), וּבָא הַכָּתוּב **לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁכֹּחוֹ** שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה **גָּדוֹל** (ב״ר) (רא״ם):

רש״י◄ **וַיֵּבְךְ** • לְפִי שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁבָּא בְּיָדַיִם רֵיקָנִיּוֹת. אָמַר: ״אֱלִיעֶזֶר, עֶבֶד אַבִּי אַבָּא, הָיוּ בְיָדָיו נְזָמִים וּצְמִידִים וּמִגְדָּנוֹת, וַאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם״. לְפִי שֶׁרָדַף אֱלִיפַז בֶּן עֵשָׂו בְּמִצְוַת אָבִיו אַחֲרָיו לְהָרְגוֹ, וְהִשִּׂיגוֹ, וּלְפִי שֶׁגָּדַל אֱלִיפַז בְּחֵיקוֹ שֶׁל יִצְחָק, מָשַׁךְ יָדוֹ. אָמַר לוֹ: ״מָה אֶעֱשֶׂה לַצַּוּוּי שֶׁל אַבָּא״? אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: ״טֹל מַה שֶּׁבְּיָדִי, וְהֶעָנִי חָשׁוּב כַּמֵּת״.

(יב) וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הֽוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ׃

יב וְחַוִּי יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרֵי בַר אֲחָה דְּאָבוּהָ הוּא וַאֲרֵי בַר רִבְקָה הוּא וּרְהָטַת וְחַוִּיאַת לְאָבוּהָ׃

רש״י◄ **כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא** • קָרוֹב לְאָבִיהָ, כְּמוֹ: (לעיל יג) ״אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ״. וּמִדְּרָשׁוֹ: ״אִם לְרַמָּאוּת הוּא בָּא, גַּם אֲנִי אָחִיו בְּרַמָּאוּת, וְאִם אָדָם כָּשֵׁר הוּא, גַּם אֲנִי בֶּן רִבְקָה, אַחוֹתוֹ הַכְּשֵׁרָה״. **וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** • (ב״ר) לְפִי שֶׁאִמָּהּ מֵתָה, וְלֹא הָיָה לָהּ לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ.

(יג) וַיְהִי כִשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק־לוֹ וַיְנַשֵּׁק־לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

יג וַהֲוָה כַּד שְׁמַע לָבָן יָת שֵׁמַע יַעֲקֹב בַּר אֲחָתֵהּ וּרְהַט לְקַדָּמוּתֵהּ וְנַפֵּף לֵהּ וְנַשִּׁיק לֵהּ וְאַעֲלֵהּ לְבֵיתֵהּ וְאִשְׁתְּעִי לְלָבָן יָת כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין׃

רש״י◄ **וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ** • (ב״ר) כְּסָבוּר, מָמוֹן הוּא טָעוּן, שֶׁהֲרֵי עֶבֶד הַבַּיִת בָּא לְכָאן בַּעֲשָׂרָה גְּמַלִּים טְעוּנִים. **וַיְחַבֵּק** • כְּשֶׁלֹּא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: ״שֶׁמָּא זְהוּבִים הֵבִיא וְהִנָּם בְּחֵיקוֹ״ (ב״ר). **וַיְנַשֵּׁק לוֹ** • אָמַר: ״שֶׁמָּא מַרְגָּלִיּוֹת הֵבִיא וְהֵם בְּפִיו״ (ב״ר). **וַיְסַפֵּר לְלָבָן** • שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו וְשֶׁנְּטָלוּ מָמוֹנוֹ מִמֶּנּוּ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יא) וַיֵּבְךְ. לְמָה בָּכָה יַעֲקֹב בְּפָגְשׁוֹ אֶת רָחֵל? **לְפִי שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה** [שֶׁהֲרֵי נִקְבְּרָה לְבַדָּהּ בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה וְלֹא בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה (להלן לה יט)]. **דָּבָר אַחֵר** – דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְפָרֵשׁ אֶת בְּכִיָּיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, **לְפִי שֶׁבָּא בְּיָדַיִם רֵיקָנִיּוֹת;** שֶׁכָּךְ **אָמַר** יַעֲקֹב בְּלִבּוֹ: **'אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבִּי אַבָּא** – עַבְדּוֹ שֶׁל זְקֵנִי אַבְרָהָם, כְּשֶׁבָּא לָקַחַת אִשָּׁה לְיִצְחָק **הָיוּ בְיָדָיו** מַתָּנוֹת לָרוֹב, **נְזָמִים וּצְמִידִים וּמִגְדָּנוֹת** (לעיל כד, נג), **וַאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם'.** וּמֵדּוּעַ לֹא הָיָה בְּיָדָיו כְּלוּם? **לְפִי שֶׁרָדַף אֱלִיפַז בֶּן עֵשָׂו בְּמִצְוֹת** – בְּצִיווּיוֹ שֶׁל **אָבִיו אַחֲרָיו** כְּדֵי **לְהָרְגוֹ, וְהִשִּׂיגוֹ, וּאוּלָם לְפִי שֶׁגָּדַל אֱלִיפַז בְּחֵיקוֹ** – בְּבֵיתוֹ וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ **שֶׁל יִצְחָק,** הוֹעִיל לוֹ הַדָּבָר שֶׁלֹּא מִלְּאוֹ לִבּוֹ לְהָרוֹג אֶת יַעֲקֹב, וְלָכֵן **מָשַׁךְ יָדָיו** – נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה וְלֹא הָרָגוֹ. אַךְ **אָמַר לוֹ** אֱלִיפַז לְיַעֲקֹב: **'מָה אֶעֱשֶׂה** כְּדֵי **לְקַיֵּים צִוּוּי שֶׁל אַבָּא** לְהָרְגְךָ״? **אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: 'טֹל** אֶת כָּל **מַה שֶּׁבְּיָדִי,** וְכֵיוָן שֶׁתַּהֲפוֹךְ אוֹתִי לְעָנִי חֲסַר־כֹּל, כְּבָר קִיַּימְתָּ בָּזֶה אֶת צִיווּי אָבִיךָ, שֶׁהֲרֵי **הֶעָנִי חָשׁוּב כְּמֵת'** [הֶעָנִי נֶחְשָׁב כְּאִילּוּ הוּא מֵת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת כִּי אִם בְּעֶזְרַת הַבְּרִיּוֹת]:

(יב) כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא. לֹא הָיָה 'אָח' מַמָּשׁ לְאָבִיהָ, אֶלָּא כְּלוֹמַר **קָרוֹב לְאָבִיהָ** [וְלָכֵן הוֹסִיף 'וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא', לְפָרֵשׁ כֵּיצַד הוּא קָרוֹב מִשְׁפָּחָה לְאָבִיהָ, בִּהְיוֹתוֹ בֶּן אֲחוֹתוֹ]. וְדֶרֶךְ הַכָּתוּב לִקְרוֹא לִקְרוֹבִים 'אַחִים', **כְּמוֹ** שֶׁאָמַר אַבְרָהָם לְלוֹט: **'אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ'** (לעיל יג, ח) אַף שֶׁלֹּא הָיוּ אַחִים מַמָּשׁ [לוֹט הָיָה בֶּן הָרָן, אֲחִי אַבְרָהָם] אֶלָּא לְשׁוֹן קְרִיבוּת הוּא. **וּלְפִי מִדְרָשׁוֹ** בֵּיאֲרוּ חז״ל, שֶׁרָמַז לָהּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי הָעִנְיָנִים; מִצַּד אֶחָד הוּא קְרוֹבוֹ שֶׁל לָבָן, וּמִצַּד שֵׁנִי הוּא בְּנָהּ שֶׁל רִבְקָה: **אִם לְרַמָּאוּת הוּא בָּא** – אִם יָבוֹא לָבָן לְרַמּוֹת אוֹתִי, דְּרֵי 'אֲחִי אָבִיהָ הוּא'; **גַּם אֲנִי** יָכוֹל לִהְיוֹת **'אָחִיו'** (כְּלוֹמַר, דּוֹמֶה לוֹ) **בְּרַמָּאוּת,** וּלְהַעֲרִים עָלָיו בְּאוֹתָהּ הַמִּידָּה שֶׁהוּא יַעֲרִים עָלַי; **וְאִם אָדָם כָּשֵׁר הוּא – גַּם אֲנִי בֶּן רִבְקָה אֲחוֹתוֹ הַכְּשֵׁרָה:**

וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ. דֶּרֶךְ הַבַּת לְסַפֵּר אֶת דְּבָרֶיהָ לְאִמָּהּ (ראה רש״י לעיל כד, כח), וְלָמָּה כָּאן הָלְכָה רָחֵל לְהַגִּיד לְאָבִיהָ? אֶלָּא **לְפִי שֶׁאִמָּהּ מֵתָה, וְלֹא הָיָה לָהּ** לְמִי **לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ** (ב״ר) (רא״ם):

(יג) וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ. מַה לּוֹ לְרָשָׁע זֶה לָרוּץ לִקְרַאת הָאוֹרֵחַ? אֶלָּא **כִּסְבוּר הָיָה** לָבָן בְּלִבּוֹ: בְּוַדַּאי **מָמוֹן הוּא טָעוּן** (נוֹשֵׂא), **שֶׁהֲרֵי** קַל וָחוֹמֶר הוּא, אִם **עֶבֶד הַבַּיִת** (הַמִּשְׁפָּחָה) – אֱלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, **בָּא לְכָאן** בְּשַׁעְתּוֹ **בַּעֲשָׂרָה גְּמַלִּים טְעוּנִים** בְּכָל טוּב אֲדוֹנָיו (לעיל כד, י), כָּל שֶׁכֵּן יַעֲקֹב בֶּן הַבַּיִת, שֶׁבְּוַדַּאי בָּא לְכָאן בְּמָמוֹן רַב, וּלְפִי שֶׁחָמַד אֶת הַמָּמוֹן רָץ לִקְרָאתוֹ:

וַיְחַבֵּק. כְּשֶׁלֹּא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, **אָמַר** לָבָן בְּלִבּוֹ: **'שֶׁמָּא זְהוּבִים הֵבִיא וְהִנָּם** (וְהֵרֵי הֵם) נִמְצָאִים **בְּחֵיקוֹ',** וְעַל יְדֵי הַחִיבּוּק יוּכַל לָדַעַת מַה בְּחֵיקוֹ:

וַיְנַשֵּׁק לוֹ. מִשֶּׁרָאָה שֶׁאַף אֵין בְּחֵיקוֹ כְּלוּם, נְשָׁקוֹ, לְפִי שֶׁ**אָמַר** לָבָן בְּלִבּוֹ: **'שֶׁמָּא מַרְגָּלִיּוֹת הֵבִיא וְהֵם טְמוּנִים בְּפִיו'** וְעַל יְדֵי הַנִּישּׁוּק אַרְגִּישׁ בַּדָּבָר (ב״ר) (רא״ם):

וַיְסַפֵּר לְלָבָן. מִשֶּׁהֵבִין יַעֲקֹב שֶׁכָּל יְצִיאָתוֹ לִקְרָאתוֹ הִיא רַק עֲבוּר הַמָּמוֹן,

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים:

יד וַאֲמַר לֵהּ לָבָן בְּרַם קָרִיבִי וּבִשְׂרִי אָתְּ וִיתֵיב עִמֵּהּ יַרְחָ יוֹמִין:

רש״י◄ **אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי•** מֵעַתָּה אֵין לִי לְאָסְפְּךָ הַבַּיְתָה, הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי קוּרְבָּה אֲטַפֵּל בְּךָ חֹדֶשׁ יָמִים וְכֵן עָשָׂה, וְאַף זוֹ לֹא לְחִנָּם, שֶׁהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ.

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ:

טו וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲמִדְּאָחִי אַתְּ וְתִפְלְחִנַּנִי מַגָּן חַוִּי לִי מָה אַגְרָךְ:

רש״י◄ **הֲכִי־אָחִי אַתָּה•** לְשׁוֹן תִּמַּהּ: ׳וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁאָחִי אַתָּה, תַּעַבְדֵנִי חִנָּם׳?. **וַעֲבַדְתַּנִי•** כְּמוֹ ׳וְתַעַבְדֵנִי׳, וְכֵן כָּל תֵּבָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן עָבַר, הוֹסִיף יָ״ו בְּרֹאשָׁהּ, וְהִיא הוֹפֶכֶת הַתֵּבָה לְהַבָּא.

(טז) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל:

טז וּלְלָבָן תַּרְתֵּין בְּנָן שׁוּם רַבְּתָא לֵאָה וְשׁוּם זְעֻרְתָּא רָחֵל:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ״ט ב עמ׳ 681)

שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל (כט, טז) מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁלֵּאָה הִיא כֶּנֶגֶד סְפִירַת הַבִּינָה (ה׳ גְּדוֹלָה, הָאוֹת ה״א הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוי׳) וְרָחֵל הִיא כֶּנֶגֶד סְפִירַת הַמַּלְכוּת (ה׳ קְטַנָּה, הָאוֹת ה״א הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַשֵּׁם). וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב לְלָבָן (לְהַלָּן לא, מא) "עֲבַדְתִּיךָ . . בִּשְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ": פָּעַלְתִּי בַּעֲבוֹדָתִי אֶת הַבְּרוּר שֶׁל בִּינָה וּמַלְכוּת. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהֵשִׁיב לָבָן "הַבָּנוֹת בְּנוֹתַי": מַה שֶׁנִּתְוַסֵּף לְךָ עַל יְדֵי בֵּרוּר זֶה מִמֶּנִּי הוּא, מֵעֲבוֹדָה שֶׁנַּעֲשְׂתָה בְּבֵיתִי.

(יז) וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:

יז וְעֵינֵי לֵאָה יָאֲיָן וְרָחֵל הֲוַת שַׁפִּירָא בְּרֵיוָא וְיָאֲיָא בְּחֶזְוָא:

רש״י◄ **רַכּוֹת•** (ב״ב קכג) שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו וּבָכְתָה, שֶׁהָיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: ׳שְׁנֵי בָּנִים לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָנוֹת לְלָבָן, הַגְּדוֹלָה לַגָּדוֹל וְהַקְּטַנָּה לַקָּטָן׳. **תֹּאַר•** הוּא צוּרַת הַפַּרְצוּף, לְשׁוֹן: (ישעיה מד) "יְתָאֲרֵהוּ בַּשָּׂרֶד", קונפא״ס בְּלַעַ״ז. **מַרְאֶה•** הוּא זִיו קְלַסְתֵּר.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

הוּצְרַךְ לְסַפֵּר לוֹ ׳אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׳: **שֶׁלֹּא בָא** מֵרְצוֹנוֹ הַטּוֹב, **אֶלָּא** בָּרַח לְכָאן **מִתּוֹךְ אוֹנֶס** – מֵחֲמַת עֵשָׂו **אָחִיו, וְשֶׁנְּטָלוּ** אֶת **מָמוֹנוֹ מִמֶּנּוּ** מֵחֲמַת רְדִיפָה זוֹ, וְלָכֵן הִגִּיעַ בְּיָדִים רֵיקָנִיּוֹת בְּלֹא מָמוֹן (ב״ר):

(יד) אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי. ׳אַךְ׳ לְשׁוֹן מִיעוּט הוּא, וּכְלוֹמַר ׳רַק מִשּׁוּם שֶׁקְּרוֹבֵי אַתָּה, אַכְנִיסְךָ לְבֵיתִי׳. שֶׁכֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע לָבָן שֶׁלֹּא הֵבִיא יַעֲקֹב עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: **מֵעַתָּה אֵין לִי** סִיבָּה וְתוֹעֶלֶת **לְאָסְפְּךָ** (לְהַכְנִיסְךָ) **הַבַּיְתָה הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם** וְלֹא תַּגִּיעַ לְיָדֵי טוֹבַת מָמוֹן מִמְּךָ, **אֶלָּא מִפְּנֵי קִרְבָּה** – רַק מִשּׁוּם קִרְבַת מִשְׁפָּחָה שֶׁבֵּינֵינוּ **אֲטַפֵּל** (אֶתְעַסֵּק) **בְּךָ** זְמַן מוּעָט, שֶׁהוּא **חֹדֶשׁ יָמִים. וְכֵן עָשָׂה,** שֶׁכֵּן מְפֹרָשׁ הַכָּתוּב מִיָּד: ׳וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים׳. **וְאַף** הַכְנָסַת אוֹרְחִים **זוֹ, לֹא לְחִנָּם** הָיְתָה, אֶלָּא בִּתְמוּרָה לְכָךְ **שֶׁהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ,** שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּסָמוּךְ, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יְמֵי יְשִׁיבָתוֹ בְּבֵיתוֹ (פסוק טו) ׳הֲכִי אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם׳, מַשְׁמַע שֶׁעַד עַתָּה כְּבָר עֲבָדוֹ. וַעֲבוֹדָה זוֹ רְעִיַּית צֹאן הָיְתָה, כַּמְּפוֹרָשׁ לְהַלָּן (ל, כט):

(טו) הֲכִי אָחִי אַתָּה. ׳הֲכִי׳ **לְשׁוֹן תִּימַהּ** הוּא, וּכְלוֹמַר: **וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁאָחִי אַתָּה,** לָכֵן **תַּעַבְדֵנִי חִנָּם?**:

וַעֲבַדְתַּנִי. לְשׁוֹן עָתִיד הוּא, וּמַשְׁמָעוֹ **כְּמוֹ ׳וְתַעַבְדֵנִי׳. וְכֵן** הוּא הַכְּלָל, **כָּל תֵּיבָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן עָבָר,** וְהוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְאָמְרָהּ בִּלְשׁוֹן עָתִיד, **הוֹסִיף יָ״ו בְּרֹאשָׁהּ, וְהִיא הוֹפֶכֶת** אֶת מַשְׁמָעוּת **הַתֵּיבָה לְהַבָּא** – לִלְשׁוֹן עָתִיד, וְלָכֵן אַף־עַל־פִּי שֶׁ׳עַבַדְתַּנִי׳ הוּא לְשׁוֹן עָבָר (כְּבָר עֲבַדְתָּ אוֹתִי), הֲרֵי שֶׁבְּתוֹסֶפֶת הַיּוֹ״ד לְשׁוֹן עָתִיד הוּא:

(יז) רַכּוֹת. בּוֹכִיּוֹת וְדוֹמְעוֹת. מִפְּנֵי **שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה** שֶׁהִיא מְיוּעֶדֶת **לַעֲלוֹת בְּגוֹרָלוֹ** (בְּחֶלְקוֹ) **שֶׁל עֵשָׂו** לְהִנָּשֵׂא לוֹ, **וּלְכָךְ** הָיְתָה **בּוֹכָה** תָּדִיר. מִשּׁוּם **שֶׁהָיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: ׳שְׁנֵי בָנִים** יֵשׁ **לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָנוֹת** יֵשׁ **לְלָבָן, הַגְּדוֹלָה** (לֵאָה) רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא **לַגָּדוֹל** (עֵשָׂו), **וְהַקְּטַנָּה** (רָחֵל) רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא **לַקָּטָן** (יַעֲקֹב)׳, וְהָיְתָה לֵאָה בּוֹכָה שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְעֵשָׂו (בבא־בתרא קכג. ורש״י שם):

תֹּאַר. מַהוּ ׳יְפַת תֹּאַר׳ וּמַהוּ ׳יְפַת מַרְאֶה׳? ׳תֹּאַר׳ **הוּא צוּרַת הַפַּרְצוּף** שֶׁהָיוּ קַוִּי דְּמוּתָהּ מְתוּקָנִים וּמְתוֹאָרִים בְּתַבְנִית יָפָה. וְכֵן אָנוּ מוֹצְאִים **לְשׁוֹן** ׳תֹּאַר׳ בְּמַשְׁמָעוּת זוֹ: **יְתָאֲרֵהוּ בַּשָּׂרֶד** (ישעיה מד, יג) [הָעוֹסֵק בְּחִיתּוּךְ עֵץ לְפֶסֶל, יְשַׂרְטֵט עָלָיו בְּצֶבַע הַשָּׂרֶד, לְסַמֵּן בּוֹ

◆ יום שלישי ב׳ כסלו ◆

(יח) וַיֵּאָהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה׃

יח וּרְחֵם יַעֲקֹב יָת רָחֵל וַאֲמַר אֶפְלְחִנָּךְ שְׁבַע שְׁנִין בְּרָחֵל בְּרַתָּךְ זְעֻרְתָּא׃

רש״י◄ **אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים •** (ב״ר) הֵם יָמִים אֲחָדִים, שֶׁאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ: ״וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים״, וְתֵדַע שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב: ״וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים״. **בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה •** כָּל הַסִּימָנִים הַלָּלוּ לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רַמַּאי, אָמַר לוֹ: ״אֶעֱבָדְךָ בְּרָחֵל״, וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: ״רָחֵל אַחֶרֶת, מִן הַשּׁוּק״? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בִּתְּךָ״, וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: ״אַחֲלִיף לְלֵאָה שְׁמָהּ וְאֶקְרָא שְׁמָהּ רָחֵל״? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״הַקְּטַנָּה״, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הוֹעִיל, שֶׁהֲרֵי רִמָּהוּ.

(יט) וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי׃

יט וַאֲמַר לָבָן טַב דְּאֶתֵּן יָתַהּ לָךְ מִדְּאֶתֵּן יָתַהּ לִגְבַר אָחֳרָן תִּיב עִמִּי׃

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ׃

כ וּפְלַח יַעֲקֹב בְּרָחֵל שְׁבַע שְׁנִין וַהֲווֹ בְּעֵינוֹהִי כְּיוֹמִין זְעִירִין כַּד רְחִים יָתַהּ׃

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ׃

כא וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן הַב יָת אִתְּתִי אֲרֵי אַשְׁלֵמִית יוֹמַי פָּלְחָנִי וְאֵעוֹל לְוָתַהּ׃

רש״י◄ **מָלְאוּ יָמָי •** שֶׁאָמְרָה לִי אִמִּי, וְעוֹד: ״מָלְאוּ יָמָי״, שֶׁהֲרֵי אֲנִי בֶּן פ״ד שָׁנָה וְאֵימָתַי אַעֲמִיד י״ב שְׁבָטִים? וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ״, וַהֲלֹא כָּל שֶׁבַּקְּלִים אֵינוֹ אוֹמֵר כֵּן? אֶלָּא לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר כָּךְ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

אֶת מְקוֹם הַחִיתּוּךְ], וּכְדוּגְמַת זֶה גַּם ׳תּוֹאַר׳ הָאָמוּר לְגַבֵּי מַרְאֵה הָאָדָם, הוּא הַקַּו הַחִיצוֹנִי הַמְתָאֵר אֶת צוּרָתוֹ הַכְּלָלִית. **קונפא״ש בְּלַע״ז: מַרְאֶה. הוּא זִיו** מַרְאֵה **קְלַסְתֵּר**, כְּלוֹמַר יוֹפִי מְאוֹר הַפָּנִים:

(יח) אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים. הֵם בִּכְלַל **׳יָמִים אֲחָדִים׳ שֶׁאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ** (לעיל כז, מד) **׳וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים׳** (ב״ר), שֶׁאַף הִיא לֹא נִתְכַּוְּנָה לְיָמִים אֲחָדִים כִּפְשׁוּטוֹ, אֶלָּא לְמִסְפַּר שָׁנִים. **וְתֵדַע** – הוֹכָחָה לְכָךְ **שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁהֲרֵי** עַל שֶׁבַע הַשָּׁנִים הַלָּלוּ **כְּתִיב** (לקמן פסוק כ) **וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים**, וּמִכָּאן יֵשׁ לִלְמוֹד, שֶׁאַף ׳יָמִים אֲחָדִים׳ שֶׁאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ, מַשְׁמָעוּתוֹ ׳שָׁנִים אֲחָדוֹת׳:

בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה. כָּל שְׁלֹשֶׁת **הַסִּימָנִים הַלָּלוּ** – ׳רָחֵל׳ ׳בִּתְּךָ׳ ׳הַקְּטַנָּה׳ – **לָמָּה** הוּצְרְכוּ; וְכִי לֹא הָיָה דַּי שֶׁיֹּאמַר ׳אֶעֱבָדְךָ בְּרָחֵל׳? אֶלָּא **לְפִי שֶׁהָיָה** יַעֲקֹב **יוֹדֵעַ בּוֹ** בְּלָבָן **שֶׁהוּא רַמַּאי,** וִיבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת לִפְטוֹר עַצְמוֹ מֵחוֹבָתוֹ, לָכֵן הֶעֱמִיד יַעֲקֹב אֶת דְּבָרָיו בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יוּכַל לְפָרְשָׁם אַחֶרֶת, וְכָךְ **אָמַר לוֹ: ׳אֶעֱבָדְךָ בְּרָחֵל׳; וְשֶׁמָּא** תָּבוֹא עָלַי בְּעָרְמָה **וְתֹאמַר** שֶׁעֲבַדְתִּיךָ עֲבוּר **רָחֵל אַחֶרֶת מִן הַשּׁוּק** – אִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁאַף הִיא שְׁמָהּ רָחֵל, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לְפִיכָךְ אֲנִי מְפָרֵשׁ שֶׁכַּוָּנָתִי לְרָחֵל **׳בִּתְּךָ׳; וְשֶׁמָּא** עֲדַיִין תּוּכַל לִפְטוֹר עַצְמְךָ **וְתֹאמַר, אַחֲלִיף לְלֵאָה** אֶת **שְׁמָהּ וְאֶקְרָא שְׁמָהּ רָחֵל, תַּלְמוּד לוֹמַר** – לְפִיכָךְ אֲנִי מְפָרֵשׁ שֶׁכַּוָּנָתִי לְבִתְּךָ **׳הַקְּטַנָּה׳. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן** – גַּם לְאַחַר שֶׁפֵּירֵשׁ יַעֲקֹב דְּבָרָיו כָּל־כָּךְ, **לֹא הוֹעִיל** לוֹ הַדָּבָר, **שֶׁהֲרֵי** לְבַסּוֹף **רִמָּהוּ,** וְנָתַן לוֹ אֶת לֵאָה בִּמְקוֹם רָחֵל (להלן פסוק כג):

(כא) מָלְאוּ יָמָי. לֹא אָמַר ׳מָלְאוּ יְמֵי עֲבוֹדָתִי׳, אֶלָּא ׳מָלְאוּ יָמַי׳, כְּלוֹמַר נִתְמַלְּאוּ וְהִגִּיעוּ לְסוֹפָם ׳הַיָּמִים שֶׁלִּי׳, וְהֵם אוֹתָם ׳יָמִים אֲחָדִים׳ **שֶׁאָמְרָה לִי אִמִּי** לֵישֵׁב כָּאן. **וְעוֹד** יֵשׁ לְפָרֵשׁ **׳מָלְאוּ יָמָי׳,** וְקָנָתִי וּמָלְאוּ יְמֵי חַיַּי, **שֶׁהֲרֵי אֲנִי בֶּן פ״ד שָׁנָה,** וְאִם לֹא אֶשָּׂאֶנָּה עַכְשָׁיו **אֵימָתַי אַעֲמִיד י״ב שְׁבָטִים. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר** יַעֲקֹב **׳וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ׳, וַהֲלֹא** אֲפִילּוּ **כָּל שֶׁבַּקְּלִים אֵינוֹ אוֹמֵר כֵּן,** שֶׁאֵין זֶה מִמִּידַּת דֶּרֶךְ־אֶרֶץ לְפָרֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַצִּינְעָה יָפָה לָהֶם, **אֶלָּא** מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדִים לוֹמַר כִּי ׳מָלְאוּ יָמָיו׳ וְהוּא צָרִיךְ **לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת,** לְפִיכָךְ **אָמַר כֵּן** כְּדֵי לְהַדְגִּישׁ לְלָבָן שֶׁעָלָיו לָשֵׂאת אוֹתָהּ בְּלֹא דִּיחוּי (באה״ט):

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ׳ 111)

לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר כֵּן (רש״י כט, כא) לִכְאוֹרָה, סוֹף סוֹף אֲמִירָה זוֹ הִיא הֵפֶךְ הַצְּנִיעוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁהָאָבוֹת הָיוּ "קְדוֹשִׁים וּמְבֻדָּלִים מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה . . **כָּל יְמֵיהֶם**" (תניא פכ״ג), לֹא רָאָה יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּ"וְאִבוֹאָה אֵלֶיהָ" שׁוּם דָּבָר אַחֵר מִלְּבַד הוֹלָדַת תּוֹלְדוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ "וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ" שֶׁלִּפְנֵי חֵטְא עֵץ הַדַּעַת (ראה מורה נבוכים ח״ב פ״א).

(כב) וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה׃

כב וּכְנַשׁ לָבָן יָת כָּל אֲנָשֵׁי אַתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתְּיָא׃

(כג) וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא אֵלֶיהָ׃

כג וַהֲוָה בְּרַמְשָׁא וּדְבַר יָת לֵאָה בְּרַתֵּהּ וְאָעֵיל יָתַהּ לְוָתֵהּ וְעַל לְוָתַהּ׃

(כד) וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בִתּוֹ שִׁפְחָה׃

כד וִיהַב לָבָן לַהּ יָת זִלְפָּה אַמְתֵּהּ לְלֵאָה בְּרַתֵּהּ לְאַמְהוּ׃

(כה) וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי׃

כה וַהֲוָה בְּצַפְרָא וְהָא הִיא לֵאָה וַאֲמַר לְלָבָן מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִי הֲלָא בְּרָחֵל פְּלָחִית עִמָּךְ וּלְמָא שַׁקַּרְתָּ בִּי׃

רש״י◂ **וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִיא לֵאָה•** אֲבָל בַּלַּיְלָה לֹא הָיְתָה לֵאָה, לְפִי שֶׁמָּסַר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרָחֵל, וּכְשֶׁרָאֲתָה רָחֵל שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ לֵאָה, אָמְרָה: ׳עַכְשָׁו תִּכָּלֵם אֲחוֹתִי׳?! עָמְדָה וּמָסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים (מגילה יג).◆

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה׃

כו וַאֲמַר לָבָן לָא אִתְעֲבֵד כְּדֵין בְּאַתְרָנָא לְמִתַּן זְעֻרְתָּא קֳדָם רַבְּתָא׃

(כז) מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת׃

כז אַשְׁלִים שְׁבוּעָתָא דְּדָא וְנִתַּן לָךְ אַף יָת דָּא בְּפָלְחָנָא דִּי תִּפְלַח עִמִּי עוֹד שְׁבַע שְׁנִין אָחֳרָנִין׃

רש״י◂ **מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת•** דָּבוּק הוּא, שֶׁהֲרֵי נָקוּד בַּחֲטָף (פֵּרוּשׁ: בִּשְׁוָא), שְׁבוּעַ שֶׁל זֹאת, וְהֵן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית בְּמוֹעֵד קָטָן. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שָׁבוּעַ מַמָּשׁ, שֶׁאִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לִינָּקֵד הַשִּׁי״ן בְּפַתָּ״ח (רוֹצֶה לוֹמַר קָמָץ). **וְעוֹד** שֶׁשָּׁבוּעַ לְשׁוֹן זָכָר, כִּדְכְתִיב: (דברים טז) ״שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת תִּסְפָּר״, לְפִיכָךְ אֵין מַשְׁמַע שְׁבוּעַ

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כה) וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה. ׳וְהִנֵּה׳ לְשׁוֹן חִידּוּשׁ הוּא, כְּאִילּוּ רַק בַּבּוֹקֶר הָפְכָה לִהְיוֹת ׳לֵאָה׳, **אֲבָל בַּלַּיְלָה לֹא הָיְתָה לֵאָה,** אֶלָּא הָיְתָה כְּרָחֵל לְכָל דָּבָר. **לְפִי שֶׁמָּסַר יַעֲקֹב סִימָנִים** מְיוּחָדִים **לְרָחֵל** וְהִסְכִּימוּ בֵּינֵיהֶם שֶׁתֹּאמַר לוֹ אוֹתָם בְּלֵיל הַנִּשּׂוּאִין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לָבָן לְהַחֲלִיפָהּ בְּאַחֶרֶת, **וּכְשֶׁרָאֲתָה רָחֵל שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ** אֶת **לֵאָה** בִּמְקוֹמָהּ, **אָמְרָה** בְּלִבָּהּ **׳עַכְשָׁיו תִּכָּלֵם** (תִּתְבַּיֵּשׁ) **אֲחוֹתִי׳,** עַל־כֵּן **עָמְדָה וּמָסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים,** וְיַעֲקֹב שֶׁלֹּא יָדַע זֹאת דִּימָה שֶׁהִיא רָחֵל (מגילה יג) (גר״א, נח״ס):

(כז) מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת. הָאוֹת שִׁי״ן שֶׁבְּתֵיבַת ׳שְׁבוּעַ׳, מְנוּקֶדֶת בִּשְׁוָ״א (שְׁבוּעַ), וְלֹא בְּקָמָץ (שָׁבוּעַ), מִשּׁוּם שֶׁדָּבוּק הוּא לְתֵיבַת ׳זֹאת׳ 8), **שֶׁהֲרֵי** לָכֵן **נָקוּד** הַשִּׁי״ן **בַּחֲטָף (פֵּרוּשׁ, בִּשְׁוָ״א),** מִשּׁוּם שֶׁפֵּירוּשׁוֹ ׳מַלֵּא **שְׁבוּעַ שֶׁל זֹאת׳** – הַשָּׁבוּעַ שֶׁל הָאִשָּׁה הַזֹּאת. וְאֵין תֵּיבַת ׳זֹאת׳ מוּסֶבֶת עַל הַשָּׁבוּעַ, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר ׳הַשָּׁבוּעַ הַזֶּה׳, אֶלָּא עַל ׳הָאִשָּׁה הַזֹּאת׳, **וְהֵן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה** שֶׁל לֵאָה. כָּךְ מְבוֹאָר **בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית** (תַּלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי) **בְּמוֹעֵד־קָטָן** (פ״א ה״ז)**. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר** שֶׁהַכַּוָּנָה לְ**שָׁבוּעַ מַמָּשׁ** [שֶׁאֵינוֹ דָּבוּק לְתֵיבַת ׳זֹאת׳, וּכְלוֹמַר שֶׁיִּמְתִּין עַד סוֹף שָׁבוּעַ זֶה] **שֶׁהֲרֵי אִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לְהִנָּקֵד בִּפַּתָּח הַשִּׁי״ן (רְצוֹנוֹ לוֹמַר, בְּקָמַ״ץ)** וְלִקְרוֹתוֹ ׳שָׁבוּעַ׳; שֶׁאִם־כֵּן הָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב ׳שָׁבוּעַ זֶה׳, וְלֹא ׳שָׁבוּעַ זֹאת׳, **שֶׁהֲרֵי ׳שָׁבוּעַ׳** הוּא **לְשׁוֹן זָכָר, כִּדְכְתִיב** (דברים טז, ט) **׳שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת תִּסְפָּר לָךְ׳** [׳שִׁבְעָה׳ הוּא לְשׁוֹן זָכָר, וּבִלְשׁוֹן נְקֵבָה: ׳שֶׁבַע׳]. וְכֵיוָן שֶׁנֶּאֱמַר ׳שָׁבוּעַ זֹאת׳, **לְפִיכָךְ אֵין מַשְׁמַע** – אֵין מַשְׁמָעוּתוֹ שֶׁל **׳שָׁבוּעַ׳** כִּלְשׁוֹן ׳שָׁבוּעַ׳ רָגִיל, שֶׁהוּא מִיּוֹם רִאשׁוֹן עַד שַׁבָּת, **אֶלָּא** לְשׁוֹן הַשַּׁיָּךְ בְּכָל סֵדֶר

אֶלָּא שִׁבְעָה, שטיינ״א בְּלַעַ״ז. **וְנִתְּנָה לְךָ** • לְשׁוֹן רַבִּים כְּמוֹ: ״וְנִשְׂרְפָה״. ״נֵרְדָה וְנָבְלָה״. אַף זֶה לְשׁוֹן וְנִתֵּן, וְנִתְּנָה וְגוֹ׳. **גַּם־אֶת־זֹאת** • מִיָּד לְאַחַר שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וְתַעֲבֹד לְאַחַר נִשּׂוֹאֶיהָ.

(כח) **וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה:**

כח **וַעֲבַד יַעֲקֹב כֵּן וְאַשְׁלֵים שְׁבוּעֲתָא דְּדָא וִיהַב לֵהּ יָת רָחֵל בְּרַתֵּהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ:**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (יעויין בלקוטי־שיחות חלק ה, עמוד 141 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

אֵיךְ נָשָׂא יַעֲקֹב ב׳ אֲחָיוֹת?

וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט, כח)

יְדוּעָה הַקַּשְׁיָא, הֲרֵי קִיְּמוּ הָאָבוֹת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), וְאִם־כֵּן אֵיךְ הָיָה מֻתָּר לְיַעֲקֹב לִישָׂא ב׳ אֲחָיוֹת, דִּלְכְאוֹרָה עָבַר בָּזֶה עַל הַלָּאו דְּ״וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח״ (אחרי יח, יח). וּבַסְּפָרִים תֵּרְצוּ בְּכַמָּה אוֹפַנִּים.

וְיֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, דְּהִנֵּה זֶה פָּשׁוּט שֶׁלִּפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה הָיוּ הָאָבוֹת צְרִיכִים לְקַיֵּם אֶת שֶׁבַע הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶן בְּנֵי נֹחַ, אַף אִם עַל־יְדֵי־זֶה יַעַבְרוּ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה. דַּהֲרֵי בְּשֶׁבַע הַמִּצְוֹת הָיוּ מְחֻיָּבִים כְּבָר מִדִּינָא, וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה קִבְּלוּ עַל עַצְמָם רַק כְּהִדּוּר וְחוּמְרָא, וּמֵעִקַּר הַדִּין הָיוּ פְּטוּרִים מֵהֶן.

וְיֵתֵרָה מִזּוֹ: גַּם הַדִּינִים וְהַסְיָגִים שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ מִצַּד־עַצְמָם, הָיוּ מְחֻיָּבִים בָּהֶם מִדִּינָא, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁנֶּעֱנַשׁ יַעֲקֹב עַל שֶׁלֹּא קִיֵּם מִצְוַת כִּבּוּד אָב וָאֵם, אַף שֶׁאֵינָהּ מִשֶּׁבַע הַמִּצְוֹת (ראה רש״י סוף פרשת תולדות. וישב לז, לד). וְאִם כֵּן גַּם חִיּוּבִים שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ מִצַּד־עַצְמָם, כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶם מִדִּינָא, הָיוּ חֲמוּרִים יוֹתֵר מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם רַק כַּמָּה יְחִידִים.

וְהִנֵּה מָצִינוּ שֶׁגַּם לִפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה קִבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְרַמּוֹת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁלָּבָן טָעַן לְיַעֲקֹב ״וְלָמָּה רִמִּיתָנִי״ (פרשתנו כט, כה), וְנִמְצָא שֶׁבְּאִסּוּר רְמִיָּה נִתְחַיְּבוּ כְּבָר הָאָבוֹת מִדִּינָא.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב הִבְטִיחַ לְרָחֵל שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה, וְעַד שֶׁמָּסַר לָהּ הַסִּימָנִים וְכוּ׳ (ראה רש״י פרשתנו כט, כה), הִנֵּה אִם לֹא הָיָה נוֹשֵׂא אֶת רָחֵל לְאִשָּׁה, הָיָה עוֹבֵר עַל אִסּוּר רְמִיָּה שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ, וּמִכֵּיוָן שֶׁלִּפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה אִסּוּר זֶה חָמוּר יוֹתֵר מֵאִסּוּרֵי הַתּוֹרָה, נִדְחָה הַלָּאו דְּ״וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח״ מִפְּנֵי אִסּוּר רְמִיָּה.

(וְעַיֵּן בְּלִקּוּטֵי־שִׂיחוֹת חֵלֶק ה, שִׂיחָה א׳ לְפָרָשַׁת וַיֵּגַשׁ, עַמּוּד 228 וָאֵילָךְ, בִּיאוּר עַל זֶה דְּנָשָׂא יַעֲקֹב אֶת בִּלְהָה וְזִלְפָּה, אַף שֶׁגַּם הֵן הָיוּ אַחָיוֹת).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק ה, עמוד 145 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

אֵיךְ נָשָׂא יַעֲקֹב ב׳ אֲחָיוֹת (ב)?

וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט, כח)

יְדוּעָה הַקַּשְׁיָא, הֲרֵי קִיְּמוּ הָאָבוֹת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), וְאִם־כֵּן אֵיךְ הָיָה מֻתָּר לְיַעֲקֹב לִישָׂא ב׳ אֲחָיוֹת, דִּלְכְאוֹרָה עָבַר בָּזֶה עַל הַלָּאו דְּ״וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח״ (אַחֲרֵי יח, יח).

וְהִנֵּה מִזֶּה שֶׁרַשִׁ״י שֶׁמְּפָרֵשׁ ״פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא״ לֹא מֵבִיא שְׁאֵלָה זוֹ, מוּבָן שֶׁעַל־פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׁאֵלָה זוֹ לֹא קָשָׁה, וְעַד שֶׁאֵין צֹרֶךְ לְהַזְכִּירָהּ.

וְיֵשׁ לְבָאֵר בָּזֶה דְּהִנֵּה בְּטַעַם הָאִסּוּר שֶׁל ״וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח״ אוֹמֵר הַכָּתוּב ״לִצְרֹר״, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵן נַעֲשׂוֹת שׂוֹנְאוֹת זוֹ לְזוֹ. וְהֶיּוֹת שֶׁבְּנִדּוּן־דִּידַן מָסְרָה רָחֵל אֶת הַסִּימָנִים לְלֵאָה, לָכֵן עַל־פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לֹא הָיָה שַׁיָּךְ כָּאן הָאִסּוּר.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

שֶׁל **שִׁבְעָה** יָמִים [כְּדוּגְמַת ׳זוּג׳ שֶׁמַּשְׁמָעוֹ חִיבּוּר שֶׁל ׳שְׁתַּיִם׳, אַף ׳שָׁבוּעַ׳ מַשְׁמָעוֹ חִיבּוּר שֶׁל ׳שִׁבְעָה׳. אָכֵן כְּשֶׁמַּזְכִּירִים ׳שָׁבוּעַ׳ סְתָם, הַכַּוָּנָה הִיא לְשִׁבְעַת הַיָּמִים הַקְּבוּעִים מִיּוֹם רִאשׁוֹן עַד שַׁבָּת, אַף כְּשֶׁמַּזְכִּירִים זֹאת בְּסְמִיכוּת לְדָבָר אַחֵר, ׳שָׁבוּעַ שֶׁל...׳ אוֹ בְּקִיצּוּר: ׳שָׁבוּעַ...׳, מַשְׁמָעוּתוֹ שִׁבְעַת הַיָּמִים הַמְיוּחָדִים לְאוֹתוֹ הָעִנְיָן], וּפֵירוּשׁוֹ כָּאן, מַלֵּא אֶת שִׁבְעַת יָמֶיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה הַזֹּאת. **שטיינ״א בְּלַעַ״ז** (בא״ר, לשו״ח):

וְנִתְּנָה לְךָ. אֵין זוֹ לְשׁוֹן נְקֵבָה וּבִלְשׁוֹן עָבָר [וּכְמִי שֶׁאוֹמֵר ׳הִיא כְּבָר נִיתְּנָה לְךָ׳], אֶלָּא **לְשׁוֹן רַבִּים** לָעָתִיד הוּא, וּכְלוֹמַר ׳אָנוּ נִיתַּן לְךָ׳, וְהַהֵ״א שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה יְתֵירָה הִיא, שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי לְשַׁנּוֹת אֶת הַמַּשְׁמָעוּת, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא: **נֵרְדָה וְנָבְלָה (וְנִשְׂרְפָה)** (לעיל יא, ז), שֶׁמַּשְׁמָעוּתָם אַחַת הִיא כְּמוֹ ׳נֵרֵד וּנְבַלְבֵּל׳, **אַף** ׳וְנִתְּנָה׳ **זֶה** הָאָמוּר כָּאן אֵינוֹ אֶלָּא **לְשׁוֹן** ׳**וְנִתֵּן**׳ (הזכרון):

וְנִתְּנָה וְגוֹ׳ גַּם אֶת זֹאת. אֵין פֵּירוּשׁוֹ שֶׁיַּמְתִּין לְרָחֵל עַד סוֹף שֶׁבַע הַשָּׁנִים הַנּוֹסָפוֹת, אֶלָּא: אֶתֵּן לְךָ גַּם אֶת רָחֵל **מִיָּד לְאַחַר שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה** שֶׁל לֵאָה, **וְתַעֲבוֹד** תְּמוּרָתָהּ עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים **לְאַחַר נִשּׂוּאֶיהָ** (רא״ם):

(כט) וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:

כט וִיהַב לָבָן לְרָחֵל בְּרַתֵּהּ יָת בִּלְהָה אַמְתֵּהּ לַהּ לְאַמְהוּ:

(ל) וַיָּבֹא גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת:

ל וְעַל אַף לְוָת רָחֵל וּרְחֵים אַף יָת רָחֵל מִלֵּאָה וּפְלַח עִמֵּהּ עוֹד שְׁבַע שְׁנִין אָחֲרָנִין:

רש״י◄ **עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת•** (ב״ר) אֲחֵרוֹת, הִקִּישָׁן לָרִאשׁוֹנוֹת, מָה רִאשׁוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה, אַף הָאַחֲרוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁבְּרַמָּאוּת בָּא עָלָיו.

(לא) וַיַּרְא יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה:

לא וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי שְׂנִיאָתָא לֵאָה וִיהַב לַהּ עִדּוּי וְרָחֵל עַקְרָא:

(לב) וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי:

לב וְעַדִּיאַת לֵאָה וִילִידַת בָּר וּקְרַת שְׁמֵהּ רְאוּבֵן אֲרֵי אֲמֶרֶת אֲרֵי גְּלִי קֳדָם יְיָ עֲלְבּוֹנִי אֲרֵי כְּעַן יִרְחֲמַנְנִי בַּעְלִי:

רש״י◄ **וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן•** רַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ: (ברכות ז:) אָמְרָה: ׳רְאוּ מַה בֵּין בְּנִי לְבֶן חָמִי שֶׁמָּכַר אֶת הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב, וְזֶה לֹא מְכָרָהּ לְיוֹסֵף וְלֹא עֹרְעֵר עָלָיו, וְלֹא עוֹד שֶׁלֹּא עֹרְעֵר עָלָיו, אֶלָּא שֶׁבִּקֵּשׁ לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבּוֹר׳.

(לג) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

לג וְעַדִּיאַת עוֹד וִילִידַת בָּר וַאֲמֶרֶת אֲרֵי שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ אֲרֵי שְׂנִיאָתָא אֲנָא וִיהַב לִי אַף יָת דֵּין וּקְרַת שְׁמֵהּ שִׁמְעוֹן:

(לד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי:

לד וְעַדִּיאַת עוֹד וִילִידַת בָּר וַאֲמֶרֶת הָדָא זִמְנָא יִתְחַבַּר לִי בַּעְלִי אֲרֵי יְלִידִית לֵהּ תְּלָתָא בְנִין עַל כֵּן קְרָא שְׁמֵהּ לֵוִי:

רש״י◄ **הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי•** (ב״ר) לְפִי שֶׁהָאִמָּהוֹת נְבִיאוֹת הָיוּ וְיוֹדְעוֹת שֶׁי״ב שְׁבָטִים יוֹצְאִים מִיַּעֲקֹב וְאַרְבַּע נָשִׁים יִשָּׂא, אָמְרָה: ׳מֵעַתָּה אֵין לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה עָלַי, שֶׁהֲרֵי נָטַלְתִּי כָּל חֶלְקִי בַּבָּנִים׳. **עַל־כֵּן•** כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ל) עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אֲחֵרוֹת. כְּבָר נֶאֱמַר ׳עוֹד׳ שֶׁבַע שָׁנִים, וְלָמָּה הוֹסִיף וְאָמַר **אֲחֵרוֹת?** אֶלָּא **הִקִּישָׁן** – הִשְׁוָה אוֹתָן הַכָּתוּב **לָרִאשׁוֹנוֹת, מָה רִאשׁוֹנוֹת** – כְּשֵׁם שֶׁבַּשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לִפְנֵי שֶׁלָּבָן רִימָּהוּ, עָבַד יַעֲקֹב אוֹתוֹ **בֶּאֱמוּנָה** – בְּיוֹשֶׁר וּבַהֲגִינוּת, **אַף** בַּשָּׁנִים **הָאַחֲרוֹנוֹת** עָבַד אוֹתוֹ **בֶּאֱמוּנָה,** וְכָל זֹאת **אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּצַּד** הַדִּין לֹא הָיָה חַיָּיב לְעָבְדוֹ, כִּי **בְּרַמָּאוּת בָּא עָלָיו,** שֶׁהֶעֱרִים עָלָיו לְהַעֲבִידוֹ שֶׁבַע שָׁנִים נוֹסָפוֹת (ב״ר) (רא״ם):

(לב) וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳רְאוּבֵן׳? **רַבּוֹתֵינוּ פֵּירְשׁוּ** כִּי מִלְּבַד הַטַּעַם הַמְפוֹרָשׁ בַּכָּתוּב [׳כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה׳ בְּעָנְיִי׳] יֵשׁ בִּשְׁמוֹ רֶמֶז: ׳רְאוּ־בֵן׳, עַל שֵׁם שֶׁ**אָמְרָה** לֵאָה בְּלִבָּהּ: **רְאוּ מַה בֵּין בְּנִי לְבֵין** עֵשָׂו **בֶּן חָמִי,** שֶׁ**הֲרֵי** עֵשָׂו **מָכַר** אֶת **הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב** מִדַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְעִם זֹאת שָׁנָא אוֹתוֹ עַל כָּךְ וּבִיקֵּשׁ לְהָרְגוֹ (לעיל כז, מא), **וְאִילוּ זֶה** – רְאוּבֵן בְּנִי **לֹא מְכָרָהּ** (אֶת הַבְּכוֹרָה) **לְיוֹסֵף,** אֶלָּא יַעֲקֹב נָטַל אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ וּמְסָרָהּ לְיוֹסֵף (ראה דברי־הימים־א׳ ה, א) **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עֹרְעֵר עָלָיו** אֶלָּא קִיבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין, **וְלֹא עוֹד** – לֹא זוֹ בִּלְבָד **שֶׁלֹּא עֹרְעֵר עָלָיו** עַל זְכוּתוֹ בַּבְּכוֹרָה, **אֶלָּא שֶׁאַף בִּקֵּשׁ לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבּוֹר** שֶׁבּוֹ הִשְׁלִיכוּהוּ אֶחָיו וּלְהַצִּילוֹ (להלן לז, כב). וְזֶהוּ שֶׁ**אָמְרָה** לֵאָה: ׳רְאוּ אֶת הַ׳בֵּן׳ הַזֶּה, כַּמָּה נָאִים מַעֲשָׂיו (ברכות ז):

(לד) הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי. בַּפַּעַם הַזֹּאת יִתְקָרֵב בַּעְלִי אֵלַי, אַחַר שֶׁשְּׁלֹשָׁה בָּנִים כְּבָר יָלַדְתִּי לוֹ. וּמַהוּ הַמְיוּחָד בְּמִסְפַּר שְׁלֹשָׁה בָּנִים? **לְפִי שֶׁהָאִמָּהוֹת נְבִיאוֹת הָיוּ וְיוֹדְעוֹת שֶׁי״ב שְׁבָטִים יוֹצְאִים** (עֲתִידִים לָצֵאת) **מִיַּעֲקֹב, וְד׳ נָשִׁים יִשָּׂא,** הֲרֵי הַחֲלוּקָה הַשָּׁוָה הִיא שְׁלֹשָׁה בָּנִים מִכָּל אַחַת, לְכָךְ **אָמְרָה: ׳מֵעַתָּה אֵין לוֹ פִּתְחוֹן־פֶּה עָלַי** – לֹא יִהְיֶה

בוֹ: ״עַל־כֵּן״, מְרֻבֶּה בְּאֶכְלוּסִין, חוּץ מִלֵּוִי שֶׁהָאָרוֹן הָיָה מְכַלֶּה בָּהֶם. **קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי** • בְּכֻלָּם כְּתִיב ״וַתִּקְרָא״, (שֶׁהִיא קָרְאָה), וְזֶה כָּתַב בּוֹ: ״קָרָא״, וְיֵשׁ מִדְרַשׁ אַגָּדָה בְּ״אֵלֶּה הַדְּבָרִים״ רַבָּה, שֶׁשָּׁלַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גַּבְרִיאֵל וְהֵבִיאוֹ לְפָנָיו, וְקָרָא לוֹ שֵׁם זֶה וְנָתַן לוֹ כ״ד מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה, וְעַל שֵׁם שֶׁלָּוָהוּ בְּמַתָּנוֹת, קָרְאוֹ לֵוִי.

(לה) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:**

לה וְעַדְיָאת עוֹד וִילִידַת בַּר וַאֲמֶרֶת הָדָא זִמְנָא אוֹדֶה קֳדָם יְיָ עַל כֵּן קְרַת שְׁמֵהּ יְהוּדָה וְקָמַת מִלְּמֵילַד:

רש״י ◄ **הַפַּעַם אוֹדֶה** • שֶׁנְּטַלְתִּי יוֹתֵר מֵחֶלְקִי, מֵעַתָּה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת.

ל (א) **וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:**

א וַחֲזַת רָחֵל אֲרֵי לָא יְלִידַת לְיַעֲקֹב וְקַנְיָאַת רָחֵל בַּאֲחָתַהּ וַאֲמֶרֶת לְיַעֲקֹב הַב לִי בְנִין וְאִם לָא מֵיתָא אֲנָא:

רש״י ◄ **וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ** • קִנְּאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ הַטּוֹבִים. אָמְרָה: ׳אִלּוּלֵי שֶׁצַּדְּקָה מִמֶּנִּי, לֹא זָכְתָה לְבָנִים׳ (ב״ר). **הָבָה־לִּי** • ׳וְכִי כָּךְ עָשָׂה אָבִיךָ לְאִמְּךָ, וַהֲלֹא הִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ׳?!. **מֵתָה אָנֹכִי** • מִכָּאן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים שֶׁחָשׁוּב כַּמֵּת (ב״ר).

(ב) **וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן:**

ב וּתְקִיף רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרָחֵל וַאֲמַר הָא מִנִּי אַתְּ בַּעְיָא הֲלָא מִן קֳדָם יְיָ תִּבְעִין דִּי מְנַע מִנִּיךְ וַלְדָא דְמִעִין:

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

מַעֲנָה בְּפִיו לְהִתְלוֹנֵן עָלַי, **שֶׁהֲרֵי** כְּבָר **נָטַלְתִּי כָּל חֶלְקִי בַּבָּנִים**׳ (ברכות ס.):

עַל כֵּן. בִּקְרִיאַת שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל רוֹב הַשְּׁבָטִים נֶאֱמַר ׳וַתִּקְרָא שְׁמוֹ׳, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה [לֵוִי, יְהוּדָה וְדָן] שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם ׳עַל כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ׳; **כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ׳עַל כֵּן׳**, רָמְז הוּא שֶׁיִּהְיֶה **מְרוּבֶּה בְּאוּכְלוּסִין** – בְּנֵי הַשֵּׁבֶט יִהְיוּ קָהָל רַב 9), [דָּרַשׁ ׳עַל כֵּן׳ מִלְּשׁוֹן עֵילוּי וְחֲשִׁיבוּת (יפ״ת] **חוּץ מִשֵּׁבֶט לֵוִי,** שֶׁאַף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ׳עַל כֵּן׳, לֹא הָיָה מְרוּבֶּה בְּאוּכְלוּסִין, מִפְּנֵי **שֶׁהָאָרוֹן** (אֲרוֹן הַבְּרִית), שֶׁבְּנֵי לֵוִי הָיוּ מְמוּנִים עַל נְשִׂיאָתוֹ, **הָיָה מְכַלֶּה בָּהֶם** – גּוֹרֵם לָהֶם לְהִתְמַעֵט, שֶׁלִּפְעָמִים הָיוּ שׁוֹגְגִים וְלֹא הָיוּ נִזְהָרִים בִּשְׁמִירַת קְדוּשָּׁתוֹ, וְנֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָה [שֶׁכָּךְ הוּזְהֲרוּ בְּנֵי לֵוִי נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן (במדבר ד, טו) ׳וְלֹא יִגְּעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ׳ – ׳שֶׁאִם יִגְּעוּ חַיָּיבִים מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם׳ (רש״י שם)] (גר״א):

קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי. בְּכוּלָּם – בִּקְרִיאַת שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל כָּל הַשְּׁבָטִים, **כְּתִיב ׳וַתִּקְרָא׳ (שֶׁהִיא קָרְאָה)** – לְשׁוֹן נְקֵבָה, מִשּׁוּם שֶׁהָאִמָּהוֹת הָיוּ קוֹרְאוֹת שֵׁם לִבְנֵיהֶם. **וְאִילּוּ זֶה,** בִּקְרִיאַת שֵׁם לֵוִי, **כָּתַב בּוֹ ׳קָרָא׳** – לְשׁוֹן זָכָר, אַךְ לֹא פֵּירַשׁ הַכָּתוּב מִי הוּא זֶה שֶׁקָּרָא? **וְיֵשׁ מִדְרַשׁ־אַגָּדָה בְּ׳אֵלֶּה־הַדְּבָרִים־רַבָּה׳** [מִדְרָשׁ שֶׁנֶּאֱבַד וְאֵינוֹ לְפָנֵינוּ], **שֶׁשָּׁלַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** אֶת הַמַּלְאָךְ **גַּבְרִיאֵל** לְהָבִיא אֶת לֵוִי, **וְהֵבִיאוֹ לְפָנָיו, וְקָרָא לוֹ** הקב״ה **שֵׁם זֶה, וְנָתַן לוֹ כ״ד מַתְּנוֹת כְּהוּנָּה** [=עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סוּגֵי מַתָּנוֹת הַנִּיתָּנוֹת לַכֹּהֲנִים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל. (עיין חולין קלג)], **וְעַל שֵׁם שֶׁ׳לִוָּהוּ׳** (צִירֵף וְחִיבֵּר אֵלָיו) הקב״ה **בְּמַתָּנוֹת** אֵלּוּ, לְכָךְ **קָרְאוֹ ׳לֵוִי׳:**

(לה) הַפַּעַם אוֹדֶה. בַּפַּעַם הַזֹּאת, אַחַר **שֶׁנְּטַלְתִּי** כְּבָר **יוֹתֵר מֵחֶלְקִי,** שֶׁיָּלַדְתִּי בֵּן נוֹסָף עַל שְׁלֹשָׁה הַבָּנִים שֶׁהָיוּ בְּחֶלְקִי (ראה רש״י לעיל פסוק לד), דַּהֲרֵי **מֵעַתָּה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת** לְהקב״ה הוֹדָאָה מְיוּחֶדֶת:

ל (א) וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ. וְכִי בְּהַצְלָחָתָהּ וּבְטוֹבָתָהּ נִתְקַנְּאָה? אֶלָּא **קִנְּאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ הַטּוֹבִים, אָמְרָה, ׳אִלּוּלֵי שֶׁצַּדְּקָה מִמֶּנִּי, לֹא זָכְתָה לְבָנִים׳** – אִילּוּ לֹא הָיְתָה לֵאָה צַדְּקָנִית יוֹתֵר מִמֶּנִּי, לֹא הָיְתָה זוֹכָה לְבָנִים בְּעוֹד שֶׁאֲנִי לֹא זָכִיתִי (ב״ר) (גר״א):

הָבָה לִי. מִנַּיִן לוֹ לְיַעֲקֹב לָתֵת לָהּ בָּנִים? אֶלָּא כְּלוֹמַר: תֵּן לִי בָּנִים עַל־יְדֵי תְּפִילּוֹתֶיךָ, שֶׁכָּךְ אָמְרָה: **׳וְכִי כָּךְ עָשָׂה אָבִיךָ** (יִצְחָק) **לְאִמְּךָ** (רִבְקָה)? **וַהֲלֹא** מִשָּׁרָאָה שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים, **הִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ׳** [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כה, כא) ׳וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה׳ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא׳] וְעַל יְדֵי זֶה נָעְתַּר לוֹ ה׳ וְנִפְקְדָה בְּבָנִים, אַף אַתָּה הִתְפַּלֵּל עָלַי שֶׁיִּתֵּן לִי בָּנִים (רא״ם):

מֵתָה אָנֹכִי. אֵין פֵּירוּשוֹ ׳אִם אֵין – אָמוּת׳, אֶלָּא ׳אִם אֵין – הֲרֵי אֲנִי עַכְשָׁיו נֶחְשֶׁבֶת כְּמֵתָה׳ [וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ׳כְּמֵיתָא אָנָא חֲשִׁיבָא׳]. **מִכָּאן** יֵשׁ לִלְמוֹד, **לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים שֶׁהוּא חָשׁוּב כְּמֵת,** לְפִי שֶׁאֵין לְחַיָּיו הֶמְשֵׁךְ וְאַחֲרִית (ב״ר):

רש״י◄ **הֲתַחַת** • ׳וְכִי בִּמְקוֹמוֹ אֲנִי׳?. **אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ** • ׳אַתְּ אָמַרְתְּ שֶׁאֶעֱשֶׂה כְּאַבָּא, אֲנִי אֵינִי כְּאַבָּא, אַבָּא לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, אֲנִי יֵשׁ לִי בָּנִים, מִמֵּךְ מָנַע וְלֹא מִמֶּנִּי׳.

(ג) **וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֵד עַל־בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה:**

ג וַאֲמֶרֶת הָא אַמְתִי בִּלְהָה עוֹל לְוָתַהּ וּתְלִיד וַאֲנָא אֶרַבֵּי וְאֶתְבְּנֵי אַף אֲנָא מִנַּהּ:

רש״י◄ **עַל־בִּרְכַּי** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳וַאֲנָא אֶרַבֵּי׳. **וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי** • מַהוּ ׳גַּם׳? אָמְרָה לוֹ: ׳זְקֵנְךָ אַבְרָהָם הָיוּ לוֹ בָּנִים מֵהָגָר, וְחָגַר מָתְנָיו כְּנֶגֶד שָׂרָה׳. אָמַר לָהּ: ׳זְקֵנְתִּי הִכְנִיסָה צָרָתָהּ לְבֵיתָהּ׳. אָמְרָה לוֹ: ׳אִם הַדָּבָר הַזֶּה מְעַכֵּב ״הִנֵּה אֲמָתִי״׳. **וְאִבָּנֶה גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה** • כְּשָׂרָה.

(ד) **וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:**

ד וִיהַבַת לֵהּ יָת בִּלְהָה אַמְתַהּ לְאִנְתּוּ וְעַל לְוָתַהּ יַעֲקֹב:

(ה) **וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן:**

ה וְעַדְיֵאת בִּלְהָה וִילִידַת לְיַעֲקֹב בַּר:

(ו) **וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָּן:**

ו וַאֲמֶרֶת רָחֵל דְּנַנִי יְיָ וְאַף קַבִּיל צְלוֹתִי וִיהַב לִי בַּר עַל כֵּן קְרַת שְׁמֵהּ דָּן:

רש״י◄ **דָּנַנִי אֱלֹהִים** • דָּנַנִי וְחִיְּבַנִי וְזִכַּנִי (ב״ר).

(ז) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:**

ז וְעַדְיֵאת עוֹד וִילִידַת בִּלְהָה אַמְתָא דְרָחֵל בַּר תִּנְיָן לְיַעֲקֹב:

(ח) **וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־יָכֹלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי:**

ח וַאֲמֶרֶת רָחֵל קַבִּיל יְיָ בָּעוּתִי בְּאִתְחַנָּנוּתִי בִּצְלוֹתִי חֲמֵידַת דִּיהֵי לִי וְלַד כַּאֲחָתִי אַף אִתְיְהִיב לִי וּקְרַת שְׁמֵהּ נַפְתָּלִי:

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ב) הֲתַחַת. ׳תַּחַת׳ הָאָמוּר כָּאן, אֵין פֵּירוּשׁוֹ מִתַּחְתָּיו וּלְמַטָּה מִמֶּנּוּ [וּכְמוֹ: ׳מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם׳ (לעיל א, ט)] אֶלָּא פֵּירוּשׁוֹ ׳בִּמְקוֹם׳ [כְּמוֹ: ׳וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ׳ (לעיל כב, יג)], וּבְלָשׁוֹן תְּמִיהָה אָמַר לָהּ כֵּן: **וְכִי בִּמְקוֹמוֹ** שֶׁל הקב״ה **אֲנִי,** וַהֲלֹא הקב״ה הוּא הַפּוֹקֵד אֶת הָעֲקָרוֹת, וְלֹא עָלַי תְּלוּנָתֵךְ שֶׁאֵין לָךְ בָּנִים (גר״א):

אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ. זוֹהִי תְּשׁוּבָה עַל תְּבִיעָתָהּ לְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ כִּתְפִילַת יִצְחָק אָבִיו עַל רִבְקָה אִמּוֹ, שֶׁכָּךְ אָמַר לָהּ: **אַתְּ אוֹמֶרֶת שֶׁאֶעֱשֶׂה כְּאַבָּא,** שֶׁעַל יְדֵי תְּפִילָּתוֹ יָלְדָה רִבְקָה, אַךְ **אֲנִי אֵינִי כְּאַבָּא,** שֶׁהֲרֵי **אַבָּא,** הוּא עַצְמוֹ **לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים,** וְכֵיוָן שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ הָיְתָה תְּפִילָּתוֹ קְרוֹבָה יוֹתֵר לְהִתְקַבֵּל [כְּדַרְכָּךְ שֶׁאָמְרוּ שֶׁיָּפָה תְּפִילַת הַחוֹלֶה עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִתְּפִילַת אֲחֵרִים עָלָיו (ראה רש״י לעיל כא, יז)], אֲבָל **אֲנִי יֵשׁ לִי בָּנִים** מִלֵּאָה; וְרַק **׳מִמֵּךְ מָנַע׳** פִּרְיָ בֶטֶן, **וְלֹא מִמֶּנִּי,** עַל כֵּן הִתְפַּלְּלִי בְּעַצְמְךָ לְהקב״ה, כִּי תְּפִילָּתֵךְ מְסוּגֶּלֶת יוֹתֵר (בא״ע):

(ג) **עַל בִּרְכַּי.** אֵין פֵּירוּשׁוֹ ׳עַל בִּרְכָּיִךְ׳ מַמָּשׁ, אֶלָּא **כְּתַרְגּוּמוֹ, ׳וַאֲנָא אֶרַבֵּי׳** – ׳וַאֲנִי אֲגַדְּלֵם׳, שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי בִלְהָה נֶחְשָׁבִים כְּשֶׁלִּי, עַל יְדֵי שֶׁיְּגַדְּלוּ אֶצְלִי:

וְאִבָּנֶה גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה. כְּלוֹמַר, ׳אוּלַי אֶזְכֶּה אָנֹכִי לְבָנִים בְּסִיבָּתָהּ׳. **וּמַהוּ** שֶׁהוֹסִיף כָּאן הַכָּתוּב **׳גַּם׳?** כִּי מֵאַחַר שֶׁאָמַר לָהּ יַעֲקֹב ׳אֲנִי אֵינִי כְּאַבָּא, אַבָּא לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים׳ (רש״י לעיל פסוק ב), **אָמְרָה לוֹ** רָחֵל, צֵא וּלְמַד מֵאֲבִי אָבִיךָ: **׳זְקֵנְךָ אַבְרָהָם הָיוּ לוֹ בָּנִים מֵהָגָר** וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְנַע מִלְּהִתְפַּלֵּל, אֶלָּא **חָגַר מָתְנָיו** – הִתְאַמֵּץ בִּתְפִילָּה **כְּנֶגֶד** (בַּעֲבוּר) **שָׂרָה׳; אָמַר לָהּ** יַעֲקֹב: **׳זְקֵנְתִּי** שָׂרָה אַף הִיא עָשְׂתָה מַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי **הִכְנִיסָה** אֶת הָגָר **צָרָתָהּ לְבֵיתָהּ׳** [שְׁתֵּי נָשִׁים הַנְּשׂוּאוֹת לְאִישׁ אֶחָד קְרוּיוֹת ׳צָרוֹת׳ זוֹ לָזוֹ], וּבְזִכּוּת זֹאת זָכְתָה לְהִבָּנוֹת (לעיל טז, ב. וברש״י שם). **אָמְרָה לוֹ** רָחֵל לְיַעֲקֹב: **׳אִם הַדָּבָר הַזֶּה מְעַכֵּב – הִנֵּה אֲמָתִי וְאִבָּנֶה ׳גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה, כְּשָׂרָה׳** – כְּשֵׁם שֶׁשָּׂרָה נִבְנְתָה עַל־יְדֵי נְתִינַת שִׁפְחָתָהּ לְאַבְרָהָם, הִנְנִי נוֹתֶנֶת לְךָ אֶת אֲמָתִי (שִׁפְחָתִי), וְגַם אֲנִי אִבָּנֶה עַל־יָדָהּ:

(ו) **דָּנַנִי אֱלֹהִים.** כְּפָלָה וְאָמְרָה: ׳דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי׳, לְלַמֵּד שֶׁבִּשְׁנֵי דִּינִים נִידּוֹנָהּ: **דָּנַנִי וְחִיְּבַנִי** – דָּן וְשָׁפַט אֶת מַעֲשַׂי וְחִיֵּיב אוֹתִי בַּדִּין, שֶׁהֲרֵי עֲקָרָה אֲנִי, וְשׁוּב דָּנַנִי בַּשֵּׁנִית **וְזִכַּנִי** – זִיכָּה אוֹתִי בַּדִּין, שֶׁנָּתַן לִי בֵּן מִבִּלְהָה שִׁפְחָתִי (ב״ר) (יפ״ת):

רש״י◄ **נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים** • מְנַחֵם בֶּן סָרוּק פֵּרְשׁוֹ בַּמַּחְבֶּרֶת ״צָמִיד פָּתִיל״, ׳חִבּוּרִים מֵאֵת הַמָּקוֹם נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי לִזְכּוֹת לְבָנִים׳. וַאֲנִי מְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן ״עִקֵּשׁ וּפִתַּלְתֹּל״, נִתְעַקַּשְׁתִּי וְהִפְצַרְתִּי פְּצִירוֹת וְנַפְתּוּלִים הַרְבֵּה לַמָּקוֹם, לִהְיוֹת שָׁוָה לַאֲחוֹתִי. **גַּם יָכֹלְתִּי** • הִסְכִּים עַל יָדִי. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן תְּפִלָּה: ״נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי״, בַּקָּשׁוֹת הַחֲבִיבוֹת לְפָנָיו נִתְקַבַּלְתִּי וְנִתְעַתַּרְתִּי כַּאֲחוֹתִי. **נִפְתַּלְתִּי** • נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי, וּמִדְרְשֵׁי אַגָּדָה יֵשׁ רַבִּים בִּלְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן.

(ט) וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:

ט וַחֲזַת לֵאָה אֲרֵי קָמַת מִלְּמִילַד וּדְבָרַת יָת זִלְפָּה אַמְתַהּ וִיהָבַת יָתַהּ לְיַעֲקֹב לְאִנְתּוּ:

(י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן:

י וִילִידַת זִלְפָּה אַמְתָא דְּלֵאָה לְיַעֲקֹב בַּר:

רש״י◄ **וַתֵּלֶד זִלְפָּה** • בְּכֶלֶן נֶאֱמַר: ׳הֵרָיוֹן׳ חוּץ מִזִּלְפָּה, לְפִי שֶׁהָיְתָה בַּחוּרָה מִכֻּלָּן וְתִינֹקֶת בְּשָׁנִים, וְאֵין הֵרָיוֹן נִכָּר בָּהּ, וּכְדֵי לְרַמּוֹת לְיַעֲקֹב נִתְּנָהּ לָבָן לְלֵאָה, שֶׁלֹּא יָבִין שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ אֶת לֵאָה, שֶׁכָּךְ מִנְהָגָן לִיתֵּן שִׁפְחָה הַגְּדוֹלָה לַגְּדוֹלָה וְהַקְּטַנָּה לַקְּטַנָּה.

(יא) וַתֹּאמֶר לֵאָה בָּא גָד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד:

יא וַאֲמָרַת לֵאָה אַתָּא גָּד וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ גָּד:

רש״י◄ **בָּא גָד** • בָּא מַזָּל טוֹב, כְּמוֹ: (שבת סז ע״ב) ׳גַּד גְּדִי וְסִנּוּק לָא׳. וְדוֹמֶה לוֹ: (ישעיה סה) ״הָעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן״. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה שֶׁנּוֹלַד מָהוּל, כְּמוֹ: (דניאל ד) ״גֹּדוּ אִילָנָא״, וְלֹא יָדַעְתִּי עַל מַה נִּכְתַּב תֵּבָה אַחַת. דָּבָר אַחֵר: לָמָּה נִקְרֵאת תֵּבָה אַחַת, בָּגָד? כְּמוֹ ״בָּגַדְתָּ בִּי״ כְּשֶׁבָּאתָ אֶל שִׁפְחָתִי, כְּאִישׁ שֶׁבָּגַד בְּאִשָּׁת נְעוּרִים.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ח) **נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים.** מַהוּ לְשׁוֹן ׳נַפְתּוּלֵי׳? **מְנַחֵם בֶּן סָרוּק פֵּרְשׁוֹ בַּמַּחְבֶּרֶת** [=בְּסִפְרוֹ, הַמְחַבֵּר וּמְדַמֶּה אֶת כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הַשָּׁוִים בְּשָׁרְשָׁם], שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְלִשּׁוֹן **׳צָמִיד פָּתִיל׳** (במדבר יט, טו) [כִּיסּוּי הַמְחוּבָּר עַל הַכְּלִי לְסָגְרוֹ], וּלְשׁוֹן ׳חִיבּוּר׳ הוּא, שֶׁאָמְרָה רָחֵל: ׳נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם אֲחוֹתִי׳ – **חִבּוּרִים מֵאֵת הַמָּקוֹם נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי לִזְכּוֹת לְבָנִים**, כְּלוֹמַר, הקב״ה דִּימָּה וְהִשְׁוָוה אוֹתִי לַאֲחוֹתִי, שֶׁאַף אֲנִי אוּכַל לִזְכּוֹת בְּבָנִים כְּמוֹתָהּ.

וְאוּלַם רש״י מפרש את הלשון ׳נפתולי, נפתלתי׳ בדרך אחרת, שלא כפירושו של מנחם בן סרוק: **וַאֲנִי מְפָרְשׁוֹ** שֶׁהוּא **לְשׁוֹן ׳עִקֵּשׁ וּפִתַּלְתֹּל׳** (דברים לב, ה) – שֶׁאֵינוֹ יָשָׁר, אֶלָּא מִתְעַקֵּם וּמִסְתּוֹבֵב כִּפְתִילָה (חוּט) שֶׁקּוֹלְעִים אוֹתָהּ. וְכָךְ מִתְפָּרְשִׁים דְּבָרֶיהָ שֶׁל רָחֵל: **נִתְעַקַּשְׁתִּי** בִּתְפִילוֹת, **וְהִפְצַרְתִּי פְּצִירוֹת** – הִתְאַמַּצְתִּי לְהַרְבּוֹת בְּבַקָּשׁוֹת, **וְנַפְתּוּלִים הַרְבֵּה** – וּבָאתִי בְּדְרָכִים וְהִשְׁתַּדְּלוּיוֹת שׁוֹנוֹת **לַמָּקוֹם**, כְּדֵי **לִהְיוֹת שָׁוָה לַאֲחוֹתִי**, לִזְכּוֹת אַף אֲנִי בְּבָנִים:

גַּם יָכֹלְתִּי. שֶׁהוֹעִילָה לִי הִתְפַּתְּלוּת זוֹ, וְהקב״ה אָכֵן **הִסְכִּים עַל יָדִי** וְנִתְקַבְּלָה בַּקָּשָׁתִי.

וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם אֶת הַלָּשׁוֹן ׳נִפְתּוּלֵי... נִפְתַּלְתִּי׳ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת, שֶׁהוּא **לְשׁוֹן תְּפִלָּה** [׳קַבִּיל ה׳ בְּעוּתִי בְּאִתְחַנָּנוּתִי בְּצָלוֹתִי... דִּיהֵי לִי וְלַד כַּאֲחָתִי׳; קִיבֵּל ה׳ אֶת בַּקָּשָׁתִי כְּשֶׁהִתְחַנַּנְתִּי בִּתְפִלָּתִי, שֶׁיִּהְיֶה לִי יֶלֶד כְּדוּגְמַת אֲחוֹתִי]. וְכָךְ מִתְפָּרְשִׁים דְּבָרֶיהָ שֶׁל רָחֵל: **נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי** – ׳תְּפִלּוֹת אֱלֹהִים׳, כְּלוֹמַר **בַּקָּשׁוֹת הַחֲבִיבוֹת** וְהָרְצוּיוֹת **לְפָנָיו**, אוֹתָן הִתְפַּלַּלְתִּי, וְלָכֵן ׳נִפְתַּלְתִּי׳ – **נִתְקַבַּלְתִּי וְנִתְעַתַּרְתִּי** – נֶעֱנְתָה בַּקָּשָׁתִי וְנוֹשַׁעְתִּי, לְהוֹלִיד בָּנִים **כַּאֲחוֹתִי:**

נִפְתַּלְתִּי. לְפִי אוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם ׳נִפְתּוּלֵי׳ לְשׁוֹן תְּפִילָה, הָרֵי ׳נִפְתַּלְתִּי׳ פֵּירוּשׁוֹ **נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי. וּמִדְרְשֵׁי־אַגָּדָה יֵשׁ רַבִּים** הַמְבָאֲרִים מִקְרָא זֶה **בִּלְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן** [=תֵּיבָה הַמּוּרְכֶּבֶת מֵהֲלָקֵי תֵּיבוֹת אֲחֵרוֹת] אַף אֵינָם בָּאִים לְיַישֵׁב פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא (באה״ט, הזכרון):

(י) **וַתֵּלֶד זִלְפָּה. בְּכֻלָּן** – בְּכָל הָאִמָּהוֹת **נֶאֱמַר הֵרָיוֹן** קוֹדֶם לַיַּלְדָּה – תְּחִילָּה ׳וַתַּהַר׳ וְאַחַר כָּךְ ׳וַתֵּלֶד׳, **חוּץ מִזִּלְפָּה,** שֶׁבָּהּ לֹא הוּזְכַּר הֵרָיוֹן אֶלָּא לֵידָה בִּלְבָד, **לְפִי שֶׁהָיְתָה בַּחוּרָה** (צְעִירָה) **מִכּוּלָּן וְתִינוֹקֶת בַּשָּׁנִים, וְאֵין הֵרָיוֹן נִיכָּר בָּהּ** כָּל כָּךְ, וְהָיְתָה נִרְאֵית כְּמִי שֶׁפִּתְאוֹם יָלְדָה בְּלִי הֵרָיוֹן. ומוסיף רש״י: אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיְתָה קְטַנָּה, הָיְתָה שִׁפְחָתָהּ שֶׁל לֵאָה הַגְּדוֹלָה, **וּכְדֵי לְרַמּוֹת לְיַעֲקֹב נִתְּנָהּ לָבָן לְלֵאָה, שֶׁלֹּא יָבִין שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ אֶת לֵאָה;** שֶׁאִילּוּ הָיָה נוֹתֵן לוֹ אֶת בִּלְהָה הַגְּדוֹלָה, הָיָה יַעֲקֹב מֵבִין שֶׁהִכְנִיסוּ לוֹ אֶת לֵאָה הַגְּדוֹלָה, לְפִי **שֶׁכָּךְ** הָיָה **מִנְהָגָן, לִיתֵּן** אֶת הַ**שִׁפְחָה הַגְּדוֹלָה לַגְּדוֹלָה** וְאֶת הַשִּׁפְחָה **הַקְּטַנָּה לַקְּטַנָּה:**

(יא) **בָּא גָד.** כְּלוֹמַר, **בָּא מַזָּל טוֹב.** לְשׁוֹן ׳גָּד׳ פֵּירוּשׁוֹ ׳מַזָּל׳, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים בִּלְשׁוֹן הַגְּמָרָא: **׳גַּד גְּדִי וּסְנוּק לָא׳** (שבת סז) [הַמְנַסֶּה לְעוֹרֵר אֶת מַזָּלוֹ וְקוֹרֵא: הִתְמַזֵּל נָא מַזָּלִי, וְאַל תְּהֵא עָיֵיף מִלְּהָאִיר לִי פָּנִים]. **וְדוֹמֶה לוֹ** – דּוּגְמָא דּוֹמָה לְלִשּׁוֹן ׳גָּד׳ בַּמִּקְרָא: **׳הָעוֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן׳** (ישעיה סה, יא) [עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, הָעוֹרְכִים שׁוּלְחָן וְזוֹבְחִים לִפְנֵי הַמַּזָּל]. **וּמִדְרַשׁ־אַגָּדָה** בֵּיאֲרוּ חז״ל, שֶׁאָמְרָה ׳בָּא גָד׳ עַל־שֵׁם **שֶׁנּוֹלַד מָהוּל,** וּלְשׁוֹן ׳גָּד׳ פֵּירוּשׁוֹ

(יב) וַתֵּלֶד זִלְפָּה׳ שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:

יב וּילִידַת זִלְפָּה אַמְתָא דְלֵאָה בַּר תִּנְיָן לְיַעֲקֹב:

(יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרָי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר:

יג וַאֲמַרֶת לֵאָה תִּשְׁבַּחְתָּא חֲוַת לִי אֲרֵי בְּכֵן יְשַׁבְּחֵנַנִי נְשַׁיָּא וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ אָשֵׁר:

◆ יום רביעי ג׳ כסלו ◆

(יד) וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים׳ בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ:

יד וַאֲזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֲצַד חִטִּין וְאַשְׁכַּח יַבְרוּחִין בְּחַקְלָא וְאַיְתִי יָתְהוֹן לְלֵאָה אִמֵּהּ וַאֲמַרֶת רָחֵל לְלֵאָה הָבִי כְעַן לִי מִיַּבְרוּחֵי דִּבְרִיךְ:

רש״י ◄ **בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים** • לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁל שְׁבָטִים, שֶׁעֵת הַקָּצִיר הָיָה, וְלֹא פָּשַׁט יָדוֹ בְּגָזֵל לְהָבִיא חִטִּים וּשְׁעוֹרִים, אֶלָּא דְּבַר הַהֶפְקֵר שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד בּוֹ. **דוּדָאִים** • (סנהדרין צט) שִׁיגְלֵי. עֵשֶׂב הוּא, וּבְלְשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל יסמי״ן.

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ:

טו וַאֲמַרֶת לַהּ הַזְעֵיר דִּדְבַרְתְּ יָת בַּעְלִי וְתִסְּבִין אַף יָת יַבְרוּחֵי דִּבְרִי וַאֲמַרֶת רָחֵל בְּכֵן יִשְׁכּוּב עִמָּךְ בְּלֵילְיָא חֲלַף יַבְרוּחֵי דִּבְרִיךְ:

רש״י ◄ **וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי** • בִּתְמִיהָה: וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת, לִיקַח גַּם אֶת דּוּדָאֵי בְּנִי? וְתַרְגּוּמוֹ ׳וְתִסְבִּין׳. **לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה** • שֶׁלִּי הָיְתָה שְׁכִיבַת לַיְלָה זוֹ וַאֲנִי נוֹתְנָהּ לָךְ, תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ. וּלְפִי שֶׁזִּלְזְלָה בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק, לֹא זָכְתָה לְהִקָּבֵר עִמּוֹ (נדה ל״א).

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

׳חָתוּךְ׳, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא: **גּוֹדוּ אִילָנָא** (דניאל ד, יא) [קוֹצוּ וְחִתְכוּ אֶת הָאִילָן], וְאַף כָּאן ׳בָּא גָד׳ פֵּירוּשׁוֹ ׳בָּא מָהוּל׳. וּמעיר רש״י: **וְאָמְנָם**, בֵּין לְפִי פְּשׁוּטוֹ [׳בָּא מִזָּל׳], וּבֵין לְפִי מִדְרָשׁוֹ [׳בָּא מָהוּל׳], **לֹא יָדַעְתִּי עַל־שׁוּם מָה נִכְתְּבָה תֵּיבָה אַחַת** – מַדּוּעַ נִכְתַּב ׳בָּגָד׳ כְּאִילּוּ הָיְתָה זוֹ תֵּיבָה אַחַת. **וְדָבָר אַחֵר** – דֶּרֶךְ אַחֶרֶת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: **לָמָּה נִקְרֵאת תֵּיבָה אַחַת, ׳בָּגָד׳** – לְשׁוֹן ׳בְּגִידָה׳, **כְּמוֹ** – כְּאִילּוּ אָמְרָה: **בָּגַדְתָּ בִּי כְּשֶׁבָּאתָ אֶל שִׁפְחָתִי**, וַהֲגַם שֶׁהִיא נָתְנָה לוֹ אֶת שִׁפְחָתָהּ, מִכָּל מָקוֹם הָיָה הַדָּבָר קָשֶׁה עָלֶיהָ, **כְּאִישׁ שֶׁבָּגַד בְּאִשֶּׁת נְעוּרִים** וְנָשָׂא אַחֶרֶת לְצִדָּהּ]:

(יד) בִּימֵי קְצִיר חִטִּים. הִדְגִּישׁ הַכָּתוּב שֶׁהָיָה זֶה בִּימֵי קְצִיר חִטִּים, **לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁל שְׁבָטִים, שֶׁעֵת הַקָּצִיר הָיָה,** כְּשֶׁהַשָּׂדוֹת מְלֵאִים בִּתְבוּאָה שֶׁנּוֹתְרָה מִן הַקָּצִיר, וְהַבְּעָלִים נוֹטִים שֶׁלֹּא לְהַקְפִּיד אִם נִכְנָסִים וְנוֹטְלִים מְעַט, **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן** נִמְנַע רְאוּבֵן **וְלֹא פָּשַׁט יָדוֹ בַּגָּזֵל לְהָבִיא חִטִּים וּשְׂעוֹרִים** מִשְּׂדוֹת אֲחֵרִים, **אֶלָּא** דּוּדָאִים הֵבִיא, שֶׁהֵם **דָּבָר הַהֶפְקֵר שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד בּוֹ** כְּלָל:

דּוּדָאִים. בַּגְּמָרָא פֵּירְשׁוּהוּ **שִׁיגְלֵי,** וּמִין **עֵשֶׂב הוּא** (סנהדרין צט)**, וּבִלְשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל** קוֹרְאִים לוֹ **יַסְמִי״ן:**

(טו) וְלָקַחַת גַּם אֶת דּוּדָאֵי בְּנִי. בִּלְשׁוֹן **תְּמִיהָ** שְׁאֵלָה: לֹא דַּי שֶׁלָּקַחְתָּ כְּבָר אֶת אִישִׁי, **וְאַתְּ** מְבַקֶּשֶׁת **לַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת,** ׳לָקַחַת׳ – **לִיקַח גַּם אֶת דּוּדָאֵי בְּנִי?!** וּמעיר רש״י: ׳וְלָקַחַת׳ אֵינוֹ כְּמוֹ ׳וְלָקַחְתָּ׳, שֶׁמַּשְׁמָעוֹ ׳וְאַתְּ עֲתִידָה לְלָקְחָם׳, אֶלָּא הוּא מָקוֹר נִסְמָךְ, שֶׁמַּשְׁמָעוֹ ׳לִיקַח אֶת הַדּוּדָאִים׳, **וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳וּלְמִיסַב׳** [׳וְלָקַחַת] וְלֹא ׳וְתִסְבִּין׳ [׳וְתִקְחִי], וּכְלוֹמַר ׳וְכִי אַתְּ מְבַקֶּשֶׁת לִיקַח גַּם אֶת דּוּדָאֵי בְּנִי׳ (רא״ם, גר״א):

לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה. לֵיל עוֹנָתָהּ שֶׁל רָחֵל הָיָה, וְעַל־כֵּן הָיָה הַדָּבָר בִּרְשׁוּתָהּ, וְכָךְ אָמְרָה: **שֶׁלִּי הָיְתָה שְׁכִיבַת לַיְלָה זוֹ, וַאֲנִי נוֹתְנָהּ לָךְ תַּחַת** (תְּמוּרַת) **דּוּדָאֵי בְּנֵךְ** שֶׁתִּתְּנִי לִי. **וּלְפִי שֶׁזִּלְזְלָה** רָחֵל **בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק,** שֶׁוִּיתְּרָה עַל זְכוּת זוֹ תְּמוּרַת דּוּדָאִים, לָכֵן **לֹא זָכְתָה לְהִקָּבֵר** יַחַד **עִמּוֹ** בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אֶלָּא נִקְבְּרָה לְבַדָּהּ בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה (להלן לה, יט):

(טז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא:

טז וַאֲתָא (נ״י וְעַל) יַעֲקֹב מִן חַקְלָא בְּרַמְשָׁא וּנְפָקַת לֵאָה לְקַדָּמוּתֵהּ וַאֲמֶרֶת לְוָתִי תִּיעוֹל אֲרֵי מֵיגַר אֲגַרְתִּיךְ בְּיַבְרוּחֵי דְּבְרִי וּשְׁכִיב עִמַּהּ בְּלֵילְיָא הוּא:

רש״י ◄ שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ • נָתַתִּי לְרָחֵל שְׂכָרָהּ. בַּלַּיְלָה הוּא • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִיְּעוֹ שֶׁיָּצָא מִשָּׁם יִשָּׁשכָר (ב״ר).

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי:

יז וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתַהּ דְּלֵאָה וְעַדְּיֵאת וִילִידַת לְיַעֲקֹב בַּר חֲמִישָׁא:

רש״י ◄ וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה • שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה וּמְחַזֶּרֶת לְהַרְבּוֹת שְׁבָטִים.

(יח) וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר:

יח וַאֲמֶרֶת לֵאָה יְהַב יְיָ אַגְרִי דִּיהַבִּית אַמְתִּי לְבַעְלִי וּקְרַת שְׁמֵהּ יִשָּׁשכָר:

(יט) וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב:

יט וְעַדְּיֵאת עוֹד לֵאָה וִילִידַת בַּר שִׁיתַּי לְיַעֲקֹב:

(כ) וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים אֹתִי זֶבֶד טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוּן:

כ וַאֲמֶרֶת לֵאָה יְהַב יְיָ יָתֵהּ לִי חֲלַק טַב הָדָא זִמְנָא יְהֵי מְדוֹרֵהּ דְּבַעְלִי לְוָתִי אֲרֵי יְלִידִית לֵהּ שִׁתָּא בְנִין וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ זְבֻלוּן:

רש״י ◄ זֶבֶד טוֹב • כְּתַרְגּוּמוֹ. יִזְבְּלֵנִי • לְשׁוֹן בֵּית זְבוּל, הורבריי״א בְּלַעַ״ז. בֵּית מָדוֹר, ׳מֵעַתָּה לֹא תְהֵא עִקַּר דִּירָתוֹ אֶלָּא עִמִּי, שֶׁיֵּשׁ לִי בָּנִים כְּנֶגֶד כָּל נָשָׁיו׳.

(כא) וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה:

כא וּבָתַר כֵּן יְלִידַת בְּרַתָּא וּקְרַת יָת שְׁמַהּ דִּינָה:

רש״י ◄ דִּינָה • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁדָּנָה לֵאָה דִּין בְּעַצְמָהּ: ׳אִם זֶה זָכָר, לֹא תְהֵא רָחֵל אֲחוֹתִי כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת׳, וְהִתְפַּלְּלָה עָלָיו וְנֶהֱפַךְ לְנְקֵבָה (ברכות ס).

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(טז) שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ. שָׂכַרְתִּי אוֹתְךָ מִיַּד רָחֵל. כְּלוֹמַר, חוֹבָתְךָ לְרָחֵל בַּלַּיְלָה הַזֶּה שֵׁיֶּכֶת לִי, מֵאַחַר שֶׁ**נָּתַתִּי לְרָחֵל** אֶת **שְׂכָרָהּ** תְּמוּרַת זֹאת:

בַּלַּיְלָה הוּא. לֹא אָמַר הַכָּתוּב כְּדַרְכּוֹ ׳בַּלַּיְלָה הַהוּא׳, אֶלָּא ׳בַּלַּיְלָה הוּא׳, לִרְמוֹז שֶׁ׳הוּא׳, **הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, סִיְּעוֹ** לְהַעֲמִיד מִלֵּאָה בֵּן נוֹסָף, שֶׁהִטָּה אֶת חֲמוֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבוֹאוֹ מִן הַשָּׂדֶה לְהוֹלִיכוֹ לְאֹהֶל לֵאָה, כְּדֵי **שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם יִשָּׁשכָר** (נדה לא.) (רא״ם):

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל לֵאָה. לֹא מָצִינוּ שֶׁהִתְפַּלְּלָה לֵאָה, וּמַהוּ ׳וַיִּשְׁמַע׳? אֶלָּא שָׁמַע לִרְצוֹנָהּ וְהֵבִין לְכַוָּנָתָהּ, שֶׁנָּתְנָה אֶת זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לְיַעֲקֹב, וְנָתְנָה אֶת דּוּדָאֵי בְּנָהּ לְרָחֵל, כָּל זֹאת רַק מִשּׁוּם **שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה וּמְחַזֶּרֶת** – מְבַקֶּשֶׁת וּמִשְׁתַּדֶּלֶת **לְהַרְבּוֹת שְׁבָטִים** (ב״ב, הזכרון):

(כ) זֶבֶד טוֹב. כְּתַרְגּוּמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: ׳חוּלַק טַב׳ [חֵלֶק טוֹב]:

יִזְבְּלֵנִי. לְשׁוֹן בֵּית זְבוּל (מלכים־א ח, יג), **הירברייר״א בְּלַעַ״ז, בֵּית מָדוֹר** – בֵּית דִּירָה שֶׁדָּרִים שָׁם בְּקִבִּיעוּת. שֶׁכָּךְ אָמְרָה לֵאָה: **מֵעַתָּה לֹא תְהֵא עִיקַּר דִּירָתוֹ אֶלָּא עִמִּי,** מֵאַחַר **שֶׁיֵּשׁ לִי** כְּבָר **בָּנִים כְּנֶגֶד כָּל** שְׁאָר **נָשָׁיו,** שֶׁמִּתּוֹךְ חֶשְׁבּוֹן י״ב הַשְּׁבָטִים שֶׁהוּא עָתִיד לְהַעֲמִיד (רש״י לעיל פסוק לד), מַחֲצִיתָם יָצְאוּ מִמֶּנִּי, וְנִמְצָא שֶׁאֲפִילּוּ חֶלְקָם שֶׁל כָּל שְׁאָר הַנָּשִׁים יַחְדָּיו, לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה גָּדוֹל מִשֶּׁלִּי:

(כא) דִּינָה. לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ דִּינָה? **פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ,** עַל־שֵׁם **שֶׁדָּנָה לֵאָה דִּין בְּעַצְמָהּ** בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְעַבְּרָה בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית, וְאָמְרָה: **׳אִם** עוּבָּר **זֶה** שֶׁבְּמֵעַי **זָכָר** הוּא, נִמְצָא שֶׁ**לֹא תְהֵא רָחֵל אֲחוֹתִי** אֲפִילּוּ **כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת׳,** שֶׁהֲרֵי בִּלְהָה וְזִלְפָּה יָלְדוּ שְׁנֵי בָּנִים כָּל אַחַת, וְכָעֵת שֶׁכְּבָר נוֹלְדוּ עֲשָׂרָה בָּנִים, אִם לֹא יִהְיוּ שְׁנֵי הַבָּנִים הָאַחֲרוֹנִים מֵרָחֵל, תִּהְיֶה רָחֵל פְּחוּתָה בְּבָנִים מֵהַשְּׁפָחוֹת, **וְהִתְפַּלְּלָה** לֵאָה **עָלָיו וְנֶהֱפַךְ** הָעוּבָּר בְּמֵעֶיהָ **לִנְקֵבָה.** וְעַל־

(כב) **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ:**

כב וְעַל דּוּכְרָנָא דְרָחֵל קֳדָם יְיָ וְקַבִּיל צְלוֹתַהּ יְיָ וִיהַב לַהּ עִדּוּי:

רש״י◄ **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל•** (ב״ר) זָכַר לָהּ שֶׁמָּסְרָה סִימָנֶיהָ לַאֲחוֹתָהּ וְשֶׁהָיְתָה מְצֻרָה שֶׁלֹּא תַעֲלֶה בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה יַעֲקֹב, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים. וְאַף עֵשָׂו הָרְשָׁע כָּךְ עָלָה בְּלִבּוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים, הוּא שֶׁיִּסֵּד הַפַּיָּט: ׳הָאַדְמוֹן כְּבַט שֶׁלֹּא חָלָה, צָבָה לְקַחְתָּהּ לוֹ וְנִתְבַּהֲלָה׳.

(כג) **וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי:**

כג וְעַדְיָאַת וִילִידַת בַּר וַאֲמֶרֶת כְּנַשׁ יְיָ יָת חִסּוּדִי:

רש״י◄ **אָסַף•** הִכְנִיסָהּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תֵרָאֶה, וְכֵן: (ישעיה ד) ״אֶסֹּף חֶרְפָּתֵנוּ״, (שמות ט) ״וְלֹא יֵאָסֵף הַבַּיְתָה״, (יואל ד) ״אָסְפוּ נָגְהָם״, (ישעיה ס) ״וּיִרֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף״, לֹא יִטָּמֵן. **חֶרְפָּתִי•** שֶׁהָיִיתִי לְחֶרְפָּה שֶׁאֲנִי עֲקָרָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלַי שֶׁאֶעֱלֶה לְחֶלְקוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע. וְאַגָּדָה: כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאִשָּׁה בֵּן, אֵין לָהּ בְּמִי לִתְלוֹת סִרְחוֹנָהּ, מִשֶּׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן, תּוֹלָה בּוֹ: מִי שָׁבַר כְּלִי זֶה? בִּנְךָ. מִי אָכַל תְּאֵנִים אֵלּוּ? בִּנְךָ.

(כד) **וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר:**

כד וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ יוֹסֵף לְמֵימַר יוֹסֵף יְיָ לִי בַּר אָחֳרָן:

רש״י◄ **יֹסֵף ה׳ לִי בֵּן אַחֵר•** יוֹדַעַת הָיְתָה בִּנְבוּאָה שֶׁאֵין יַעֲקֹב עָתִיד לְהַעֲמִיד אֶלָּא שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים. אָמְרָה: ׳יְהִי רָצוֹן שֶׁאוֹתוֹ שֶׁהוּא עָתִיד לְהַעֲמִיד יְהֵא מִמֶּנִּי׳. לָכֵן לֹא הִתְפַּלְּלָה אֶלָּא עַל בֵּן אַחֵר.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

שֵׁם הַדִּין שֶׁדָּנָה לְעַצְמָהּ, קָרְאָה שְׁמָהּ ׳דִּינָה׳ (ברכות ס.):

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל. מַה זָּכַר הקב״ה לְרָחֵל? **זָכַר לָהּ** אֶת צִדְקוּתָהּ, **שֶׁמָּסְרָה סִימָנֶיהָ לַאֲחוֹתָהּ** בְּלֵיל נִישׂוּאֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְבַּיֵּשׁ (רש״י לעיל כט, כה) (ב״ר), **וְשֶׁהָיְתָה מְצֻרָה** – מִצְטַעֶרֶת וְדוֹאֶגֶת **שֶׁמָּא תַעֲלֶה בְּגוֹרָלוֹ** (בְּחֶלְקוֹ) **שֶׁל עֵשָׂו,** לְפִי שֶׁחָשְׁשָׁה **שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה יַעֲקֹב לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים** וְיָבֹא עֵשָׂו וְיִקָּחֶנָּה; **וְאַף עֵשָׂו הָרָשָׁע כָּךְ עָלָה בְּלִבּוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים,** שֶׁהָיָה מְצַפֶּה שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה יַעֲקֹב וְהוּא יִזְכֶּה בָּהּ. **וְהוּא שֶׁיִּסֵּד הַפַּיְּיט** – זֶהוּ שֶׁקָּבַע וְחִיבֵּר הַפַּיְּיטָן (קרובה ליום א׳ דראש־השנה) **׳הָאַדְמוֹן** (עֵשָׂו הָאַדְמוֹנִי) **כְּבַט שֶׁלֹּא חָלָה** (כְּשֶׁהִבִּיט וְרָאָה שֶׁאֵין רָחֵל הָרָה וְיוֹלֶדֶת), **צָבָה** (רָצָה וְחָמַד) **לְקַחְתָּהּ לוֹ** לְאִשָּׁה, **וְהִיא נִתְבַּהֲלָה׳.** לָכֵן שָׁמַע אֵלֶיהָ הקב״ה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ (רא״ם, גר״א):

(כג) אָסַף. ׳אַסִּיפָה׳ הָאֲמוּרָה כָּאן, אֵינָהּ לְשׁוֹן כִּינּוּס וְקִיבּוּץ, אֶלָּא לְשׁוֹן הַעֲלָמָה וְהַכְנָסָה לִמְקוֹם מִסְתּוֹר, וּכְלוֹמַר: **הִכְנִיסָהּ** – דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּאִילּוּ הִכְנִיס אֶת הַחֶרְפָּה **בִּמְקוֹם שֶׁלֹּא תֵרָאֶה. וְכֵן** אָנוּ מוֹצְאִים דּוּגְמָא לְכָךְ: **אֶסֹּוף חֶרְפָּתֵנוּ** (ישעיה ד, א) [הַסְתֵּר וְהַעֲלֵם אֶת חֶרְפָּתֵנוּ], וְכֵן: ׳כָּל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא בַשָּׂדֶה **וְלֹא יֵאָסֵף הַבַּיְתָה׳** (שמות ט, יט) [מִדִּבְרֵי מֹשֶׁה לִפְנֵי מַכַּת בָּרָד: כָּל מִי שֶׁלֹּא יִסְתַּתֵּר בַּבַּיִת, יִפָּגַע וְיָמוּת], וְכֵן: **אָסְפוּ נָגְהָם** (יואל ב, י) [הַכּוֹכָבִים יַכְנִיסוּ וְיַסְתִּירוּ אֶת אוֹרָם], וְכֵן: **וּיִרֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף** (ישעיה ס, ס) – שֶׁפֵּירוּשׁוֹ: **לֹא יִטָּמֵן** הַיָּרֵחַ וְלֹא יִשְׁקַע לָךְ (רא״ם):

חֶרְפָּתִי. שֶׁהָיִיתִי עַד עַתָּה **לְחֶרְפָּה,** שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים **שֶׁאֲנִי עֲקָרָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלַי** שֶׁהַדָּבָר מוֹכִיחַ שֶׁאֵינֶנִּי רְאוּיָה לִהְיוֹת אִשָּׁה לַצַּדִּיק, וְסוֹפִי שֶׁיְּגָרְשֵׁנִי יַעֲקֹב **וְאֶעֱלֶה לְחֶלְקוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע.** וְעַתָּה שֶׁהוּכַח שֶׁהִנְנִי רְאוּיָה לְיַעֲקֹב, הֲרֵי סִילֵּק הקב״ה אֶת חֶרְפָּתִי. **וּבְמִדְרָשׁ אַגָּדָה** בֵּיאֲרוּ חז״ל, שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם הוּא שֶׁהַבֵּן מְכַסֶּה עַל חֶרְפַּת אִמּוֹ, שֶׁהֲרֵי **כָּל זְמַן שֶׁאֵין לְאִשָּׁה בֵּן, אֵין לָהּ בְּמִי לִתְלוֹת סִרְחוֹנָהּ** – אֵין לָהּ דֶּרֶךְ לְהַצְדִּיק אֶת טָעוּיוֹתֶיהָ וּלְהַעֲלִים בּוֹשְׁתָּהּ, אֲבָל **מִשָּׁעָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן,** כָּל תַּקָּלָה הִיא **תּוֹלָה בוֹ,** וּכְשֶׁנִּשְׁאֶלֶת עַל־יְדֵי בַעְלָהּ: **׳מִי שִׁבֵּר כְּלִי זֶה?** הִיא מְשִׁיבָה לוֹ: **בִּנְךָ׳; ׳מִי אָכַל תְּאֵנִים אֵלּוּ?** הִיא מְשִׁיבָה לוֹ: **בִּנְךָ׳:**

(כד) יֹסֵף ה׳ לִי בֵּן אַחֵר. לֹא בִּקְּשָׁה רָחֵל אֶלָּא בֵּן אֶחָד נוֹסָף, כִּי **יוֹדַעַת הָיְתָה בִּנְבוּאָה שֶׁאֵין יַעֲקֹב עָתִיד לְהַעֲמִיד אֶלָּא שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים,** וַהֲרֵי כְּבָר נוֹלְדוּ לוֹ אַחַד עָשָׂר בָּנִים, לְפִיכָךְ רַק **אָמְרָה: ׳יְהִי רָצוֹן שֶׁאוֹתוֹ** הַבֵּן הָאַחֲרוֹן **שֶׁהוּא עָתִיד לְהַעֲמִיד, יְהֵא** נוֹלָד **מִמֶּנִּי׳,** וּ**לְכָךְ לֹא נִתְפַּלְּלָה** רָחֵל **אֶלָּא עַל בֵּן אַחֵר,** וְלֹא עַל ׳בָּנִים אֲחֵרִים׳:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש״פ ויצא תשכ״ט)

וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף (ל, כד) רַשׁ״י פֵּרֵשׁ לְעִיל שֶׁכָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ״עַל כֵּן״ מְרֻבֶּה בְּאוֹכְלוּסִין, וְהַיְנוּ יְהוּדָה וְדָן, שֶׁהָיוּ יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים אֶלֶף. וְקָשֶׁה, הֲרֵי בְּנֵי יוֹסֵף הָיוּ יוֹתֵר מִשִּׁבְעִים אֶלֶף. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה שְׁנֵי טְעָמִים לִקְרִיאַת שֵׁם ״יוֹסֵף״. **א. אָסַף** ה׳ אֶת חֶרְפָּתִי. **ב. יוֹסֵף** ה׳ לִי בֵּן אַחֵר. אֶלָּא שֶׁהַטַּעַם הָרִאשׁוֹן לֹא נִתְפָּרֵשׁ בַּכָּתוּב, שֶׁכֵּן רָחֵל לֹא רָצְתָה לְפָרְסֵם שֶׁקְּרָאָה לְבִנָּהּ בְּשֵׁם כָּזֶה שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ שֶׁמַּעֲתָּה יִהְיֶה לָהּ בְּמִי לִתְלוֹת אֶת סִרְחוֹנָהּ, וְלָכֵן אַף הַכָּתוּב כִּסָּה טַעַם זֶה. מוּבָן, אֵפוֹא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִכְתֹּב ״עַל כֵּן״, לֹא בַּטַּעַם הָרִאשׁוֹן וְאַף לֹא בַּטַּעַם הַשֵּׁנִי (שֶׁהֲרֵי אֵין זֶה הַטַּעַם הַיָּחִיד).

(כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי׃

כה וַהֲוָה כַּד יְלִידַת רָחֵל יָת יוֹסֵף וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן שַׁלְּחַנִי וְאֵיהַךְ לְאַתְרִי וּלְאַרְעִי׃

רש״י ◄ **כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף** • מִשֶּׁנּוֹלַד שִׁטָּנוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה, וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ״, אֵשׁ בְּלֹא לֶהָבָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט לְמֵרָחוֹק, מִשֶּׁנּוֹלַד יוֹסֵף בָּטַח יַעֲקֹב בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְרָצָה לָשׁוּב. (עובדיה א יח)

(כו) תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ בָהֶן וְאֵלֵכָה כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ׃

כו הַב יָת נְשַׁי וְיָת בְּנַי דִּי פְלָחִית יָתָךְ בְּהֵן וְאֵזֵיל אֲרֵי אַתְּ יַדְעְתָּ יָת פֻּלְחָנִי דִּפְלַחְתָּךְ׃

רש״י ◄ **תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְגוֹ׳** • אֵינִי רוֹצֶה לָצֵאת כִּי אִם בִּרְשׁוּת.

(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בִּגְלָלֶךָ׃

כז וַאֲמַר לֵהּ לָבָן אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ נַסֵּיתִי וּבָרְכַנִי יְיָ בְּדִילָךְ׃

רש״י ◄ **נִחַשְׁתִּי** • מְנַחֵשׁ הָיִיתִי, נִסִּיתִי בְּנִחוּשׁ שֶׁלִּי שֶׁעַל יָדְךָ בָּאָה לִי בְּרָכָה, כְּשֶׁבָּאתָ לְכָאן לֹא הָיוּ לִי בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל כט) ״וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן״. אֶפְשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְהוּא שׁוֹלֵחַ בִּתּוֹ אֵצֶל הָרוֹעִים? וְעַכְשָׁו הָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) ״וַיִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְּנֵי לָבָן״.

◆ יום חמישי ד׳ כסלו ◆

(כח) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה׃

כח וַאֲמַר פְּרֵישׁ אַגְרָךְ עֲלַי וְאֶתֵּן׃

רש״י ◄ **נָקְבָה שְׂכָרְךָ** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳פְּרֵישׁ אַגְרָךְ׳.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כה) כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף. תְּלָה הַכָּתוּב אֶת שְׁנֵי הָעִנְיָנִים זֶה בְּזֶה, שֶׁכַּאֲשֶׁר נוֹלַד יוֹסֵף בִּיקֵּשׁ יַעֲקֹב לָשׁוּב לְאַרְצוֹ. מִשּׁוּם שֶׁעַד עַתָּה הָיָה יָרֵא שֶׁמָּא יִפְּגַע בּוֹ עֵשָׂו [שֶׁהֲרֵי מִפָּנָיו בָּרַח], אֲבָל **מִשֶּׁעָה שֶׁנּוֹלַד שִׁטָּנוֹ שֶׁל עֵשָׂו** – הַשֵּׂטָן שֶׁל עֵשָׂו, כְּלוֹמַר הַכֹּחַ הָעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהוּא יוֹסֵף, שׁוּב לֹא הִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ. וְהוּא עַל־פִּי מַה **שֶׁנֶּאֱמַר** (עובדיה א, יח) **׳וְהָיָה בֵית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ** וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם׳. [בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, יִכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי עֵשָׂו, כְּמוֹ אֵשׁ וְלֶהָבָה הַמְכַלָּה אֶת הַקַּשׁ, הַנִּשְׂרָף מֵהֵר]. שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא נוֹלַד יוֹסֵף, לֹא הָיָה יַעֲקֹב בָּטוּחַ בְּנִצָּחוֹנוֹ עַל עֵשָׂו, כִּי **אֵשׁ בְּלֹא לֶהָבָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט לְמֵרָחוֹק,** אַךְ **מִשֶּׁנּוֹלַד יוֹסֵף,** וְנִתּוֹסְפָה ׳הַלֶּהָבָה׳ עַל ׳הָאֵשׁ׳, מֵעַתָּה **בָּטַח יַעֲקֹב בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** שֶׁכְּבָר הִשְׁלִים כּוֹחוֹ לִשְׁלוֹט בְּעֵשָׂו, **וְרָצָה לָשׁוּב** (רא״ם):

(כו) תְּנָה אֶת נָשַׁי וְגוֹ׳. וְכִי נָשָׁיו וִילָדָיו שֶׁל יַעֲקֹב בִּרְשׁוּת לָבָן הֵם, עַד שֶׁיְּבַקְּשֵׁם לְבַקְּשָׁם מִמֶּנּוּ? אֶלָּא לָשׁוֹן כָּבוֹד הוּא, וּכְלוֹמַר **אֵינִי רוֹצֶה לָצֵאת כִּי אִם בִּרְשׁוּת,** עַל כֵּן תְּנָה לִי אֶת הַסְּכוּמְתְּךָ לָקַחַת אֶת נָשַׁי וִילָדַי (רא״ם):

(כז) נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה׳ בִּגְלָלֶךָ. כְּלוֹמַר, **מְנַחֵשׁ הָיִיתִי** [נִיחוּשׁ = נִסָּיוֹן לְגַלּוֹת דְּבָרִים נִסְתָּרִים עַל יְדֵי אוֹתוֹת וְסִימָנִים]; **נִסִּיתִי בְּנִחוּשׁ שֶׁלִּי** וְנוֹכַחְתִּי לִרְאוֹת **שֶׁעַל יָדְךָ בָּאָה לִי בְּרָכָה.** וּמַה הִיא הַבְּרָכָה שֶׁבָּאָה לִי בִּזְכוּתְךָ? **כְּשֶׁבָּאתָ לְכָאן** (לְחָרָן) עֲדַיִן **לֹא הָיוּ לִי בָּנִים,** כִּי אִם בָּנוֹת, **שֶׁכֵּן נֶאֱמַר** (לעיל כט, ו) **׳וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן׳,** וְכִי **אֶפְשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים וְהוּא שׁוֹלֵחַ** אֶת **בִּתּוֹ אֵצֶל הָרוֹעִים?** אֶלָּא מִכָּאן שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְלָכֵן הוּצְרַךְ לִשְׁלוֹחַ אֶת בְּנוֹתָיו לִרְעוֹת, **וְאִילּוּ עַכְשָׁיו** לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה יַעֲקֹב אֶצְלוֹ, כְּבָר **הָיוּ לוֹ בָּנִים,** שֶׁכֵּן **נֶאֱמַר** (לקמן לא, א) **וַיִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְּנֵי לָבָן:**

(כח) נָקְבָה. פֵּירוּשׁוֹ **כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳פְּרֵישׁ אַגְרָךְ׳** – אֱמוֹר נָא

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי׃

כט וַאֲמַר לֵהּ אַתְּ יַדַעְתָּ יָת דִּפְלַחְתָּךְ וְיָת דַּהֲוָה בְּעִירָךְ עִמִּי׃

רש״י◂ **וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי•** אֶת חֶשְׁבּוֹן מְעוּט מִקְנְךָ שֶׁבָּא לְיָדִי מִתְּחִלָּה כַּמָּה הָיוּ.

(ל) כִּי מְעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי׃

ל אֲרֵי זְעֵיר דִּי הֲוָה לָךְ קֳדָמָי וּתְקֵיף לְמַסְגֵּי וּבָרִיךְ יְיָ יָתָךְ בְּדִילִי וּכְעַן אֵימָתַי אֶעְבֵּיד אַף אֲנָא לְבֵיתִי׃

רש״י◂ **לְרַגְלִי•** (ב״ר) עִם רַגְלִי, בִּשְׁבִיל בִּיאַת רַגְלִי בָּאת אֶצְלְךָ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ: ״הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ״, (שמות יא) ״לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלַי״, הַבָּאִים עִמִּי. **גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי•** לְצֹרֶךְ בֵּיתִי, עַכְשָׁו אֵין עוֹשִׂין לְצָרְכִּי אֶלָּא בָּנַי, וְצָרִיךְ (אֲנִי) לִהְיוֹת עוֹשֶׂה גַּם אֲנִי עִמָּהֶם לְסָמְכָן, וְזֶהוּ ׳גַּם׳. (שופטים ח)

(לא) וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר׃

לא וַאֲמַר מָה אֶתֵּן לָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לָא תִתֵּן לִי מִדַּעַם אִם תַּעְבֵּד לִי פִּתְגָּמָא הָדֵין אֶתוּב אֶרְעֵי עָנָךְ אֶטַּר׃

(לב) אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה נָקֹד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי׃

לב אֶעְבַּר בְּכָל עָנָךְ יוֹמָא דֵין הַעֲדֵי (נ״א אַעְדִּי) מִתַּמָּן כָּל אִמַּר נְמוֹר וּרְקוֹעַ וְכָל אִמַּר שְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא וּרְקוֹעַ וּנְמוֹר בְּעִזַּיָּא וִיהֵי אַגְרִי׃

רש״י◂ **נָקֹד•** מְנֻמָּר בַּחֲבַרְבּוּרוֹת דַּקּוֹת כְּמוֹ נְקֻדּוֹת, פונטר״א בְּלַעַ״ז. **טָלוּא•** לְשׁוֹן טְלָאִים, חֲבַרְבּוּרוֹת רְחָבוֹת. **חוּם•** שָׁחוּם, דּוֹמֶה לְאָדֹם, רוש״ו בְּלַעַ״ז, לְשׁוֹן מִשְׁנָה שְׁחַמְתִּית וְנִמְצֵאת לָבָנָה, לְעִנְיַן הַתְּבוּאָה. **וְהָיָה שְׂכָרִי•** אוֹתָן שֶׁיִּוָּלְדוּ מִכָּאן וּלְהַבָּא נְקֻדִּים וּטְלֻאִים בָּעִזִּים וּשְׁחוּמִים בַּכְּשָׂבִים יִהְיוּ שֶׁלִּי, וְאוֹתָן שֶׁיֶּשְׁנָן עַכְשָׁו,

---

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּפֵירוּשׁ מַה הַשָּׂכָר שֶׁתְּבַקֵּשׁ [׳נְקִיבָה׳ פֵּירוּשׁוֹ ׳אֲמִירָה בִּמְפוֹרָשׁ׳, כְּמוֹ: ׳וְנֹקֵב שֵׁם ה׳ (ויקרא כד, טז)׳; הַמְבַטֵּא בִּמְפוֹרָשׁ אֶת שֵׁם ה׳]:

(כט) וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי. פָּסוּק זֶה מְחוּבָּר עִם הַבָּא אַחֲרָיו, וּכְלוֹמַר, הֲרֵי יוֹדֵעַ אַתָּה **אֶת חֶשְׁבּוֹן מְעוּט מִקְנְךָ** – כַּמָּה מוּעָט הָיָה צֹאנְךָ **שֶׁבָּא לִידִי מִתְּחִלָּה, כַּמָּה הָיוּ** אָז, וְכַמָּה הֵם עַכְשָׁיו; ׳כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב׳ (רא״ם):

(ל) לְרַגְלִי. כְּלוֹמַר **עִם רַגְלִי, בִּשְׁבִיל בִּיאַת רַגְלִי** – שֶׁכֵּיוָן שֶׁבָּאתִי לְכָאן, הֲרֵי יַחַד עִמִּי **בָּאת אֶצְלְךָ הַבְּרָכָה** (ב״ר)**.** וְאֵין הַכַּוָּנָה לְרַגְלָיו מַמָּשׁ, אֶלָּא לַהֲלִיכָה הַנַּעֲשִׂית בְּרַגְלַיִם, וּכְאוֹמֵר ׳בְּכָל מָקוֹם שֶׁרַגְלַי מוֹלִיכוֹת אוֹתִי הוֹלֶכֶת הַבְּרָכָה וּבָאָה עִמִּי׳, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים לְשׁוֹן זֶה בַּמִּקְרָא: **הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ** (שמות יא, ח) [הָעָם הַהוֹלְכִים עִמְּךָ], וְכֵן: **לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלִי** (שופטים ח, ה), שֶׁמַּשְׁמָעוֹ: הָעָם **הַבָּאִים עִמִּי.** אַף כָּאן, אֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא שֶׁהַבְּרָכָה הוֹלֶכֶת וּבָאָה עִמּוֹ (רא״ם):

גַּם אָנֹכִי לְבֵיתִי. כְּלוֹמַר, מָתַי אֶעֱבוֹד גַּם אָנֹכִי **לְצוֹרֶךְ** פַּרְנָסַת **בֵּיתִי. שֶׁהֲרֵי עַכְשָׁיו אֵין עוֹשִׂין לְצָרְכִּי אֶלָּא בָנַי** – רַק הֵם עוֹסְקִים בִּמְלָאכָה לְצוֹרֶךְ פַּרְנָסָתִי, וְאִילוּ אֲנִי אֵינִי עוֹבֵד אֶלָּא לְצָרְכִּי, שֶׁאֵינֶנִּי מְקַבֵּל שָׂכָר עַל רְעִיַּת הַצֹּאן. **וְצָרִיךְ אֲנִי לִהְיוֹת עוֹשֶׂה גַּם אֲנִי עִמָּהֶם לְסָמְכָן** – לְסַיֵּעַ בְּיָדָם וְלִתְמוֹךְ בָּהֶם; **וְזֶהוּ** לְשׁוֹן הָרִיבּוּי **׳גַּם׳,** שֶׁמּוֹלִיד בָּנַי שֶׁעוֹשִׂים לְבֵיתִי, אֶצְטָרֵךְ ׳גַּם אָנֹכִי׳ וְאֶעֱשֶׂה אֶת עֲבוֹדָתִי עֲבוּר בֵּיתִי (רא״ם, הזכרון):

(לב) נָקֹד. שֶׁגּוּפוֹ **מְנוּמָּר בַּחֲבַרְבּוּרוֹת דַּקּוֹת** (כְּתָמִים קְטַנִּים)**, כְּמוֹ נְקֻדּוֹת.** **פיונטור״א בְּלַעַ״ז:**

וְטָלוּא. לְשׁוֹן ׳טְלָאִים׳ [= חֲתִיכוֹת שׁוֹנוֹת הַתְּפוּרוֹת עַל בֶּגֶד]**.** שֶׁגּוּפוֹ מְכוּסֶה בַּ**חֲבַרְבּוּרוֹת רְחָבוֹת** (כְּתָמִים גְּדוֹלִים)**,** שֶׁמֵּחֲמַת שִׁינּוּי גְּוָוֹנֵיהֶם נִרְאִים כִּטְלָאִים הַתְּפוּרִים עָלָיו:

חוּם. תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: **שְׁחוּם,** וְהוּא צֶבַע **דּוֹמֶה לְאָדוֹם** [חוּם אֲדַמְדָּם]**, רו״ש בְּלַעַ״ז.** וְכֵן מָצִינוּ בִּ**לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: ׳שְׁחַמְתִּית וְנִמְצֵאת לְבָנָה׳** (בבא־בתרא פג:) [לָקַח תְּבוּאָה עַל דַּעַת שֶׁהִיא ׳שְׁחוּמָה׳, וּמָצָא שֶׁהִיא לְבָנָה], וְהַדָּבָר נֶאֱמַר **לְעִנְיַן הַתְּבוּאָה,** שֶׁהַחַמָּה מַאֲדִימָה אֶת צִבְעָהּ (ש״ח):

וְהָיָה שְׂכָרִי. כְּלוֹמַר, זֶה יִהְיֶה שְׂכָרִי לֶעָתִיד: **אוֹתָן שֶׁיִּוָּלְדוּ מִכָּאן וּלְהַבָּא נְקוּדִים וּטְלוּאִים בָּעִזִּים וּשְׁחוּמִים בַּכְּשָׂבִים** – כָּל הָעִזִּים הַנְּקוּדִים וְהַטְּלוּאִים הַחֲדָשִׁים שֶׁיִּוָּלְדוּ, וְכָל

הַפְרֵשׁ מֵהֶם וְהַפְקִידֵם בְּיַד בָּנֶיךָ, שֶׁלֹּא תֹאמַר לִי עַל הַנּוֹלָדִים מֵעַתָּה: ׳אֵלּוּ הָיוּ שָׁם מִתְּחִלָּה׳, וְעוֹד שֶׁלֹּא תֹאמַר לִי: ׳עַל יְדֵי הַזְּכָרִים שֶׁהֵן נְקֵדִים וּטְלֵאִים תֵּלַדְנָה הַנְּקֵבוֹת דֵּגְמָתָן מִכָּאן וָאֵילָךְ׳.

(לג) וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שִׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי:

לג וְתַסְהֵד בִּי זָכוּתִי בְּיוֹם דִּמְחָר אֲרֵי תֵּיעוֹל עַל אַגְרִי קֳדָמָךְ כֹּל דִּי לֵיתוֹהִי נְמוֹר וּרְקוּעַ בְּעִזַּיָּא וּשְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא גְּנוּבָא הוּא עִמִּי:

רש״י◄ וְעָנְתָה־בִּי וְגוֹ׳ • אִם תַּחְשְׁדֵנִי שֶׁאֲנִי נוֹטֵל מִשֶּׁלְּךָ כְּלוּם, תַּעֲנֶה בִּי צִדְקָתִי, כִּי תָּבֹא צִדְקָתִי וְתָעִיד עַל שִׂכָרִי לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא בְּעֶדְרִי כִּי אִם נְקֵדִים וּטְלֵאִים. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בָּהֶן שֶׁאֵינוֹ נָקֹד, אוֹ טָלוּא, אוֹ חוּם, בְּיָדוּעַ שֶׁגְּנַבְתִּיו לְךָ וּבִגְנֵבָה הוּא שָׁרוּי אֶצְלִי.

(לד) וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ:

לד וַאֲמַר לָבָן בְּרַם לְוֵי יְהֵי כְּפִתְגָּמָךְ:

רש״י◄ הֵן • לְשׁוֹן קַבָּלַת דְּבָרִים. לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ • הַלְוַאי שֶׁתַּחְפֹּץ בְּכָךְ.

(לה) וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים וְהַטְּלֻאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדּוֹת וְהַטְּלֻאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו:

לה וְאַעְדִּי בְיוֹמָא הַהוּא יָת תְּיָשַׁיָּא רְגוֹלַיָּא וּרְקוּעַיָּא וְיָת כָּל עִזַּיָּא נְמוֹרְתָא וּרְקוּעַתָא כֹּל דִּי חִוָּר בֵּהּ וְכָל דִּשְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא וִיהַב בְּיַד בְּנוֹהִי:

רש״י◄ וַיָּסַר • לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ׳. הַתְּיָשִׁים • עִזִּים זְכָרִים. כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ • כָּל אֲשֶׁר הָיְתָה בּוֹ חֲבַרְבּוּרוֹת לְבָנוֹת. וַיִּתֵּן • לָבָן בְּיַד בָּנָיו.

(לו) וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת:

לו וְשַׁוִּי מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בֵּינוֹהִי וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רָעֵי יָת עָנָא דְּלָבָן דְּאִשְׁתְּאֲרַן:

רש״י◄ הַנּוֹתָרֹת • הָרְעוּעוֹת שֶׁבָּהֶן, הַחוֹלוֹת וְהָעֲקֵרוֹת, שֶׁאֵינָן אֶלָּא שְׁיָרִים, אוֹתָן מָסַר לוֹ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

הַכְּבָשִׂים הַשְּׁחוּמִים הַחֲדָשִׁים שֶׁיִּוָּוְלְדוּ – **יִהְיוּ שֶׁלִּי** כְּשָׂכָר עַל עֲבוֹדָתִי, וְאוּלָם בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ הַחֲדָשִׁים עִם הַיְשָׁנִים, לָכֵן, **אוֹתָן** הַנְּקוּדִים וְהַטְּלוּאִים וְהַשְּׁחוּמִים **שֶׁיֶּשְׁנָן עַכְשָׁיו, הַפְרֵשׁ מֵהֶם** – הַפְרֵד אוֹתָם מִשְּׁאָר הַצֹּאן שֶׁתַּחַת יָדִי, **וְהַפְקִידֵם בְּיַד בָּנֶיךָ,** וְאַל תַּשְׁאִירֵם אֶצְלִי, כְּדֵי **שֶׁלֹּא תֹאמַר לִי** אַחַר־כָּךְ **עַל הַנּוֹלָדִים מֵעַתָּה ׳אֵלּוּ הָיוּ שָׁם מִתְּחִלָּה** וְשֶׁלִּי הֵם׳; **וְעוֹד,** כְּדֵי **שֶׁלֹּא תֹאמַר לִי** עַל כָּל הַנּוֹלָדִים בָּעָתִיד: **׳עַל־יְדֵי הַזְּכָרִים** שֶׁלִּי, **שֶׁהֵן נְקוּדִים וּטְלוּאִים, תֵּלַדְנָה הַנְּקֵבוֹת הוּגְמָתָן** (כְּמַרְאֵיהֶם) **מִכָּאן וָאֵילָךְ,** וְהַדִּין נוֹתֵן שֶׁיִּהְיוּ שֶׁלִּי׳. אוּלָם כְּשֶׁתְּסִיר מִן הָעֵדֶר אֶת כָּל הַמִּינִים הַלָּלוּ, מֵעַתָּה יִהְיֶה בְּרוּר שֶׁכָּל הַנְּקוּדִים וְהַטְּלוּאִים נוֹלְדוּ לְאַחַר מִכֵּן וְשֶׁלִּי הֵם (גר״א):

(לג) וְעָנְתָה בִּי וְגוֹ׳. עַל יְדֵי עֵצָה זוֹ תַּעֲמוֹד לִי צִדְקָתִי כְּעֵדוּת, כְּלוֹמַר הַצֶּדֶק יִהְיֶה בְּרוּר וְגָלוּי כְּאִילּוּ הוּא עֵד לְעַצְמוֹ, מִבְּלִי לְהוֹתִיר מָקוֹם לְסָפֵק. שֶׁכְּשֶׁאָבוֹא לְהַפְרִישׁ לְעַצְמִי אֶת הַמִּינִים הַלָּלוּ מִן הָעֵדֶר, **אִם תַּחְשְׁדֵנִי שֶׁאֲנִי נוֹטֵל מִשֶּׁלְּךָ כְּלוּם** (דְּבַר־מָה), **תַּעֲנֶה בִּי צִדְקָתִי** – תָּעִיד לְמַעֲנִי צִדְקָתִי, **כִּי תָבֹא צִדְקָתִי וְתָעִיד עַל שִׂכָרִי לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא בְּעֶדְרִי** שֶׁאַפְרִישׁ לְעַצְמִי **כִּי אִם** עִזִּים **נְקוּדִים וּטְלוּאִים,** וּכְבָשִׂים חוּמִים. **וְכָל** עֵז אוֹ כֶּבֶשׂ **שֶׁתִּמְצָא בָּהֶן שֶׁאֵינוֹ נָקוּד אוֹ טָלוּא אוֹ חוּם, בְּיָדוּעַ** יִהְיֶה **שֶׁגְּנַבְתִּיו לְךָ, וּבִגְנֵבָה הוּא שָׁרוּי אֶצְלִי,** וְהַצֶּדֶק יוֹכִיחַ בְּבֵירוּר גָּמוּר אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁלִּי וְאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁלְּךָ (רא״ם, גר״א):

(לד) הֵן. לְשׁוֹן הַסְכָּמָה **וְקַבָּלַת דְּבָרִים** הוּא, וּכְאוֹמֵר ׳אָכֵן, לוּ יְהִי כִדְבָרֶיךָ׳:

לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ. הַלְוַאי שֶׁתַּחְפֹּץ בְּכָךְ וְלֹא תַּחֲזוֹר בְּךָ (רא״ם):

(לה) וַיָּסַר. מוּסָב עַל לָבָן, שֶׁהֵסִיר **לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ׳:**

הַתְּיָשִׁים. עִזִּים זְכָרִים:

כֹּל אֲשֶׁר לָבָן בּוֹ. מַשְׁמָעוּתוֹ: ׳כָּל אֲשֶׁר מַרְאֶה לָבָן בּוֹ׳, כְּלוֹמַר, אֲפִילּוּ **כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה בּוֹ חֲבַרְבּוּרוֹת לְבָנוֹת** (כְּתָמִים לְבָנִים), הֵסִיר לָבָן מֵעִם יַעֲקֹב, וְלֹא רַק אֶת הַנְּקוּדִים וְהַטְּלוּאִים מַמָּשׁ (גר״א):

וַיִּתֵּן. לָבָן בְּיַד בָּנָיו. כָּל הַפְּעוּלּוֹת בַּכְּתוּבִים הַלָּלוּ, שֶׁאֵין מְפוֹרָשׁ מִי הוּא הָעוֹשֶׂה אוֹתָן [׳וַיָּסַר, ׳וַיִּתֵּן׳, ׳וַיָּשֶׂם׳], הֲרֵי הֵם מַעֲשָׂיו שֶׁל לָבָן, כְּפִי שֶׁמּוּכָח מִתּוֹךְ הָעִנְיָן (רא״ם):

(לו) הַנּוֹתָרוֹת. מַהוּ ׳הַנּוֹתָרוֹת׳? **הָרְעוּעוֹת** (הַחֲלָשׁוֹת) **שֶׁבָּהֶן, הַחוֹלוֹת וְהָעֲקֵרוֹת שֶׁאֵינָן** נֶחֱשָׁבוֹת **אֶלָּא**

(לז) וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן וַיְפַצֵּל בָּהֵן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחְשֹׂף הַלְּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת:

לז וּנְסִיב לֵהּ יַעֲקֹב חוּטְרִין דִּלְבָן רַטִיבִין דִּדְלוּז וְדִדְלוּף וְקַלִיף בְּהוֹן קְלִפִין חִוָרִין קְלוּף חִוָר דִּי עַל חוּטְרַיָּא:

רש״י◄ **מַקַּל לִבְנֶה** • עֵץ הוּא וּשְׁמוֹ לִבְנֶה, כְּמַה דְּתִימָא (הושע ד) ״תַּחַת אַלּוֹן וְלִבְנֶה״. וְאוֹמֵר אֲנִי, הוּא שֶׁקּוֹרִין טרינבל״ל, שֶׁהוּא לָבָן. **לַח** • כְּשֶׁהוּא רָטֹב. **וְלוּז** • וְעוֹד לָקַח מַקֵּל לוּז, עֵץ שֶׁגְּדֵלִין בּוֹ אֱגוֹזִים דַּקִּים, קולדר״י בְּלַעַ״ז. **וְעַרְמוֹן** • קשטניי״ר בְּלַעַ״ז. **פְּצָלוֹת** • קְלוּפִים קְלוּפִים, שֶׁהָיָה עוֹשֵׂהוּ מְנֻמָּר. **מַחְשֹׂף הַלְּבָן** • גִּלּוּי לֹבֶן שֶׁל מַקֵּל, כְּשֶׁהָיָה קוֹלְפוֹ הָיָה נִרְאֶה וְנִגְלֶה לֹבֶן שֶׁלּוֹ בִּמְקוֹם הַקְּלוּף.

(לח) וַיַּצֵּג אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיֵּחַמְנָה בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת:

לח וּדְעִיץ יָת חוּטְרַיָּא דִּי קַלִיף בִּרְהָטַיָּא אֲתַר בֵּית שָׁקְיָא דְּמַיָּא אֲתַר דְּאָתָן (נ״י דְּאָתְיָן) עָנָא לְמִשְׁתֵּי לְקֳבְלֵהוֹן דְּעָנָא וּמִתְיַחֲמָן בְּמֵיתֵיהוֹן לְמִשְׁתֵּי:

רש״י◄ **וַיַּצֵּג** • ׳וּדְעִיץ׳, לְשׁוֹן תְּחִיבָה וּנְעִיצָה הִיא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּית, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּגְּמָרָא: ׳דָּצָה וְשָׁלְפָה׳, ׳דָּץ בֵּיהּ מִידֵי׳, דָּצָה כְּמוֹ דָּעֲצָה, אֶלָּא שֶׁמְּקַצֵּר אֶת לְשׁוֹנוֹ. **בָּרְהָטִים** • בִּמְרוּצוֹת הַמַּיִם, בַּבְּרֵכוֹת הָעֲשׂוּיוֹת בָּאָרֶץ לְהַשְׁקוֹת שָׁם הַצֹּאן. **אֲשֶׁר תָּבֹאנָן וְגוֹ׳** • בָּרְהָטִים אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת, שָׁם הִצִּיג הַמַּקְלוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן. **וַיֵּחַמְנָה וְגוֹ׳** • הַבְּהֵמָה רוֹאָה אֶת הַמַּקְלוֹת וְהִיא נִרְתַּעַת לַאֲחוֹרֶיהָ, וְהַזָּכָר רוֹבְעָהּ, וְיוֹלֶדֶת כַּיּוֹצֵא בּוֹ. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר: הַמַּיִם נַעֲשִׂין זֶרַע בִּמְעֵיהֶן וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכָר, וְזֶהוּ: ״וַיֵּחַמְנָה וְגוֹ׳״ (רַצָּה לוֹמַר, בְּתֵבָה זוֹ הִתְחַבְּרוּ לְשׁוֹן זָכָר וּנְקֵבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב אַבְרָהָם בֶּן עֶזְרָא)◆

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

שִׂירִים מִן הָעֵדֶר, וְאֵינָן מוֹלִידוֹת הַרְבֵּה, **אוֹתָן מָסַר לוֹ** לָבָן לְיַעֲקֹב, כְּדֵי לְהַמְעִיט שְׂכָרוֹ בְּכָל הָאֶפְשָׁר (יפ״ת):

(לז) מַקַּל לִבְנֶה. מִין **עֵץ הוּא וּשְׁמוֹ ׳לִבְנֶה׳, כְּמָה דְּתִימָא** – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד, יג) **׳תַּחַת אַלּוֹן וְלִבְנֶה׳** [תַּחַת מִינֵי הָעֵצִים אַלּוֹן וְלִבְנֶה]. ומוסיף רש״י: **וְאוֹמֵר אֲנִי,** שֶׁהַלִּבְנֶה **הוּא** הָעֵץ **שֶׁקּוֹרִין טרינבל״א בְּלַעַ״ז, שֶׁהוּא** עֵץ **לָבָן:**

לַח. אֵין זֶה מִין עֵץ נוֹסָף, אֶלָּא תּוֹאַר עַל מַקֵּל הַלִּבְנֶה, שֶׁנְּטָלוֹ **כְּשֶׁהוּא רָטוֹב:**

לוּז. אֵין זֶה תּוֹאַר עַל מַקֵּל הַלִּבְנֶה, אֶלָּא מִין עֵץ נוֹסָף, וּכְלוֹמַר: **וְעוֹד** דָּבָר **לָקַח – מַקֵּל לוּז,** וְהוּא **עֵץ שֶׁגְּדֵלִין בּוֹ אֱגוֹזִים דַּקִּים** (קְטַנִּים). **קולדר״י בְּלַעַ״ז** (רא״ם):

וְעַרְמוֹן. קשטניי״ר בְּלַעַ״ז:

פְּצָלוֹת. ׳פְּצָלוֹת׳ פֵּירוּשׁוֹ **קְלוּפִים קְלוּפִים** לְכָל אוֹרֶךְ הַמַּקֵּל, שֶׁהָיָה מְקַלֵּף מִקְצָתוֹ וּמַשְׁאִיר מִקְצָתוֹ, עַד **שֶׁהָיָה עוֹשֵׂהוּ מְנֻמָּר,** כְּעֵין מַרְאֵה ׳נְקוּדִים׳ וּ׳טְלוּאִים׳:

מַחְשֹׂף הַלָّבָן. ׳מַחְשׂוֹף׳ הוּא לְשׁוֹן גִּילּוּי, וּ׳מַחְשׂוֹף הַלָּבָן׳ הָאָמוּר כָּאן, פֵּירוּשׁוֹ **גִּלּוּי הַלּוֹבֶן** הַפְּנִימִי **שֶׁל הַמַּקֵּל,** שֶׁגּוּפוֹ שֶׁל הֶעָנָף לָבָן הוּא, אֶלָּא שֶׁקְּלִיפָּתוֹ הַכֵּהָה מְכַסָּה עָלָיו. וּבָא הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ מַהוּ ׳פְּצָלוֹת לְבָנוֹת׳, שֶׁאֵין פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהַקְּלִיפָּה לְבָנָה, אֶלָּא שֶׁהַחֵלֶק שֶׁמִּתְגַּלֶּה בַּהֲסָרַת הַקְּלִיפָּה לָבָן הוּא, **שֶׁכְּשֶׁהָיָה קוֹלְפוֹ הָיָה נִרְאֶה וְנִגְלֶה לוֹבֶן שֶׁלּוֹ בַּמְּקוֹם הַקְּלוּף:**

(לח) וַיַּצֵּג. תַּרְגּוּמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: **׳וּדְעִיץ׳. לְשׁוֹן תְּחִיבָה וּנְעִיצָה** (הַכְנָסַת דָּבָר בְּחוֹזֶק) **הוּא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי,** שֶׁנָּעַץ אֶת הַמַּקְלוֹת בְּתוֹךְ הַקַּרְקַע, **וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּתַּלְמוּד** לְשׁוֹן זֶה, כְּגוֹן: **׳דָּצָה וּשְׁלָפָהּ׳** (שבת נ:) [נָעַץ אוֹתָהּ בָּעָפָר, וְחָזַר וְהוֹצִיאָהּ מִמֶּנּוּ]. וְכֵן: **׳דָּץ בֵּיהּ מִידֵי׳** (חולין צג:) [נָעַץ בּוֹ דְּבַר־מָה]. וְלְשׁוֹן **׳דָּצָה׳** שֶׁבַּתַּלְמוּד, הוּא **כְּמוֹ ׳דְּעָצָה׳** שֶׁבְּאוּנְקְלוֹס, **אֶלָּא** שֶׁהַתַּלְמוּד **מְקַצֵּר אֶת לְשׁוֹנוֹ:**

בָּרְהָטִים. ׳רְהָט׳ הוּא לְשׁוֹן ׳רִיצָה׳, וּ׳בָּרְהָטִים׳ פֵּירוּשׁוֹ **בִּמְרוּצוֹת הַמַּיִם** – בַּמָּקוֹם שֶׁהַמַּיִם רָצִים, – **בְּבְרֵכוֹת** הַמַּיִם **הָעֲשׂוּיוֹת בָּאָרֶץ,** וְהֵם נִקְרָאִים ׳שִׁקָּתוֹת׳ שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים **לְהַשְׁקוֹת שָׁם** אֶת **הַצֹּאן** (רא״ם):

אֲשֶׁר תָּבֹאנָן הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן. כְּלוֹמַר, **בָּרְהָטִים** הַלָּלוּ **אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת** בָּהֶם, **שָׁם הִצִּיג** אֶת **הַמַּקְלוֹת, לְנֹכַח הַצֹּאן** הָעוֹמְדוֹת וְשׁוֹתוֹת [וּפֵירוּשׁ הַכָּתוּב כָּךְ הוּא: אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּיצֵל, הֶעֱמִיד יַעֲקֹב בְּתוֹךְ מְרוּצַת הַמַּיִם שֶׁבִּבְרֵיכוֹת הַשְּׁתִיָּה, שֶׁהוּא הַמָּקוֹם שֶׁהַצֹּאן בָּאוֹת לִשְׁתּוֹת שָׁם. וְסִיֵּדֵר אוֹתָם בְּאוֹפֶן שֶׁיּוּצְגוּ הַמַּקְלוֹת מוּל פְּנֵיהֶם בִּשְׁעַת שְׁתִיָּיתָם] (גר״א):

וַיֵּחַמְנָה. הַמַּקְלוֹת הַלָּלוּ גָּרְמוּ לַנְּקֵבוֹת לְהִתְעַבֵּר, שֶׁ**הַבְּהֵמָה** הָיְתָה **רוֹאָה אֶת הַמַּקְלוֹת** הַמְנוּמָּרִים, **וְהִיא נִרְתַּעַת** וְנִבְהֶלֶת **לַאֲחוֹרֶיהָ** מֵחֲמַת מַרְאֵיהֶם הַמְשׁוּנֶּה, **וְהַזָּכָר** שֶׁעוֹמֵד אַחֲרֶיהָ **רוֹבְעָהּ,** וְכֵיוָן שֶׁבָּאוֹתָהּ שָׁעָה הִיא רוֹאָה בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ צוּרוֹת מְנוּמָּרוֹת, הֲרֵי הִיא **יוֹלֶדֶת** וְלָדוֹת מְנוּמָּרִים **כַּיּוֹצֵא בּוֹ.** אֲבָל **רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר** כִּי בְּדֶרֶךְ נֵס נִתְעַבְּרוּ, שֶׁ**הַמַּיִם** עַצְמָם הָיוּ **נַעֲשִׂין זֶרַע בִּמְעֵיהֶן, וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכָר, וְזֶהוּ** שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: **׳וַיֵּחַמְנָה** בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת׳, שֶׁהַשְּׁתִיָּה עַצְמָהּ חִמַּמְתָּן (ב״ר):

(לט) **וַיֵּחֲמֻ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת וַתֵּלַדְנָה הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלֻאִים:**

לט וְאִתְיַחֲמָא עָנָא בְּחוּטְרַיָּא וִילִידָא עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּרְקוֹעִין:

רש״י◄ **אֶל־הַמַּקְלוֹת•** אֶל מַרְאוֹת הַמַּקְלוֹת. **עֲקֻדִּים•** מְשֻׁנִּים בִּמְקוֹם עֲקִידָתָן, הֵם קַרְסֻלֵּי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן.

(מ) **וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן:**

מ וְאַמְרַיָּא אַפְרֵשׁ יַעֲקֹב וִיהַב בְּרֵישׁ עָנָא כָּל דִּרְגּוֹל וְכָל דִּשְׁחוּם בְּעָנָא דְּלָבָן וְשַׁוִּי לֵהּ עֲדָרִין בִּלְחוֹדוֹהִי וְלָא עֲרַבְנוּן עִם עָנָא דְּלָבָן:

רש״י◄ **וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב•** הַגּוֹלְדִים עֲקֻדִּים נְקֻדִּים, הִבְדִּיל וְהִפְרִיד לְעַצְמָן וְעָשָׂה אוֹתָן עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ, וְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ הָעֵדֶר הֶעָקוּד לִפְנֵי הַצֹּאן וּפְנֵי הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת אֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד״, שֶׁהָיוּ פְּנֵי הַצֹּאן אֶל הָעֲקֻדִּים וְאֶל כָּל חוּם שֶׁמָּצָא בְּצֹאן לָבָן. **וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים•** כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי.

(מא) **וְהָיָה בְּכָל־יַחֵם הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיַחֲמֵנָה בַּמַּקְלוֹת:**

מא וַהֲוֵי בְּכָל עִדַּן דְּמִתְיַחֲמָן עָנָא מְבַכַּרְתָּא וּמְשַׁוִּי יַעֲקֹב יָת חוּטְרַיָּא לְעֵינֵי עָנָא בִּרְהָטַיָּא לְיַחֲמוּתְהוֹן בְּחוּטְרַיָּא:

רש״י◄ **הַמְקֻשָּׁרוֹת•** כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳הַבְּכִירוֹת׳, וְאֵין לוֹ עֵד בַּמִּקְרָא. וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ עִם (שמואל ב טו) ״אֲחִיתֹפֶל בַּקּוֹשְׁרִים״, (שם) ״וַיְהִי הַקֶּשֶׁר אַמִּיץ״, אוֹתָן הַמִּתְקַשְּׁרוֹת יַחַד לְמַהֵר עִבּוּרָן.

(מב) **וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וְהָיָה הָעֲטֻפִים לְלָבָן וְהַקְּשֻׁרִים לְיַעֲקֹב:**

מב וּבְלַקִּישׁוּת עָנָא לָא מְשַׁוִּי וַהֲווֹ לַקִּישָׁא לְלָבָן וּבַכִּירַיָּא לְיַעֲקֹב:

רש״י◄ **וּבְהַעֲטִיף•** לְשׁוֹן אַחוּר, כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳וּבְלַקִּישׁוּת׳. וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ עִם: (ישעיה ג) ״הַמַּחֲלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת״, לְשׁוֹן עֲטִיפַת כְּסוּת, כְּלוֹמַר מִתְעַטְּפוֹת בְּעוֹרָן וְצַמְרָן, וְאֵינָן מִתְאַוּוֹת לְהִתְיַחֵם עַל יְדֵי הַזְּכָרִים.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(לט) אֶל הַמַּקְלוֹת. כְּלוֹמַר, כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַמְּמוּ **אֶל** מוּל **מַרְאוֹת הַמַּקְלוֹת** שֶׁהָיוּ מְנוּמָּרִים, עַל־כֵּן יָלְדוּ הַצֹּאן עֲקוּדִים נְקוּדִים וּטְלוּאִים:

עֲקוּדִים. ׳עֲקִידָה׳ פֵּירוּשָׁהּ קְשִׁירַת הָרַגְלַיִם (ראה רש״י לעיל כב, ט), וְנִקְרְאוּ הַלָּלוּ ׳עֲקוּדִים׳ עַל־שֵׁם שֶׁהָיוּ **מְשׁוּנִים** – שׁוֹנִים בְּמַרְאֵיהֶם **בִּמְקוֹם עֲקִידָתָם** – בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁעוֹקְדִים אוֹתָם, שֶׁ**הֵם קַרְסוּלֵי יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם,** בִּמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ נִשְׁתַּנָּה גִּוּוֹן עוֹרָם מִכָּל גּוּפָם:

(מ) וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב. מִמִּין הַכְּבָשִׂים לָקַח יַעֲקֹב לְעַצְמוֹ רַק אֶת הַחוּם (לעיל פסוק לג) וְאִילּוּ כָּל הַכְּבָשִׂים **הַגּוֹלְדִים עֲקוּדִים** אוֹ **נְקוּדִים** אוֹ טְלוּאִים, **הִבְדִּיל** יַעֲקֹב **וְהִפְרִישׁ** אוֹתָן **לְעַצְמָן, וְעָשָׂה אוֹתָן** – כָּל סוּג וְסוּג **עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ, וְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ הָעֵדֶר הָעָקוּד לִפְנֵי** שֶׁאֶר **הַצֹּאן,** כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הָעֲקוּדִים וְהַנְּקוּדִים הוֹלְכִים רִאשׁוֹנִים, **וְיִהְיוּ פְּנֵי הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת** (מַבִּיטוֹת) **אֲלֵיהֶם** וְעַל־יְדֵי זֶה תֵּלַדְנָה הָעִזִּים אַף הֵן עֲקוּדִים וּנְקוּדִים כְּדוּגְמָתָם. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר** הַכָּתוּב: **וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל עָקֹד,** כְּלוֹמַר **שֶׁהָיוּ פְּנֵי הַצֹּאן** מוּפְנוֹת וּמִסְתַּכְּלוֹת **אֶל הָעֲקוּדִים** [וְכֵן אֶל הַנְּקוּדִים וְהַטְּלוּאִים], **וְכֵן אֶל כָּל** עֵז **חוּם שֶׁמָּצָא בְּצֹאן לָבָן** – שֶׁגַּם אוֹתָם הִפְרִיד לְעֵדֶר לְבַדּוֹ וְהִנְהִיגָם לִפְנֵי שְׁאָר הַצֹּאן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַצֹּאן מַבִּיטוֹת בָּהֶם וְיוֹלְדוֹת כְּמוֹתָם (רא״ם, מהרש״ל):

וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים. כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁקִּיבְּצָם וְעָשָׂה אוֹתָם עֲדָרִים עֲדָרִים לְחוּד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מַשְׁפִּיעוֹת מִמַּרְאֵיהֶן עַל הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם:

(מא) הַמְקֻשָּׁרוֹת. כְּתַרְגּוּמוֹ ׳מְבַכַּרְיָא׳ – **הַבְּכִירוֹת.** כְּלוֹמַר, הַצֹּאן הַמַּקְדִּימוֹת לְהִתְעַבֵּר וּלְהוֹלִיד. **וְאֵין לוֹ עֵד** – דּוּגְמָא דּוֹמָה **בַּמִּקְרָא לְהוֹכִיחַ עָלָיו** שֶׁכָּךְ פֵּירוּשׁוֹ. **וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ** – מְנַחֵם בֶּן סָרוּק דִּימָה וְהִשְׁוָוה אֶת הַכָּתוּב הַזֶּה, ׳הַצֹּאן הַמְקוּשָּׁרוֹת׳, **עִם** הַכָּתוּב **׳אֲחִיתוֹפֶל בַּקּוֹשְׁרִים׳** (שמואל־ב טו, לא) [אֲחִיתוֹפֶל נִמְצָא בֵּין הַמּוֹרְדִים שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ יַחְדָּיו לִמְרוֹד בַּמֶּלֶךְ דָּוִד], וְכֵן: **׳וַיְהִי הַקֶּשֶׁר אַמִּיץ׳** (שם פסוק יב) [קֶשֶׁר הַמֶּרֶד חָזָק]. שֶׁאַף ׳הַמְקוּשָּׁרוֹת׳ הָאָמוּר כָּאן הוּא לְשׁוֹן ״קֶשֶׁר״, וּכְלוֹמַר **אוֹתָן** הַצֹּאן **הַמִּתְקַשְּׁרוֹת יַחַד** עִם הַזְּכָרִים **לְמַהֵר עִיבּוּרָן:**

(מב) וּבְהַעֲטִיף. לְפִי אוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם ׳הַמְקוּשָּׁרוֹת׳ ׳הַבְּכִירוֹת וְהַמַּקְדִּימוֹת׳, הֲרֵי כָּאן הַכָּתוּב מְדַבֵּר עַל הִיפּוּכָם,

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים:

מג וּתְקֵיף גַּבְרָא לַחֲדָא לַחֲדָא וַהֲווֹ לֵהּ עָן סַגִּיאָן וַאמְהָן וְעַבְדִּין וְגַמְלִין וַחֲמָרִין:

רש״י◂ **צֹאן רַבּוֹת.** פָּרוֹת וְרָבוֹת יוֹתֵר מִשְּׁאָר צֹאן. **וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים.** מָכַר צֹאנוֹ בְּדָמִים יְקָרִים וְלוֹקֵחַ לוֹ כָּל אֵלֶּה.

לא (א) וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה:

א וּשְׁמַע יָת פִּתְגָמֵי בְּנֵי לָבָן דְּאָמְרִין נְסִיב יַעֲקֹב יָת כָּל דִּי לְאָבוּנָא וּמִדִּי לְאָבוּנָא קְנָא יָת כָּל נִכְסַיָּא הָדֵין:

רש״י◂ **עָשָׂה.** כָּנַס, כְּמוֹ: (שמואל א יד) ״וַיַּעַשׂ חַיִל, וַיַּךְ אֶת עֲמָלֵק״.

(ב) וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם:

ב וַחֲזָא יַעֲקֹב יָת סְבַר אַפֵּי לָבָן וְהָא לֵיתוֹהִי עִמֵּהּ כְּמֵאתְמָלֵי וּמִדְּקַמּוֹהִי:

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:

ג וַאֲמַר יְיָ לְיַעֲקֹב תּוּב לְאַרְעָא דַאֲבָהָתָךְ וּלְיַלְדָתָךְ וִיהֵי מֵימְרִי בְּסַעְדָּךְ:

רש״י◂ **שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ.** וְשָׁם אֶהְיֶה עִמָּךְ, אֲבָל בְּעוֹדְךָ מְחֻבָּר לַטָּמֵא, אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ (ב״ר).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טו עמ׳ 201)

בְּעוֹדְךָ מְחֻבָּר לַטָּמֵא אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ (רש״י לא, ג) לְפִי שִׁיטַת רַשִׁ״י בִּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לֹא הָיְתָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן הָאָבוֹת קְדֻשָּׁה מְיֻחֶדֶת. וְאָזִיל כָּאן לְשִׁיטָתוֹ, שֶׁהַמְּנִיעָה לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה הָיְתָה הַחִבּוּר לַטָּמֵא, לֹא שְׁהוּתוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ.

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנוֹ:

ד וּשְׁלַח יַעֲקֹב וּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה לְחַקְלָא לְוַת עָנֵהּ:

רש״י◂ **וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה.** לְרָחֵל תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לְלֵאָה, שֶׁהִיא הָיְתָה עֲקֶרֶת הַבַּיִת, שֶׁבִּשְׁבִילָהּ נִזְדַּוֵּג

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

וְהוּא **לְשׁוֹן אִיחוּר; כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וּבְלַקִּישׁוּת'** [כְּמוֹ 'מַלְקוֹשׁ' (דברים יא, יד) – הַגֶּשֶׁם הָאַחֲרוֹן], וְהֵן הַצֹּאן הַמְאַחֲרוֹת לְהִתְעַבֵּר וְאֵינָן מוֹלִידוֹת מַהֵר. **וּמְנַחֵם** שֶׁפֵּירֵשׁ אֶת 'הַמְקוּשָּׁרוֹת' – 'הַמִּתְחַבְּרוֹת', **חִבְּרוֹ** – דִּימָּה וְהִשְׁוָוה אֶת הַכָּתוּב הַזֶּה, 'וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן', **עִם** הַכָּתוּב: **'הַמִּחֲלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת'** (ישעיה ג, כב) [הַלְּבוּשִׁים וְהַכִּיסּוּיִים] **לְשׁוֹן עֲטִיפַת כְּסוּת,** וְזוֹהִי הִתְעַטְּפוּת הַצֹּאן, **כְּלוֹמַר, מִתְעַטְּפוֹת** וּמִתְכַּנְּסוֹת **בְּתוֹךְ עוֹרָן וְצַמְרָן וְאֵינָן מִתְאַוּוֹת לְהִתְיַיחֵם עַל־יְדֵי הַזְּכָרִים,** וּמְאַחֲרוֹת לְהִתְעַבֵּר:

(מג) צֹאן רַבּוֹת. לֹא אָמַר הַכָּתוּב 'צֹאן רַב' כְּדַרְכּוֹ, אֶלָּא 'צֹאן רַבּוֹת', שֶׁיֵּשׁ בְּמַשְׁמָעוֹ גַּם לְשׁוֹן 'מִתְרַבּוֹת', לִרְמוֹז שֶׁהָיוּ הַצֹּאן **פָּרוֹת וְרָבוֹת – יוֹתֵר מִשְּׁאָר צֹאן** מוֹלִידוֹת וְלָדוֹת (גו״א):

וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים. מָה עִנְיָן כָּל הַקִּנְיָינִים הַלָּלוּ לְכָאן? אֶלָּא לְפִי שֶׁהָיָה צֹאנוֹ מְשׁוּבָּח מִשְּׁאָר צֹאן, הָיָה **מוֹכֵר צֹאנוֹ בְּדָמִים יְקָרִים, וְלוֹקֵחַ לוֹ** בַּדָּמִים הַלָּלוּ **כָּל אֵלֶּה** (רא״ם):

לא (א) עָשָׂה. כְּלוֹמַר **כָּנַס** – אָסַף וְצָבַר רְכוּשׁ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ לְשׁוֹן 'עַשִּׂיָּה' בְּמַשְׁמָעוּת שֶׁל כִּינּוּס וּצְבִירָה, **כְּמוֹ: 'וַיַּעַשׂ חַיִל וַיַּךְ אֶת עֲמָלֵק'** (שמואל־א יד, מח) [קִבֵּץ וְכִנֵּס אַנְשֵׁי חַיִל וְהִכָּה אֶת עֲמָלֵק]:

(ג) שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ. וְרַק **שָׁם אֶהְיֶה עִמָּךְ** לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ, **אֲבָל בְּעוֹדְךָ** שׁוֹהֶה כָּאן וְהִנְּךָ **מְחוּבָּר לְלָבָן הַטָּמֵא, אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ** (ב״ר):

(ד) וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה. אַף־עַל־פִּי שֶׁלֵּאָה גְּדוֹלָה מֵרָחֵל וּבָנֶיהָ מְרוּבִּים מִשֶּׁלָּהּ, הִקְדִּים יַעֲקֹב לִקְרוֹא **לְרָחֵל תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ לְלֵאָה,** לְפִי **שֶׁהִיא** (רָחֵל) **הָיְתָה עֲקֶרֶת הַבַּיִת** – הָאִשָּׁה הָעִיקָּרִית בְּבֵיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, **שֶׁרַק בִּשְׁבִילָהּ נִזְדַּוֵּג** (הִתְחַבֵּר) **יַעֲקֹב עִם**

יַעֲקֹב עִם לָבָן, וְאַף בָּנֶיהָ שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בַּדָּבָר, שֶׁהֲרֵי בּוֹעַז וּבֵית דִּינוֹ מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה אוֹמְרִים: "כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם וְגוֹ'", הִקְדִּימוּ רָחֵל לְלֵאָה.

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמֹל שִׁלְשֹׁם וֵאלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי:

ה וַאֲמַר לְהֵן חָזֵי אֲנָא יָת סְבַר אַפֵּי אֲבוּכֵן אֲרֵי לֵיתוֹהִי עִמִּי כְּמֵאִתְמָלִי וּמִדְּקַדְמוֹהִי וֵאלָהֵהּ דְּאַבָּא הֲוָה בְּסַעְדִּי:

(ו) וְאַתֵּנָה יְדַעְתֶּן כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן:

ו וְאַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרֵי בְּכָל חֵילִי פְּלַחִית יָת אֲבוּכֵן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק כה, עמוד 147 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה

כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: (לא, ו)

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּסוֹף הִלְכוֹת שְׂכִירוּת: "כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּזַהֵר בַּעַל־הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שְׂכַר עָנִי, וְלֹא יְעַכְּבֶנּוּ, כָּךְ הָעָנִי מְזַהֵר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת, וִיבַטֵּל מְעַט בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן.. וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר כִּי בְּכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן...".

נִמְצָא, דְּזֶה שֶׁ"חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ" לְמֵדִים מֵעֲבוֹדַת יַעֲקֹב בְּבֵית לָבָן הָאֲרַמִּי בְּחָרָן.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל (אבות פרק ב משנה טז) "נֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלַאכְתְּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שְׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ", שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַ"פּוֹעֲלִים" שֶׁחַיָּבִים לַעֲשׂוֹת אֶת "מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת" - הַקָּבָּ"ה.

וְהִנֵּה, אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁ"מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת" בַּעֲבוֹדַת ה' הִיא דַּוְקָא כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּדְבָרִים נַעֲלִים, כְּגוֹן תּוֹרָה וּתְפִלָּה, אַךְ כְּשֶׁמִּתְעַסְּקִים בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֵין זוֹ מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה.

וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה, שֶׁלְּמֵדִים דִּינֵי מְלֶאכֶת פּוֹעֵל דַּוְקָא מֵעֲבוֹדַת יַעֲקֹב אֵצֶל לָבָן, שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּאֲוִירָה קְדוֹשָׁה כְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אֶלָּא בְּחָרָן שֶׁהָיָה "חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם", וַאֲפִילוּ מָקוֹם כָּזֶה הֶעֱלָה יַעֲקֹב, וְעָשָׂהוּ מָכוֹן לִשְׁבִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וּכְמוֹ כֵן בַּעֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּשֶׁמִּתְעַסְּקִים בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, מָקוֹם שֶׁ"אֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ" (לשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ו), וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לִהְיוֹת מָקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִתְגַּלֶּה אוֹר קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִנֵּה עֲבוֹדָה כָּזוֹ נִקְרֵאת "מְלַאכְתּוֹ" שֶׁל הַקָּבָּ"ה, כִּי חֲרִי זֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּתְגַּלֶּה שְׁכִינָתוֹ גַּם בְּמָקוֹם כָּזֶה, וּכְמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל (תנחומא נשא טז, ובכמה מקומות. וראה תניא ריש פרק ל"ו) "נִתְאַוָּה הַקָּבָּ"ה לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים".

(ז) וַאֲבִיכֶן הֵתֵל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי:

ז וַאֲבוּכֵן שַׁקַּר בִּי וְאַשְׁנִי יָת אַגְרִי עֲשַׂר זִמְנִין וְלָא שָׁבְקֵהּ יְיָ לְאַבְאָשָׁא עִמִּי:

רש"י◄ **עֲשֶׂרֶת מֹנִים•** אֵין 'מוֹנִים' פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. **מֹנִים•** לְשׁוֹן סְכוּם כְּלַל הַחֶשְׁבּוֹן, וְהֵן עֲשִׂירִיּוֹת, לָמַדְנוּ שֶׁהֶחֱלִיף תְּנָאוֹ מֵאָה פְּעָמִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לָבָן לְהִשְׁתַּעְבֵּד לוֹ; **וְאַף בָּנֶיהָ שֶׁל לֵאָה** הֵיוּ **מוֹדִים בַּדָּבָר,** שֶׁרָחֵל הִיא עִיקָּרוֹ שֶׁל בַּיִת וְקוֹדֶמֶת לְלֵאָה, **שֶׁהֲרֵי בּוֹעַז וּבֵית־דִּינוֹ** הָיוּ **מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה,** שֶׁהוּא בֶּן לֵאָה, וְעִם זֹאת כְּשֶׁבֵּרְכוּ אֶת בּוֹעַז וְרוּת הָיוּ **אוֹמְרִים:** 'יִתֵּן ה' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתֶךָ **כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם' וְגוֹ'** (רות ד, יא), הֲרֵי שֶׁאַף הֵם **הִקְדִּימוּ רָחֵל לְלֵאָה:**

(ז) עֲשֶׂרֶת מֹנִים. אֵין לְשׁוֹן **'מוֹנִים'** מִתְפָּרֵשׁ בְּמִסְפָּר **פָּחוּת מֵעֲשָׂרָה,** וּכְדִלְהַלָּן: **מֹנִים.** הוּא **לְשׁוֹן סְכוּם כְּלַל הַחֶשְׁבּוֹן.** כְּלוֹמַר, אֵין זֶה מִסְפָּר יָחִיד, אֶלָּא סְכוּם מִנְיָן שָׁלֵם שֶׁהַדֶּרֶךְ לְסַכֵּם אוֹתוֹ לְמִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ (עֲשָׂרוֹת, מֵאוֹת, אֲלָפִים), וְהַ'מּוֹנִים' הָאֲמוּרִים כָּאן **הֵן עֲשִׂירִיּוֹת** – סְכוּמִים שֶׁל עֲשָׂרָה־עֲשָׂרָה [שֶׁלְּאַחַר כָּל מִנְיָן שָׁלֵם חוֹזֶרֶת הַסְּפִירָה לִתְחִילָּתָהּ 'אַחַד עָשָׂר' 'שְׁנֵים עָשָׂר'; 'עֶשְׂרִים וְאֶחָד' 'עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם' וכו']. וְאִם־כֵּן 'עֲשֶׂרֶת מוֹנִים' הֵם עֶשֶׂר עֲשִׂירִיּוֹת, מִכָּאן **לָמַדְנוּ שֶׁהֶחֱלִיף תְּנָאוֹ** – הֵפֵר לָבָן אֶת תְּנָאֵי הַשָּׂכָר שֶׁהִסְכִּים עִמּוֹ **מֵאָה פְּעָמִים** (גר"א):

(ח) אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמַר עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים:

ח אִם כְּדֵין הֲוָה אֲמַר נְמוֹרִין יְהֵא אַגְרָךְ וּילִידָן כָּל עָנָא נְמוֹרִין וְאִם כְּדֵין הֲוָה אֲמַר רְגוֹלִין יְהֵא אַגְרָךְ וּילִידָן כָּל עָנָא רְגוֹלִין:

(ט) וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתְּן־לִי:

ט וְאַפְרֵשׁ יְיָ יָת גֵּיתֵי דַאֲבוּכוֹן וִיהַב לִי:

(י) וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים:

י וַהֲוָה בְּעִדַּן דְּאִתְיַחֲמָא עָנָא וּזְקַפִית עַיְנַי וַחֲזִית בְּחֶלְמָא וְהָא תְיָשַׁיָּא דְּסָלְקִין עַל עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּפַצִּיחִין:

רש״י◄ **וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים** • אַף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּילָם לָבָן כֻּלָּם, שֶׁלֹּא יִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן דֵּגְמָתָן, הָיוּ הַמַּלְאָכִים מְבִיאִין אוֹתָן מֵעֵדֶר הַמָּסוֹר בְּיַד בְּנֵי לָבָן לָעֵדֶר שֶׁבְּיַד יַעֲקֹב (ב״ר). **וּבְרֻדִּים** • תַּרְגּוּמוֹ ׳וּפַצִּיחִין׳, פיישימ״ר בְּלַעַ״ז, חוּט שֶׁל לָבָן מַקִּיף אֶת גּוּפָן סָבִיב וַחֲבַרְבּוּרוֹת שֶׁלּוֹ פְּתוּחָה וּמְפֻלֶּשֶׁת מִזּוֹ אֶל זוֹ (סִפְּרִים אֲחֵרִים: מִזַּן אֶל זַן), וְאֵין לִי לְהָבִיא עֵד מִן הַמִּקְרָא.

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי:

יא וַאֲמַר לִי מַלְאָכָא דַיְיָ בְּחֶלְמָא יַעֲקֹב וַאֲמָרִית הָא אָנָא:

(יב) וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָךְ:

יב וַאֲמַר זְקוֹף כְּעַן עַיְנָךְ וַחֲזֵי כָּל תְּיָשַׁיָּא דְּסָלְקִין עַל עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּפַצִּיחִין אֲרֵי גֲלֵי קֳדָמַי יָת כָּל דִּי לָבָן עָבֵד לָךְ:

(יג) אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר עַתָּה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ:

יג אָנָא אֱלָהָא דְּאִתְגְּלֵיתִי עֲלָךְ בְּבֵית אֵל דִּי מְשַׁחְתָּא תַּמָּן קָמָא דִּי קַיְּמְתָּא קֳדָמַי תַּמָּן קְיָם כְּעַן קוּם פּוּק מִן אַרְעָא הָדָא וְתוּב לְאַרְעָא יַלְדוּתָךְ:

רש״י◄ **הָאֵל בֵּית־אֵל** • כְּמוֹ אֵל בֵּית־אֵל, הַהֵ״א יְתֵרָה וְדֶרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, כְּמוֹ: (במדבר לד) ״כִּי אַתֶּם בָּאִים

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(י) **וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים. אַף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּילָם לָבָן כֻּלָּם** – אֶת כָּל הָעֲקוּדִּים, הַנְּקוּדִּים וְהַטְּלוּאִים, כְּדֵי **שֶׁלֹּא יִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן כְּדוּגְמָתָן** (לעיל ל, לה), הֶרְאוּהוּ לְיַעֲקֹב בַּחֲלוֹם אֶת כָּל הַסּוּגִים הַלָּלוּ עוֹלִים עַל צֹאנוֹ, שֶׁמִּלְּבַד חָכְמַת הַמִּקְלוֹת שֶׁעָשָׂה, אַף מִן הַשָּׁמַיִם סִיְּיעוּהוּ, שֶׁ**הָיוּ הַמַּלְאָכִים מְבִיאִין אוֹתָן מֵעֵדֶר הַמָּסוֹר בְּיַד בְּנֵי לָבָן** [שֶׁבִּידֵיהֶם הִפְקִיד לָבָן אֶת הָעֲקוּדִּים הַנְּקוּדִּים וְהַטְּלוּאִים (רש״י לעיל ל, לב)], **לָעֵדֶר שֶׁבְּיַד יַעֲקֹב,** וְהָיוּ בָּאִים עַל צֹאנוֹ וּמוֹלִידוֹת כְּדוּגְמָתָם (ב״ר) (ע״פ משכ״ל):

וּבְרֻדִּים. פֵּירוּשׁוֹ **כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳וּפַצִּיחִין׳** – פְּתוּחִים. וּ׳פִּיצּוּחַ׳ הוּא לְשׁוֹן ׳פְּתִיחָה׳ (ראה רש״י לעיל כה, טז). **פיישי״ר בְּלַעַ״ז.** שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּאִילוּ **חוּט שֶׁל לָבָן מַקִּיף אֶת גּוּפוֹ סָבִיב, וַחֲבַרְבּוּרוֹת** הַלְּבָנוֹת **שֶׁלּוֹ** (כְּתָמָיו), צוּרָתָן **פְּתוּחָה וּמְפוּלֶּשֶׁת מִזּוֹ אֶל זוֹ (ס״א: מִזַּן אֶל זַן).** כְּלוֹמַר הַ׳טְּלָאִים׳ שֶׁעַל גּוּפָם נוֹגְעִים זֶה בָּזֶה, וְאֵין הֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם (בְּשׁוֹנָה מִסְּתָם ׳טְלוּאִים׳ שֶׁכְּתָמָיו מוּפְרָדִים) עַד שֶׁיּוֹצְרִים כְּמִין קַו רָצוּף הַנִּמְשָׁךְ עַל כָּל גּוּפוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִמִּינֵי הַגְּוָונִים הַכְּלוּלִים בִּשְׂכָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וּמְעִיר רש״י: **וְאֵין לִי לְהָבִיא עֵד** – דּוּגְמָא דּוֹמָה **מִן הַמִּקְרָא** שֶׁיּוֹכִיחַ שֶׁכָּךְ פֵּירוּשׁוֹ:

(יג) **הָאֵל בֵּית אֵל.** מַשְׁמָעוּתוֹ **כְּמוֹ ׳אֵל בֵּית אֵל׳** [הָ׳אֵל׳ שֶׁנִּגְלָה אֵלֶיךָ בְּ׳בֵית־אֵל׳] **וְהַהֵ״א יְתֵירָה** כָּאן, [שֶׁהֲרֵי אֵין זוֹ הֵ״א הַיְדִיעָה, לְפִי שֶׁאֵין הֵ״א הַיְדִיעָה בָּאָה לִפְנֵי תֵּיבָה נִסְמֶכֶת], **וְדֶרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת** לִפְעָמִים **לְדַבֵּר כֵּן** – לְהוֹסִיף הֵ״א בְּתִחִילַת תֵּיבָה אַף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין צוֹרֵךְ בָּהּ, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים דּוּגְמָא בַּמִּקְרָא: **כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן** (במדבר לד, ב), שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ אַחַת כְּמוֹ ׳אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן׳ (רא״ם, גר״א):

אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן״. **מָשַׁחְתָּ שָׁם** • לְשׁוֹן רִבּוּי וּגְדֻלָּה, כְּשֶׁנִּמְשַׁח לְמַלְכוּת, כָּךְ: ״וַיִּצֹּק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ״, לִהְיוֹת מְשׁוּחָה לַמִּזְבֵּחַ. **אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי** • וְצָרִיךְ אַתָּה לְשַׁלְּמוֹ, שֶׁאָמַרְתָּ: ״יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים״, שֶׁתַּקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

(יד) **וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:**

יד וַאֲתִיבַת רָחֵל וְלֵאָה וַאֲמָרַן לֵהּ הַעוֹד (כְּעַן) לָנָא חֶלָק וְאַחֲסָנָא בְּבֵית אֲבוּנָא:

רש״י ◄ **הַעוֹד לָנוּ** • לָמָּה נְעַכֵּב עַל יָדְךָ מִלָּשׁוּב, כְּלוּם אָנוּ מְיַחֲלוֹת לִירֹשׁ מִנִּכְסֵי אָבִינוּ כְּלוּם בֵּין הַזְּכָרִים?.

(טו) **הֲלֹוא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל אֶת־כַּסְפֵּנוּ:**

טו הֲלָא נוּכְרָאָן אִתְחֲשַׁבְנָא לֵהּ אֲרֵי זַבְּנָנָא וַאֲכַל אַף מֵיכַל יָת כַּסְפָּנָא:

רש״י ◄ **הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ** • אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָתֵת נְדוּנְיָא לִבְנוֹתָיו בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין, נָהַג עִמָּנוּ כְּנָכְרִיּוֹת. **כִּי מְכָרָנוּ** • לְךָ (שֶׁעָבַדְתָּ אוֹתוֹ בְּנוּ י״ד שָׁנָה וְלֹא נְתָנוּ לְךָ אֶלָּא) **בִּשְׂכַר הַפְּעֻלָּה. אֶת־כַּסְפֵּנוּ** • שֶׁעִכֵּב דְּמֵי שְׂכַר פְּעֻלָּתְךָ.

(טז) **כִּי כָל־הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה:**

טז אֲרֵי כָּל עוּתְרָא דִּי אַפְרֵשׁ יְיָ מֵאֲבוּנָא דִּילָנָא הוּא וּלְבָנָנָא וּכְעַן כֹּל דִּי אֲמַר יְיָ לָךְ עֲבֵד:

רש״י ◄ **כִּי כָל־הָעֹשֶׁר** • ׳כִּי׳ זֶה מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳אֶלָּא׳, כְּלוֹמַר: ׳מִשֶּׁל אָבִינוּ אֵין לָנוּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁהִצִּיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵאָבִינוּ, שֶׁלָּנוּ הוּא׳. **הִצִּיל** • לְשׁוֹן הִפְרִישׁ, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַצָּלָה שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה, שֶׁמַּפְרִישׁוֹ מִן הָרָעָה וּמִן הָאוֹיֵב.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

מָשַׁחְתָּ שָׁם. אֵין הַכַּוָּנָה לִפְעוּלַּת הַמְּשִׁיחָה כְּשֶׁלְּעַצְמָהּ, אֶלָּא **לְשׁוֹן רִבּוּי וּגְדוּלָּה** כְּלָשׁוֹן הָאָמוּר בְּמִי שֶׁהִכְתִּירוּהוּ לְמֶלֶךְ: **׳שֶׁנִּמְשַׁח לַמְּלוּכוּת׳,** שֶׁאֵין עִיקַּר הַכַּוָּנָה עַל הַמְּשִׁיחָה עַצְמָהּ אֶלָּא עַל הַהַמְלָכָה וְהַעֲלָאָה לִגְדוּלָּה שֶׁבָּאָה עַל יְדֵי מְשִׁיחָה זוֹ. **כָּךְ** גַּם הַמְּשִׁיחָה הַמּוּזְכֶּרֶת כָּאן, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּאוֹתָהּ פָּרָשָׁה: **׳וַיִּצֹּק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ׳** (לעיל כח, יח), מִשְׁמָעוּתָהּ שֶׁהֶעֱלָה אֶת הַמַּצֵּבָה לִגְדוּלָּה, וַעֲשָׂאָהּ רְאוּיָה **לִהְיוֹת מְשׁוּחָה לְמִזְבֵּחַ** (רע״ז):

אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר. **וְצָרִיךְ אַתָּה לְשַׁלְּמוֹ,** וּמַהוּ הַנֶּדֶר? **שֶׁאָמַרְתָּ:** ׳וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה **יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים׳** (שם פסוק כב), כְּלוֹמַר **שֶׁתַּקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת,** עַל־כֵּן שׁוּב לְאַרְצְךָ וְקַיֵּם אֶת נִדְרְךָ:

(יד) הַעוֹד לָנוּ. בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה הֶשִׁיבוּהוּ: **לָמָּה** זֶה **נְעַכֵּב עַל יָדְךָ מִלָּשׁוּב** – וְכִי אֵיזוֹ סִיבָּה יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁאֵר כָּאן; **כְּלוּם אָנוּ מְיַחֲלוֹת לִירֹשׁ מִנִּכְסֵי אָבִינוּ כְּלוּם** (דְּבַר־מָה) **בֵּין הַזְּכָרִים?** הֲלֹא עַכְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר בָּנִים זְכָרִים (ראה רש״י לעיל ל, כז) יִירְשׁוּהוּ רַק הֵם, וְלָנוּ אֵין עוֹד חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ, וְלֹא תִּצְמַח לָנוּ שׁוּם תּוֹעֶלֶת אִם נִשָּׁאֵר בִּמְקוֹמֵנוּ:

(טו) הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵין לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵיתוֹ, אֶלָּא אַף הוּא עַצְמוֹ לֹא נָהַג עִמָּנוּ כִּבְנוֹתָיו, שֶׁהֲרֵי **אֲפִלּוּ בִּשְׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָתֵת נְדוּנְיָא** [=מַתָּנוֹת שֶׁהָאִשָּׁה מְבִיאָה עִמָּהּ לְבֵית בַּעְלָהּ בִּשְׁעַת הַנִּשּׂוּאִין] **לִבְנוֹתָיו, בִּשְׁעַת נִישּׂוּאִין, נָהַג עִמָּנוּ כְּאִילּוּ הָיִינוּ נָכְרִיּוֹת** (זָרוֹת), **כִּי מְכָרָנוּ לְךָ (שֶׁעָבַדְתָּ אוֹתוֹ בְּנוּ י״ד שָׁנִים, וְלֹא נְתָנוּ לְךָ אֶלָּא) בִּשְׂכַר הַפְּעֻלָּה** – כְּלוֹמַר, לֹא הִשִּׂיא אוֹתָנוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאָבוֹת מַשִּׂיאִים אֶת בְּנוֹתֵיהֶם, בְּדֶרֶךְ כָּבוֹד וּבְנְתִינַת נְדוּנְיָא, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּנוּ כְּתַשְׁלוּם עֲבוּר עֲבוֹדָתְךָ:

אֶת כַּסְפֵּנוּ. שֶׁעִכֵּב דְּמֵי שְׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ. כְּלוֹמַר, מֵאוֹתוֹ הַמָּמוֹן שֶׁהִרְוִיחַ אָבִינוּ מֵעֲבוֹדָתְךָ בְּגָלְלֵנוּ, לֹא נָתַן לָנוּ מְאוּמָה, אֶלָּא הִשְׁאִירוֹ כּוּלּוֹ לְעַצְמוֹ:

(טז) כִּי כָל הָעוֹשֶׁר. לְשׁוֹן ׳כִּי׳ זֶה הָאָמוּר כָּאן, **מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳אֶלָּא׳. כְּלוֹמַר, מִשֶּׁל אָבִינוּ אֵין לָנוּ כְּלוּם,** שֶׁהֲרֵי מִדַּעְתּוֹ וּמִרְצוֹנוֹ לֹא נָתַן לָנוּ מְאוּמָה, **אֶלָּא מַה שֶׁהִצִּיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** בַּעֲבוּרֵנוּ **מִרְכוּשׁ אָבִינוּ,** רַק הָעוֹשֶׁר הַזֶּה, **שֶׁלָּנוּ הוּא:**

הִצִּיל. לְשׁוֹן ׳הִפְרִישׁ׳, וּכְלוֹמַר, רַק מַה שֶׁהִפְרִישׁ הַקב״ה וְהוֹצִיא מֵאָבִינוּ, הוּא אֲשֶׁר יֵשׁ לָנוּ, **וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַצָּלָה שֶׁבַּמִּקְרָא,** יְסוֹדוֹ הוּא בִּ**לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה** – מְנִיעַת וְהַבְדָּלַת דָּבָר מִמָּקוֹם אוֹ מִמִּקְרֶה מְסוּיָם, וְהַלָּשׁוֹן מָצוּי בְּהַפְרָשָׁה מִדָּבָר רָע, כְּגוֹן **שֶׁמַּפְרִישׁוֹ מִן הָרָעָה וּמִן הָאוֹיֵב:**

◆ יום שישי ה׳ כסלו ◆

(יז) וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עַל־הַגְּמַלִּים:

יז וְקָם יַעֲקֹב וּנְטַל יָת בְּנוֹהִי וְיָת נְשׁוֹהִי עַל גַּמְלַיָּא:

רש״י◀ אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו • הִקְדִּים זְכָרִים לִנְקֵבוֹת, וְעֵשָׂו הִקְדִּים נְקֵבוֹת לִזְכָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לו) ״וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְגוֹ׳״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ׳ 141)

הִקְדִּים זְכָרִים לִנְקֵבוֹת (רש״י לא, יז) לְרַשֵּׁ״י הִקְשָׁה: בְּדֶרֶךְ כְּלַל אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם קוֹדֶמֶת לִילָדָיו, וּמָה רָאָה יַעֲקֹב לְהַקְדִּים אֶת בָּנָיו לְנָשָׁיו? וּמִתָּרֵץ, שֶׁנָּהַג כָּךְ לֹא מִשּׁוּם שֶׁכִּבְּדָם יוֹתֵר מִנָּשָׁיו, אֶלָּא לִהְיוֹתָם **זְכָרִים**, וְהַזְּכָרִים (בִּכְלָל) תִּפְסוּ אֶת הַמָּקוֹם הַמֻּרְכָּזִי אֶצְלוֹ. אֲבָל עֵשָׂו הִקְדִּים **נְקֵבוֹת**: לֹא מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ נָשָׁיו, אֶלָּא עֵקֶב הֱיוֹתוֹ שָׁטוּף בְּזִמָּה.

(יח) וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אַרְצָה כְּנָעַן:

יח וּדְבַר יָת כָּל גֵּיתוֹהִי וְיָת כָּל קִנְיָנֵהּ דִּקְנָא גֵּיתֵי קִנְיָנֵהּ דִּי קְנָא בְּפַדַּן אֲרָם לְמֵיתֵי לְוַת יִצְחָק אֲבוֹהִי לְאַרְעָא כְּנָעַן:

רש״י◀ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ • מַה שֶּׁקָּנָה מִצֹּאנוֹ, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּגְמַלִּים וַחֲמוֹרִים.

(יט) וְלָבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ:

יט וְלָבָן אֲזַל לְמִגַּז יָת עָנֵהּ וְכַסִּיאַת רָחֵל יָת צַלְמָנַיָּא דִּי לַאֲבוּהָא:

רש״י◀ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ • שֶׁנָּתַן בְּיַד בָּנָיו דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב. **וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים** • לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים נִתְכַּוְּנָה (ב״ר).

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי עַל־בְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא:

כ וְכַסִּי יַעֲקֹב מִן לִבָּא דְּלָבָן אֲרַמָּאָה עַל דְּלָא חַוִּי לֵהּ אֲרֵי אָזֵל הוּא:

(כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד:

כא וַאֲזַל הוּא וְכָל דִּי לֵהּ וְקָם וַעֲבַר יָת פְּרָת וְשַׁוִּי יָת אַפּוֹהִי לְטוּרָא דְּגִלְעָד:

(כב) וַיֻּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב:

כב וְאִתְחַוָּה לְלָבָן בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרֵי אָזֵל יַעֲקֹב:

רש״י◀ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי • שֶׁהָרֵי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יז) אֶת בָּנָיו וְאֶת נָשָׁיו. אַצֶּל יַעֲקֹב, **הִקְדִּים** הַכָּתוּב **זְכָרִים לִנְקֵבוֹת** – שֶׁהַזְּכִיר ׳בָּנָיו׳ תְּחִילָּה וְאַחַר־כָּךְ ׳נָשָׁיו׳, לְפִי שֶׁמַּטָּרַת נִשּׂוּאָיו הָיְתָה כְּדֵי לְהוֹלִיד בָּנִים, וְהָיוּ הַבָּנִים עִיקָּר וְהַנָּשִׁים טְפֵלוֹת לָהֶם. וְאִילּוּ אֵצֶל **עֵשָׂו הִקְדִּים** הַכָּתוּב **נְקֵבוֹת לִזְכָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר** (לקמן לו, ו) **׳וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְגו׳** לְפִי שֶׁמַּטָּרַת נִשּׂוּאָיו הָיְתָה לְצָרְכּוֹ, וְהָיוּ הַנָּשִׁים עִיקָּר אֶצְלוֹ, וְהַבָּנִים טְפֵלִים לָהֶן (גר״א):

(יח) מִקְנֵה קִנְיָנוֹ. מַהוּ ׳מִקְנֵהוּ׳ וּמַהוּ ׳מִקְנֵה קִנְיָנוֹ׳? ׳מִקְנֵהוּ׳ הוּא הַמִּקְנֶה הָרִאשׁוֹן, הָעִזִּים וְהַכְּבָשִׂים שֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ מִצֹּאן לָבָן. וּ׳מִקְנֵה קִנְיָנוֹ׳ הֵם כָּל **מַה שֶּׁקָּנָה מִצֹּאנוֹ,** שֶׁמָּכַר מֵהֶם וְקָנָה בִּדְמֵיהֶם **עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּגְמַלִּים וַחֲמוֹרִים** (ראה רש״י לעיל ל, מג) (רא״ם):

(יט) לִגְזֹז אֶת צֹאנוֹ. הָלַךְ לִגְזֹז אֶת הַצֹּאן **שֶׁנָּתַן בְּיַד בָּנָיו,** שֶׁהָיוּ מְרוּחָקִים **׳דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב׳** (לעיל ל, לו). וְכֵיוָן שֶׁנִּתְרַחֵק, קָם יַעֲקֹב וּבָרַח מִבְּלִי יְדִיעָתוֹ:

וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים. גָּנְבָה אֶת אֱלִילֵי אָבִיהָ, אָמְנָם לֹא לְשֵׁם גְּנֵיבָה נִתְכַּוְּנָה, אֶלָּא **לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה נִתְכַּוְּנָה** (ב״ר) (רא״ם):

(כב) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. רַק אָז נוֹדַע לוֹ הַדָּבָר, **שֶׁהָרֵי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם** (רש״י לעיל פסוק יט):

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד:

כג וּדְבַר יָת אָחוּהִי עִמֵּהּ וּרְדַף בַּתְרוֹהִי מַהְלַךְ שִׁבְעַת יוֹמִין וְאַדְבֵּק יָתֵהּ בְּטוּרָא דְגִלְעָד:

רש״י ◂ **אֶת־אֶחָיו** • קְרוֹבָיו. **דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים** • כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהָלַךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלָבָן, הָלַךְ יַעֲקֹב לְדַרְכּוֹ. נִמְצָא יַעֲקֹב רָחוֹק מִלָּבָן שִׁשָּׁה יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי הִשִּׂיגוֹ לָבָן, לָמַדְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָלַךְ יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה יָמִים, הָלַךְ לָבָן בְּיוֹם אֶחָד, (שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים״, וְלֹא נֶאֱמַר: ״וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים״).◆

(כד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע:

כד וַאֲתָא מֵימַר מִן קֳדָם יְיָ לְוַת לָבָן אֲרַמָּאָה בְּחֵילְמָא דִי לֵילְיָא וַאֲמַר לֵהּ אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תְּמַלִּיל עִם יַעֲקֹב מִטַּב עַד בִּישׁ:

רש״י ◂ **מִטּוֹב עַד־רָע** • כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים (יבמות קג).◆

(כה) וַיַּשֵּׂג לָבָן אֶת־יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בָּהָר וְלָבָן תָּקַע אֶת־אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד:

כה וְאַדְבֵּיק לָבָן יָת יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב פְּרַס יָת מַשְׁכְּנֵהּ בְּטוּרָא וְלָבָן אַשְׁרֵי יָת אֲחוֹהִי בְּטוּרָא דְגִלְעָד:

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב מֶה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לְבָבִי וַתְּנַהֵג אֶת־בְּנֹתַי כִּשְׁבִיוֹת חָרֶב:

כו וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב מָה עֲבַדְתָּ וְכַסֵּיתָא מִנִּי וּדְבַרְתָּא יָת בְּנָתַי כְּשַׁבְיוֹת חַרְבָּא:

רש״י ◂ **כִּשְׁבִיוֹת חָרֶב** • כָּל חַיִל הַבָּא לְמִלְחָמָה קָרוּי חֶרֶב.

(כז) לָמָּה נָחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר:

כז לְמָה אִטְמַרְתָּ לְמֵיזַל וְכַסֵּיתָא מִנִּי וְלָא חַוֵּיתָא לִי וְשַׁלַּחְתָּךְ פּוּן בְּחֶדְוָא וּבְתוּשְׁבְּחָן בְּתוּפִּין וּבְכִנָּרִין:

רש״י ◂ **וַתִּגְנֹב אֹתִי** • גָּנַבְתָּ אֶת דַּעְתִּי.

(כח) וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי לְנַשֵּׁק לְבָנַי וְלִבְנֹתָי עַתָּה הִסְכַּלְתָּ עָשׂוֹ:

כח וְלָא שְׁבַקְתַּנִי לְנַשָּׁקָא לִבְנַי וְלִבְנָתִי כְּעַן אַסְכַּלְתָּא לְמֶעְבַּד:

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כג) אֶת אֶחָיו. לא מְצָאנוּ שֶׁהָיוּ לְלָבָן אַחִים, אֶלָּא כְּלוֹמַר **קְרוֹבָיו,** וְדֶרֶךְ הַכָּתוּב לִקְרוֹא לְקָרוֹב ׳אָח׳ (ראה רש״י לעיל כט, יב):

דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים. כֵּיצַד הִסְפִּיק לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ ׳דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים׳? לְפִי שֶׁלָּבָן הָיָה מְרוּחָק מִבֵּיתוֹ מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְאָז בָּרַח יַעֲקֹב לְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ הַהֲפוּכָה, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם יָצָא שְׁלִיחַ לְהַגִּיד אֶת הַדְּבָרִים לְלָבָן, **וְכָל אוֹתָן ג׳ יָמִים שֶׁהָלַךְ הַמַּגִּיד** בַּדֶּרֶךְ **לְהַגִּיד לְלָבָן, הָלַךְ יַעֲקֹב לְדַרְכּוֹ** וְהִתְרַחֵק עוֹד מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַצַּד הַשֵּׁנִי, **נִמְצָא** שֶׁלְּאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים הָיָה **יַעֲקֹב רָחוֹק מִלָּבָן שִׁשָּׁה יָמִים, וּבַ**יּוֹם הַ**שְּׁבִיעִי הִשִּׂיגוֹ לָבָן** – הֲרֵי מִכָּאן **לָמַדְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָלַךְ יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה יָמִים** – כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ [מִמָּקוֹם גְּזִיזַת הַצֹּאן עַד הַר הַגִּלְעָד] שֶׁבַּהֲלִיכָתוֹ הָרְגִילָה שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה עֲשׂוּיָה לְהִמָּשֵׁךְ שִׁבְעַת יָמִים, **הָלַךְ לָבָן** בִּרְדִיפָה מְהִירָה **בְּיוֹם אֶחָד** (וּלְשׁוֹן הַכָּתוּב מוֹרֶה כֵּן, **שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו ׳דֶּרֶךְ׳ שִׁבְעַת יָמִים,** כְּלוֹמַר דֶּרֶךְ שֶׁמִּידַּת אָרְכָּהּ הִיא שִׁבְעַת יָמִים, **וְלֹא נֶאֱמַר ׳וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים׳,** כִּי בְּפוֹעַל לֹא רָדַף כִּי אִם יוֹם אֶחָד) (גו״א):

(כד) מִטּוֹב עַד רָע. הִזְהִירוֹ אַף עַל הַטּוֹב, מִשּׁוּם שֶׁ**כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, רָעָה הִיא** וּשְׁנוּאָה **אֵצֶל הַצַּדִּיקִים,** שֶׁאֵינָם חֲפֵצִים לְקַבֵּל הֲנָאָה מֵהֶם (יבמות קג.):

(כו) כִּשְׁבוּיוֹת חָרֶב. כְּלוֹמַר ׳שְׁבוּיוֹת מִלְחָמָה׳, שֶׁ**כָּל חַיִל הַבָּא לַמִּלְחָמָה קָרוּי ׳חֶרֶב׳:**

(כז) וַתִּגְנֹב אֹתִי. כְּלוֹמַר, **גָּנַבְתָּ אֶת דַּעְתִּי** – הֶעֱלַמְתָּ מִמֶּנִּי דָּבָר שֶׁהָיִיתִי צָרִיךְ לָדַעַת אוֹתוֹ:

(כט) יֵשׁ־לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֱמֶשׁ׃ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃

כט אית חֵילָא בִּידִי לְמֶעְבַּד עִמְּכוֹן בִּישׁ וֵאלָהָא דַאֲבוּכוֹן דְּרַמְשָׁא אֲמַר לִי לְמֵימַר אִסְתַּמַּר לָךְ מִלְּמַלָּא עִם יַעֲקֹב מִטַּב עַד בִּישׁ׃

רש״י◄ יֵשׁ־לְאֵל יָדִי • יֵשׁ כֹּחַ וְחַיִל בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע, וְכָל ׳אֵל׳ שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֹדֶשׁ, עַל שֵׁם עִזּוּז וְרֹב אוֹנִים הוּא.

(ל) וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת־אֱלֹהָי׃

ל וּכְעַן מִיזַל אֲזַלְתָּ אֲרֵי חַמָּדָא חַמַּדְתָּא לְבֵית אָבוּךְ לְמָה גְּסַבְתָּא יָת דַּחֲלָתִי׃

רש״י◄ נִכְסַפְתָּה • חָמַדְתָּ, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא: ״נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי״, (תהלים פד) ״לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף״.

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי׃

לא וַאֲתֵיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן אֲרֵי דְּחֵילִית אֲרֵי אֲמָרִית דִּילְמָא תָּגֵיס יָת בְּנָתָךְ מִנִּי׃

רש״י◄ כִּי יָרֵאתִי וְגוֹ׳ • הֶשִׁיבוֹ עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, שֶׁאָמַר לוֹ: ״וַתְּנַהֵג אֶת בְּנוֹתַי וְגוֹ׳״.

(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי וְקַח־לָךְ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גְּנָבָתַם׃

לב עִם (נ״י אֲתַר) דִּי תַשְׁכַּח יָת דַּחֲלָתָךְ לָא יִתְקַיַּם קֳדָם אֲחָנָא אִשְׁתְּמוֹדַע לָךְ מָה דְעִמִּי וְסַב לָךְ וְלָא יְדַע יַעֲקֹב אֲרֵי רָחֵל גְּסִיבָתְהוֹן׃

רש״י◄ לֹא יִחְיֶה • וּמֵאוֹתָהּ קְלָלָה מֵתָה רָחֵל בַּדֶּרֶךְ (ב״ר). מָה עִמָּדִי • מִשֶּׁלְּךָ.

(לג) וַיָּבֹא לָבָן בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב וּבְאֹהֶל לֵאָה וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאֲמָהֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל׃

לג וְעַל לָבָן בְּמַשְׁכְּנָא דְיַעֲקֹב וּבְמַשְׁכְּנָא דְלֵאָה וּבְמַשְׁכְּנָא דְתַרְתֵּין לְחֵינָתָא וְלָא אַשְׁכַּח וּנְפַק מִמַּשְׁכְּנָא דְלֵאָה וְעַל בְּמַשְׁכְּנָא דְרָחֵל׃

רש״י◄ בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב • הוּא אֹהֶל רָחֵל, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב תָּדִיר אֶצְלָהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (לקמן מו) ״בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב״, וּבְכֻלָּן לֹא נֶאֱמַר: ״אֵשֶׁת יַעֲקֹב״. וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל • כְּשֶׁיָּצָא מֵאֹהֶל לֵאָה, חָזַר לוֹ לְאֹהֶל רָחֵל קֹדֶם שֶׁחִפֵּשׂ בְּאֹהֶל הָאֲמָהוֹת (סְפָרִים אֲחֵרִים: הַשִּׁפְחוֹת). וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה מַכִּיר בָּהּ שֶׁהִיא מַשְׁמֶשֶׁת.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כט) יֵשׁ לְאֵל יָדִי. ׳אֵל׳ הוּא לְשׁוֹן כֹּחַ וְחוֹזֶק, וּכְלוֹמַר, יֵשׁ כֹּחַ וְחַיִל בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. וְכָל ׳אֵל׳ שֶׁבַּמִּקְרָא פֵּירוּשׁוֹ כָּךְ, וְאַף בִּמְקוֹמוֹת שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וּמְשַׁמֵּשׁ כְּאֶחָד מִכִּנּוּיָיו שֶׁל הַקב״ה, עַל־שֵׁם הַכֹּחַ הוּא מְכוּנֶה כֵּן, שֶׁהַקב״ה עִזּוּז (עַז וְתַקִּיף) וְרוֹב אוֹנִים (רַב כֹּחַ) הוּא:

(ל) נִכְסַפְתָּה. פֵּירוּשׁוֹ: חָמַדְתָּ. וְהַרְבֵּה דּוּגְמָאוֹת יֵשׁ בַּמִּקְרָא לְלָשׁוֹן זֶה, כְּגוֹן: נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי (תהלים פד, ג) [חָמְדָה וְנִתְאַוְּתָה נַפְשִׁי], וְכֵן: לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסוֹף (איוב יד, טו) [לְאָדָם שֶׁהוּא יְצִיר כַּפֶּיךָ, תַּחְמוֹד וְתִרְצֶה]:

(לא) כִּי יָרֵאתִי וְגוֹ׳. הֶשִׁיבוֹ עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן – הֵשִׁיב לוֹ תְּחִילָּה עַל טַעֲנָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁאָמַר לוֹ: ׳מָה עָשִׂיתָ... וַתְּנַהֵג אֶת בְּנוֹתַי וְגוֹ׳ וְאַחַר כָּךְ עַל טַעֲנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה ׳לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהָי׳:

(לב) לֹא יִחְיֶה. לֹא יָדַע יַעֲקֹב שֶׁרָחֵל הִיא שֶׁגְּנָבָה אוֹתָם, וְלָכֵן לֹא חָשַׁשׁ לְהַחְמִיר בִּדְבָרָיו, וּמֵאוֹתָהּ לְשׁוֹן קְלָלָה שֶׁיָּצְאָה מִפִּיו, מֵתָה רָחֵל זְמַן קָצָר לְאַחַר מִכָּן, כְּשֶׁהָיוּ עֲדַיִין בַּדֶּרֶךְ הַהִיא (להלן לה, טז־יט) (ב״ר) (גר״א):

מָה עִמָּדִי. מַה שֶּׁיֵּשׁ אֶצְלִי מִשֶּׁלְּךָ, קַח לְךָ:

(לג) בְּאֹהֶל יַעֲקֹב. ׳אֹהֶל יַעֲקֹב׳ הוּא הַקָּרוּי בְּפָסוּק זֶה גַּם אֹהֶל רָחֵל, לְפִי שֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִמְצָא תָּדִיר אֶצְלָהּ, וְהִיא הָיְתָה אִשְׁתּוֹ הָעִיקָּרִית וּשְׁאָר נָשָׁיו

(לד) וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתְּרָפִים וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָّמָל וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא׃

לד וְרָחֵל נְסִיבַת יָת צַלְמָנַיָּא וְשַׁוִּתִּנּוּן בַּעֲבִיטָא דְגַמְלָא וִיתִיבַת עֲלֵיהוֹן וּמַשְׁיֵשׁ לָבָן יָת כָּל מַשְׁכְּנָא וְלָא אַשְׁכַּח׃

רש״י◄ **בְּכַר הַגָּמָל•** לְשׁוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת, כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳בַּעֲבִיטָא דְגַמְלָא׳, וְהִיא מִרְדַּעַת הָעֲשׂוּיָה כְּמִין כַּר. וּבְעֵרוּבִין: (דף יז) ׳הִקִּיפוּהָ בַּעֲבִיטִין׳, וְהֵן עֲבִיטֵי גְּמַלִּים, בסט״ו בְּלַעַ״ז.

(לה) וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ כִּי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים׃

לה וַאֲמֶרֶת לַאֲבוּהָא לָא יִתְקַף בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי אֲרֵי לָא אִכּוּל לְמֵיקַם מִן קֳדָמָךְ אֲרֵי אֹרַח נְשִׁין לִי וּבְלַשׁ וְלָא אַשְׁכַּח יָת צַלְמָנַיָּא׃

(לו) וַיִּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי׃

לו וּתְקֵיף לְיַעֲקֹב וּנְצָא עִם לָבָן וַאֲתֵיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן מַה חוֹבִי מַה סוּרְחָנִי אֲרֵי רְדַפְתָּא בַּתְרָי׃

רש״י◄ **דָּלַקְתָּ•** רָדַפְתָּ, כְּמוֹ: (איכה ד) ״עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ״, וּכְמוֹ: (שמואל א יז) ״מִדְּלֹק אַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים״.

(לז) כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ אֶת־כָּל־כֵּלַי מַה־מָּצָאתָ מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ שִׂים כֹּה נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ וְיוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ׃

לז אֲרֵי מַשְׁשְׁתָּא יָת כָּל מָנֵי מָה אַשְׁכַּחְתָּא מִכֹּל מָנֵי בֵיתָךְ שַׁוִּי הָכָא קֳדָם אַחַי וְאַחָיךְ וְיוֹכִיחוּן בֵּין תַּרְוָנָא׃

רש״י◄ **וְיוֹכִיחוּ•** וִיבָרְרוּ עִם מִי הַדִּין, אפרובי״ר בְּלַעַ״ז.

(לח) זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי׃

לח דְּנַן עֶסְרִין שְׁנִין אֲנָא עִמָּךְ רְחֵלִיךְ וְעִזָּיִךְ לָא אַתְכִּילוּ וְדִכְרֵי עָנָךְ לָא אֲכָלִית׃

רש״י◄ **לֹא שִׁכֵּלוּ•** לֹא הִפִּילוּ עִבּוּרָם, כְּמוֹ: ״רֶחֶם מַשְׁכִּיל״, (הושע ט) ״תְּפַלֵּט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל״. **וְאֵילֵי צֹאנְךָ•** (ב״ק סה) מִכָּאן אָמְרוּ: אַיִל בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי אַיִל, שֶׁאִם לֹא כֵן, מַה שִּׁבְחוֹ? אֵילִים לֹא אָכַל, אֲבָל כְּבָשִׂים אָכַל, אִם כֵּן גַּזְלָן הוּא.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

טְפֵלוֹת לָהּ, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (לקמן מו, יט) **׳בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב׳**; כִּי רַק אֶת רָחֵל מְכַנֶּה הַכָּתוּב ׳אֵשֶׁת יַעֲקֹב׳, **וּבְכוּלָּן** – בְּכָל שֶׁאָר נָשָׁיו **לֹא נֶאֱמַר ׳אֵשֶׁת יַעֲקֹב׳:**

וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל. אַף שֶׁכְּבָר נִכְנַס פַּעַם אַחַת לְאֹהֶל יַעֲקֹב וְרָחֵל, מִכָּל מָקוֹם **כְּשֶׁיָּצָא מֵאֹהֶל לֵאָה, חָזַר לוֹ לְאֹהֶל רָחֵל** לְחַפֵּשׂ שָׁם פַּעַם נוֹסֶפֶת **קוֹדֶם שֶׁחִפֵּשׂ בְּאֹהֶל הָאִמָּהוֹת (ס״א: הַשִּׁפְחוֹת). וְכָל כַּךְ לָמָּה** – לָמָּה הִרְבָּה לְחַפֵּשׂ כָּל־כָּךְ בְּאֹהֶל רָחֵל? **לְפִי שֶׁהָיָה מַכִּיר בָּהּ שֶׁהִיא מַשְׁמִשָּׁנִית** – רְגִילָה לְמַשְׁמֵשׁ וְלִבְדּוֹק כָּל דָּבָר, לְפִיכָךְ חָשַׁד בָּהּ:

(לד) בְּכַר הַגָּמָל. דּוֹמֶה לוֹ **לְשׁוֹן** כָּרִים וּכְסָתוֹת׳ [בְּלֵי מִיטָּה שֶׁיְּשֵׁנִים בָּהֶם], וְ׳כַר הַגָּמָל׳, פֵּירוּשׁוֹ **כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳בַּעֲבִיטָא דְגַמְלָא׳, וְהִיא מִרְדַּעַת הָעֲשׂוּיָה כְּמִין כַּר** – בֶּגֶד עָבֶה שֶׁמַּנִּיחִים תַּחַת אוּכַף הַגָּמָל. **וּבְעֵרוּבִין** (דף טז.) **שְׁנֵינוּ** כַּלָּשׁוֹן הַזֶּה: **׳הִקִּיפוּהָ בַּעֲבִיטִין׳** [בִּקְעָה שֶׁהֶעֱמִידוּ סְבִיבָהּ ׳עֲבִיטִים׳ לְשֵׁם מְחִיצָה] **וְהֵן עֲבִיטֵי גְּמַלִּים, בשט״ו בְּלַעַ״ז:**

(לו) דָּלַקְתָּ. פֵּירוּשׁוֹ: **רָדַפְתָּ. כְּמוֹ** שֶׁמְּצִינוּ דּוּגְמָא בַּמִּקְרָא לְלָשׁוֹן זֶה: **׳עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ׳** (איכה ד, יט) [עַל הֶהָרִים רָדְפוּ אַחֲרֵינוּ], **וּכְמוֹ:** ׳וַיָּשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **מִדְּלוֹק אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים׳** (שמואל־א יז, נג) [חָזְרוּ מֵרְדִיפָתָם אַחַר הַפְּלִשְׁתִּים]:

(לז) וְיוֹכִיחוּ. לְשׁוֹן הוֹכָחָה וּבֵירוּר דְּבָרִים, וּכְלוֹמַר, שִׂים כָּאן אֶת הַכֵּלִים שֶׁמָּצָאתָ אֶצְלִי, **וִיבָרְרוּ עִם מִי הַדִּין,** אִם שֶׁלִּי הֵם אוֹ שֶׁלְּךָ. **אפרובי״ר בְּלַעַ״ז:**

(לח) לֹא שִׁכֵּלוּ. כְּלוֹמַר: **לֹא הִפִּילוּ עִיבּוּרָם.** לְשׁוֹן ׳שִׁכּוּל׳ הוּא מִיתַת הַוָּלָד אוֹ הָעוּבָּר, **כְּמוֹ** שֶׁמְּצִינוּ דּוּגְמָא לְכָךְ בַּמִּקְרָא: **׳רֶחֶם מַשְׁכִּיל׳** (הושע ט, יד) [רֶחֶם מַפִּיל, שֶׁאֵינוֹ מוֹלִיד וְלָדוֹת חַיִּים], וְכֵן: **׳תְּפַלֵּט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל׳** (איוב כא, י) [פָּרָתוֹ מוֹלִידָה כְּדַרְכָּהּ וְאֵינָהּ מַפִּילָה אֶת וְלָדָהּ]:

וְאֵילֵי צֹאנְךָ. כֶּבֶשׂ וְאַיִל הֵם מִין אֶחָד. אָמְנָם דֶּרֶךְ הַכָּתוּב לִקְרוֹא בְּשֵׁם ׳אַיִל׳ רַק לְכֶבֶשׂ מִשְּׁנָתוֹ הַשְּׁנִיָּה וָמַעְלָה,

(לט) **טֹרֵפָה לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה:**

לט דִּתְבִירָא לָא אַיְתִיתִי לְוָתָךְ דַּהֲוָה שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא מִנִּי אַתְּ בָּעֵי לַהּ נְטָרִית בִּימָמָא וּנְטָרִית בְּלֵילְיָא:

רש״י◄ **טְרֵפָה** • עַל יְדֵי אֲרִי וּזְאֵב. **אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה** • לְשׁוֹן: (שופטים כ) ״קֹלֵעַ בָּאֶבֶן אֶל־הַשַּׂעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא״, (מלכים א א) ״אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים״, חֲסֵרִים. ׳אָנֹכִי אֲחַסְּרֶנָּה׳ אִם חָסְרָה, חָסְרָה לִי, שֶׁמִּיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה. **אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה** • תַּרְגּוּמוֹ ׳דַּהֲוָה שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא׳, שֶׁהָיְתָה נִפְקֶדֶת וּמְחֻסֶּרֶת, כְּמוֹ: ״וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ״, תַּרְגּוּמוֹ: ׳וְלָא שָׁגָא׳. **גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה** • גְּנוּבַת יוֹם, אוֹ גְּנוּבַת לַיְלָה, הַכֹּל שִׁלַּמְתִּי. **גְּנֻבְתִּי** • כְּמוֹ: (איכה א) ״רַבָּתִי בַגּוֹיִם, שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת״, (ישעיה א) ״מְלֵאַתִי מִשְׁפָּט״, (הושע י) ״אֹהַבְתִּי לָדוּשׁ״.

(מ) **הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלַּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:**

מ הֲוֵיתִי בִימָמָא אֲכָלַנִי שַׁרְבָא וּגְלִידָא (הֲוָה) נָחֵית עֲלַי בְּלֵילְיָא וּנְדַד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:

רש״י◄ **אֲכָלַנִי חֹרֶב** • לְשׁוֹן אֵשׁ אוֹכְלָה. **וְקֶרַח** • כְּמוֹ: (תהלים קמז) ״מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ״, תַּרְגּוּמוֹ: ׳גְּלִידָא׳. **שְׁנָתִי** • לְשׁוֹן שֵׁנָה.

(מא) **זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים:**

מא דְּנַן לִי עֶסְרִין שְׁנִין בְּבֵיתָךְ פְּלַחְתָּךְ אַרְבַּע עֶסְרֵי שְׁנִין בְּתַרְתֵּין בְּנָתָיךְ וְשֵׁשׁ שְׁנִין בְּעָנָךְ וְאַשְׁנֵיתָא יָת אַגְרִי עֲשַׂר זִמְנִין:

רש״י◄ **וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי** • הָיְתָה מְשַׁנָּה תְּנַאי שֶׁבֵּינֵינוּ מִנָּקוּד לְטָלוּא, וּמֵעֲקֻדִּים לִבְרֻדִּים.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

אוּלָם **מִכָּאן אָמְרוּ** חֲכָמִים, שֶׁגַּם **אַיִל בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי ׳אַיִל׳** – שֶׁמִּצַּד דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן, נִיתָּן לִקְרוֹא לַכֶּבֶשׂ ׳אַיִל׳ כְּבָר בְּיוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן, **שֶׁאִם לֹא** תֹּאמַר **כֵּן, מַה שִׁבְחוֹ** שֶׁל יַעֲקֹב עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא אָכַל אֶת הָ׳אֵילִים׳; וְכִי רַק **אֵילִים** גְּדוֹלִים בְּנֵי שְׁנָתַיִם **לֹא אָכַל, אֲבָל כְּבָשִׂים** בְּנֵי שָׁנָה **אָכַל?! אִם כֵּן גַּזְלָן הוּא!** אֶלָּא מִכָּאן שֶׁלָּשׁוֹן ׳אֵילֵי צֹאנְךָ׳ כּוֹלֵל אֶת הַכֹּל, לְרַבּוֹת הַכְּבָשִׂים הַקְּטַנִּים, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא אָכַל אֶת הַגְּדוֹלִים (בבא־קמא סה:);

(לט) טְרֵפָה. צֹאן שֶׁנִּטְרְפָה **עַל־יְדֵי אֲרִי וּזְאֵב:**

אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה. ׳אֲחַטֶּנָּה׳ הוּא לְשׁוֹן חִסָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ דּוּגְמָא בִּ**לְשׁוֹן** הַמִּקְרָא: **׳קוֹלֵעַ בָּאֶבֶן אֶל הַשַּׂעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא׳** (שופטים כ, טז) [זוֹרֵק אֶבֶן אֶל הַמַּטָּרָה, וְאֵינוֹ מַחְסִיר מִמִּידַּת הַדִּיּוּק כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה], וְכֵן: **׳אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים׳** (מלכים־א א, כא), שֶׁפֵּירוּשׁוֹ: **חֲסֵרִים** וּמְנוּעִים מִן הַגְּדוּלָּה. אַף כָּאן פֵּירוּשׁוֹ **׳אָנֹכִי אֲחַסְּרֶנָּה׳**, כְּלוֹמַר, אֲנִי הָיִיתִי נוֹשֵׂא בָּאַחֲרָיוּת חֶסְרוֹנְךָ, שֶׁ**אִם חִסְּרָה** הַצֹּאן מִמִּנְיָנָהּ – **חִסְּרָה לִי, שֶׁמִּיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה** – מִמֶּנִּי הָיְתָה תּוֹבֵעַ אֶת תַּשְׁלוּם דָּמֶיהָ:

אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה. תַּרְגּוּמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: **׳דַּהֲוָת שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא׳**, כְּלוֹמַר כָּל צֹאן **שֶׁהָיְתָה נִפְקֶדֶת וּמְחוּסֶּרֶת** מִן הַמִּנְיָן. ׳שָׁגְיָא׳ הוּא תַּרְגּוּם שֶׁל ׳מְחוּסָּר׳, **כְּמוֹ** שֶׁמָּצִינוּ לְגַבֵּי **׳וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ׳** (במדבר לא, מט) [לֹא נֶחְסַר מִתּוֹכֵנוּ אִישׁ], שֶׁ**תַּרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס **׳וְלָא שְׁגָא׳:**

גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה. אֶת כָּל הַגְּנֵיבוֹת הָיְתָה תּוֹבֵעַ מִמֶּנִּי, בְּלֹא הֶבְדֵּל אִם זוֹ **גְּנוּבַת יוֹם** (צֹאן שֶׁנִּגְנְבָה בַּיּוֹם) **אוֹ גְּנוּבַת לַיְלָה** (צֹאן שֶׁנִּגְנְבָה בַּלַּיְלָה), **הַכֹּל שִׁלַּמְתִּי** מִשֶּׁלִּי (רא״ם):

גְּנֻבְתִּי. הַיּוּ״ד שֶׁל ׳גְּנֻבְתִּי׳ יְתֵירָה הִיא, וּמִשְׁמָעוּתוֹ אַחַת כְּמוֹ ׳גְּנוּבַת יוֹם׳ ׳גְּנוּבַת לַיְלָה׳. **כְּמוֹ** – דּוּגְמָאוֹת דּוֹמוֹת לְיוּ״ד יְתֵירָה בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא: **׳רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת׳** (איכה א, א) [רַבָּה וּגְדוֹלָה בַּגּוֹיִם, שָׂרָה וַחֲשׁוּבָה בַּמְּדִינוֹת] וְכֵן: **׳מְלֵאַתִי מִשְׁפָּט׳** (ישעיה א, כא) [מְלֵאָה בְּמִשְׁפָּט], וְכֵן **׳אֹהַבְתִּי לָדוּשׁ׳** (הושע י, יא) [אוֹהֶבֶת לַעֲסוֹק בַּעֲבוֹדַת הַדִּישָׁה]. בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ, הַיּוּ״ד יְתֵירָה הִיא וְאֵינָהּ מַשְׁפִּיעָה עַל מַשְׁמָעוּת הַתֵּיבָה:

(מ) אֲכָלַנִי חֹרֶב. ׳אֲכִילָה׳ הָאֲמוּרָה כָּאן פֵּירוּשָׁהּ ׳כִּלָּיוֹן׳, כְּדוּגְמַת **לְשׁוֹן** הַכָּתוּב: **׳אֵשׁ אוֹכְלָה׳** (דברים ד, כד) [אֵשׁ מְכַלָּה וּמַשְׁמִידָה]. וּכְלוֹמַר, גַּם כְּשֶׁחוֹם הַיּוֹם הָיָה מְכַלֶּה וּמְיַיבֵשׁ, לֹא נָטַשְׁתִּי אֶת הַצֹּאן וְשָׁמַרְתִּי עֲלֵיהֶם בֶּאֱמוּנָה (רא״ם):

וְקֶרַח. קוֹר מוּפְלָג, **כְּמוֹ** – דּוּגְמָא בַּמִּקְרָא לְלָשׁוֹן זֶה: **׳מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ׳** (תהלים קמז, יז) [מַמְטִיר בָּרָד, שֶׁהֵם מַיִם קְפוּאִים מֵחֲמַת הַקּוֹר]. וְכֵן **תַּרְגּוּמוֹ** כָּאן בְּאוּנְקְלוֹס: **׳גְּלִידָא׳** [קָרַח]. וּכְלוֹמַר, גַּם בַּלֵּילוֹת שֶׁהַצִּינָּה הָיְתָה מַקְפִּיאָה, שָׁמַרְתִּי אֶת הַצֹּאן וְלֹא עֲזַבְתִּים:

שְׁנָתִי. אֵינוֹ לְשׁוֹן ׳שָׁנָה׳, אֶלָּא **לְשׁוֹן שֵׁינָה.** וּכְלוֹמַר, יֵשׁ שֶׁהוּצְרַכְתִּי לִמְנוֹעַ אֶת הַשֵּׁינָה מֵעֵינַי, כְּדֵי לִשְׁמוֹר עַל צֹאנְךָ (רא״ם):

(מא) וַתַּחֲלֵף אֶת מַשְׂכֻּרְתִּי. כְּלוֹמַר, **הָיְתָה מְשַׁנָּה** וּמַחֲלִיף לְפִי רְצוֹנְךָ אֶת **תְּנַאי** הַתַּשְׁלוּם שֶׁהוּסְכַּם **בֵּינֵינוּ,** כְּשֶׁרָאִיתָ שֶׁהַנְּקוּדִים מִתְרַבִּים, שִׁנִּיתָ

(מב) לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפַחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עַתָּה רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי אֶת־עָנְיִי וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אָמֶשׁ:

מב אִילוּלָא פּוֹן אֱלָהֵהּ דְּאַבָּא אֱלָהֵהּ דְּאַבְרָהָם וּדְדָחִיל לֵהּ יִצְחָק הֲוָה בְּסַעְדִּי אֲרֵי כְּעַן רֵיקָן שִׁלַּחְתָּנִי יָת עַמְלִי וְיָת לֵיאוּת יְדַי גֻּלֵּי קֳדָם יְיָ וְאוֹכַח בְּרַמְשָׁא:

רש״י◄ **וּפַחַד יִצְחָק** • לֹא רָצָה לוֹמַר: ׳אֱלֹהֵי יִצְחָק׳, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְיַחֵד שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר לוֹ בְּצֵאתוֹ מִבְּאֵר שֶׁבַע: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק״, בִּשְׁבִיל שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת, יַעֲקֹב נִתְיָרֵא לוֹמַר ״אֱלֹהֵי״ וְאָמַר: ״וּפַחַד יִצְחָק״. **וַיּוֹכַח** • לְשׁוֹן תּוֹכֵחָה הוּא, וְלֹא לְשׁוֹן הוֹכָחָה הוּא.

◆ שבת קודש ו׳ כסלו ◆

(מג) וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לִי־הוּא וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ:

מג וַאֲתִיב לָבָן וַאֲמַר לְיַעֲקֹב בְּנָתָא בְּנָתַי וּבְנַיָּא בְּנַי וְעָנָא עָנִי וְכֹל דִּי אַתְּ חָזֵי דִּילִי הוּא וְלִבְנָתַי מָה אֶעְבִּיד לְאִלֵּין יוֹמָא דֵּין אוֹ לִבְנֵיהֶן דִּילִדָן:

רש״י◄ **מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה** • אֵיךְ תַּעֲלֶה עַל לִבִּי לְהָרַע לָהֶן.

(מד) וְעַתָּה לְכָה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וָאָתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:

מד וּכְעַן אֱתָא נִגְזַר קְיָם אֲנָא וְאָתְּ וִיהֵי לְסָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ:

רש״י◄ **וְהָיָה לְעֵד** • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֵהָ מַצֵּבָה:

מה וּנְסִיב יַעֲקֹב אַבְנָא וּזְקָפַהּ קָמָא:

(מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לִקְטוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גַל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל־הַגָּל:

מו וַאֲמַר יַעֲקֹב לַאֲחוֹהִי לְקוּטוּ אַבְנִין וּנְסִיבוּ אַבְנִין וַעֲבָדוּ דְגוֹרָא וַאֲכָלוּ תַּמָּן עַל דְּגוֹרָא:

רש״י◄ **לְאֶחָיו** • הֵם בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ אַחִים, נִגְּשִׁים אֵלָיו לְצָרָה וּלְמִלְחָמָה (ב״ר).

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

אֶת מַשְׂכּוּרְתִּי **מִנָּקוֹד לְטָלוּא, וּכְשֶׁהָעֲקוּדִים** הֵחֵלּוּ לְהִתְרַבּוֹת, שִׁנִּיתָ אֶת מַשְׂכּוּרְתִּי **מֵעֲקוּדִים לִברוּדִים,** וְכֵיוָצֵא בָּזֶה לְפִי הָעִנְיָן, עַל מְנָת לְהַמְעִיט אֶת שְׂכָרִי בְּכָל הָאֶפְשָׁר:

(מב) וּפַחַד יִצְחָק. כְּלוֹמַר, הָאֱלֹהִים שֶׁיִּצְחָק יָרֵא אוֹתוֹ. **וְלֹא רָצָה** יַעֲקֹב **לוֹמַר ׳אֱלֹהֵי יִצְחָק׳** כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר ׳אֱלֹהֵי אַבְרָהָם׳, לְפִי **שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־ הוּא מְיַחֵד שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם** – הקב״ה אֵינוֹ קוֹרֵא אֶת הַתּוֹאַר ׳אֱלֹהֵי פְלוֹנִי׳ עַל אָדָם חַי, שֶׁעֲדַיִּין יָכוֹל לַחֲטוֹא וּלְהַפְסִיד אֶת זְכוּתוֹ לְכָךְ. **וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר** יִיחֵד הקב״ה שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, כְּשֶׁ**אָמַר לוֹ** (לְיַעֲקֹב) **בְּצֵאתוֹ מִבְּאֵר שֶׁבַע: ׳אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק׳** (לעיל כח, יג) וְהוּא **בִּשְׁבִיל שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת** שֶׁיֵּצֵר הָרָע פָּסַק מִמֶּנּוּ (ראה רש״י לעיל כח, יג) – מִכָּל מָקוֹם **יַעֲקֹב** עַצְמוֹ **נִתְיָרֵא לוֹמַר ׳אֱלֹהֵי** יִצְחָק׳, אֶלָּא נִזְהָר **וְאָמַר ׳וּפַחַד** יִצְחָק׳:

וַיּוֹכַח. לְשׁוֹן ׳תּוֹכָחָה׳ – נְזִיפָה וְתוֹכַחַת מוּסָר **הוּא, וְלֹא לְשׁוֹן ׳הוֹכָחָה׳** (שֶׁהוּא בֵּירוּר דְּבָרִים). וְכַוָּנָתוֹ עַל דִּבְרֵי הַתּוֹכֵחָה שֶׁאָמַר לוֹ הקב״ה בַּחֲלוֹם, וְהִזְהִירוֹ שֶׁלֹּא יִפְגַּע בְּיַעֲקֹב (לעיל פסוק כד):

(מג) מָה אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה. אֵין זוֹ שְׁאֵלָה ׳מָה רָאוּי שֶׁאֶעֱשֶׂה לָהֶם׳, אֶלָּא בִּתְמִיהָה אָמַר כֵּן, **אֵיךְ תַּעֲלֶה עַל לִבִּי** מַחֲשָׁבָה **לְהָרַע לָהֶן**, וַהֲלֹא בְּנוֹתַי הֵן (רא״ם):

(מד) וְהָיָה לְעֵד. לְשׁוֹן זָכָר הוּא, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהַבְּרִית תִּהְיֶה לְעֵדָה, אֶלָּא **הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** יִהְיֶה הָעֵד (רא״ם):

(מו) לְאֶחָיו. לֹא הָיוּ אֵלֶּה אֶחָיו מַמָּשׁ, אֶלָּא **הֵם בָּנָיו,** וּקְרָאָם הַכָּתוּב ׳אֶחָיו׳ לְפִי שֶׁ**הַבָּנִים הָיוּ לוֹ כְּאַחִים** הַמִּשְׁתַּתְּפִים עִמּוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו, וְהָיוּ **נִגָּשִׁים אֵלָיו** וּמְסַיְּעִים בְּיָדוֹ **לְעֵת צָרָה וּלְמִלְחָמָה** (ב״ר):

(מז) וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד׃

מז וּקְרָא לֵהּ לָבָן יְגַר שַׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קְרָא לֵהּ גַּלְעֵד׃

רש״י◄ יְגַר שָׂהֲדוּתָא • תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל גַּלְעֵד.

(מח) וַיֹּאמֶר לָבָן הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעֵד׃

מח וַאֲמַר לָבָן דְּגוֹרָא הָדֵין סָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ יוֹמָא דֵּין עַל כֵּן קְרָא שְׁמֵהּ גַּלְעֵד׃

רש״י◄ (עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ) גַּלְעֵד • גַּל עֵד.

(מט) וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצֶף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי נִסָּתֵר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ׃

מט וְסָכוּתָא דִּי אֲמַר יִסֶּף מֵימְרָא דַיְיָ בֵּינִי וּבֵינָךְ אֲרֵי נִתְכַּסִּי גְּבַר מֵחַבְרֵהּ׃

רש״י◄ וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְגוֹ׳ • וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר בְּהַר הַגִּלְעָד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: (שופטים יא) ״וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפֵּה גִלְעָד״. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מִצְפָּה? לְפִי שֶׁאָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ: ״יִצֶף ה׳ בֵּינִי וּבֵינְךָ״ אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית׳. כִּי נִסָּתֵר • וְלֹא נִרְאֶה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.

(נ) אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים עַל־בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ׃

נ אִם תְּעַנֵּי יָת בְּנָתַי וְאִם תִּסַּב נְשִׁין עַל בְּנָתַי לֵית אֲנַשׁ עִמָּנָא חֲזֵי מֵימְרָא דַיְיָ סָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ׃

רש״י◄ בְּנֹתַי בְּנֹתַי • ב׳ פְּעָמִים, אַף בִּלְהָה וְזִלְפָּה בְּנוֹתָיו הָיוּ מִפִּלֶגֶשׁ. אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי • לִמְנוֹעַ מֵהֶם עוֹנַת תַּשְׁמִישׁ (יומא עז).

(נא) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגַּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ׃

נא וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב הָא דְגוֹרָא הָדֵין וְהָא קַמְתָא דִּי אֲקִימִית בֵּינִי וּבֵינָךְ׃

רש״י◄ יָרִיתִי • כְּמוֹ: ״יָרָה בַּיָּם״, כָּזֶה שֶׁהוּא יוֹרֶה הַחֵץ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(מז) יְגַר שָׂהֲדוּתָא. זֶהוּ **תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל** הַתֵּיבָה **׳גַּלְעֵד׳** בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי. שֶׁאוֹתוֹ הַשֵּׁם שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, קָרָא לָבָן בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּית, הַמְדוּבֶּרֶת בְּאֶרֶץ אֲרָם:

(מח)(עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ) גַּלְעֵד. נוֹטְרִיקוֹן [=תֵּיבָה אַחַת הַמּוּרְכֶּבֶת מִשְּׁתֵּי תֵּיבוֹת] **גַּל עֵד** – גַּל אֲבָנִים הַמְשַׁמֵּשׁ כְּעֵדוּת וְזִכָּרוֹן לַבְּרִית:

(מט) וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְגוֹ׳. נֶאֱמַר **׳וְהַמִּצְפָּה׳** בְּהֵ״א הַיְדִיעָה, שֶׁהִיא הַמִּצְפָּה הַיְדוּעָה **אֲשֶׁר בְּהַר הַגִּלְעָד, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר** (שופטים יא, כט) **וַיַּעֲבֹר אֶת מִצְפֵּה גִלְעָד.** וּבָא הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ **לָמָּה נִקְרֵאת שְׁמָהּ ׳מִצְפָּה׳** [לְשׁוֹן ׳צְפִיָּה׳, מָקוֹם שֶׁצּוֹפִים מִמֶּנּוּ לְמֵרָחוֹק], **לְפִי שֶׁאָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם** (יַעֲקֹב וְלָבָן) **לַחֲבֵרוֹ: ׳יִצֶף ה׳ בֵּינִי וּבֵינֶךָ׳** – יִהְיֶה ה׳ צוֹפֶה וּמַשְׁגִּיחַ בֵּינִי לְבֵינְךָ, **אִם תַּעֲבוֹר אֶת הַבְּרִית** (בא״ע ע״פ רא״ם):

כִּי נִסָּתֵר. אֵין זֶה דַּוְוּקָא מִתּוֹךְ כַּוָּנָה לְהִתְחַבֵּא וּלְהִסְתַּתֵּר, אֶלָּא כְּלוֹמַר, כְּשֶׁנִּתְרַחֵק זֶה מִזֶּה **וְלֹא נִרְאֶה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ** (רא״ם, גו״א):

(נ) בְּנֹתַי, בְּנֹתַי. הִזְכִּיר ׳בְּנֹתַי׳ **שְׁתֵּי פְּעָמִים,** וְכֵיוָן שֶׁמִּיעוּט רַבִּים שְׁנַיִם הֵם, הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע. מִכָּאן יֵשׁ לִלְמוֹד שֶׁמִּלְּבַד לֵאָה וְרָחֵל, **אַף בִּלְהָה וְזִלְפָּה בְּנוֹתָיו** שֶׁל לָבָן **הָיוּ,** אֶלָּא שֶׁנִּחְשְׁבוּ כִּשְׁפָחוֹת מִשּׁוּם שֶׁנּוֹלְדוּ **מִפִּילֶגֶשׁ:**

אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי. עִינּוּי הָאָמוּר כָּאן, מִשְׁמָעוּתוֹ **לִמְנוֹעַ מֵהֶן עוֹנַת תַּשְׁמִישׁ** (יומא עז):

(נא) יָרִיתִי. פֵּירוּשׁוֹ: הֵטַלְתִּי. לְשׁוֹן ׳יְרִיָּה׳ הוּא הֲטָלַת דָּבָר בְּמָקוֹם מְסוּיָּם עַל־יְדֵי זְרִיקָה, **כְּמוֹ** שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים לְשׁוֹן זֶה בַּמִּקְרָא: **יָרָה בַּיָּם** (שמות טו, ד) [הֵטִיל לְתוֹךְ הַיָּם], **כְּדוּגְמַת זֶה שֶׁהוּא יוֹרֶה** אֶת **הַחֵץ,** שֶׁזּוֹרְקוֹ כְּדֵי לַהֲטִילוֹ בַּמָּקוֹם הַמְכוּוָּן:

(נב) עֲד הַגֵּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה אִם־אָנִי לֹא־אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרָעָה:

נב סָהִיד דְּגוֹרָא הָדֵין וְסָהֲדָא קָמָא אִם אֲנָא לָא אֶעְבַּר לְוָתְךָ יָת דְּגוֹרָא הָדֵין וְאִם אַתְּ לָא תְעַבַּר לְוָתִי יָת דְּגוֹרָא הָדֵין וְיָת קַמְתָּא הָדָא לְבִישׁוּ:

רש״י◄ **אִם־אָנִי** • חֲרֵי ׳אִם׳ מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳אֲשֶׁר׳, כְּמוֹ: (לעיל כד) ״עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרַי״. **לְרָעָה** • (ב״ר) לְרָעָה אִי אַתָּה עוֹבֵר, אֲבָל אַתָּה עוֹבֵר לִפְרַקְמַטְיָא.

(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק:

נג אֱלָהֵיהּ דְּאַבְרָהָם וֵאלָהֵיהּ דְּנָחוֹר יְדוּנוּן בֵּינָנָא אֱלָהֵיהּ דַּאֲבוּהוֹן וְקַיֵּים יַעֲקֹב בִּדְדָחִיל לֵיהּ אֲבוּהִי יִצְחָק:

רש״י◄ **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם** • קֹדֶשׁ (ב״ר). **וֵאלֹהֵי נָחוֹר** • חוֹל. **אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם** • חוֹל.

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכֹל לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בָּהָר:

נד וּנְכֵס יַעֲקֹב נִכְסָתָא בְּטוּרָא וּקְרָא לַאֲחוֹהִי לְמֵיכַל לַחְמָא וַאֲכָלוּ לַחְמָא וּבִיתוּ בְּטוּרָא:

רש״י◄ **וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח** • שָׁחַט בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתֶּה. **לְאֶחָיו** • לְאוֹהֲבָיו שֶׁעִם לָבָן. **לֶאֱכֹל־לֶחֶם** • כָּל דְּבַר מַאֲכָל קָרוּי לֶחֶם, כְּמוֹ: (דניאל ה) ״עֲבַד לֶחֶם רַב״, (ירמיה יא) ״נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ״.

לב (א) וַיַּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ:

א וְאַקְדֵּם לָבָן בְּצַפְרָא וּנְשַׁק לִבְנוֹהִי וְלִבְנָתֵהּ וּבָרִיךְ יָתְהֵן וַאֲזַל וְתַב לָבָן לְאַתְרֵהּ:

(ב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים:

ב וְיַעֲקֹב אֲזַל לְאָרְחֵהּ וַעֲרָעוּ בֵּהּ מַלְאֲכַיָּא דַיְיָ:

רש״י◄ **וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים** • מַלְאָכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לִקְרָאתוֹ לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(נב) אִם אָנִי. חֲרֵי ׳אִם׳ הָאָמוּר כָּאן, אֵינוֹ לְשׁוֹן תְּנַאי וְסָפֵק, אֶלָּא **מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳אֲשֶׁר׳**, וּכְאִילוּ נֶאֱמַר: ׳עַד הַגַּל וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה שֶׁאֲנִי לֹא אֶעֱבוֹר אוֹתוֹ לְהִתְקָרֵב אֵלֶיךָ, וְאַתָּה לֹא תַעֲבוֹר אוֹתוֹ לְהִתְקָרֵב אֵלַי׳. **כְּמוֹ** – דּוּגְמָא בַּמִּקְרָא לִלְשׁוֹן ׳אִם׳ בְּמַשְׁמָעוּת זוֹ: **עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרַי** (לעיל כד, לג) שֶׁמַּשְׁמָעוֹ כְּמוֹ: ׳עַד אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶת דְּבָרַי׳ (גר״א):

לְרָעָה. רַק **לְרָעָה אִי אַתָּה עוֹבֵר** אֶת הַגַּל הַזֶּה לְהִתְקָרֵב אֵלַי, **אֲבָל אַתָּה עוֹבֵר לִפְרַקְמַטְיָא** (לְמִסְחָר), שֶׁלֹּא נִכְרְתָה הַבְּרִית בֵּינֵיהֶם אֶלָּא לְעִנְיַן הַשָּׁלוֹם, שֶׁלֹּא יִתְקָרְבוּ זֶה לְזֶה לְרָעָה:

(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. ׳אֱלֹהֵי׳ הָאָמוּר כָּאן, הוּא שֵׁם **קֹדֶשׁ**, לְפִי שֶׁהוּא מוּפְנֶה אֶל הקב״ה אֱלֹהָיו שֶׁל אַבְרָהָם (ב״ר):

וֵאלֹהֵי נָחוֹר. ׳אֱלֹהֵי׳ הָאָמוּר כָּאן, הוּא שֵׁם **חוֹל** (חוּלִין, שֶׁאֵין בּוֹ קְדוּשָׁה), לְפִי שֶׁהוּא מוּפְנֶה אֶל עֲבוֹדָה־זָרָה, אֱלִילוֹ שֶׁל נָחוֹר:

אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם. אֱלֹהָיו שֶׁל תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר, שֶׁהָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, וְלָכֵן גַּם זֶה הוּא שֵׁם **חוֹל** (יפ״ת):

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח. אֵין פֵּירוּשוֹ זְבִיחָה לְקָרְבָּן, אֶלָּא **שָׁחַט בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתֶּה** – לִסְעוּדָה (רא״ם):

לְאֶחָיו. לֹא ׳אֶחָיו׳ מַמָּשׁ, אֶלָּא **לְאוֹהֲבָיו שֶׁעִם לָבָן** – לְלָבָן וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ [שֶׁלְּאַחַר בְּרִית הַשָּׁלוֹם נַעֲשׂוּ אוֹהֲבָיו]. וְדֶרֶךְ הַכָּתוּב לִקְרוֹא לַאֲנָשִׁים קְרוֹבִים ׳אַחִים׳ (רא״ם, הזכרון):

לֶאֱכֹל לֶחֶם. ׳לֶחֶם׳ הָאָמוּר כָּאן אֵין פֵּירוּשוֹ פַּת בִּלְבָד, שֶׁהֲרֵי גַּם בְּהֵמוֹת שָׁחַט לָהֶם, אֶלָּא **כָּל דְּבַר־מַאֲכָל** הַנֶּאֱכָל בַּסְּעוּדָה **קָרוּי ׳לֶחֶם׳. כְּמוֹ** שֶׁמְּצִינוּ דּוּגְמָא לְכָךְ בַּמִּקְרָא: **׳עֲבַד לֶחֶם רַב׳** (דניאל ה, א) [עָשָׂה סְעוּדָה גְּדוֹלָה], וְכֵן **נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ** (ירמיה יא, יט) [נְקַלְקֵל בְּעֵץ הַמְּמִית אֶת מַאֲכָלוֹ] (לבוש):

לב (ב) וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים. ׳פְּגִיעָה׳ הִיא פְּגִישַׁת הַהוֹלְכִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וּבָא הַכָּתוּב לוֹמַר, שֶׁכַּיָּן שֶׁהִתְקָרֵב לָאָרֶץ – **מַלְאָכִים שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לִקְרָאתוֹ לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ** (הזכרון):

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כה עמ׳ 150)

מַלְאָכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לִקְרָאתוֹ, לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ (רש״י לב, ב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי מַלְאֲכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָם יוֹצְאִים לְחוּץ לָאָרֶץ, כְּפִי שֶׁכָּתַב רַשִׁ״י בִּתְחִלַּת פָּרָשָׁתֵנוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה שָׁם **יָצָא** יַעֲקֹב מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן לֹא יָצְאוּ מַלְאֲכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְלַוּוֹתוֹ, כִּי מַלְאָכִים אֵלּוּ אֵינָם יוֹצְאִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל כָּאן **חָזַר** יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הַיְּצִיאָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ אֵינָהּ בְּגֶדֶר יְצִיאָה לְחוּץ לָאָרֶץ, כִּי מַטְּרַת הַיְּצִיאָה הִיא לְצֹרֶךְ הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כה עמ׳ 150)

יָדוּעַ פִּתְגָּמָם שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ - שֶׁמִּיָּד לְאַחַר שִׂמְחַת תּוֹרָה וְשַׁבָּת בְּרֵאשִׁית מַתְחִלָּה עֲבוֹדָה שֶׁל "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ" - יְהוּדִי הוֹלֵךְ לַדֶּרֶךְ וּלְסֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ, שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ.

וּכְבָר הֻסְבַּר מִסְּפָר פְּעָמִים: בְּמֶשֶׁךְ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי עֲסוּקִים יִשְׂרָאֵל בְּעִקָּר בְּעִנְיְנֵי **קְדֻשָּׁה**, בְּחַגִּים וּבְמִצְוֹת שֶׁבָּהֶם וּבַהֲכָנוֹת לָהֶם. לְאַחַר חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי מַגִּיעִים יְמֵי חוֹל וְעִנְיְנֵי חוֹל - רֹב הַיָּמִים הֵם יְמֵי חוֹל שֶׁבָּהֶם עֲסוּקִים רֹב יִשְׂרָאֵל בְּעֵסֶק הַפַּרְנָסָה וְכַדּוֹמֶה.

מַעֲבָר זֶה מֵחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי לַעֲבוֹדַת הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, נִרְמַז בְּ"וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ", כַּאֲשֶׁר הַדְּגָשַׁת הַמִּלָּה "לְדַרְכּוֹ" כּוֹלֶלֶת מַשְׁמָעוּת שֶׁל שְׁנֵי קְצָוֹת. מִצַּד אֶחָד נִרְמַז בְּכָךְ שֶׁהַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ הוֹלֵךְ הַיְּהוּדִי בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, בִּימֵי הַחוֹל שֶׁלְּאַחַר תִּשְׁרֵי, אֵינֶנָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁל חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי, אֶלָּא הִיא "דַּרְכּוֹ" - הַדֶּרֶךְ שֶׁל **הָאָדָם**: בְּרֹב זְמַנּוֹ הוּא עָסוּק בְּפַרְנָסָה, אֲכִילָה שְׁתִיָּה וְשֵׁינָה וְכַדּוֹמֶה - דֶּרֶךְ שֶׁאֵין רוֹאִים בָּהּ קְדֻשָּׁה בְּגָלוּי. וּבְכָךְ אֵין, לִכְאוֹרָה, שׁוּם הֶבְדֵּל בֵּין יְהוּדִי לְבֵין לֹא־יְהוּדִי.

מִצַּד שֵׁנִי, **בְּאוֹתָהּ** מִלָּה "לְדַרְכּוֹ" מֻדְגָּשׁ שֶׁזּוֹהִי "דַּרְכּוֹ": הַדֶּרֶךְ **שֶׁלּוֹ** - דֶּרֶךְ **מְיֻחֶדֶת** שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, אֲשֶׁר הוּא סָלַל אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּלוֹמַר, גַּם הַדֶּרֶךְ הַיּוֹם־יוֹמִית שֶׁל יְהוּדִי, כָּל הִתְנַהֲגוּתוֹ בְּמַעֲשָׂיו הַגַּשְׁמִיִּים, בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמַשְׁקֵהוּ, בְּמִשְׁאוֹ וּבְמַתְּנוֹ וְכַדּוֹמֶה, שׁוֹנָה מִדַּרְכּוֹ שֶׁל לֹא־יְהוּדִי, לְהַבְדִּיל. כִּי כָּל זֶה נַעֲשָׂה בְּאֹפֶן שֶׁל יַהֲדוּת "לְשֵׁם שָׁמַיִם" וּ"בְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ".

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

ג וַאֲמַר יַעֲקֹב כַּד חֲזָנוּן מַשְׁרִיתָא מִן קֳדָם יְיָ דֵּין וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא מַחֲנָיִם: פ פ פ

רש״י◄ **מַחֲנָיִם** • שְׁתֵּי מַחֲנוֹת, שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁבָּאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן, וְשֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לִקְרָאתוֹ (ב״ר ותנחומא):

פפפ קמ״ח פסוקים. חלק״י, מחני״ם סימן

חסלת פרשת ויצא

הפטרה לפרשת ויצא לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ׳ קעב

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ג) מַחֲנָיִם. לְשׁוֹן רַבִּים שֶׁל ׳מַחֲנֶה׳, עַל שֵׁם **שְׁתֵּי מַחֲנוֹת** מַלְאָכִים שֶׁרָאָה. הָאַחַת **שֶׁל** מַלְאֲכֵי **חוּצָה־לָאָרֶץ שֶׁבָּאוּ עִמּוֹ** לְלַוּוֹתוֹ **עַד כָּאן, וְהַשְּׁנִיָּה שֶׁל** מַלְאֲכֵי **אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ** עַתָּה **לִקְרָאתוֹ,** לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ (תנחומא פ׳ וישלח):

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ל' מרחשון פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	**יום רביעי - ג' כסלו** מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שני - א' כסלו פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	**יום חמישי - ד' כסלו** מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שלישי - ב' כסלו מפרק י עד סוף פרק יז	**יום שישי - ה' כסלו** מפרק כט עד סוף פרק לד
שבת קודש - ו' כסלו פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	

יום ראשון ל' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 308, אך ההפרש... עד עמ' 308, פקודי).

אַךְ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין תּוֹרָה – שלא בכוונה, **לִתְפִלָּה שֶׁלֹּא בְכַוָּנָה מוּבָן מֵאֵלָיו, כִּי לִמּוּד הַתּוֹרָה** – כשאומרים שהוא שלא בכוונה, היינו ש־**הוּא מֵבִין וְיוֹדֵעַ מַה שֶּׁלּוֹמֵד, דִּבְלָאוֹ־הָכֵי לָא מִיקְרֵי לִמּוּד כְּלָל,** – בלי זה אין זה נקרא **לימוד** כלל, **רַק** – לימוד שלא בכוונה הוא, **שֶׁלּוֹמֵד סְתָם, בְּלֹא כַוָּנָה לִשְׁמָהּ** – הבא **מֵאַהֲבַת ה' שֶׁבְּלִבּוֹ בִּבְחִינַת גִּלּוּי,** – שכך צריך להיות לימוד התורה לשמה – שמצד האהבה הגלויה שבלבו להקדוש־ברוך־הוא – הוא לומד תורה, אך אצלו אין הדבר כך, **רַק מֵאַהֲבָה הַמְסֻתֶּרֶת הַטִּבְעִית,** – אהבה זו בלבד שוררת אצלו בשעה שהוא לומד תורה, אך חסרה בו אהבה שתהיה גלויה בלבו, שאהבה זו **תביא** אותו ללמוד את התורה שהוא לומד, **אַךְ אֵינוֹ לוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ** – שהלימוד יהיה מצד פניה **לְהִתְגַּדֵּל** – שיקראו לו "רב" וכדומה, **כו'**, **דְּהָא לָא סָלִיק לְעֵילָא מִן שִׁמְשָׁא,** – סוג לימוד כזה אינו עולה למעלה מהשמש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ** – זוהר **פָּרָשַׁת וַיְחִי דַף רכג עַמּוּד ב,** – שמה שהפסוק אומר[2]: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", אין הכוונה לעמל התורה ש"לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש. לאחר מכן הוא אומר שם, שאפילו "עמלא דאורייתא" (עמל תורה), אם זה "בגין יקרא דילי'" (בשביל יוקרו וכבודו העצמי), הוא גם כן "תחת השמש", שכן, אין זה עולה למעלה, **וְהֵיינוּ מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ וְכַוָּנָתוֹ** – שהוא עושה זאת לשם פניה של כבוד וכדומה, **הֵן מִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר** – בדברי התורה שביטא בדיבורו, **וְאֵינָן מַנִּיחוֹת אוֹתָן לְסַלְּקָא לְעֵילָא.** – לעלות למעלה – הפניה שבאה מצד ה'קליפה' עוצרת את אותיות הדיבור של תורה מלעלות למעלה, **וְהָכֵי נָמֵי** – וכן גם כאן **בִּתְפִלָּה שֶׁלֹּא בְכַוָּנָה, – דפיה"מ – אבל זה לא משווה אותה צלותא פסילאה – כיון דיש אצלו כוונתו הכללית – לשמים. וזהו דממשיך ומבאר**[3] – **שֶׁמְּחַשֵּׁב מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת – שלא מפיה"מ – דמ"ז זו מתלבשת בהדבור וממשיכו למקומה כו' למטה כו'**[3] – כלומר, בלי הכוונה של פירוש המילות, שאינה עושה את התפלה – **פסולה**, כיוון שיש לו הכוונה הכללית, שהוא מתפלל לשם שמים, אלא שמחשב מחשבות זרות, כלומר, מחשבות שלא מפירוש המילות – הרי מחשבה זרה זו מתלבשת בדיבור ומורידה אותו למטה – מחשבות זרות אלו אינן מאפשרות לאותיות התפלה לעלות למעלה, **(אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם,** – הוא הרי מתפלל להקדוש ברוך הוא, אלא שמתערבבות מחשבות **זרות** בתפלתו, **לְכָךְ** – לכן, **יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן בְּקַל לַחֲזֹר וְלַעֲלוֹת,** – מהמקום שאליו נדחתה, **כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה אֲפִלּוּ תְּפִלָּה אַחַת מְלֻקֶּטֶת מִתְּפִלּוֹת כָּל הַשָּׁנָה,** – ביום אחד התפלל חלק אחד מהתפלה בכוונה, וביום שני – חלק שני, וכו', הרי כשמתאספות יחד, מכל התפלות שבמשך שנה שלימה, תפלה אחת בכוונה – עולות אז[4] כל התפלות של כל השנה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ' פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי).** – על כל פנים, הרי, שתורה שלא בכוונה, היא למעלה בפרט אחד, מאשר תפלה שלא בכוונה, שמתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ואילו תפלה שלא בכוונה נדחית למטה. מצד שני, כאשר ה"שלא בכוונה" של תורה מבוסס על ענין שאינו מאפשר לה לעלות למעלה (שזוהי פניה) – היא אז למטה מתפלה שלא בכוונה. שכן, בתפלה – כשהוא מתפלל, לאחר מכן, תפלה בכוונה, כולל גם תפלה אחת מלוקטת מתפלות שנה שלימה – עולה שוב התפלה למעלה; ואילו בתורה הרי גם כשהוא חוזר עליה בכוונה לשמה, אין זה מועיל לתורה שלמד מתוך פניה – אלא עליו לעשות תשובה, ועד שהוא עושה תשובה – התורה היא בגלות ב'קליפה' שממנה באה הפניה. אלא, כיוון שכל יהודי הרי סוף כל סוף יעשה תשובה, שהרי "לא ידח ממנו נדח" – לכן, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה" (כולל "שלא לשמה" של פניה), שכן, סוף כל סוף הרי יהיה "בא לשמה", כשיעשה תשובה, כפי שמסביר רבנו הזקן בסוף פרק ל"ט ב"תניא".

קונטרס אחרון

אך ההפרש בין תורה לתפלה שלא בכוונה מובן מאליו כי לימוד התורה הוא מבין ויודע מה שלומד דבלא"ה לא מיקרי לימוד כלל רק שלומד סתם בלא כוונה לשמה מאהבת ה' שבלבו בבחי' גילוי רק מאהבה המסותרת הטבעית אך אינו לומד שלא לשמה ממש להתגדל כו' דהא לא סליק לעילא מן שמשא כמ"ש בפ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום שמחשבתו וכוונתו הן מתלבשות באותיות הדבור ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא וה"נ בתפלה שלא בכוונה שמחשב מ"ז (אלא מפני שכוונתו לשמים לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה כמ"ש במק"מ פ' פקודי)

---

2. קהלת א, ג. **3.** הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. **4.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה מל' הזוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלותא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הל' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

יום שני א' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 308, ומ"ש בפ' פקודי... עד עמ' קנה, האצי':

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּ – זוהר **פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי:** – דף רמ"ה עמוד ב', הנזכר לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "**גּוֹ רָקִיעַ תַּתָּאָה**", – לרקיע התחתון, הרי על־כל־פנים התפלה עולה ב"רקיע תתאה", **וּבְ** – זוהר **פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל** – דף ר"א עמוד ב' הנזכר לעיל, **מַשְׁמַע דְּדַוְקָא אִי אִיהִי מִלָּא כִּדְקָא יָאוּת סָלְקִין עַמָּה עַד אַוִּירָא דְּרָקִיעַ דְּלְעֵילָא כּוֹ'** – שדוקא אם זו מלה כדבעי (אם התפלה היא בכוונה), היא עולה איתה עד לאויר הרקיע העליון, הרי, מתי היא עולה לרקיע? – דוקא כשזה "מלה כדקא יאות", כשהיא בכוונה, כיצד זה תואם, איפוא, למה שאומר בפרשת פקודי, שגם כשהתפלה היא שלא בכוונה היא עולה על כל פנים ברקיע תתאה (התחתון)? **לֹא קָשֶׁה מִידֵי;** – לא קשה כלל, **דְּרָקִיעַ תַּתָּאָה** – התחתון, **מֵאִינּוּן רְקִיעִין דְּמִדַּבְּרֵי גּוֹ עָלְמָא שֶׁבְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי** – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, **הֵן דְּמַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, וּדְפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל** – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל שבזוהר, **הֵן דְּ"זְעִיר אַנְפִּין" דַּעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'עֵץ חַיִּים' שַׁעַר הַשְּׁמוֹת פֶּרֶק ג גַּבֵּי "זְעִיר אַנְפִּין" דַּעֲשִׂיָּה, עַיֵּן שָׁם.** – אפשר ללמוד, שבשאלה היתה הסברא, שה"רקיע תתאה" שבזוהר פרשת פקודי הוא גם המקום והמדריגה של "רקיע דלעילא" אשר בזוהר פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "**לעילא** מן שמשא", למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הם שתי מדריגות נפרדות, בזוהר פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ז"א דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם – למעלה יותר באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריאה" – כנזכר לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם **אין** זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא "ב"ז"א דעשיה" – כי אם ב"מלכות דעשיה". יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא בכוונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של תפלה לפעול **הפעולה** שעל התפלה לפעול, שכן, כדי לפעול מילוי הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך **מלמעלה** מהעולם – **בעולם**, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום והמדריגה שמהם מקבלים כל עניני **העולם** חיות, אי אפשר הרי שתהיה משם המשכה **למלא** ענין **החסר** בעולם, ואילו בשעה שהעליה היא ב"ז"א דעשיה" (וזאת על ידי תפלה בכוונה) שמשם יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים בעולם. **וְהָא דְּמַשְׁמַע** – ומה שנראה **לְכָאוֹרָה בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי** – בזוהר, **דְּגַם תְּפִלָּה פְּסוּלָה** – תפלה שלא בכוונה, שמחשבות זרות מתערבבות בה, **עוֹלָה עַד הֵיכָל הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ נִדְחֵית לְמַטָּה, וְהוּא בְּ"זְעִיר אַנְפִּין" דִּבְרִיאָה** – ה"היכל הראשון" הוא בז"א דבריאה. הרי, שאפילו תפלה פסולה עולה לכתחילה עד ז"א דבריאה? – **לֹא קָשֶׁה מִידֵי;** – לא קשה כלל, **שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ כָּל הָעוֹנוֹת מַמָּשׁ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת עוֹלוֹת לְשָׁם אֲפִלּוּ עַד הֵיכָל הַד', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** – בזוהר שם, **דַּף רנב עַמּוּד א, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁאֵין מָהוּת הָעֲלִיּוֹת שָׁוּוֹת, וְאֵין עֲרוּךְ וְדִמְיוֹן בֵּינֵיהֶם** – בין ה"עליות", **אֶלָּא בְּשִׁתּוּף הַשֵּׁם בִּלְבַד,** – שכולן נקראות בשם "עליה", **וְדַי לַמֵּבִין.** – כלומר, העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם במדריגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול; ואילו בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדריגה העליונה יותר שבקדושה – **פגם.** על דרך זה מה שאומרים שתפלה פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה בכוונה. **וּבָזֶה יוּכָן גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם** – בזוהר **דַּף רמז, שֶׁבְּהֵיכָל הַב'** [אוּלַי צָרִיךְ לִהְיוֹת: **אִוְדְּמַן הַמְּמֻנָּה**[5]**.** וְאוּלַי צָרִיךְ לִהְיוֹת: קַיְּמִין הַלְּבוּשִׁים[6]] **מְמֻנָּה עַל הַלְּבוּשִׁים שֶׁמַּלְבִּישִׁים הַנִּשְׁמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,** – מובאות כאן גירסאות שונות שרבנו הזקן מעתיק כאן מהזוהר: או "**אזדמן** הממונה", הממונה **נמצא במזומן**, או "**קיימין** הלבושין", **עומדים** שם הלבושים, **הוספת כ"ק רבינו:** וואס אזדמן או קיימין **איז בהיכל הב'** – **מדגיש זייער שייכות צו היכל הב'**[7] – [**אזדמן וקיימין** הוא בהיכל הב'

קונטרס אחרון

ומ"ש בפ' פקודי גו רקיע תתאה ובפ' ויקהל משמע דדוקא אי איהי מלה כדקא יאות סלקין עמה עד אוירא דרקיע דלעילא כו'. לק"מ דרקיע תתאה מאינון רקיעי' דמדברי גו עלמא שבפ' פקודי הן דמלכות דעשי' ודפ' ויקהל הן דז"א דעשי' כמ"ש בע"ח שער השמות פ"ג גבי ז"א דעשייה ע"ש. והא דמשמע לכאורה בפ' פקודי דגם תפלה פסולה עולה עד היכל הראשון שממנו נדחית למטה והוא בז"א דבריאה. לק"מ שהרי אפי' כל העוונות ממש קלות וחמורות עולות לשם אפי' עד היכל הד' כמ"ש דרנ"ב ע"א אלא ודאי שאין מהות העליות שוות ואין ערוך ודמיון ביניהם אלא בשיתוף השם בלבד וד"ל. ובזה יובן ג"כ מש"ש דרמ"ז שבהיכל הב' [אולי צ"ל אזדמן הממונה. ואולי צ"ל קיימין הלבושים] ממונה על הלבושים שמלבישים הנשמה ממעשה המצות אף

---

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". **6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "אנשטאט [במקום] 'ממונה על הלבושין'". **7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם - דהלבוש **איתעביד** בהאי היכלא ע"י מעשה המצוה".

– **מדגיש** – שייכותם להיכל הב'], **אַף שֶׁהֵן** – מעשה המצוות ובמילא הלבושים לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, הן **בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן דַּעֲשִׂיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם** – בזוהר, **דַף רי.** – כיצד, איפוא, אומרים שבהיכל הב' שבעולם ה"בריאה" ישנו הממונה או הלבושים שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה, ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות המעשיות הוא בגן־עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות – שכן, "מהות" העליה אינה דומה, מה שאומרים שהעליה היא עד עולם ה"בריאה" על ענין שיש לו שייכות למעשה המצוות – אין זו העליה הנעשית ממעשה המצוות עצמן בגן־עדן התחתון של עולם ה"עשיה", ולכן, למרות שהמדריגה ממעשה המצוות עצמן היא בגן־עדן התחתון של עולם ה"עשיה", אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן. **וְהִנֵּה, תְּפִלָּה פְּסוּלָה** – תפלה עם מחשבות זרות, **עֲדִיפָא** – עדיפה, **מִתּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ,** – מאשר תורה מתוך פניה של כבוד וכדומה, **שֶׁהִיא** – תורה שלא לשמה ממש, היא **תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ** – כלומר, שאין היא עולה כלל למעלה, כנזכר לעיל מהזוהר שתורה היא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש, אך כשהוא "עביד בגין יקרי", כשהוא לומד מתוך פניה של כבוד וכדומה, היא "תחת השמש", **וְהַתְּפִלָּה** – גם תפלה פסולה, **הִיא גּוֹ רָקִיעַ כּוֹ'.** – היא ברקיע תחתון, כנזכר לעיל, הרי שבפרט זה תפלה פסולה היא למעלה מתורה שלא לשמה ממש, **אֲבָל תּוֹרָה סְתָם שֶׁאֵינָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ רַק מֵאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת טִבְעִית** – להקדוש־ברוך־הוא, שיש בכל יהודי בטבע, שכן, גם כשהוא לומד תורה **סתם**, מפני שכך הרגילו אותו ללמוד תורה – הרי, אבל, בפנימיות יש בזה האהבה המסותרת שבטבע כל אחד מישראל להקדוש־ברוך־הוא, **לָא גְּרִיעָא** – אינה גרועה, **מֵהֶבֶל פִּיהֶן שֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן,** – ילדי ה"חדר" שלומדים תורה, **דְּסָלִיק לְעֵילָא,** – שעולה למעלה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא**[8], **וְסָלִיק לְעֵילָא** – הבל הפה של תינוקות של בית רבן עולה למעלה, **אַף אִם הוּא שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ,** – כי אם, **מִיְּרֵאַת הָרְצוּעָה שֶׁבְּיַד הַסּוֹפֵר,** – ה"מלמד", הרי, שלימודם, במקרה זה, הוא רק מפני פחד הרצועה – ואף על פי כן זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום חטא, כך גם בשלימוד התורה הוא **סתם** – לא שלא בכוונה, הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא כפי שהדבר בלימוד תורה שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה למעלה, **וְעַיֵּן שָׁם** – בזוהר, **דַף רנה עַמּוּד ב, שֶׁהַמַּלְאָכִים הֵם מַעֲלִים הַהֶבֶל שֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן עַד הָאֲצִילוּת:**

קונטרס אחרון

שהן בג"ע התחתון דעשי' כמש"ש דר"י. והנה תפלה פסולה עדיפא מתורה שלא לשמה ממש שהיא תחת השמש והתפלה היא גו רקיע כו'. אבל תורה סתם שאינה שלא לשמה רק מאהבה מסותרת טבעי' לא גרעא מהבל פיהן של תינוקת של בית רבן דסליק לעילא מפני שהוא הבל שאין בו חטא וסליק לעילא אף אם הוא שלא לשמה ממש מיראת הרצועה שביד הסופר וע"ש דרנ"ה ע"ב שהמלאכים הם מעלים ההבל של תינוקת שב"ר עד האצי':

יום שלישי ב' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דז"א כו'.

לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בִּפְרִי עֵץ חַיִּים[1], דְּכַזְּמַן הַזֶּה[2] – בדורות האחרונים, עִקַּר הַבֵּרוּר – הוא, עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה דַּוְקָא[3], – בירור הניצוצות דתהו שנפלו בקליפת "נוגה" מצד "שבירת הכלים" שהיתה בתהו, שבני ישראל (נשמות בגופים) מבררים אותם מה'קליפה' ומעלים אותם לשורשם הנעלה שבתהו, דבר הנעשה גם על ידי קיום מצוות מעשיות שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא מקליפת "נוגה", וגם על ידי לימוד התורה שנתלבשה בדברים גשמיים, ויהודי לומד אותה בפיו ובשפתיו הגשמיים, וגם על ידי תפלה שהיא עבודה רוחנית שהנפש

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הבירור ע"י התפלה דוקא אף שתלמוד תורה למעלה

---

8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה. **1.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ז". **2.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנ"ת לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמה"ז. ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים" - היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז - (אבל לא מזכיר תפלה - שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו זו"ן פב"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" - שעפ"ז מובן שכשההסתלקות גדלה יותר (- בזמה"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועייג"כ אגה"ק ספ"ה וסס"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה - ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים - ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנדו"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". **3.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') - דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו

קונטרס אחרון

מהתפלה. הענין הוא שע"י תו"מ מוסיפין אור באצי' כו'. פי' אור א"ס ב"ה בכלים דאצי' ע"י ת"ת בפנימית דהיינו המשכות המוחין ובקיום המצות בחיצונית הכלים שהם בחי' נה"י שבי"ס ז"א שבאצי' רק שמתלבשים בבי"ע בתורה ומצות הגשמיים שבעוה"ז. אבל התפלה היא המשכת אור א"ס ב"ה לבי"ע דוקא לא בדרך התלבשות בלבד רק האור ממש לשנות הנבראים מכמות שהם שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה. משא"כ בתו"מ שאין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובזרוע וגם במצות שעשייתן הוא גמר מצותן השינוי הוא ע"י אדם ולא בידי שמים כבתפלה שהיא המשכת החיות מא"ס ב"ה שהוא לבדו כל יכול והלכך כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה א"א בלי העלאת מ"ן מלמטה דוקא.

האלקית "פועלת" על הנפש הבהמית (שחיותה היא מקליפת "נוגה"), שתתברר ותגיע לאהבת השם יתברך – אומר ב"פרי עץ חיים", שבזמן **הזה**, **עיקר** בירור ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דוקא, **אַף שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה לְמַעְלָה מֵהַתְּפִלָּה.** – שהרי "ותלמוד תורה כנגד כולן"[4], למעלה גם מ"עיון תפלה", מדוע, איפוא, עיקר הבירור הוא על ידי תפלה דוקא? – **הָעִנְיָן הוּא, שֶׁעַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אוֹר בַּאֲצִילוּת כו',** – הרי ישנה ההמשכה שב"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש־ברוך־הואשיומשך גילוי "אור אין סוף" ואלקות בעולמות, וישנה ההמשכה ש"בסוד תוספת", מה שעל ידי עבודה ממשיכים **הוספה** בזה, וה"תוספת" – "מרובה על העיקר", למעלה מעלה מכפי שזה נמשך "בסוד שורש". הרי שעל ידי תורה ומצוות ממשיכים "בסוד תוספות", הוספה באור של עולם ה"אצילות". **פֵּרוּשׁ** – ממשיכים **אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּכֵלִים** – וספירות **דַּאֲצִילוּת; עַל יְדֵי תַּלְמוּד תּוֹרָה** – ממשיכים "אור אין סוף" **בִּפְנִימִית, דְּהַיְינוּ הַמְשָׁכוֹת הַמּוֹחִין;** – שכשם שלימוד התורה הוא הרי במוחין והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה המשכת מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), **וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת** – ממשיכים "אור אין סוף" **בְּחִיצוֹנִית הַכֵּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת: נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד,** שֶׁבִּי' סְפִירוֹת "וְעִיר אַנְפִּין" שֶׁבַּאֲצִילוּת; – "ז"א", ששת המדות, הן הרי "פרצוף" שלם שיש בו עשר ספירות, הרי שב"נה"י" (חיצוניות ה"ז"א") שהן "לבר מגופא"[5] (מחוץ לגוף "פרצוף" ז"א) – נמשך בהן "אור אין סוף" על ידי שמקיימים מצוות במעשה בכוח העשיה של האדם, שהוא הרי החיצוניות שבאדם (הרי עיקר ההמשכה שממשיכים "אור אין סוף" – על ידי תורה ומצוות – הוא ב"אצילות"), **רַק שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הַנִּשְׁמִיִּים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה.** – מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" – נעשה התלבשות **בתורה** שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של "ז"א דאצילות" – נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה – הרי זה פועל רק בגשמיות של התורה והמצוות – אך לא בגשמיות העולם. **אֲבָל הַתְּפִלָּה הִיא הַמְשָׁכַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא, לֹא בְּדֶרֶךְ הִתְלַבְּשׁוּת בִּלְבַד,** – שהאור מתלבש בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי שהדבר בתורה, **רַק הָאוֹר** – של "אין סוף" **מַמָּשׁ,** – פועל בעולם הזה, **לְשַׁנּוֹת הַנִּבְרָאִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם, שֶׁיִּתְרַפֵּא הַחוֹלֶה,** – על ידי בקשת "רפאינו" שבתפלה, **וְיֵרֵד הַגֶּשֶׁם מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ וְיוֹלִידָהּ וְיַצְמִיחָהּ**[6]. – על ידי ההמשכה של "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁאֵין שִׁנּוּי בְּקֶלֶף הַתְּפִלִּין** – שעליהם נכתבו פרשיות התפילין, **עַל יְדֵי הֲנָחָתָן** – של התפילין, **בְּרֹאשׁ וּבַזְּרוֹעַ**[7]. – על ידי הנחת התפילין על הראש, לא מתהווה שינוי בקלף התפילין מצד המשכת המוחין ושיעבוד המוח הנמשך על ידי התפילין שבראש, ועל ידי הנחת התפילין על היד לא מתהווה שינוי בקלף התפילין על ידי ההמשכה של תפילין של יד והשפעתה לשעבד הלב. **וְגַם בְּמִצְוֹת שֶׁעֲשִׂיָּתָן הוּא גְּמַר מִצְוָתָן** – שלא כפי שהדבר בתפילין, שבתחילה ישנן התפילין ולאחר מכן מניחין אותן על הראש ועל הזרוע, אלא אפילו המצוות שעשייתן היא השלמתה של המצוה (כמו למשל כתיבת ספר תורה, או הקמת סוכה (בהתאם לדיעות שעשיית הסוכה עצמה יש בה משום מצוה[8]) – כאן יש כבר שינוי בדבר עצמו כשהמצוה נעשית – אך, הרי **הַשִּׁנּוּי** – שמתהווה בדבר, **הוּא עַל יְדֵי אָדָם, וְלֹא בִּידֵי שָׁמַיִם כְּבִתְפִלָּה,** – שהתפלה פועלת שינוי בעולם, בחולה שיתרפא וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה **הִיא הַמְשָׁכַת הַחַיּוּת מֵאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ כֹּל יָכוֹל;** – ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב של חולה למצב של ריפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח, **וְהֹלְכָךְ,** – ולכן, **כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה,** – בעולם הזה **אִי אֶפְשָׁר בְּלִי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" מִלְּמַטָּה דַּוְקָא.** – שהאדם שלמטה מעלה "מ"ן" ועושה "אתערותא דלתתא"

הוי מעשה) - ואולי הבי' דשם - כשצ"ל החזרת פב"פ כו' משא"כ כאן (בזמה"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העליון - העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעשי' - כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב. **4.** פאה פרק א' מ"א. **5.** תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). **6.** ע"פ לשון הכתוב - ישעי' נה, י. **7.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "מקדים ראש לזרוע - בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י **בענינו** - היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאין בה עשי' **כלל** בעת ההנחה) ל"מצות שעשייתן הוא גמר מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל **וקשרתם**". **8.** שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. וש"נ.

(התעוררות מלמטה) בעבודתו בתפלה להמשיך "אור אין סוף" למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד להלן, שזו עבודה בבחינת בלי גבול של האדם, שהיא כלי להמשיך הבלי־גבול שלמעלה ובמה מתבטא ה"העלאת מ"ן". **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבַּאֲצִילוּת,** – לפני שההמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא, כאמור לעיל, בעיקר ב"אצילות", **הַמְיֻחֶדֶת** – התורה מיוחדת **בְּלָאו־הָכֵי** – בין כך, **כַּמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא.** – ב"אור אין סוף" שהאציל עולם ה"אצילות". וכיוון שאין על המשכה זו להיות המשכת "אור אין סוף" למטה – לא נדרשת "העלאת מ"ן" מלמטה. **הוספת כ"ק רבינו:** "ואיך זה **מ"ן** (ושייכות) לאא"ס – ע"ז מבאר" – וכיצד זה יכול להיות "מיין נוקבין" (ושיהיה לה שייכות) ל"אור אין סוף" – על כך מסביר רבנו הזקן להלן: **וְהַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" בְּמֹחוֹ וְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא בְּחִינַת** – אהבת **"רִשְׁפֵי אֵשׁ" בְּלִי גְּבוּל,** – כמו "אין סוף", **וְ**– אהבה בלי גבול זו **נִקְרֵאת "מְאֹדֶךָ",** – האהבה שהיא "בכל מאדך", בלי גבול של האדם. למרות שזה "מאדך", "מאד" **שלך,** שבאדם אחד זה בלי גבול ובאדם שני זה בבחינת גבול, ובנוסף על כך שהאדם כולו הוא הרי מוגבל, ואפילו הבלי־גבול שלו הוא גם כן גבול, בכל זאת מספיק הדבר – **כְּדֵי לְעוֹרֵר בְּחִינַת אֵין־סוֹף,** – ובלי גבול. בלי גבול שלמעלה – בלי גבול אמיתי, שהרי על ה"העלאת מ"ן" להיות מעין בחינת ואופן האור שעליה להמשיך, ובשעה שזה בבחינה של בלי־גבול באדם – הרי זו "העלאת מ"ן" להמשיך ה"בלי גבול שלמעלה" – אין סוף, **וְהָיְינוּ עַל יְדֵי גְּבוּרוֹת** ד־שם **ס"ג,** שֶׁהֵן הֵן **הָרפ"ח** – 288 **נִיצוֹצִין כו'.** – האהבה וה"רצוא" של "בכל מאדך" בעבודת התפלה שלו, נעשות באדם על ידי ההמשכה מגבורות של שם "ס"ג", השם שהוא מקור לרפ"ח ניצוצות התהו, הבאים מכלים דתהו, שספירות דתהו היו ב"רצוא" בלי הגבלה, כך גם ה"רצוא" והאהבה של הנשמה הוא בבחינת "בכל מאדך", בלי הגבלה. **וְלָכֵן נִקְרֵאת הַתְּפִלָּה "חַיֵּי שָׁעָה"[9], הִיא** – "שעה" היא **מַלְכוּת הַיּוֹרֶדֶת בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** – הפירוש הפשוט של "חיי שעה" הוא, שתפלה היא בקשה על עניני העולם הנתונים תחת גדר הזמן: בקשה לרפואה, שלום ומזונות, כפי שרש"י מפרש. כאן מפרש רבנו הזקן כפי שהדבר הוא בשורש, בספירות העליונות, שספירת ה"מלכות" היא הרי מקור הזמן, שכן, ב"מלכות" ישנו הענין של "מלך מלך ימלוך", "מֶלֶךְ" בהוה, "מָלָךְ" בעבר ו"ימלוך" בעתיד, ובמיוחד כפי ש"מלכות" יורדת להחיות עולמות בריאה־יצירה־עשיה, הרי זו חיות העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה ממשיכים המשכה בבריאה־יצירה־עשיה, וזאת על ידי ספירת ה"מלכות", מקור בריאה־יצירה־עשיה – לכן נקראת תפלה "חיי שעה", **וְתוֹרָה** – נקראת **"חַיֵּי עוֹלָם"[20],** – שבספירות, "עולם" **הוא "זְעֵיר אַנְפִּין"[10], כִּי רמ"ח פִּקּוּדִין** – 248 מצוות־העשה של תורה, **הֵן מִתְחַלְּקִין בְּ' כֵּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּ"זְעֵיר אַנְפִּין" כו'.** – ו"ז"א" היא הרי ספירות שב"אצילות", וב"תורה אור" סוף פרשת תרומה כתוב שז"א היא סוף עולמות האין־סוף, למעלה לגמרי מבריאה־יצירה־עשיה.

קונטרס אחרון

משא"כ לת"ת שבאצי' המיוחדת בלא"ה במאציל ב"ה והעלאת מ"ן במוחו ולבו של אדם היא בחי' רשפי אש בלי גבול ונק' מאדך כדי לעורר בחי' א"ס והיינו ע"י גבורות דס"ג שהן הן הרפ"ח ניצוצין כו' ולכן נק' התפלה חיי שעה היא מלכות היורדת בבי"ע ותורה חיי עולם הוא ז"א כי רמ"ח פקודין הן מתחלקין בי' כלים דע"ס דז"א כו'.

יום רביעי ג' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, דוקא.

וְהִנֵּה, בְּמָקוֹם אַחֵר[11] כָּתַב[12] שֶׁרְמ"ח – 248 **מִצְוֹת־עֲשֵׂה הֵן בְּה' חֲסָדִים** – של ז"א דאצילות, שכל מצות־עשה, היא הרי כלי לחסד ולהמשכת אלקות, **וּשְׁסָ"ה** – 365 מצוות **לֹא־תַעֲשֶׂה בְּה' גְּבוּרוֹת וְכו',** – של ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין של צמצום והגבלה – באות מהן מצוות הלא־תעשה שהן הגבלה לעצירת השפעת הקדושה שלא תגיע ל"חיצונים", **וּבְמָקוֹם אַחֵר כָּתַב[13]** שֶׁהֵן – תרי"ג (613) המצות, הן **תַּרְיַ"ג אָרְחִין נִמְשָׁכִין מֵחַד אָרְחָא כו',** – 613 דרכים (המשכות), הנמשכות מ"דרך" אחת (מקור והמשכה), **שֶׁהוּא לַבְּנוּנִית וְכו'.** – לובן וחסד של "כתר עליון", שם אין גבורה כלל, כפי הלשון בזוהר (שם): "לית שמאלא בהאי עתיקא" – אין שמאל וגבורה ב"עתיק" (בפנימיות ה"כתר"), כי אם חסדים בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דז"א, ובזוהר אומר שרמ"ח מצוות עשה הן בה' חסדים,

קונטרס אחרון

והנה במ"א כתב שרמ"ח מ"ע הן בה' חסדים ושס"ה ל"ת בה"ג וכו' ובמ"א כתב שהן תרי"ג ארחין נמשכין מחד ארחא כו' שהוא לבנונית

---

9. שבת י, א. **10.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שע"י תומ"צ ממשיכין מוחין וכו' בי"ס דז"א". **11.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". **12.** ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. **13.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קכט, א".

קונטרס אחרון

וכו'. אך הענין שכל המצות לתקן רמ"ח אברי ז"א ע"י המשכת אור א"ס ב"ה במוחין הכלולין בה"ח וה"ג ומקור המוחין הוא לבנונית כו' הוא הענג וחפץ העליון להמשיך האור למטה לרמ"ח אברין דז"א ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג המשכות פרטיות לפי בחי' ערך המצות כגון בצדקה וגמ"ח נמשך אור א"ס ב"ה לחיצוני' הכלי דחסד דז"א ובקיום הדינין בחיצונית גבורה וברחמים כו'. ודרך ומעבר ההמשכה הוא ע"י פנימי' הכלים ומוחותיהן שהן דו"ר שכליים או טבעיים שהן בחי' מוחין דקטנות וגדלות ולזה ביקש משה רבינו ע"ה מאד לקיים המצות מעשיות התלויות בארץ שהן תכלית ההשתלשלות להמשיך אור א"ס ב"ה לברר הכלים דז"א דבי"ע שבהן הן הרפ"ח ניצוצין ע"י תו"מ מעשיות שבבי"ע דוקא.

ושס"ה לא־תעשה בה' גבורות של ז"א, ובמקום אחר בזוהר הוא אומר, שהמצוות הן במדריגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר עליון") שאין בה גבורות כלל? **אַךְ הָעֹנֶג, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת לְתַקֵּן רְמַ"ח** – 248 **אֵבְרֵי "זְעֵיר אַנְפִּין", עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּמֹחִין, הַכְּלוּלִין בְּה' חֲסָדִים וְה' גְּבוּרוֹת,** – על דרך משל באדם, הנטיה במוח לחסד ולגבורה; הרי, כיוון שענין המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים של "ז"א" – לכן אומרים, שמצוות הן בכלים של הספירות דז"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח האברים דז"א על ידי המשכת "אור אין סוף" במוחין, שהם בה' חסדים וה' גבורות – לכן הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה' חסדים וה' גבורות.

וּמְקוֹר הַמֹּחִין הוּא לַבְנוֹנִית כו', – של "כתר", **הוּא הָעֹנֶג וְחֵפֶץ הָעֶלְיוֹן לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַטָּה לְרַמ"ח אֵבְרִין דְ"זְעֵיר אַנְפִּין"** – "ז"א" לגבי "כתר" נקראת "מטה" לגבי "מעלה", **וּמִתְחַלֶּקֶת הַהַמְשָׁכָה לְתַרְיַ"ג** – 613 **הַמְשָׁכוֹת פְּרָטִיּוֹת, לְפִי בְּחִינַת עֶרֶךְ הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן בִּצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים נִמְשָׁךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְחִיצוֹנִיּוּת הַכְּלִי דְ"חֶסֶד דְ"זְעֵיר אַנְפִּין"**, – "חסד דרועא ימינא", על ידי חסד למטה נמשך ב"דרועא ימינא" מחסד ד"אצילות", כלומר, כשם שה"אתערותא דלתתא" (ההתעוררות מלמטה) של האדם היא בפעולה של חסד, כך היא ה"אתערותא דלעילא" (ההתעוררות מלמעלה) הפועלת למעלה המשכה של חסד (חסד דז"א), **וּבְקִיּוּם הַדִּינִין** – על ידי קיום המצוות בענינים של דינין, נמשך "אור אין סוף" **בְּחִיצוֹנִית גְּבוּרָה,** – של ז"א, **וּבְרַחֲמִים כו'.** – כשהאדם מרחם או מעורר רחמים על נפשו – נמשך על ידי כך "אור אין סוף" במדת הרחמים (תפארת) של ז"א. **וְדֶרֶךְ וּמַעֲבַר הַהַמְשָׁכָה** – הנמשכת מ"אור אין סוף" בחיצוניות הכלים דז"א, **הוּא עַל יְדֵי פְּנִימִיּוּת הַכֵּלִים וּמֹחוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵן** – בעבודתו של בן ישראל, **דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** – יראה ואהבה, **שִׂכְלִיִּים** – הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, **אוֹ טִבְעִיִּים,** – אהבה ויראה שבטבע כל אחד מישראל – הראשונות הן מוחין והשניות הן מדות, **שֶׁ** – בספירות שלמעלה **הֵן בְּחִינוֹת מֹחִין דְּקַטְנוּת וְגַדְלוּת.** – "מוחין דקטנות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה טבעיים, ו"מוחין דגדלות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה הנוצרות על ידי השכל (שכליים). על כל פנים, אין גם סתירה ממה שהוא אומר שכל תרי"ג המצוות נמשכות מאור (והמשכה) אחד, מה"לבנונית" וכו', שכן זה כפי ששורש ההמשכה הוא בעונג וחפץ העליון של "כתר". **וְלָזֶה** – ולכן, **בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם מְאֹד לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ,** – כפי שהגמרא[14] אומרת, שמה משמה רבנו רצה כל כך להיכנס לארץ ישראל, היה כדי לקיים המצוות התלויות בארץ, **שֶׁ** – המצוות המעשיות **הֵן תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְבָרֵר הַכֵּלִים דְ"זְעֵיר אַנְפִּין" דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, שֶׁבָּהֶן הֵן הָרפ"ח** – 288, **נִיצוֹצִין,** – משבירת הכלים דתהו – לברר אותם **עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה דַּוְקָא.** הרי, כיוון שזה תכלית כל ההשתלשלות, ושלימות קיום המצוות היא הרי בארץ ישראל, לכן רצה כל כך משה רבנו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות בארץ. על־כל־פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור של תפלה הוא **העלאת** ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר בתהו, ועל ידי כך – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה **שבזמן הזה** עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן (קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו אז "נשמות האלקית גדולי הערך", נעשה הבירור באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות שלפני קריאת שמע, ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד – אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הבירור על ידי תפלה.

---

14. סוטה יד, א.

יום חמישי ד' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה לקיום מצוה... עד עמ' קנו, אחורי כו'.

וְהִנֵּה, לְקִיּוּם מִצְוָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים מְבַטְּלִין תַּלְמוּד תּוֹרָה[15], **וַאֲפִלּוּ** – העונינים הנעלים ביותר בתורה, **מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וְכָל שֶׁכֵּן** – שמבטלים **תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת מוֹחִין וּדְחִילוּ וּרְחִימוּ** – יראה ואהבה **שִׁכְלִיִּים, וְהַטַּעַם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בגלל ענין בירור הניצוצות הנעשה על ידי מצוות מעשיות, שזה דוקא הוא תכלית ההשתלשלות. **וְעוֹד זֹאת, שֶׁבֶּאֱמֶת מְאֹד גְּדֹלָה וְגָבְהָה מַעֲלַת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן לִמּוּדָם,** – של ההלכות, **עַל מַעֲלַת** – וגדלות, **הַמֹּחִין שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** – יראה ואהבה **שִׁכְלִיִּים.** – העליונות מתבטאת (נוסף על ביצוע הכוונה העליונה בענין ה"בירורים") גם בהתאחדות הנפש עם אלקות, דבר הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על ידי לימוד ההלכות של המצוות המעשיות – גם בכך ישנן עליונות וגדלות לגבי המוחין והאהבה ויראה שכליים, **כִּי הֲגַם דִּכְתִיב**[16]: **"וּלְדָבְקָה בוֹ"** – בהקדוש ברוך הוא, וזאת **עַל יְדֵי מִדּוֹתָיו,** – שעל ידי מדת החסד והאהבה של האדם הוא נדבק במדת החסד של הספירות העליונות שהן דבר אחד עם הקדוש ברוך הוא, **מִכָּל־מָקוֹם אֵינֶנּוּ דָּבֵק אֲפִלּוּ בַּמִּדּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת אֶלָּא בִּמְצִיאוּתָן,** – ב"מציאות" המדות, **וְלֹא בְּמָהוּתָן,** – הוא נדבק במציאות ובחיצוניות המדות בלבד, אך לא במהות ובפנימיות המדות, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[17]: **"וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר".** – שלפי המוסבר ב"אגרת הקודש" סימן ט"ו בשם המגיד ממזריטש, שזאת אמר אברהם אבינו על הארת נשמתו שהאירה בגופו מהאור של חסד עליון, שמבלי הבט על האהבה הגדולה (שהיא מדת החסד) שהיתה לאברהם אבינו להקדוש־ברוך־הוא, עד שהיה "מרכבה" לו, אמר על מדת החסד שבנשמתו, שהיא "עפר ואפר" בלבד בהשוואה למדת החסד של הספירות העליונות, ולמשל אפר הוא הרי המהות והעצם של העץ שנשרף והפך לאפר. העץ היה מורכב מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר, ועל ידי שריפתו, נתנדפו שלשת היסודות אש, רוח, מים – בעשן, ונשאר יסוד העפר בלבד, שהוא האפר, הרי למרות שהוא אותו מהות ועצם של העץ, אין, אבל, לאפר שום ערך לגבי העץ שהיה "עץ נחמד למראה וטוב למאכל", וכעת הוא אפר בלבד. כך, למשל, אין שום ערך למדת החסד והאהבה של אברהם אבינו כפי שנשמתו היא בגוף, לגבי מדת וספירת החסד שבספירות העליונות. על כל פנים, הרי שאינו דבק אפילו לא **במדות** העליונות – כי אם במציאותן בלבד ולא במהותן. **וְכָל שֶׁכֵּן** – שאינו דבק **בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, דְּלֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ** – שאין מחשבה ה"תופסת" בו, **בְּאוֹרוֹ וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ,** – אי אפשר להיות "תפיסא" באור זה, **כִּי אִם בִּמְצִיאוּתוֹ, שֶׁהוּא** – אורו יתברך, **שֶׁמְּחַיֶּה אֶת כֻּלָּם, וְלֹא בְּמָהוּתוֹ,** – במהותו אי אפשר להיות "תפיסא", **אֲפִלּוּ** – לא לְ־נבראים ולמלאכים של העולמות **עֶלְיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[18]: **"קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת כּוֹ'",** – ש"ה' צבאות" קדוש ומובדל מהם, כך אומרים הרי השרפים, שהם מלאכים עליונים של עולם ה"בריאה", והם אומרים זאת על "ה' **צבאות**", שאפילו **מהות** האור קדוש ומובדל מהם, **לְכַד "עֲלוּלִים הַנֶּאֱצָלִים"** – המדריגות של עולם ה"אצילות" שהן "עלולים" מהמדריגות הנעלות יותר הנקראות "עילות" לגבי ה"עלולים", וה"עלול" הרי משיג את ה"עילה" שלו, הם **מַשִּׂיגִים כָּל אֶחָד בְּ"עִלָּתוֹ"** - **כְּפִי הַסֵּדֶר** שֶׁ – נמנה **בְּ"עֵץ חַיִּים"** - **בְּהִתְלַבְּשׁוּת הַ"פְּרָצוּפִים",** – כפי שמסביר ב"עץ חיים" איך ה"פרצופים" של הספירות העליונות של "אצילות" מתלבשים זה בזה, שהמלובש הוא "עלול" של המתלבש – מבין ומשיג ה"עלול" ב"עילה" ו"פרצוף" שלו המתלבש בו, **אֲבָל לֹא בִּנְבָרְאִים אֲפִלּוּ** – לא, **בִּנְשָׁמוֹת דַּאֲצִילוּת,** – שלמרות שהן הרי אלקות, בכל זאת, כיוון שהן כבר נפרדו מהכלים של עשר ספירות, כפי שאומר ב"אגרת הקודש" סימן כ'[19] – הן כבר נקראות "נבראים" ואי אפשר שתהיה להן "תפיסא" והשגה במהות האלקות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20] **כְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי כּוֹ'"**[21]. – את החיצוניות והמציאות של אלקות ולא את המהות; הרי, שאפילו במשה רבנו, מצד הראיה של הנשמה (לא כפי שזה מצד מצוה – כי אם מצד הנשמה) יכול הוא לראות רק את ה"אחוריים" והחיצוניות, שהם **המציאות** של אלקות, לא **המהות.** אך, מעשה המצוות – יסביר רבנו הזקן להלן – הוא ענין של **מהות** אלקות, ובשעה שיהודי אוחז אתרוג בידו יחד עם שאר המינים ומקיים את המצוה – הרי הוא תופס **במהות** האלקות. וכך הדבר בכל המצוות המעשיות.

קונטרס אחרון

והנה לקיום מצוה שא"א לעשות ע"י אחרים מבטלין ת"ת ואפי' מעשה מרכבה וכש"כ תפלה שהיא בחי' מוחין ודו"ר שכליים והטעם כנ"ל. ועוד זאת שבאמת מאד גדלה וגבהה מעלת המצות מעשיות וכן לימודם על מעלת המוחין שהן דו"ר שכליים כי הגם דכתיב ולדבקה בו ע"י מדותיו מ"מ איננו דבק אפי' במדות העליונות אלא במציאותן ולא במהותן וכמ"ש ואנכי עפר ואפר וכש"כ באור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא בי' באורו והתפשטות החיות ממנו ית' כ"א במציאותו שהוא שמחיה את כולם ולא במהותו אפי' לעליונים כמ"ש קדוש ק' ק' ה' צבאות כו' לבד עלולים הנאצלים משיגים כ"א בעילתו כפי הסדר שבע"ח בהתלבשות הפרצופים אבל לא בנבראים אפי' בנשמות דאצי' כמ"ש במשה רבינו ע"ה וראית את אחורי כו'.

---

15. מועד קטן ט, א. **16.** ראה סוטה יד, א. ובכ"מ. **17.** וירא יח, כז. **18.** ישעי' ו, ג. **19.** קל, סע"א. **20.** תשא לג, כב. **21.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ועיין אגה"ק סי"ט".

יום שישי ה' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצות... עד עמ' 312, משיג המהות.

קונטרס אחרון

משא"כ מעשה המצות מעשה אלקים המה הנה בדרך השתלשלות מכלים דאצי' לבי"ע ממהותן ועצמותן דחיצוניותן כמו עד"מ אתרוג ומיניו הלביש בהן הקב"ה ממהותן ועצמותן דחסדים [פנימית] [פנימים] דז"א והיינו מבחי' חיצוניותן כנודע בכל מצות מעשיות משא"כ האדם אפי' יש לו נשמה דאצי' מאחר שמלובשת בגוף לא יוכל למצוא בנפשו ולהשיג מהותן ועצמותן של פנימית החסדים דז"א דאצי' (כי האצי' היא בחי' חיה בכללות העולמות אבי"ע שהיא בחי' מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל) כ"א מציאותן ע"י דחילו ורחימו שכליים. ומ"ש וראית את אחורי הוא בדרך נבואה דוקא. (שהוא התפשטות הגשמיות כמ"ש בר"מ פ' משפטים). והיינו הטעם לפי שא"א לנברא להשיג כלום במהות האלקות שהוא הבורא ובלי השגה אין זו הלבשה ותפיסא ודביקות אמיתית. משא"כ האתרוג עד"מ חיותו נמשכה ונשתלשלה ממהות חיצונית דכלים דנוק' דז"א דאצי' שהוא בחי' אלקות כמ"ש בע"ח שכל הפירות הן באצי' כי למ"ד כלים דאצי' ירדו לבי"ע (והן יו"ד מאמרות שבהן נברא העולם) ע"י התלבשות בנוק'

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת - "מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים הֵמָּה" הֵנָּה – אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), כי אם למרות שמעשה המצוות נעשים בדברים גשמיים – הם הרי בכל זאת מעשים אלקיים. כיצד אכן הדבר? – הרי זה בְּדֶרֶךְ הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מְכֵלִים דַּאֲצִילוּת לְבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, – שהכלים ד"אצילות" הבאים ב"בי"ע" הם האלקות של עולמות בי"ע, מִמָּהוּתָן וְעַצְמוּתָן דְּחִיצוֹנִיּוּתָן, כְּמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל אֶתְרוֹג וּמִינָיו – שאר שלשת המינים, שיחד עם האתרוג הם מהווים מצות ד' מינים, הִלְבִּישׁ בָּהֶן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִמָּהוּתָן וְעַצְמוּתָן דַּחֲסָדִים [פְּנִימִית] [פְּנִימִים] דְּ"זְעִיר אַנְפִּין", וְהַיְינוּ מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּתָן, – שמחיצוניות החסדים הפנימיים של "זעיר אנפין" מלובש באתרוג ובמיניו, כַּנּוֹדָע בְּכָל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאָדָם, – שבהבנתו ומדותיו הוא מגיע לאהבה ולירא שכליים, אֲפִלּוּ – אם, יֵשׁ לוֹ נְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, מֵאַחַר שֶׁמְּלֻבֶּשֶׁת בַּגּוּף - לֹא יוּכַל לִמְצֹא בְּנַפְשׁוֹ[22] – ולא יוכל וּלְהַשִּׂיג – בשכלו, מָהוּתָן וְעַצְמוּתָן שֶׁל פְּנִימִית הַחֲסָדִים דְּ"זְעִיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת (כִּי הָאֲצִילוּת הִיא בְּחִינַת "חַיָּה" בִּבְלָלוּת הָעוֹלְמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, – בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי', ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש, רוח, נשמה וחי', שעשיה היא נפש, יצירה – רוח, נשמה – בריאה, ואצילות – חי'. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי', שֶׁהִיא – חי' היא בְּחִינַת מַקִּיף מִלְּמַעְלָה וְאֵינָהּ מִתְלַבֶּשֶׁת בִּכְלִי כְּלָל) – כמו למשל באדם בחינת חי' של נשמתו היא ה"מקיף" של נשמתו, שלא כמו בחינת ה"נשמה" שהיא השגה, או "רוח" שהיא מדות וכו' שיש להן הכלי שלהן בגוף, אבל בחינת חי' היא בחינת הנשמה שהיא "מקיף", כך גם בעולמות, בחינת "חי'", שהיא "אצילות" – היא בבחינת "מקיף", שאינה מתלבשת כלל בשום כלי, לא יכול הרי האדם להשיג – בהיותו בגוף – את **מהות** בחינת ומדריגת "אצילות", **כִּי אִם מְצִיאוּתָן,** – בלבד, של החסדים הפנימיים ד'זעיראנפין#הואבוללתפוס" ולהשיג, **עַל יְדֵי דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** – יראה ואהבה שִׂכְלִיִּים. וּמַה שֶּׁכָּתוּב: "וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי", – וראיה היא הרי ענין ש"לוקח" **מהות**, **הוּא** בְּדֶרֶךְ נְבוּאָה דַּוְקָא (שֶׁהוּא – הנבואה הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת[23], כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'רַעְיָא מְהֵימְנָא' פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים[24]). – הרי מה שמשה רבנו ראה בראיה ה"תופסת" את המהות, היה זה אכן בדרך של נבואה. שכיוון שנבואה היא התפשטות הגשמיות – יכול להיות ענין של ראיה גם כשהנשמה נמצאת בגוף, אך אם לא מצד נבואה – אין הנפש יכולה "לתפוס" ולהשיג מהות ומדריגת ה"אצילות", וְהַיְינוּ הַטַּעַם, – על כך, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַנִּבְרָא לְהַשִּׂיג כְּלוּם בְּמָהוּת הָאֱלֹקוּת, שֶׁהוּא הַבּוֹרֵא, וּבְלִי הַשָּׂגָה - אֵין זוֹ הַלְבָּשָׁה וּתְפִיסָא וּדְבֵקוּת אֲמִתִּית. – אי אפשר הרי לאדם להיות דבוק באמת אפילו לא במדותיו של הקדוש־ברוך־הוא שהן מדות ה"אצילות". על כל פנים, הרי שאהבה ויראה שכליים שיהודי מקנה לו בתפלה, הן "תפיסה" ודביקות **במציאות** האלקות בלבד אך לא **במהות** האלקות. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאָתְרוֹג עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, חִיּוּתוֹ נִמְשָׁכָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמָּהוּת חִיצוֹנִית דְּכֵלִים דְּנוּקְבָא דְּ"זְעִיר אַנְפִּין" דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹקוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ־חַיִּים[25] שֶׁכָּל הַפֵּרוֹת הֵן בַּאֲצִילוּת, – ב"אצילות" ישנו השורש לכל ה"פירות", כִּי לָמֶ"ד כֵּלִים דַּאֲצִילוּת יָרְדוּ לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה – להיות האלקות של עולמות בי"ע, (וְהֵן יו"ד מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָא הָעוֹלָם), עַל

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "['בנפשו'] כמו בי"ת דויקח בידו". **23.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח. הל' ת"ת פ"ד ס"ס". **24.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטז, ב ואילך". **25.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בסופו. וצע"ק דמדייק ומני שם ז' דוקא".

יֵדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּנוּקְבָא דַּעֲשִׂיָּה, מָהוּת בְּמָהוּת, – שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות "מלכות דעשיה", ומ"מלכות דעשיה" הרי נבראים כל הנבראים של עולם ה"עשיה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג, אך, בדברים גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה – היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר (כמוסבר בפרק כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), **כִּי הַכֵּלִים דְּאֲצִילוּת נַעֲשׂוּ נְשָׁמָה בַּעֲשִׂיָּה שֶׁהִיא** – בחינת הנשמה של עולם ה"עשיה" היא **בְּחִינַת אֱלֹקוּת מַמָּשׁ, לְפִי שֶׁבַּאֲצִילוּת "אִיהוּ** – "אור אין סוף", **וּגְרָמוֹהִי** – הכלים הנקראים "גרמוהי", **חַד",** – הם דבר אחד, **הַמַּאֲצִיל** – "אור אין סוף", **וְהַנֶּאֱצָל,** – הכלים ד"אצילות" שנאצלו מ"אור אין סוף" – הם דבר אחד, **וְעַל יֵדֵי הִתְלַבְּשׁוּת מָהוּת הַנִּשְׁמָה** – שמהכלים ד"אצילות", **בְּמָהוּת הַכֵּלִים דְּנוּקְבָא דַּעֲשִׂיָּה - נִתְהַוָּה הָאָתְרוֹג. נִמְצָא, כְּשֶׁתּוֹפֵס הָאָתְרוֹג וּמְנַעְנְעוֹ כְּהִלְכָתוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹפֵס מַמָּשׁ חִיּוּתוֹ, הַמְלֻבָּשׁ בּוֹ מִנּוּקְבָא דַּאֲצִילוּת,** – מ"מלכות דאצילות", **הַמְיֻחֶדֶת** – "מלכות דאצילות", **בְּאוֹר אֵין־סוֹף הַמַּאֲצִיל בָּרוּךְ־הוּא.** – שהאציל "מלכות דאצילות". מתעוררת אבל השאלה: הרי אותו דבר הוא גם כשאוחז פרי גשמי אחר שאינו מצוה? התירוץ על כך הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים החיות האלקית שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי שהיא "מעשה אלקים". **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּכַוָּנָתוֹ** – בכוונת מצות אתרוג, **אֵינוֹ מַשִּׂיג וְתוֹפֵס,** – **מהות** "מלכות דאצילות", שהיא שורש האתרוג, כפי שיסביר להלן, **אַף הַיּוֹדֵעַ הַסּוֹד,** – אף מי שיודע סוד כוונת האתרוג על פי קבלה וחסידות – בכל זאת אין הוא משיג ותופס על ידי הכוונה **אֶלָּא מְצִיאוּתָהּ, וְלֹא מָהוּתָהּ.** – את **מציאות** "מלכות דאצילות", שורש האתרוג – הוא יודע, תופס ומשיג על ידי הכוונה, אך לא את **המהות** של "מלכות דאצילות", שלא כפי שהדבר באחיזת אתרוג וקיום המצוה, שהוא אוחז ותופס **מהות** האתרוג ושרשו באלקות, **אַךְ בְּלִמּוּד הִלְכוֹת אֶתְרוֹג** – לא כשהוא מכוון הכוונה הרוחנית של אתרוג, שעליה דובר לעיל – כי אם בלימוד **הלכות** אתרוג, **מַשִּׂיג וְתוֹפֵס הָאֶתְרוֹג מַמָּשׁ** – שהרי מדובר כאן אודות האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה – לא אודות ענינו הרוחני למעלה – ואת האתרוג הגשמי הוא הרי מבין מהותו, **וּמְצִוָּתוֹ כַּהֲלָכָה, בִּבְחִינַת דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה,** – כשהוא מבטא בדיבור את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין במחשבה את הדינים וההלכות, **וְכָל שֶׁכֵּן הַלּוֹמֵד הַסּוֹד,** – של מצות אתרוג, שהוא יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על פי קבלה וחסידות וכיוון שהוא הרי מבין את **מהותו** של האתרוג עצמו, שהרי לא מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות מדריגות שלמעלה מזה – פרצופים של עולם ה"אצילות" – אלא מדובר אודות אתרוג גשמי, **ובזה** הוא יודע את הסוד והענין הפנימי.

אֲבָל דַּוְקָא סוֹדוֹת הַמִּצְוָה, – לא סודות המדריגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, כי אם סוד **המצוה,** שאת המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין את מהותה, **דְּלֹא נָדַע מִלִּמּוּד הִלְכוֹתֶיהָ,** – של המצוה, **וְאַדְרַבָּה כוּ',** – הרי זה למעלה מלימוד ההלכה, **אַף שֶׁאֵינוֹ מַשִּׂיג הַמָּהוּת.** – של הכוונה הרוחנית של סוד המצוה שמדובר בענינים ופרצופים של "אצילות", אך, כיוון שהמצוה עצמה – האתרוג – הוא מבין את מהות האתרוג – הרי שבכללות הענין יש ענין של ידיעה ו"תפיסה" במהות. כל האמור הוא באשר לכוונת וסוד המצוה,

קונטרס אחרון

דעשי' מהות במהות כי הכלים דאצי' נעשו נשמה בעשי' שהיא בחי' אלקות ממש לפי שבאצי' איהו וגרמוהי חד המאציל והנאצל וע"י התלבשות מהות הנשמה במהות הכלים דנוק' דעשיה נתהוה האתרוג נמצא כשתופס האתרוג ומנענעו כהלכתו ה"ז תופס ממש חיותו המלובש בו מנוק' דאצי' המיוחדת באור א"ס המאציל ב"ה. משא"כ בכוונתו אינו משיג ותופס אף היודע הסוד. אלא מציאותה ולא מהותה אך בלימוד הלכות אתרוג משיג ותופס האתרוג ממש ומצותו כהלכה בבחי' דבור ומחשבה וכש"כ הלומד הסוד אבל דוקא סודות המצוה דלא גרע מלימוד הלכותיה ואדרבה כו' אף שאינו משיג המהות.

יום שבת קודש ו' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, משא"כ בסדר ההשתלשלות... עד עמ' 312, אשר שם.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, – בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, **אַף אִם מַשִּׂיג הַמְּצִיאוּת** – של המדריגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, **לֹא עָדִיף מִצַּד עַצְמוֹ** – מצד הדבר עצמו של ידיעת ולימוד ההשתלשלות, **כְּלִמּוּד הַמִּצְוֹת** – ההלכות של המצוות, **שֶׁמַּשִּׂיג וְתוֹפֵס הַמָּהוּת,** – מבחינת טעם אחר אפשר שיהיה לו עדיפות ועליונות, כפי

קונטרס אחרון

משא"כ בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא עדיף מצד עצמו כלימוד המצות שמשיג ותופס

שיסביר להלן, שזה מביא ל"לב שלם", ליראה שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד **עצמו** אין זה עדיף מלימוד ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג את המהות, **וּמַעֲלֶה עָלָיו כְּאִלּוּ קַיֵּם בְּפֹעַל מַמָּשׁ,** – בלמדו ההלכות של המצוה, נחשב לו כאילו קיים את המצוה בפועל ממש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[26]**: "וְאֵת הַתּוֹרָה כּוּ'".** – לעולה ולמנחה, אומרת על כך הגמרא[27], מי שעוסק בתורה הרי הוא כאילו הקריב עולה ומנחה וכו'. הרי, שבלימוד הנגלה של הלכות המצוות יש בפרט מסויים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד פנימיות התורה, הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של "מהות", שבלימוד ענינים שהוא יודע את מהותם, כפי שהדבר בהלכות של מצוות הנעשות בענינים גשמיים, ואת הענינים הגשמיים הרי הוא יודע את מהותם, כן חכמתו יתברך שבהלכות, הרי ירדה בענינים הגשמיים שאודותם דנים בהלכות – הרי מבין הוא "חכמתו יתברך" בהשגת **המהות**, ונעשה על ידי כך אופן היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב"תניא", ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה שהיא חכמתו יתברך, ועל ידי כך נעשה גם היחוד של נפש האדם (שלמעלה משכל) עם "אור אין סוף" ברוך הוא המלובש בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין בתורה היא השגת המהות, וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד המצוות של תורה שבהן ישנה השגת המהות, ואילו בלימוד וידיעת סדר ההשתלשלות, שדנים במדריגות רוחניות, כמו אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה־יצירה־עשיה, או אף למעלה מזה – בפרצופים של עולם ה"אצילות" וכו' – שם אין השגת המהות כי אם ידיעת המציאות בלבד. אף על פי כן – יסביר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות של תורה – אלא היא אף למעלה מזה. **אֶלָּא שֶׁיְּדִיעַת הַמְּצִיאוּת מֵהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הִיא גַּם כֵּן מִצְוָה רָמָה וְנִשֵּׂאָה**[28]**, וְאַדְרַבָּה עוֹלָה עַל כֻּלָּנָה,** – על כל שאר המצוות ולימוד הלכות התורה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[29]**: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כּוּ'",** – כלומר, שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, וכן כתוב[30]: **"דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ כּוּ'",** – שגם משמעותו היא שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, **וּמְבִיאָה לְ"לֵב שָׁלֵם" כּוּ',** – כפי שמסיים בדברי הימים: "ועבדהו בלב שלם", ש"דע את אלקי אביך" מביא שיהיה "ועבדהו בלב שלם", ובהתאם לפירוש בביאור "ולא תשבית" ב"לקוטי תורה"[31], הכוונה היא, שזה מביא ליראה שהיא תכלית כל המצוות, ככתוב[32]: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" – הרי שתכלית כל המצוות היא להגיע ל"ליראה את ה' אלקינו". ולימוד פנימיות התורה וידיעת סדר ההשתלשלות, שמקיימים בהם מצות "וידעת היום" ו"דע את אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של "ליראה את ה' אלקינו". ובלשון רבנו הזקן: **שֶׁהוּא הָעִקָּר,** – "לב שלם" ויראת ה' הם עיקר ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל, של"לב שלם" וליראה מגיעים על ידי ידיעת והשגת סדר ההשתלשלות, למרות שהיא ידיעת והשגת המציאות בלבד, **וְהַשָּׁנַת הַמְּצִיאוּת**[33] **הוּא לְהַפְשִׁיט** – הענינים של מדריגות סדר ההשתלשלות, **מַגְּשְׁמִיּוּת כּוּ'.** – כלומר, שיהיה ציור ברוחניות הענינים. בהתאם להערת הרבי בכמה וכמה מקומות[34], לימוד פנימיות התורה באופן של "יתפרנסון מיני'", באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה בא בביאורים המסבירים הענינים בהסברים של **שכל והשגה** – תורת חסידות חב"ד – כדי שתהיה השגה והבנה יסודית בענינים אלה, **רַק שֶׁזּוֹ** – מצות "וידעת היום", שתהיה ידיעה והשגה באלקות, **הִיא מִצְוָה אַחַת מִתַּרְיַ"ג,** – מ־613 המצוות, **וְהָאָדָם צָרִיךְ לְקַיֵּם כָּל תַּרְיַ"ג,** – המצוות, **לְפִי שֶׁהֵן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמָּהוּת דְּחִיצוֹנִית דְּכֵלִים דַּאֲצִילוּת,** – כפי שהסביר לעיל המעלה שבזה, **לָכֵן** – לכן, **צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד כָּל הַתַּרְיַ"ג** – מצוות, ללמוד ההלכות של כל המצוות, **וְקִיּוּמָן בְּפֹעַל מַמָּשׁ** – שהלימוד הרי מביא לידי מעשה, לקיים בפועל כל המצוות, **בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** – (מחשבה היא בריאה, דיבור – יצירה, ומעשה – עשיה), **לְבָרֵר בְּרוּרִין אֲשֶׁר שָׁם.** – בעולמות בריאה־יצירה־עשיה, וכפי שהוסבר לעיל, שבירור הניצוצות הוא תכלית סדר ההשתלשלות.

קונטרס אחרון

המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש זאת התורה כו' אלא שידיעת המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא להפשיט מגשמיות כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות המהות דחיצונית דכלים דאצי' לכך צריך להרבות בלימוד כל התרי"ג וקיומן בפועל ממש במחדו"מ שהן בי"ע לברר בירורין אשר שם.

---

26. צו ז, לז. **27.** מנחות קי, א. **28.** בתניא לפנינו: "מצות **רבה** ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", כבפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", כבפנים, ולא כבדפוסים שלפנינו. **29.** ואתחנן ד, לט. **30.** דברי הימים א' כח, ט. **31.** שבהערה 28. **32.** ואתחנן ו, כד. **33.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "**בנדו"ז** - משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה - לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמיות - שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' **הגשמי** - (ובמילא גם במהות), כ"א **להיפך** ענינה התפשטות הגשמיות והאפשרות להשיג מהות. [עפ"ז - מובן שייכות "והשגת... כו'" כאן]". **34.** ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ.

יום ראשון ל׳ חשון

שבת **כט חשון** ה׳תש״ד

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.

שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש״י.
תהלים: קמ־קנ.
תניא: ומ״ש בפ׳ פקודי . . . האצי׳.

עֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים בְּצִבּוּר, אֵין דֵּי בָּאֵר גֹּדֶל הַזְּכוּת שֶׁל הַמִּשְׁתַּתְּפִים בָּזֶה, וְגֹדֶל הַנַּחַת רוּחַ שֶׁל מַעְלָה כַּמְבֹאָר בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ, וְאֶפֶס קָצֵהוּ בְּקָנְטְרֵס ״תַּקָּנַת אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּרַבִּים״ (קֹבֶץ מִכְתָּבִים, א), וְאַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, וּבִגְלַל זֹאת תִּתְבָּרְכוּ אַתֶּם נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, ה׳ עֲלֵיהֶם יִחְיוּ, בִּבְרִיאוּת נְכוֹנָה וּבְפַרְנָסָה בְּהַרְחָבָה גְּדוֹלָה, וּלְרַגְלֵיכֶם יִוָּשְׁעוּ כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּחְיוּ בְּמַחֲנֵכֶם הַטָּהוֹר בְּתוֹךְ כְּלָל אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהַדְרוּשׁ לָהֶם בְּגֶשֶׁם וּבְרוּחַ.

יום שני

יום ראשון **א כסלו, ראש חדש** ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: א־ט.
תניא: להבין מ״ש בפע״ח . . . 310 דז״א כו׳.

בא ר׳ יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי׳ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואָס ער האָט געדאַווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאָך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

אֵצֶל ר׳ יְקוּתִיאֵל לִיעֶפְּלֶעֶר (חָסִידוֹ שֶׁל אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן), הָיוּ זְמַנִּים שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית מִנְחָה וְעַרְבִית בָּזֶה אַחַר זֶה, לֹא הָיָה זְמַן לְהַפְסִיק.

יום שלישי

יום שני **ב כסלו** ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש״י.
תהלים: י־יז.
תניא: והנה במ״א . . . 310 שבבי״ע דוקא.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר״שׁ] בֵּאֵר פַּעַם בְּמַאֲמָר, הָא דְּ״ר׳ אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלֵי״ [=נָתַן פְּרוּטָה לְעָנִי וְאַחַר כָּךְ הִתְפַּלֵּל], כִּי הֲרֵי הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּחַיּוּת, וְעַל יְדֵי שֶׁנּוֹתְנִים צְדָקָה לְעָנִי קֹדֶם הַתְּפִלָּה וּמְחַיִּים אוֹתוֹ, נִתּוֹסֵף חַיּוּת הַרְבֵּה בַּתְּפִלָּה. וְנִעֲנַע בְּיָדוֹ מִמַּטֶּה לְמַעְלָה לְרַמֵּז שֶׁהָרְבּוּי בְּהַפְלָאָה. – וְכַמָּה פְּעָמִים קֹדֶם הַתְּפִלָּה הָיָה אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב] מְחַזֵּר אַחֲרֵי עָנִי לִתֵּן לוֹ לֶאֱכֹל.

יום רביעי

יום שלישי **ג כסלו** ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש״י.
תהלים: יח־כב.
תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו׳.

מֵהַהֶפְרֵשׁ בֵּין הַנְהָגַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב לְהַנְהָגַת הַמַּגִּיד, כִּי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הָיָה עָסוּק בִּנְסִיעוֹת שׁוֹנוֹת, וְהַמַּגִּיד יָשַׁב בְּבֵיתוֹ. עוֹד זֹאת: בִּימֵי נְשִׂיאוּת הַמַּגִּיד, כְּבָר הָיָה מְפֻרְסָם עִנְיַן הַחֲסִידוּת גַּם בַּמֶּרְחַקִּים, עַל יְדֵי נְסִיעוֹת הַחֶבְרַיָּא קַדִּישָׁא, וְרַבִּים מִבַּעֲלֵי בָּתִּים בֵּינוֹנִים נִתְקַשְּׁרוּ לְתוֹרַת הַחֲסִידוּת וְהָיוּ נוֹסְעִים לְמֶעֶזְרִיטְשׁ.

יום חמישי

יום רביעי — ד כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כג־כח.
תניא: משא"כ . . . 312 הלומד הסוד.

לְמַיִם אַחֲרוֹנִים נוֹטְלִים קְצָה הָאֶצְבָּעוֹת, וְאַחַר כָּךְ מַעֲבִירִים אוֹתָם, כְּשֶׁהֵם לַחִים עֲדַיִן, עַל הַשִּׂפָתַיִם.

יום שישי

יום חמישי — ה כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כט־לד.
תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.

"וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה" – תְּפִלָּה הִיא סֻלָּם הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁל הַנְּשָׁמָה בֶּאֱלֹקוּת. וַהֲגַם שֶׁהוּא "מֻצָּב אַרְצָה", הַתְחָלַת הַתְּפִלָּה הִיא בְּהוֹדָאָה לְבַד, אֲבָל "וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה", בִּבְחִינַת בִּטּוּל עַצְמִי. אֲבָל בָּא לָזֶה עַל יְדֵי הַקְדָּמַת הַהַשָּׁגָה וְהַהֲבָנָה בִּפְסוּקֵי דְּזִמְרָה, בִּרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וּקְרִיאַת שְׁמַע.

שבת קודש

יום שישי — ו כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: ועוד זאת . . . קנז לא יראו.

אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואָס קודם צאת הנפש מהגוף. נאָר יעמאָלט גייט מען שוין אינגאַנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאַכט האלט מען נאָך אין מיטן יריד, און מען קען נאָך אויפטאָן.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] אָמַר: קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה הִיא בִּ'זְעֵיר אַנְפִּין' [=בְּאוֹפֶן קָטָן] כְּהַוִּדּוּי שֶׁבְּטֶרֶם צֵאת הַנֶּפֶשׁ מֵהַגּוּף. אֶלָּא שֶׁאָז עוֹזְבִים לְגַמְרֵי אֶת הַ'יָּרִיד', וּכְבָר מִסְתַּיֵּם הַמִּסְחָר שֶׁל "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וּבִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה שֶׁל כָּל לַיְלָה, עֲדַיִן נִמְצָאִים בְּעִיצּוּמוֹ שֶׁל הַיָּרִיד, וְאֶפְשָׁר עֲדַיִן לִפְעֹל.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח כסלו, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מו"ה יעקב שי'

שלום וברכה!

... תקותי אשר מנצלים ימי חדש זה, הוא חדש הנסים והגאולה, ובו ראש השנה לתורת החסידות ודרכי החסידות, והרי נכלל זה גם בראש החדש (שלכן נקרא ראש ולא תחלה, וכהביאור בהשם ראש השנה), ובפרט שהרי במחנם הט' מקום מרכזי לכו"כ ישיבות, וע"פ השמועה מורגש מפנה בין בני הישיבות לשמוע (דערהערן) בהנוגע לפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

מתנה בשבת ויום טוב

יום ראשון ל' חשון ה'תשע"ד

הלכות מכירה פרק ל, הלכה ז: הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב, אַף עַל פִּי שֶׁמַּכִּין אוֹתוֹ — מַעֲשָׂיו קַיָּמִין.

איסור נתינת מתנה בשבת נלמד מהנאמר בגמרא (ביצה לז, א) שאסור להקדיש בשבת "גזירה משום מקח וממכר". ופירש רש"י (שם ד"ה משום) שדומה למקח וממכר "שמוציאו מרשותו לרשות הקדש". ואיסור מקח וממכר נלמד מהפסוק "ממצוא חפצך ודבר דבר". ועוד, שיכול לבוא לידי כתיבת שטרי מכירה. וכיון ש"הקדש דומה למתנה שיוצאה גם כן לגמרי מרשותו לרשות חברו", לכן "אסור ליתן שום דבר במתנה לחברו בשבת" (שו"ע אדה"ז או"ח סי' שו סט"ו).

ולפי זה, כתבו ה'מגן אברהם' (או"ח שם סקט"ו) ואדה"ז (שם): "הנוהגים ליתן כלים במתנה לחתן הדורש - לא יפה הם עושים", אך הוסיפו בשם ה'מרדכי', שלצורך מצוה (כגון, לתת חמץ בפסח לנכרי כדי לא לעבור עליו ב'בל יראה' - או"ח סי' תמד ס"ד) או לצורך שבת ויום טוב מותר.

וכתב ה'חתם סופר' (בהגהות לשו"ע או"ח סי' שו) היות ולצורך מצוה מותר לתת מתנה בשבת, לכן "לרב הדורש, אין ספק [שמותר] משום דהוי דורון לחכם, וכבוד התורה ותפארת וחיבוב המצוה". ועוד: "רוב פעמים כבר יחדו הכלים מערב שבת מה שרוצים לשלוח מחר לחכם, וכיון שהפריש כבר יצא מרשות בעליו, משום דכתיב 'בפיך - זו צדקה', ואם כן מה שנותן אחר כך בשבת אינו אלא לפרסומי מילתא".

והנה, ב'הר צבי' (ח"א סי' קכו) הביא מ'המקנה' (קדושין קו"א סי' סה) שהאיסור הוא על המקבל ולא על הנותן, ולכך נוטה גם ה'תהלה לדוד' (ח"ג סי' מה סק"ט). אך העיר מדברי הרמב"ם כאן, שהאיסור הוא על הנותן. וכך הוא גם לשון אדה"ז (הנ"ל): "אסור ליתן שום דבר במתנה לחברו בשבת".

יתירה מזו: לדעת ה'משיב דבר' (ח"א סי' כז) האיסור הוא רק על הנותן ואינו דומה למכר ש"האיסור על שניהם בין על המוכר בין על הקונה, שהרי שניהם נותנים זה נותן מעות וזה מקחו, מה שאין כן מתנה אין איסור כי אם על הנותן ולא על המקבל, שהרי דומה לזוכה מן ההפקר דשרי בפשיטות".

אילו פירות־יער הם הפקר?

יום שני א' כסלו ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה א: הַמְּדֻבָּרוֹת וְהַנְּחָלִים, כֹּל שֶׁבָּהֶן — הֶפְקֵר, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן — זָכָה. כְּגוֹן הָעֲשָׂבִים וְהָעֵצִים וְהַפֵּרוֹת שֶׁל אִילָנוֹת שֶׁל יַעַר וְכַיּוֹצֵא בָהֶן.

לדעת ה'לחם משנה', הלכה זו שהעצים ופירות היער הם הפקר וכל הקודם זכה בהם, מדברת אף בארץ ישראל, כדעת תנא־קמא (בבא קמא פא, א) שאחד התנאים שהתנה יהושע בן נון עם יושבי הארץ היה שכל אחד מישראל יוכל ללקט עצים אף בנחלה של שבט אחר, ולא כדעת רבי שמעון בן אלעזר (שם פא, ב) שעצים המחוברים לקרקע הם בחזקת אנשי השבט שקיבלו חבל ארץ זה בחלוקת הארץ לשבטים, ואנשי שאר השבטים אינם רשאים לקחת מעצים אלו.

ומקשה אדמו"ר הזקן (חו"מ הל' הפקר, קונטרס אחרון ס"ק א):

נאמר בגמרא (שם) שההיתר ללקט עצים הוא רק שיחי קוצים ('היזמי והיגי') שאין להם חשיבות, אבל פירות ועצים שיש להם חשיבות אסור ללקטם. ואף הרמב"ם עצמו (הל' נז"מ פ"ה ה"ג) כתב שכל אדם יכול ללקט "עצים פחותים וקרובים להיות קוצים כגון היזמי והיגי" אבל את שאר העצים אסור ללקט, ואיך פסק כאן שכל "העצים והפירות של אילנות" הם הפקר "וכל הקודם זכה"?

ומבאר אדה"ז את הרמב"ם על פי דברי ה'מגיד משנה':

כיון שגם לדעת תנא־קמא לא הותרו כל פירות ואילנות היער אלא רק 'עצים פחותים' שאינם חשובים לבעליהם - בהכרח לומר שפירות ואילנות אלו אינם הפקר לכל, והותרו רק לבני השבט שהיער בנחלתם.

אמנם, זהו רק בארץ ישראל שנתחלקה לשבטים על פי ה', ולכן כל שטח נחלה נמצא בחזקתו, מה שאין כן בחוץ לארץ, היערות והמדבריות שאף אחד לא התיישב בהם - העצים והפירות שבהם "מופקרים ועומדים מאליהם וכל הקודם בהם זכה".

וזה גם החילוק בין דברי הרמב"ם כאן לדבריו בהלכות נזקי ממון (שם):

בהלכות 'נזקי ממון' מדובר בארץ ישראל, ולכן גם האילנות והפירות שביערות שייכים לאנשי השבט שבאותה נחלה. ואילו כאן מדובר ביערות שבחוץ לארץ, שאינם בחזקת איש, ולכן "כל שבהן הפקר וכל הקודם בו זכה".

זכיה עבור שוטה

יום שלישי ב' כסלו ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה פרק ד, הלכה ז: וְהַמְּזַכֶּה לְשׁוֹטֶה עַל יְדֵי בֶּן דַּעַת — זָכָה.

והקשה ה'קצות החושן' (סי' רמג סק"ו):

בגמרא (ב"מ עא, ב) מבואר שישראל גדול יכול לזכות עבור קטן אך לא עבור נכרי, כי זכיה היא מדין שליחות, וקטן 'אתי לכלל שליחות' שהרי כשיגדל יוכל למנות שליח בעצמו, ואף שבקטנותו אינו יכול למנות שליח לעצמו, אדם אחר יכול לזכות בשבילו, אך נכרי אינו בכלל דין שליחות

ולכן לא ניתן לזכות עבורו. ולפי זה קשה איך אפשר לזכות עבור שוטה והרי אינו בכלל שליחות?

ואמנם הרא"ש (כתובות פ"ב סי' יד בשם הרמ"ה) כתב שניתן לזכות עבור שוטה רק כאשר הוא 'עיתים שוטה עיתים חלים', היינו שיש בו דעת לסירוגין, וכיון שעתיד לבוא לכלל דעת, הרי הוא דומה לקטן שעתיד להיות בכלל שליחות. ומשמע מדבריו שלשוטה גמור, אכן אי אפשר לזכות, אך הרמב"ם לא הזכיר חילוק זה, ולשיטתו צריך ביאור: מה בין שוטה לנכרי?

וה'נתיבות המשפט' (סי' רמג סק"ג) מתרץ שלדעת הרמב"ם כל שוטה נחשב כ'אתי לכלל שליחות' שהרי יכול להתרפא ממחלתו.

וה'אמרי בינה' (דיני קנינים סי' כד) מוסיף ומבאר: אע"פ שבוודאי אין כל השוטים עתידים לבוא לידי דעת, אך "כל השוטים יש סיבה המסבב לבלבול המוח לשבש דעתו... ואם נעמוד על הסיבה המסבב שטותו, יש בוודאי תרופה לרפאותו". כלומר: כיון שקיימת אפשרות עקרונית שיתרפא ויבוא לכלל דעת, הרי אף שיתכן שלמעשה לא יתרפא, דינו כקטן ש'אתי לכלל שליחות' ואפשר לזכות עבורו.

ולכאורה עדיין קשה: אם כדי שייחשב בר שליחות, די בכך שראוי לבוא לכלל שליחות אפילו על ידי פעולה (שירפאוהו), מדוע אי אפשר לזכות לנכרי, והרי ביכלתו להתגייר ולבוא לכלל שליחות?

ויש לחלק: נכרי שהתגייר נחשב ישות חדשה לגמרי ובמציאותו כגוי אכן אינו בר שליחות, אך שוטה שהחלים אינו מציאות חדשה, ונמצא שגם בהיותו שוטה יש להחשיבו כמי שעתיד לבוא לכלל שליחות.

מתנה שאי־אפשר לסרב לה

יום רביעי ג' כסלו ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה יג־יד: שְׁכִיב־מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר הַלָּה: אֵינִי רוֹצֶה בָּהֶן — לֹא קָנָה. שָׁתַק וְאַחַר כָּךְ צָוַח — קָנָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב־מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן, וְכֵיוָן שֶׁשָּׁתַק אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בָּהֶן.

אם "שתק ואחר כך צווח", היינו שכאשר השכיב־מרע כתב את כל נכסיו לאחד, ולאחר מכן 'צווח' שאינו חפץ במתנה – קנה את כל נכסיו של השכיב מרע, כיון "שדברי שכיב־מרע ככתובין וכמסורין", ואינו יכול לחזור בו ולהוציאם מרשותו וממילא אף אחד לא יוכל לזכות בהם אלא אם כן יתן אותם במתנה או יפקיר אותם (רשב"ם ב"ב קלח, א, ד"ה כאן בשתק).

והקשה ה'קצות החושן' (סי' רמ"ה ס"ק ד):

מתנת שכיב־מרע אינה קונה אלא לאחר מיתת הנותן. ואם כן, כשם שבאומר "משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלושים יום", יכול המקבל לסרב לקבל את הפרה כיון שעדיין לא זכה בה, כך גם במתנת שכיב־מרע, אף אם שתק והסכים לקבל – מדוע לא תועיל 'צווחת' המקבל ויוכל לחזור בו בחייו של הנותן, שהרי עדיין לא זכה בה?

ותירץ על פי שיטת הרא"ש (גיטין פ"א סי"ט) הסובר כי אף שבמתנת שכיב־מרע חל הקנין רק לאחר מיתת הנותן, הרי כאשר זוכה בה בשעת המיתה – הנתינה חלה למפרע משעת הנתינה, ולכן אין המקבל יכול לחזור בו.

ומוסיף, שאמנם הרשב"א (גיטין יד, ב) והר"ן (שם י, ב) חולקים על הרא"ש וסוברים שבמתנת שכיב־מרע אין הקנין חל למפרע אלא רק לאחר מיתה, ולכן אף אם ירצה בפירוש לקבל את המתנה, יוכל לחזור בו קודם מיתת הנותן שהרי אז עדיין לא זכה בה.

ולפי זה הביא ב'נתיבות המשפט' (שם, משפט האורים סק"ד) את דברי ה'נימוקי יוסף' (ב"ב ס"ב, ב, מדפי הרי"ף, ד"ה משזכה), שאף כי 'צווחת' המקבל שאינו חפץ במתנה אינה מועילה כאשר השתיקה היתה לאחר מיתה, כי מיד לאחר מיתת הנותן הסכים המקבל בשתיקתו לזכות במתנה, אבל אם 'צווח' ואמר שאינו חפץ במתנה עוד בחיי הנותן, אף ששתק קודם לכן, מועילה 'צווחתו' ולא קנה. וזו גם כוונת הרמב"ם "שתק ואחר כך צווח קנה" – שהשתיקה היתה לאחר מיתת הנותן, אחרי שהמקבל כבר קנה את המתנה.

מתי אפשר לקבל מתנות?

יום חמישי ד' כסלו ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה פרק יב, הלכה יז: הַצַּדִּיקִים הַגְּמוּרִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה לֹא יְקַבְּלוּ מַתָּנָה מֵאָדָם, אֶלָּא בּוֹטְחִים בַּה' בָּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא בִּנְדִיבִים. וַהֲרֵי נֶאֱמַר: וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה.

מעשה באדם שרצה למכור ספר תורה להוצאות נישואיו (כנפסק בהלכה שהדבר מותר) וכשהדבר נודע לאדם עשיר, הציע לו הללו לממן עבורו את צורכי החתונה. ונשאל החיד"א: האם רשאי הנזקק למכור את ספר התורה כדי לא ליהנות ממתנה שהרי 'שונא מתנות יחיה' או שעליו לקבל את המתנה כדי להימנע ממכירת ספר התורה?

והשיב שצריך לקבל את המתנה משני טעמים: ראשית, מכירת ספר תורה היא איסור (אלא שנדחית מפני המצוה לישא אשה), ואילו קבלת מתנה אינה איסור אלא הנהגה רצויה הנדחית מפני איסור מכירת ס"ת. ושנית, כאן לא שייך 'שונא מתנות יחיה', שהרי המקבל מזכה את הנותן בצדקה שתועלתה הרוחנית גדולה מהתועלת הגשמית למקבל, כמאמר חז"ל "יותר משבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית" (חיים שאל ח"א סי' עד, מב).

ובגמרא (ברכות י, ב) אמרו: "הרוצה ליהנות (מאחרים) יהנה, כאלישע (שנהנה משל אחרים, שנאמר "ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה והיה בבואו אלינו יסור שמה"). והקשה המהרש"א (חדא"ג שם): והרי אמרו 'שונא מתנות יחיה'! ותירץ: כאשר המקבל מזכה את הנותן במצוה אין איסור, וכאן קיימו בו מצות הכנסת אורחים שהיא הגדולה שבחסדים. ולכן נקטו "מיטה ושולחן וכסא ומנורה" שהם

דברים הנצרכים לכל אדם בדרך, בשונה מכסף וכד' הנצרך רק לעניים.

ובשו"ת 'שבט הלוי' (ח"ו סי' רכט) נשאל במפרנס את בניו הנשואים האם יש משום 'שונא מתנות יחיה', והשיב שאין להימנע מכך בין בני משפחה ובפרט שיש בזה גם סרך מצוה, כי על ידי זה יש קירוב דעת ביניהם ויכול להשפיע עליהם לטובה.

ומנהג עתיק להעניק מתנות לחתן וכלה, ומצאו לו מקור בזוהר (ויצא, קמח ד"ה פתח). וכתב בספר 'תירוש ויצהר' (סי' כו ס"ז) כי מאחר והחמירו חז"ל במי שנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו ואין כל אדם יכול לקיים זאת כראוי, משמחים אותו במתנות ונמצא שהנותן עושה זאת לטובתו ולא למען המקבל.

החיוב לעשות מחיצה כשאין היזק ראיה

יום שישי ה' כסלו ה'תשע"ד

הלכות שכנים פרק ג, הלכה ו: בֵּין גַּג לְגַג מִשְּׁאָר הַגַּגִּין – אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם דָּרִין בַּגַּגּוֹת, לְפִיכָךְ אֵין בַּגַּגּוֹת הֶזֵּק רְאִיָּה. אֲבָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּין שְׁנֵי הַגַּגִּין גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְפֹּס אוֹתוֹ כְּגַנָּב אִם נִכְנַס לִרְשׁוּתוֹ.

בהלכה הקודמת כתב הרמב"ם ששני בתים זה בצד זה "והיו גגיהן עשויין לדירה" חייבים בעלי הבתים לעשות מעקה גבוה ארבע אמות כדי למנוע היזק ראיה. ומדוע כתב כאן ש"בין גג לגג... אינו זקוק לארבע אמות" כי אין היזק ראיה, ודי במחיצה גבוהה עשרה טפחים?

והביאור:

לעיל מדובר בגגות 'העשויים לדירה', היינו שרצפת הגג ישרה ולא משופעת ויש עליו תקרה, וכיון שהדיירים משתמשים בגגות יש בהם היזק ראיה, ואילו כאן הגגות אינם ראויים לדירה ואין משתמשים בהם ולכן אין היזק ראיה (סמ"ע חו"מ סי' קנט סק"א).

ולשיטת הרמב"ם אין הבדל אם הבתים רחוקים זה מזה או סמוכים "זה בצד זה" (סמ"ע שם) אבל לשיטת התוספות (ב"ב ו, ב ד"ה בשני) צריך לעשות מעקה ארבע אמות למנוע היזק ראיה רק אם הגגות רחוקים זה מזה, כי בגלל הריחוק אין האחד שם לב כאשר השכן עולה לגגו, ואינו יודע מתי להיזהר מפניו ויש היזק ראיה, אך כאשר הגגות סמוכים, יכול כל אחד לשים לב מתי שכנו עולה לגגו ולהימנע מעשיית דברים שבצנעה באותה שעה.

ומוסיף הרמב"ם (כדברי רב נחמן, ב"ב ו, ב): גם כאשר אין היזק ראיה כי "אין בני אדם דרין בגגות", צריך לעשות בין הגגות מחיצה עשרה טפחים "כדי שיתפוס אותו כגנב אם נכנס לרשותו", ולא יוכל לטעון שבטעות נכנס.

והקשה ה'אבן האזל' (בהל' ט"ז): מה עניינו של החיוב לעשות מחיצה כדי שאם יכנס לא יוכל לטעון שנכנס בטעות ולא כדי לגנוב, וכי אפשר לחייב בניית מחיצה משום כך, והרי אפילו מי שמוחזק לגנב אי אפשר לחייבו "לקשור ידיו כדי שלא יגנוב, הלא יכול לומר לא אגנוב"! וכל שכן "מי שאינו מוחזק לגנב איך אפשר לחייבו לעשות מחיצה בשביל שלא יגנוב"?

ומבאר:

כיון שהעדר המחיצה מונע מחברו להשתמש בגגו, כי אינו יכול להניח שם דבר מחשש שייגנב, ודרך העולם לחשוש לזה, הרי הוא נחשב כ'מזיק' כי הוא הגורם לכך, ולסילוק נזק זה חייבו חכמים את כל אחד מבעלי הגגות לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

מצוות המפריעות למנוחת השכנים

שבת קודש ו' כסלו ה'תשע"ד

הלכות שכנים פרק ו, הלכה יב: יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין הַשֻּׁתָּפִין יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן.

בגמרא (ב"ב כא, א) מבואר שדין זה הוא מתקנת יהושע בן גמלא ש"בתחילה מי שיש לו אב מלמדו תורה, ומי שאין לו אב לא היה למד תורה... עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר".

ואת טעם הדבר יש לפרש בשני אופנים:

א) מעיקר הדין אין אדם צריך לסבול עבור קיום מצוות של חברו, אלא שתקנת יהושע בן גמלא שיהיו מצויים תלמודי תורה בכל מקום, כדי שכל אחד יוכל ללמוד, כוללת שהשכנים לא יוכלו לעכב.

ולפי זה, דין זה נאמר רק במצות תלמוד תורה שבה היתה תקנה מיוחדת, אך בשאר מצוות יכול אדם לעכב משכניו לעשות דבר שמפריע את מנוחתו. וכן דעת כמה ראשונים (ב"י סי' קנו ס"א בדעת רש"י והרמב"ן).

ב) הטור (שם) כתב שבכל מצוה אין השכנים יכולים לעכב, ולפי שיטתו תקנת יהושע בן גמלא היתה להחשיב יסוד תלמודי תורה למצוה, אף שמעיקר הדין החיוב ללמד את הבן מוטל על האב ולא על כלל הציבור. ולפי זה אין השכנים יכולים לעכב בכל מצוה (עמק המשפט – שכנים ע' שד).

וה'חתם סופר' (חו"מ סי' צב) דן האם יכולים השכנים לעכב פתיחת חנות לצורכי פרנסה. וכתב, שעל פי הנפסק להלכה שאי־אפשר לעכב על כל מצוה, כיון שפרנסת בני ביתו נחשבת מצוה (ולכן מותר לצאת בשיירה בערב שבת לצורך פרנסה כי היא נחשבת כדבר מצוה), לכאורה לא יוכלו השכנים לעכב, אך שוב כתב שרק במצוות המוטלות על הכלל אין יכולים השכנים לעכב, כי מאחר שגם הם שותפים לחיוב אינם יכולים לעכב מלקיימו, אבל פרנסת בני ביתו של אדם מוטלת עליו באופן פרטי ולא על הכלל, ואם הדבר מפריע לשכנים, רשאים לעכב.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ל' מרחשון – ו' כסלו ה'תשע"ד

יום ראשון ל' מרחשון ה'תשע"ד

הִלְכוֹת מְכִירָה

פֶּרֶק כח

א. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', וְהָיוּ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה גֵּאָיוֹת קְטַנִּים עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן מַיִם, אוֹ סְלָעִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים - אֵין נִמְדָּדִין בִּכְלַל הַבַּיִת כּוֹר; שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן מְעוֹתָיו בְּמָקוֹם אֶחָד, וְיֵרֵאָה לוֹ כִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת. וְלוּקֵחַ אֵלּוּ הַגֵּאָיוֹת וְהַסְּלָעִים בִּכְלַל הַבַּיִת כּוֹר, בְּלֹא דָּמִים. הָיוּ פָּחוֹת מִכָּאן, נִמְדָּדִין עִמָּהּ.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן אֶלָּא בֵּית אַרְבַּעַת קַבִּין, וְהָיוּ הָאַרְבַּעַת קַבִּין מֻבְלָעִין בְּתוֹךְ חֲמִשֶּׁת קַבִּין וּמֻבְלָעִין בְּרֻבָּהּ שֶׁל שָׂדֶה. אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל בֵּית אַרְבַּעַת קַבִּין, אוֹ שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִין הַרְבֵּה, אוֹ אֵינָן מֻבְלָעִין - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן עֲשָׂרָה, אֵין נִמְדָּדִין עִמָּהּ. הָיוּ מֻבְלָעִין רֻבָּן בְּמִעוּטָהּ, אוֹ מִעוּטָן בְּרֻבָּהּ, אוֹ שֶׁהָיוּ מֻחְלָקִין כְּמוֹ חוּט שָׁוֶה, אוֹ כְּמוֹ עִגּוּל, אוֹ כְּמוֹ מְשֻׁלָּשׁ, אוֹ שֶׁהָיוּ בַּצְּדָדִין, אוֹ שֶׁהָיוּ דֶּרֶךְ עֲקַלָּתוֹן - כָּל אֵלּוּ סָפֵק; וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ, עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם הָיָה עָפָר מִלְּמַעְלָה וְסֶלַע מִלְּמַטָּה, אוֹ סֶלַע מִלְּמַעְלָה וְעָפָר מִלְּמַטָּה - הֲרֵי זֶה סָפֵק.

ג. הָיָה בָּהּ סֶלַע יְחִידִי, אֲפִלּוּ בֵּית רֹבַע לְכוֹר - אֵין נִמְדָּד עִמָּהּ; וְאִם הָיָה סָמוּךְ לַמֶּצֶר אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא - אֵין זֶה נִמְדָּד עִמָּהּ. הִפְסִיק עָפָר בֵּין סֶלַע לַמֶּצֶר, הֲרֵי זֶה סָפֵק.

ד. אָמַר לוֹ: 'כְּבֵית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אֲפִלּוּ הָיוּ בָּהּ גֵּאָיוֹת עֲמֻקּוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, אוֹ סְלָעִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - הֲרֵי אֵלּוּ נִמְדָּדִין עִמָּהּ.

ה. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ מִדָּה בַּחֶבֶל' - אִם פִּחֵת כָּל שֶׁהוּא, יִנְכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים; וְאִם הוֹתִיר כָּל שֶׁהוּא, יַחֲזִיר לוֹ.

ו. אָמַר לוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁפֵּרֵשׁ וְאָמַר 'בֵּית כּוֹר עָפָר, בֵּין חָסֵר בֵּין יָתֵר'; וְאִם פִּחֵת מִן הַמִּדָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, שֶׁהוּא רֹבַע לְכָל סְאָה, אוֹ הוֹתִיר כָּךְ רֹבַע לְכָל סְאָה - הִגִּיעוֹ. יָתֵר עַל כֵּן, יַחְשֹׁב עִמּוֹ עַל כָּל הָרְבָעִים כֻּלָּן שֶׁחָסְרוּ אוֹ הוֹסִיפוּ; וְכָל שֶׁפִּחֵת מִבֵּית כּוֹר, יְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית כּוֹר, יַחֲזִיר לוֹ.

ז. וּמַה הוּא מַחְזִיר לוֹ? אִם הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת פְּחוּתָה מִתִּשְׁעַת קַבִּין - מַחְזִיר לוֹ דָּמִים כִּשְׁעַת הַמְּכִירָה, לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמּוֹכֵר; וְאִם הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה לְשָׂדֶה אַחֶרֶת שֶׁל מוֹכֵר, מַחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת קַרְקַע, שֶׁהֲרֵי סוֹמֵךְ אוֹתָהּ לִשְׁאָר שְׂדוֹתָיו, וְאֵינוֹ מַפְסִיד כְּלוּם. הָיְתָה הַתּוֹסֶפֶת יְתֵרָה עַל תִּשְׁעַת קַבִּין, נוֹתְנִין רֹבַע לְכָל סְאָה וּסְאָה, וְהַנִּשְׁאָר יָתֵר עַל כָּל הָרְבָעִים - אִם יֵשׁ בּוֹ תִּשְׁעַת קַבִּין, נוֹתֵן לוֹ כָּל הָרְבָעִים כֻּלָּן עִם הַיָּתֵר מִן הַקַּרְקַע, וְנוֹתְנוֹ לוֹ כְּשָׁעָה שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה בְּזוֹל בִּשְׁעַת מִמְכָּר וְהוֹקִירָה בִּשְׁעַת הַחְזָרַת הַיָּתֵר. אֲבָל אִם הָיְתָה בְּיֹקֶר וְהוּזְלָה - אוֹמְרִין לַלּוֹקֵחַ: 'אִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ דְּמֵי הַתּוֹסֶפֶת כֻּלָּהּ, תֵּן לוֹ דָּמִים לְפִי הַמִּמְכָּר; וְאִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ קַרְקַע, תֵּן לוֹ כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁוָה עַתָּה'.

ט. וְדִין חֲצִי קַב בְּגִנָּה, כְּדִין תִּשְׁעַת קַבִּין בְּשָׂדֶה: שֶׁאִם הוֹתִיר בְּגִנָּה פָּחוֹת מֵחֲצִי קַב עַל הָרְבָעִים, אֵינוֹ מַחְזִיר לוֹ אֶלָּא דָּמִים; הוֹתִיר חֲצִי קַב, מַחְזִיר לוֹ אֶת כָּל הָרְבָעִים עִם הַיָּתֵר, דָּמִים, אוֹ קַרְקַע כַּשַּׁעַר הַזּוֹל שֶׁל עֵת הַחֲזָרָה.

י. מָכַר שָׂדֶה וְנַעֲשֵׂית גִּנָּה בְּיַד לוֹקֵחַ, אוֹ גִּנָּה וְנַעֲשֵׂית שָׂדֶה בְּיַד לוֹקֵחַ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מְחַשֵּׁב לוֹ כְּדִין שֶׁהָיְתָה בְּעֵת הַמִּמְכָּר, אוֹ כַּדִּין שֶׁהִיא עַתָּה.

יא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ מִדָּה בַּחֶבֶל בֵּין חָסֵר בֵּין יָתֵר', אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: 'בֵּית כּוֹר עָפָר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בֵּין חָסֵר בֵּין יָתֵר מִדָּה בַּחֶבֶל' - הֵלֵךְ אַחַר הַפָּחוּת שֶׁבַּלְּשׁוֹנוֹת, וְאֵין לוֹ אֶלָּא כַּדִּין [של "מוציא מחבירו"], אִם חָסֵר [או] אִם יָתֵר.

יב. מָכַר לוֹ בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: 'בְּסִימָנָיו וּבִמְצָרָיו' - פִּחֵת שְׁתוּת אוֹ הוֹתִיר שְׁתוּת, הִגִּיעוֹ; פִּחֵת יָתֵר עַל שְׁתוּת, יְנַכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים; הוֹסִיף יָתֵר עַל שְׁתוּת, יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ קַרְקַע, הַכֹּל לְפִי הַשִּׁיּוּר. אִם הָיָה הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה פָּחוֹת מִתִּשְׁעַת קַבִּין, וּבְגִנָּה פָּחוֹת מֵחֲצִי קַב, וְלֹא הָיָה סָמוּךְ לִשְׂדֵה הַמּוֹכֵר - מַחְזִיר לוֹ דָּמִים.

יג. הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ שָׂדֶה שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֶת מְצָרֶיהָ, וּכְבָר הֵרְגַּל בָּהּ - אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ בִּמְשִׁיחָתָהּ מָאתַיִם', וְנִמְצֵאת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים - הִגִּיעַתּוּ, שֶׁהֲרֵי יְדָעָהּ וְקִבֵּל עָלָיו. וְזֶה שֶׁהִזְכִּיר לוֹ הַחֶשְׁבּוֹן, כְּלוֹמַר שֶׁהִיא יָפָה כְּמוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ בִּמְשִׁיחָתָהּ מָאתַיִם.

יד. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'בֵּית כּוֹר פְּלוֹנִי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּמְשִׁיחָתוֹ אֶלָּא לֶתֶךְ [חצי כור], הִגִּיעוֹ; שֶׁלֹּא מָכַר לוֹ אֶלָּא מָקוֹם הַנִּקְרָא 'בֵּית כּוֹר'. לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהוּא נִקְרָא 'בֵּית כּוֹר'. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כֶּרֶם שֶׁלִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ גְּפָנִים, הִגִּיעוֹ; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'כֶּרֶם'. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'פַּרְדֵּס אֲנִי מוֹכֵר לְךָ' - אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ רִמּוֹנִים, הִגִּיעוֹ; וְהוּא שֶׁיִּקָּרֵא 'פַּרְדֵּס'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג - הָלוֹךְ אַחַר מִנְהַג הַמְּדִינָה, וְאַחַר לְשׁוֹן רֹב אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם הַיְדוּעָה לָהֶן.

פֶּרֶק כט

א. שְׁלֹשָׁה - אֵין מִקָּחָן מִקָּח וְאֵין מִמְכָּרָן מִמְכָּר, דִּין תּוֹרָה: הַחֵרֵשׁ, הַשּׁוֹטֶה, וְהַקָּטָן. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַחֵרֵשׁ וְהַקָּטָן נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּמִטַּלְטְלִין וּמַעֲשָׂיו קַיָּמִין, מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו.

ב. הַחֵרֵשׁ כֵּיצַד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֵרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר, אוֹ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ כְּלוּם - מוֹכֵר וְלוֹקֵחַ בִּרְמִיזָה בְּמִטַּלְטְלִין, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע. אַף בְּמִטַּלְטְלִין, לֹא יִתְקַיְּמוּ מַעֲשָׂיו, עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּדִיקוֹת רַבּוֹת, וּמִתְיַשְּׁבִין בַּדָּבָר.

ג. אֵלֶּם שֶׁשּׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוֹ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק - מִקָּחוֹ מִקָּח, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמַתְּנוֹתָיו קַיָּמוֹת בַּכֹּל, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין בֵּין בְּקַרְקַע; וְהוּא שֶׁיְּבַדֵּק כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִיטִין, אוֹ יִכְתֹּב בִּכְתַב יָדוֹ.

ד. הַשּׁוֹטֶה - אֵין מִקָּחוֹ מִקָּח, וְאֵין מִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וְאֵין מַתָּנָה מִמַּתְּנוֹתָיו קַיֶּמֶת. וּבֵית דִּין מַעֲמִידִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְשׁוֹטִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲמִידִים לְקָטַנִּים.

ה. מִי שֶׁהוּא עֵת שׁוֹטֶה וְעֵת שָׁפוּי, כְּגוֹן אֵלּוּ הַנִּכְפִּין - בְּעֵת שֶׁהוּא שָׁפוּי, כָּל מַעֲשָׂיו קַיָּמִין, וְזוֹכֶה לְעַצְמוֹ וְלַאֲחֵרִים, כְּכָל בֶּן דַּעַת. וּצְרִיכִין הָעֵדִים לַחְקֹר הַדָּבָר הֵיטֵב, שֶׁמָּא בְּסוֹף שִׁפְיוּתוֹ וּבִתְחִלַּת שִׁטּוּתוֹ עָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה.

ו. קָטָן עַד שֵׁשׁ שָׁנִים, אֵין הַקְּנָיָתוֹ לְאַחֵרִים כְּלוּם. וּמִשֵּׁשׁ שָׁנִים עַד שֶׁיַּגְדִּיל, בּוֹדְקִין אוֹתוֹ: אִם יוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מִקָּחוֹ מִקָּח, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמַתְּנָתוֹ מַתָּנָה, בֵּין בְּדָבָר מְרֻבֶּה בֵּין בְּדָבָר מוּעָט, בֵּין מַתְּנַת בְּרִיא בֵּין מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע. וְדָבָר זֶה מִדִּבְרֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּטֵל וְלֹא יִמָּצֵא מִי שֶׁיִּמְכֹּר לוֹ וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ. וְהַכֹּל בְּמִטַּלְטְלִין; אֲבָל בְּקַרְקַע - אֵינוֹ מוֹכֵר וְלֹא נוֹתֵן עַד שֶׁיַּגְדִּיל.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָטָן שֶׁאֵין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס - אֵין מַעֲשָׂיו כְּלוּם אֲפִלּוּ בְּמִטַּלְטְלִין, אֶלָּא מִדַּעַת הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס; שֶׁאִם רָצָה לְקַיֵּם מִקָּחוֹ וּמִמְכָּרוֹ וּמַתְּנָתוֹ בְּמִטַּלְטְלִין, מְקַיֵּם.

ח. בּוֹדְקִין אֶת הַקָּטָן לְיַדֵּע אִם יוֹדֵעַ טִיב מַשָּׂא וּמַתָּן אוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ, עַד שֶׁיַּגְדִּיל; לְפִי שֶׁיֵּשׁ שָׁם קָטָן נָבוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ וְהוּא בֶּן שֶׁבַע, וְיֵשׁ אַחֵר, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה - אֵינוֹ יוֹדֵעַ טִיב מַשָּׂא וּמַתָּן. קָטָן הַיּוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁאֵין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בְּמִטַּלְטְלִין, וְטָעָה - דִּינוֹ כְּדִין הַגָּדוֹל: פָּחוֹת מִשְּׁתוּת, מְחִילָה; שְׁתוּת, קָנָה וְתַחְזֹר הַהוֹנָיָה; יָתֵר עַל שְׁתוּת, בָּטֵל הַמִּקָּח, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ. אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁאֵין מִקָּח הַקָּטָן וּמִמְכָּרוֹ קַיָּמִין בְּמִטַּלְטְלִין, אֶלָּא בְּשֶׁמָּשַׁךְ אוֹ הִמְשִׁיךְ. אֲבָל אִם נָתַן מְעוֹת עַל הַמִּקָּח, וְחָזַר בּוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל 'מִי שֶׁפָּרַע'; וַאֲחֵרִים שֶׁחָזְרוּ בּוֹ, עוֹמְדִין בְּ'מִי שֶׁפָּרַע'.

ט. וְכֵן אִם קָנָה מִיַּד הַקָּטָן, אוֹ הִשְׂכִּיר מְקוֹם הַמִּטַּלְטְלִין, וְחָזַר בּוֹ - לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ: שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִידֵי הַקָּטָן בַּדִּין, וְאֵין הַקְּנָיָן מִיַּד הַקָּטָן כְּלוּם - שֶׁהַקְּנָיָן כִּשְׁטָר, וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין אֶלָּא עַל שְׁטַר אָדָם גָּדוֹל.

י. וְכֵן קָטָן שֶׁקָּנָה מִטַּלְטְלִין מֵאַחֵרִים, וְקָנוּ מִיָּדָן, אוֹ שָׁכַר מֵהֶן הַמָּקוֹם - לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה בַּדְּרָכִים שֶׁזּוֹכִין בָּהֶן הַגְּדוֹלִים. רְאָיָה לַדָּבָר - שֶׁאֵין חֲצֵרוֹ שֶׁל קָטָן וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ קוֹנִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְרַבּוּ מִדִּין שְׁלִיחוּת וְלֹא מִדִּין יָדוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְלֹא יִהְיֶה הַקָּנְיָן אוֹ שְׁכִירוּת הַמָּקוֹם גָּדוֹל מֵחֲצֵרוֹ. אֲבָל הַקְּטַנָּה שֶׁנִּתְרַבֵּת חֲצַרָהּ מִיָّדָהּ, תִּקְנֶה הַמִּטַּלְטְלִין מֵאַחֵרִים, אִם קָנוּ מִיָּדָהּ, אוֹ בִּשְׂכִירוּת מָקוֹם.

יא. יֵרָאֶה לִי, שֶׁקָּטָן שֶׁקָּנָה קַרְקַע וְנָתַן דָּמִים וְהֶחְזִיק - תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִמְכָּרוֹ בְּקַרְקַע כְּלוּם; שֶׁהַקָּטָן כְּמִי שֶׁאֵינוֹ בְּפָנֵינוּ הוּא; וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאֵין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו.

יב. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, וְהֵבִיא הַזָּכָר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְהַבַּת אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן - מִקָּחוֹ מִקָּח, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמַתְּנָתוֹ מַתָּנָה בְּמִטַּלְטְלִין; אֲבָל בְּקַרְקַע, אֵין מַעֲשָׂיו קַיָּמִין, עַד שֶׁיְּהֵיהֶ יוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן אַחַר שֶׁיַּגְדִּיל.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקַרְקַע שֶׁיָּרַשׁ מֵאֲבוֹתָיו, אוֹ מִשְּׁאָר מוֹרִישָׁיו - אֵין מִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, עַד שֶׁיְּהֵיהֶ בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּטִיב מַשָּׂא וּמַתָּן; שֶׁמָּא יִמְכֹּר בְּזוֹל, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה אַחַר הַמְּעוֹת, וַעֲדַיִן לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ בְּדַרְכֵי הָעוֹלָם.

יד. מַתְּנָתוֹ כְּשֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים - בֵּין מַתְּנַת בָּרִיא בֵּין מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, הֲרֵי זוֹ קַיֶּמֶת; שֶׁאִלּוּ לֹא הִגִּיעָה לוֹ הַנָּיָה גְּדוֹלָה, לֹא נָתַן; וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי תָּמִיד. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'תִּתְקַיֵּם מַתְּנָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין'.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהוּא מוֹכֵר בְּקַרְקַע אָבִיו כְּשֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים? כְּשֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אוֹ כְּשֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי סָרִיס. אֲבָל אִם לֹא הֵבִיא, וְלֹא נַעֲשָׂה סָרִיס - עֲדַיִן קָטָן הוּא, וְאֵין מִמְכָּרוֹ בְּקַרְקַע מִמְכָּר וַאֲפִלּוּ בִּנְכָסָיו, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְרֹב שְׁנוֹתָיו.

טז. מִי שֶׁמָּכַר בֵּין בִּנְכָסָיו בֵּין בִּנְכְסֵי אָבִיו, וָמֵת, וּבָאוּ קְרוֹבָיו וְעָרְעֲרוּ שֶׁהָיָה קָטָן בְּעֵת שֶׁמָּכַר, וּבִקְּשׁוּ לְבָדְקוֹ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן לְנַוְּלוֹ; וְעוֹד, שֶׁהַסִּימָנִין עֲשׂוּיִין לְהִשְׁתַּנּוֹת בַּמִּיתָה. וַחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר, אֶלָּא אִם כֵּן יָדְעוּ בְּוַדַּאי שֶׁהַמּוֹכֵר גָּדוֹל.

יז. פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שֶׁמָּכַר קַרְקַע אָבִיו - חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, בֵּין קֹדֶם עֶשְׂרִים בֵּין אַחַר עֶשְׂרִים; וּמוֹצִיא מִן הַלּוֹקֵחַ כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל. וְאִם הוֹצִיא הוֹצָאוֹת, אוֹ שֶׁנָּטַע וְזָרַע - שָׁמִין לוֹ, וּמַחְזִיר אֶת הַשְּׁאָר. כְּדִין זֶה הוֹרוּ רַבּוֹתַי. וַאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁאֲפִלּוּ קָטָן שֶׁמָּכַר קַרְקַע מִנִּכְסֵי אָבִיו, וּכְשֶׁנַּעֲשָׂה בֶּן עֶשְׂרִים לֹא מִחָה - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר; שֶׁכֵּיוָן שֶׁלָּקַח הַמָּעוֹת, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ בְּקַרְקַע זוֹ בְּפָנָיו כְּשֶׁהוּא בֶּן עֶשְׂרִים וְלֹא מִחָה - נִתְקַיְּמָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהֲרֵי רָצָה בְּמִמְכָּרוֹ.

יח. הַשִּׂכּוֹר - מִקָּחוֹ מִקָּח, וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, וּמַתְּנוֹתָיו קַיָּמִין. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט, וְהוּא הַשִּׂכּוֹר שֶׁעוֹשֶׂה וְאֵינוֹ

יוֹדֵעַ מַה יַּעֲשֶׂה - אֵין מַעֲשָׂיו כְּלוּם, וַהֲרֵי הוּא כְּשׁוֹטֶה אוֹ כְּקָטָן פָּחוֹת מִבֶּן שֵׁשׁ.

פֶּרֶק ל

א. הַמּוֹכֵר שֶׁמָּכַר קַרְקַע אוֹ מִטַּלְטְלִין, וְזָכָה בָּהֶן לַלּוֹקֵחַ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ - יַד הַלּוֹקֵחַ עַל הָעֶלְיוֹנָה: וְאִם רָצָה לִקַּח, אֵין הַמּוֹכֵר יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וְאִם לֹא רָצָה, תַּחְזֹר לִבְעָלֶיהָ. לְפִיכָךְ, כּוֹתְבִין שְׁטָר לַמּוֹכֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ; וּלְעוֹלָם הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שְׂכַר הַסּוֹפֵר [שכותב את שטר המכירה], וַאֲפִלּוּ מָכַר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ.

ב. וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁמָּכַר אוֹ קָנָה אוֹ נָתַן מַתָּנָה, אוֹ נִתְּנָה לוֹ - יַד הָאָדוֹן עַל הָעֶלְיוֹנָה: אִם רָצָה לְקַיֵּם מַעֲשָׂיו, הֲרֵי אֵלּוּ קַיָּמִין וְקָנוּ; וְאִם לֹא רָצָה, בָּטְלוּ כָּל מַעֲשָׂיו. וּבִדְבָרִים בִּלְבַד הוּא שֶׁמְּקַיֵּם הָאָדוֹן אוֹ מְבַטֵּל, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

ג. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ נָתְנָה מַתָּנָה, בֵּין בִּנְכְסֵי בַּעְלָהּ, בֵּין בִּנְכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ, בֵּין בִּדְבָרִים שֶׁיִּחֵד לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ, בֵּין בִּנְכְסֵי מְלוֹג, בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין, וְכֵן אִם לָקְחָה אוֹ נִתְּנָה לָהּ מַתָּנָה - יַד הַבַּעַל עַל הָעֶלְיוֹנָה: רָצָה, לְקַיֵּם; רָצָה, לְבַטֵּל הַכֹּל. אֲבָל הַבַּעַל שֶׁמָּכַר אוֹ שֶׁנָּתַן - בֵּין קַרְקַע שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ, אוֹ קַרְקַע שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוּם מִשֶּׁלּוֹ, אוֹ קַרְקַע שֶׁיִּחֵד לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיַּד הָאִשָּׁה אַחַר שֶׁקִּיְּמָה מַעֲשָׂיו, הֲרֵי כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה בָּטֵל; מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת: 'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי'.

ד. מָכַר אוֹ נָתַן נִכְסֵי מְלוֹג, בֵּין מְקַרְקְעִין בֵּין מִטַּלְטְלִין - יַד הָאִשָּׁה עַל הָעֶלְיוֹנָה: רָצְתָה לְבַטֵּל, מְבַטֶּלֶת; וְאִם קִיְּמָה מַעֲשָׂיו, קָנוּ הַלּוֹקְחִין.

ה. בַּעַל שֶׁמָּכַר מִטַּלְטְלִין שֶׁל נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, אוֹ מִטַּלְטְלִין שֶׁנָּתַן לָהּ מִשֶּׁלּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, אִם עָבַר וּמָכַר אוֹ נָתַן - קָנוּ הַלָּקוֹחוֹת, וְאֵין הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לַבַּעַל לִמְכֹּר כָּל נְכָסָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת שִׁעְבּוּד הַכְּתֻבָּה; וְאִם תָּבוֹא לִטְרֹף [לגבות], טוֹרֶפֶת, אֶלָּא אִם כָּתְבָה לַלּוֹקֵחַ תְּחִלָּה, וְקָנוּ מִיָּדָהּ.

ו. הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ נָתְנָה נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל לְבַעְלָהּ, לֹא קָנָה; וְיֵשׁ לָהּ לַחֲזֹר וּלְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת. בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ אוֹ שֶׁלָּקְחוּ בִּנְכְסֵי יְתוֹמִים, בֵּין בְּקַרְקַע בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין, וְכֵן הָאַפִּיטְרוֹפְּסִין, בֵּין שֶׁמִּנּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמִּנָּה אוֹתָם אֲבִי יְתוֹמִים - מִקָּחָן מִקָּח, וּמִמְּכָרָן מִמְּכָר. אֲבָל מַתְּנָתָם אֵינָהּ כְּלוּם, שֶׁאֵין אָדָם נוֹתֵן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ.

ז. הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב - אַף עַל פִּי שֶׁמַּכִּין אוֹתוֹ, מַעֲשָׂיו קַיָּמִין. וְכֵן כָּל מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ בְּשַׁבָּת - הַקִּנְיָן קַיָּם, וְכוֹתְבִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת וְנוֹתְנִין.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום שני א' כסלו ה'תשע"ד

הִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה

עִנְיַן אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת, לֵידַע דִּין זוֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר, הֵיאַךְ יִקְנֶה וּבַמֶּה יִקְנֶה, וְדִין נוֹתֵן מַתָּנָה וּמְקַבֵּל, וְאֵיזוֹ מַתָּנָה חוֹזֶרֶת וְאֵיזוֹ מַתָּנָה אֵינָהּ חוֹזֶרֶת. וּבֵאוּר כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. הַהֶפְקֵר - כָּל הַמַּחְזִיק בּוֹ, זָכָה. וְכֵן הַמִּדְבָּרוֹת וְהַנְּהָרִים הַגְּדוֹלִים, כָּל שֶׁבָּהֶן הֶפְקֵר, וְכָל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה, כְּגוֹן הָעֲשָׁבִים וְהָעֵצִים וְהַפֵּרוֹת שֶׁל הָאִילָנוֹת שֶׁל יַעַר וְכַיּוֹצֵא בָהֶן.

ב. הַצָּד דָּגִים מִן הַיַּמִּים וְהַנְּהָרוֹת, אוֹ שֶׁצָּד עוֹפוֹת אוֹ מִינֵי חַיָּה - הוֹאִיל וְאֵין לָהֶן בְּעָלִים, זָכָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָצוּד בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ; וְאִם צָד שָׁם, קָנָה. וְאִם הָיוּ הַדָּגִים בְּבֵיבָר [כלוב] שֶׁל בְּעָלִים, וְכֵן חַיָּה וְעוֹף שֶׁבְּבֵיבָרִין - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֵּיבָר גָּדוֹל וְהוּא מְחֻסַּר צִידָה, הֲרֵי הֵן שֶׁל בַּעֲלֵי הַבֵּיבָרִין; וְהַצָּד מִשָּׁם, הֲרֵי זֶה גַּזְלָן.

ג. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ דָּגִים מִתּוֹךְ מְצוּדָתוֹ [חכה] שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַיָּם, אוֹ שֶׁלָּקַח חַיָּה מִמְּצוּדָתוֹ כְּשֶׁהִיא פְּרוּסָה בַּמִּדְבָּר - הֲרֵי זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים; וְאִם הָיְתָה הַמְּצוּדָה כְּלִי, וְלָקַח מִתּוֹךְ הַמְּצוּדָה - הֲרֵי זֶה גַּזְלָן.

ד. הַפּוֹרֵשׂ מְצוּדָה בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, וְצָד בָּהּ חַיָּה אוֹ עוֹף - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה, קָנָה. וְאִם הָיָה בַּעַל הַשָּׂדֶה עוֹמֵד בְּצַד שָׂדֵהוּ, וְאָמַר: 'זָכָת לִי שָׂדִי' - קָנָה בַּעַל הַשָּׂדֶה, וְאֵין לְבַעַל הַמְּצוּדָה כְּלוּם.

ה. דָּגִים שֶׁקָּפְצוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה, קָנָה בַּעַל הַסְּפִינָה; שֶׁזּוֹ כְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת הִיא, וְאֵינָהּ חָצֵר הַמְהַלֶּכֶת, שֶׁהַמַּיִם הֵן שֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ, וְאֵינָהּ הוֹלֶכֶת מֵחֲמַת עַצְמָהּ.

ו. גֵּר שֶׁמֵּת, וְלֹא הוֹלִיד בָּנִים בְּיִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר - אֵין לוֹ יוֹרְשִׁין; אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם וְהֶחְזִיק בִּנְכָסָיו, זָכָה בָּהֶן, וְאֵין בַּעַל הַמָּצֵר יָכוֹל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים, שֶׁזּוֹ כְּמַתָּנָה הִיא.

ז. שְׁתֵּי שָׂדוֹת בִּנְכְסֵי הַגֵּר, וּמֵצַר אֶחָד בֵּינֵיהֶן, הֶחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לִקְנוֹתָהּ - קְנָיָהּ. הֶחְזִיק בָּהּ לִקְנוֹת אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֵרְתָּהּ - זוֹ שֶׁהֶחְזִיק בָּהּ, קָנָה; אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה. הֶחְזִיק בָּהּ כְּדֵי לִקְנוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה אַחַת מֵהֶן: חֲבֵרְתָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ; וְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֶחְזִיק בָּהּ כְּדֵי לִקְנוֹתָהּ. הֶחְזִיק בָּהּ לִקְנוֹתָהּ וְלִקְנוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת הַמָּצֵר שֶׁבֵּינֵיהֶן, אוֹ שֶׁהֶחְזִיק בַּמָּצֵר לִקְנוֹת אֶת שְׁתֵּיהֶן - הֲרֵי זֶה סָפֵק; וְאִם בָּא אַחַר וְהֶחְזִיק בָּהּ לִקְנוֹתָהּ, זָכָה הָאַחֲרוֹן.

ח. וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה, שֶׁהֶחְזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן לִקְנוֹתוֹ וְלִקְנוֹת אֶת הַשֵּׁנִי - לֹא קָנָה אֶלָּא זֶה שֶׁהֶחְזִיק בּוֹ בִּלְבַד. הֶחְזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן כְּדֵי לִקְנוֹת אֶת הַשֵּׁנִי, אַף זֶה שֶׁהֶחְזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

ט. הַמַּחְזִיק בִּשְׁטָר מִנִּכְסֵי הַגֵּר כְּדֵי לִקְנוֹת הַקַּרְקַע הַכְּתוּבָה

מתוך מהדורת חזק

בְּאוֹתוֹ הַשְּׁטָר - לֹא קָנָה אֶלָּא הַשְּׁטָר בִּלְבַד, לָצֹר אוֹתוֹ עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.

י. שָׂדֶה הַמְסֻיֶּמֶת בִּמְצָרֶיהָ - כֵּיצַן שֶׁהִכִּישׁ בָּהּ מַכּוֹשׁ אֶחָד [חפר חפירה אחת], קָנָה כֻּלָּהּ. וְאִם אֵינָהּ מְסֻיֶּמֶת בִּמְצָרֶיהָ - קוֹנֶה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מַכּוֹשׁ, כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ הַצֶּמֶד [זוג שוורים שחורשים יחד] בִּשְׁעַת חֲרִישָׁה וְיַחֲזֹר. וְהַמֶּצֶר [גבול] וְהֶחָצָב [צמח ששורשיו חוצבים לעומק] שֶׁמִּתְחַמִּין בּוֹ הַתְּחוּמִין, מַפְסִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר; וְכָל הַמַּחְזִיק בַּשָּׂדֶה, לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַמֶּצֶר אוֹ עַד הֶחָצָב.

יא. כָּל הַמַּפְסִיק לְפֵאָה, מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה שָׁם נַחַל אוֹ אַמַּת הַמַּיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַנַּחַל אוֹ עַד הָאַמָּה. וְכָל הַמַּפְסִיק רְשֵׁיוֹת שַׁבָּת, מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת רְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ כַּרְמְלִית; אֲפִלּוּ הָיָה בֵּינֵיהֶן רְשׁוּת שֶׁחוֹלֶקֶת לְגִיטִין.

יב. כָּל דָּבָר הַמַּפְסִיק לְטֻמְאָה, מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס אָדָם לְבִקְעָה זוֹ, וְטֻמְאָה בְּבִקְעָה אַחֶרֶת בְּצִדָּהּ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לִמְקוֹם הַטֻּמְאָה אִם לָאו - כָּל מָקוֹם שֶׁמַּחְזִיקִין אוֹתוֹ לְטֻמְאָה, הֲרֵי הוּא כְּמָקוֹם אַחֵר מוּפְלָג בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

יג. בְּקָעָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׂדוֹת הַרְבֵּה, וְכֻלָּן שֶׁל גֵּר אֶחָד, וְלֹא הָיָה בֵּינֵיהֶן לֹא מֶצֶר וְלֹא חָצָב וְלֹא דָּבָר מִדְּבָרִים הַמַּפְסִיקִין, וּבָא אֶחָד וְהֶחְזִיק בְּמִקְצַת הַבִּקְעָה לִקְנוֹת אֶת כֻּלָּהּ - כֹּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הַגֵּר, קוֹנֶה אוֹתוֹ.

יד. גּוֹי שֶׁמָּכַר מִטַּלְטְלִין לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ קָנָה מִטַּלְטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קוֹנֶה בִּמְשִׁיכָה, וּמַקְנֶה בִּמְשִׁיכָה אוֹ בְּדָמִים. אֲבָל הַקַּרְקַע - אֵינוֹ קוֹנֶה אוֹתָהּ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵינוֹ מַקְנֶה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁטָר; שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת אֶלָּא עַל הַשְּׁטָר. לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח שָׂדֶה מִן הַגּוֹי, וְנָתַן הַדָּמִים, וְקֹדֶם שֶׁיַּחְזִיק בָּהּ בָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהֶחְזִיק בָּהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּחְזִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר - זָכָה הָאַחֲרוֹן, וְנוֹתֵן לָרִאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים; מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹי, מֵעֵת שֶׁלָּקַח הַדָּמִים, סִלֵּק רְשׁוּתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַשְּׁטָר לְיָדוֹ; וְנִמְצְאוּ נְכָסִים אֵלּוּ כְּנִכְסֵי הַגֵּר - כָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶן, זָכָה.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מִשְׁפַּט יָדוּעַ לַמֶּלֶךְ; אֲבָל אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁפָּטוֹ שֶׁלֹּא יִזְכֶּה בַּקַּרְקַע אֶלָּא לְמִי שֶׁכּוֹתֵב שְׁטָר, אוֹ הַנּוֹתֵן דָּמִים, וְכַיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ; שֶׁכָּל דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בְּמָמוֹן, עַל פִּיהֶן דָּנִין.

פֶּרֶק ב

א. נִכְסֵי גֵּר שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים, וְנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, וְשָׂדֶה שֶׁמְּכָרָהּ הַגּוֹי לְיִשְׂרָאֵל וַעֲדַיִן לֹא הֶחְזִיק בָּהּ - כֻּלָּן דִּינָן שָׁוֶה: כָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶן בְּדֶרֶךְ מִדַּרְכֵּי הַחֲזָקָה שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְכִירָה - קָנָה, חוּץ מֵאֲכִילַת הַפֵּרוֹת.

ב. כֵּיצַד? הַלּוֹקֵחַ קַרְקַע מֵחֲבֵרוֹ, וְהֶחְזִיק בָּהּ בַּאֲכִילַת פֵּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; אֲבָל בְּנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, אוֹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר - אֲפִלּוּ אָכַל פֵּרוֹת הָאִילָן כַּמָּה שָׁנִים, לֹא קָנָה לֹא גּוּף הָאִילָן וְלֹא גּוּף הַקַּרְקַע, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוּף הָאָרֶץ, אוֹ יַעֲבֹד עֲבוֹדָה בָּאִילָן. וּמַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁאָכְלָה פֵּרוֹת דֶּקֶל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבָא אֶחָד וְהֶחְזִיק בָּאִילָן בְּעֲבוֹדָה שֶׁעָבַד בְּגוּף הָאִילָן; וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: זֶה הָאַחֲרוֹן קָנָה.

ג. יֵשׁ דְּבָרִים רַבִּים שֶׁאִם הֶחְזִיק בָּהֶם הַלּוֹקֵחַ, לֹא קָנָה עֲדַיִן; וְאִם הֶחְזִיק בְּאֶחָד מֵהֶם בְּנִכְסֵי הַגֵּר, אוֹ נִכְסֵי הֶפְקֵר, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - קָנָה. כֵּיצַד? הַמּוֹצֵא פַּלְטוֹרִין [ארמונות] גְּדוֹלִים בְּנוּיִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הֶפְקֵר, וְסִיֵּד בָּהֶן סִיּוּד אֶחָד, אוֹ כִּיֵּר [צייר] בָּהֶן כִּיּוּר אֶחָד, כְּגוֹן אַמָּה אוֹ יָתֵר כְּנֶגֶד הַפֶּתַח - קָנָה.

ד. הַצָּר צוּרָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, קָנָה. הַמַּצִּיעַ מַצָּעוֹת [מחצלאות] בְּנִכְסֵי הַגֵּר, קָנָה. הַנָּר [חורש] אֶת הַשָּׂדֶה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, קָנָה. הַמְמַצֵּל [חותך] זְמוֹרוֹת הַגֶּפֶן אוֹ שָׂרִיגֵי [ענפי] הָאִילָנוֹת וְכַפּוֹת הַתְּמָרִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר - אִם דַּעְתּוֹ לַעֲבוֹדַת הָאִילָן, קָנָה; וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַאֲכִיל הָעֵצִים לִבְהֵמָה, לֹא קָנָה.

ה. כֵּיצַד? הָיָה כּוֹרֵת מִכָּאן וּמִכָּאן, הֲרֵי חֶזְקָתוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַעֲבוֹדַת הָאִילָן; הָיָה כּוֹרֵת מֵרוּחַ אַחַת, אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לָעֵצִים. וְכֵן הַמְלַקֵּט עֵצִים וַעֲשָׂבִים מִן הַשָּׂדֶה - אִם דַּעְתּוֹ לְתַקֵּן הָאָרֶץ, קָנָה; וְאִם לָעֵצִים, לֹא קָנָה.

ו. כֵּיצַד? לִקֵּט הַגַּס [עצים גדולים] וְהַדַּק [עצים קטנים], הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן אֶת הָאָרֶץ; לִקֵּט הַגַּס וְהִנִּיחַ הַדַּק - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָעֵצִים. וְכֵן הַמַּשְׁוֶה פְּנֵי הָאָרֶץ - אִם דַּעְתּוֹ לְתַקֵּן הָאָרֶץ, קָנָה; וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁווֹת מָקוֹם שֶׁיַּעֲמִיד בּוֹ גֹּרֶן, לֹא קָנָה.

ז. כֵּיצַד? הָיָה לוֹקֵחַ עֲפַר הַמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ וְנוֹתְנוֹ לַמָּקוֹם הַנָּמוּךְ, הֲרֵי זֶה מְתַקֵּן הָאָרֶץ. רְאִינוּהוּ שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל זֶה, אֶלָּא מַשְׁלִיךְ הֶעָפָר וְהַצְּרוֹרוֹת בְּכָל מָקוֹם בְּלֹא הַקְפָּדָה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַשְׁווֹת מָקוֹם לְדַיִשׁ. וְכֵן הַפּוֹתֵחַ מַיִם לְתוֹךְ הָאָרֶץ - אִם לְתַקֵּן הָאָרֶץ, קָנָה; וְאִם לְצוּד הַדָּגִים, לֹא קָנָה.

ח. כֵּיצַד? עָשָׂה מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ בּוֹ הַמַּיִם בִּלְבַד, הֲרֵי זֶה מִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן הָאָרֶץ; עָשָׂה שְׁנֵי פְּתָחִים, אֶחָד לְהַכְנִיס וְאֶחָד לְהוֹצִיא, הֲרֵי זֶה מִתְכַּוֵּן לְצוּד דָּגִים.

ט. הַבּוֹנֶה פַּלְטוֹרִין גְּדוֹלִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא אַחֵר וְהֶעֱמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת - קָנָה הָאַחֲרוֹן; שֶׁהָרִאשׁוֹן לֹא עָשָׂה בְּגוּף הָאָרֶץ כְּלוּם, וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁעָשָׂה גַּל אֲבָנִים עַל גַּב הָאָרֶץ שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה, שֶׁהֲרֵי לֹא הוֹעִיל בְּגֶדֶר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחָב בְּיוֹתֵר וּמְכַלֶּשׁ; וְאֵין צוּרַת אוֹתוֹ הַבִּנְיָן מוֹעֶלֶת לוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמִיד דְּלָתוֹת.

י. הַמַּפִּיץ זֶרַע לְתוֹךְ הַתְּלָמִים, לֹא קָנָה; שֶׁבְּעֵת שֶׁהִשְׁלִיךְ הַזֶּרַע, לֹא הִשְׁבִּיחַ כְּלוּם; וּבְעֵת שֶׁצָּמַח וְהִשְׁבִּיחַ - שֶׁבַח הַבָּא מֵאֵלָיו הוּא, וְאֵינוֹ קוֹנֶה.

יא. הָיְתָה מְחִיצָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא זֶה וְעָשָׂה מְחִיצָה אַחֶרֶת עַל גַּבָּהּ - לֹא קָנָה, וַאֲפִלּוּ נִבְלְעָה מְחִיצָה

מתוך מהדורת חזק

הַתַּחְתּוֹנָה, וַהֲרֵי הָעֶלְיוֹנָה קַיֶּמֶת; שֶׁבְּעֵת שֶׁבָּנָה לֹא הוֹעִיל, וּבְעֵת שֶׁהוֹעִיל מֵאֵלָיו בָּא הַמַּעֲשֶׂה.

יב. הַמַּחְזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבְהֶפְקֵר, וְהוּא אֵין דַּעְתּוֹ לִקְנוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁבָּנָה וְגָדַר, לֹא קָנָה.

יג. הָעוֹדֵר בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּכְסָבוּר שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ - לֹא קָנָה; עָדַר בְּנִכְסֵי גֵּר זֶה, וּכְסָבוּר שֶׁל גֵּר אַחֵר - הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוּ לִקְנוֹת מִן הַהֶפְקֵר, הֲרֵי זֶה קָנָה.

יד. הָיָה מַשְׁכּוֹן יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגֵּר, וּכְשֶׁמֵּת הַגֵּר בָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהֶחְזִיק בַּמַּשְׁכּוֹן - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ; שֶׁכֵּיוָן שֶׁמֵּת הַגֵּר, בָּטַל שִׁעְבּוּדוֹ.

טו. הָיָה מַשְׁכּוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וּבָא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהֶחְזִיק בּוֹ - לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ הָרִאשׁוֹן כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו, וְהָאַחֲרוֹן קוֹנֶה אֶת הַשְּׁאָר.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה הַמַּשְׁכּוֹן בַּחֲצַר הָרִאשׁוֹן; אֲבָל אִם הָיָה בַּחֲצַרוֹ - חֲצַרוֹ קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן מְצִיאָה, וְאֵין לָזֶה הָאַחֲרוֹן כְּלוּם.

יז. גֵּר שֶׁמֵּת, וּבִזְּבְזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְהָיוּ בָּהֶם עֲבָדִים גְּדוֹלִים - קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוֹרִין. אֲבָל הָעֲבָדִים הַקְּטַנִּים - הֲרֵי הֵן כִּבְהֵמָה, וְכָל הַמַּחְזִיק בָּהֶן זָכָה; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ דַּרְכֵּי הַחֲזָקָה שֶׁיִּקָּנוּ בָּהּ אֶת הָעֲבָדִים.

יח. גֵּר שֶׁמֵּת וּבִזְּבְזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְשָׁמְעוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא מֵת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת - כֻּלָּן חַיָּבִין לְהַחְזִיר. הֶחְזִירוּ כֻּלָּן, וְאַחַר כָּךְ שָׁמְעוּ שֶׁשְּׁמוּעָה רִאשׁוֹנָה אֱמֶת הָיְתָה, וּבָרִאשׁוֹנָה מֵת, אוֹ מֵת בְּנוֹ מִקֹּדֶם, אוֹ הִפִּילָה אִשְׁתּוֹ - כָּל הַמַּחְזִיק בַּשְּׁנִיָּה, קָנָה; וּבָרִאשׁוֹנָה, לֹא קָנָה.

פֶּרֶק ג

א. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ - אֵין הַמְקַבֵּל זוֹכֶה בָּהּ, אֶלָּא בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁהַקּוֹנֶה זוֹכֶה בָּהֶן בְּמִקָּחוֹ: אִם מִטַּלְטְלִין רוֹצֶה לִתֵּן לוֹ - עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ, אוֹ יִקְּנֶה בְּאֶחָד מִשְּׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁהַמִּטַּלְטְלִין נִקְנִין בָּהֶן. וְאִם קַרְקַע אוֹ עֲבָדִים נָתַן לוֹ - עַד שֶׁיַּחְזִיק כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּחְזִיק הַלּוֹקֵחַ, אוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁטַר מַתָּנָה לְיָדוֹ. אֲבָל בִּדְבָרִים - לֹא זָכָה הַמְקַבֵּל, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן עַדַיִן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

ב. מָחַל לַחֲבֵרוֹ חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו, אוֹ נָתַן לוֹ הַפִּקָּדוֹן שֶׁהָיָה מֻפְקָד אֶצְלוֹ - הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה הַנִּקְנִית בִּדְבָרִים בִּלְבַד, וְאֵינוֹ צָרִיךְ דָּבָר אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מָנֶה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ, תְּנֵהוּ לָזֶה' - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ; בֵּין שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ מַתָּנָה, בֵּין שֶׁהָיָה חוֹב אֶצְלוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה פִּקָּדוֹן בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין צְרִיכִין עֵדִים לְעִנְיַן מִקָּח וּמִמְכָּר אֶלָּא לְגַלּוֹת הַדָּבָר בִּלְבַד, אִם הָיְתָה שָׁם טַעֲנָה וּכְפִירָה - כָּךְ בְּמַתָּנוֹת וּבִמְחִילוֹת, אֵין צְרִיכִין עֵדִים אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְשַׁקְּרִין.

ה. כְּשֵׁם שֶׁהַמּוֹכֵר צָרִיךְ לְסַיֵּם הַמִּמְכָּר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּךְ הַנּוֹתֵן. כֵּיצַד? הַכּוֹתֵב לַחֲבֵרוֹ: 'קַרְקַע מִנְּכָסַי נְתוּנָה לְךָ', אוֹ שֶׁכָּתַב לוֹ: 'כָּל נְכָסַי קְנוּיִין לְךָ חוּץ מִמְּקֹצָתָן' - הוֹאִיל וְלֹא סִיֵּם הַדָּבָר שֶׁנָּתַן לוֹ, וְאֵינוֹ יָדוּעַ - לֹא קָנָה כְּלוּם; וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: 'תֵּן לִי פָּחוּת שֶׁבִּנְכָסֶיךָ', עַד שֶׁיְּסַיֵּם לוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנָּתַן לוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'חֵלֶק כָּךְ וְכָךְ בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית' - הוֹאִיל וְסִיֵּם הַשָּׂדֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִיֵּם הַחֵלֶק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֵלֶק מִן הַפָּחוּת שֶׁבְּאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה.

ו. כָּל הַנּוֹתֵן מַתָּנָה עַל תְּנַאי, בֵּין שֶׁהִתְנָה הַנּוֹתֵן בֵּין שֶׁהִתְנָה הַמְקַבֵּל, וְהֶחְזִיק הַמְקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ - אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, נִתְקַיְּמָה הַמַּתָּנָה; וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, בָּטְלָה הַמַּתָּנָה, וְיַחְזִיר פֵּרוֹת שֶׁאָכַל; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי כָּרָאוּי.

ז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּל הַתְּנָאִין שֶׁיֵּשׁ בְּמַתָּנוֹת אוֹ בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה תְּנַאי כָּפוּל, וְהֵן קוֹדֵם לְלָאו, וּתְנַאי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה, וְיִהְיֶה תְּנַאי שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ; וְאִם חָסַר אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - הַתְּנַאי בָּטֵל, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם תְּנַאי.

ח. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' - הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכָפֵל הַתְּנַאי. כָּזֶה הוֹרוּ מִקְצָת הַגְּאוֹנִים, וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה. וְרַבּוֹתַי הוֹרוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לְכָפֵל אֶת הַתְּנַאי וּלְהַקְדִּים הֵן לְלָאו, אֶלָּא בִּקְדוּשִׁין וְגִיטִין בִּלְבַד; וְאֵין לְדָבָר זֶה רְאָיָה.

ט. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה עַל מְנָת לְהַחְזִיר, הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה; בֵּין שֶׁהִתְנָה לְהַחְזִירָהּ מִיָּד, בֵּין שֶׁהִתְנָה לְהַחְזִירָהּ בִּזְמַן קָצוּב, אוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, אוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל פְּלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין בֵּין בְּקַרְקַע; וְאוֹכֵל פֵּרוֹת כָּל זְמַן הַמַּתָּנָה.

י. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'שׁוֹר זֶה נָתוּן לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ', הִקְדִּישוֹ וְהֶחְזִירוֹ - הֲרֵי זֶה מֻקְדָּשׁ וּמֻחְזָר. אָמַר לוֹ: 'עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירֵהוּ לִי' - אֵינוֹ קָדוֹשׁ, שֶׁלֹּא הִתְנָה עָלָיו אֶלָּא שֶׁיַּחְזִיר לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן מַתְּנַת חִנָּם לְגוֹי, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשָׁב, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ, אוֹ מָכוֹר לְנָכְרִי" - בִּמְכִירָה, לֹא בְּמַתָּנָה. אֲבָל לְגֵר תּוֹשָׁב - בֵּין בִּמְכִירָה בֵּין בְּנְתִינָה, מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה מְצֻוֶּה לְהַחְיוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ", כְּלוֹמַר: לֹא יִהְיֶה זֶה הֶעָנִי פָּחוּת מִגֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא חַי עִמָּךְ.

יב. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְעֶבֶד אוֹ לְאִשָּׁה - קָנָה הַבַּעַל וְהָאָדוֹן; אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן קוֹנֶה הַגּוּף, וְהַבַּעַל קוֹנֶה אוֹתָהּ לַפֵּרוֹת.

יג. נָתַן מַתָּנָה לְאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעְלָהּ בָּהּ רְשׁוּת, וּלְעֶבֶד עַל מְנָת שֶׁאֵין לְרַבּוֹ בָּהּ רְשׁוּת - קָנָה הַבַּעַל, וְקָנָה הָאָדוֹן. אֲבָל הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְאִשָּׁה אוֹ לְעֶבֶד, וְהִתְנָה הַנּוֹתֵן בְּגוּפָהּ שֶׁל מַתָּנָה שֶׁתִּהְיֶה לְכָךְ וְכָךְ - לֹא קָנָה הָאָדוֹן וְלֹא קָנָה הַבַּעַל.

יד. כֵּיצַד? הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִים לִיךְ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתֹּאכְלִי בָּהֶן וְתִשְׁתִּי בָּהֶן', אוֹ 'עַל מְנָת שֶׁתִּלְבְּשִׁי בָּהֶן', אוֹ 'עַל מְנָת שֶׁתַּעֲשִׂי בָּהֶן מַה שֶּׁתִּרְצִי בִּלא רְשׁוּת בַּעְלֵךְ' - לֹא קָנָה הַבַּעַל. וְכֵן אִם אָמַר לְעֶבֶד: 'עַל מְנָת שֶׁתֹּאכַל בָּהֶן וְתִשְׁתֶּה', 'עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בָּהֶן לְחֵרוּת' - לֹא קָנָה הָאָדוֹן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. הַנּוֹתֵן כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ מַתָּנָה - קָנָה עַצְמוֹ, וְיָצָא בֶּן

חוֹרִין, וְקָנָה שְׁאָר הַנְּכָסִים. וְאִם שִׁיֵּר כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ מְטַלְטְלִין - לֹא קָנָה כְּלוּם; שֶׁאֵין זֶה גֵּט חֵרוּת גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי שִׁיֵּר בּוֹ בַּגֵּט; וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחְרֵר, לֹא קָנָה כְּלוּם.

יום שלישי ב' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. הַמְקַבֵּל אֶת הַמַּתָּנָה, וְזָכָה בָּהּ, וְאַחַר שֶׁבָּאת לְיָדוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, חָזַר בּוֹ וְאָמַר: 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ', אוֹ 'אֵינִי מְקַבְּלָהּ', אוֹ 'חֲרֵי הִיא בְּטֵלָה', אוֹ שֶׁאָמַר: 'מוּם זֶה נִרְאָה לִי בָּהּ' - לֹא אָמַר כְּלוּם. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין הַנּוֹתֵן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, כָּךְ הַמְקַבֵּל אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר אַחַר שֶׁזָּכָה. מַתָּנָה זוֹ שֶׁאָמַר הַמְקַבֵּל 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ' אַחַר שֶׁבָּאת לְיָדוֹ - חֲרֵי הִיא הֶפְקֵר, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהּ זָכָה, שֶׁחֲרֵי הִפְקִירָהּ הַמְקַבֵּל אַחַר שֶׁזָּכָה בָּהּ. אֲבָל אִם הָיָה צוֹוֵחַ מֵעֶקְרוֹ - לֹא קָנָה הַמְקַבֵּל, וְחוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים.

ב. הַמְזַכֶּה לַחֲבֵרוֹ בְּמַתָּנָה עַל יְדֵי אַחֵר - כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בָּהּ הָאַחֵר, כְּגוֹן שֶׁמָּשַׁךְ הַמַּטַּלְטְלִין, אוֹ הִגִּיעַ שְׁטַר קַרְקַע לְיָדוֹ, אוֹ הֶחְזִיק בַּקַּרְקַע - זָכָה חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעָה מַתָּנָה לְיָדוֹ; וְאֵין הַנּוֹתֵן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. אֲבָל הַמְקַבֵּל, יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה: אִם רָצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רָצָה, לֹא יְקַבֵּל. שֶׁזְּכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאֵין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו; וּזְכוּת הִיא לוֹ שֶׁתִּנָּתֵן לוֹ מַתָּנָה, אִם יִרְצֶה, אֲבָל אִם לֹא יִרְצֶה, אֵין נוֹתְנִין לָאָדָם מַתָּנָה בְּעַל כָּרְחוֹ.

ג. זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, וּכְשֶׁשָּׁמַע הַמְקַבֵּל שָׁתַק, וְאַחַר כָּךְ צָוַח וְאָמַר: 'אֵינִי מְקַבְּלָהּ' - חֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם זֶה שֶׁשָּׁתַק, כְּבָר רָצָה, וְזֶה שֶׁחָזַר וְצָוַח, חָזַר בּוֹ, אוֹ זֶה שֶׁשָּׁתַק, מִפְּנֵי שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְיָדוֹ כְּלוּם, וְזֶה שֶׁצָּוַח, הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם קָדַם אַחֵר, וְזָכָה בָּהּ לְעַצְמוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; שֶׁמָּא הַמְקַבֵּל זָכָה, וְכֵיוָן שֶׁאָמַר 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ', חֲרֵי הִפְקִירָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאַרְנוּ, וְזֶה שֶׁקָּדַם וּלְקָחָהּ, מִן הַהֶפְקֵר זָכָה. וְאִם חָזְרוּ הַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים וּתְפָסוּהָ מִיַּד זֶה שֶׁקָּדַם וְזָכָה בָּהּ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָן; שֶׁמָּא הַמְקַבֵּל הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, וְלֹא קָנָה אוֹתָהּ; וּבִרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים הִיא קַיֶּמֶת עֲדַיִן.

ד. רְאוּבֵן שֶׁרָצָה לִתֵּן מֵאָה דִינָרִין לְשִׁמְעוֹן, וְשָׁלַח לוֹ הַמֵּאָה עַל יְדֵי לֵוִי - אִם אָמַר לוֹ: 'זְכֵה בְּמֵאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן', אוֹ: 'תֵּן מֵאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן' - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הֵילָךְ מֵאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן' - יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַמֵּאָה לְיַד שִׁמְעוֹן.

ה. הָלַךְ לֵוִי בְּמֵאָה זוֹ שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּיָדוֹ לְהוֹלִיכָהּ לְשִׁמְעוֹן, וּבִקֵּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מְצָאָהוּ - יַחֲזִיר לִרְאוּבֵן. מֵת שִׁמְעוֹן בְּחַיֵּי רְאוּבֵן - יַחֲזִיר לִרְאוּבֵן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו. מֵת רְאוּבֵן בְּחַיֵּי שִׁמְעוֹן - יִתֵּן הַמֵּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו; שֶׁמִּצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַדְּבָרִים וְהוּא בָּרִיא, שֶׁהֲרֵי הַמֵּאָה בְּיָדוֹ שֶׁל שָׁלִיחַ עַדַיִן.

ו. אֵין אָדָם זוֹכֶה בְּמַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַזּוֹכֶה גָּדוֹל וּבֶן דַּעַת, אֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה, וַאֲפִלּוּ אֵשֶׁת אִישׁ, וַאֲפִלּוּ עֶבֶד וְשִׁפְחָה. אֲבָל הַגּוֹי אֵינוֹ זוֹכֶה; הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁלִיחוּת לְעוֹלָם, כָּךְ אֵינוֹ זוֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְגוֹי, כָּךְ אֵינוֹ זוֹכֶה לְגוֹי.

ז. קָטָן שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ צְרוֹר וְזוֹרְקוֹ, אֶגּוֹז וְנוֹטְלוֹ - זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לַאֲחֵרִים. פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא לְעַצְמוֹ, וְלֹא לַאֲחֵרִים. וְכֵן הַשּׁוֹטֶה אֵינוֹ זוֹכֶה, לֹא לְעַצְמוֹ וְלֹא לַאֲחֵרִים; וְהַמְזַכֶּה לְשׁוֹטֶה עַל יְדֵי בֶּן דַּעַת, זָכָה. אֲבָל הַחֵרֵשׁ זוֹכֶה לְעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה.

ח. זָכִין לְקָטָן, אֲפִלּוּ בֶּן יוֹם אֶחָד, וּלְגָדוֹל, בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. וַחֲצָרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעָה הַמַּתָּנָה לַחֲצֵרוֹ, כְּאִלּוּ זָכָה לוֹ בָּהּ אַחֵר.

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת. אֲבָל בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁדֵּהוּ וְחֻרְבָּתוֹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה עוֹמֵד בְּצִדָּהּ וְיֹאמַר: 'זְכֹת לִי שָׂדִי'. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן, קוֹנִין לוֹ בְּסִמְטָה, אוֹ בְּצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּחָצֵר שֶׁאֵין לָהּ בְּעָלִים. אֲבָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בִּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אֵינוֹ זוֹכֶה, עַד שֶׁתַּגִּיעַ מַתָּנָה לְיָדוֹ. קְטַנָּה, תִּזְכֶּה לָהּ חֲצֵרָהּ, וְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלָּהּ; אֲבָל הַקָּטָן אֵינוֹ זוֹכֶה, עַד שֶׁתַּגִּיעַ מַתָּנָה לְיָדוֹ אוֹ שֶׁיְּזַכֶּה לוֹ אַחֵר.

י. הַמַּתָּנָה כְּגֵט, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לִמְסֹר דְּבָרִים לְשָׁלִיחַ. כֵּיצַד? אָמַר לִשְׁלִשָׁה: 'אִמְרוּ לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁיִּכְתְּבוּ וְיַחְתְּמוּ בִּשְׁטַר מַתָּנָה, וְיִתְּנוּהוּ לִפְלוֹנִי' - אֵין זֶה כְּלוּם; וְאִם אָמְרוּ לְאוֹתָן הָעֵדִים, וְכָתְבוּ וְנָתְנוּ לַמְקַבֵּל - לֹא קָנָה. וְכֵן אִם אָמַר לִשְׁנַיִם: 'כִּתְבוּ וְחִתְמוּ בִּשְׁטַר מַתָּנָה, וּתְנוּהוּ לִפְלוֹנִי' - אֵינָן יְכוֹלִין לוֹמַר לְסוֹפֵר לִכְתֹּב, אֶלָּא הֵן עַצְמָן כּוֹתְבִין, כְּמוֹ הַגֵּט.

יא. הַכּוֹתֵב בִּשְׁטָר: 'נָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי', אוֹ שֶׁכָּתַב: 'נְתַתִּיהָ לִפְלוֹנִי', אוֹ: 'חֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ' - חֲרֵי זֶה זָכָה, כְּשֶׁיַּגִּיעַ הַשְּׁטָר לְיָדוֹ. אֲבָל אִם כָּתַב בִּשְׁטָר: 'אֶתְּנֶנָּה לוֹ' - אַף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים, לֹא זָכָה הַמְקַבֵּל, עַד שֶׁיֹּאמַר לָעֵדִים: 'כִּתְבוּ שְׁטַר מַתָּנָה וּתְנוּ לוֹ', וְכוֹתְבִין וְנוֹתְנִין; שֶׁאֵין הַמְקַבֵּל זוֹכֶה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁטַר מַתָּנָה לְיָדוֹ, אוֹ עַד שֶׁיְּזַכֶּה לוֹ בּוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יב. הָאוֹמֵר: 'עָתַתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא נָתַן לִי' - חוֹשְׁשִׁין, שֶׁמָּא זִכָּה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. אֲבָל אִם אָמַר: 'כָּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לְךָ', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא כָתַב וְלֹא נָתַן לִי' - אִם הַמְקַבֵּל מַתָּנָה הוּא שֶׁאָמַר כֵּן - הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים הוּא, וְהַנּוֹתֵן אוֹכֵל פֵּרוֹת שֶׁדֵּהוּ. וְאִם בֶּן הַמְקַבֵּל הוּא שֶׁאָמַר: 'לֹא נָתַתָּ לְאָבִי שָׂדֶה זוֹ', וְהוּא אוֹמֵר: 'כָּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לוֹ' - מַנִּיחִין אֶת הַפֵּרוֹת עַל יְדֵי שָׁלִישׁ, עַד שֶׁיִּוָּדַע הַדָּבָר הֵיאַךְ הוּא.

יג. מְקַבֵּל מַתָּנָה שֶׁטָּעַן וְאָמַר: 'זוֹ שֶׁתַּחַת יָדִי, אֵינָהּ מַתָּנָה בְּיָדִי, אֶלָּא שׁוֹמֵר אֲנִי עָלֶיהָ', וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר:

'בְּטֵלָה הָיְתָה מִתְּחִלָּתָהּ, לְפִי שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּיהָ', אוֹ: 'בְּעַל כָּרְחִי בְּאֹנֶס', אוֹ 'בְּטָעוּת', וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ - דְּבָרָיו קַיָּמִין; וְנִשְׁבָּע עַל זֶה שְׁבוּעַת הֶסֵּת, וְתַחְזֹר לִבְעָלֶיהָ.

יד. טָעַן הַנּוֹתֵן וְאָמַר: 'שׁוֹמֵר אַתָּה עָלֶיהָ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'שֶׁלֹּא מִדַּעְתִּי נְתַתִּיהָ', אוֹ 'גְּזֵלָה הִיא בְּיָדְךָ', וְזֶה אוֹמֵר: 'אַתָּה נְתַתָּהּ לִי - נִשְׁבָּע הַמְקַבֵּל שְׁבוּעַת הֶסֵּת, וְנִפְטָר.

פֶּרֶק ה

א. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה, בֵּין בְּרִיא בֵּין חוֹלֶה - צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת. אָמַר לְעֵדִים: 'כִּתְבוּ בַּסֵּתֶר וּתְנוּ לוֹ' - אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁזֶּה מַעֲרִים הוּא, כְּדֵי לְאַבֵּד מָמוֹן אֲחֵרִים, שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִמְכֹּר אַחַר שֶׁיִּתֵּן.

ב. לְפִיכָךְ, כָּל שְׁטָר מַתָּנַת קַרְקַע שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ: 'וְאָמַר לָנוּ פְּלוֹנִי הַנּוֹתֵן, שְׁבוּ בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, וְכִתְבוּ לוֹ מַתָּנָה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת', וְכֵיוֹצֵא בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מַתָּנָה מְסֻתֶּרֶת הִיא, וְלֹא זָכָה הַמְקַבֵּל.

ג. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי מַתָּנוֹת עַל שָׂדֶה אַחַת, הָרִאשׁוֹנָה מְסֻתֶּרֶת וְהָאַחֲרוֹנָה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת - אַחֲרוֹן קָנָה. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה סְתָם, וְאֵין בָּהּ לֹא עִנְיַן סְתִירָה וְלֹא עִנְיַן גִּלּוּי אֶלָּא מַתָּנָה סְתָם - הָאַחֲרוֹן קָנָה.

ד. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמּוֹסֵר מוֹדָעָה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן מַתָּנָה - הַמַּתָּנָה בְּטֵלָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֹנֶס; שֶׁאֵין הוֹלְכִין בְּמַתָּנָה, אֶלָּא אַחַר דַּעַת הַנּוֹתֵן; וְהוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בָּהּ, מַתָּנָתוֹ בְּטֵלָה. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מוֹכִיחִין שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לִתֵּן מַתָּנָה זוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּינַת הַמַּתָּנָה גְּלוּיָה, וְנִמְצָא שֶׁנִּתְּנָהּ מִקֹּדֶם מַתָּנָה מְסֻתֶּרֶת - הֲרֵי שְׁתֵּי הַמַּתָּנוֹת בְּטֵלוֹת: הָרִאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת; וְהַשְּׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַדָּבָר מוֹכִיחַ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה, וַהֲרֵי קָדְמָה זוֹ הַמַּתָּנָה, שֶׁנִּמְצֵאת כְּמוֹ מוֹדָעָה לָהּ.

ה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁרָצָה לִשָּׂא אִשָּׁה, וְאָמְרָה לוֹ: 'אֵינִי נִשֵּׂאת לְךָ, עַד שֶׁתִּכְתֹּב לִי כָּל נְכָסֶיךָ'; שָׁמַע בְּנוֹ הַגָּדוֹל, וְצָוַח עַל שֶׁמַּנִּיחוֹ רֵיקָן; אָמַר לְעֵדִים: 'לְכוּ וְהֵחָבְאוּ וְכִתְבוּ לוֹ כָּל נְכָסַי מַתָּנָה', וְאַחַר כָּךְ כָּתַב לְזוֹ כָּל נְכָסָיו, וּנְשָׂאָהּ. וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: 'לֹא הַבֵּן קָנָה וְלֹא הָאִשָּׁה קָנָת; שֶׁהֲרֵי שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ כָּתַב לָהּ, וּכְאָנוּס בִּיְצָרוֹ הוּא, שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ בַּמַּתָּנָה הָרִאשׁוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּטֵלָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ.

ו. שְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁזְּמַנָּן יוֹם אֶחָד, וְהֵן כְּתוּבִין עַל שָׂדֶה אַחַת, בֵּין בְּמֶכֶר בֵּין בְּמַתָּנָה - אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לִכְתֹּב שָׁעוֹת, כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְאִם אֵין דַּרְכָּן לִכְתֹּב שָׁעוֹת, הֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לַדַּיָּנִים: כָּל מִי שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה לְהַעֲמִיד שָׂדֶה זוֹ בְּיָדוֹ, יַעֲמִידוּ.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ קִנְיָן, אֶלָּא קָנָה שָׂדֶה זוֹ בִּשְׁטָר זֶה, שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין מִי הוּא מִשְּׁנֵיהֶם שֶׁהִגִּיעַ שְׁטָרוֹ לְיָדוֹ תְּחִלָּה. אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל שְׁטָר מֵהֶן קִנְיָן - כָּל שֶׁקָּדַם לוֹ הַקִּנְיָן, זָכָה; וְיִשָּׁאֲלוּ הָעֵדִים. וְכֵן אִם הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁזֶּה הִגִּיעַ לְיָדוֹ שְׁטַר מַתְּנָתוֹ תְּחִלָּה, קָנָה הָרִאשׁוֹן.

ח. שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִין עַל שָׂדֶה אַחַת בְּשֵׁם קוֹנֶה אֶחָד, וְאֵין זְמַנָּם שָׁוֶה, אִם הָיָה שְׁטָר אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן מֶכֶר וְהָאַחֲרוֹן מַתָּנָה (אִם הָיָה הַשְּׁטָר הָרִאשׁוֹן מַתָּנָה, וְהַשֵּׁנִי שֶׁאַחֲרָיו מֶכֶר - לֹא בִּטֵּל הָאַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁלְּהוֹסִיף לוֹ אַחֲרָיוּת חָזַר וְכָתַב בְּשֵׁם מֶכֶר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה כָּתוּב שָׁם אַחֲרָיוּת, שֶׁאַחֲרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא. וְכֵן אִם הָרִאשׁוֹן מֶכֶר וְהַשֵּׁנִי מַתָּנָה) - קָנָה הַשָּׂדֶה מִזְּמַן רִאשׁוֹן, שֶׁלֹּא כָּתַב לוֹ שְׁטַר הַמַּתָּנָה אֶלָּא לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ מִשּׁוּם דִּין בֶּן הַמֶּצֶר.

ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת בְּמֶכֶר אוֹ שְׁנֵיהֶם בְּמַתָּנָה - אִם הוֹסִיף בַּשֵּׁנִי כְּלוּם - הֲרֵי הָרִאשׁוֹן קַיָּם; שֶׁלֹּא כָּתַב הַשֵּׁנִי אֶלָּא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת. וְאִם לֹא הוֹסִיף - בִּטֵּל הַשְּׁטָר הַשֵּׁנִי אֶת הָרִאשׁוֹן, וְאֵין לוֹ אַחֲרָיוּת אֶלָּא מִזְּמַן שֵׁנִי. לְפִיכָךְ, כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאָכַל הַלּוֹקֵחַ מִזְּמַן רִאשׁוֹן עַד זְמַן שֵׁנִי, מַחֲזִיר אוֹתָן. וְאִם הָיָה עַל אוֹתָהּ הַשָּׂדֶה חֹק לַמֶּלֶךְ בְּכָל שָׁנָה - הַנּוֹתֵן אוֹ הַמּוֹכֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ הַחֹק, עַד זְמַן הַשְּׁטָר הַשֵּׁנִי.

פֶּרֶק ו

א. לְעוֹלָם אוֹמְדִין דַּעַת הַנּוֹתֵן: אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מַרְאִין סוֹף דַּעְתּוֹ - עוֹשִׂין עַל פִּי הָאֹמֶד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָלַךְ בְּנוֹ לִמְדִינַת הַיָּם וְשָׁמַע שֶׁמֵּת, וְעָמַד וְכָתַב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר מַתָּנָה גְּלוּיָה גְּמוּרָה, וְאַחַר כָּךְ בָּא בְּנוֹ - אֵין מַתָּנָתוֹ קַיֶּמֶת; שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִין, שֶׁאִלּוּ יָדַע שֶׁבְּנוֹ קַיָּם, לֹא הָיָה נוֹתֵן לָזֶה כָּל נְכָסָיו. לְפִיכָךְ, אִם שִׁיֵּר מִנְּכָסָיו כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין - מַתָּנָתוֹ קַיֶּמֶת.

ב. וְכֵן הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו מַתָּנָה לְאֶחָד מִבָּנָיו, בֵּין שֶׁהָיָה בָּרִיא בֵּין שֶׁהָיָה שְׁכִיב מְרַע, אֲפִלּוּ הָיָה הַבֵּן קָטָן הַמַּטָּל בַּעֲרִיסָה - לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וַהֲרֵי הוּא בְּכָל הַנְּכָסִים כְּאֶחָד מֵאֶחָיו; אֶמְדַּן דַּעַת הוּא, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִהְיוֹת אֶחָיו נִשְׁמָעִין לוֹ. וְאִם שִׁיֵּר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין - זָכָה הַבֵּן בַּמַּתָּנָה.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁכָּתַב לְבֵן בֵּין הַבָּנִים. אֲבָל אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לְבֵן בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ לְבַת בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ לְאֶחָד מִן הַיּוֹרְשִׁין בֵּין שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיֵּר כְּלוּם, מַתָּנָתוֹ קַיֶּמֶת.

ד. וְכֵן הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בָּרִיא בֵּין שְׁכִיב מְרַע - אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, לֹא עָשָׂה אוֹתָהּ אֶלָּא אַפִּיטְרוֹפְּיָא עַל יוֹרְשָׁיו; בֵּין שֶׁהָיוּ יוֹרְשָׁיו בָּנָיו מִמֶּנָּה, אוֹ מֵאַחֶרֶת, אוֹ אֶחָיו, אוֹ שְׁאָר יוֹרְשָׁיו. וְאִם שִׁיֵּר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין - קָנַת כָּל שֶׁכָּתַב לָהּ.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְשׂוֹאָה. אֲבָל אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, אוֹ גְּרוּשָׁה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיֵּר כְּלוּם, הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר כָּל אָדָם וּמַתָּנָתוֹ קַיֶּמֶת.

ו. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאֶחָד מִבָּנָיו וּלְאַחֵר - קָנָה הָאַחֵר חֲצִי הַנְּכָסִים בְּמַתָּנָה, וְנִשְׁאַר הַחֲצִי לְבָנָיו; וְהַבֵּן שֶׁנָּתְנוּ לוֹ, אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל שְׁאָר אֶחָיו.

ז. וְכֵן אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ וּלְאַחֵר - הָאַחֵר קָנָה מֶחֱצָה, וְאִשְׁתּוֹ אַפִּיטְרוֹפִּיָא עַל הַמֶּחֱצָה.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁקָּנַת כָּל נִכְסֵי בַעֲלָהּ בְּמַתָּנָה - אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ, וְתִקָּרַע; לְפִיכָךְ, אִם יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב, וְהָלְכוּ כָּל הַנְּכָסִים בְּחוֹבוֹ שֶׁקָּדַם הַמַּתָּנָה - תִּשָּׁאֵר הִיא בְּלֹא כְּלוּם, וְלֹא תִּקַּח בִּכְתֻבָּתָהּ שֶׁקָּדְמָה הַחוֹב; שֶׁאֲמִדַּן דַּעַת הוּא, שֶׁבְּהַנָּיָה הַבָּאָה לָהּ בִּשְׁמוּעָה זוֹ שֶׁכָּתַב לָהּ כָּל נְכָסָיו, אִבְּדָה כָּל זְכוּת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּנְּכָסִים חוּץ מִמַּתָּנָה זוֹ.

ט. וְכֵן הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו, בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת, בֵּין בָּרִיא בֵּין שְׁכִיב מְרַע, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ עִמָּהֶן קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - הוֹאִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ שֵׁתֶף בֵּין הַבָּנִים, וְלֹא מִחָת - אִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ, וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת מִנְּכָסִים אֵלּוּ כְּלוּם. אֲבָל מִנְּכָסִים שֶׁיָּבוֹאוּ לוֹ אַחַר אֵלּוּ, נוֹטֶלֶת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ.

י. כָּתַב לָהּ עִמָּהֶן מִטַּלְטְלִין בִּלְבַד, אוֹ שֶׁשִּׁיֵּר לְעַצְמוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת. וְתַקָּנַת גְּאוֹנִים הִיא, שֶׁאֲפִלּוּ שִׁיֵּר מִטַּלְטְלִין כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קַיֶּמֶת, שֶׁהֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת: 'מִמָּה שֶׁשִּׁיֵּר אֲנִי גּוֹבָה'; וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּרֵד לְמַה שֶׁשִּׁיֵּר, תֵּרֵד לִשְׁאָר נְכָסִים וְתִטְרֹף.

יא. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו, וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ חֵלֶק עִמָּהֶן, וּמֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים - הֲרֵי זוֹ גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מֵחֵלֶק זֶה שֶׁמֵּת, שֶׁלֹּא אִבְּדָה זְכוּתָהּ אֶלָּא מִלִּטְרֹף מֵהֶן.

יב. הָרוֹצֶה לְהִנָּשֵׂא, וְכָתְבָה כָּל נְכָסֶיהָ בֵּין לִבְנָהּ בֵּין לְאַחֵר, וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת, וְנִתְגָּרְשָׁה, אוֹ מֵת בַּעֲלָהּ - מַתְּנָתָהּ בְּטֵלָה; שֶׁזּוֹ מַבְרַחַת הִיא, וְלֹא כָּתְבָה כָּל נְכָסֶיהָ אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִבַּעֲלָהּ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה, וּכְשֶׁתִּהְיֶה צְרִיכָה לָהֶן יַחְזִרוּ לָהּ. לְפִיכָךְ אִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, קָנָה הַמְקַבֵּל מַתָּנָה אֶת הַכֹּל. וְאִם שִׁיְּרָה כְּלוּם, אֲפִלּוּ מִטַּלְטְלִין - מַתְּנָתָהּ קַיֶּמֶת; וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, אֵינָהּ חוֹזֶרֶת.

יג. כָּל הַנּוֹתְנִין כָּל נִכְסֵיהֶן - כְּשֶׁתִּבְטַל הַמַּתָּנָה וַיַּחְזִרוּ כָּל הַנְּכָסִין לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים, אֵין הַמְקַבֵּל מַתָּנָה מַחְזִיר פֵּרוֹת שֶׁאָכַל; שֶׁאֲפִלּוּ נָתַן הָאָדָם מַתָּנָה בְּפֵרוּשׁ עַל מְנָת לְהַחְזִיר כָּל יְמֵי חַיֵּי פְּלוֹנִי, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל פֵּרוֹת כָּל זְמַן הַמַּתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יד. מִי שֶׁשָּׁלַח כֵּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאָמַר: 'נְתָנוּם אֵלּוּ לְבָנַי' - הֲרֵי אֵלּוּ יִנָּתְנוּ לַבָּנִים וְלַבָּנוֹת; הָרָאוּי לְבָנִים לַבָּנִים, כְּגוֹן סְפָרִים וּכְלֵי מִלְחָמָה, וְהָרָאוּי לְבָנוֹת לַבָּנוֹת, כְּגוֹן כְּלֵי מֶשִׁי הַצְּבוּעִים וַחֲלִי [נזם] זָהָב, יִטְּלוּ אוֹתָן הַבָּנוֹת. הָיוּ רְאוּיִין לִזְכָרִים וְלִנְקֵבוֹת, יִטְּלוּ אוֹתָן הַזְּכָרִים. וְכֵן הַמְשַׁלֵּחַ כֵּלִים לְבֵיתוֹ סְתָם, וְהָיוּ בָּהֶן כֵּלִים הָרְאוּיִין לְבָנוֹת - יִטְּלוּ אוֹתָן בְּנוֹתָיו; אֲמִדַּן דַּעַת הוּא שֶׁלָּהֶן שָׁלַח. וְאִם אֵין לוֹ בָּנוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת - יִטְּלוּ אוֹתָן נְשֵׁי בָנָיו; שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שֶׁלָּהֶן שָׁלַח.

טו. הַמַּשִּׂיא בְּנוֹ גָּדוֹל לְבְתוּלָה בְּבַיִת, קָנָה הַבַּיִת; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ נְשׂוּאִין רְאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן, וְלֹא הִשִּׂיא הָאָב בֵּן אַחֵר קֹדֶם לוֹ, וְלֹא שִׁיֵּר הָאָב בְּזֶה הַבַּיִת שֶׁיִּחֵד לוֹ כְּלוּם. וּדְבָרִים אֵלּוּ כַּהֲלָכָה שֶׁאֵין לָהּ טַעַם הֵן, וְנָגְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה מֵאֲמִדַּן הַדַּעַת, שֶׁמֵּרֹב שִׂמְחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גָּמַר וְהִקְנָהוּ הַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי לֹא שִׁיֵּר בּוֹ לְעַצְמוֹ כְּלוּם; לְפִיכָךְ, אִם שִׁיֵּר שָׁם אֲפִלּוּ כַּף אֶחָד, לֹא קָנָה הַבַּיִת. יִחֵד לוֹ בַּיִת וּכְלֵי בַיִת - אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁיֵּר בַּבַּיִת כְּלִי אֶחָד לְעַצְמוֹ, אוֹ הָיָה לוֹ שָׁם אוֹצָר [מחסן תבואה] וְכֵיוֹצֵא בּוֹ - קָנָה כְּלֵי הַבַּיִת, אֲבָל הַבַּיִת לֹא קָנָה.

טז. יִחֵד לוֹ בַּיִת וַעֲלִיָּה - בַּיִת, קָנָה; עֲלִיָּה, לֹא קָנָה. וְכֵן אִם יִחֵד לוֹ בַּיִת וְאַכְסַדְּרָה [מרפסת], לֹא קָנָה אַכְסַדְּרָה. שְׁנֵי בָתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה - לֹא קָנָה אֶלָּא הָאֶחָד שֶׁנָּשָׂא בּוֹ.

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּנִשּׂוּאִין, שֶׁשְּׁנַיִם שֶׁהָיוּ בֵּינֵיהֶם שִׁדּוּכִין וּפָסַק זֶה עַל יְדֵי בְּנוֹ וְזֶה עַל יְדֵי בִתּוֹ, וְאָמְרוּ: 'כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ'? 'כָּךְ וְכָךְ'; 'וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ'? 'כָּךְ וְכָךְ'; וְעָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ - קָנוּ בַּאֲמִירָה זוֹ; וְאֵין קוֹנִין בַּאֲמִירָה זוֹ, עַד שְׁעַת הַנִּשּׂוּאִין, שֶׁכָּל הַפּוֹסֵק, דַּעְתּוֹ לִכְנֹס. וּצְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ הַדְּבָרִים שֶׁפָּסְקוּ מְצוּיִין בִּרְשׁוּתָן, שֶׁאֵין אָדָם מַקְנֶה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּדְבָרִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְהִכָּתֵב; לְפִיכָךְ אֵינָן כִּשְׁטָר, {עַד} שֶׁיִּטְרֹף בָּהֶן.

יח. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה - אֲפִלּוּ קִדְּשָׁהּ בְּאֶלֶף דִּינָר, בֵּין שֶׁחָזְרָה הִיא בֵּין שֶׁחָזַר הוּא, בֵּין שֶׁמֵּת הוּא בֵּין שֶׁמֵּתָה הִיא - אֵין הַקִּדּוּשִׁין חוֹזְרִין לְעוֹלָם, אֶלָּא הֲרֵי הֵן מַתָּנָה גְּמוּרָה שֶׁאֵין לָהֶן חֲזָרָה.

יט. וְאִם הָיוּ קִדּוּשֵׁי טָעוּת, חוֹזְרִין הַמָּעוֹת.

כ. וְהַמְקַדֵּשׁ אֲחוֹתוֹ, הַמָּעוֹת מַתָּנָה; אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּעֲרָיוֹת, וְאֵין זֶה טוֹעֶה, אֶלָּא גָּמַר וְנָתַן לְשֵׁם מַתָּנָה.

כא. הַשּׁוֹלֵחַ סִבְלוֹנוֹת [מתנות] לְבֵית חָמִיו - בֵּין מְרֻבִּין בֵּין מוּעָטִין, בֵּין שֶׁאָכַל שָׁם סְעוּדַת אֵרוּסִין בֵּין לֹא אָכַל, בֵּין שֶׁמֵּת הוּא בֵּין שֶׁמֵּתָה הִיא, אוֹ שֶׁחָזַר בּוֹ הָאִישׁ - יַחְזִרוּ הַסִּבְלוֹנוֹת כֻּלָּן, חוּץ מִן הַמַּאֲכָל וְהַמַּשְׁקֶה.

כב. וְכֵן כֵּלִים מוּעָטִין שֶׁשָּׁלַח לָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ - אִם נִשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן וּבָלוּ אוֹ אָבְדוּ, אֵינָן מִשְׁתַּלְּמִין. אֲבָל אִם הָיוּ קַיָּמִין - חוֹזֵר הַכֹּל, וְגוֹבֶה אוֹתָן בְּבֵית דִּין; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁלֹּא שְׁלָחָם אֶלָּא דֶּרֶךְ נוֹי בִּלְבַד.

כג. חֲזָרָה הִיא בּוֹ, חוֹזֵר הַכֹּל; וַאֲפִלּוּ הַמַּאֲכָל וְהַמַّשְׁקֶה, נוֹתֶנֶת דָּמָיו בְּזוֹל. וּכְבָר הִסְכִּימוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁאִם הָיוּ דְּמֵי הַמַּאֲכָל וְהַמַּשְׁקֶה שִׁשָּׁה - מְשַׁלְּמֶת אַרְבָּעָה, אִם חָזְרָה בָּהּ; שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ מַתָּנָה זוֹ, אֶלָּא וַדַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא תַּחְזֹר בּוֹ.

כד. הוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁאִם הָיָה מִנְהַג הַמְּדִינָה שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל אָרוּס סְעוּדָה וַיַּאֲכִיל רֵעָיו, אוֹ יְחַלֵּק מָעוֹת לַשַּׁמָּשִׁין וְלַחַזָּנִין וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְעָשָׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין כָּל הָעָם, וְחָזְרָה בּוֹ - מְשַׁלֶּמֶת הַכֹּל; שֶׁהֲרֵי גָּרְמָה לוֹ לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ, וְכָל הַגּוֹרֵם לְאַבֵּד מָמוֹן חֲבֵרוֹ, מְשַׁלֵּם. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ לוֹ עֵדִים כַּמָּה הוֹצִיא, שֶׁאֵין זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל.

יום רביעי ג' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ז

א. מִנְהָג פָּשׁוּט בְּרֹב הַמְּדִינוֹת, שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּשָּׁא אָדָם אִשָּׁה, מְשַׁלְּחִין לוֹ רֵעָיו וּמְיַדְּעָיו מָעוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזֵּק בָּהֶן עַל הַהוֹצָאָה שֶׁמּוֹצִיא בַּמִּשְׁתֶּה, וּבָאִין אוֹתָן הָרֵעִים וְהַמְיַדְּעִין שֶׁשָּׁלְחוּ, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עִם הֶחָתָן בְּשִׂבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה אוֹ בְּמִקְצָתָן, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. וְאֵלּוּ הַמָּעוֹת שֶׁמְּשַׁלְּחִין נִקְרָאִין 'שׁוֹשְׁבִינוּת' [ריעות], וְאוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁשָּׁלְחוּ אוֹתָן הַמָּעוֹת וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין עִם הֶחָתָן נִקְרָאִים 'שׁוֹשְׁבִינִין'.

ב. הַשּׁוֹשְׁבִינוּת אֵינָהּ מַתָּנָה גְּמוּרָה; הַדְּבָרִים יְדוּעִים, שֶׁלֹּא שָׁלַח זֶה עֲשָׂרָה דִינָרִין, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה בְּזוּז אֶחָד; וְלֹא שָׁלַח אֶלָּא וַדַּעְתּוֹ שֶׁאִם יִשָּׁא הוּא, יַחֲזֹר וְיִשְׁלַח לוֹ כְּמוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ. לְפִיכָךְ, אִם נָשָׂא זֶה, וְלֹא הֶחְזִיר לוֹ הַשּׁוֹשְׁבִינוּת - הֲרֵי זֶה תּוֹבֵעַ בַּדִּין, וּמוֹצִיאָהּ מִמֶּנּוּ.

ג. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ, עַד שֶׁיִּשָּׁא כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּשָׂא הוּא. כֵּיצַד? רְאוּבֵן שֶׁנָּשָׂא בְּתוּלָה, וְשָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן שׁוֹשְׁבִינוּת, וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא שִׁמְעוֹן אַלְמָנָה - אֵינוֹ יָכוֹל לִתְבֹּעַ לִרְאוּבֵן לְהַחְזִיר לוֹ הַשּׁוֹשְׁבִינוּת, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵינִי מַחְזִיר לְךָ אֶלָּא בִּבְתוּלָה כְּמוֹ שֶׁנָּתַתָּ לִי'. וְכֵן אִם שָׁלַח לוֹ בְּנִשּׂוּאֵי אַלְמָנָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ לְהַחְזִיר לוֹ בְּנִשּׂוּאֵי בְתוּלָה.

ד. עָשָׂה רְאוּבֵן מִשְׁתֶּה בְּגָלוּי וּבְפַרְהֶסְיָה, וְעָשָׂה שִׁמְעוֹן בְּצִנְעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה רְאוּבֵן בְּצִנְעָה, וְעָשָׂה שִׁמְעוֹן בְּפַרְהֶסְיָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵינִי עוֹשֶׂה עִמְּךָ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי'.

ה. רְאוּבֵן שֶׁנָּשָׂא, וְשָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן שׁוֹשְׁבִינוּת, וְאָכַל וְשָׁתָה עִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא שִׁמְעוֹן כְּנִשּׂוּאֵי רְאוּבֵן עַצְמָן, וּבָא רְאוּבֵן וְאָכַל וְשָׁתָה עִמּוֹ, אוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ שִׁמְעוֹן לֶאֱכֹל וְלֹא רָצָה לָבוֹא, אוֹ שֶׁהָיָה בַּמְּדִינָה וְשָׁמַע קוֹל טַבְלָה [לוח שמכים עליו להזמין אורחים] בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לִקְרוֹת אֶחָד אֶחָד וְלֹא בָּא - חַיָּב לְהַחְזִיר לוֹ הַשּׁוֹשְׁבִינוּת כֻּלָּהּ; שֶׁהֲרֵי יָדַע וְלֹא בָּא, אוֹ קָרָא לוֹ בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִקְרוֹת אֶחָד אֶחָד וְלֹא בָּא.

ו. לֹא הָיָה רְאוּבֵן בַּמְּדִינָה - מְנַכִּין לוֹ דְּמֵי מַה שֶּׁאָכַל וְשָׁתָה שִׁמְעוֹן אֶצְלוֹ, וּמַחְזִיר שְׁאָר הַשּׁוֹשְׁבִינוּת. וְכֵן אִם הָיָה בַּמְּדִינָה, וְלֹא קְרָאָהוּ אוֹ לֹא הוֹדִיעוֹ - מְנַכִּין לוֹ; וְיֵשׁ לוֹ עָלָיו תַּרְעֹמֶת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹדִיעוֹ.

ז. וְכַמָּה מְנַכִּין? נָהֲגוּ בַּנִּכּוּי, אִם דִּינָר אֶחָד שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן - אֵינוֹ מַחְזִיר לוֹ כֻּלּוֹם, שֶׁזֶּה הוּא דְּמֵי מַה שֶּׁאָכַל. וְאִם יָתֵר עַל דִּינָר עַד סֶלַע שָׁלַח לוֹ, מְנַכֶּה לוֹ מֶחֱצָה. מִסֶּלַע וּלְמַעְלָה, אוֹמְדִין דַּעַת הַמְשַׁלֵּחַ.

(ח.) וְשִׁעוּר הַשּׁוֹשְׁבִינוּת - אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, מְנַכֶּה לוֹ מֶחֱצָה; וְאִם צַר עַיִן וּמְדַקְדֵּק בְּהוֹצָאָתוֹ, אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ אֶלָּא שִׁעוּר מַה שֶּׁאָכַל וְשָׁתָה, וּמְשַׁלֵּם לוֹ הַשְּׁאָר.

ט. מֵת שִׁמְעוֹן קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁא אִשָּׁה, אוֹ נָשָׂא וּמֵת בְּתוֹךְ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה - אֵין רְאוּבֵן חַיָּב לְהַחְזִיר לְיוֹרְשֵׁי שִׁמְעוֹן כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לָהֶם: 'תְּנוּ לִי שׁוֹשְׁבִינִי וְאֶשְׂמַח עִמּוֹ'.

י. לְפִיכָךְ אִם שָׂמַח עִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ מֵת שִׁמְעוֹן, אוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ וְלֹא בָּא, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה בַּמְּדִינָה, אוֹ שֶׁלֹּא הוֹדִיעוֹ - הוֹאִיל וְשָׁלְמוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה וְאַחַר כָּךְ מֵת שִׁמְעוֹן, חַיָּב רְאוּבֵן לְהַחְזִיר הַשּׁוֹשְׁבִינוּת לְיוֹרְשָׁיו; אוֹ כֻּלָּהּ, אוֹ בְּנִכּוּי, אִם לֹא הוֹדִיעוֹ אוֹ לֹא הָיָה עִמּוֹ בַּמְּדִינָה.

יא. מֵת רְאוּבֵן, וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא שִׁמְעוֹן אִשָּׁה, וְשָׁלְמוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה - מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִגְבּוֹת הַשּׁוֹשְׁבִינוּת מִן הַיּוֹרְשִׁין, כּוֹפִין יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן לְהַחְזִיר בְּנִכּוּי; וּמָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ, אֵין הַיּוֹרְשִׁין מְשַׁלְּמִין כְּלוּם.

יב. מֵת רְאוּבֵן אַחַר שֶׁנָּשָׂא שִׁמְעוֹן אִשָּׁה וְשָׁלְמוּ יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה - כּוֹפִין אֶת יוֹרְשָׁיו לְשַׁלֵּם הַשּׁוֹשְׁבִינוּת בְּכָל מָקוֹם, שֶׁהֲרֵי נִתְחַיֵּב אֲבִיהֶם לְשַׁלֵּם. וְאִם כֻּלָּהּ הָיָה חַיָּב לְשַׁלֵּם, מְשַׁלְּמִין אֶת כֻּלָּהּ; וְאִם בְּנִכּוּי, מְשַׁלְּמִין בְּנִכּוּי.

יג. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּשׁוֹשְׁבִינוּת: נִגְבֵּית בְּבֵית דִּין - שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּמוֹ מִלְוָה. וְאֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא בְּעוֹנָתָהּ כְּעֵין נִשּׂוּאֵי רִאשׁוֹן - שֶׁזֶּה כְּמוֹ תְּנַאי הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ שֶׁעַל דַּעַת זוֹ שְׁלָחָהּ. וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם רִבִּית; אֲפִלּוּ שָׁלַח לוֹ דִּינָר, וְהֶחְזִיר לוֹ עֲשָׂרָה - מֻתָּר, שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְהוֹסִיף לוֹ שָׁלַח. וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמַּטְתָּהּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִגֹּשׁ אוֹתוֹ וּלְתָבְעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׁא כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּשָׂא הוּא. וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם כְּשֶׁתַּחְזֹר לַיּוֹרְשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בְּרָאוּי כִּבְמוּחְזָק, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

יד. הַשּׁוֹלֵחַ תְּשׁוּרָה לַחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ מָעוֹת כְּשֶׁמָּטָה יָדוֹ, וְהוּא מְמָאֵן לִקַּח, וְזֶה נִשְׁבַּע שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּקַּח וְהִפְצִיר בּוֹ עַד שֶׁלָּקַח, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ, הֲרֵי אֵלּוּ מַתָּנָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר וְלִתְבֹּעַ, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ שֶׁהִיא מִלְוָה.

טו. וְכֵן הַשּׁוֹלֵחַ לַחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן וּפֵרוֹת בְּעֵת הַנִּשּׂוּאִין - אֵינָן נִגְבִּין בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גְּמִילוּת חֲסָדִים; וְלֹא נֶאֱמְרוּ דִּינֵי הַשּׁוֹשְׁבִינוּת אֶלָּא בְּמָעוֹת בִּלְבַד.

פֶּרֶק ח

א. הַסּוּמָה [עיוור] אוֹ הַפִּפְסֵחַ [נקטעו רגליו] אוֹ הַגִּדֵּם [נקטעו ידיו], אוֹ הַחוֹשֵׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ אוֹ בְּיָדוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הוּא כְּבָרִיא לְכָל דָּבָר בִּמְמִכָּרוֹ וּמִקָּחוֹ וּמַתְּנוֹתָיו.

ב. אֲבָל הַחוֹלֶה שֶׁתָּשַׁשׁ כֹּחַ כָּל גּוּפוֹ, וְכָשַׁל מֵחֲמַת הַחֳלִי עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו בַּשּׁוּק, וַהֲרֵי הוּא נוֹפֵל עַל הַמִּטָּה - הוּא הַנִּקְרָא 'שְׁכִיב מְרַע', וּמִשְׁפְּטֵי מַתְּנוֹתָיו אֵינָן כְּמַתְּנַת בָּרִיא. כֵּיצַד? שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה לִתֵּן לְפְלוֹנִי כָּךְ וְכָךְ, וְלִתֵּן לְפְלוֹנִי כָּךְ וְכָךְ, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת, בֵּין כָּתַב בֵּין לֹא כָּתַב - זָכוּ הַכֹּל כְּשֶׁיְּמוּת בְּכָל מַה שֶּׁנָּתַן לָהֶן, וְאֵינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע, כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן. וְדָבָר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא

מִדִּבְרֵיהֶן, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטָּרֵף
[תתבלבל] דַּעְתּוֹ עָלָיו כְּשֶׁיֵּדַע שֶׁאֵין דְּבָרָיו קַיָּמִים.
ג. לְפִיכָךְ, אִם אָמַר: 'קְנוּ מִמֶּנִּי' - אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, קוֹנִין
מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הַקִּנְיָן אֵינוֹ צָרִיךְ.
ד. וְאֵין שְׁכִיב מְרַע צָרִיךְ לוֹמַר 'אַתֶּם עֵדַי', אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ
דְּבָרָיו, הֲרֵי זֶה עֵד; שֶׁאֵין אָדָם מְשַׁטֶּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ.
ה. שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה לִתֵּן מַתָּנָה לְעֲבָר שֶׁבִּמְעֵי אִשְׁתּוֹ - זָכָה
הָעֻבָּר, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֶצֶל בְּנוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.
ו. אָמַר: 'אִם יָלְדָה אִשְׁתִּי זָכָר, יִטֹּל מָנֶה, וְאִם נְקֵבָה,
מָאתַיִם' - יָלְדָה זָכָר, נוֹטֵל מָנֶה; יָלְדָה נְקֵבָה, נוֹטֶלֶת
מָאתַיִם; יָלְדָה זָכָר וּנְקֵבָה, הַזָּכָר נוֹטֵל מָנֶה וְהַנְּקֵבָה
מָאתַיִם; יָלְדָה טֻמְטוּם [ללא איברי זכר או ונקבה] אוֹ
אַנְדְּרוֹגִינוֹס [יש לו איברים של זכר ושל נקבה], נוֹטֵל
כַּפָּחוּת שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם.
ז. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמְרוּ לוֹ: 'נְכָסָיו לְמִי'? וְאָמַר לָהֶן: 'דּוֹמֶה
שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, עַכְשָׁו שֶׁאֵין לוֹ בֵּן אוֹ
שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, נְכָסָיו לִפְלוֹנִי', וְנוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן, אוֹ
שֶׁהָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת - אַף עַל פִּי שֶׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הַבֵּן
אַחַר כָּךְ, אֵין מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה.
ח. מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע אֵינָהּ קוֹנָה, אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; וְאֵין
אֶחָד מֵהֶן זוֹכֶה בַּדָּבָר שֶׁצִּוָּה בּוֹ בֵּין מְקַרְקָעִין בֵּין
מִטַּלְטְלִין, אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה.
ט. לְפִיכָךְ מוֹצִיאִין לִכְתֻבַּת הָאִשָּׁה וְלִמְזוֹן הָאַלְמָנָה
וְהַבָּנוֹת מִיַּד אֵלּוּ שֶׁצִּוָּה לָהֶן, שֶׁהֲרֵי בְּמִיתָתוֹ נִתְחַיְּבוּ
הַנְּכָסִים בִּכְתֻבָּה וּבְמִזּוֹנוֹת, וְאֵלּוּ שֶׁנָּתַן לָהֶן לֹא יִקְנוּ אֶלָּא
לְאַחַר מִיתָה.
י. מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתוּב בָּהּ קִנְיָן, בֵּין הָיְתָה בִּמְקֻצָּת
נְכָסָיו בֵּין הָיְתָה בְּכָל נְכָסָיו - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לֹא גָּמַר
לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר; וְהוֹאִיל וּמַתָּנָה זוֹ לֹא תִּקְנֶה אֶלָּא
לְאַחַר מִיתָה - אֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה, וַהֲרֵי הַמַּתָּנָה בְּטֵלָה.
יא. וְאִם קָנוּ מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמְקַבֵּל, כְּגוֹן שֶׁכָּתוּב
בָּהּ: 'וְקָנִינוּ מִמֶּנּוּ מוּסָף עַל מַתָּנָה זוֹ' - הֲרֵי הִיא קַיֶּמֶת.
יב. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'כִּתְבוּ וּתְנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי', וּמֵת
קֹדֶם שֶׁיִּכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לוֹ - אֵין כּוֹתְבִין וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ; שֶׁמָּא
לֹא גָּמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁטָר, וְאֵין שְׁטָר לְאַחַר מִיתָה.
יג. וְאִם אָמַר 'כִּתְבוּ' כְּדֵי לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמְקַבֵּל, כְּגוֹן שֶׁאָמַר:
'תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי, וְאַף כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וּתְנוּ לוֹ' - הֲרֵי אֵלּוּ
כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְאַחַר מִיתָה.
יד. שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו מַתָּנָה סְתָם, וְלֹא שִׁיֵּר
כְּלוּם - אִם עָמַד - חוֹזֵר, וַאֲפִלּוּ קָנוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת
כֹּחוֹ, בֵּין שֶׁהִקְנָה כָּל נְכָסָיו לְאֶחָד, בֵּין שֶׁכְּתָבָן לִשְׁנַיִם;
שֶׁאֲמִדַּן דַּעַת הוּא, שֶׁלֹּא נָתַן זֶה הַכֹּל, אֶלָּא וְנִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא
יִקְנוּ כְּלוּם אֶלָּא לְאַחַר מוֹתוֹ.
טו. שִׁיֵּר כְּלוּם לְעַצְמוֹ, בֵּין קַרְקַע בֵּין מִטַּלְטְלִין - הֲרֵי זוֹ
מַתָּנָה בִּמְקֻצָּת, וּסְתָמָהּ כְּמַתְּנַת בָּרִיא שֶׁקּוֹנָה מִזְּמַן
הַכְּתִיבָה. לְפִיכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר, וְהוּא שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ; שֶׁמַּתְּנַת
שְׁכִיב מְרַע בִּמְקֻצָּת צְרִיכָה קִנְיָן, בֵּין עָמַד בֵּין לֹא עָמַד.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּתַן סְתָם; שֶׁהֲרֵי אָנוּ
אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ וְאוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְשִׁיֵּר, לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא
לְהַקְנוֹת לוֹ מֵחַיִּים כְּמַתְּנַת בָּרִיא'.
יז. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפֵרוּשׁ בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע,
שֶׁאֵינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, אֵינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן, וְאִם עָמַד
- חוֹזֵר; וְאִם לֹא עָמַד, קָנָה זֶה הַמִּקְצָת. וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן,
לֹא קָנָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְיֻפֶּה כֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.
יח. אַל תִּטְעֶה בִּשְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו, וּפֵרֵשׁ שֶׁנָּתַן
הַכֹּל מֵעַכְשָׁו וְהִקְנָה מֵחַיִּים, שֶׁאֵין זוֹ מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, אֶלָּא
כִּשְׁאָר כָּל מַתְּנוֹת הַבְּרִיאִים; שֶׁאִם הִגִּיעַ הַשֵּׁטָר לְיַד הַמְקַבֵּל,
אוֹ שֶׁקָּנוּ מִיַּד הַנּוֹתֵן - קָנָה הַכֹּל, וְאֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.
יט. הַנּוֹתֵן מַתָּנָה כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע, וְכָתַב בָּהּ: 'בַּחַיִּים
וּבַמָּוֶת', אוֹ: 'מֵחַיִּים וּבַמָּוֶת', בֵּין בַּכֹּל בֵּין בְּמִקְצָת - הוֹאִיל
וְכָתוּב בָּהּ 'וּבַמָּוֶת', הֲרֵי זוֹ מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע; שֶׁזֶּה שֶׁכָּתַב
בָּהּ 'וּבַמָּוֶת', שֶׁלֹּא יִקְנֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; וְזֶה שֶׁכָּתַב בָּהּ
'בַּחַיִּים', סִימָן לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ שֶׁיִּחְיֶה מֵחֳלִי זֶה.
כ. שְׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן הַנְּכָסִים, שֶׁהַדָּבָר גָּלוּי שֶׁהֵן כָּל נְכָסִים
שֶׁיֵּשׁ לוֹ - הֲרֵי זוֹ כְּמַתָּנָה בְּמִקְצָת; וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ וְעָמַד, אֵינוֹ
חוֹזֵר. חוֹשְׁשִׁין אָנוּ, שֶׁמָּא נִשְׁאֲרוּ לוֹ נְכָסִים אֲחֵרִים בִּמְדִינַת
הַיָּם, עַד שֶׁיֹּאמַר: 'כָּל נְכָסַי, שֶׁהֵן אֵלּוּ', אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מֵחֳזָק
שֶׁאֵין לוֹ נְכָסִים אֶלָּא אֵלּוּ; וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מַתָּנָה בַּכֹּל.
כא. שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לַאֲחֵרִים, רוֹאִין: אִם
כִּמְחַלֵּק כְּתָבָם - אִם מֵת, קָנוּ כֻּלָּן; עָמַד, חוֹזֵר בְּכֻלָּן. וְאִם
כְּנִמְלָךְ אַחַר שֶׁשִּׁיֵּר, וְחָזַר וְכָתַב, וְחָזַר וְכָתַב, וְקָנוּ מִיָּדוֹ עַל
כָּל אֶחָד וְאֶחָד - מֵת, קָנוּ כֻּלָּן; עָמַד, אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא
בָּאַחֲרוֹן, שֶׁהֲרֵי נָתַן לוֹ כָּל נְכָסָיו הַנִּשְׁאָרִים.
כב. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, וְעָמַד - חוֹזֵר בַּנְּכָסִים, וְאֵינוֹ
חוֹזֵר בָּעֶבֶד; שֶׁהֲרֵי יָצָא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין.
כג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה מֵחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה דַּעְתּוֹ
נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וַדַּאי, וְנִכַּר דָּבָר זֶה מִכְּלַל דְּבָרָיו - אַף עַל
פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת - אִם עָמַד, חוֹזֵר.
כד. וְהַמְפָרֵשׁ לַיָּם, וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָה [למדבר], וְהַיּוֹצֵא
בְּקוֹלֹר [מובל לגרדום], וְהַמִּסְכָּן, וְהוּא שֶׁקָּפַץ עָלָיו הַחֳלִי
וְהִכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעְתָּן, כִּמְצַוֶּה מֵחֲמַת
מִיתָה הוּא, וַהֲרֵי דְּבָרָיו כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין, וּמְקַיְּמִין אוֹתָן
אִם מֵת; וְאִם נִצּוֹל וְעָמַד - אֲפִלּוּ קָנוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת, חוֹזֵר
כְּדִין כָּל מְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה.
כה. שְׁכִיב מְרַע שֶׁנִּתַּק מֵחֳלִי לְחֹלִי - אִם לֹא עָמַד וְלֹא
הָלַךְ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ בַּשּׁוּק, מַתְּנָתוֹ מַתָּנָה.
כו. עָמַד בֵּין הַחֳלִי שֶׁצִּוָּה בּוֹ וּבֵין הַחֳלִי שֶׁמֵּת מִמֶּנּוּ, וְהָלַךְ
עַל מִשְׁעַנְתּוֹ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים: אִם מֵחֲמַת
חֳלִי הָרִאשׁוֹן מֵת, מַתְּנָתוֹ קַיֶּמֶת; וְאִם לָאו, אֵין מַתְּנָתוֹ
קַיֶּמֶת. וְאִם הָלַךְ בַּשּׁוּק בְּלֹא מִשְׁעֶנֶת - אֵינוֹ צָרִיךְ אֹמֶד,
אֶלָּא בָּטְלוּ מַתְּנוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת.
כז. מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע שֶׁאֵין כָּתוּב בָּהּ שֶׁמִּתּוֹךְ חֳלִי זֶה
שֶׁצִּוָּה בּוֹ מֵת, וְאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין לִשְׁאֹל לָהֶם - אַף עַל
פִּי שֶׁהֲרֵי זֶה הַמְצַוֶּה מֵת, הֲרֵי הַמַּתָּנָה בְּטֵלָה; שֶׁאֵין מִיתָתוֹ

רְאָיָה, שֶׁמָּא עָמַד מֵחֲלִי שֶׁנְּתַן בּוֹ הַמַּתָּנָה וְאַחַר כָּךְ חָלָה חֲלִי אַחֵר וּמֵת; לְפִיכָךְ הַנִּכְסִים בְּחֶזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁמִּתּוֹךְ הַחֲלִי שֶׁנְּתַן בּוֹ מַתָּנָה זוֹ מֵת.

פֶּרֶק ט

א. שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: 'לֹא תְּגַלּוּ מַתָּנָה זוֹ, וְלֹא תּוֹדִיעוּ בָהּ אָדָם אֶלָּא לְאַחַר מוֹתוֹ' - הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה קַיֶּמֶת, וְאֵינָהּ מַתָּנָה מְסֻתֶּרֶת; שֶׁבְּעֵת שֶׁתִּקָּנֶה, שֶׁהוּא אַחַר מוֹתוֹ, הֲרֵי אָמַר: 'גַּלּוּ אוֹתָהּ'.

ב. מְצַוֶּה מֵחֲמַת מִיתָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר: 'גַּלּוּ אֶת הַמַּתָּנָה'; אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתוּבָה סְתָם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מְסֻתֶּרֶת הִיא.

ג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'יִטֹּל פְּלוֹנִי נְכָסַי' אוֹ 'מִקְצָת נְכָסַי', אוֹ 'יַחֲזִיק', אוֹ 'יִזְכֶּה', אוֹ 'יִקְנֶה' - כֻּלָּן לְשׁוֹן מַתָּנָה הֵן. וְכֵן אִם אָמַר: 'יַחְסֵן' [לשון ירושה בארמית] אוֹ 'יִירַשׁ' עַל מִי שֶׁרָאוּי לִירָשׁוֹ, הֲרֵי זֶה קָנָה.

ד. 'יֵהָנֶה פְּלוֹנִי בָּהֶן', 'יַעֲמֹד בָּהֶן', 'יִשָּׁעֵן בָּהֶן' - לֹא קָנָה.

ה. שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאַחַר - אִם אֵינוֹ רָאוּי לִירָשׁוֹ, נוֹטְלָן מִשּׁוּם מַתָּנָה; וְאִם רָאוּי לִירָשׁוֹ, נוֹטְלָן מִשּׁוּם יְרֻשָּׁה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַיּוֹרֵשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוֹ אֶחָד מִכְּלַל בְּנֵי בָנָיו, אוֹ אֶחָד מִכְּלַל אֶחָיו, וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִשְּׁאָר יוֹרְשִׁין. אֲבָל אִם כְּתָבָן לְאֶחָד מִבָּנָיו, לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

ו. מִי שֶׁאָמְרוּ לוֹ בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ: 'נְכָסֶיךָ לְמִי הֵן? שֶׁמָּא לִפְלוֹנִי'? וְאָמַר לָהֶן: 'וְאֶלָּא לְמִי'? - רוֹאִין: אִם רָאוּי לִירָשׁוֹ, נוֹטְלָן מִשּׁוּם יְרֻשָּׁה; וְאִם לָאו, נוֹטְלָן מִשּׁוּם מַתָּנָה.

ז. גֵּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן שֶׁאֵין הוֹרָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹרְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ, כָּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ נְכָסָיו בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, לֹא כָּל נְכָסָיו וְלֹא מִקְצָתָן - שֶׁלְּשׁוֹן יְרֻשָּׁה וּמַתָּנָה, לְגַבֵּי יוֹרֵשׁ - אֶחָד הוּא. וְאִם תֹּאמַר יִקָּנֶה, נִמְצָא זֶה כְּאִלּוּ יָרַשׁ אָבִיו;

ח. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן לְגֵר מִשְּׁאָר הַגֵּרִים, מַתְּנָתוֹ קַיֶּמֶת.

ט. שְׁכִיב מְרַע שֶׁהוֹדָה: 'שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִפְלוֹנִי אֶצְלִי כָּךְ וְכָךְ, תְּנוּהוּ לוֹ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'כְּלִי פְּלוֹנִי הוּא פִּקָּדוֹן בְּיָדִי לִפְלוֹנִי, תְּנוּהוּ לוֹ', 'חָצֵר פְּלוֹנִית שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא', 'חוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי אֵינוֹ שֶׁלִּי, שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא' - בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, הוֹדָיָתוֹ הוֹדָיָה. וַאֲפִלּוּ הוֹדָה הַגֵּר לִבְנוֹ שֶׁאֵין הוֹרָתוֹ בִּקְדֻשָּׁה, דְּבָרָיו קַיָּמִין; אֲפִלּוּ הוֹדָה שְׁכִיב מְרַע לְגוֹי, נוֹתְנִין לוֹ.

י. אֲבָל שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה לִתֵּן לְגוֹי מַתָּנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁצִּוָּה לַעֲבֹר עֲבֵרָה בִּנְכָסָיו.

יא. אָמַר: 'פְּלוֹנִי עַבְדִּי עֲשׂוּ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין', אוֹ שֶׁאָמַר: 'עָשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין', אוֹ: 'הֲרֵי הוּא בֶּן חוֹרִין' - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין, וּמְשַׁחְרְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהָעֶבֶד יֶשְׁנוֹ בִּמְקֻצָּת מִצְוֹת.

יב. אָמַר: 'פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי עֲשׂוּ לָהּ קוֹרַת רוּחַ' - עוֹשִׂין לָהּ, וְאֵינָהּ עוֹבֶדֶת אֶלָּא עֲבוֹדָה שֶׁהִיא רוֹצָה בָהּ מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הַיְדוּעוֹת לַעֲבָדִים בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

יג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר הַלָּה: 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהֶן' - לֹא קָנָה.

יד. שָׁתַק, וְאַחַר כָּךְ צָוַח - קָנָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין; וְכֵיוָן שֶׁשָּׁתַק, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

טו. שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב לָזֶה, וְחָזַר וְכָתַב לְאַחֵר - הָאַחֲרוֹן קָנָה; שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַחֲזֹר עַד שֶׁיָּמוּת - בֵּין בַּכֹּל בֵּין בִּמְקֻצָּת, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר. וַאֲפִלּוּ כָּתַב וְזִכָּה לָרִאשׁוֹן, וְכָתַב וְזִכָּה לָאַחֲרוֹן - הָאַחֲרוֹן קָנָה; שֶׁשְּׁכִיב מְרַע שֶׁזִּכָּה, עֲדַיִן מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע הִיא.

טז. אֲבָל שְׁכִיב מְרַע שֶׁכָּתַב וְזִכָּה, וְקָנוּ מִיָּדוֹ - אֵין לְאַחֵר קִנְיָן כְּלוּם; וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר - לֹא לְאַחֵר וְלֹא לְעַצְמוֹ, בֵּין שֶׁנְּתַן הַכֹּל בֵּין שֶׁנְּתַן מִקְצָת.

יז. שְׁכִיב מְרַע שֶׁחָזַר בִּמְקֻצָּת, חָזַר בַּכֹּל. כֵּיצַד? נָתַן כָּל נְכָסָיו לָרִאשׁוֹן, וְקָנוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ, וְחָזַר וְנָתַן מִקְצָתָן לְאַחֵר, וְקָנוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ - הַשֵּׁנִי קָנָה; אֲבָל הָרִאשׁוֹן לֹא קָנָה כְּלוּם, בֵּין שֶׁעָמַד בֵּין שֶׁמֵּת.

יח. נָתַן מִקְצָת נְכָסָיו וְקָנוּ מִיָּדוֹ, וְאַחַר כָּךְ נָתַן אֶת כֻּלָּן לְאַחֵר וְקָנוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ - אִם מֵת - קָנָה הָרִאשׁוֹן הַמִּקְצָת, וְקָנָה הָאַחֲרוֹן אֶת הַשְּׁאָר; וְאִם עָמַד - רִאשׁוֹן קָנָה, אַחֲרוֹן לֹא קָנָה.

יט. שְׁכִיב מְרַע שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו וְלֹא שִׁיֵּר כְּלוּם, אוֹ הִפְקִירָן, אוֹ חִלְקָן לַעֲנִיִּים - אִם עָמַד, חוֹזֵר בַּכֹּל.

כ. מָכַר כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע, מִמְכָּרוֹ קַיָּם כַּבָּרִיא.

כא. מָכַר כָּל נְכָסָיו - אִם הַמְּעוֹת עַצְמָן קַיָּמוֹת - אִם עָמַד, חוֹזֵר; וְאִם הוֹצִיא הַמְּעוֹת, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר.

כב. מַתָּנָה שֶׁהִיא סְתָם, וְלֹא נִתְפָּרֵשׁ בָּהּ שֶׁהָיָה בָּרִיא כְּשֶׁנְּתַן אוֹ שֶׁהָיָה שְׁכִיב מְרַע - הוּא אוֹמֵר: 'שְׁכִיב מְרַע הָיִיתִי, וַהֲרֵי עָמַדְתִּי וְאֶחְזֹר בְּמַתְּנָתִי', וּמְקַבֵּל מַתָּנָה אוֹמֵר: 'בָּרִיא הָיָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר' - עַל הַמְקַבֵּל לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא שְׁכִיב מְרַע הָיָה. לֹא מָצָא רְאָיָה - יִשְׁבַּע הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְיִפָּטֵר, וְתַעֲמֹד הַקַּרְקַע בְּחֶזְקַת הַנּוֹתֵן.

כג. אֲבָל אִם הָיוּ מִטַּלְטְלִין בְּיַד הַמְקַבֵּל - מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר 'שֶׁלִּי הֵן', יִשְׁבַּע הֶסֵּת שֶׁבָּרִיא הָיָה כְּשֶׁנְּתַן לוֹ מַתָּנָה זוֹ.

כד. מִי שֶׁמֵּת, וְנִמְצֵאת מַתָּנָה קְשׁוּרָה לוֹ עַל יְרֵכוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּעֵדִים, וְקָנוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לְיַפּוֹת כֹּחַ אֵלּוּ שֶׁנְּתַן לָהֶם - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: כְּתָבָהּ וְנִמְלַךְ.

כה. וְאִם זִכָּה בָהּ לְאַחֵר, בֵּין מִן הַיּוֹרְשִׁין בֵּין שֶׁאֵינוֹ מִן הַיּוֹרְשִׁין - כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּהּ קַיָּמִין כְּכָל מַתְּנוֹת שְׁכִיב מְרַע.

כו. וְכֵן מִי שֶׁכָּתַב שְׁטַר חוֹב עַל עַצְמוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, אוֹ בְּשֵׁם בֵּן מִבָּנָיו, אוֹ מִן הַיּוֹרְשִׁין, וְנָתַן הַשְּׁטָר עַל יַד שָׁלִישׁ וְאָמַר לוֹ: 'יִהְיֶה זֶה אֶצְלְךָ', וְלֹא פֵּרֵשׁ לוֹ כְּלוּם, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: 'הַנַּח עַד שֶׁאֹמַר לְךָ מַה תַּעֲשֶׂה', וָמֵת - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם.

יום חמישי ד' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק י

א. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ מָנֶה לִפְלוֹנִי', וָמֵת - יִתְּנוּ

לְאַחַר מִיתָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע, כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן;
וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עַל מָנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ קָבוּר [טמון במקום כלשהו] הוּא אוֹמֵר.

ב. וְכֵן שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'הַלְוָאָה אוֹ הַפִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי, תְּנוּ אוֹתָהּ לִפְלוֹנִי' - דְּבָרָיו קַיָּמִין, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן. וְכֵן אִם אָמַר: 'תְּנוּ שְׁטָר פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי', זָכָה בְּמַה שֶׁיֵּשׁ בַּשְּׁטָר, וּכְאִלּוּ כָּתַב וּמָסַר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ הַשְּׁטָר; וְאֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לִמְחֹל שְׁטָר זֶה, שֶׁנִּתַּן בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן שְׁטָר חוֹב לַחֲבֵרוֹ וְחָזַר הַיּוֹרֵשׁ וּמְחָלוֹ, מָחוּל, וּשְׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן שְׁטָר חוֹב, אֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לִמְחֹל? מִפְּנֵי שֶׁקִּנְיָן הָרְאָיָה שֶׁבַּשְּׁטָר, מִדִּבְרֵיהֶם. לְפִיכָךְ, הַיּוֹרֵשׁ, עַדַיִן זֶה הַשְּׁטָר שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֲלוֹ; וּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדִּבְרֵיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, וּכְאִלּוּ קָנָה מָמוֹן שֶׁבַּשְּׁטָר מִן הַתּוֹרָה, וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לַיּוֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ מוֹחֵל.

ג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'מָנָה לִפְלוֹנִי בְּיָדִי' - אִם אָמַר 'תְּנוּ', נוֹתְנִין; לֹא אָמַר 'תְּנוּ', אֵין נוֹתְנִין, שֶׁמָּא לֹא אָמַר 'מָנָה יֵשׁ לִפְלוֹנִי בְּיָדִי', אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מָמוֹן.

ד. לְפִיכָךְ, אִם אָמַר דָּבָר זֶה דֶּרֶךְ הוֹדָאָה, וְלֹא הָיָה שָׁם חֲשַׁשׁ עָרְמָה - נוֹתְנִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'תְּנוּ'.

ה. כַּיּוֹצֵא בּוֹ, רָאוּ אֶת אֲבִיהֶן שֶׁהִטְמִין מָעוֹת בְּשִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר: 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן' - אִם כְּמוֹסֵר דְּבָרָיו לָהֶן, חֲרֵי דְּבָרָיו קַיָּמִין; אִם כְּמַעֲרִים, לֹא אָמַר כְּלוּם.

ו. וְכֵן אִם בָּא אֶחָד וְאָמַר לָהֶן: 'אֲנִי רָאִיתִי אֶת אֲבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מָעוֹת בְּשִׂדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן, שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן' - אִם הָיוּ טְמוּנִין בַּבַּיִת, לֹא אָמַר כְּלוּם; בַּשָּׂדֶה, דְּבָרָיו קַיָּמִין. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁאִלּוּ יָכוֹל לִטְלָן, דְּבָרָיו קַיָּמִין; וְאִם לָאו, לֹא אָמַר כְּלוּם.

ז. חֲרֵי שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר עַל מָעוֹת שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו, וְלֹא יָדַע הֵיכָן הֶחְבִּיאָן, וְאָמְרוּ לוֹ בַּחֲלוֹם: 'כָּךְ וְכָךְ הֵן, וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', אוֹ 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן', וּמְצָאָן בַּמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ, וְכַמִּנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת - לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין'.

ח. שְׁכִיב מְרַע שֶׁהוֹדָה שֶׁיֵּשׁ לִפְלוֹנִי בְּיָדוֹ מָנֶה, וְאָמְרוּ יְתוֹמִים: 'חָזַר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ: פְּרַעְתִּיו' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין עַל זֶה שְׁבוּעַת הֶסֵּת.

ט. אָמַר 'תְּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוֹמִים: 'חָזַר וְאָמַר לָנוּ אַבָּא: פְּרַעְתִּיו' - אֵין נֶאֱמָנִין.

י. אָמַר: 'מָנָה לִפְלוֹנִי בְּיָדִי', וְאָמְרוּ יְתוֹמִין: 'נָתַנּוּ' - אֵין נֶאֱמָנִין; שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר 'תְּנוּ', וּמִנַּיִן יָדְעוּ שֶׁחַיָּבִין לִתֵּן?

יא. אָמַר: 'תְּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוֹמִים: 'נָתַנּוּ' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין הֶסֵּת שֶׁנָּתְנוּ.

יב. שְׁכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן מָנָה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: 'הוֹלֵךְ מָנָה זוֹ לִפְלוֹנִי', הָלַךְ וּמְצָאוֹ שֶׁמֵּת - אִם קַיָּם הָיָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן לוֹ הַשְּׁכִיב מְרַע, יִנָּתְנוּ לְיוֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שֶׁדִּבְרֵי שְׁכִיב מְרַע, כִּכְתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן. וְאִם לֹא הָיָה קַיָּם, יַחְזִרוּ לְיוֹרְשֵׁי הַמְשַׁלֵּחַ; שֶׁאֵין קִנְיָן לְמֵת.

יג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִי' - אֵין אוֹמְרִין: 'כָּל הַקּוֹדֵם בַּשְּׁטָר זָכָה'. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִנִּיחַ תְּשַׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי מַה שֶׁכָּתַב לָהֶן. וְאִם יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב - גּוֹבֶה מִכֹּלָן, מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶׁנָּתַן לוֹ. כֵּיצַד? הָיָה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמָּאתַיִם נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וּבַעַל הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מָאתַיִם.

יד. אֲבָל אִם אָמַר: 'תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת לִפְלוֹנִי' - כָּל הַקּוֹדֵם בַּשְּׁטָר זָכָה. לְפִיכָךְ, אִם יָצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב, גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרוֹן; אֵין לוֹ, גּוֹבֶה מִשֶּׁלְּפָנָיו; אֵין לוֹ, גּוֹבֶה מִשֶּׁלְּפָנָיו; אֵין לוֹ, גּוֹבֶה מִן הַשְּׁטָרוֹת שֶׁבַּשְּׁטָר.

טו. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה', 'יֹאכַל פְּלוֹנִי פֵּרוֹת דֶּקֶל זֶה' - לֹא אָמַר כְּלוּם; שֶׁלֹּא הִקְנָה לָהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, שֶׁהַדִּירָה וְהָאֲכִילָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, חֲרֵי הֵן כִּדְבּוּר וּכְשֵׁנָה שֶׁאֵינָן נִקְנִין. אֲבָל אִם אָמַר: 'תְּנוּ בַּיִת זֶה לִפְלוֹנִי כְּדֵי שֶׁיָּדוּר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי', אוֹ: 'תְּנוּ דֶּקֶל זֶה לִפְלוֹנִי כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל פֵּרוֹתָיו' - דְּבָרָיו קַיָּמִין; שֶׁהֲרֵי הִקְנָה לָהֶן הַגּוּף לַפֵּרוֹת, וְהַגּוּף דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק יא

א. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסִים אֵלּוּ לְבָנַי', אֵין הַבָּנוֹת בִּכְלָל. הָיָה לוֹ בֵּן אֶחָד וּבַת אַחַת, אוֹ בֵּן וּבֶן הַבֵּן - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר 'לְבָנַי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא לִבְנוֹ; שֶׁהַבֵּן הָאֶחָד נִקְרָא 'בָּנִים'.

ב. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסַי לְטוֹבִיָּה', וָמֵת, וּבָא אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבִיָּה, וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא' - נוֹטְלָן. וְאִם הֶחְזִיק שְׁמוֹ 'רַב טוֹבִיָּה', אֵינוֹ נוֹטְלָן; וְאִם הָיָה שְׁכִיב מְרַע גַּם [רגיל] בּוֹ, וְקוֹרֵא אוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ - נוֹטְלָן.

ג. בָּאוּ שְׁנַיִם לִתְבֹּעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מֵחֲזִיק שְׁמוֹ 'טוֹבִיָּה' - אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן תַּלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; אֵין בָּהֶן תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְהָיָה בָּהֶן שָׁכֵן אוֹ קָרוֹב - הוּא קוֹדֵם; הָיָה אֶחָד שָׁכֵן וְאֶחָד קָרוֹב, הַשָּׁכֵן קוֹדֵם. שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁכֵנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲשׂוּ הַדַּיָּנִין כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה לָהֶם: כָּל מִי שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה שֶׁעַל זֶה אָמַר, נוֹתְנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

ד. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסַי לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי' - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.

ה. אָמַר: 'נְכָסַי לִפְלוֹנִי וּלְבָנַי' - פְּלוֹנִי נוֹטֵל מֶחֱצָה, וְכָל בָּנָיו מֶחֱצָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: 'נְכָסַי לִיךְ וּלְבָנַיִךְ', וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'תִּטֹּל הִיא מֶחֱצָה, וְכָל הַבָּנִים מֶחֱצָה'.

ו. אָמַר: 'לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּבְנֵי פְלוֹנִי' - נוֹטְלִין בְּנֵי פְלוֹנִי מֶחֱצָה, וְהַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים מֶחֱצָה.

ז. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'יַחְלֹק פְּלוֹנִי בִּנְכָסַי' - יִטֹּל מֶחֱצָה.

'תְּנוּ חֵלֶק לִפְלוֹנִי בִּנְכָסַי' - יִטֹּל אֶחָד מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁיִּטֹּל רְבִיעַ הַנְּכָסִים.

ח. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ חֵלֶק לִפְלוֹנִי בְּבוֹר הַיַּיִן שֶׁיֵּשׁ לִי' - יִטֹּל רְבִיעַ הַיַּיִן. אָמַר: 'תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק בֶּחָבִית' - חָרֵי מִעֵט, וְיִטֹּל שְׁמִין [שמינית] הַיַּיִן. אָמַר: 'תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לַקְּדֵרָה' - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְּׁנֵים עָשָׂר מִן הַיַּיִן. אָמַר: 'תְּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לַטָּפִיחַ' [כד שתיה קטן] - נוֹטֵל חֵלֶק מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר מִן הַיַּיִן שֶׁבַּבּוֹר, שֶׁחָרֵי גֹּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁלְּחֵלֶק מוּעָט נִתְכַּוֵּן.

ט. וְאֵין גּוֹמְרִין מִן הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

י. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תִּטֹּל אִשְׁתִּי כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים' - נוֹטֶלֶת כְּאֶחָד מִבָּנָיו; וְאִם נוֹלְדוּ לוֹ בָּנִים אַחַר הַצַּוָּאָה - מִצְטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת הַצַּוָּאָה, וְנוֹטֶלֶת חֵלֶק עִם כֻּלָּן. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים בִּשְׁעַת הַצַּוָּאָה, וּלְאַחַר מִכֵּן נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם - נוֹטֶלֶת חֵלֶק כְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתוּת כָּל הַמְּמוֹן.

יא. וְאֵינָהּ נוֹטֶלֶת עִמָּהֶן אֶלָּא בִּנְכָסִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּשְׁעַת הַצַּוָּאָה, אֲבָל נְכָסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחַר הַצַּוָּאָה - אֵין לָהּ בָּהֶן חֵלֶק; שֶׁאֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ.

יב. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'מִטַּלְטְלִין שֶׁלִּי לִפְלוֹנִי' - נוֹטֵל כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ, אֲבָל לֹא חִטִּים וּשְׂעוֹרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אָמַר: 'כָּל מִטַּלְטְלִין שֶׁלִּי' - נוֹטֵל הַכֹּל.

יג. וְהָעֲבָדִים בִּכְלַל הַמִּטַּלְטְלִין; אֲבָל לֹא רְחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁחָרֵי הִיא מְחֻבֶּרֶת בָּאָרֶץ.

יד. אָמַר: 'כָּל הַמִּטַּלְטֵל' - נוֹטֵל אַף הָרְחַיִם הַתַּחְתּוֹנָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.

טו. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסַי לִפְלוֹנִי' - נוֹטֵל כָּל הַמִּטַּלְטְלִין וְכָל הַקַּרְקָעוֹת, וְהַבְּגָדִים וְהָעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפוֹת, וְהַתְּפִלִּין עִם שְׁאָר סְפָרִים; הַכֹּל בִּכְלַל נְכָסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ סָפֵק אִם הוּא בִּכְלַל נְכָסִים אוֹ אֵינוֹ; לְפִיכָךְ אִם תְּפָשׂוֹ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

טז. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹרִי בָּרָאוּי לוֹ' - נוֹטְלָן; וְנוֹטֵל בְּכוֹרָתוֹ.

יז. אָמַר: 'בִּבְכוֹרָתוֹ' - יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה: רָצָה חֵלֶק בְּכוֹרָה, נוֹטֵל; רָצָה מָאתַיִם זוּז, נוֹטֵל.

יח. וְכֵן אִם אָמַר: 'תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִית אִשְׁתִּי בָּרָאוּי לָהּ' - נוֹטַלְתָּן, וְנוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמַר: 'בִּכְתֻבָּתָהּ' - יָדָהּ עַל הָעֶלְיוֹנָה.

יט. אָמַר: 'תְּנוּ מָאתַיִם זוּז לִפְלוֹנִי בַּעַל חוֹבִי בָּרָאוּי לוֹ' - נוֹטְלָן; וְנוֹטֵל חוֹבוֹ. אָמַר: 'בְּחוֹבוֹ' - אֵין לוֹ אֶלָּא חוֹבוֹ.

כ. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִי, וְיִשָּׁא בִּתִּי' - חָרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מַתָּנוֹת, כָּל אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה - יִקַּח; לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח הַמָּעוֹת, וְלֹא יִשָּׂא הַבַּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: 'יִקַּח בִּתִּי וּתְנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז' - חָרֵי זֶה תְּנַאי, וְלֹא יִזְכֶּה בַּמָּעוֹת עַד שֶׁיִּקַּח הַבַּת.

כא. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז לִפְלוֹנִית בִּתִּי בִּכְתֻבָּתָהּ', אוֹ 'לִכְתֻבָּתָהּ' - אִם דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הָעִיר לְהוֹסִיף בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנְיָא, וְלִכְתֹּב שֶׁוָּה מָנֶה בְּמָאתַיִם - אֵינָהּ נוֹטֶלֶת אֶלָּא מָאתַיִם; שֶׁחָרֵי לֹא אָמַר 'אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז' סְתָם, אֶלָּא 'בִּכְתֻבָּתָהּ'; כְּלוֹמַר: 'תְּנוּ לָהּ מַה שֶּׁתִּהְיֶה שׁוּמָתוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז'.

כב. אָמַר: 'תְּנוּ נְדוּנְיָא לְבִתִּי כָּךְ וְכָךְ בְּגָדִים, וְכָךְ וְכָךְ כֵּלִים', וְזָלוּ הַבְּגָדִים וְהַכֵּלִים אַחַר כֵּן - הָרֵוַח לַיְּתוֹמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשַׁעַר הַזּוֹל. וְכֵן אִם אָמַר: 'תְּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז דְּמֵי הַיַּיִן לְבִתִּי', וְהוּקַר הַיַּיִן - הָרֵוַח לַיְּתוֹמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז בִּלְבַד. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה יוֹצֵא בְּקוֹלָר [הובל לגרדום], וְאָמַר: 'תְּנוּ לִפְלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז מִיֵּין מָקוֹם פְּלוֹנִי', וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'יִטֹּל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז מִדְּמֵי אוֹתוֹ הַיַּיִן, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לִתֵּן לוֹ מִן הַיַּיִן מִשְּׁקַל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְלֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְדָמִים; וְזֶה שֶׁיִּחְדָּן בְּיַיִן, לְיַפּוֹת אֶת כֹּחוֹ'. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: 'הַדֶּקֶל לִבְתִּי' וָמֵת, וְהִנִּיחַ שְׁנֵי חֲצָיֵי דֶּקֶל; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'תִּטֹּל הַשְּׁנֵי חֲצָיִים, שֶׁלָּזֶה נִתְכַּוֵּן, וְהֵן שֶׁקָּרָא דֶּקֶל'. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ לִפְלוֹנִי בַּיִת הַמַּחְזִיק מֵאָה כַּדִּין', וְנִמְצָא הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לָזֶה הַמְצַיֶּה מַחְזִיק מֵאָה וְעֶשְׂרִים, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'זָכָה בְּבַיִת זֶה; שֶׁהַדְּבָרִים מַרְאִין שֶׁכַּוָּנָתוֹ לָזֶה הָיְתָה; שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן, בְּעַיִן יָפָה נוֹתֵן'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

כג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'תְּנוּ לְבָנַי שֶׁקֶל בְּכָל שַׁבָּת', אוֹ שֶׁאָמַר: 'אַל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל', וְנִמְצָא שֶׁאֵין מַסְפִּיק לָהֶם אֶלָּא סֶלַע בְּכָל שַׁבָּת - נוֹתְנִים לָהֶם כָּל צָרְכָּן; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לְהַרְעִיב אֶת בָּנָיו, אֶלָּא לְזָרֵז אוֹתָן, שֶׁלֹּא יַרְוִיחוּ בַּהוֹצָאָה [יגדילו את ההוצאות] יָתֵר מִדַּי.

כד. שְׁכִיב מְרַע שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: 'אַל יִסְפְּדוּהוּ', אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ. 'אַל תִּקְבְּרוּהוּ מִנְּכָסָיו' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁיָּחוּס עַל מָמוֹן בָּנָיו, וְיַפִּיל עַצְמוֹ עַל הַצִּבּוּר, שֶׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה; אֶלָּא כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקָבְרוֹ מִנְּכָסָיו.

פֶּרֶק יב

א. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'בְּנִי פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי' - חָרֵי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא יִירְשׁוּ שְׁאָר הַבָּנִים. וְכֵן אִם אָמַר עַל בַּת בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אָח בֵּין הָאַחִין, אוֹ שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין - דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ב. אֲבָל הַבְּרִיא, אֵין דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ג. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסַי לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי' - אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן.

ד. וְאִם הָיָה הָרִאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּן מִכְּלַל הַבָּנִים - אֵין לַשֵּׁנִי כְּלוּם; שֶׁכָּל לְשׁוֹן מַתָּנָה לַיּוֹרֵשׁ, חָרֵי הִיא כִּלְשׁוֹן יֵרָשָׁה; וִירֵשָׁה - אֵין לָהּ הֶפְסֵק, וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר 'וְאַחֲרֶיךָ לִפְלוֹנִי'.

ה. אֲבָל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מַתְּנַת בְּרִיא עַל דֶּרֶךְ זוֹ, וְכָתַב לָזֶה: 'נְכָסַי לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לִפְלוֹנִי' - אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּר רִאשׁוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה הָרִאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לִירָשׁוֹ.

ו. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר: 'נְכָסַי לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לִפְלוֹנִי', וְהָיָה הָרִאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, וּפֵרֵשׁ וְאָמַר: 'לֹא מִשּׁוּם יֵרָשָׁה אֲנִי

נוֹתֵן לְךָ שֶׁאֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא בְּמַתָּנָה, וַהֲרֵי הִפְסַקְתִּיהָ׳ - הַשֵּׁנִי קוֹנֶה מַה שֶּׁשַּׁיֵּר הָרִאשׁוֹן. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן הַמְּעוֹת עַל יְדֵי שָׁלִישׁ, אוֹ שֶׁאָמַר: ׳תְּנוּ לְבָנַי שֶׁקֵּל בְּכָל שַׁבָּת, וְלֹא מִשּׁוּם יֵרֵשָׁה אֲנִי נוֹתֵן לָהֶם, וְהַנִּשְׁאָר מִן הַנְּכָסִים אַחַר מוֹתָם יִהְיֶה לִפְלוֹנִי׳ - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא שֶׁקֶל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַסְפִּיק לָהֶם.

ז. ׳נְכָסַי לִפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לִפְלוֹנִי׳ - מֵת רִאשׁוֹן, קָנָה שֵׁנִי; מֵת שֵׁנִי, הֲרֵי אֵלּוּ לְיוֹרְשֵׁי הַשֵּׁנִי; מֵת הַשֵּׁנִי בְּחַיֵּי הָרִאשׁוֹן, הֲרֵי יִהְיוּ הַנְּכָסִים לְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹן.

ח. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשַּׁיֵּר הָרִאשׁוֹן, אָסוּר לָרִאשׁוֹן לִמְכֹּר וְלִתֵּן גּוּפָן; אֶלָּא אוֹכֵל הַפֵּרוֹת עַד שֶׁיָּמוּת, וְיִזְכֶּה הַשֵּׁנִי.

ט. וְאִם עָבַר הָרִאשׁוֹן וּמָכַר וְנָתַן בְּמַתָּנָה, אֵין הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת; שֶׁאֵין לַשֵּׁנִי לֹא מִן הַגּוּף וְלֹא מִן הַפֵּרוֹת, אֶלָּא הַנִּשְׁאָר. וְכָל הַמַּשִּׂיא עֵצָה לָרִאשׁוֹן לִמְכֹּר, נִקְרָא ׳רָשָׁע׳. וַאֲפִלּוּ הָיָה בָּהֶן עֲבָדִים וְהוֹצִיאָן הָרִאשׁוֹן לְחֵרוּת, אוֹ כֵּלִים וַעֲשָׂאָן תַּכְרִיכִין לְמֵת - מַעֲשָׂיו קַיָּמִין.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁמָּכַר הָרִאשׁוֹן אוֹ נָתַן מַתָּנָה לַאֲחֵרִים. אֲבָל אִם מְכָרָן הָרִאשׁוֹן אוֹ נָתַן בְּמַתָּנָה לִבְנוֹ אוֹ לְאָחִד מִיּוֹרְשָׁיו, לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם נָתָנָן בְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, אֲפִלּוּ לַאֲחֵרִים - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁאֵין מַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, וּכְשֶׁיָּמוּת - יִקְנֶה הַשֵּׁנִי.

יא. הָיָה חוֹב עַל הָרִאשׁוֹן, אוֹ כְּתֻבַּת אִשָּׁה, וּבָאוּ לְבֵית דִּין לְהִפָּרַע מִנְּכָסִים אֵלּוּ - אַף עַל פִּי שֶׁהָרִאשׁוֹן קַיָּם - אֵין בֵּית דִּין מַגְבִּין אוֹתָן מִגּוּף הַנְּכָסִים, אֶלָּא מִן הַפֵּרוֹת בִּלְבַד שָׁמִין לָהֶם. מֵת הָרִאשׁוֹן, וּבָא בַּעַל חוֹבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לִגְבּוֹת מִנְּכָסִים אֵלּוּ - אֵין מַגְבִּין לָהֶם כְּלוּם; אֲפִלּוּ עֲשָׂאָן הֵיפּוֹתִיקֵי [ייחד אותם לגבייה] אוֹ שֶׁיְּחַדָּן לְאִשְׁתּוֹ בִּכְתֻבָּתָהּ - אֵינָן גּוֹבִין מִנְּכָסִים אֵלּוּ כְּלָל, שֶׁהֲרֵי הֵן שֶׁל שֵׁנִי.

יב. שְׁכִיב מְרַע שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה: ׳נְכָסַי לִיךְ, וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי׳, וְעָמְדָה וְנִשֵּׂאת - בַּעַל לוֹקֵחַ הוּא, וְאֵין הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל. הָיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ כְּשֶׁנֶּאֱמַר לָהּ ׳וְאַחֲרַיִךְ לִפְלוֹנִי׳ - הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל; שֶׁכֵּינָן שֶׁזָּכַת בַּנְּכָסִים עַל תְּנַאי זֶה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, נִמְצָא כְּאִלּוּ אָמַר לָהּ בְּפֵרוּשׁ ׳אַחֲרַיִךְ יִקְנֶה פְּלוֹנִי, לֹא הַבַּעַל׳. לְפִיכָךְ אִם מָכְרָה נְכָסִים אֵלּוּ כְּשֶׁהִיא תַּחַת הַבַּעַל, וּמֵתָה תַּחַת הַבַּעַל - יַעַמְדוּ נְכָסִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ; שֶׁאִם יוֹצִיא בַּעַל מִיַּד לוֹקֵחַ, מִפְּנֵי שֶׁמָּכְרָה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, הֲרֵי הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל, וְהַלּוֹקֵחַ חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַשֵּׁנִי - שֶׁהֲרֵי מָכְרָה לוֹ, וְאֵין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁשַּׁיֵּר רִאשׁוֹן; וְאֵין בִּשְׁלָשְׁתָּן מִי שֶׁהוֹצִיא מָמוֹן אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ, וּלְפִיכָךְ תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר: ׳נְכָסַי לְאִמִּי, וְאַחֲרֶיהָ לְיוֹרְשַׁי׳, וְהָיְתָה לוֹ בַּת נְשׂוּאָה, וּמֵתָה הַבַּת בְּחַיֵּי הַבַּעַל וּבְחַיֵּי אֵם אָבִיהָ, וְאַחַר כָּךְ מֵתָה הַזְּקֵנָה; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: ׳אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן הַנְּכָסִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא זָכַת בָּהֶם הָאִשָּׁה אֶלָּא אַחַר שֶׁמֵּתָה׳. אֲבָל אִלּוּ הִנִּיחָה הַבַּת בֵּן אוֹ בַּת - הָיוּ יוֹרְשִׁין הַנְּכָסִים, שֶׁמַּשְׁמַע יוֹרְשָׁיו וַאֲפִלּוּ יוֹרְשֵׁי יוֹרְשָׁיו. וְאִלּוּ אָמַר: ׳וּכְשֶׁתָּמוּת הַזְּקֵנָה - הֲרֵי הֵם לְבִתִּי מֵעַכְשָׁו׳, הָיָה הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָם אַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ.

יג. הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לִבְנוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ - הֲרֵי הַגּוּף שֶׁל בֵּן מִזְּמַן הַשְּׁטָר, וְהַפֵּרוֹת לָאָב עַד שֶׁיָּמוּת. לְפִיכָךְ, הָאָב אֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְתוּנִין לַבֵּן, וְהַבֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הָאָב. מֵת הָאָב, וְהִנִּיחַ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע - הֲרֵי הֵן שֶׁל בֵּן, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֵצֶל בְּנוֹ. הָיוּ תְּלוּשִׁין, אוֹ שֶׁהִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר - הֲרֵי הֵן שֶׁל יוֹרְשִׁין. עָבַר הָאָב וּמָכַר - מְכוּרִין עַד שֶׁיָּמוּת, וּכְשֶׁיָּמוּת הָאָב - הַבֵּן מוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ. וְאִם הָיוּ שָׁם פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין, שָׁמִין אוֹתָן לַלּוֹקֵחַ וְנוֹתֵן הַבֵּן דְּמֵיהֶן; הָיוּ תְּלוּשִׁין, אוֹ שֶׁהִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר - הֲרֵי הֵן שֶׁל לוֹקֵחַ. עָבַר הַבֵּן וּמָכַר - אֵין לַלּוֹקֵחַ כְּלוּם עַד שֶׁיָּמוּת הָאָב. מָכַר הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב, וּמֵת הַבֵּן וְאַחַר כָּךְ מֵת הָאָב - כְּשֶׁיָּמוּת הָאָב, יִקְנֶה הַלּוֹקֵחַ; שֶׁאֵין לָאָב אֶלָּא פֵּרוֹת, וְקִנְיַן פֵּרוֹת אֵינוֹ כְּקִנְיַן הַגּוּף.

יד. מַתְּנַת בְּרִיא שֶׁכָּתוּב בָּהּ: ׳מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה׳ - הֲרֵי הִיא כְּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע, שֶׁאֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; שֶׁמַּשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁקָּנָה הַגּוּף מֵהַיּוֹם, אֵינוֹ זוֹכֶה בּוֹ וְאוֹכֵל פֵּרוֹת אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה.

טו. שְׁטַר מַתָּנָה שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁיִּקְנֶה פְּלוֹנִי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לְאַחַר מִיתָה, בֵּין שֶׁהָיָה בַּשְּׁטָר קִנְיָן בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ קִנְיָן - כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב בּוֹ זְמַן וּבִזְמַן זֶה חַי הָיָה, הַזְּמַן מוֹכִיחַ שֶׁמֵּחַיִּים הִקְנָה לוֹ, וְאֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹת לוֹ בִּשְׁטָר זֶה לְאַחַר מִיתָה, לֹא הָיָה כּוֹתֵב בּוֹ זְמַן. לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ ׳מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָה׳, קוֹנָה לְאַחַר מִיתָה. וְזֶה שֶׁכּוֹתְבִין בְּכָל הַמַּתָּנוֹת וְהַמִּמְכָּרוֹת ׳מֵעַכְשָׁו׳, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בַּשְּׁטָר הַזְּמַן - לְהַרְוִיחַ הַדָּבָר כּוֹתְבִין כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ.

טז. בְּרִיא שֶׁנָּתַן מַתָּנָה, וְכָתַב בַּשְּׁטָר: ׳בַּחַיִּים וּבַמָּוֶת׳ - הֲרֵי זוֹ מַתָּנָה גְּמוּרָה מֵחַיִּים, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב בָּהּ ׳בַּחַיִּים׳; וְזֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ ׳וּבַמָּוֶת׳, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר: ׳מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׳, וּכְמוֹ נוֹי הַשְּׁטָר הוּא זֶה.

יז. הַצַּדִּיקִים הַגְּמוּרִים וְאַנְשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה, לֹא יְקַבְּלוּ מַתָּנָה מֵאָדָם; אֶלָּא בּוֹטְחִים בַּה׳ בָּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא בִּנְדִיבִים; וַהֲרֵי נֶאֱמַר: "רְשׁוֹנֵא מַתָּנֹת - יִחְיֶה".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיְּעַן

יום שישי ה' כסלו ה'תשע"ד

הִלְכוֹת שְׁכֵנִים

עִנְיַן אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת - לֵידַע דִּין חִלּוּק הַקַּרְקָעוֹת בֵּין הַשֻּׁתָּפִין, וְהַרְחָקַת נִזְקֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן מִשְּׁכֵנוֹ וּמִבַּעַל הַמָּצָר שֶׁלּוֹ, וְדִין בַּעַל הַמָּצָר. וּבֵאוּר כָּל הַדִּינִים הָאֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. אֶחָד הַקּוֹנֶה מֵחֲבֵרוֹ חֲצִי שָׂדֵהוּ, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ מֵאֶחָד

מתוך מהדורת חזק

שָׂדֶה, אוֹ שֶׁיָּרְשׁוּ, אוֹ שֶׁנִּתְּנָה לָהֶן בְּמַתָּנָה, אוֹ שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ מִן הַהֶפְקֵר אוֹ נִכְסֵי גֵּר - כֻּלָּם שֶׁל דָּבָר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן שֶׁתָּפוּת בַּקַּרְקַע, וּבִקֵּשׁ אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין לַחְלֹק וְלִטֹּל חֶלְקוֹ לְבַדּוֹ - אִם יֵשׁ בְּאוֹתָהּ קַרְקַע דִּין חֲלֻקָּה, כּוֹפֶה אֶת שְׁאָר הַשֻּׁתָּפִין וְחוֹלְקִין עִמּוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לַחְלֹק. וְכֵן הַדִּין בְּמִטַּלְטְלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר אֶת חֶלְקוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהֵן שֻׁתָּפִין בּוֹ, אֶלָּא יַד כֻּלָּן מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּכָל הַמָּקוֹם; אֲבָל אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר חֶלְקוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ.

ב. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּחְלֹק, כְּגוֹן שִׁפְחָה אוֹ כְּלִי: 'מְכֹר לִי חֶלְקְךָ בְּכָךְ וְכָךְ', אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי חֶלְקִי בַּשַּׁעַר הַזֶּה' - הַדִּין עִמּוֹ, וְכוֹפִין אֶת הַנִּתְבָּע לִמְכֹּר לַחֲבֵרוֹ אוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ רוֹצֶה לִקְנוֹת, אוֹ לֹא יִמְצָא בַּמֶּה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ בַּשַּׁעַר הַזּוֹל; שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶקְנֶה, אֶלָּא שֶׁאֶמְכֹּר'. לְפִיכָךְ, שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מֶרְחָץ אוֹ בֵּית הַבַּד - אִם עָשָׂאן הָאָב לְשָׁכָר, הַשָּׁכָר לָאֶמְצַע כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ לַעֲמֹד בַּשֻּׁתָּפוּת; עָשָׂאן הָאָב לְעַצְמוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אֶת אָחִיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֶלָּא מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶן. וַהֲרֵי הֶעָשִׁיר אוֹמֵר לָעָנִי: 'קַח לְךָ זֵיתִים, וּבוֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָן בְּבֵית הַבַּד', 'קְנֵה לְךָ עֲבָדִים, וְבוֹאוּ וְיִרְחֲצוּ בַּמֶּרְחָץ'. וְאֵין הָעָנִי כּוֹפֶה אֶת הֶעָשִׁיר לִקְנוֹת חֶלְקוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: 'קְנֵה מִמֶּנִּי אוֹ מְכֹר לִי, וַהֲרֵינִי לוֶה וְקוֹנֶה, אוֹ מוֹכֵר לַאֲחֵרִים וְקוֹנִין' - הַדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: 'אֵינִי קוֹנֶה, אֶלָּא הֲרֵינִי מוֹכֵר חֶלְקִי' - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לַאֲחֵרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: 'אֵינִי מוֹכֵר', אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה שֶׁיִּקְנֶה חֵלֶק חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶם רוֹצֶה לֹא לִקְנוֹת חֵלֶק חֲבֵרוֹ וְלֹא לִמְכֹּר חֶלְקוֹ אֶלָּא יִשְׁאֲרוּ שֻׁתָּפִין בַּגּוּף - הֵיאַךְ הֵם עוֹשִׂין? אִם הָיָה הַמָּקוֹם עָשׂוּי לְשָׁכָר - מַשְׂכִּירִין אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ. וְאִם אֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׁכָר - אִם חָצֵר הִיא, שׁוֹכְנִין בָּהּ שָׁנָה שָׁנָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, מִפְּנֵי הַזֵּק רְאִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה; וְאֵין אָדָם עָשׂוּי לִטְרֹחַ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לַפְּנוֹת מֵחָצֵר לְחָצֵר, אֶלָּא מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. וְאִם מֶרְחָץ הִיא, נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶן תָּמִיד בְּכָל יוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד, וְאֵינוֹ עָשׂוּי לְשָׁכָר, כְּגוֹן מֶרְחָץ אוֹ שִׁפְחָה אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: 'הִשְׁתַּמֵּשׁ אַתָּה יוֹם, וַאֲנִי יוֹם', שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'בְּכָל יוֹם אֲנִי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה'.

ג. אֶחָד הַשּׂוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ מִקְצַת חָצֵר, אוֹ שֶׁדֶה שֶׁאֵין בָּהֶן דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מָקוֹם אֶחָד בְּשֻׁתָּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לָכֹף אֶת חֲבֵרוֹ וְלוֹמַר לוֹ: 'אוֹ שָׂכֹר מִמֶּנִּי חֶלְקִי, אוֹ הַשְׂכֵּר לִי חֶלְקְךָ'; וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, חוֹלְקִין.

ד. אֵיזֶה הוּא דִּין חֲלֻקָּה? כָּל שֶׁאִלּוּ יֻחְלַק לְפִי הַשֻּׁתָּפִין, יַגִּיעַ לַפָּחוּת שֶׁבָּהֶם חֵלֶק שֶׁשֵּׁם הַכֹּל קָרוּי עָלָיו; אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֵלֶק, אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה. כֵּיצַד? כָּל חָצֵר שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר; וְכָל שָׂדֶה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תִּשְׁעָה קַבִּין, אֵינָהּ קְרוּיָה שָׂדֶה; וְכָל גִּנָּה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קַב, אֵינָהּ קְרוּיָה גִּנָּה; וְכָל פַּרְדֵּס שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קַבִּין, אֵינוֹ קָרוּי פַּרְדֵּס. לְפִיכָךְ, אֵין חוֹלְקִין אֶת הֶחָצֵר, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין; וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ בֵּית תִּשְׁעַת קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַגִּנָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ בֵּית חֲצִי קַב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשֶׁת קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. אֲבָל בְּבָבֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אֵין חוֹלְקִין אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי חֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה וַחֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה; וְלֹא אֶת הַפַּרְדֵּס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אִילָנוֹת לָזֶה וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אִילָנוֹת לָזֶה, כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה שֶׁמַּשְׁקִין אוֹתָהּ בִּדְלִי, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּמָּלֵא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזֶה וְיוֹם אֶחָד לָזֶה.

ה. אֵין חוֹלְקִין אֶת הַטַּרְקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרָן [ארמון], וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבָךְ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, וְלֹא אֶת הַמֶּרְחָץ, וְלֹא אֶת הַטַּלִּית, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֵלֶק מֵהֶן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה. אִם מֶרְחָץ חָלְקוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל חֵלֶק כְּדֵי מֶרְחָץ; וְאִם שׁוֹבָךְ, עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל חֵלֶק שׁוֹבָךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ; וְכֵן בְּטַלִּית וּבִשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים. אִם אֵין בָּהֶן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה, מַעֲלִין אוֹתָן בְּדָמִים, וְיֵשׁ לוֹ לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: 'אוֹ מְכֹר לִי, אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי'. אָמַר אֶחָד מֵהֶן: 'חֵלֶק זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֲלָקִין שָׁוִים, אֲנִי אֶטֹּל אֶת הַפָּחוּת, וְטֹל אַתָּה אֶת הַיָּתֵר' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי לִקַּח מַתָּנָה, אֶלָּא הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה בְּשָׁוֶה, הֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין אוֹתָהּ בְּדָמִים'.

פֶּרֶק ב

א. חֲצֵרוֹת הַכְּפָרִים, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹנֶה לוֹ בַּיִת, וְנִמְצֵאת הֶחָצֵר שֶׁבֵּין הַבָּתִּים מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל בְּנֵי הַבָּתִּים - הֲרֵי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אַרְבַּע אַמּוֹת לְפָנָיו, בְּרֹחַב כָּל הַפֶּתַח. וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל שֶׁתָּף וְשֶׁתָּף, חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לָאו, אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ, שֶׁכָּל חָצֵר שֶׁאֵין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד? הָיוּ שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, לָזֶה שְׁנֵי בָתִּים וְלָזֶה בַּיִת אֶחָד - זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים, מוֹדְדִין לוֹ מִן הֶחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל בַּיִת וּבַיִת עַל רֹחַב הַפֶּתַח, אֲפִלּוּ הָיָה עָשֹׂר אַמּוֹת; וְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת אֶחָד, נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֹחַב פִּתְחוֹ לִפְנֵי פִּתְחוֹ. וְהַנִּשְׁאָר מִן הֶחָצֵר - אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְלָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חוּץ מִשֶּׁל פְּתָחִים - יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, וְחוֹלְקִין; פָּחוֹת מִזֶּה, אֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה.

ב. בַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע

אַמּוֹת לְכָל רוּחַ; וְאִם יִחֵד לוֹ פֶּתַח, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ.

ג. אַכְסַדְרָה [יש לה גג ללא דפנות] - אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַכְנִיס לְתוֹכָהּ בְּמַשָּׂאוֹ, אֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם לָאו, יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁלֹּא אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ לְכָל פֶּתַח אַרְבַּע אַמּוֹת, אֶלָּא כְּדֵי לִפְרֹק מַשָּׂאוֹ שָׁם.

ד. בֵּית שַׁעַר [ביתן שלפני הפתח] אוֹ מִרְפֶּסֶת, יֵשׁ לָהֶן אַרְבַּע אַמּוֹת; הָיוּ חֲמִשָּׁה בָתִּים פְּתוּחִים לַמִּרְפֶּסֶת, וְהַמִּרְפֶּסֶת פְּתוּחָה לָחָצֵר - אֵין לָהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.

ה. לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין, אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

ו. בַּיִת - חֶצְיוֹ מְקֹרֶה וְחֶצְיוֹ אֵינוֹ מְקֹרֶה, בֵּין שֶׁקְּרוּיוֹ לִפְנִים אוֹ כְּלַפֵּי חוּץ - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

ז. בַּיִת סָתוּם [אטמו את פתחו], יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת; פָּרַץ אֶת פַּצִּימָיו [מסגרת הפתח], אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.

ח. בַּיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בֶּחָצֵר; אֶלָּא אִם יֵשׁ בְּכָל הֶחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה עַד פֶּתַח הַבַּיִת הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזֶּבֶל שֶׁל חָצֵר, מִתְחַלֵּק לְפִי הַפְּתָחִים; אֲבָל הָאַכְסַנְיָא שֶׁל מֶלֶךְ, לְפִי בְּנֵי הָאָדָם.

ט. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁרָצוּ לַחֲלֹק דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְפַסִּידִין אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין. וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁרָצוּ, לֹא יַחֲלֹקוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֶרֶךְ אֶחָד; אֲבָל בִּשְׁתֵּי כְּרִיכוֹת - אִם רָצוּ לַחֲלֹק, חוֹלְקִין.

י. מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלֻקָּה, שֶׁרָצוּ הַשֻּׁתָּפִין לְחָלְקוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדָן שֶׁרָצוּ, כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; שֶׁזֶּה קִנְיַן דְּבָרִים הוּא, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרְנוּ. אֲבָל אִם קָנוּ מִיָּדָם שֶׁזֶּה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִית, וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִית - אֵינָן יְכוֹלִין לַחֲזֹר. וְכֵן אִם הָלַךְ זֶה בְּצַעֲמוֹ וְהֶחְזִיק בְּחֶלְקוֹ, וְזֶה בְּצַעֲמוֹ וְהֶחְזִיק בְּחֶלְקוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדָן, אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בַּחֲבֵרוֹ.

יא. הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, וְעָשׂוּ בֵּינֵיהֶן גּוֹרָל - כֵּיוָן שֶׁעָלָה הַגּוֹרָל לְאֶחָד מֵהֶן, קָנוּ כֻּלָּן; בַּהֲנָיָה שֶׁנַּעֲשֵׂית לָהֶן שֶׁשָּׁמְעוּ זֶה מִזֶּה לַדָּבָר שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו, גָּמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִקְנָה לַחֲבֵרוֹ.

יב. הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, הֲרֵי הֵן כְּלָקוּחוֹת זֶה מִזֶּה; וְאֵין לָהֶן דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סֵלָמוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא חַלּוֹנוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם זֶה עַל זֶה; שֶׁכֵּיוָן שֶׁחָלְקוּ, לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ, יֵשׁ לוֹ לוֹמַר לָאַחִין: 'כְּשֶׁהָיְתָה הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ לְאֶחָד, הָיָה מַעֲבִיר בָּהּ אַמַּת הַמַּיִם הַזֹּאת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם; אֲבָל עַתָּה שֶׁנַּעֲשָׂה זֶה חֶלְקִי, יֵשׁ לִי לְהָסִיר אַמַּת הַמַּיִם מֵעָלַי'. וְכֵן סוֹתֵם הַחַלּוֹן הַמַּשְׁקִיף עַל חֶלְקוֹ, וּבוֹנֶה בְּצַד הַסֶּלֶם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה מֵאֶחָד, וְחָלְקוּ - לֹא נִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ, וּמַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם מֵחֶלְקוֹ, וְסוֹתֵם הַחַלּוֹנוֹת.

יג. אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ שָׂדֶה מִשְּׁנֵי אֲחִים אוֹ מִשְּׁנֵי אֲנָשִׁים - אֵין לְאֶחָד מֵהֶן לְהַפְסִיק אַמַּת הַמַּיִם, וְלֹא לְשַׁנּוֹת דָּבָר מִן הַנְּזָקִים שֶׁהֶחְזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין.

יד. חָצֵר הַשֻּׁתָּפִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה, אוֹ שֶׁחִלְּקוּהָ בִּרְצוֹנָם אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לָכוּף אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹת הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶהוּ חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ, שֶׁהֵזֵק רְאִיָּה - הֵזֵק הוּא; וְאֵין לוֹ חֲזָקָה בֶּחָצֵר, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ כָּךְ שָׁנִים רַבּוֹת בְּלֹא מְחִיצָה, כּוֹפֵהוּ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה.

טו. רֹחַב מְקוֹם הַכֹּתֶל, מֶשֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכַמָּה יִהְיֶה רָחְבּוֹ? הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, וַאֲפִלּוּ נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּינֵיהֶן בְּקָנִים וּבְהוּצִין [כפות תמרים]; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ אֲוִיר שֶׁיִּסְתַּכֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.

טז. כַּמָּה גֹּבַהּ הַכֹּתֶל? אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן בְּגִנָּה, כּוֹפֵהוּ לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ בִּמְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. אֲבָל בְּבִקְעָה, אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בִּקְעָתוֹ מִבִּקְעַת חֲבֵרוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ. רָצָה לְהַבְדִּיל בִּקְעָתוֹ מִבִּקְעַת חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וּבוֹנֶה, וְעוֹשֶׂה חֲזִית [סימן בולט] כְּמוֹ אַמָּה בְּסִיד מִבַּחוּץ, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכֹּתֶל שֶׁלּוֹ; לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁלּוֹ. וְאִם עָשׂוּ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶן - בּוֹנִין הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן; לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

יז. הַמּוֹכֵר גִּנָּה לַחֲבֵרוֹ סְתָם, וְהָיְתָה מְעֹרֶבֶת עִם גִּנּוֹת אֲחֵרוֹת - כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לִבְנוֹת אֶת הַכֹּתֶל בֵּינֵיהֶן, וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִגְדֹּר בַּגִּנּוֹת. אֲבָל אִם מָכַר בִּקְעָה סְתָם - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִגְדֹּר, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ.

יח. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִבְנוֹת הַכְּתָלִים הַמַּבְדִּילִין בַּחֲצֵרוֹת אוֹ בַּגִּנּוֹת בַּאֲבָנִים שֶׁאֵינָן גָּזִית [מהוקצעות], זֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; בְּגָזִית, זֶה נוֹתֵן טִפְחַיִם וּמֶחֱצָה וְזֶה נוֹתֵן טִפְחַיִם וּמֶחֱצָה; בִּכְפִיסִין [שני חצאי לבנה וטיט באמצע], זֶה נוֹתֵן טִפְחַיִם וְזֶה נוֹתֵן טִפְחַיִם; בִּלְבֵנִים, זֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה וְזֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, עֲבִי הַכֹּתֶל עִם הַסִּיד. וְהוֹאִיל וּמְקוֹם הַכֹּתֶל מֶשֶׁל שְׁנֵיהֶם - אִם נָפַל הַכֹּתֶל, חֲרֵי הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וַאֲפִלּוּ נָפַל לִרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁפִּנָּה אֶחָד מֵהֶן אֶת כָּל הָאֲבָנִים לִרְשׁוּתוֹ, וְטָעַן שֶׁמָּכַר לוֹ חֲבֵרוֹ חֶלְקוֹ, אוֹ נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן; אֶלָּא חֲרֵי הֵן בִּרְשׁוּת שְׁנֵיהֶם, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה.

פֶּרֶק ג

א. כֹּתֶל חָצֵר הַמַּבְדִּיל בֵּין שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, שֶׁנָּפַל - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן לָכוּף אֶת חֲבֵרוֹ לִבְנוֹתוֹ עַד גֹּבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה זֶה אֶת זֶה; אֲבָל יָתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. רָצָה הָאֶחָד וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל יָתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם בָּא חֲבֵרוֹ וּבָנָה כֹּתֶל אַחֵר גָּבוֹהַּ כְּנֶגֶד הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן, מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בַּגֹּבַהּ שֶׁכְּנֶגֶד כָּתְלוֹ. כֵּיצַד? בָּנָה הָאֶחָד כֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן, וְהִגְבִּיהוּ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וּבָא חֲבֵרוֹ וּבָנָה כֹּתֶל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצִדּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּיִת, וְהִגְבִּיהַּ הַכֹּתֶל הָאַחֵר שֵׁשׁ אַמּוֹת - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בִּשְׁתֵּי הָאַמּוֹת שֶׁהוֹסִיף עַל הָאַרְבַּע; שֶׁחֲרֵי נִרְאֶה מִמַּעֲשָׂיו

שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם חָקַק בְּרֹאשׁ הַכֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת, אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו קוֹרָה גְּדוֹלָה שֶׁהַקּוֹרוֹת נִשְׁעָנִין עָלֶיהָ - מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת כֵּלָּן שֶׁהוֹסִיף חֲבֵרוֹ עַל הָאַרְבַּע, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּנָה כְּנֶגֶד כָּל הַכֹּתֶל; שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל הַגֹּבַהּ הַזֶּה.

ב. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבָּנָה הַכֹּתֶל הַמַּבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתָבַע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בַּהוֹצָאָה, וְאָמַר: 'נָתַתִּי חֶלְקִי' - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁנָּתַן, וְנִשְׁבָּע הֵסֵּת שֶׁנָּתַן וְנִפְטַר; עַד שֶׁיָּבִיא הַתּוֹבֵעַ רְאָיָה שֶׁלֹּא נָתַן. אֲבָל אִם בָּא לִתְבַּע אוֹתוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאַת שְׁאָר הַגֹּבַהּ שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסָּמַךְ לוֹ אוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר: 'נָתַתִּי' - אֵינוֹ נֶאֱמָן; אֶלָּא חֲבֵרוֹ נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין; עַד שֶׁיָּבִיא זֶה רְאָיָה שֶׁנָּתַן לוֹ.

ג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חָרְבָּה בֵּין חָרְבוֹת חֲבֵרוֹ, וְעָמַד חֲבֵרוֹ וְגָדַר רוּחַ רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, עַד שֶׁנִּמְצֵאת חָרְבָּה זוֹ מְקֻפֶּפֶת גָּדֵר מִשֶּׁלֹּשׁ רוּחוֹתֶיהָ - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן מִן הַהוֹצָאָה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא הוֹעִיל לוֹ, וַהֲרֵי חָרְבָּתוֹ פְּתוּחָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁהָיְתָה. לְפִיכָךְ, אִם גָּדַר לוֹ רוּחַ רְבִיעִית, עַד שֶׁנִּמְצֵאת חָרְבָּתוֹ מְקֻפֶּפֶת גָּדֵר - מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע הָרוּחוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה מְקוֹם הַכֹּתֶל שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ד. אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁל זֶה שֶׁבָּנָה, וּבְחֶלְקוֹ בָּנָה - יֵרָאֶה לִי שֶׁאֵין מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶלָּא דָּבָר מוּעָט כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִין, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּתָלִים. וְכֵן אִם הִנִּיחַ רְבִיעִית - הֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ; וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל שֶׁלֹּשׁ רוּחוֹת, אִם הָיוּ הַכְּתָלִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. שְׁנֵי בָתִּים זֶה בְּצַד זֶה, וְהָיוּ גַּגֵּיהֶן עֲשׂוּיִין לְדִירָה, אֲפִלּוּ הָיוּ בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לַחֲצִי גַּגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לַחֲצִי גַּגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה וּמַעֲדִיף, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאוּ זֶה אֶת זוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים רוֹאִין אוֹתָן, יָכוֹל כָּל אֶחָד מֵהֶן לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ: 'אֵלּוּ אֵין רוֹאִין אוֹתִי אֶלָּא בַּיּוֹם בְּעֵת שֶׁאֶעֱמֹד עַל גַּגִּי, וְאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָּמִיד'.

ו. גַּג הַסָּמוּךְ לַחֲצַר חֲבֵרוֹ, עוֹשֶׂה לוֹ מַעֲקֶה גָּבוֹהַּ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל בֵּין גַּג לְגַג מִשְּׁאָר הַגַּגִּין, אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם דָּרִין בַּגַּגּוֹת, לְפִיכָךְ אֵין בַּגַּגּוֹת הֶזֵּק רְאִיָּה; אֲבָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּין שְׁנֵי הַגַּגִּין גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְפֹּשׂ אוֹתוֹ כְּגֵנֶב אִם נִכְנַס לִרְשׁוּתוֹ.

ז. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, לֹא יֹאמַר הָעֶלְיוֹן: 'הֲרִינִי בוֹנֶה מִכְּנֶגְדִּי וְעוֹלֶה'; אֶלָּא בוֹנִין שְׁנֵיהֶן מִלְּמַטָּה וְעוֹלִין, וּבוֹנֶה הָעֶלְיוֹן לְבַדּוֹ מִכְּנֶגְדּוֹ וּלְמַעְלָה. וְאִם הָיְתָה חֲצֵרוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין הָעֶלְיוֹן זָקוּק לַתִּתְּחוֹן כְּלָל.

ח. מִי שֶׁהָיָה כָּתְלוֹ סָמוּךְ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְפַנּוֹת אֲבָנָיו. אָמַר לוֹ: 'הִגִּיעוּךָ, וַהֲרֵי הֵן שֶׁלְּךָ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִם רָצָה בָּהֶן בַּעַל הַגִּנָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵין' - אִם פִּנָּה אוֹתָן - קָנָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ: 'הֵא לְךָ יְצִיאוֹתֶיךָ, וְאֶטֹּל אֲבָנַי' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא פִּנָּה - לֹא קָנָה, שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֶלָּא לִדְחוֹתוֹ.

ט. חָמֵשׁ גִּנּוֹת הַמְסַפְּקוֹת מַיִם מִמַּעְיָן אֶחָד, וְנִתְקַלְקֵל הַמַּעְיָן - כֻּלָּן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֶלְיוֹנָה. נִמְצֵאת הַתַּחְתּוֹנָה מִתְקֶנֶת עִם כֻּלָּן, וּמִתְקֶנֶת לְעַצְמָהּ; וְהָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ מִתְקֶנֶת עִם הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא מִשְּׁנִיָּה וּלְמַטָּה. וְכֵן חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁשּׁוֹפְכוֹת מַיִם לְבִיב אֶחָד, וְנִתְקַלְקֵל הַבִּיב - כֻּלָּן מִתְקַנּוֹת עִם הַתַּחְתּוֹנָה. נִמְצֵאת הָעֶלְיוֹנָה מִתְקֶנֶת עִם כֻּלָּן, וּמִתְקֶנֶת לְעַצְמָהּ; וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵינָהּ מִתְקֶנֶת עִם הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא מִשְּׁנִיָּה וּלְמַעְלָה.

י. בְּנֵי הַנָּהָר מַשְׁקִין עַל הַסֵּדֶר: רָצָה אֶחָד מֵהֶן לִסְכֹּר כְּדֵי שֶׁיַּחְזִיר לוֹ הַמַּיִם וַיַּשְׁקֶה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ יִפְתַּח, וְאַחֵר רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹת תְּחִלָּה - כָּל הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה. וּבוֹר הַקָּרוֹב לָאֻמָּה [תעלה המוליכה מים] מִתְמַלֵּא רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

יום שבת קודש ו' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעְלָה מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנָפַל כֹּתֶל מִכָּתְלֵי הַבַּיִת - אֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ בִּיצִיאוֹתָיו כְּלוּם, וְכוֹפֶה אֶת בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה; אֲבָל אֵין בַּעַל הַבַּיִת כּוֹפֶה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לִבְנוֹת כֹּתֶל עֲלִיָּה שֶׁנָּפַל. וְהַתִּקְרָה שֶׁל בַּיִת, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת; וְהַמַּעֲזִיבָה [רצפה] שֶׁעַל הַתִּקְרָה, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הָעֲלִיָּה.

ב. נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶם, הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין בָּעֵצִים וּבָאֲבָנִים וּבֶעָפָר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצָת הָאֲבָנִים, רוֹאִין אֵיזוֹ רְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם אַבְנֵי הַבַּיִת, אוֹ אַבְנֵי הָעֲלִיָּה; וְדָבָר זֶה יִוָּדַע מִדֶּרֶךְ הַנְּפִילָה: אִם נָפַל הָעֶלְיוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן וַהֲרָסוֹ, אוֹ נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנָפַל הָעֶלְיוֹן וַהֲרָסוֹ. וְאִם אֵינָן יוֹדְעִין כֵּיצַד נָפַל, חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

ג. אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁיִּבְנֶה עֲלִיָּתוֹ עַל גַּבָּיו, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הֲרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהָיָה, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל יְצִיאוֹתָיו; וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא וְיִבְנֶה עֲלִיָּתוֹ, אִם רָצָה.

ד. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִבְנוֹת - בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַקַּרְקַע, וּבַעַל הַבַּיִת נוֹטֵל שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

ה. רָצָה בַּעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת בֵּיתוֹ, בּוֹנֶה אוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה. וְאִם בָּא לְשַׁנּוֹת בַּכְּתָלִים - אִם חִזֵּק אוֹתָן וְהִרְחִבָּה בְּרָחְבָּן יָתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעֵט בְּרָחְבָּן אוֹ לִפְחֹת מֵחָזְקָן, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִירָן לְבֵנִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַתִּקְרָה לְקוֹרוֹת כְּבֵדִין וַחֲזָקִין, שׁוֹמְעִין לוֹ; פָּחוֹת מִמַּה שֶׁהָיוּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגֹבַהּ הַבַּיִת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מִעֵט בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגֹבַהּ הַבַּיִת, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, כְּשֶׁהָיְתָה. וְאִם בָּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַכְּתָלִים לְהַרְחִיב וּלְחַזֵּק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי

שֶׁהוּא מַכְבִּיד עַל כָּתְלֵי הַתַּחְתּוֹן; אֲבָל לְמַעֵט מֵהֶן, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תִּקְרַת הָעֲלִיָּה - אִם שִׁנָּה אוֹתָן לְקַלִּים מִמַּה שֶׁהָיוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ; לִכְבֵדִים מֵהֶן, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁמִּעֵט בְּגֹבַהּ הָעֲלִיָּה, שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מִעֵט בַּחֲלוֹנוֹת אוֹ שֶׁהִרְבָּה בְּגָבְהָהּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

ו. נִדְלְדְּלוּ קוֹרוֹת הַבַּיִת, וְיָרְדוּ לַאֲוִיר הַבַּיִת - אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים, סוֹתֵר וּבוֹנֶה; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ, יָכוֹל בַּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: 'אֲנִי אֶשְׂכֹּר לְךָ מָקוֹם כְּדֵי שֶׁתָּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאַתַּקֵּן הַתִּקְרָה' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶטְרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי שֶׁתִּתַּקֵּן אַתָּה אֶת בֵּיתְךָ'.

ז. הִתְנוּ בֵּינֵיהֶן עַל דָּבָר זֶה, אִם נִשְׁאַר בְּגֹבַהּ הַבַּיִת כְּדֵי שִׁיּוּקַם אָדָם חֲבִילָה בֵּינוֹנִית עַל רֹאשׁוֹ וְיִכָּנֵס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנֶּעֱקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִכָּנֵס בָּהּ עַד שֶׁיָּכוּף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמְתַקֵּן וּבוֹנֶה. וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַכֵּב, שֶׁהֲרֵי הִתְנוּ בֵּינֵיהֶן תְּחִלָּה.

ח. בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בָּנוּי בְּעֲבִי הָהָר, וְגִגַּת אַחֵר עַל גַּבָּיו, וְנִפְחֲתוּ שְׁמֵי [תקרת] בֵּית הַבַּד בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - הֲרֵי בַּעַל הַגִּגָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בַּדּוֹ כִּפִּין [תקרה], וִיתַקֵּן הָעֶלְיוֹן קַרְקַע גִּגָּתוֹ, וְיִזְרַע כָּל גִּגָּתוֹ.

ט. שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, וְהַיָּרָק בֵּינְתַּיִם בְּגֹבַהּ עֲבִי הָאָרֶץ שֶׁבֵּינֵיהֶן - כָּל שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לִכְפֹּשׁ אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעִקָּרוֹ, הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ, וּבְלִבַד שֶׁלֹּא יֵאָנֵס עַצְמוֹ; וְהַשְּׁאָר שֶׁל תַּחְתּוֹן. הָיָה מַגִּיעַ לְנוֹפוֹ, וְאֵינוֹ מַגִּיעַ לְעִקָּרוֹ - לֹא יִטֹּל הָעֶלְיוֹן; וְאִם נָטַל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאִילָן הָעוֹמֵד עַל הַמָּצָר - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֶה לְתוֹךְ שָׂדֶה אֶחָד מֵהֶן, הֲרֵי שְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין בְּפֵרוֹתָיו.

י. שָׁטַף נָהָר זֵיתָיו, וּשְׁתָלָם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הַלָּה: 'זֵיתַי אֲנִי נוֹטֵל' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם יִשּׁוּב הָאָרֶץ; אֶלָּא יַעֲמִדוּ בִּמְקוֹמָן. וְאִם עֲקָרָן הַנָּהָר בְּגוּשֵׁיהֶן כְּשֶׁשְּׁתָלָן - יַחְלְקוּ הַפֵּרוֹת בַּעַל הַשָּׂדֶה עִם בַּעַל הַזֵּיתִים, כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים; וּלְאַחַר שָׁלֹשׁ, הַכֹּל לְבַעַל הַשָּׂדֶה. וְאִם לֹא נֶעֱקְרוּ בְּגוּשֵׁיהֶן, הַכֹּל לְבַעַל הַקַּרְקַע מִיָּד.

יא. כֵּיוָצֵא בּוֹ הַמּוֹכֵר זֵיתָיו לְעֵצִים - אִם פָּסַק עִמּוֹ לָקֵץ מִיָּד - כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיַּעֲשׂוּ, הֲרֵי הֵן לְבַעַל הַקַּרְקַע; וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיָּקֵץ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה - כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיאוּ, לְבַעַל הָעֵצִים. מָכַר סְתָם - אִם עָשׂוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לִסְאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה, הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים; עָשׂוּ רְבִיעִית לִסְאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה, הֲרֵי אֵלּוּ יַחֲלְקוּ.

פֶּרֶק ה

א. חָצֵר הַשֻּׁתָּפִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ בֵּית שַׁעַר [ביתן לשומר] וְדֶלֶת, וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֶחָצֵר צְרִיכָה לָהֶן צֹרֶךְ גָּדוֹל, אוֹ דְּבָרִים שֶׁנָּהֲגוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָן. אֲבָל שְׁאָר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן צִיּוּר וְכִיּוּר [סוג של ציור] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינוֹ כּוֹפֵהוּ. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מֵעַצְמוֹ - אִם גִּלָּה הַשֵּׁנִי דַּעְתּוֹ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בְּמַה שֶׁעָשָׂה חֲבֵרוֹ, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, וְנוֹתֵן חֶלְקוֹ בַּהוֹצָאָה.

ב. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת - בְּנֵי חָצֵר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶן דֶּלֶת וְנֶגֶר [בריח] וּמַנְעוּל, אֲבָל בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ; וְאִם הָיָה שָׁרוּי עִמָּהֶן בְּאוֹתָהּ חָצֵר, מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

ג. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בֶּחָצֵר שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֵמָה אוֹ רַחַיִם, אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תַּרְנְגוֹלִין - חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְכֵן שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בְּחַצְרוֹתֵיהֶן, בְּכֻלָּן הַשֻּׁתָּפִין מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה - חוּץ מִן הַכְּבִיסָה, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִתְבַּזּוֹת עַל גַּב הַנָּהָר.

ד. אֶחָד חָצֵר הַשֻּׁתָּפִין, וְאֶחָד מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ - כָּל בְּנֵי הַמָּבוֹי מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי, אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי הַמְּדִינָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמְּבוֹאוֹת.

ה. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בֶּחָצֵר שֶׁהֶעֱמִיד בְּהֵמָה אוֹ רַחַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בֶּחָצֵר, וְלֹא מִחָה בּוֹ שֻׁתָּפוֹ - הֲרֵי זֶה מְעַכֵּב עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה. וְאִם הֶעֱמִיד בִּפְנֵי בְּהֵמָה זוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֶחְזִיק; שֶׁהַשֻּׁתָּפִין מַקְפִּידִין עַל הַמְּחִיצָה; וְהוֹאִיל וְהִנִּיחוֹ, מָחַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחָצֵר הַשֻּׁתָּפִין. אֲבָל בְּחָצֵר חֲבֵרוֹ - אֲפִלּוּ הֶעֱמִיד בְּהֶמְתּוֹ וְעָשָׂה לָהּ מְחִיצָה, לֹא הֶחְזִיק; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין זוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַעֲמִיד תַּנּוּר וְכִירַיִם וּמְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - שֶׁאִם תֹּאמַר הֶחְזִיק, אֵין לְךָ אָדָם שֶׁמַּשְׁאִיל מָקוֹם לַחֲבֵרוֹ.

ו. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁבִּקֵּשׁ לִפְתֹּחַ לוֹ חַלּוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לֶחָצֵר - חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ מִמֶּנּוּ; וְאִם פָּתַח, יִסְתֹּם. וְכֵן לֹא יִפְתְּחוּ הַשֻּׁתָּפִין בַּחֲצֵרָן פֶּתַח בַּיִת כְּנֶגֶד פֶּתַח בַּיִת, אוֹ חַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן; אֲבָל פּוֹתֵחַ אָדָם לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרֵינִי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁרוֹאִין אוֹתְךָ'.

ז. אַף עַל פִּי כֵן, לֹא יִפְתַּח אָדָם חָנוּת כְּנֶגֶד פֶּתַח חָצֵר חֲבֵרוֹ, שֶׁזֶּה הֶזֵּק קָבוּעַ תָּמִיד; שֶׁהֲרֵי בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים עוֹבְרִין וְשָׁבִין, וְזֶה יוֹשֵׁב בַּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם וּמַבִּיט בְּפֶתַח חֲבֵרוֹ.

ח. אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין בֶּחָצֵר שֶׁלָּקַח בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת, אֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּתְחוֹ לַחָצֵר הַשֻּׁתָּפִין שֶׁלּוֹ. אֲפִלּוּ בָּנָה עֲלִיָּה עַל גַּג בֵּיתוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ פֶּתַח לְתוֹךְ הֶחָצֵר, לְפִי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ; שֶׁהֲרֵי הָיָה לָזֶה שָׁכֵן אֶחָד, וְנַעֲשׂוּ לוֹ שְׁכֵנִים הַרְבֵּה. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא פֶּתַח הָעֲלִיָּה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ; וְאִם רָצָה לַחְלֹק חַדְרוֹ לִשְׁנַיִם, חוֹלֵק.

ט. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁאֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין שֶׁהֵבִיא אֶצְלוֹ לְבֵיתוֹ אַנְשֵׁי בַּיִת אַחֵר - יֵשׁ לַחֲבֵרוֹ לְעַכֵּב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמַּשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לְבַעַל בַּיִת אֶחָד, וְהֵבִיא עִמּוֹ קְרוֹבָיו וּמְיֻדָּעָיו לִשְׁכֹּן עִמּוֹ כְּאֶחָד בְּבַיִת זֶה - הֲרֵי הַמַּשְׁכִּיר מְעַכֵּב עָלָיו.

י. הָיָה פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשֻּׁתָּפִין קָטָן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְחִיבוֹ, שֶׁהֲרֵי שֻׁתָּפוֹ אוֹמֵר לוֹ: 'בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי יָכוֹל

מתוך מהדורת חזק

לְהַסְתֵּר מִמְּךָ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישִׁי, וְאֵינִי יָכוֹל לְהִסָּתֵר בְּפָתַח גָּדוֹל'. וְאִם הָיָה הַפֶּתַח גָּדוֹל - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם; שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'בְּפֶתַח אֶחָד אֲנִי יָכוֹל לְהִסָּתֵר, בִּשְׁנַיִם אֵינִי יָכוֹל'.

יא. אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח קָטָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְרָצָה לְהַרְחִיבוֹ, אוֹ הָיָה רָחָב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם - אֵין חֲבֵרוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מְעַכֵּב עָלָיו; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְעַכֵּב עָלָיו.

יב. כּוֹפִין בְּנֵי מָבוֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶם לֶחִי וְקוֹרָה לַמָּבוֹי.

יג. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח בַּמָּבוֹי - אֵין בְּנֵי מָבוֹי כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דֶּלֶת לַמָּבוֹי; שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: 'רְצוֹנִי שֶׁאֶכָּנֵס בַּחֲבִילָתִי עַד פִּתְחִי'. וּמָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִקְּשׁוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהַעֲמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת - בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶן, שֶׁפְּעָמִים דּוֹחֲקִין הָרַבִּים וְנִכְנָסִין בּוֹ.

יד. מִי שֶׁבִּקֵּשׁ לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח בְּמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ - בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ; וְאִם הָיָה מָבוֹי מְפֻלָּשׁ, פּוֹתֵחַ כָּל פֶּתַח שֶׁיִּרְצֶה לְכַתְּחִלָּה.

טו. הָיָה לוֹ פֶּתַח סָתוּם בְּמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ, הֲרֵי זֶה פּוֹתְחוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה; וְאִם פָּרַץ אֶת פַּצִּימָיו [מסגרת הפתח], בְּנֵי הַמָּבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו. וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁבִּקֵּשׁ לִסְתֹּם פִּתְחוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ לְמָבוֹי אַחֵר - בְּנֵי הַמָּבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו; שֶׁמָּא יָבוֹא לָהֶן מַס, וּמִתְמַעֵט מֵחֶלְקָן מִן הַמַּס הַקָּצוּב עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי. לְפִיכָךְ, מָקוֹם שֶׁאֵין הַמַּס קָצוּב עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי, הֲרֵי זֶה סוֹתֵם פִּתְחוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה.

טז. חָמֵשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ - כֻּלָּן מִשְׁתַּמְּשׁוֹת עִם הַחִיצוֹנָה, וְהַחִיצוֹנָה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַחִיצוֹנָה, וְאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַשְּׁאָר. נִמְצֵאת הַפְּנִימִית מִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם כֻּלָּן, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת לְעַצְמָהּ. לְפִיכָךְ, אִם בָּנָה בַּעַל הַשְּׁנִיָּה אִצְטַבָּא [ספסל] כְּנֶגֶד פִּתְחוֹ, וּסְתָמוֹ - אֵין הַחִיצוֹנָה יְכוֹלָה לְעַכֵּב עָלָיו. אֲבָל כָּל הַפְּנִימִיּוֹת מְעַכְּבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה לָהֶן הַדֶּרֶךְ, שֶׁהֲרֵי מַקִּיפִין בָּאִצְטַבָּא. וְכֵן בַּעַל הַשְּׁנִיָּה שֶׁפָּתַח לַחֲצֵרוֹ פֶּתַח שֵׁנִי בֵּינוֹ וּבֵין הַחִיצוֹנָה - אֵין הַחִיצוֹנָה מְעַכֶּבֶת עָלָיו, שֶׁאֵין לָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא מִפִּתְחָהּ וְלַחוּץ; אֲבָל אִם פָּתַח פֶּתַח הַשֵּׁנִי בֵּינוֹ וּבֵין הַשְּׁלִישִׁית - הַפְּנִימִיּוֹת מְעַכְּבוֹת עָלָיו, שֶׁאֵין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּבוֹי אֶלָּא מִפֶּתַח חֲצֵרוֹ הָרִאשׁוֹן וְלַחוּץ. וְכֵן הַדִּין בְּכֻלָּן.

פֶּרֶק ו

א. כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת חוֹמָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לָעִיר, וְלִבְנוֹת לָהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְלִקְנוֹת לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּדֵי שֶׁיִּקְרָא בָּהֶן כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה לִקְרוֹת מִן הַצִּבּוּר.

ב. מִי שֶׁלָּקַח עִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לִקַּח לוֹ דֶּרֶךְ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, מִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכוֹפִין בְּנֵי בִּקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶן חָרִיץ [תעלה] וּבֶן חָרִיץ [תעלה קטנה].

ג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת, בְּנֵי הָעִיר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַחְפֹּר עִמָּהֶן בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת וְאַמַּת הַמַּיִם; אֲבָל בְּשֹׁאָר כָּל הַדְּבָרִים, אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שָׁרוּי עִמָּהֶן בְּאוֹתָהּ הָעִיר, מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

ד. כְּשֶׁהֵן גּוֹבִין מֵאַנְשֵׁי הָעִיר לִבְנוֹת הַחוֹמָה, גּוֹבִין לְפִי קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוֹמָה; כָּל הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה, נוֹתֵן יָתֵר.

ה. וְכָל הַדָּר בָּעִיר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ שֶׁקָּנָה בָּהּ בֵּית דִּירָה - נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין לְתִקּוּן הַחוֹמָה וְהַדְּלָתוֹת וּשְׂכַר הַפָּרָשִׁין הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים הַשּׁוֹמְרִין אֶת הָעִיר.

ו. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין לִשְׁמִירַת הָעִיר - לוֹקְחִין מִכָּל אַנְשֵׁי הָעִיר, וַאֲפִלּוּ מִן הַיְתוֹמִים, חוּץ מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, לְפִי שֶׁאֵין הַחֲכָמִים צְרִיכִין שְׁמִירָה - הַתּוֹרָה שׁוֹמַרְתָּן. אֲבָל לְתִקּוּן הַדְּרָכִים וְהָרְחוֹבוֹת, אֲפִלּוּ מִן הַחֲכָמִים. וְאִם כָּל הָעָם יוֹצְאִין וּמִתַּקְּנִין בְּעַצְמָן - לֹא יֵצְאוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים עִמָּהֶן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהִזְדַּלְזֵל בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ.

ז. הָיוּ חוֹפְרִין נָהָר לְהָבִיא בּוֹ מַיִם לַמְּדִינָה - גּוֹבִין אַף מִן הַיְתוֹמִים, שֶׁזּוֹ זְכוּת לָהֶם כְּדֵי שֶׁיַּשְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוֹתֵיהֶם וְכַרְמֵיהֶם; לְפִיכָךְ, אִם אֵרַע לָהֶם דָּבָר וְלֹא בָאוּ הַמַּיִם, הוֹאִיל וְלֹא נֶהֱנוּ מֵהֶם הַיְתוֹמִים, מַחֲזִירִין לָהֶם כָּל מַה שֶּׁנִּלְקַח מֵהֶם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. כּוֹפִין בְּנֵי מָבוֹי זֶה אֶת זֶה שֶׁלֹּא לְהוֹשִׁיב בֵּינֵיהֶם לֹא חַיָּט, וְלֹא בַּרְסִי [מעבד עורות], וְלֹא אֶחָד מִבַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת. הָיָה שָׁם בַּמָּבוֹי אֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי אֻמָּן, וְלֹא מִחוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה שָׁם מֶרְחָץ אוֹ חֲנוּת אוֹ רַחַיִם, וּבָא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה מֶרְחָץ אַחֶרֶת כְּנֶגְדּוֹ אוֹ טְחוֹן [טחנת קמח] אַחֶרֶת - אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ מִפָּנָיו וְלוֹמַר לוֹ: 'אַתָּה פּוֹסֵק חַיַּי'. וַאֲפִלּוּ הָיָה מִבְּנֵי מָבוֹי אַחֵר - אֵינָן יְכוֹלִין לְמָנְעוֹ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אוֹתָהּ אֻמָּנוּת. אֲבָל גֵּר מִמְּדִינָה אַחֶרֶת שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת חֲנוּת בְּצַד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה, אוֹ מֶרְחָץ בְּצַד מֶרְחָץ שֶׁל זֶה - יֵשׁ לָהֶן לְמָנְעוֹ. וְאִם הָיָה נוֹתֵן עִמָּהֶן מִנַּת הַמֶּלֶךְ, אֵינוֹ יָכוֹל לְמָנְעוֹ.

ט. רוֹכְלִין הַמַּחְזִירִין בָּעֲיָרוֹת, אֵין בְּנֵי הָעֲיָרוֹת יְכוֹלִין לְעַכְּבָן, שֶׁתַּקָּנַת עֲזָרָא הִיא שֶׁיִּהְיוּ מַחֲזִירִין, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אֵין קוֹבְעִין מָקוֹם וְיוֹשְׁבִין בּוֹ, אֶלָּא מִדַּעַת בְּנֵי הָעִיר; וְאִם תַּלְמִיד חֲכָמִים הוּא, קוֹבֵעַ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה.

י. הַסּוֹחֲרִים שֶׁמְּבִיאִין סְחוֹרָתָן לִמְכֹּר בְּתוֹךְ הָעֲיָרוֹת, בְּנֵי הָעִיר מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם. וְאִם מָכְרוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק בִּלְבַד, אֵין מוֹנְעִין אוֹתָן; וְהוּא שֶׁיִּמְכְּרוּ בַּשּׁוּק. אֲבָל לֹא יְחַזְּרוּ עַל הַפְּתָחִים, אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק. וְאִם יֵשׁ לָהֶן מַלְוֶה בָּעִיר - מוֹכְרִין כְּדֵי פַּרְנָסָתָם, אֲפִלּוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק, עַד שֶׁיִּפְרְעוּ חוֹבָן, וְיֵלְכוּ לָהֶן.

יא. אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת רוֹפֵא [מוהל], אֻמָּן [מקיז דם], אוֹ גַּרְדִּי [אורג בגדים], אוֹ מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל גּוֹיִים - בְּנֵי מָבוֹי מְעַכְּבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבֶּה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין. וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת בַּחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין - לֹא יַשְׂכִּירֶנּוּ לֹא לְרוֹפֵא, וְלֹא לְאֻמָּן, וְלֹא לְגַרְדִּי,

מתוך מהדורת חזק

וְלֹא לְסוֹפֵר יְהוּדִי שֶׁכּוֹתֵב הַשְּׁטָרוֹת, וְלֹא לְמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל גּוֹיִם.

יב. חֲנוּת שֶׁבְּחָצֵר, יְכוֹלִין הַשְּׁכֵנִים לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: 'אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצְאִין', אֶלָּא עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בַּחֲנוּתוֹ וּמוֹכֵר בַּשּׁוּק. אֲבָל אֵינָן יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: 'אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַפַּטִּישׁ אוֹ מִקּוֹל הָרֵחַיִם', שֶׁהֲרֵי הֶחְזִיק לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין הַשַּׁתְּפִין יְכוֹלִין לִמְחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ: 'אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לִישֹׁן מִקּוֹל הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן'.

יג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין; וְאֵינוֹ מַכְנִיס בְּהֶמְתּוֹ וּמַשְׁקֶה מִבּוֹרוֹ, אֶלָּא מְמַלֵּא וּמַשְׁקֶה מִבַּחוּץ. וּשְׁנֵיהֶן עוֹשִׂין פּוֹתַחַת [מנעול] עַל הַבּוֹר; בַּעַל הַבּוֹר - כְּדֵי לִשְׁמֹר אֶת מֵימָיו, וּבַעַל חָצֵר - מִשּׁוּם חֲשַׁד אִשְׁתּוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְשָׁם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ.

יד. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּנָּה לִפְנִים מִגִּנָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִין. וְאֵין מַכְנִיס לְתוֹכָהּ תַּגָּרִים, וְלֹא יִכָּנֵס מִתּוֹכָהּ לְשָׁדֶה אַחֶרֶת. וְהַחִיצוֹן זוֹרֵעַ אֶת הַדֶּרֶךְ. הֶחְזִירוּ הַדֶּרֶךְ מִן הַצַּד מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי זֶה נִכְנָס בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה, וְיוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה; וּמַכְנִיס לְתוֹכָהּ תַּגָּרִים, וְלֹא יִכָּנֵס מִתּוֹכָהּ לְשָׁדֶה אַחֶרֶת. וְכָל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לְעַכֵּב עַל חֲבֵרוֹ בִּזְרִיעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנָּתְנוּ מִן הַצַּד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ל' מרחשון – ו' כסלו ה'תשע"ד

יום ראשון ל' מרחשון ה'תשע"ד

הִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה

פֶּרֶק ו

א. הַמַּיִם שֶׁנּוֹתְנִין עָלָיו אֵפֶר הַפָּרָה - אֵין מְמַלְּאִין אוֹתוֹ אֶלָּא בִּכְלִי, וּמִן הַמַּעְיָנוֹת הַנּוֹבְעוֹת [- זורמות] אוֹ הַנְּהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין מֵהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי". וּנְתִינַת אֵפֶר הַפָּרָה עַל הַמַּיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשׁ'; וְהַמַּיִם הָאֵלּוּ שֶׁנִּתַּן עֲלֵיהֶם הָאֵפֶר, הֵן הַנִּקְרָאִין 'מֵי חַטָּאת' וּ'מַיִם מְקֻדָּשִׁין', וְהֵן שֶׁקָּרָא הַכָּתוּב 'מֵי נִדָּה'.

ב. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְמַלֹּאת אֶת הַמַּיִם, חוּץ מֵחֶרֶשׂ שׁוֹטֶה וְקָטָן; וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לְקַדֵּשׁ, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. וְאֵין מְמַלְּאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בִּכְלִי, וְאֵין מַזִּין אֶלָּא מִכְּלִי. וְהַמִּלּוּי וְהַקִּדּוּשׁ כְּשֵׁרִין בַּלַּיְלָה, אֲבָל אֵין מַזִּין וְאֵין מַטְבִּילִין אֶלָּא בַּיּוֹם; וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְהַזָּיָה וְלִטְבִילָה.

ג. בְּכָל הַכֵּלִים מְמַלְּאִין וּמַזִּין וּמְקַדְּשִׁין - אֲפִלּוּ בִּכְלֵי גְּלָלִים, וּכְלֵי אֲבָנִים, וּכְלֵי אֲדָמָה, וּבִסְפִינָה; וְאֶחָד כְּלֵי חֶרֶשׂ, וְאֶחָד כָּל הַכֵּלִים. אֲבָל אֵין מְמַלְּאִין וְלֹא מְקַדְּשִׁין וְלֹא מַזִּין בְּדָפְנוֹת הַכֵּלִים [שנשברו], וְלֹא בְּשׁוּלֵי [תחתית] הַמַּחַץ [כלי גדול], וְלֹא בִּמְגוּפַּת [- פקק] הֶחָבִית, וְלֹא בְּחָפְנָיו [- כפות ידיו], וְלֹא בְּבִיצַת הַתַּרְנְגֹלֶת, וְלֹא בְּשִׁקֶּת [- שקע מים] שֶׁבְּסֶלַע; אֲבָל בֵּיצַת הַיּוֹצְרִים [חומר גלמי של חרס] כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּלֵי אֲדָמָה.

ד. שׁוּלֵי [- תחתיות] כְּלֵי עֵץ, וּכְלֵי זְכוּכִית, וּכְלֵי עֵצֶם - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן, עַד שֶׁיָּשׁוּף אוֹתָם וִיתַקֵּן אוֹתָם וְיַעֲשֶׂה אוֹתָם כֵּלִים בִּפְנֵי עַצְמָם; וְכֵן מְגוּפָּה שֶׁהִתְקִינָהּ לִהְיוֹת כְּלִי, מְקַדְּשִׁין בָּהּ. וּבֵיצַת הַנַּעֲמִית [בת יענה], כְּשֵׁרָה לְקַדֵּשׁ בָּהּ; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה לְמַלֵּא בָהּ וּלְהַזּוֹת מִמֶּנָּה.

ה. כְּלִי שֶׁחִבְּרוּ בָּאָרֶץ אוֹ בְּסֶלַע, אֲפִלּוּ חִבְּרוּ בְּסִיד - מְקַדְּשִׁין בּוֹ וּמַזִּין מִמֶּנּוּ. עָשָׂה עֲטָרָה שֶׁל טִיט סָבִיב לַכְּלִי, וְהַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי צָפִין עַד שֶׁהָלְכוּ לָעֲטָרָה - אִם נִטְּלָה הָעֲטָרָה עִם הַכְּלִי - הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּשֵׁרִים, שֶׁהֲרֵי הֵן בִּכְלֵי אֲדָמָה; וְאִם לָאו - הֲרֵי הֵן כְּמִי שֶׁהִקִּיף עֲטָרָה שֶׁל טִיט בְּסֶלַע אוֹ עַל הָאָרֶץ וּמִלֵּא אוֹתָהּ מַיִם, שֶׁהֵן פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בִּכְלִי.

ו. כְּלִי חֶרֶשׂ שֶׁנִּקַּב בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה [- מים נכנסים בו], אֵין מְמַלְּאִין וּמְקַדְּשִׁין בּוֹ; אֲבָל אִם נִקַּב בְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה [חור קטן יותר], מְקַדְּשִׁין בּוֹ.

ז. כְּלִי שֶׁנִּקַּב מִלְּמַטָּה, וּסְתָמוֹ בִּסְמַרְטוּטִין - פָּסוּל; שֶׁהַמַּיִם שֶׁבּוֹ אֵינָן עַל גְּבוּל הַכְּלִי [עצמו], אֶלָּא עַל הַפְּקָק [הסתימה]. הָיָה נָקוּב מִן הַצַּד, וּפְקָקוֹ - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר לְמַלֹּאת וּלְקַדֵּשׁ וּלְהַזּוֹת מִמֶּנּוּ.

ח. הַזּוֹלֵף [- שואב] מַיִם מִן הַמַּעְיָן בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו וּבַחֲרָשִׂים [- שברים], וְנָתַן לְתוֹךְ הֶחָבִית - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאוּ בִּכְלִי. נָתַן אֶת הֶחָבִית בַּמַּיִם, וְדָחַק אֶת הַמַּיִם בְּיָדָיו אוֹ בְּרַגְלָיו אוֹ בַּעֲלֵי יְרָקוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ לֶחָבִית - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. וְכֵן אִם שִׁקְּעוֹ בַּמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיִּגְּבְּרוּ הַמַּיִם וְיַעֲלוּ וְיִשָּׁפְכוּ לֶחָבִית - פְּסוּלִין. וְאִם עָשָׂה כֵּן בַּעֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי אֱגוֹז, הֲרֵי הַמַּיִם כְּשֵׁרִים. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה - אִם סִיַּע בּוֹ הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיִּתְמַלֵּא הַכְּלִי, פְּסוּלִין; וְאִם סִיַּע בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּשֵׁרִים.

ט. הַמַּכְנִיס אֶת [מי] הַמַּעְיָן לְתוֹךְ הַגַּת אוֹ לְתוֹךְ הַגֶּבֶא [גומא], וְחָזַר וּמִלֵּא בִּכְלֵי מֵאוֹתוֹ הַגֶּבֶא אוֹ הַגַּת - פְּסוּלִין;

שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לְקִיחַת הַמַּיִם מִן הַמַּעְיָן בִּכְלִי, בַּתְּחִלָּה.

י. הַיָּם הַגָּדוֹל - כְּמִקְוֶה, וְאֵינוֹ כְּמַעְיָן; לְפִיכָךְ, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ לַקִּדּוּשׁ [מי חטאת]. וְכָל הַנְּהָרוֹת - פְּסוּלִין לְקַדֵּשׁ מֵהֶן מֵי חַטָּאת. וּשְׁאָר הַיַּמִּים - כְּמַעְיָן.

יא. וְהַמַּיִם הַנִּגְרָרִין [עוברים] מִשְּׁאָר הַיַּמִּים [וניקוו בשפת הים], וְהֵם הַנִּקְרָאִין 'זוֹחֲלִין' - פְּסוּלִין; וְהַזּוֹחֲלִין מִן הַמַּעְיָן - הֲרֵי הֵן כְּמַעְיָן, וּכְשֵׁרִים.

יב. מַיִם הַמֻּכָּזִין [- מזיקים] וְהַמְכַזְּבִין, פְּסוּלִין. וְאֵלּוּ הֵם הַמֻּכָּזִין - הַמְּלוּחִין אוֹ הַפּוֹשְׁרִין. וְהַמְכַזְּבִין - הֵן הַמַּעְיָנוֹת שֶׁפְּעָמִים מְקִירִין [- זורמים], וּפְעָמִים חֲרֵבִין וִיבֵשִׁין; אֲפִלּוּ הָיוּ חֲרֵבִין פַּעַם לְשֶׁבַע שָׁנִים, פְּסוּלִין. אֲבָל אִם הָיוּ חֲרֵבִין בִּשְׁנֵי בַּצֹּרֶת, אוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת יָתֵר מִשֶּׁבַע שָׁנִים, אוֹ שֶׁהָיוּ מֵימֵיהֶן פְּעָמִים מְרֻבִּין וּפְעָמִים מוּעָטִין וְאֵינָם חֲרֵבִין - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים. וּמַעְיָן שֶׁיָּצָא כַּתְּחִלָּה [- חדש] - כָּשֵׁר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִבְדֹּק שֶׁמָּא יְכַזֵּב.

יג. מֵי בְּצִים [- מעורבים בטיט], וּמֵי הַיַּרְדֵּן, וּמֵי הַיַּרְמוּךְ [שם נהר] - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מֵי תַעֲרֹבֶת [של מים פסולין]. וְאֵלּוּ הֵן מֵי הַתַּעֲרֹבֶת - מַיִם הַכְּשֵׁרִים לְקִדּוּשׁ שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמַיִם פְּסוּלִין, אֵין מְמַלְּאִין מִתַּעֲרֹבֶת שְׁנֵיהֶם; אֲבָל מַיִם כְּשֵׁרִים, כְּגוֹן מֵימֵי שְׁתֵּי מַעְיָנוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ, וְנִמְשְׁכוּ [- זרמו יחד] - מְמַלְּאִין מִהֶן.

יד. הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ שִׁנּוּיִין מֵחֲמַת עַצְמָן [צבעם או טעמם] - כְּשֵׁרִין.

טו. בְּאֵר שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ חַרְסִית אוֹ אֲדָמָה, וְנַעֲשׂוּ מֵימֶיהָ עֲכוּרִין [- מלוכלכים] - מְמַלֵּא מִמֶּנָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין; נָפַל לְתוֹכָהּ שֶׁטֶף שֶׁל מֵימֵי גְשָׁמִים - יַמְתִּין עַד שֶׁתֵּצַל [יהיו צלולים].

טז. אַמַּת [- תעלת] הַמַּיִם הַבָּאָה מֵרָחוֹק - הוֹאִיל וּתְחִלָּתָהּ מִן הַמַּעְיָן, כְּשֵׁרָה לְמַלֵּאת מִמֶּנָּה; וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁמְרֶנָּה שֶׁלֹּא יַפְסִיקֶנָּה אָדָם [במחיצה], וְנִמְצָא מְמַלֵּא מִן הַמַּיִם שֶׁפָּסְקוּ תְּחִלָּתָן [- מקורן] מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהֵן פְּסוּלִין.

יום שני א' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ז

א. הַמְּלָאכָה - פּוֹסֶלֶת בַּמַּיִם קֹדֶם שֶׁיִּתְקַדְּשׁוּ [בנתינת אפר עליהם], וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בַּהַזָּיָה; וּדְבָרִים אֵלּוּ, דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן [ממשה רבינו]. כֵּיצַד? הַמְמַלֵּא מַיִם לְקִדּוּשׁ [מי חטאת], וְנִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה אַחֶרֶת בִּשְׁעַת הַמִּלּוּי, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכַת הַמַּיִם שֶׁמִּלֵּא, אוֹ בְּעֵת שֶׁמְּעָרֶה [- מוזג] אוֹתָם מִכְּלִי לְכְלִי - פְּסָלָן; לְעוֹלָם הַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת בַּמַּיִם, עַד שֶׁיָּטִיל לָהֶם אֶת הָאֵפֶר. הֵטִיל אֶת הָאֵפֶר, וְנִתְקַדְּשׁוּ וְנַעֲשׂוּ מֵי נִדָּה - אֵין הַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶן, אֶלָּא מוֹלִיךְ הַמַּיִם הַמְּקֻדָּשִׁים, אוֹ מְעָרֶה אוֹתָן מִכְּלִי לְכְלִי, וְהוּא עוֹסֵק בִּמְלָאכָה אַחֶרֶת, וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם; וְכֵן מַזֶּה מֵהֶן בְּיָדוֹ אַחַת, וְהוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה בַּיָּד הָאַחֶרֶת.

ב. הַשָּׁכָר - פּוֹסֵל בַּקִּדּוּשׁ וּבַהַזָּיָה, וְאֵינוֹ פּוֹסֵל בַּמִּלּוּי. כֵּיצַד? הַנּוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְקַדֵּשׁ מֵי חַטָּאת, אוֹ לְהַזּוֹת מֵהֶן - הֲרֵי אוֹתָן הַמַּיִם כְּמֵי הַמְּעָרָה, וְהָאֵפֶר כְּאֵפֶר מִקְלֶה [שריפה], שֶׁאֵינוֹ כְּלוּם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שָׂכָר לְמַלֹּאת הַמַּיִם אוֹ לְהוֹלִיכָן. וּמְקַדְּשִׁין אוֹתָן בְּחִנָּם, וּמַזֶּה מֵהֶן הַמַּזֶּה בְּחִנָּם. הָיָה הַמְקַדֵּשׁ אוֹ הַמַּזֶּה זָקֵן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו, וּבָא הַטָּמֵא וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לַהֲלֹךְ עִמּוֹ לְמָקוֹם רָחוֹק לְקַדֵּשׁ אוֹ לְהַזּוֹת - הֲרֵי זֶה מַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁבָּטַל מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבִּטְּלוֹ מִמֶּנָּה. וְכֵן אִם הָיָה כֹּהֵן, וְהָיָה מִתְעַמֵּא בְּטֻמְאָה הַמּוֹנַעַת אוֹתוֹ מִלֶּאֱכֹל תְּרוּמָתוֹ בְּעֵת שֶׁיֵּלֵךְ עִמּוֹ לְהַזּוֹת אוֹ לְקַדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֶהוּ וְסָכוֹ [בשמן]; וְאִם בִּטְּלוֹ מִמְּלָאכָה - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה; שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֵינָן שָׂכָר שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר בַּקִּדּוּשׁ אוֹ בַּהַזָּיָה - שֶׁהֲרֵי לֹא הִרְוִיחַ כְּלוּם, וְלֹא נָטַל אֶלָּא כְּנֶגֶד מַה שֶּׁהִפְסִיד.

ג. הַמְמַלֵּא בְּאַחַת יָדוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיָדוֹ הָאַחֶרֶת, אוֹ הַמְמַלֵּא לוֹ וּלְאַחֵר, אוֹ שֶׁמִּלֵּא לִשְׁנַיִם כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין; שֶׁהַמִּלּוּי מְלָאכָה, וְנִמְצָא כָּל מִלּוּי מִשְּׁנֵיהֶם, כְּאִלּוּ עָשָׂה עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת; וּכְבָר הוֹדַעְנוּ שֶׁהַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת בַּמִּלּוּי, בֵּין שֶׁמִּלֵּא לְעַצְמוֹ בֵּין שֶׁמִּלֵּא לַאֲחֵרִים.

ד. הַמְמַלֵּא לַאֲחֵרִים, אֲפִלּוּ מִלֵּא אֶלֶף חָבִיּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ לְאֶלֶף בְּנֵי אָדָם - כֻּלָּן כְּשֵׁרִים; וְכָל אֶחָד מֵהֶן נוֹטֵל הַמַּיִם שֶׁלּוֹ, וּמְקַדְּשָׁן. מִלֵּא לְעַצְמוֹ חָבִית אַחַר חָבִית - אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיּוֹת לִכְלִי אֶחָד, וּלְהַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶן אֶת הָאֵפֶר, וּמְקַדְּשָׁן כֻּלָּן קִדּוּשׁ אֶחָד - כֻּלָּן כְּשֵׁרִים, שֶׁהַכֹּל מִלּוּי אֶחָד הוּא. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְקַדֵּשׁ כָּל חָבִית וְחָבִית בִּפְנֵי עַצְמָהּ - כֻּלָּן פְּסוּלִין, חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה; שֶׁהָרִאשׁוֹנָה נִפְסֶלֶת בַּמְּלָאכָה שֶׁעָשָׂה קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ, וְהוּא מִלּוּי הַשְּׁנִיָּה; וְכֵן הַשְּׁנִיָּה נִפְסֶלֶת בְּמִלּוּי הַשְּׁלִישִׁית, וְאֵין כָּשֵׁר אֶלָּא אַחֲרוֹנָה.

ה. חֲמִשָּׁה שֶׁמִּלְּאוּ חָמֵשׁ חָבִיּוֹת לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין, שֶׁיִּשְׁלִיךְ הָאֵפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְנִמְלְכוּ לְעָרְבָן וּלְקַדְּשָׁן כֻּלָּן קִדּוּשׁ אֶחָד, אוֹ שֶׁמִּלְּאוּן לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, וְנִמְלְכוּ לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - כֻּלָּן כְּשֵׁרִין; שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְעַסֵּק הַמְמַלֵּא בְּמִלּוּי אַחֵר. אֲבָל הַיָּחִיד שֶׁמִּלֵּא חָמֵשׁ חָבִיּוֹת לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְנִמְלַךְ לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא אַחֲרוֹן; מִלְּאָן לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, וְנִמְלַךְ לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא זוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם אָמַר לְאַחֵר: 'קַדֵּשׁ לְךָ אֶת אֵלּוּ' - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא זוֹ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה מֵהֶן בַּתְּחִלָּה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'קַדֵּשׁ לִי אֶת אֵלּוּ' - הֲרֵי כֻּלָּן כְּשֵׁרִין, שֶׁהֲרֵי לְקִדּוּשׁ אֶחָד מִלְּאָן; וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְלַךְ לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין - הֲרֵי לֹא קִדֵּשׁ הוּא, אֶלָּא אַחֵר קִדֵּשׁ לוֹ.

ו. הִרוֹצֶה לְמַלֹּאת מַיִם לְקַדְּשָׁן, וּמַיִם אֲחֵרִים לִצְרָכָיו - מְמַלֵּא אֶת שֶׁל צְרָכָיו תְּחִלָּה, וְקוֹשְׁרָן וְטוֹעֲנָן לַאֲחוֹרָיו; וְאַחַר כָּךְ מְמַלֵּא אֶת שֶׁל חַטָּאת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה אַחַר הַמִּלּוּי, וְנוֹתְנָן לְפָנָיו, וְהוֹלֵךְ.

ז. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעַצְמוֹ, וְהִגְבִּיהוּ

זֶה עַל זֶה [- אחד בעזרת השני], וְנָטַל זֶה לָזֶה קוֹץ מִיָּדוֹ
אוֹ מִגּוּפוֹ בִּשְׁעַת מִלּוּי - אִם מִלְּאוּ שְׁנֵיהֶם לְקִדּוּשׁ אֶחָד,
הַמַּיִם כְּשֵׁרִים; וְאִם מִלְּאוּ לְקַדֵּשׁ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ - זֶה
שֶׁהִגְבִּיהַּ אוֹ הוֹצִיא אֶת הַקּוֹץ, פָּסַל מֵימָיו.

ח. הַשּׁוֹאֵל חֶבֶל לְמַלֹּאת בּוֹ, וּמִלֵּא, וְנָטַל הַחֶבֶל בְּיָדוֹ
וּמֵימָיו עַל כְּתֵפוֹ, וּפָגַע בַּבְּעָלִים בְּדַרְכּוֹ, וְנָתַן לָהֶם אֶת
הַחֶבֶל כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ - כְּשֵׁרִין; וְאִם יָצָא [סטה] מִן הַדֶּרֶךְ
כְּדֵי לְהוֹלִיךְ הַחֶבֶל לַבְּעָלִים - פָּסַל אֶת הַמַּיִם.

ט. מִי שֶׁהָיָה מְמַלֵּא, וּמַשְׁלִיךְ הַחֶבֶל שֶׁמִּלֵּא בּוֹ עַל הָאָרֶץ,
וְאַחַר שֶׁמִּלֵּא חָזַר וְקִבֵּץ [- כרר] הַחֶבֶל עַל יָדוֹ - פָּסַל
הַמַּיִם; וְאִם הָיָה דּוֹלֶה וּמְקַבֵּץ לְתוֹךְ יָדוֹ, דּוֹלֶה וּמְקַבֵּץ
[באותה שעה] - הַמַּיִם כְּשֵׁרִים.

י. הַמְמַלֵּא וְנוֹתֵן לְחָבִית עַד שֶׁיְּמַלֵּא אוֹתָהּ מַיִם, וְהִצְנִיעַ
אֶת הֶחָבִית שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מְמַלֵּא, אוֹ שֶׁכְּפָפָהּ
עַל פִּיהָ עַל מְנָת לְנַגְּבָהּ לְמַלֹּאת בָּהּ - כָּשֵׁר, שֶׁזֶּה מִצֹּרֶךְ
הַמִּלּוּי הוּא. אֲבָל אִם הִצְנִיעָהּ אוֹ נִגְּבָהּ כְּדֵי לְהוֹלִיךְ בָּהּ
אֶת [מי] הַקִּדּוּשׁ - פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי עָשָׂה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ לְצֹרֶךְ
הַמִּלּוּי. וְכֵן הַמְמַלֵּא וְנָתַן לְשֹׁקֶת [שקע בסלע], וּפִנָּה
חָרָשִׁים [- שברים] מִן הַשֹּׁקֶת בִּשְׁעַת מִלּוּי - אִם בִּשְׁבִיל
שֶׁתַּחְזִיק מַיִם רַבִּים - כְּשֵׁרִים, שֶׁהֲרֵי זֶה צֹרֶךְ הַמִּלּוּי. וְאִם
בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִהְיוּ חָרָשִׁים מְעַכְּבִין אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא זוֹלֵף
[- מוציא] אֶת הַמַּיִם שֶׁמִּלֵּא בַּשֹּׁקֶת - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

יא. הַמְמַלֵּא דְּלִי לִשְׁתּוֹת, וְנִמְלַךְ וְחִשֵּׁב עָלָיו לְמֵי חַטָּאת
- אִם עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַדְּלִי לַמַּיִם חִשֵּׁב - מְעֻרֶה [שופר],
וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב [- לייבשו]; וְאִם מִשֶּׁהִגִּיעַ הַדְּלִי לַמַּיִם
חִשֵּׁב - מְעֻרֶה, וְצָרִיךְ לְנַגֵּב, וְאַחַר כָּךְ יְמַלֵּא בּוֹ לְחַטָּאת.
שִׁלְשֵׁל הַדְּלִי, וְנִפְסַק הַחֶבֶל מִיָּדוֹ - אִם עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַדְּלִי
לַמַּיִם חִשֵּׁב עָלָיו - מְעֻרֶה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב. נִמְלַךְ וְהוּא
עוֹדֵהוּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְחִשֵּׁב עָלָיו לְמֵי חַטָּאת - מְעֻרֶה, וְאֵינוֹ
צָרִיךְ לְנַגֵּב. מַיִם שֶׁמִּלְּאָן לְמֵי חַטָּאת, וְאַחַר שֶׁנִּתְמַלְּאוּ
חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לִשְׁתּוֹתָן - כְּשֶׁיַּטֶּה אֶת הַכְּלִי לִשְׁתּוֹת - פָּסַל
הַמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁתָה מֵהֶן כְּלוּם.

יום שלישי ב' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ח

א. מִי שֶׁהָיוּ מֵימָיו [המיועדים למי חטאת] עַל כְּתֵפוֹ, וְעָמַד
וְהוֹרָה הוֹרָיָה [הלכה] לַאֲחֵרִים, אוֹ שֶׁדָּן דִּין, אוֹ שֶׁחָלְצָה
יְבָמָה בִּפְנֵיו, אוֹ מֵאֲנָה [יתומה קטנה שהשיאוה], אוֹ
שֶׁהֵרְאָה לַאֲחֵרִים אֶת הַדֶּרֶךְ, אוֹ שֶׁהָרַג נָחָשׁ אוֹ עַקְרָב, אוֹ
נָטַל אֲכָלִין מִן הַשּׁוּק לְהַצְנִיעָן [- לאכסנם] - הֲרֵי הַמַּיִם
פְּסוּלִין; שֶׁהֲרֵי נִתְעַסֵּק בְּדָבָר אַחֵר קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הָאֵפֶר עַל
הַמַּיִם. אֲבָל אִם נָטַל הָאֲכָלִין לְאָכְלָן וַאֲכָלָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ,
אוֹ שֶׁהָרַג נָחָשׁ אוֹ עַקְרָב הַמְעַכְּבִין אוֹתוֹ [מליכן] - הֲרֵי
הַמַּיִם כְּשֵׁרִים, שֶׁזֶּה מִצֹּרֶךְ הוֹלֶכֶת הַמַּיִם. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר
שֶׁהוּא מִשּׁוּם מְלָאכָה שֶׁעָשָׂהוּ קֹדֶם מַתַּן הָאֵפֶר - בֵּין עָמַד
בֵּין שֶׁלֹּא עָמַד, פָּסַל. וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה - אִם
עָמַד, פָּסַל; וְאִם לֹא עָמַד, כְּשֵׁרִים. הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמַּיִם [- עם
המים], וּפָרַץ [פילס דרכו] בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ מָקוֹם שֶׁיֵּלֵךְ בּוֹ - אַף
עַל פִּי שֶׁפָּרַץ עַל מְנָת לִגְדּוֹר, כְּשֵׁרִים; וְאִם גָּדַר קֹדֶם
שֶׁיִּתֵּן הָאֵפֶר, פְּסוּלִין. וְכֵן אִם קָצַץ פֵּרוֹת לֶאֱכֹל - אַף עַל
פִּי שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַקְצוֹת [- לקצוץ] אֶת הַשְּׁאָר, כְּשֵׁרִין; וְאִם
הִקְצָה קֹדֶם מַתַּן הָאֵפֶר, פָּסַל.

ב. הָיָה אוֹכֵל בִּשְׁעַת הוֹלֶכֶת הַמַּיִם, וְהוֹתִיר, וְזָרַק מַה
שֶּׁהוֹתִיר לְתַחַת הַתְּאֵנָה אוֹ לַתַּחַת הַמַּקְצֶה [- מחצלת] - אִם
נִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ הַפֵּרוֹת - הֲרֵי הַמַּיִם פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי עָשָׂה
מְלָאכָה. וְאִם זָרַק לְפִי שֶׁאֵין לוֹ צֹרֶךְ בָּהֶן, הֲרֵי הַמַּיִם
כְּשֵׁרִין. הַמְמַלֵּא מַיִם לְקַדְּשָׁן, וּמְסָרָן לְאַחֵר לְשָׁמְרָן, וְעָשׂוּ
הַבְּעָלִים מְלָאכָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמַּיִם, שֶׁהֲרֵי מְסָרָן לְשׁוֹמֵר.
וְאִם עָשָׂה הַשּׁוֹמֵר מְלָאכָה - פְּסָלָן, שֶׁהֲרֵי הֵם בִּרְשׁוּתוֹ,
וְהוּא נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים. הָיוּ שְׁנַיִם שׁוֹמְרִין אֶת הַמַּיִם,
וְעָשָׂה אֶחָד מֵהֶם מְלָאכָה - הַמַּיִם כְּשֵׁרִים, שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁנִי
מְשַׁמֵּר; חָזַר הָרִאשׁוֹן לִשְׁמֹר, וְעָמַד הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה מְלָאכָה -
הַמַּיִם כְּשֵׁרִין; עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל הַשּׁוֹמְרִין מְלָאכָה כְּאַחַת.

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּאַחַת יָדוֹ, וְעָשָׂה מְלָאכָה בַּשְּׁנִיָּה - אִם לְעַצְמוֹ
קִדֵּשׁ, פָּסַל; שֶׁהֲרֵי עָשָׂה מְלָאכָה קֹדֶם מַתַּן אֵפֶר בַּמַּיִם. וְאִם
לַחֲבֵרוֹ קִדֵּשׁ, הַמַּיִם כְּשֵׁרִים; שֶׁאֵין זֶה פּוֹסֵל מֵימָיו שֶׁל
חֲבֵרוֹ בַּמְּלָאכָה שֶׁעָשָׂה, שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת בַּקִּדּוּשׁ
אֶלָּא בַּמַּיִם - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָעוֹשֶׂה הַבְּעָלִים אוֹ הַשּׁוֹמֵר.

ד. הַמְקַדֵּשׁ לְעַצְמוֹ וּלְאַחֵר כְּאַחַת - שֶׁלּוֹ פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי
נִפְסְלוּ הַמַּיִם שֶׁל עַצְמוֹ בָּעֵסֶק שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּקִדּוּשׁ חֲבֵרוֹ; אֲבָל
אִם קִדֵּשׁ לִשְׁנַיִם כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִין, שֶׁאֵין מְלַאכְתּוֹ
פּוֹסֶלֶת מֵי אֲחֵרִים.

ה. הַמְמַלֵּא לְעַצְמוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת [לשתי חביות] -
בְּקִדּוּשׁ אֶחָד, פָּסוּל; בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין, כָּשֵׁר. קִדֵּשׁ לְעַצְמוֹ
בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - בְּקִדּוּשׁ אֶחָד, כָּשֵׁר; בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין,
פְּסוּלִין. מִלֵּא וְקִדֵּשׁ בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - לְעַצְמוֹ, שְׁנֵיהֶם
פְּסוּלִין. מִלֵּא לְאַחֵר בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת - בְּקִדּוּשׁ אֶחָד,
כָּשֵׁר; בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין, פָּסוּל. קִדֵּשׁ לְאַחֵר בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת
- בֵּין בְּקִדּוּשׁ אֶחָד בֵּין בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים; מִלֵּא
וְקִדֵּשׁ בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּאַחַת לְאַחֵר - הַמִּלּוּי פָּסוּל, וְהַקִּדּוּשׁ
כָּשֵׁר. זֶה הַכְּלָל: כָּל מִלּוּי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ מְלָאכָה - בֵּין שֶׁמִּלֵּא
לְעַצְמוֹ בֵּין שֶׁמִּלֵּא לְאַחֵר, פָּסוּל. וְכָל מַיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ
כְּהִלְכָתָן, וְעָשָׂה עִמָּהֶן מְלָאכָה קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן אֶת הָאֵפֶר - אִם
הָיוּ הַמַּיִם שֶׁלּוֹ, הֲרֵי הֵן פְּסוּלִין; וְאִם הָיוּ שֶׁל אַחֵר, כְּשֵׁרִין.
וְכָל דָּבָר שֶׁבִּידוֹ, וְעָשָׂה מְלָאכָה - בֵּין שֶׁיֵּשׁ שָׁם שׁוֹמֵר
שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה, בֵּין שֶׁאֵין שָׁם שׁוֹמֵר - פָּסַל. וְדָבָר
שֶׁאֵינוֹ בְּיָדוֹ, וְעָשָׂה מְלָאכָה - אִם יֵשׁ שָׁם שׁוֹמֵר, לֹא פָּסַל;
וְאִם אֵין שָׁם שׁוֹמֵר, פָּסַל.

ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'קַדֵּשׁ לִי וַאֲקַדֵּשׁ לְךָ', וְקִדְּשׁוּ זֶה לָזֶה -
הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וְהַשֵּׁנִי פָּסוּל, שֶׁהֲרֵי קִדֵּשׁ בְּשָׁכָר. אָמַר לוֹ:
'מַלֵּא לִי וַאֲמַלֵּא לְךָ', וּמִלְּאוּ זֶה לָזֶה - הָרִאשׁוֹן פָּסוּל;
הוֹאִיל וְכַוָּנָתוֹ שֶׁיְּמַלֵּא לוֹ חֲבֵרוֹ חֵלֶף [תמורת] מִלּוּי זֶה, הֲרֵי
זֶה כִּמְמַלֵּא לוֹ וּלְאַחֵר, שֶׁהֵם פְּסוּלִין. וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר, שֶׁהַמִּלּוּי

בְּשָׂכָר מֵתָר, וַהֲרֵי לֹא עָשָׂה מְלָאכָה אַחַר שֶׁמִּלֵּא, וְאֵין בְּכַוָּנָתוֹ מִלּוּי אַחֵר.

ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'קַדֵּשׁ לִי [תן האפר במים] וַאֲמַלֵּא לְךָ' [מים מהמעיין] - שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִים; שֶׁהַמְּלָאכָה אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת הַקִּדּוּשׁ, וְהַמִּלּוּי בְּשָׂכָר מֻתָּר. 'מַלֵּא לִי וַאֲקַדֵּשׁ לְךָ' - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין; זֶה שֶׁמִּלֵּא בַּתְּחִלָּה פָּסוּל - שֶׁהֲרֵי הוּא כִּמְמַלֵּא וּמְקַדֵּשׁ כְּאַחַת, וּפָסַל הַמַּיִם בִּמְלָאכָה; וְזֶה שֶׁקִּדֵּשׁ בָּאַחֲרוֹנָה פָּסוּל - שֶׁהֲרֵי קִדֵּשׁ בְּשָׂכָר, וּכְאִלּוּ הֶחְזִיר חוֹב שֶׁעָלָיו.

ח. הַהוֹלֵךְ לְקַדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל אֶת הַמַּפְתֵּחַ, וּפוֹתֵחַ לְהוֹצִיא הָאֵפֶר; וְנוֹטֵל קַרְדֹּם, אִם צָרִךְ לַחְפֹּר בּוֹ אֵפֶר הַפָּרָה; וְנוֹטֵל סֻלָּם וּמוֹלִיךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְהָבִיא הָאֵפֶר, וְכָשֵׁר. וְאִם מִשֶּׁנָּטַל אֶת הָאֵפֶר לְקַדֵּשׁ בּוֹ, כִּסָּה הַכְּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ הָאֵפֶר, אוֹ שֶׁהֵגִיף [- סגר] אֶת הַדֶּלֶת, אוֹ שֶׁזָּקַף [- העמיד] אֶת הַכְּלִי בָּאָרֶץ, קֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִיךְ הָאֵפֶר לַמַּיִם - פָּסַל הַמַּיִם; אֲבָל הָאֵפֶר כָּשֵׁר לְקַדֵּשׁ בּוֹ מַיִם אֲחֵרִים. זָקַף אֶת הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הָאֵפֶר בְּיָדוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּזֵּר - כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר; שֶׁהֲרֵי אִם הִנִּיחוֹ בָּאָרֶץ, פָּסַל; וְאִם כִּסָּהוּ, פָּסַל. נָטַל אֶת הָאֵפֶר, וְרָאָה שֶׁהוּא מְרֻבֶּה, וְהֶחְזִיר מִמֶּנּוּ - כָּשֵׁר; נָתַן הָאֵפֶר עַל הַמַּיִם, וְרָאָה שֶׁהוּא מְרֻבֶּה, וְנָטַל מִמֶּנּוּ לְקַדֵּשׁ מַיִם אֲחֵרִים - כָּשֵׁר. קְרָסֵם עֲלֵי זַיִת לַחְתּוֹת בּוֹ הָאֵפֶר - אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחֲזִיק אֵפֶר הַרְבֵּה, פָּסַל; וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁיִּכָּנֵס הָאֵפֶר בַּכְּלִי, כָּשֵׁר.

יום רביעי ג' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק ט

א. כֵּיצַד מְקַדְּשִׁין אֶת הַמַּיִם בְּאֵפֶר הַפָּרָה? נוֹתֵן אֶת הַמַּיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ לְשֵׁם מֵי חַטָּאת בִּכְלִי, וְנוֹתֵן אֵפֶר עַל פְּנֵי הַמַּיִם כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא חָבִית גְּדוֹלָה מְלֵאָה מַיִם, וּמְעָרֵב הַכֹּל. וְאִם נָתַן הָאֵפֶר תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן עָלָיו הַמַּיִם - פָּסַל. וּמַה הוּא זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים"? כְּדֵי לְעָרֵב אֶת הָאֵפֶר בַּמַּיִם.

ב. הַמְקַדֵּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן [למעשיו], וְיִתֵּן הָאֵפֶר בְּיָדוֹ עַל הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקְחוּ לַטָּמֵא" - עַד שֶׁיִּהְיֶה מִתְכַּוֵּן לְקִדּוּשׁ, וּלְמִלּוּי, וּלְהַזָּיָה. אֲבָל אִם נָפַל הָאֵפֶר מִן הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הָאֵפֶר לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ שֶׁנָּטַל הָאֵפֶר בְּיָדוֹ וּדְחָפוֹ חֲבֵרוֹ אוֹ הָרוּחַ וְנָפַל הָאֵפֶר מִיָּדוֹ עַל הַמַּיִם, אוֹ שֶׁנָּפַל הָאֵפֶר מִיָּדוֹ עַל צַד הַכְּלִי אוֹ עַל יָדוֹ וְאַחַר כָּךְ נָפַל לַמַּיִם - הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

ג. קִדֵּשׁ פָּחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָה בִּכְלִי זֶה, וּפָחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָה בִּכְלִי אַחֵר - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הָיָה הָאֵפֶר צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְכָנַס מִמֶּנּוּ מְלֹמַעְלָה, וְקִדֵּשׁ בּוֹ מַיִם אֲחֵרִים - הֲרֵי אֵלּוּ מְקֻדָּשִׁין. וְכָל שֶׁנָּגַע בַּמַּיִם, אֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְּבוֹ; וְאֲפִלּוּ נָשְׁבָה הָרוּחַ וְנָתְנָה אֶת הָאֵפֶר עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - אֵינוֹ מְנֻגָּבוֹ וּמְקֻדָּשׁ בּוֹ.

ד. כְּלִי קָטָן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ כְּלִי גָּדוֹל, וְהֵם מְלֵאִין מַיִם, וְהַמַּיִם מְעֹרָבִין - כֵּינָן שֶׁנָּתַן הָאֵפֶר בַּמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי הַגָּדוֹל, נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי הַקָּטָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה פִּיו צַר בְּיוֹתֵר, וְלֹא נִכְנַס לוֹ אֵפֶר; שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם כֻּלָּן מְעֹרָבִין.

ה. הָיָה סְפוֹג בְּתוֹךְ הַמַּיִם בְּעֵת שֶׁנָּתַן הָאֵפֶר - הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁבַּסְּפוֹג פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בִּכְלִי. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? זוֹלֵף [- שואב] אֶת כָּל הַמַּיִם עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַסְּפוֹג, וְלֹא יִגַּע בַּסְּפוֹג. וְאִם נָגַע בַּסְּפוֹג - אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גַּבָּיו כָּל שֶׁהֵן - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם שֶׁבַּסְּפוֹג יוֹצְאִין [ע"י נגיעה בו] וּמִתְעָרְבִין בַּמַּיִם הַכְּשֵׁרִין. נָפַל סְפוֹג לְתוֹךְ הַמַּיִם הַמְקֻדָּשִׁין - נוֹטְלוֹ וְסוֹחֲטוֹ חוּץ לַכְּלִי, וְהַמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי כְּשֵׁרִין.

ו. שְׁתֵּי שְׁקָתוֹת [משקעים] שֶׁבְּאֶבֶן אַחַת, שֶׁנָּתַן אֶת הָאֵפֶר לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אֵין הַמַּיִם שֶׁבַּשְּׁנִיָּה מְקֻדָּשִׁין; וְאִם הָיוּ נְקוּבוֹת [ומחוברות] זוֹ לָזוֹ [בשיעור של -] כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, אוֹ שֶׁהָיוּ הַמַּיִם צָפִין עַל גַּבֵּיהֶן אֲפִלּוּ כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם, וְנָתַן אֵפֶר לְאַחַת מֵהֶן - הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁבַּשְּׁנִיָּה מְקֻדָּשִׁין.

ז. שְׁתֵּי אֲבָנִים שֶׁהִקִּיפָן [- חיברם] זוֹ לָזוֹ, וְעָשָׂה אוֹתָן שֹׁקֶת, וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת [שברי קערות], וְכֵן שֹׁקֶת שֶׁנֶּחְלְקָה, וְנָתַן אֵפֶר בְּחֵלֶק אֶחָד מֵהֶן - הַמַּיִם שֶׁבֵּינֵיהֶן אֵינָן מְקֻדָּשִׁין; וְאִם חִבְּרָן בְּסִיד אוֹ בִּגְבָסִים [- גבס], וְהֵן יְכוֹלוֹת לְהִנָּטֵל כְּאַחַת - הַמַּיִם שֶׁבֵּינֵיהֶם מְקֻדָּשִׁין.

ח. מַיִם מְקֻדָּשִׁין שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶם מַיִם אַחֵר כָּל שֶׁהוּא, וַאֲפִלּוּ מַיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ לְקִדּוּשׁ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין; וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָם טַל, הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. נָפַל לְתוֹכָן מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, יְעָרֶה [- ישפוך] הַכֹּל; וְצָרִיךְ לְנַגֵּב הַכְּלִי, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁין אֲחֵרִים. נָפַל לְתוֹכָן דְּיוֹ, קָמוֹס, וְקַלְקַנְתּוֹס [סוגי דיו], וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם - יְעָרֶה; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב - שֶׁאִם יִשָּׁאֵר שָׁם דָּבָר הָרוֹשֵׁם, הֲרֵי הוּא נִרְאֶה.

ט. הַמַּטְבִּיל כְּלִי לְחַטָּאת בְּמַיִם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְקַדֵּשׁ - צָרִיךְ לְנַגֵּב, וְאַחַר כָּךְ יְקַדֵּשׁ בּוֹ; הִטְבִּילוֹ בְּמַיִם הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב. וְאִם הִטְבִּילוֹ לֶאֱסֹף בּוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁין - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, צָרִיךְ לְנַגֵּב.

י. קְרוּיָה [- קליפת דלעת] שֶׁהִטְבִּילוּהָ בְּמַיִם הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ, מְקַדֶּשִׁין בָּהּ; אֲבָל אֵין אוֹסְפִין לְתוֹכָהּ מֵי חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם שֶׁהֻטְבְּלָה בָּהֶן נִבְלָעִין בְּתוֹכָהּ, וְיוֹצְאִין וּמִתְעָרְבִין בְּמֵי חַטָּאת, וּפוֹסְלִין אוֹתָן. נִטְמָאת, וְהִטְבִּילוּהָ - אֵין מְקַדֶּשִׁין בָּהּ; שֶׁהַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין הַנִּבְלָעִין בְּגוּפָהּ, יֵצְאוּ וְיִתְעָרְבוּ בַּמַּיִם שֶׁמְּקַדֶּשִׁין אוֹתָן בְּתוֹכָהּ.

יא. מַיִם מְקֻדָּשִׁין שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים וְנִתְבַּקְּעוּ [השקצים], אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן [של מים] - פְּסוּלִין; אֲפִלּוּ הָיוּ יְבֵשִׁים בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הַנְּמָלָה וְהַדִּירָה וְהַכִּנָּה שֶׁבַּתְּבוּאָה. נָפַל לְתוֹכָהּ חִפּוּשִׁית - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְבַּקְּעָה וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן, הֲרֵי הַמַּיִם פְּסוּלִין; מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּשְׁפוֹפֶרֶת, וְהַמַּיִם נִכְנָסִין בְּתוֹכָהּ וְיוֹצְאִין מִתּוֹכָהּ עִם הַלֵּחָה שֶׁבָּהּ.

יב. מַיִם מְקֻדָּשִׁין שֶׁשָּׁתָת מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, פְּסוּלִין. וְכֵן

כָּל הָעוֹפוֹת, פְּסוּלִין; חוּץ מִן הַיּוֹנָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצֶצֶת, וְאֵין רִיר יוֹצֵא מִפִּיהָ וּמִתְעָרֵב בַּמַּיִם. וְכֵן כָּל הַשְּׁרָצִים שֶׁשָּׁתוּ, אֵינָן פּוֹסְלִין; חוּץ מִן הַחֻלְדָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְלַקֶּקֶת בִּלְשׁוֹנָהּ, וְנִמְצֵאת הַלֵּחָה יוֹצְאָה מִפִּיהָ בַּמַּיִם.

יג. מֵי חַטָּאת שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן מִחֲמַת עַצְמָן, כְּשֵׁרִין; נִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן מֵחֲמַת עָשָׁן, פְּסוּלִין. הִגְלִידוּ [נעשו קרח], וְחָזְרוּ וְנִמּוֹחוּ - כְּשֵׁרִים, אֲפִלּוּ נִמּוֹחוּ בַּחַמָּה; אֲבָל אִם הוּמְחוּ בָּאוּר, פְּסוּלִין.

יד. אֵפֶר חַטָּאת שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאָיו מֵחֲמַת עַצְמוֹ, אוֹ מֵחֲמַת עָשָׁן - כָּשֵׁר; נִשְׁתַּנָּה מֵחֲמַת אָבָק, אוֹ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ סִיד אוֹ גִּבְסִים, אוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ אֵפֶר מִקְלֶה [- שריפה], כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

טו. הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹתָן - לֹא פְּסָלָן, עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה מֵהֶן; וְאִם שָׁפַךְ מִן הַכֵּלִי לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ, וְלֹא נָגְעָה שְׁפָתוֹ בַּמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִי - לֹא פָּסַל.

טז. כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁין שֶׁהִנִּיחוֹ מְגֻלֶּה, וּבָא וּמְצָאוֹ מְכֻסֶּה - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין; שֶׁמָּא אָדָם שֶׁאֵינוֹ טָהוֹר לְחַטָּאת נָגַע בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי אָדָם כִּסָּהוּ בְּוַדַּאי. הִנִּיחוֹ מְכֻסֶּה, וּבָא וּמְצָאוֹ מְגֻלֶּה - אִם יְכוֹלָה הַחֻלְדָּה לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁיָּרַד לוֹ טַל בַּלַּיְלָה - פְּסוּלִין. וְאִם לָאו - כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁתֵּי סְפֵקוֹת: סָפֵק אָדָם גִּלָּהוּ, אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה אוֹ רֶמֶשׂ; וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר אָדָם גִּלָּהוּ, שֶׁמָּא טָהוֹר לְחַטָּאת הָיָה אוֹ אֵינוֹ טָהוֹר.

יז. הַמּוֹסֵר מַיִם מְקֻדָּשִׁין, אוֹ מַיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ לְקִדּוּשׁ, לְטָמֵא לְשָׁמְרָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

יח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִין אֶת הַמַּיִם, וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן - כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי; טָהַר וְחָזַר לִשְׁמֹר, וְנִטְמָא הַשֵּׁנִי - כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, הַמַּיִם פְּסוּלִין.

יום חמישי ד' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק י

א. הַמְמַלֵּא מַיִם לְקִדּוּשׁ [מי חטאת] - אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הוּא עַצְמוֹ הַמְקַדֵּשׁ וְהַמַּזֶּה, אֶלָּא מְקַדֵּשׁ אֶחָד וּמַזֶּה אַחֵר. וְכֵן מְמַלֵּא אָדָם בִּכְלִי, וּמְעָרֶה מִכְּלִי לִכְלִי, וּמְקַדֵּשׁ בִּכְלִי אַחֵר; וּמְעָרֶה הַמַּיִם הַמְקֻדָּשִׁין מִכְּלִי לִכְלִי, וּמַזֶּה מִכְּלִי אַחֵר.

ב. מְמַלֵּא אָדָם מַיִם, וּמַנִּיחָן אֲצֻלּוֹ בְּלֹא קִדּוּשׁ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה, וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וּמוֹלִיכָן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמֵעִיר לְעִיר, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן אֵפֶר וּמְקַדְּשָׁן בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְכֵן הַמַּיִם הַמְקֻדָּשִׁין [שניתן בהם האפר], מַנִּיחָן אָדָם אֲצֻלּוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וּמַזֶּה מֵהֶן בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ, עַד שֶׁיִּתַּמּוּ; וּמוֹלִיכָן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמֵעִיר לְעִיר. וּמְשַׁמֵּר אָדָם אֵפֶר הַפָּרָה אֲצֻלּוֹ, וּמוֹלִיכוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמֵעִיר לְעִיר. פַּעַם אַחַת, הוֹלִיכוּ כְּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ מֵי חַטָּאת בִּסְפִינָה בַּיַּרְדֵּן, וְנִמְצָא כַּדַּיִת מִן הַמֵּת בְּקַרְקַע הַסְּפִינָה, וְנִטְמְאוּ הַמַּיִם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גָּזְרוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, שֶׁאֵין מַעֲבִירִין מֵי חַטָּאת וְלֹא אֵפֶר חַטָּאת בְּנָהָר וּבִסְפִינָה; וְלֹא יִשְׁטֵם עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא יַעֲמֹד בְּצַד הַנָּהָר מִכָּאן וְיִזְרְקֵם לַצַּד הַשֵּׁנִי. אֲבָל עוֹבֵר הוּא אָדָם בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, וּבְיָדוֹ אֵפֶר פָּרָה אוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁין. וְכֵן אָדָם וְכֵלִים הָרִיקָנִין שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְחַטָּאת, וּמַיִם שֶׁנִּתְמַלְּאוּ לְחַטָּאת וַעֲדַיִן לֹא נִתְקַדְּשׁוּ - מַעֲבִירִין אוֹתָן בְּנָהָר וּבִסְפִינָה.

ג. וְכֵן מַעֲבִירִין מַיִם מְקֻדָּשִׁין בִּסְפִינָה בַּיָּם הַגָּדוֹל, וְשָׁטִין בָּהֶן עַל פְּנֵי הַמַּיִם; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל הַמַּיִם הַמְקֻדָּשִׁין וְעַל הָאֵפֶר, בַּנָּהָר [ולא בים].

ד. הַמּוֹלִיךְ מַיִם לְקַדְּשָׁן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מַיִם שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ - לֹא יַפְשִׁיל הַכְּלִי לַאֲחוֹרָיו, אֶלָּא לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה" - בִּזְמַן שֶׁהֵם שְׁמוּרִין, הֵן מֵי נִדָּה; וְאִם לָאו, פְּסוּלִין. הֲרֵי שֶׁמִּלֵּא שְׁתֵּי חָבִיּוֹת - נוֹתֵן לְפָנָיו אַחַת, וְאַחַת לַאֲחוֹרָיו, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר [אחרת].

ה. מֵי חַטָּאת שֶׁשָּׁקְלָן בְּמִשְׁקָל - אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ [מהם], פְּסוּלִין; וְאִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, כְּשֵׁרִין. אֲבָל אִם שָׁקַל דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּמֵי חַטָּאת - הוֹאִיל וַעֲשָׂיָן מִשְׁקֹלֶת, פְּסָלָן; שֶׁאֵין זוֹ מִשְׁמֶרֶת. כָּל אֵלּוּ הַטְּהוֹרִין שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹ שֶׁמְּקַדְּשִׁין אוֹ שֶׁמַּזִּין, וְכֵן כָּל הַכֵּלִים שֶׁמְּמַלְּאִין וּמְקַדְּשִׁין בָּהֶן וְשֶׁמַּזִּין מֵהֶן - אִם הָיוּ טְבוּלֵי יוֹם [- טמאים שטבלו היום] - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶעֱרִיב שִׁמְשָׁן, הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים; שֶׁכָּל מַעֲשֶׂה הַפָּרָה וְהַמִּלּוּי וְהַקִּדּוּשׁ וְהַהַזָּיָה כָּשֵׁר בִּטְבוּלֵי יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וּמִפְּנֵי הַצְּדוּקִין מְטַמְּאִין אֶת כָּל כְּלֵי שֶׁטֶף [- המיטהרים במקווה], וּמַטְבִּילִין אוֹתָן, וְאַחַר כָּךְ מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן בְּמֵי חַטָּאת.

ו. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְהַזּוֹת - חוּץ מֵאִשָּׁה, וְטֻמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְתִינוֹק שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת; אֲבָל קָטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת, כָּשֵׁר לְהַזּוֹת. וְהֶעָרֵל [- שאינו מהול] כָּשֵׁר לְהַזּוֹת, שֶׁאֵין הֶעָרֵל טָמֵא. קָטָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁהִזָּה, וְהָאִשָּׁה מְסַעֲדַתּוּ [- מסייעתו], כְּגוֹן שֶׁאָחֲזָה לוֹ הַמַּיִם בְּיָדָהּ - הַזָּיָתוֹ כְּשֵׁרָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תֹּאחַז בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת הַזָּיָה; וְאִם אָחֲזָה, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה.

ז. הַמַּזֶּה צָרִיךְ לְהִתְכַּוֵּן, וּלְהַזּוֹת עַל הַטָּמֵא לְטַהֲרוֹ; וְאִם הִזָּה שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. אֲבָל זֶה שֶׁמַּזִּין עָלָיו - אֵינוֹ צָרִיךְ כַּוָּנָה, אֶלָּא מַזִּין עַל הָאָדָם לְדַעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. הַמִּתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת לְפָנָיו, וְהִזָּה לְאַחֲרָיו, לְאַחֲרָיו, וְהִזָּה לְפָנָיו - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה; נִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת לְפָנָיו, וְהִזָּה לִצְדָדִין שֶׁל פָּנָיו - הַזָּיָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ח. הַמַּזֶּה אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה [במי הפרה] לְכָל הַזָּיָה, אֶלָּא טוֹבֵל אֶת הָאֵזוֹב, וּמַזֶּה הַזָּיָה אַחַר הַזָּיָה עַד שֶׁיְּגַמְּרוּ הַמַּיִם [מהאזוב]. וּמַזֶּה הַזָּיָה אַחַת עַל כַּמָּה בְּנֵי אָדָם אוֹ כַּמָּה כֵּלִים כְּאֶחָד - אֲפִלּוּ מֵאָה; כָּל שֶׁנָּגַע בּוֹ מִן הַמַּיִם כָּל שֶׁהוּא - טָהַר; וְהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן הַמַּזֶּה לְהַזּוֹת עָלָיו. טָבַל אֶת הָאֵזוֹב, וְנִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה אוֹ עַל הָאָדָם, וְהִזָּה מֵאוֹתָהּ הַטְּבִילָה עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה - אִם נִשְׁאַר מַיִם בָּאֵזוֹב, אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר

וּלְהַטְבִּיל, אֶלָּא מַזֶּה מִן הַשְּׁאָר עַל הָאָדָם, אוֹ עַל הַכֵּלִים הַטְּמֵאִים; שֶׁהֲרֵי תְּחִלַּת טְבִילָתוֹ כְּשֵׁרָה הָיְתָה. אֲבָל אִם טָבַל אֶת הָאֵזוֹב לְהַזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזָּה עַל הָאָדָם, אוֹ עַל הַכְּלִי הַטָּמֵא - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה; עַד שֶׁיַּחֲזֹר וְיִטְבֹּל הָאֵזוֹב פַּעַם שְׁנִיָּה, וְיִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל הָאָדָם אוֹ עַל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה.

ט. הִטְבִּיל אֶת הָאֵזוֹב, וְנִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה - הַמַּיִם הַמְנַטְּפִים, כְּשֵׁרִין; לְפִיכָךְ, אִם נָטְפוּ בַּכְּלִי, וְחָזַר וְהִטְבִּיל בָּהֶן אֶת הָאֵזוֹב בְּכַוָּנָה לְהַזּוֹת עַל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה - הַזָּיָתוֹ כְּשֵׁרָה.

י. מֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְמַעֲטוּ - טוֹבֵל אֲפִלּוּ רָאשֵׁי גִבְעוֹלִין [של האזוב], וּמַזֶּה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְסַפֵּג [- יקנח מדפני הכלי]. צְלוֹחִית שֶׁפִּיהָ צַר - טוֹבֵל וּמַעֲלֶה כְּדַרְכּוֹ, וּמַזֶּה; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁמָּא יִגַּע בְּצִדֵּי הַכְּלִי בְּפַעַם שְׁנִיָּה.

יום שישי ה' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק יא

א. כֵּיצַד מְטַהֲרִין טְמֵא מֵת בְּמֵי נִדָּה? לוֹקֵחַ אָדָם טָהוֹר שְׁלֹשָׁה קְלָחִין [- בדים] שֶׁל אֵזוֹב, וְאוֹגְדָן אֲגֻדָּה אַחַת, וּבְכָל בַּד וָבַד - גִּבְעוֹל אֶחָד. וְטוֹבֵל רָאשֵׁי גִבְעוֹלִין בְּמֵי נִדָּה שֶׁבַּכְּלִי, וּמִתְכַּוֵּן וּמַזֶּה עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכֵּלִים, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, אַחַר שֶׁתֵּגֵץ הַחַמָּה; וְאִם הִזָּה מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כָּשֵׁר. וְאַחַר שֶׁיִּזֶּה עָלָיו בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, טוֹבֵל בַּיּוֹם; וּמַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ, וַהֲרֵי הוּא טָהוֹר לָעֶרֶב. טָבַל אֶת הָאֵזוֹב בַּלַּיְלָה, וְהִזָּה בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁטָּבַל אֶת הָאֵזוֹב בַּיּוֹם, וְהִזָּה בַּלַּיְלָה - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. וְהַמַּיִם מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מֵי חַטָּאת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, עַד שֶׁתְּהֶיֶה טְבִילַת הָאֵזוֹב בַּמַּיִם וְהַזָּיָתוֹ מִמְּנוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַחַר שֶׁתֵּגֵץ הַחַמָּה; וְאִם עָבַר וְעָשָׂה מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כָּשֵׁר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ב. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת, וְשָׁהָה כַּמָּה יָמִים בְּלֹא הַזָּיָה - כְּשֶׁיָּבוֹא לְהַזּוֹת, מוֹנֶה בְּפָנֵינוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים; וּמַזִּין עָלָיו בַּשְּׁלִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי, וְטוֹבֵל בַּשְּׁבִיעִי וּמַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעַם הָאָרֶץ שֶׁבָּא לְהַזּוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ אָמַר 'הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁלִּי' - אֵינוֹ נֶאֱמָן, שֶׁמָּא הַיּוֹם נִטְמָא; לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִמְנוֹת בְּפָנֵינוּ. אֲבָל חָבֵר [- תלמיד חכם] שֶׁבָּא לְהַזּוֹת, מַזִּין עָלָיו אוֹ עַל כֵּלָיו מִיָּד. מִי שֶׁהֻזֶּה עָלָיו בַּשְּׁלִישִׁי, וְלֹא הֻזֶּה עָלָיו בַּשְּׁבִיעִי, וְשָׁהָה כַּמָּה יָמִים - טוֹבֵל בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה אַחַר הַשְּׁבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וּמַזִּין עָלָיו בַּיּוֹם, בֵּין קֹדֶם טְבִילָה בֵּין אַחַר טְבִילָה; אֲפִלּוּ טָבַל בְּלֵיל תְּשִׁיעִי, אוֹ בְּלֵיל עֲשִׂירִי - מַזִּין עָלָיו לְמָחָר אַחַר הָנֵץ.

ג. כָּל הַטְּמֵאִין מְקַבְּלִין הַזָּיָה. כֵּיצַד? זָבִים וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמֵת - מַזִּין עֲלֵיהֶן בַּשְּׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, וַהֲרֵי הֵן טְהוֹרִין מִטֻּמְאַת מֵת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין בְּטֻמְאָה אַחֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא" - הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁהַהַזָּיָה מוֹעֶלֶת לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא. וְכֵן הֶעָרֵל מְקַבֵּל הַזָּיָה. כֵּיצַד? עָרֵל שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת, וְהֻזֶּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי - פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, לֹא יַזֶּה; וְאִם הִזָּה, כָּשֵׁר.

ד. מִצְוַת אֵזוֹב - שְׁלֹשָׁה קְלָחִין, וּבְכָל קֶלַח וָקֶלַח גִּבְעוֹל אֶחָד; נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה גִּבְעוֹלִין. וּשְׁיָרָיו שְׁנַיִם [אם אבד בד אחד אחר שאגדם כשר]; וְאִם לָקַח שְׁנַיִם בַּתְּחִלָּה, וַאֲגָדָן - כָּשֵׁר. נִתְפָּרְדוּ הַגִּבְעוֹלִין וְנָשְׁרוּ הֶעָלִין, אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר מִכָּל גִּבְעוֹל מֵהֶם אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא - כָּשֵׁר; וּשְׁיָרֵי [- שארית] הָאֵזוֹב, כָּל שֶׁהוּא. קֶלַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בַּדִּין - מְפַסְּקָן [מפרידם], וְאַחַר כָּךְ אוֹגֵד שְׁלָשְׁתָּן; שֶׁמִּצְוָתוֹ לִהְיוֹת אֲגֻדָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁיִּהְיֶה אֲגֻדָּה. פִּסְקוֹ וְלֹא אֲגָדוֹ, אוֹ שֶׁאֲגָדוֹ וְלֹא פִּסְקוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא פִּסְקוֹ וְלֹא אֲגָדוֹ, וְהִזָּה בּוֹ - כָּשֵׁר. הָאֵזוֹב הַקָּצָר - אוֹגְדוֹ [- קושרו] בְּחוּט עַל הַכּוֹשׁ [- מקל] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְטוֹבֵל בַּמַּיִם וּמַעֲלֶה, וְאוֹחֵז בָּאֵזוֹב וּמַזֶּה; נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם מִן הַחוּט הִזָּה, אוֹ מִן הַכּוֹשׁ, אוֹ מִן הַגִּבְעוֹל - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה.

ה. אֵין מַזִּין לֹא בְּיוֹנְקוֹת הָאֵזוֹב, וְלֹא בַּתְּמָרוֹת, אֶלָּא בַּגִּבְעוֹלִין. אֵלּוּ הֵן הַיּוֹנְקוֹת? גִּבְעוֹלִין שֶׁלֹּא גָּמְלוּ [- לא בשלו]. וּמִי שֶׁהֻזֶּה עָלָיו בַּיּוֹנְקוֹת, וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - פָּטוּר. וּמֵאֵימָתַי מַזִּין בָּאֵזוֹב? מִשֶּׁיָּצֵץ [הפרח]. וְאֵזוֹב שֶׁהֻזֶּה בּוֹ מֵי נִדָּה, כָּשֵׁר לְטַהֵר בּוֹ אֶת הַמְּצֹרָע. כָּל אֵזוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם לְיָי [- נוסף], פָּסוּל; וְהָאֵזוֹב שֶׁקּוֹרְאִין אוֹתוֹ 'אֵזוֹב' בְּיִחוּד [- בלבד] - הוּא הַכָּשֵׁר, וְהוּא הָאֵזוֹב שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ בַּעֲלֵי בָתִּים. אֲבָל זֶה שֶׁקּוֹרְאִין אוֹתוֹ 'אֵזוֹבְיוֹן', וְ'אֵזוֹב כָּחְלִית', וְ'אֵזוֹב מִדְבָּרִי', וְ'אֵזוֹב רוֹמִי' - פָּסוּל.

ו. אֵזוֹב שֶׁל אֲשֵׁרָה [עץ שניטע לעבודה זרה], וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה - פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, לֹא יַזֶּה; וְאִם הִזָּה, כָּשֵׁר.

ז. אֵזוֹב שֶׁלִּקְּטוֹ לְעֵצִים [- להסקה], וְנָפְלוּ עָלָיו מַשְׁקִין - מְנַגְּבוֹ, וְהוּא כָּשֵׁר לְהַזָּיָה. לִקְּטוֹ לָאֳכָלִין [- לאכילה], וְנָפְלוּ עָלָיו מַשְׁקִין - אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְּבוֹ, פָּסוּל; שֶׁהֲרֵי נִטְמָא לְהַזָּיָה - שֶׁכָּל הַמַּשְׁקִין וְכָל הָאֳכָלִין וְכָל הַכֵּלִים, הֲרֵי הֵם כִּטְמֵאִין לְעִנְיַן חַטָּאת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לִקְּטוֹ לְחַטָּאת, הֲרֵי זֶה כְּנִלְקָט לְעֵצִים; וְאִם נָפְלוּ עָלָיו מַשְׁקִין, מְנַגְּבוֹ וּמַזֶּה בּוֹ.

יום שבת קודש ו' כסלו ה'תשע"ד

פֶּרֶק יב

א. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת, וְהִזָּה עָלָיו - כֵּיוָן שֶׁנָּגַע כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי הַנִּדָּה בְּכָל מָקוֹם מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טָמֵא - עָלְתָה לוֹ הַזָּיָה; אֲפִלּוּ נָפְלָה הַזָּיָה עַל רֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ, אוֹ עַל רֹאשׁ שִׁפְתּוֹ [- שפתיו]. אֲבָל אִם נָגְעָה בִּלְשׁוֹנוֹ, אֵינָהּ כְּלוּם; אַף עַל פִּי שֶׁהַלָּשׁוֹן כָּאֲבָרִים שֶׁבַּגָּלוּי לְעִנְיַן טֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אֵינוֹ כָּאֲבָרִים שֶׁבַּגָּלוּי לְעִנְיַן הַזָּיָה וּטְבִילָה. וְכֵן כְּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת, וְהִזָּה עָלָיו - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְגוּפוֹ שֶׁל כְּלִי כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי נִדָּה, עָלְתָה לוֹ הַזָּיָה.

ב. שְׁנֵי כֵלִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, וְהִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן, וְנָטְפוּ הַמַּיִם מֵעַל הָרִאשׁוֹן עַל הַשֵּׁנִי - הֲרֵי הַשֵּׁנִי בְּטֻמְאָתוֹ; עַד שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּיִם עָלָיו מֵהַזָּיַת הַמַּזֶּה, לֹא מִן הַתַּמְצִית [- שנתמצו ממקום אחר]. הִזָּה עַל שְׁנֵי כֵלִים, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִזָּה עַל שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, אוֹ מֵחֲבֵרוֹ נִמְצָה עָלָיו - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה.

ג. מַחַט שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל הַחֶרֶשׁ, וְהִזָּה עָלֶיהָ, סָפֵק עַל הַמַּחַט הִזָּה, סָפֵק מִן הַחֶרֶשׁ נִמְצָה עָלֶיהָ - הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה.

ד. כֵּלִים הַמְפֻצָּלִין [- מורכבים מחלקים] שֶׁהֵן מְחֻבָּרִין זֶה לָזֶה בְּמַסְמְרִין, כְּגוֹן מַסְפֶּרֶת [- מספריים] שֶׁל פְּרָקִין [- חלקים] וְאִזְמֵל שֶׁל רָהִיטְנֵי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - בִּשְׁעַת מְלָאכָה, חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה, אֵינָן חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְהַזָּיָה. כֵּיצַד הֵן חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה? שֶׁאִם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בִּשְׁעַת מְלָאכָה, נִטְמָא הַשֵּׁנִי; וְאִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן בִּשְׁעַת מְלָאכָה - עָלְתָה לִשְׁנֵיהֶן הַזָּיָה, וּכְאִלּוּ הֵן גּוּף אֶחָד. וְכֵיצַד אֵינָן חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה? שֶׁאִם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה, לֹא נִטְמָא חֲבֵרוֹ; וְאִם נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶם, וְהִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה - לֹא טָהַר חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְחֻבָּרִין. וְזֶה הוּא דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים גָּזְרוּ שֶׁיִּהְיֶה חִבּוּר לְטֻמְאָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה - גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁעַת מְלָאכָה; וּלְעוֹלָם אִם נָגְעָה טֻמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶם, נִטְמָא חֲבֵרוֹ. וְכֵן גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִהְיוּ חִבּוּר לְהַזָּיָה, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מְלָאכָה - גְּזֵרָה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה; וּלְעוֹלָם אִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶם, לֹא טָהַר חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיַּזֶּה גַּם עָלָיו. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ 'חִבּוּר לְטֻמְאָה, וְאֵינוֹ חִבּוּר לְהַזָּיָה' - אֵין זֶה אֶלָּא גְּזֵרָה מִדִּבְרֵיהֶם, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. שְׁנֵי כֵלִים שֶׁחִבְּרָן עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּגוּף אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁתָּפַר שְׁנֵי בְגָדִים אוֹ שְׁתֵּי יְרִיעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּכְלִי אֶחָד.

ו. שְׁלַל [- תפירה חלשה] הַכּוּבְסִין, וְהַבֶּגֶד שֶׁהוּא תָּפוּר בְּכִלְאַיִם - הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְהַתִּירָן, אֵינָן חִבּוּר לְהַזָּיָה, וַהֲרֵי הֵן חִבּוּר לְטֻמְאָה. וְכֵן הַסֵּלִים שֶׁבַּקַּנְתָּל [שקשורים ומונחים מצידי החמור], וְהַמִּטָּה שֶׁל טַרְבָּל [- כלי המסייע לדיש], וְקֶרֶן [- רגל] שֶׁל כְּלִיבָה [- מיטת מתים], וְקַרְנַיִם [- כלי שתיה] שֶׁל יוֹצְאֵי דְרָכִים, וְשַׁלְשֶׁלֶת [שתלויים בה -] הַמַּפְתְּחוֹת - חִבּוּר לְטֻמְאָה, וְאֵינָן חִבּוּר לְהַזָּיָה, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּגְּעוּ הַמַּיִם מִן הַמַּזֶּה בְּכָל סַל וָסַל, וּבְכָל מַפְתֵּחַ וּמַפְתֵּחַ, וּבְכָל קֶרֶן וָקֶרֶן, וּבְכָל קוֹרָה וְקוֹרָה מִמִּטָּה זוֹ הַמְפֻצֶּלֶת.

ז. הַמְחֻבָּר שָׁלֹשׁ כְּסָתוֹת [- שמיכות] שֶׁל צֶמֶר, וְשֵׁשׁ שֶׁל פִּשְׁתָּן, אוֹ שְׁלֹשָׁה סְדִינִין, אוֹ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מִטְפָּחוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; יָתֵר עַל כֵּן - חִבּוּר לְטֻמְאָה, וְאֵינָן חִבּוּר לְהַזָּיָה. חָלוּק אֶחָד, וְטַלִּית אַחַת, וּקְלוּבְקָרִין אֶחָד - הֲרֵי הֵן חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; אֲפִלּוּ הָיוּ אֲרֻכִּין בְּיוֹתֵר, אוֹ רְחָבִין בְּיוֹתֵר, כָּל שֶׁהֵן. וְאֵיזֶה הוּא קְלוּבְקָרִין? זֶה שְׁנֵי בְגָדִים שֶׁמַּנִּיחִין צֶמֶר גֶּפֶן בֵּינֵיהֶן, וְתוֹפְרִין אוֹתָן כְּאַחַת, וְעוֹשִׂין מֵהֶן חָלוּק לִימוֹת הַגְּשָׁמִים.

ח. כִּסּוּי הַמֵּחַם [- דוד] שֶׁהוּא מְחֻבָּר [למיחם] בְּשַׁלְשַׁלְתּוֹ - הִזָּה עַל הַמֵּחַם, טָהַר הַכֹּל; הִזָּה עַל הַכִּסּוּי - לֹא טָהַר הַמֵּחַם, עַד שֶׁיַּזֶּה עָלָיו.

ט. הַזּוּג וְהָעִנְבָּל [- הפעמון ולשונית שלו], חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; וְאִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן, טָהֲרוּ שְׁנֵיהֶן.

י. הַטְּוִי [- כלי טוויה] שֶׁטָּוִין בּוֹ הַפִּשְׁתָּן, אוֹ שׁוֹזְרִין בּוֹ הַחֲבָלִים - שְׁלֹשָׁה גּוּפִין יֵשׁ בּוֹ; הָעֵץ שֶׁמְּלַפְּפִין עָלָיו הַטָּווּי [- החוט], הוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹשׁ' [- מקל]; וְהַנְּחֹשֶׁת אוֹ הַבַּרְזֶל שֶׁבְּרֹאשׁ הָעֵץ הַזֶּה, הוּא הַנִּקְרָא 'צְנִירָה', שֶׁבָּהּ פּוֹתְלִין וְטוֹוִין; וְהָרִתְּחַיִם שֶׁבְּאֶמְצַע הַכּוֹשׁ, וְהִיא הַנִּקְרֶאת 'פִּקָּה'. הַכּוֹשׁ שֶׁפּוֹתְלִין בּוֹ הַחֲבָלִים שֶׁנִּטְמָא - לֹא יַזֶּה לֹא עַל הַפִּקָּה שֶׁלּוֹ, וְלֹא עַל הַכּוֹשׁ, אֶלָּא עַל הַצְּנִירָה; וְאִם הִזָּה עַל אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן, טָהַר הַכֹּל. וְשֶׁל פִּשְׁתָּן - מַזֶּה עַל אַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן לְכַתְּחִלָּה, שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן חִבּוּר.

יא. עוֹר שֶׁל עֲרִיסָה [שבתחתית עריסת התינוק] שֶׁהוּא מְחֻבָּר לְפִקּוֹת [- כפתורים] - חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; הַמַּלְבֵּן [של עץ] שֶׁל מִטּוֹת - אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְהַזָּיָה.

יב. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים הַקְּדוּחוֹת [שהחיבור ע"י קדח שבידית], כְּגוֹן נַצָּב [קת] הַסַּכִּין וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהַנִּצָּב נָקוּב וְהַבַּרְזֶל נִכְנָס בּוֹ - חִבּוּר לְטֻמְאָה וּלְהַזָּיָה; אֲבָל הַיָּדוֹת הַחֲדוּקוֹת [– שהחיבור ע"י 'חדק' שבידית], כְּגוֹן עֵץ הַחֲנִית שֶׁהָעֵץ נִכְנָס בַּבַּרְזֶל - אֵינוֹ חִבּוּר לְהַזָּיָה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' מרחשון – ו' כסלו ה'תשע"ד

יום ראשון ל' מרחשון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רנב.

הַמְּצָוָה הָרְנ"ב —— הָאַזְהָרָה שֶׁגַּם הַזְהָרָנוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת־הַגֵּר בִּדְבָרִים, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה" (שם) וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה" —— בִּדְבָרִים. וְנִכְפַּל הַלָּאו וְאָמַר: "לֹא תוֹנוּ אִתּוֹ" (ויקרא יט, לג). וּבְסִפְרָא (פרשת קדושים): "שֶׁלֹּא תֹּאמַר לוֹ: אֶמֶשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וַעֲכַשָׁו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה".

מתוך מהדורת חזק

יום שני א' כסלו ה'תשע"ד

יום שלישי ב' כסלו ה'תשע"ד

יום רביעי ג' כסלו ה'תשע"ד

יום חמישי ד' כסלו ה'תשע"ד

מצות עשה רמה.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין מִקָּח וּמִמְכָּר, כְּלוֹמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וּכְבָר לָמְדוּ עַל אֹפֶן (קנין) זֶה מִמַּה־שֶּׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ וְגוֹ'" (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דָּבָר הַנִּקְנֶה מִיָּד לְיָד, כְּלוֹמַר הַמְשִׁיכָה". וּכְבָר נִתְבָּרֵר, שֶׁדְּבַר תּוֹרָה מָעוֹת קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְשִׁיכָה בַּמִּטַּלְטְלִין אֶלָּא תַּקָּנַת חֲכָמִים: וְכֵן הַמְסִירָה וְהַהַגְבָּהָה. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט.): כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְּנוּ מְשִׁיכָה בַּלּוֹקְחִין כָּךְ תִּקְּנוּ מְשִׁיכָה בַּשּׁוֹמְרִין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁזֶּה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — תַּקָּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ: אֲבָל שְׁאָר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנוֹת הַקַּרְקָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוֹמַר שְׁטָר וַחֲזָקָה — הִסְמִיכוּן לַפְּסוּקִים. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפְּטֵי דִּין זֶה, כְּלוֹמַר: יְדִיעַת הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח בְּכָל־סוּג וָסוּג, בְּפֶרֶק א' מִקִּדּוּשִׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' מִ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' מִ(בבא) בַּתְרָא.

יום שישי ה' כסלו ה'תשע"ד

יום שבת קודש ו' כסלו ה'תשע"ד

מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרִל"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי קְנָסוֹת. וְיֵשׁ כָּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנָסוֹת כֻּלָּם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ" (ויקרא כד, יט). הַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁלּוֹקְחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדֵי מַה שֶׁהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבָּא בַּקַּבָּלָה: אֲפִלּוּ בִּישׁוֹ בִּלְבַד — הֲרֵי אֵלּוּ גּוֹבִים מִמָּמוֹנוֹ כְּדֵי אוֹתוֹ הַשִּׁעוּר. וְדַע שֶׁדִּינֵי קְנָסוֹת אֵלּוּ כֻּלָּם נִזְקֵי אָדָם בָּאָדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֵמָה — הֲרֵי כָּל־הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יָדוּן בָּהֶם וְלֹא יִפְסוֹק אֶלָּא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בָּאָרֶץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ הִלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' מִ(בבא) קַמָּא.

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שלישי עמ' ב

בטל מקרבנות לא היו לוקחים מעות מן השופרות כדי לקנות עולות לקיץ המזבח, ואם לא יהיה אלא שופר אחד לצורך כך, יש לחשוש שמא ביום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו העם נדרים ונדבות הרבה ולא יצטרכו ליטול מן השופר כלום, ואילו בשאר הימים לא יביאו נדרים ונדבות כל כך, ויקחו בתי האב שבימים אלה מעות מן השופר לקניית קרבנות לקיץ המזבח ויהיו העורות שלהם, ויבואו הראשונים להתקוטט עמם על כך שלהם יש עורות משל מעות השופר ואילו להם אין כלום, ואין להשיבם שאף להם יש עורות מאלה שהביאו עולות בימיהם שכן על זה הם עונים שזה משום מזלם גרידא ועדיין טענתם במקומה עומדת שמשל ציבור הם לא קבלו, ולכן תקנו ששה שופרות שבכל יום יהיה שופר נפרד ומעותיו הם עבור הבית אב שבאותו היום, וכך לא יטול אחד משל חבירו.

דעה שניה: **כַּר פְּדָיָה אָמַר**, ששה שופרות הנדבה היו **כְּנֶגֶד שֵׁשׁ** סוגי **בְּהֵמוֹת** השונים במחירים, כפי ששנינו במסכת מנחות (קז:) שהאומר 'הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה. עגל, יביא הוא ונסכיו בחמש [סלעים]. איל, יביא הוא ונסכיו בשתים. כבש, יביא הוא ונסכיו בסלע'. ולכך היו שש קופות כנגד **פַּר** – שור, **וְעֵגֶל, וְשָׂעִיר, אַיִל, גְּדִי, וְטָלֶה** – כבש, ויתן לכל שופר את מחירו הקבוע לו, ואף לגדי העזים ולשעיר שהוא התיש הגדול שבעזים היו קופות מיוחדות, שכן דין זה הוא כרבי הסובר שהמתנדב להביא קטן והביא גדול לא יצא, ולכן היו ששה קופות שכן המתנדב חייב להביא דווקא מבהמות אלו.

דעה שלישית: **שְׁמוּאֵל אָמַר**, ששה שופרות הנדבה היו **כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה קָרְבָּנוֹת** שמותר המעות שלהם נופל לנדבה, השופר הראשון הוא למותר **קִנֵּי זָבִים וְקִנֵּי זָבוֹת** שמביאין אחד לעולה ואחד לחטאת. השני הוא למותר **קִנֵּי יוֹלְדוֹת** עשירות המביאות כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. השלישי הוא למותר **חַטָּאוֹת** – שעירה או כשבה. **וְהרביעי** הוא למותר **אֲשָׁמוֹת** – אילים. החמישי הוא למותר **הַמְּנָחוֹת** של חוטא המביא בדלי דלות. **וְהשישי** הוא למותר **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה** של כהן גדול שמפרישו בכל יום ויום, שאם נותר לו מעות ביום אחד אינו יכול להשתמש בהם למחרת.

דעה רביעית: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, הטעם לריבוי קופות הנדבה הוא, משום שעַל **יְדֵי** – כיון **שֶׁהַנְּדָבָה מְרוּבָּה רִיבּוּ לָהּ שׁוֹפָרוֹת הַרְבֵּה** כדי שלא יתעפשו המעות, שאם היו נותנים הכל בשופר אחד היו מתעפשות מעות התחתונות על ידי כך שבכל עת היו נוספים לשופר מעות נוספות של מותרות, וכשהגזברים לוקחים מלמעלה התחתון מתעפש, כשיש ששה שופרות יש בכל אחד מעט והשופרות מתרוקנות והמעות אינם מתעפשות.

שנינו במשנה, 'זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול וכו' נמצאו שני כתובין קיימין'. אגב כך דנה הגמרא בפסוקים שבספר מלכים וספר דברי הימים הנאמרים לגבי יהוידע הסותרים זה את זה. מקשה הגמרא: נאמר בספר מלכים (ב' יב י–טו) 'וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אָרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבוֹא אִישׁ בֵּית ה' וְנָתְנוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי הַסַּף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית ה' וגו'. וַיּוֹצִיאֻהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ וְלַבֹּנִים הָעֹשִׂים בֵּית ה' וגו'. אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵית ה' סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת מִזְרָקוֹת חֲצֹצְרוֹת כָּל כְּלִי זָהָב וּכְלִי כֶסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית ה'. כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחִזְּקוּ בוֹ אֶת בֵּית ה'". הרי שהארון ששם הניחו את הכסף עמד בתוך המקדש ליד המזבח ומהכסף השתמשו רק לצורך בדק הבית. לעומת זאת בספר דברי הימים **כְּתִיב** (ב' כד ח–יד) 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אָרוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֻהוּ בְּשַׁעַר בֵּית ה' חוּצָה וגו'. **וּכְכַלּוֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וִיהוֹיָדָע** וגו' אֶת שְׁאָר הַכֶּסֶף וַיַּעֲשֵׂהוּ כֵלִים לְבֵית ה' כְּלֵי שָׁרֵת וְהָעֲלוֹת וְכַפּוֹת וּכְלֵי זָהָב וָכָסֶף'. הרי שהארון היה עומד בשער בית ה' חוצה ומכספו עשו כלי שרת.

מתרצת הגמרא: **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר**, שתי קופות עבור **שְׁתֵּי נְדָבוֹת עָשָׂה** יהוידע הכהן, אחד שהיה אצל המזבח ונועד לבדק הבית ואחד שהיה בשער בית ה' ונועד לכלי שרת.

מלכים־ב א א־טו

א א וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מוֹת אַחְאָב: ב וַיִּפֹּל אֲחַזְיָה בְּעַד הַשְּׂבָכָה בַּעֲלִיָּתוֹ אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן
וַיֶּחֱל וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ דִרְשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן אִם־אֶחְיֶה מֵחֳלִי זֶה: ס ג וּמַלְאַךְ
יְהוָה דִּבֶּר אֶל־אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי קוּם עֲלֵה לִקְרַאת מַלְאֲכֵי מֶלֶךְ־שֹׁמְרוֹן וְדִבַּר אֲלֵהֶם הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל אַתֶּם הֹלְכִים לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן: ד וְלָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה הַמִּטָּה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם
לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּה: ה וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מַה־זֶּה שַׁבְתֶּם:
ו וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ | עָלָה לִקְרָאתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֵלֵינוּ לְכוּ שׁוּבוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם וְדִבַּרְתֶּם
אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שֹׁלֵחַ לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן לָכֵן הַמִּטָּה
אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת: ז וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם מֶה מִשְׁפַּט הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָה לִקְרַאתְכֶם
וַיְדַבֵּר אֲלֵיכֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ בַּעַל שֵׂעָר וְאֵזוֹר עוֹר אָזוּר בְּמָתְנָיו וַיֹּאמַר
אֵלִיָּה הַתִּשְׁבִּי הוּא: ט וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר־חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַל אֵלָיו וְהִנֵּה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הָהָר וַיְדַבֵּר
אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ דִּבֶּר רֵדָה: י וַיַּעַנְ אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֶל־שַׂר הַחֲמִשִּׁים וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים אָנִי
תֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ וַתֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ וְאֶת־חֲמִשָּׁיו:
יא וַיָּשֶׁב וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שַׂר־חֲמִשִּׁים אַחֵר וַחֲמִשָּׁיו וַיַּעַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ מְהֵרָה
רֵדָה: יב וַיַּעַן אֵלִיָּהוּ וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אִם־אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנִי תֵּרֶד אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת־חֲמִשֶּׁיךָ
וַתֵּרֶד אֵשׁ־אֱלֹהִים מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֹתוֹ וְאֶת־חֲמִשָּׁיו: יג וַיָּשֶׁב וַיִּשְׁלַח שַׂר־חֲמִשִּׁים שְׁלִשִׁים וַחֲמִשָּׁיו
וַיַּעַל וַיָּבֹא שַׂר־הַחֲמִשִּׁים הַשְּׁלִישִׁי וַיִּכְרַע עַל־בִּרְכָּיו | לְנֶגֶד אֵלִיָּהוּ וַיִּתְחַנֵּן אֵלָיו וַיְדַבֵּר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים
תִּיקַר־נָא נַפְשִׁי וְנֶפֶשׁ עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה חֲמִשִּׁים בְּעֵינֶיךָ: יד הִנֵּה יָרְדָה אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל אֶת־שְׁנֵי שָׂרֵי
הַחֲמִשִּׁים הָרִאשֹׁנִים וְאֶת־חֲמִשֵּׁיהֶם וְעַתָּה תִּיקַר נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ: ס טו וַיְדַבֵּר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־אֵלִיָּהוּ רֵד
אוֹתוֹ אַל־תִּירָא מִפָּנָיו וַיָּקָם וַיֵּרֶד אוֹתוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ: טז וַיְדַבֵּר אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה יַעַן אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ
מַלְאָכִים לִדְרֹשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן הֲמִבְּלִי אֵין־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל לִדְרֹשׁ בִּדְבָרוֹ לָכֵן הַמִּטָּה
אֲשֶׁר־עָלִיתָ שָּׁם לֹא־תֵרֵד מִמֶּנָּה כִּי־מוֹת תָּמוּת:

רש"י

(ב) בעד השבכה. גראד"ה בלע"ז, אומר אני, שרגילים לאורגו שתי וערב בנסרים ארוכים וקצרים, שקורין קנטינל"י בלע"ז, ועושין נקבים נקבים כעין שבכה, וקרוי פרדונ"י בלע"ז. ואני שמעתי, 'שבכה' ווי"ץ בלע"ז, ובלשון אשכנז שווינדל שטיג, כמו שפירשתי (מלכים א ו ח) ובלולים:

מצודת דוד

(א) ויפשע מואב. כי מאז היו עבדים לישראל, ואחרי מות אחאב מרדו: **(ב) בעד השבכה.** ארובה היתה ברצפת העליה, והיתה סתומה מעצים דקים עשויה כעין שבכה, ובעברו דרך עליה, נשברה ונפל דרך בה: **ויחל.** נעשה חולה: **(ג) המבלי אין.** המלה כפול לתוספות ביאור, ורצה לומר, וכי בעבור שאין אלהים בישראל וכו', בתמיה, הלא יש אלהים בישראל, ומדוע לא דרשתם בנביאיו: **(ד) וילך.** הלך לדרכו: **(ז) מה משפט האיש.** מה תארו ומלבושיו: **(ח) בעל שער.** מגודל בשער הרבה, וחגור הוא בחגורה של עור: **(ט) וחמשיו.** עם חמשים האנשים אשר הוא שר עליהם: **המלך דבר רדה.** כאומר רד במצות המלך, כי אקחך עם אנשי: **(יג) תיקר נא נפשי.** תהא נפשי יקרה וחשובה בעיניך, לבל תמית אותי: **(יד) ותאכל וגו'.** על שדברו בזדון: **ועתה.** הואיל ואני באתי בהכנעה: **(טו) רד אותו.** רד עמו: **וירד אותו.** וירד עמו:

מצודת ציון

(ב) השבכה. מעשה רשת, וכן (מלכים א ז ח): שבכים מעשה שבכה: **בבעל זבוב.** כן שם העבודת גלולים: **(ג) מלאכי.** שלוחי: **(ז) משפט.** מנהג: **(יג) שר חמשים שלשים וחמשיו.** הוא הפוך, כמו שר חמשים וחמשיו שלישים:

תהלים קב כז־כט.

כז הֵמָּה | יֹאבֵדוּ וְאַתָּה תַּעֲמֹד וְכֻלָּם כַּבֶּגֶד יִבְלוּ כַּלְּבוּשׁ תַּחֲלִיפֵם וְיֻחָלָפוּ: כח וְאַתָּה־הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא
יִתָּמּוּ: כט בְּנֵי־עֲבָדֶיךָ יִשְׁכֹּנוּ וְזַרְעָם לְפָנֶיךָ יִכּוֹן:

תהלים קג א־י.

א לְדָוִד | בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ: ב בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה וְאַל־תִּשְׁכְּחִי
כָּל־גְּמוּלָיו: ג הַסֹּלֵחַ לְכָל־עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל־תַּחֲלֻאָיְכִי: ד הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיֶּיכִי הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים:
ה הַמַּשְׂבִּיעַ בַּטּוֹב עָדְיֶךָ תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֵיכִי: ו עֹשֵׂה צְדָקוֹת יְהוָה וּמִשְׁפָּטִים לְכָל־עֲשׁוּקִים: ז יוֹדִיעַ
דְּרָכָיו לְמֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲלִילוֹתָיו: ח רַחוּם וְחַנּוּן יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חָסֶד: ט לֹא־לָנֶצַח יָרִיב וְלֹא
לְעוֹלָם יִטּוֹר: י לֹא כַחֲטָאֵינוּ עָשָׂה לָנוּ וְלֹא כַּעֲוֹנֹתֵינוּ גָּמַל עָלֵינוּ: יא כִּי כִגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ גָּבַר
חַסְדּוֹ עַל־יְרֵאָיו: יב כִּרְחֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת־פְּשָׁעֵינוּ: יג כְּרַחֵם אָב עַל־בָּנִים רִחַם יְהוָה
עַל־יְרֵאָיו: יד כִּי־הוּא יָדַע יִצְרֵנוּ זָכוּר כִּי־עָפָר אֲנָחְנוּ:

רש"י

(כז) כלבוש תחליפם. כאדם ההופך לבושו לפושטו: **(כח) ואתה הוא.** העומד וקיים: **(א) ברכי נפשי.** חמשה ברכי נפשי יש כאן כנגד חמשה עולמו׳ שאדם דר בהם כמו שאמרו רבותינו במסכ׳ ברכות דר במעי אמו ינק משדי אמו וכן כולם: **(ה) תתחדש כנשר נעוריכי.** כנשר הזה שמחדש כנפיו ונוצה משנה לשנה, ויש מדרש אגדה על מין נשר שכשמזקין חוזר לנערותו: **(ז) יודיע דרכיו.** מודיע דרכיו למשה: **(יד) זכור כי עפר אנחנו.** זכור הוא ולא שכח שאנחנו עפר ויודע שאנוש כחצר ימיו וגו׳:

מצודת דוד

(כז) המה יאבדו. סוף הדבר יהיה שהמה יאבדו ואתה תעמוד וא״כ גם תאחר להם: **כלבוש.** שפושט האדם ומחליפו באחר כן תחליף את העולם כמ״ש הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה (ישעיה סה): **ויחלופו.** ר״ל כאשר תעשה כן תקום: **(כח) ואתה הוא.** אבל אתה דבר העומד בהוייתו ומתקיים ואין תשלום זמן לשנותיך: **(כט) בני עבדיך.** בני אברהם יצחק ויעקב ישכנו בה וזרעם יהיו נכון לפניך עד עולם ומוסב למעלה לומר את זה יספור לומר כזה וכזה התפללתי והנכם רואים כי שמע אלי: **(א) וכל קרבי.** איברי הפנימים גם המה יברכו את שם קדשו: **(ב) כל גמוליו.** גמול טובה שגמל עמך: **(ה) כנשר.** כמו הנשר מחדש כנפיו מעשר שנים לעשר שנים חוזר הוא לימי נעוריו כן תתחדש ימי נעורים באמיץ כח ובבריאות: **(ו) ומשפטים.** עושה משפט לכל עשוקים: **(ז) יודיע.** דרכי טובו הודיע למשה: **לבני** וגו׳. כפל הדבר במ״ש: **(ח) רחום** וגו׳. ר״ל ואלו הם דרכי טובו, רחום וגו׳: **(ט) לא לנצח יריב.** אף אם יריב עם החוטאים מ״מ לא לנצח יריב כי ישוב ירחם: **(י) לא כחטאינו.** אף גמול העונש לא יעשה בערך החטא: **(יא) כגבוה.** כערך רוב גבהות השמים על הארץ כן הוא רוב התגברות חסדו על יריאיו כי אף אם חטאו ליראים יתחשבו מול הסרים מה׳: **(יב) הרחיק.** כי מעביר ראשון ראשון ומוחל עליהם: **(יד) יצרנו.** יצירתנו אשר הוא מעפר וא״א להפרד מכל וכל מתאוות הגוף: **זכור.** ותמיד זכור לפניו שאנחנו עפר וכפל הדבר במ״ש:

מצודת ציון

(כז) יבלו. ענין רקבון וכמישה כמו ועלהו לא יבול (לעיל א׳): **(כח) הוא.** ר״ל דבר העומד בהויתו ומתקיים: **יתמו.** מל׳ תם והשלמה: **(כט) יכון.** מל׳ הכנה: **(א) קרבי.** הם האיברים הפנימים כמו וקרבי לקיר חרש (ישעיה יז): **(ג) עונכי.** עונך והיו״ד יתירה וכן תחלואיכי חייכי המעטרכי נעוריכי בכולם היו״ד יתירה והיא דרך צחות הלשון: **(ד) המעטרכי.** מל׳ עטרה: **(ה) עדיך.** הפה תקרא כן כמו עדיו לבלום (לעיל ל״ב): **(ו) עשוקים.** מלשון עושק וגזל: **(ז) עלילותיו.** מעשיו: **(ט) יטור.** ענין שמירת האיבה בלב כמו לא תקום ולא תטור (ויקרא יט): **(י) גמל.** ענין תשלום השכר: **(יד) יצרנו.** מלשון יצירה ובריאה:

יהל אור

לדוד ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו. פ״ק דברכות ד״י ע״א דוד שדר בחמשה עולמים דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו ובפרש״י וכל קרבי על שם קרבי אמו שדר בתוכה. ומהרש״א כ׳ ועוי״ל קרבי של דוד ממש כדאמרינן בפרק המפלת דבמעי אמו פיו סתום וטבורו פתוח כו׳ וא״כ שירה שאומר מקרביים מתוך טבורו שהוא פתוח במקום פיו. והיינו לפ״ז שעניין השירה היא מנה״י ושליש התחתון דתפארת שהוא מקור נה״י שבגוף כו׳. ועמ״ש ע״פ ובשנה הרביעית יהיה כל פריו הלולים שהוא נגד שליש תחתון דתפארת. וביאור ענין טבורו פתוח נתבאר בתו״א בד״ה וארא אל אברהם. ולפרש״י דקרבי של אמו קאמר היינו מה שהנשמה היא בבחי׳ עיבור בבטן המל׳ דאצילות כו׳.

ז אֵלּוּ מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה: חֶלֶב שֶׁחֲלָבוֹ גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ, וְהַדְּבְדְּבָנִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַטְּפוֹת — אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם הֶכְשֵׁר מַשְׁקֶה, וּכְבָשִׁין שֶׁאֵין דַּרְכָּן לָתֵת לְתוֹכָן יַיִן וְחֹמֶץ, וְטָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָה, וְצִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּגָה, וְעֶלֶה שֶׁל חִלְתִּית, וְזֵיתִים גְּלֶסְקָאוֹת הַמְגֻלְגָּלִין; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַשְּׁלוּחִין אֲסוּרִין. הַחֲגָבִים הַבָּאִים מִן הַסְּלוּלָה — אֲסוּרִין, מִן הַהַפְּתֵק — מֻתָּרִין. וְכֵן לִתְרוּמָה.

פרק שלישי

א כָּל הַצְּלָמִים אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶעֱבָדִין פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אָסוּר, אֶלָּא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מַקֵּל, אוֹ צִפּוֹר, אוֹ כַּדּוּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ כָּל דָּבָר.

פירוש ברטנורא

ז ויישראל רואהו. לאו דוקא רואהו, אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה, הנכרי ארתותי מרתית, אמר השתא קאי וחזי לי: **והדבדניות.** החלות שרודין מן הכוורת שבהם הדבש. אע"פ שהם נוטפות לא חיישינן שמא עירב בהם יין נסך. פירוש אחר, אשכולות של ענבים. אע"פ שהיין נוטף מהן אין בהן משום יין נסך, ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה, דסתמן לאכילה ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן: **וטרית שאינה טרופה.** ואע"פ שהיא עשויה חתיכות, [נשאר] ראש הדג ושדרתו קיימין וניכר שהוא טהור: **עלה של חלתית.** דהא לא מפסקו לה בסכין: **וזיתים גלוסקאות מגולגלים.** זיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעצרים מאליהן ונעשים כגלוסקים מגולגלים כמו ביצה מגולגלת שנתחממו: **השלחין אסורין.** אם נתרככו הזיתים כל כך עד שכשלוקה הזית בידו הגרעין שבתוכו משתלח ונופל מאליו, אסורין, דמחמת היין נתרככו. ואין הלכה כרבי יוסי: **מן הסלולה.** מן הסל שלפני החנוני, **אסורים.** שמזלף עליהם יין כדי שיתרככו: **מן ההפתק.** ממקום שכונסן שעוצרים אותם שם זה על זה, **מותרין.** שאינו מזלף עליהן יין עד שנותנן לפניו למכור: **וכן לתרומה.** וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, כל הנמצא לפניו אסור, שמא תרומה היא. אבל הבא מן האוצר, מותר, דארתותי מרתת דלמא שמעי רבנן ויפקירו כל האוצר:

ג א כל הצלמים אסורים, בהנאה: **שהם נעבדים פעם אחת בשנה.** כשהשמש באותה מעלה שהצלם עשוי בו. דאע"ג דאיכא טובא שאינן אלא לנוי ואינן נעבדין, ר' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא: **כל שיש בידו וכו'.** דהני ודאי נעבדים, הם דמשום חשיבותייהו אשקלינהו להנך חפצי בידייהו. והוסיפו

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

לאחר שנימנו במשניות הקודמות דברים של הגויים האסורים בהנאה, וכן דברים שאינן אסורים בהנאה, אבל אסורים הם באכילה, באה משנתנו לפרט דברים של הגויים המותרים אף באכילה.

אֵלּוּ – דברים של גויים, **מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה** – לישראל: **חֶלֶב שֶׁחֲלָבוֹ גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ** – כלומר שאם ישראל היה נוכח בשעת החליבה, החלב מותר. בגמרא מובאת ברייתא: "יושב ישראל בצד עדרו של גוי, וגוי חולב לו ומביא לו, ואינו חושש" (ואפילו היתה בהמה טמאה בעדרו); ומכאן שאף על פי שאינו רואהו, אלא יושב בצד, החלב מותר, ובלבד שיוכל לראותו כשיעמוד ממקומו, שהגוי מתיירא לחלוב מן הטמאה, שמא יעמוד הישראל ויראהו, ויפסיד מקחו. **וְהַדְּבַשׁ** – של גוי מותר, שאין בו כל חשש; לא משום תערובת איסור, שכל תערובת מקלקלת את הדבש; ולא משום בישול גויים, שהרי נאכל כמות שהוא חי, וכל הנאכל כמות שהוא חי, אין בו משום בישולי גויים; ולא משום גיעולי גויים, מחמת כליהם, שהרי נותן טעם לפגם הוא ומותר (**גמרא**). **וְהַדְּבְדְּבָנִיּוֹת** – אשכולות של ענבים, **אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַטְּפוֹת** – שמשקה נוטף מהן, אין חוששים בהן משום יין נסך; וכן **אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם הֶכְשֵׁר מַשְׁקֶה** – המשקה הנוטף מהן אינו מכשיר את האוכל לקבל טומאה, שהואיל והדבדניות לצורך אכילה הן, אין דעתו נוחה מהמשקה הנוטף מהן (**עיין הקדמתנו לבאור המשנה עדיות ד, ו – שם בארנו ענין הכשר לטומאה**). ויש מפרשים: הדבדניות – חלות הדבש שרודים מן הכוורת, ואף על פי שהן נוטפות, אין חוששים שמא הזיל עליהן יין (**הרמב"ם בפירושו למשנתנו**).

וּכְבָשִׁין – מאכלים כבושים, **שֶׁאֵין דַּרְכָּן לָתֵת לְתוֹכָן יַיִן וְחֹמֶץ** – מותרים באכילה, ואין גוזרים בהם משום כבשים שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ (**עיין במשנה הקודמת**); **וְטָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָה** – שאינה מרוסקת לגמרי, אלא יש בה חתיכת דג, כגון ראש ושדרה, שאפשר להכיר על ידו שהוא דג טהור, הריהי מותרת באכילה; **וְצִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּגָה** – ציר של דגים, שדגה כלבית שוטטת בו, וזה סימן שהציר הוא של דגים טהורים (**עיין במשנה הקודמת**); **וְעֶלֶה שֶׁל חִלְתִּית** – שאין דרך לחתכו בסכין (עיין במשנה הקודמת – "קורט של חזלתית"); **וְזֵיתִים גְּלֶסְקָאוֹת הַמְגֻלְגָּלִין** – זיתים שהגויים כובשים אותם בכלי עגול לרככם, והם נעשים כגלוסקאות, אין חוששים, שמא זילף עליהם יין; **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַשְּׁלוּחִין** – אם הזיתים נתרככו כל כך, שכשלוקחים אותם ביד, גרעיניהם נשמטים מתוכם, **אֲסוּרִין** – שבכגון זה חוששים, שזילף עליהם יין, ומחמת היין נתרככו. **הַחֲגָבִים** – שיש בהם סימני טהרה, **הַבָּאִים מִן הַסְּלוּלָה** – מן הסל הקטן העומד בפתח חנותו של הגוי, **אֲסוּרִין** – באכילה, מפני שמזלף עליהם יין. **מִן הַהַפְּתֵק** – אבל החגבים שמוציא מן המחסן, שמשומרים הם שם בחביות, ואינו מזלף עליהם יין, לפי שמתקלקלים, **מֻתָּרִין** – באכילה. **וְכֵן לִתְרוּמָה** – בגמרא מבואר: וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, – מפני שהחולין דמיהם יקרים מן התרומה, שאינה ראויה אלא לכהנים, – מה שלפניו בחנות אסור לקנות ממנו, מחשש תרומה, אבל הבא מן ההפתק ומן האוצר מותר לקנות אצלו, שמתיירא הכהן למכור משם תרומה לשם חולין, שמא יודע לחכמים, ויפקירו את כל אוצרו.

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים ז, כה-כו): "פסילי אלהיהם תשרפון באש... ולא תביא תועבה אל ביתך... שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא", מכאן שעבודה זרה של הגויים אסורה היא בהנאה, וכן כל הדברים המשמשים אותה או שמקריבים לה וכל הנעשה בשבילה, אסורים לישראל בהנאה, כמו שכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו. ברם, צלמים (צורות ופסלים) שעשו אותם הגויים לנוי בלבד מותרים בהנאה. פרקנו עוסק בפרטי הדינים של צלמים וצורות ועבודות זרות שונות, אילו מהם נחשבים עבודה זרה ואסורים בהנאה, ואילו מהם אינם בגדר עבודה זרה; כן עוסק הפרק בדיני בנייני עבודה זרה, טומאת עבודה זרה, תערובתה, ועוד. משנתנו דנה בצלמים שונים, אילו מהם אסורים בהנאה משום עבודה זרה. ונחלקו בזה תנאים.

כָּל הַצְּלָמִים – צורות ופסלים, **אֲסוּרִים** – בהנאה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶעֱבָדִין פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה** – שיש צלמים שדרכם של הגויים לעבדם פעם אחת בשנה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר** – הסובר, שאף על פי שיש הרבה צלמים שאינם עשויים אלא לנוי ואינם נעבדים, מכל מקום הואיל ויש כאלה שנעבדים פעם בשנה, כל הצלמים אסורים בהנאה מחשש שנעשו לעבודה זרה, שכן רבי מאיר חושש למיעוט. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אָסוּר, אֶלָּא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מַקֵּל, אוֹ צִפּוֹר, אוֹ כַּדּוּר** – חכמים סוברים, שאין חוששים למיעוט, ואין צלם אסור בהנאה אלא אם כן מוכח שנעשה לעבודה זרה, כגון צורת אדם שבידו מקל או צפור או כדור, שהם מסמלים שלטון ושררה; ובברייתא הוסיפו: חרב, עטרה וטבעת; שכל הסימנים הללו מוכיחים, שהצלם

ב הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי צְלָמִים — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים. מָצָא תַּבְנִית יַד אוֹ תַּבְנִית רֶגֶל — הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָהֶן נֶעֱבָד.

ג הַמּוֹצֵא כֵּלִים, וַעֲלֵיהֶם צוּרַת חַמָּה, צוּרַת לְבָנָה, צוּרַת דְּרָקוֹן — יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁעַל הַמְּכֻבָּדִין אֲסוּרִים, שֶׁעַל הַמְּבֻזִּין מֻתָּרִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם. אָמְרוּ לוֹ: אַף הוּא נַעֲשָׂה זֶבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג, יח): "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם".

ד שָׁאַל פְּרוֹקְלוֹס בֶּן פְּלוֹסְפּוֹס אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּעַכּוֹ, שֶׁהָיָה רוֹחֵץ בַּמֶּרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי; אָמַר לוֹ: כָּתוּב בְּתוֹרָתְכֶם: "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם", מִפְּנֵי מָה אַתָּה רוֹחֵץ בַּמֶּרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי? אָמַר לוֹ: אֵין מְשִׁיבִין בַּמֶּרְחָץ. וּכְשֶׁיָּצָא אָמַר לוֹ: אֲנִי לֹא בָּאתִי בִּגְבוּלָהּ, הִיא בָּאת בִּגְבוּלִי. אֵין אוֹמְרִים: נַעֲשָׂה מֶרְחָץ לְאַפְרוֹדִיטִי נוֹי, אֶלָּא

פירוש ברטנורא

עליהם בברייתא, חרב ועטרה וטבעת. והלכה כחכמים. ואין אסורין אלא כשעומדין על פתח המדינה. ובכפרים שאין דרכן לעשות צורות לנוי, דברי הכל אסורין ואפילו אין בידו דבר, דלמפלחינהו עבדי להו:

ב הרי אלו מותרין. דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום, ואפילו אם תימצי לומר עבדום, שמא בטלום ולכך שברום, והוי ספק ספיקא ולקולא: **שכיוצא בהם נעבד.** תבנית יד לבדה הן עושים מעיקרא ועובדין אותה:

ג צורת חמה צורת לבנה. פירש הרמב"ם ז"ל, לא שימצא עגול ויאמר זהו השמש, או כמין קשת עגול ויאמר זו לבנה, אלא שימצא הצורה שמיחסים אלו הוברי שמים לשמש וירח, כמו שאמרו שצורת השמש צורת מלך מעוטר יושב על עגלה, וכן כל כיוצא בזה: **צורת דרקון.** צורת נחש שיש לו ציצין וקשקשין כקשקשי הדג, ואומרים שהיא צורה לתלי הלבנה, והיתה נעבדת באותן הימים. ואפילו לרבנן דאמרי לעיל שאר כל הצלמים מותרים, מודו דהנך אסיר, דאורחייהו למפלחינהו: **שעל המכובדים.** כלים נאים שתשמישן לנוי ולכבוד, כגון שירים וזמים וטבעות וכיוצא בהם: **מבוזים.** כגון יורות וקומקומסים ומחמי חמין ודומיהן. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **וזורה לרוח.** שלא יהנה ישראל ממנה: **אף הוא.** אם יזרנו לרוח גם עתה יש הנאה לישראל ממנו, שהיא נעשית זבל:

ד אפרודטי. צורת כוכב נוגה. כך פירש הרמב"ם ז"ל: **אין משיבין.** דבר תורה במרחץ, לפי שאדם עומד שם ערום: **היא באתה בגבולי.** שהמרחץ קדם לה, והמרחץ נעשה לכל הבא לרחוץ. ועוד תשובה אחרת, אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודטי, דמרחץ לאו דבר של נוי הוא, אלא נעשה אפרודטי נוי

משניות מבוארות – קהתי

נעשה ודאי לעבודה זרה, ואסור הוא בהנאה. אבל צלם שאין בידו אחד מן הדברים הללו, סתמו נעשה לנוי ואינו אסור בהנאה. בגמרא מבואר, שלא נחלקו אלא בצלמים הנמצאים בכרכים, אבל בצלמים הנמצאים בכפרים, אף חכמים מודים, שכל הצלמים שם אסורים הם בהנאה, לפי שאין דרך בני הכפר לעשות צלמים לנוי, וחזקתם שנעשו לעבודה זרה. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ כָּל דָּבָר** — רבן שמעון בן גמליאל בא להוסיף על דברי חכמים, שלא רק מקל או צפור או כדור, אלא כל דבר שיש בידו של הצלם, ואפילו דבר שאינו חשוב, סימן הוא שנעשה לעבודה זרה ואסור בהנאה.

באור משנה ב

הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי צְלָמִים, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים — לפי שיש בהם ספק ספיקא: ספק אם צלמים אלו, כשהיו שלמים, נעבדו; ואם נעבדו, שמא שיברום וביטלום; הלכך מקילים בשברים אלו, ומותר לישראל להשתמש בהם. ברם, בגמרא אמרו, שלאו דווקא שברי צלמים, אלא אפילו שברי עבודה זרה מותרים, שאנו אומרים: מן הסתם שיברה הגוי וביטלה. **מָצָא תַּבְנִית יַד אוֹ תַּבְנִית רֶגֶל** — ומבואר בגמרא, בעומדים על בסיס, שסימן הוא שאינם שברי צלמים, **הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים** — בהנאה, **מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָהֶן נֶעֱבָד** — שיש גויים שעושים מלכתחילה תבנית יד או תבנית רגל לשם עבודה זרה.

באור משנה ג

משנה זו דנה בשני עניינים: א. כלים שיש עליהם צורות, אם יש בהם חשש עבודה זרה. ב. המוצא עבודה זרה — שדין תורה הוא, שחייבים לבערה מן העולם — כיצד מבער אותה?

הַמּוֹצֵא כֵּלִים, וַעֲלֵיהֶם צוּרַת חַמָּה — כלומר צורה שעושים עובדי החמה, שהיא דמות של מלך מעוטר היושב בעגלה, **צוּרַת לְבָנָה** — או צורה שעושים עובדי הלבנה; אבל לא תמונות החמה והלבנה (רמב"ם), **צוּרַת דְּרָקוֹן** — מין נחש, **יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח** — יזרקם לים, לפי שודאי נעשו לשם עבודה זרה, ואסורים הם בהנאה; הלכך יבערם בדרך זו מן העולם. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁעַל הַמְּכֻבָּדִין** — הצורות שעל כלים חשובים ויקרים, כגון תכשיטים וכיוצא בהם, ודאי נעשו לשם עבודה זרה, ולכן המוצא כלים אלו, **אֲסוּרִים** — הכלים בהנאה; **שֶׁעַל הַמְּבֻזִּין** — אבל הצורות שעל כלים פחותים, כגון כלי בישול, ודאי לא נעשו לשם עבודה זרה, ולכן כלים אלו **מֻתָּרִין** — בהנאה. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם** — רבי יוסי בא להוסיף על דברי תנא קמא, שלאו דווקא "יוליכם לים המלח", אלא יכול הוא גם לשחוק את עבודה זרה ולפזר את האבק ברוח. **אָמְרוּ לוֹ** — חכמים לרבי יוסי: **אַף הוּא נַעֲשָׂה זֶבֶל** — כשזורה את אבק עבודה זרה לרוח, הרי הוא נעשה זבל לקרקע, ונמצא ישראל נהנה ממנו, ששדהו משתבחת על ידו, והרי זה אסור, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם"** — ולפיכך אין מבערים עבודה זרה אלא בהטלה לים המלח וכיוצא בזה, שלא תהא ממנה כל הנאה שהיא לישראל.

באור משנה ד

כבר הזכרנו בפרק א משנה ז, שהרומאים הקדמונים היו קוראים את בתי המרחץ על שמות אליליהם, והיו מעמידים בתא מיוחד (בכיפה) או בחצר של בית המרחץ את פסל האליל, שבית המרחץ נקרא על שמו. משנתנו באה ללמד, שמותר לישראל לרחוץ במרחץ כזה, שכן מעשה ברבן גמליאל שרחץ במרחץ של האלילה אפרודיטי, ובשיחתו עם גוי אחד הסביר את טעמי ההיתר, כפי שיבואר במשנה.

שָׁאַל פְּרוֹקְלוֹס בֶּן פְּלוֹסְפּוֹס אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּעַכּוֹ, בשעה שֶׁהָיָה רוֹחֵץ בַּמֶּרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי — שעמד שם פסל של האלילה היוונית אפרודיטי. **אָמַר לוֹ** — פרוקלוס לרבן גמליאל: **"כָּתוּב בְּתוֹרָתְכֶם: "וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם", מִפְּנֵי מָה אַתָּה רוֹחֵץ בַּמֶּרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי"** — כיצד מותר לך ליהנות ממרחץ של עבודה זרה? **אָמַר לוֹ** — רבן גמליאל: **אֵין מְשִׁיבִין בַּמֶּרְחָץ** — בדברי תורה, מפני שעומדים שם ערומים, **וּכְשֶׁיָּצָא** — עם פרוקלוס מבית המרחץ, **אָמַר לוֹ** — רבן גמליאל: **אֲנִי לֹא בָּאתִי בִּגְבוּלָהּ** — בתחומה של אפרודיטי, **הִיא בָּאת בִּגְבוּלִי** — שהרי העמידוה כאן לאחר שהמרחץ היה כבר עשוי לשירותו של הציבור. ועוד, **אֵין אוֹמְרִים: נַעֲשָׂה מֶרְחָץ לְאַפְרוֹדִיטִי נוֹי** — שאין בונים מרחץ לכבודה של עבודה זרה, **אֶלָּא**

אוֹמְרִים: נַעֲשֵׂית אַפְּרוֹדִיטִי נוֹי לַמֶּרְחָץ. דָּבָר אַחֵר, אִם נוֹתְנִין לְךָ מָמוֹן הַרְבֵּה, אִי אַתָּה נִכְנָס לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלְּךָ עָרֹם וּבַעַל קֶרִי וּמַשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ; וְזוֹ עוֹמֶדֶת עַל פִּי הַבִּיב וְכָל הָעָם מַשְׁתִּינִין לְפָנֶיהָ. לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "אֱלֹהֵיהֶם", אֶת שֶׁנּוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ — אָסוּר; וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ — מֻתָּר.

ה הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הֶהָרִים וְאֶת הַגְּבָעוֹת — הֵן מֻתָּרִין, וּמַה שֶּׁעֲלֵיהֶם אֲסוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז, כה)**: "לֹא־תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ". רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "אֱלֹהֵיהֶם עַל־הֶהָרִים"** (שם יב, ב)**, וְלֹא הֶהָרִים אֱלֹהֵיהֶם; "אֱלֹהֵיהֶם... עַל־הַגְּבָעוֹת", וְלֹא הַגְּבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה אֲשֵׁרָה אֲסוּרָה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם, וְכָל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם אָסוּר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אוֹבִין וְאָדוּן לְפָנֶיךָ: כָּל מָקוֹם שָׁאַתָּה מוֹצֵא הַר גָּבוֹהַּ, וְגִבְעָה נִשָּׂאָה, וְעֵץ רַעֲנָן — דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדָה זָרָה.**

פירוש ברטנורא

למרחץ, שאפרודטי משמש במרחץ, והוא מטפל והיא עיקר: **ביב.** חריץ עשוי בקרקע להוציא שופכים לרשות הרבים:

ה הן מותרין. ההרים עצמן מותרין לזריעה ולחצוב מהן אבנים, דמחובר לא מיתסר: **ומפני מה אשרה אסורה.** כלומר כי היכי דדרשינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, הכי נמי תחת כל עץ רענן אלהיהם, ולא עץ רענן אלהיהם, ולמה אסרה תורה דכתיב (דברים ז) ואשריהם תגדעון: **מפני שיש בה תפיסת ידי אדם.** שאדם נטעו. וסבר רבי יוסי שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. ותנא קמא סבר, הואיל ובתחלת נטיעתו לא נתכוין לעובדו, אין העבודה שעובד אותו אחר שהוא מחובר אוסרתו, דהוי כמי שעובד להר. ואין הלכה כרבי יוסי: **אני אובין.** אפרש: **ואדון לפניך.** אחרי שאין לנו לדרוש מיעוטא מתחת כל עץ רענן, יש לומר שלא נאמר אלא למסור להם סימנים, מקום שרגילים אמוריים לעבוד שם ע"ז כדי שיחפשום ישראל ויבערום. ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא ממעטינן ממשמעותיה שלא צוה לנו לאבד ההרים. אבל עץ רענן צוה לנו לאבד שנאמר (שם י"ב) ואשריהם תשרפון באש:

משניות מבוארות – קהתי

אוֹמְרִים: נַעֲשֵׂית אַפְּרוֹדִיטִי נוֹי לַמֶּרְחָץ – שמעמידים פסל של אליל להיות קישוט למרחץ; נמצא המרחץ עיקר והפסל טפל. **דָּבָר אַחֵר** – טעם אחר, **אִם נוֹתְנִין לְךָ מָמוֹן הַרְבֵּה** – אפילו היו נותנין לך הרבה כסף, **אִי אַתָּה נִכְנָס לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלְּךָ עָרֹם** – לא היית נכנס לבית אלילך ערום, **וּבַעַל קֶרִי** – כשארע לך מקרה לילה, ואתה טמא, **וּמַשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ** – שיש בזה משום בזיון לאליל, **וְזוֹ עוֹמֶדֶת עַל פִּי הַבִּיב** – תעלה, שדרכה יוצאים מי השופכין החוצה, **וְכָל הָעָם מַשְׁתִּינִין לְפָנֶיהָ** – במרחץ, וכיון שאין דרך עבודתה בכך (כמו שנהגו בבעל פעור; עיין סנהדרין ז, ו), הרי התנהגות זו מוכיחה, שלא העמידוה כאן לשם עבודה זרה אלא לנוי בלבד, הלכך אין כאן איסור של עבודה זרה; **לֹא נֶאֱמַר** – באיסור עבודה זרה, **אֶלָּא "אֱלֹהֵיהֶם"** – "אבד תאבדון... את אלהיהם", ובא הכתוב ללמדנו: **אֶת שֶׁנּוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ** – אותו פסל שנוהגים בו מנהג אלוה, **אָסוּר** – בהנאה משום עבודה זרה; **וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ** – פסל שאינו לשם עבודה זרה, **מֻתָּר** – כמבואר לעיל, שמותר לרחוץ במרחץ שעומד בו פסל של אליל, שאינו אלא לנוי.

באור משנה ה

משנה זו באה להשמיענו, שהמחובר לקרקע, כגון הר, אף על פי שנעבד, אינו נאסר בהנאה משום עבודה זרה. ברם, כל דבר תלוש שנמצא עליו, כפי שיבואר, אסור בהנאה.

הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הֶהָרִים וְאֶת הַגְּבָעוֹת – והוא הדין למעיינות, **הֵן מֻתָּרִין** – ההרים והגבעות עצמם מותרים בהנאה, דהיינו שמותרים בחרישה ובזריעה, וכן מותר לחצוב מהם אבנים, וכיוצא בזה, **וּמַה שֶּׁעֲלֵיהֶם אֲסוּרִים** – בהנאה, כגון אם ציפו אותם זהב וכסף, הציפוי אסור, **שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא־תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ"** – ואף על פי שאין הדברים שעליהם נקראים עבודה זרה, אלא ההרים והגבעות עצמם, גזירת הכתוב היא, שהרים וגבעות שהם קרקע עולם, אין כוח בעבודה זרה לאסרם, אבל מכיון שהם נעבדים, נחשבים הם מכל מקום עבודה זרה, והדברים התלושים שעליהם כתלושים של כל עבודה זרה הם, שנאמר: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם" – על כל שהם נעבדים משמע (רש"י). **רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "אֱלֹהֵיהֶם עַל־הֶהָרִים"** – כתוב (**דברים יב, ב**): "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם, על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן", ודרש רבי יוסי הגלילי: את אלהיהם על ההרים, **וְלֹא הֶהָרִים אֱלֹהֵיהֶם** – שאין ההרים נאסרים משום שהם אלהיהם; **"אֱלֹהֵיהֶם...עַל־הַגְּבָעוֹת", וְלֹא הַגְּבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם** – בגמרא מבואר, שרבי יוסי הגלילי חולק על תנא קמא וסובר שאף ציפוי ההר כהר עצמו ומותר בהנאה, שאין נאסרים בהנאה אלא אלהיהם שעל ההרים; זוהי דעת ריש לקיש. ורב ששת אמר, שציפוי ההר לדברי הכל אינו כהר, ואסור בהנאה משום ההר שנעבד, אלא שנחלקו רבי יוסי הגלילי ותנא קמא באילן שנטעו לפירות ואחר כך עבדו, תנא קמא סובר: אף אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר בהנאה, שכל המחובר לקרקע אינו נאסר בהנאה משום עבודה זרה; ורבי יוסי הגלילי סובר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, שאין זה דומה להרים ולגבעות, כפי שיתפרש מיד במשנתנו. **וּמִפְּנֵי מָה אֲשֵׁרָה אֲסוּרָה** – למה אסרה התורה את האשרה, שכתוב (**דברים ז, ה**): "ואשריהם תגדעון", וכן (**דברים יב, ג**): "ואשריהם תשרפון באש", הלא אשרה מחוברת לקרקע היא, ולמה אין דינה כקרקע? למה לא נדרוש "אלהיהם תחת כל עץ רענן", ולא כל עץ רענן אלהיהם? **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם** – שאדם נטעה, **וְכָל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם אָסוּר** – מכאן מה שאמרנו קודם, שלדעת רבי יוסי הגלילי, אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור בהנאה, הואיל ויש בו תפיסת ידי אדם. ברם, תנא קמא סובר, שאינה אסורה אלא אשרה, שנטעה מתחילה לשם עבודה זרה; אבל אילן שנטעו סתם ולא נתכוון בתחילת נטיעתו לעבדו, כשעובד אותו אחר כך אינו אוסרו, מאחר שהוא מחובר לקרקע ודינו כהר. **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אוֹבִין** – כלומר אני אסביר ואפרש, **וְאָדוּן לְפָנֶיךָ** – בענין הפסוק "על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן", שלפיכך הזכיר הכתוב "ותחת כל עץ רענן" – אף שאין לדרשו כמו שדורשים "על ההרים... ועל הגבעות", שהרי התורה אסרה את האשרה, כמו שהבאנו לעיל – לפי שכתוב זה בא בעיקר לומר: **כָּל מָקוֹם שָׁאַתָּה מוֹצֵא הַר גָּבוֹהַּ, וְגִבְעָה נִשָּׂאָה, וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדָה זָרָה** – כלומר שמסר הכתוב סימנים לישראל, שידעו באיזה מקומות עליהם לחפש עבודה זרה כדי לבערה. ומכל מקום למדים ממשמעותו של הכתוב למעט הרים וגבעות, שאינם נאסרים, שהרי לא נאמר בשום מקום לאבד את ההרים, מה שאין כן בעץ רענן שנאמר בו (**דברים יב, ג**): "ואשריהם תשרפון באש".

ו מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְנָפַל — אָסוּר לִבְנוֹתוֹ; כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹנֵס בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּבוֹנֶה. הָיָה שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה — נִדּוֹן מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה. אֲבָנָיו עֵצָיו וַעֲפָרוֹ מְטַמְּאִין כַּשֶּׁרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז, כו)**: "שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כַּנִּדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה ל, כב)**: "תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה, צֵא תֹאמַר לוֹ", מַה נִּדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא — אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא.**

ז שְׁלֹשָׁה בָּתִּים הֵן: בַּיִת שֶׁבָּנוּי מִתְּחִלָּה לַעֲבוֹדָה זָרָה — הֲרֵי זֶה אָסוּר; סִיְּדוּ וְכִיְּרוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ — נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ; הִכְנִיס לְתוֹכוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, וְהוֹצִיאָהּ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. שָׁלֹשׁ אֲבָנִים הֵן: אֶבֶן שֶׁחֲצָבָהּ מִתְּחִלָּה לַבִּימוֹס — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה; סִיְּדָהּ וְכִיְּרָהּ לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ — נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ; הֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ — נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ; הֲרֵי זֶה מֻתָּר. שָׁלֹשׁ אֲבָנִים הֵן: אֶבֶן שֶׁחֲצָבָהּ מִתְּחִלָּה לַבִּימוֹס — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה; סִיְּדָהּ וְכִיְּרָהּ לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ — נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ; הֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ — נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ; הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

פירוש ברטנורא

ו סמוך לבית עבודה זרה. שהיה אחד מכותליו בית עבודה זרה והבית עצמו נעבד: **אסור לבנותו.** שבונה בית לע"ז: **כונס לתוך קרקע שלו ארבע אמות.** ואינו מניחו פנוי, שנמצא מהנה לע"ז שמרחיב את גבולה, אלא ממלא המקום קוצים ועושה שם בית הכסא לתינוקות: **היה שלו ושל ע"ז.** שמקום עובי הכותל חציו שלו: **נדון מחצה על מחצה.** אותו חלק של ע"ז אינו עולה בכניסת ארבע אמות. אבל חלקו עולה. שאם עוביו שתי אמות מונה אמה שלו וכונס שלש אמות בתוך שלו: **אבניו ועציו ועפרו.** של אותו כותל: **מטמאין כשרץ.** ואפילו חלקו של ישראל, לפי שאין ברירה: **כשרץ.** שמטמא במגע ואינו מטמא במשא. לפי שטומאת ע"ז דרבנן, אקילו בה. ואינה מטמאה בכעדשה כשרץ, אלא בכזית כמתים: **רבי עקיבא אומר כנדה.** ואין הלכה כרבי עקיבא אפילו בע"ז עצמה, וכל שכן במשמשיה:

ז שלשה בתים הם. לענין ביטול ע"ז: **בית.** שתחלת בנינו לע"ז, והיו עובדין את הבית עצמו, הרי זה אסור: **סיידו וכיירו לעבודה זרה.** שהיה בנוי מתחלה לדירת אדם, וסיידו, שלבנו בסיד. וכיירו, פיתוח וציור: **וחידש.** או שחידש: **נוטל מה שחידש.** ושאר כל הבית מותר: **הכנים לתוכו ע"ז.** לפי שעה ולא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

משנתנו דנה בכותל ביתו של ישראל ששימש כותל גם לבית עבודה זרה. כן דנה המשנה בטומאת עבודה זרה.

מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה – כגון שסמכו הגויים בית עבודה זרה לכותל ביתו של ישראל, ונמצא הכותל משמש גם את בית עבודה זרה, **וְנָפַל** – אותו הכותל, **אָסוּר לִבְנוֹתוֹ** – מחדש באותו מקום, שהרי בונה בזה כותל לבית עבודה זרה. **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹנֵס בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּבוֹנֶה** – מכניס את הכותל לתוך תחומו, ובונהו במרחק ארבע אמות מגבול שטחו; בנוסחאות אחרים אין גורסים "ארבע אמות". בגמרא מבואר, שאינו מניח את מקום הרווח (אותן ארבע אמות) פנוי, אלא ממלאו קוצים, כדי שלא תיהנה ממנו עבודה זרה. **הָיָה** – הכותל, **שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה** – בשותפות, **נִדּוֹן מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה** – כשהוא כונס בתוך שלו ארבע אמות, לוקח הוא בחשבון את מחצית עוביו של הכותל: שאם, למשל, עוביו של הכותל שתי אמות, עולה לו אמה אחת מהמקום של הכותל בכניסת ארבע האמות, וכונס בתוך שלו עוד שלוש אמות. **אֲבָנָיו עֵצָיו וַעֲפָרוֹ** – של אותו כותל משותף, **מְטַמְּאִין כַּשֶּׁרֶץ** – שמטמא אדם וכלים במגע, אבל לא במשא, **שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ"** – ודרשו: "שקץ" – לשון שרץ. ברם, שיעורה של עבודה זרה לטמא במגע אינו בכעדשה כשרץ, אלא בכזית; שכן טומאת עבודה זרה מדרבנן היא, ולפיכך הקלו בה. לפי מפרשי המשנה מדובר במשנתנו, שאין חלקו של ישראל ניכר, ולכן אבניו ועציו של כל הכותל מטמאים בטומאת עבודה זרה, כפי שבארנו לעיל. ומכל מקום רשאי ישראל למכור חלקו לגויים בכל מקום שהוא. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כַּנִּדָּה** – אבניו עציו ועפרו מטמאים כנידה, שמטמאה גם במשא, **שֶׁנֶּאֱמַר** – בענין עבודה זרה: **"תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה** (נידה)**, צֵא תֹאמַר לוֹ"** – ודורש מכאן רבי עקיבא, שעבודה זרה דומה לענין טומאה לנידה, **מַה נִּדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא** – שהנושאה טמא אפילו לא נגע בה בשעה שנשאה, שכתוב בנידה (**ויקרא טו, כב**): "וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב", ומכאן שהיא מטמאה את הכלי שנשא אותה, אף על פי שלא נגע בה, שאפילו היו עשרה כלים זה על זה, כולם בכלל "אשר תשב עליו" הם (**רש"י**)**, אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא** – כלומר גם במשא. והלכה כתנא קמא. ברם, כל זה כשנעבד הבית בעצמו, שהאבנים והעצים הם עבודה זרה גמורה; אבל אם הבית אינו נעבד, אלא שהכניס עבודה זרה בתוכו, מותר הבית בהנאה ואין טומאה באבניו ובעציו (**המאירי**).

באור משנה ז

שְׁלֹשָׁה בָּתִּים הֵן – שלושה דינים חלוקים הם בבתי עבודה זרה: א. **בַּיִת שֶׁבָּנוּי מִתְּחִלָּה לַעֲבוֹדָה זָרָה** – שבנאו גוי מתחילה לשם עבודה זרה, כלומר שיהא הבית עצמו נעבד, **הֲרֵי זֶה אָסוּר** – כל הבית אסור בהנאה, וכפי שנלמד להלן (ד, ד), אסור הוא מיד כשבנאו, אף על פי שעדיין לא נעבד. ב. **סִיְּדוּ וְכִיְּרוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה** – שהיה הבית בנוי מתחילה לדירה, ואחר כך החליט לעשותו בית עבודה זרה, וסיידו בסיד או שכיירו בפיתוחים וביצורים לשם עבודה זרה, **וְחִדֵּשׁ** – או שחידש בו דבר לשם עבודה זרה, **נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ** – נוטל ישראל מהבית מה שהגוי חידש, שכל מה שחידש אסור בהנאה, ולאחר שסילקו משם, הבית מותר לישראל בהנאה. במה דברים אמורים? כשהבית לא נעבד עדיין, אבל אם נעבד, אסור הבית כולו בהנאה. ג. **הִכְנִיס לְתוֹכוֹ עֲבוֹדָה זָרָה** – לפי שעה, ולא נתכוון לעשות את הבית לבית עבודה זרה, **וְהוֹצִיאָהּ** – אחר כך מן הבית, ואפילו הוציאה ישראל, **הֲרֵי זֶה מֻתָּר** – מותר הבית לישראל בהנאה; ואמנם כל זמן שהעבודה זרה בבית, אסור הוא בהנאה, אבל לאחר שהוציאה, הותר הבית מיד. **שָׁלֹשׁ אֲבָנִים הֵן** – שלושה דינים חלוקים הם באבנים, שמשתמשים בהן הגויים לשם עבודה זרה: א. **אֶבֶן שֶׁחֲצָבָהּ** – הגוי מן ההר – **מִתְּחִלָּה לַבִּימוֹס** – בשביל מושב לעבודה זרה, **הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה** – בהנאה, אף על פי שעדיין לא הושיב עליה את העבודה זרה, שדרכם לעבוד אף את הבימוס עצמו, והרי זה כאילו חצבה לעשותה בעצמה עבודה זרה. ב. **סִיְּדָהּ וְכִיְּרָהּ** – היתה האבן חצובה, וסיידה וכיירה בפיתוחים וציורים, **לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְחִדֵּשׁ** – או שחידש דבר אחר באבן לשם עבודה זרה, **נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ** – שכל מה שחידש הגוי באבן אסור בהנאה, וכשמסלקים אותו, מותרת האבן בהנאה. ג. **הֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה** – העמיד הגוי על האבן עבודה זרה לפי שעה, ולא הקצה אותה לבימוס, **וְסִלְּקָהּ** – ממנה, **הֲרֵי זוֹ מֻתָּרֶת** – מותרת האבן בהנאה. **שָׁלֹשׁ אֲשֵׁרוֹת הֵן** – שלושה דינים הם באיסור האשרה: א. **אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה** – שנתכוון לעבוד את האילן עצמו, **הֲרֵי זֶה אָסוּר** – אילן זה אסור מיד כשנטעו, אף על פי שלא נעבד עדיין. ב. **גִּדְּעוֹ וּכְפָלוֹ** – היה אילן נטוע, וגידעו הגוי, היינו שכרת את ענפיו, ופיסלו, היינו שהסיר ממנו את הפסולת, **לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה** – על דעת לעבוד את הגידולין שיגדלו בו מכאן ואילך (**רש"י**)**, וְהֶחֱלִיף** – והוציא האילן ענפים חדשים, **נוֹטֵל מַה שֶּׁהֶחֱלִיף** – הרי זה כורת את הענפים, שהם אסורים בהנאה, ושאר האילן מותר.

זָרָה, וְסִלְּקָהּ — הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. שָׁלֹשׁ אֲשֵׁרוֹת הֵן: אִילָן שֶׁנִּטְעוּ מִתְּחִלָּה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה — הֲרֵי זֶה אָסוּר; גִּדְּעוּ וּפִסְּלוּ לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהֶחֱלִיף — נוֹטֵל מַה שֶּׁהֶחֱלִיף; הֶעֱמִיד תַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה וּבִטְּלָהּ — הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֵיזוֹ הִיא אֲשֵׁרָה? כָּל שֶׁיֵּשׁ תַּחְתָּיהָ עֲבוֹדָה זָרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ. וּמַעֲשֶׂה בְּצַיְדָן בְּאִילָן שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין אוֹתוֹ, וּמָצְאוּ תַּחְתָּיו גַּל. אָמַר לָהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּדְקוּ אֶת הַגַּל הַזֶּה; וּבְדָקוּהוּ, וּמָצְאוּ בּוֹ צוּרָה. אָמַר לָהֶן: הוֹאִיל וְלַצּוּרָה הֵן עוֹבְדִין, נַתִּיר לָהֶן אֶת הָאִילָן.

ח לֹא יֵשֵׁב בְּצִלָּהּ, וְאִם יָשַׁב — טָהוֹר. וְלֹא יַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ, וְאִם עָבַר — טָמֵא; הָיְתָה גּוֹזֶלֶת אֶת הָרַבִּים, וְעָבַר תַּחְתֶּיהָ — טָהוֹר. וְזוֹרְעִין תַּחְתֶּיהָ יְרָקוֹת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה; וְהַחֲזָרִין — לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לֹא יְרָקוֹת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהַנְּמִיָּה נוֹשֶׁרֶת עֲלֵיהֶן וְהוָה לָהֶן לְזֶבֶל.

פירוש ברטנורא

הקצהו לתשמיש ע"ז: **שלש אבנים הם.** לענין בטול: **אבן שחצבה מתחלה.** מן ההר: **לבימום.** להושיב ע"ז עליה: **סיידה וכיירה.** והיא היתה חצובה ועומדת: **נוטל.** ישראל: **מה שחידש.** הנכרי, והאבן מותרת: **העמיד עליה ע"ז.** לפי שעה ולא הקצה האבן לבימום: **וסילקה, הרי זו מותרת.** ואינה צריכה בטול: **גדעו.** לשם עבודה זרה, לעבוד הגידולים שיגדלו בו מעתה: **נוטל מה שהחליף.** הענפים שגדלו במקום אותן שגדע, ושורפן כדין אשרה, והשאר מותר: **איזו היא אשרה.** בגמרא מפרש, דאשלש אשרות דתנן לעיל קאי. והכי קתני, שלש אשרות הן, שתים דברי הכל, ואחת מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ואיזהו אשרה שנחלקו ר"ש ורבנן, כל שיש תחתיה ע"ז, דרבנן קרו לה אשרה ואסרי לה כל זמן שיש ע"ז תחתיה, ורבי שמעון אומר אינה אשרה אלא כל שעובדין אותה, אבל כל שיש תחתיה ע"ז אין זו אשרה. ואין הלכה כר' שמעון:

ח לא ישב בצלה. האי צל לאו תחת נוף האשרה קאמר, דלא הוי מצי למתני תו ואם ישב טהור, דהא קתני סיפא דאם עבר טמא. אלא מן האילן והלאה, דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר צל ארוך: **לא יעבור תחתיה.** תחת הנוף מהאילן, שהאילן מאהיל עליו. ואם עבר טמא: **היתה גוזלת את הרבים.** שנופה נוטה לרה"ר: **טהור.** דטומאה דרבנן היא, והיכא דגוזלת הרבים לא גזרו רבנן: **ירקות בימות הגשמים.** שהאילן קשה להם שמונע החמה מלבוא: **אבל לא בימות החמה.** שהצל יפה להם: **והחזרין.** חזרת. ובערבי חס"א: **לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.** שהצל יפה להם לכולם: **שהנמיה.** עלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים. ובגמרא פריך, דהא שמעינן לרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר, לעיל בפרקין גבי מפרר וזורה לרוח ואע"פ שנעשה

משניות מבוארות – קהתי

ברם, אם נתכוון לעבוד גם את עיקר האילן, נאסר כל האילן אף על פי שהאילן הוא מחובר לקרקע, כיון שעשה מעשה בגוף האילן (**עיין משנה ה**). **ג. הֶעֱמִיד תַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה** – העמיד גוי עבודה זרה תחת אילן סתם, **וּבִטְּלָהּ** – אחר כך (כפי שנלמד להלן ד, ה), ויש גורסים: ונטלה, ואפילו נטלה ישראל, **הֲרֵי זֶה מֻתָּר** – מותר האילן, שהרי לא נעבד ולא נעשה מעשה בגוף האילן לשם עבודה זרה. ברם, כל זמן שהעבודה זרה עומדת תחתיו, האילן אסור, שהואיל ועשאו כאשרה, הרי הוא כמשתמש באילן עצמו לשם עבודה זרה. **אֵיזוֹ הִיא אֲשֵׁרָה** – בגמרא מבואר, שמשנתנו ממשיכה בענין האשרה השלישית, והיא באה להשמיענו שנחלקו בה תנאים, שכן שתי האשרות הראשונות הן לדברי הכל, והשלישית שנויה במחלוקת, ואיזו היא אשרה – השנויה במחלוקת? **כָּל שֶׁיֵּשׁ תַּחְתֶּיהָ עֲבוֹדָה זָרָה** – אף על פי שאין האשרה עצמה נעבדת, כל זמן שיש העבודה הזרה תחתיה, אסורה היא, כמו שבארנו לעיל. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ** – כל שעובדין את האילן עצמו, הרי זו אשרה האסורה; אבל אם האילן עצמו אינו נעבד, אלא שעובדים עבודה זרה שתחתיו, אין זו אשרה, ואין האילן אסור אפילו בזמן שעבודה זרה תחתיו. **וּמַעֲשֶׂה בְּצַיְדָן** – שם מקום, **בְּאִילָן שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין אוֹתוֹ** – שנראה היה כאילו עובדים את האילן, **וּמָצְאוּ תַּחְתָּיו גַּל** – של אבנים וחול. **אָמַר לָהֶן רַבִּי שִׁמְעוֹן** – לאנשים שבאו לשאול אותו בדבר האילן: **בִּדְקוּ אֶת הַגַּל הַזֶּה** – אם אין בו עבודה זרה, **וּבְדָקוּהוּ, וּמָצְאוּ בּוֹ צוּרָה** – של אליל, **אָמַר לָהֶן** – רבי שמעון: **הוֹאִיל וְלַצּוּרָה הֵן עוֹבְדִין** – שהגויים עובדים לצורה שבגל, ולא לאילן עצמו, **נַתִּיר לָהֶן אֶת הָאִילָן** – לישראל, שלדעת רבי שמעון מותר האילן בהנאה אף על פי שיש תחתיו עבודה זרה, כמו ששנינו לעיל. ברם, אין הלכה כרבי שמעון, אלא כל זמן שיש עבודה זרה תחת האילן, אסור גם האילן בהנאה בתורת משמשי עבודה זרה.

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה ללמד פרטים בענין האשרה, כיצד אסורה היא בהנאה.

לֹא יֵשֵׁב – ישראל, **בְּצִלָּהּ** – של האשרה, אפילו לא תחת נופה; שבשעה שהחמה במזרח או במערב יש לאילן צל ארוך, ואף בצל זה שהוא רחוק מן האילן אסור לשבת; **וְאִם יָשַׁב** – ישראל בצל האשרה, כמו שבארנו, **טָהוֹר** – שהרי לא ישב תחת האשרה עצמה. **וְלֹא יַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ** – תחת נופה של האשרה, **וְאִם עָבַר** – תחתיה, **טָמֵא** – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה בן בתירא הסובר, שתקרובת עבודה זרה מטמאה באוהל, ולכן העובר תחת האשרה הרי הוא נטמא, שמן הסתם יש תחתיה תקרובת עבודה זרה, ונמצא האילן מאהיל עליו ועל התקרובת (**עיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"**). **הָיְתָה גּוֹזֶלֶת אֶת הָרַבִּים** – כגון שהיה נופה נוטה לרשות הרבים; ויש מפרשים שקדמה הדרך לאשרה (**המאירי**). **וְעָבַר תַּחְתֶּיהָ** – תחת נופה של האשרה, **טָהוֹר** – שאינה מטמאה אלא מדרבנן, ובמקום שגוזלת את הרבים לא גזרו חכמים. בגמרא מבואר, שאם יש לו דרך אחרת (קצרה כמו הדרך הזאת – תוספות), אסור לעבור תחתיה; אבל אם אין לו דרך אחרת, מותר לעבור לכתחילה תחתיה, אלא שצריך לעבור בריצה. **וְזוֹרְעִין תַּחְתֶּיהָ יְרָקוֹת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים** – שצל האשרה קשה לירקות בימות הגשמים; **אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה** – בימות החמה אסור לזרוע ירקות תחת האשרה, לפי שהצל של האילן מועיל לירקות; **וְהַחֲזָרִין** – החזרת אסור לזרוע תחת האשרה, **לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים** – שהצל יפה להם אף בימות הגשמים. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לֹא יְרָקוֹת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים** – אף ירקות אסור לזרוע תחת האשרה בימות הגשמים, **מִפְּנֵי שֶׁהַנְּמִיָּה** – ויש גורסים: שהנבייה – **נוֹשֶׁרֶת עֲלֵיהֶן וְהוָה לָהֶן לְזֶבֶל** – העלים שנושרים מן האשרה בימות הגשמים, נעשים זבל, ומועילים לירקות, ונמצא נהנה מעבודה זרה. בגמרא מבואר, שאמנם הזבל בלבד אינו מועיל כאן אלא בצירוף הקרקע של היתר, והרי רבי יוסי מתיר בזה וזה גורם (כשאיסור גורמים ביחד לפעולה מסויימת, כגון בענייננו שהזבל של איסור והקרקע של היתר שניהם גורמים לגידול הירקות), שכן שנינו לעיל (משנה ג): "רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח", ואף על פי שהוא נעשה זבל (עיין שם); ומכאן שלדעת רבי יוסי מותר לזרוע ירקות בימות הגשמים, אלא שרבי יוסי משיב כאן לחכמים, שלפי שיטתם, שזה וזה גורם אסור, היה להם לאסור הירקות אף בימות הגשמים.

ט נָטַל מִמֶּנָּה עֲצִים — אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר, אִם חָדָשׁ — יֶתֵּץ, וְאִם יָשָׁן — יוּצַן. אָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת — אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה; נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת — כֻּלָּן אֲסוּרוֹת בַּהֲנָאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח. אָמְרוּ לוֹ: אֵין פִּדְיוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה. נָטַל הֵימֶנָּה כַּרְכֹּר — אָסוּר בַּהֲנָאָה. אָרַג בּוֹ אֶת הַבֶּגֶד — הַבֶּגֶד אָסוּר בַּהֲנָאָה; נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים בַּאֲחֵרִים — כֻּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח. אָמְרוּ לוֹ: אֵין פִּדְיוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה.

י כֵּיצַד מְבַטְּלָהּ? קִרְסֵם וְזֵרַד, נָטַל מִמֶּנָּה מַקֵּל אוֹ שַׁרְבִּיט, אֲפִלּוּ עָלֶה — הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה. שְׁפָיָה: לְצָרְכָּהּ — אֲסוּרָה, שֶׁלֹּא לְצָרְכָּהּ — מֻתֶּרֶת.

פירוש ברטנורא

זבל, דהיכא שההיתר והאיסור שניהם גורמין להביא הדבר, כגון שהקרקע של היתר והזבל של ע"ז של איסור גורמין לצמיחת הירקות, סבירא ליה לרבי יוסי שהוא מותר, והיכי קאסר הירקות הכא מפני שהנמיה נושרת עליהן. ומשני, שר' יוסי הכא לדבריהן של רבנן קאמר, לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור, היה לכם לאסור הירקות מפני שהנמיה נושרת עליהן והיא הווה להם לזבל. ורבנן סברי, שאני הכא שאין האילן של ע"ז מועיל לירקות כלום, שמה שמשביח להם בנמיה, פוגם להם בצל. והלכה כרבי יוסי דזה וזה גורם מותר:

ט נטל הימנה. מן האשרה: **חדש יותץ.** שההיסק הראשון שמסיקין התנור הוא מחממו ומחזיקו, והרי נתקן באיסורי הנאה. והא מתניתין אתי אליבא דמאן דאמר זה וזה גורם אסור. ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן, שלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיצטנן התנור, כדי שלא יהנה מעצי איסור: **הפת אסורה.** בגמרא קאמר, והוא שאבוקה כנגדו, שכל שעה שהיה פת נאפה היה דולק האור בפי התנור ואופהו, שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין ויש שבח עצים בפת: **יוליך הנאה לים המלח.** דמי ככר שנתערב: **כרכור.** יש לאורגים עץ עשוי כדמות מחט של סקאין, ומעבירין אותו על השתי כשהוא מתוח לפניהם באריגה. ואשמעינן מתניתין פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בהנך תרתי, דאי אשמועינן בקמייתא, הוה אמינא בהך קאמר ר' אליעזר משום דבעידנא דקא גמרה פת אקלי ליה איסורא, אבל כרכור דאיתא לאיסורא בעיניה. אימא מודה להו לרבנן. ואי איתמר בהאיך, בהא קאמרי רבנן, אבל בקמייתא אימא מודו ליה לר' אליעזר, צריכא. והלכה כר' אליעזר, ואפילו חבית של יין נסך שנתערבה בחביות של יין של היתר מוליך דמי אותה חבית לים המלח, והשאר כולן מותרות בהנאה:

י כיצד מבטלה. הנכרי לאשרה: **קרסם.** קסמים יבשים שבאילן נטלן לצרכו לשרוף: **וזירד.** כרת ענפים לחים שבה: **שפאה.** תרגום ואכות אותו טחון (דברים

משניות מבוארות – קהתי

ברם חכמים סוברים, שאין כאן גורם של איסור כלל, שכן מה שמשביח האילן בנמייה, דהיינו בעלים הנושרים ממנו, הרי הוא פוגם בצל, שהצל של האילן מזיק לירקות בימות הגשמים, ויוצא שכרו בהפסדו.

באור משנה ט

משנה זו מוסיפה ללמד באיסור הנאתה של האשרה.

נָטַל מִמֶּנָּה עֲצִים – לקח ישראל עצים מן האשרה, **אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה** – אסור לו ליהנות מהעצים הללו. **הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר** – באותם העצים שנטל מן האשרה, **אִם חָדָשׁ** – אם התנור הוא חדש, שלא הוסק בו עדיין היסק ראשון, ונמצא היסק זה בעצי האשרה מחסן את התנור ומתקן אותו לשימושו מכאן ואילך, **יֶתֵּץ** – התנור, שהרי נתקן באיסורי הנאה, וכל פעם שיסיק את התנור, גורם של איסור מעורב בו, דהיינו כוח ההיסק הראשון, וסוברת משנתנו שזה וזה גורם אסור (כמבואר במשנה הקודמת); **וְאִם יָשָׁן** – אם התנור הוא ישן, **יוּצַן** – יצטנן, שלא יאפה בו בהיסק זה עד שיצטנן התנור, כדי שלא ייהנה מעצי האשרה; ולאחר שהצטנן, מותר לו להסיקו בעצי היתר ולאפות בו. ההלכה היא, שזה וזה גורם מותר, ולפיכך אפילו התנור חדש, יוצן. **אָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת** – אפה את הפת בתנור שהוסק בעצי האשרה, **אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה** – אסורה הפת בהנאה. לפי הגמרא אין הפת אסורה אלא אם כן היתה האבוקה כנגדו, שכל הזמן שהיתה הפת נאפית, היו העצים בוערים בתנור, ונמצא נהנה מן האיסור כשהוא בעין, ויש שבח עצים בפת. **נִתְעָרְבָה** – הפת שנאפתה בעצי האשרה, **בַּאֲחֵרוֹת** – בככרות אחרות, **כֻּלָּן אֲסוּרוֹת בַּהֲנָאָה** – מפני שאיסורי עבודה זרה אסורים בהנאה במשהו ואינם בטלים (**הראב"ד; המאירי**). **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח** – יטיל דמי העצים לים המלח, וכל הככרות מותרות (**המאירי**); ויש מפרשים, שדברי רבי אליעזר מוסבים על הרישא, שאף בפת שלא נתערבה יוליך הנאה לים המלח, והפת מותרת (**רש"י**). ולפי הרמב"ם: יוליך דמי אותה הפת, שנתערבה באחרות, לים המלח, וכל הככרות מותרות. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי אליעזר: **אֵין פִּדְיוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה** – אין מוציאים עבודה זרה מאיסורה על ידי פדיון, וכל התערובת אסורה. **נָטַל הֵימֶנָּה** – מן האשרה, **כַּרְכֹּר** – כעין מחט של עץ שמשתמשים בו האורגים למלאכת האריגה; ויש גורסים כרכד. **אָסוּר בַּהֲנָאָה** – אסור להשתמש בו. **אָרַג בּוֹ אֶת הַבֶּגֶד** – בכרכר זה שנטל מהאשרה, **הַבֶּגֶד אָסוּר בַּהֲנָאָה** – ואין לו כל תקנה; **נִתְעָרַב** – הבגד, **בַּאֲחֵרִים** – בבגדים אחרים, **וַאֲחֵרִים בַּאֲחֵרִים** – ואין מכירים את הבגד האסור, **כֻּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה** – כל הבגדים אסורים בהנאה משום איסור עבודה זרה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיָם הַמֶּלַח** – יוליך הנאת עצי האיסור לים המלח; ולפי הרמב"ם: דמי אותו הבגד האסור, וכל הבגדים מותרים. **אָמְרוּ לוֹ: אֵין פִּדְיוֹן לַעֲבוֹדָה זָרָה** – בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה אותה הלכה גם בפת וגם בכרכר, שכן בכרכר האיסור קיים וישנו בעין, מה שאין כן בפת, שהעצים של איסור נשרפו והאיסור אינו בעין; ובאה המשנה להשמיענו, שרבי אליעזר מיקל אף בכרכר וסובר "יוליך הנאה לים המלח", וחכמים מחמירים אף בפת, שאם נתערבה באחרות כולן אסורות. הלכה כרבי אליעזר; ואפילו חבית של יין נסך שנתערבה בחביות יין של היתר, מוליך דמי אותה חבית לים המלח, ומותר לו למכור הכל וליהנות בו (**דמב"ם**).

באור משנה י

בפרק הבא (משנה ד) נלמד: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חברו, כלומר שאם הגוי עושה בה מעשה, המוכיח שאינו נוהג בה עוד אלהות, הרי היא בטלה מדין עבודה זרה, ומותרת בהנאה, שכתוב (דברים ז, כה): "פסילי אלוהיהם תשרפון באש" – כשבאו לידינו והם נוהגים בהם אלהות; אבל אם ביטלום, הרי אלו מותרים (דמב"ם). משנתנו באה ללמד בענין ביטול האשרה.

כֵּיצַד מְבַטְּלָהּ – הגוי את האשרה, שלא תהא לה עוד דין עבודה זרה? **קִרְסֵם** – קיצץ את הענפים היבשים שבאילן לצורך הסקה וכיוצא בזה, **וְזֵרַד** – או כרת ענפים לחים שבו, כדי להשתמש בהם לצרכו, **נָטַל מִמֶּנָּה מַקֵּל** – חתך מהאשרה מקל, **אוֹ שַׁרְבִּיט** – שבט, **אֲפִלּוּ עָלֶה** – אפילו קטף ממנה עלה אחד לצרכו, **הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה** – שאין לה עוד דין אשרה, ומותרת היא בהנאה. **שְׁפָיָה** – גירד הגוי את האשרה להקציעה, **לְצָרְכָּהּ** – אם עשה את זה לצורך האשרה, כדי ליפותה, **אֲסוּרָה** – שלא ביטל בכך את האשרה, אבל אם שפה את האשרה **שֶׁלֹּא לְצָרְכָּהּ** – אלא משום שצריך הוא לשפאים, דהיינו לשבבים ולקיסמים, **מֻתֶּרֶת** – האשרה בהנאה, לפי

פרק רביעי

א רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אֲבָנִים זוֹ בְּצַד זוֹ, בְּצַד מַרְקוּלִיס — אֲסוּרוֹת, וּשְׁתַּיִם — מֻתָּרוֹת; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שֶׁנִּרְאוֹת עִמּוֹ — אֲסוּרוֹת, וְשֶׁאֵין נִרְאוֹת עִמּוֹ — מֻתָּרוֹת.

ב מָצָא בְּרֹאשׁוֹ מָעוֹת, כִּסּוּת אוֹ כֵּלִים — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. פַּרְכִּילֵי עֲנָבִים, וַעֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבֳּלִים, וְיֵינוֹת וּשְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁכַּיּוֹצֵא בוֹ קָרֵב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ — אָסוּר.

ג עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה לָהּ גִּנָּה אוֹ מֶרְחָץ — נֶהֱנִין מֵהֶן שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה, וְאֵין נֶהֱנִין מֵהֶן בְּטוֹבָה. הָיָה שֶׁלָּהּ וְשֶׁל אֲחֵרִים — נֶהֱנִין מֵהֶן, בֵּין בְּטוֹבָה וּבֵין שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה.

פירוש ברטנורא

ט'), ושפית יתיה: **לצורכה.** כדי ליפותה. ואין מבטל ע"ז אלא נכרי גדול ובן דעת שידע בטיב ע"ז ומשמשיה. ואפילו אם בטלה בעל כרחו הרי זו מבוטלת:

ד א רבי ישמעאל. זו בצד זו. וכל שכן אחת על גבי שתים, שזו עיקר מרקוליס. [מרקוליס שם ע"ז הנקרא בלשונם מערקורים]: **בצד מרקוליס.** בצד ארבע אמות של מרקוליס, כלומר שהאבנים רחוקות ארבע אמות מן המרקוליס וידוע דלאו מיניה נפל, ובהא קאמר רבי ישמעאל דשלש אבנים אסורות, שאין מרקוליס פחות משלש אבנים, ועושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול. וקטן הנעשה בצד גדול עבדי ליה בכל דהו ואין חוששין שיהיה אחת על גבי שתים. ורבנן סברי, אין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, הלכך, נראות עמו כלומר סמוכות לו, דאיכא למימר מיניה נפל, בין שתים בין שלש אסורים. אין נראות עמו, מותרות. והלכה כחכמים:

ב מצא בראשו. של מרקוליס: **מעות כסות או כלים הרי אלו מותרין.** והוא שלא יהו מונחין לגוי, [כגון] שהיו המעות מונחים בכים קשור ותלוי לו על צוארו, כסות מקופלת ומונחת על כתפו או על ראשו, כלים נמי מונחים על ראשו, שכל אלו אינם דרך גוי:

ג שלא בטובה. שלא יעלה שכר לכומרים:

משניות מבוארות – קהתי

שביטלה. יש מפרשים שמשנתנו כוללת בסיפא כל הביטולים בכלל "שפייה", והיא באה בעיקר להשמיענו, שיש הבדל בין "לצרכה" ובין "שלא לצרכה" (**"תוספות יום טוב"**). אבל לפי הרמב"ם, "שפייה" ענין בפני עצמו הוא; ויש מבארים, שבאה המשנה להשמיענו, שאפילו כרת מגוף האשרה, מכל מקום לצרכה אסורה, ומכל שכן כשלא כרת אלא הענפים (**"תפארת ישראל"**).

באור משנה א

מרקוליס הוא אליל הרומאים "מרקוריוס", שהיו מקימים לשמו גל אבנים בכל פרשת דרכים, ועיקר צורתו היתה: שתי אבנים זו בצד זו ואחת על גביהן; ועוברי הדרכים היו זורקים אליו אבנים, וזו היתה דרך עבודתו, כמו שכבר הזכרנו בסנהדרין (ז, ו). משנתנו דנה באבנים המונחות בדרכים במרחק מסויים מגל האבנים של מרקוליס, והיא באה ללמד, אילו אבנים של מרקוליס הן, ואסורות בהנאה, ואילו הן אבני הדרכים ומותרות.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אֲבָנִים זוֹ בְּצַד זוֹ, בְּצַד מַרְקוּלִיס — אם נמצאו בצדו של המרקוליס, כמבואר לעיל, ואפילו במרחק ארבע אמות ממנו, שלוש אבנים שהיו מונחות זו בצד זו, ומכל שכן אבן אחת על גבי שתים, שזו עיקר צורתו של האליל, כמו שהזכרנו בהקדמה, **אֲסוּרוֹת** — האבנים בהנאה, שודאי הניחו אותן לשם האליל, ואף שמונחות הן זו בצד זו, דרכם של עובדי מרקוליס לעשות "מרקוליס קטן" בצד המרקוליס הגדול, ולכן הרי זו עבודה זרה, ואסורה בהנאה. **וּשְׁתַּיִם** — אבל אם לא נמצאו אלא שתי אבנים זו בצד זו בצד מרקוליס, **מֻתָּרוֹת** — הן בהנאה, שאינן עבודה זרה, לפי שאין דרכם לעשות מרקוליס קטן בפחות משלוש אבנים; **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שֶׁנִּרְאוֹת עִמּוֹ** — כלומר אבנים שהן סמוכות למרקוליס, ואפילו שתים או אחת, **אֲסוּרוֹת** — בהנאה, שודאי נפלו מן המרקוליס. **וְשֶׁאֵין נִרְאוֹת עִמּוֹ** — אבל אבנים שאינן סמוכות למרקוליס, שאין לומר שנפלו ממנו, אפילו שלוש זו בצד זו, **מֻתָּרוֹת** — הן בהנאה, שחולקים חכמים על רבי ישמעאל וסוברים, שאין דרכם לעשות מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול. ברם, אם נמצאו שלוש אבנים בצורה של אחת על גבי שתים, אף לחכמים אסורות הן, שהרי זה מרקוליס בפני עצמו.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בענין מרקוליס.

מָצָא — ישראל, **בְּרֹאשׁוֹ** — של מרקוליס, **מָעוֹת, כִּסּוּת אוֹ כֵּלִים** — ומבואר בגמרא, שאינם מונחים עליו דרך גוי וקישוט, **הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין** — בהנאה; בגמרא אמרו הטעם, שכתוב אחד אומר (**דברים כט, סז**): "ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם, עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם" (ומשמע שעץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם אסורים הם, שהרי הכתוב קוראם "שיקוצים"), וכתוב אחד אומר (**דברים ז, כה**): "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (אבל עץ ואבן לא כתוב כאן), הא כיצד? "עמהם" בדומה ל"עליהם", מה "עליהם" דבר של גוי אסור (שהרי "כסף וזהב" הוא), אף "עמהם" (דהיינו עץ ואבן שכתוב בהם "עמהם"), דבר של גוי אסור, ושאינו של גוי מותר (**עבודה זרה נא, ב**). **פַּרְכִּילֵי עֲנָבִים** — מצא בראשו אשכולות ענבים התלויים בזמורותיהם, **וַעֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבֳּלִים, וְיֵינוֹת וּשְׁמָנִים וּסְלָתוֹת, וְכָל דָּבָר שֶׁכַּיּוֹצֵא בוֹ קָרֵב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ** — בבית המקדש, **אָסוּר** — בהנאה, משום תקרובת עבודה זרה. בגמרא מבואר, שפרכילי ענבים ועטרות של שיבולים, כעין של מקדש הם, שאם בצרם מתחילה לצורך עבודה זרה, הרי הם כעין ביכורים שהיו מביאים למקדש, ויינות ושמנים וסלתות כעין מנחות ונסכים הם, ובכל אלו חוששים, שמא הביאם תקרובת לעבודה זרה כעין שעושים ישראל במקדש, שניסך היין והקטיר קצת מהשמן והסולת, ואלו שנמצאו, שיריים הם; הלכך אסורים הם בהנאה (**הר"ן**).

באור משנה ג

משנה זו באה ללמד, שיש דברים השייכים לעבודה זרה, ומותרים הם בהנאה.

עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה לָהּ גִּנָּה אוֹ מֶרְחָץ — בחצרה, שלא נעשו לגוי לעבודה זרה (**הראב"ד**), **נֶהֱנִין מֵהֶן** — מותר לישראל ליהנות מהגינה או מהמרחץ, שאין הקדש לעבודה זרה עד שיקריבו בתקרובת (**רש"י**), ובלבד שתהא ההנאה **שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה** — בגמרא מבואר: שלא בטובת הכמרים, כלומר שלא יתן להם שכר. **וְאֵין נֶהֱנִין מֵהֶן בְּטוֹבָה** — אבל אם צריך לשלם לכמרים בעד ההנאה, הרי זה אסור, שנמצא מהנה לעבודה זרה. **הָיָה שֶׁלָּהּ וְשֶׁל אֲחֵרִים** — אם הגינה או המרחץ היו בשותפות לעבודה זרה ולאנשים פרטיים, **נֶהֱנִין מֵהֶן** — מותר ליהנות מהן, **בֵּין בְּטוֹבָה וּבֵין שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה** — שהואיל ואחרים שותפים בזה, מותר ליהנות אף בשכר. ויש מפרשים: שלא בטובה — שלא יחזיק טובה לכמרים, דהיינו שאסור להודות להם על ההנאה, ומכל שכן שאסור לתת להם שכר. אבל אם היו הגינה או המרחץ של עבודה זרה ושל אחרים בשותפות, מותר ליהנות מהם, אף כשצריך להכיר טובה לכמרים, אבל אסור מכל מקום לתת להם שכר (**רמב"ם**).

רש"י

דף נח – א. **וקבל בו את הדם.** כל קבלות של כל ימות השנה קמבעיא ליה: **מין במינו.** מזרק במזרק: **חוצץ.** ונמצא שאין קבלה זו בכהן שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו: **מאי לאו הושיב מזרק המלא בתוך הריקן.** שעירה ממנו והא הכא נמי ולקח כתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר והך לקיחה אחיזת המזרק היא: **לא עירה מזרק מלא.** לאחר שעירה דם הפר לדם השעיר חוזר ומערה מזרק מלא לתוך מזרק ריקן: **עומד על גבי כלים וכו'.** דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו ובין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה במס' זבחים (דף כד.) על גבי רגל חבירו. אלמא מין במינו חוצץ: **דלא מבטל ליה.** חבירו את רגלו עד שיגמור עבודתו: **כלי השרת.** שני כלים במשמע ושירות אחת:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נח עמוד א. **רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר,** נותן **מִזֶּה** - מדם הפר **בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמִזֶּה** - מדם השעיר **בִּפְנֵי עַצְמוֹ,** הרי מפורש בברייתא זו שרבי יאשיה הוא התנא הסובר שמערבין את הדם לקרנות ורבי יונתן סובר שאין מערבין את הדמים לנתינה שעל קרנות המזבח. הברייתא מביאה את טעמם של רבי יאשיה ורבי יונתן בדין זה: **אָמַר לוֹ רַבִּי יֹאשִׁיָּה** לרבי יונתן, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** (שמות ל י) 'וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנוֹתָיו **אַחַת** בַּשָּׁנָה' ופירשה לנו התורה שאין מכפרים על המזבח אלא פעם אחת בלבד, ולדבריך נמצא שמכפר על קרנותיו שתי פעמים בשנה. **אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹנָתָן, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** בתורה (ויקרא טז יח) 'וְלָקַח **מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר',** משמע שנותן מכל דם בפני עצמו, שהרי לא כתבה התורה מדם הפר והשעיר שאז היה משמע שלוקח משניהם כאחד, **אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר** בפסוק **'אַחַת** בַּשָּׁנָה', שאין נותנים על המזבח אלא מתנה אחת, **לוֹמַר לְךָ** תן רק מתנה **אַחַת וְלֹא שְׁתַּיִם מִדַּם הַפָּר,** וכן **אַחַת וְלֹא שְׁתַּיִם מִדַּם הַשָּׂעִיר,** ומכל מקום אין נותנים את דם הפר והשעיר יחד, אלא מדם הפר בפני עצמו ומדם השעיר בפני עצמו.

תַּנְיָא אִידָךְ - שנינו ברייתא נוספת, **'וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר', שֶׁיִּהְיוּ** דם הפר והשעיר **מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה, אַתָּה אוֹמֵר שֶׁיִּהְיוּ מְעוֹרָבִין זֶה בָּזֶה, אוֹ אֵינוֹ** - שמא אין פירושו **אֶלָּא** שנותן **מִזֶּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּמִזֶּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר אַחַת. וּסְתָמָא** - ובריתא זו שנשנית בסתם, סוברת **כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה.**

שנינו במשנה: **נָתַן אֶת הַמְּלֵא בְּרֵיקָן וְכוּ'. בְּעָא מִינֵּיהּ** - שאל **רָמִי בַּר חָמָא מֵרַב חִסְדָּא,** כהן **שֶׁהִנִּיחַ מִזְרָק** - הוא כלי שרת העשוי לקבלת הדם, **בְּתוֹךְ מִזְרָק** - אחר, **וְקִבֵּל בּוֹ אֶת הַדָּם, מַהוּ** דינה של קבלה זו, שכן הלכה היא (**זבחים כד.**) שהקבלה צריכה שתהא בעצמו של כהן, ללא שום דבר חוצץ בין יד הכהן לכלי שמקבל בו, אלא כאן ששני הכלים שוים, יש להסתפק, **מִין בְּמִינוֹ חוֹצֵץ** - כאשר ההפסק בין המזרק שבו מקבל לידו של כהן, הוא דבר שהוא אותו מין, האם מהווה הדבר חציצה והקבלה פסולה, **אוֹ** שכאשר הדבר המפסיק הוא אותו מין **אֵינוֹ חוֹצֵץ.**

פושטת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב חסדא לרמי בר חמא, **תְּנִיתוּהָ** - במשנה שנינו דין זה, שלאחר שעירה דם הפר לדם השעיר **נָתַן אֶת הַמְּלֵא בְּרֵיקָן, מַאי לָאו** - האם אין הכוונה **שֶׁהוֹשִׁיב** את **הַמִּזְרָק הַמְּלֵא** בדם הפר והשעיר **לְתוֹךְ הַמִּזְרָק** של דם הפר **הַרֵיקָן,** ואף שנאמר בנתינה על קרנות המזבח 'וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ' שבשעת המתנות על המזבח צריך לאחוז בידו את המזרק של דם הפר והשעיר, מכל מקום יכול לאחוז את המזרק כשהוא בתוך מזרק אחר, הרי לנו שכהן האוחז מזרק המונח במזרק אחר אין בכך משום חציצה.

דוחה הגמרא: **לֹא,** אלא כך הוא פירוש המשנה, שלאחר שעירה דם הפר לתוך דם השעיר, חזר **וְעֵירָה** את הדם שב**מִזְרָק הַמְּלֵא, לְתוֹךְ הַמִּזְרָק** של דם הפר שנשאר **רֵיקָן.**

שואלת הגמרא: **הָא תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא** - והלא כבר שנינו ברישא, **עֵירָה דַּם הַפָּר לְתוֹךְ דַּם הַשָּׂעִיר,** וכיון שכבר עירה את דם הפר לתוך דם השעיר, לשם מה הוא צריך לחזור ולערות את הדמים למזרק שנשאר ריקן. מיישבת הגמרא: הטעם שחוזר ומערה את המזרק המלא במזרק הריקן, הוא **כְּדֵי לְעָרְבָן** את שני הדמים **יָפֶה יָפֶה.**

מביאה הגמרא ראיה: **תָּא שְׁמַע, הָיָה** הכהן **עוֹמֵד** בשעת עבודתו **עַל גַּבֵּי כְּלִי, אוֹ עַל גַּבֵּי רֶגֶל חֲבֵירוֹ, פָּסוּל** - עבודתו פסולה, משום שהם חוצצים בין רגלו לרצפת העזרה, ומבואר שרגל חבירו חוצצת בין רגלו לרצפת העזרה אף שזהו מין במינו. דוחה הגמרא: **שַׁאנִי רֶגֶל, דְּלֹא מָצֵי מַבְטֵיל לֵיהּ** - שאין הכהן מבטל את רגלו שיעמוד עליה חבירו עד שיגמור את עבודתו, ולכך היא חוצצת אף שהיא מין במינו, אבל במזרק כיון שהוא מבטלו עד סוף עבודתו, מין במינו אינו חוצץ.

אופן אחר בביאור ספיקו של רמי בר חמא: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי, הָכִי בָּעֵי מִינֵּיהּ** רמי בר חמא מרב חסדא, הניח מזרק בתוך מזרק, האם הרגילות להשתמש כך בכלים, ואף **דֶּרֶךְ שֵׁירוּת** בעבודת המקדש **בְּכָךְ** וקבלתו כשירה, **אוֹ אֵין דֶּרֶךְ שֵׁירוּת בְּכָךְ** וקבלתו פסולה.

פושטת הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** נאמר בפסוק (במדבר ד יב) **'אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בַּקֹּדֶשׁ',** ממה שנאמר 'כְּלֵי' לשון רבים, משמעו **שְׁנֵי כֵלִים,** ולשון 'הַשָּׁרֵת' משמעותו **שֵׁירוּת אַחַת,** משמע שהשתמשות בשני כלים לשירות אחד הוא דרך שירות.

וַהֲלֹא מימי דוד שהעלה את הארון מקרית יערים, אָרוֹן בְּצִיּוֹן – בעיר דוד הָיָה, ואם אוריה אמר שהארון יושב בסוכות על כרחך שכוונת אוריה לארון השני שהיה יוצא למלחמה.

הגמרא מבארת לרבנן פסוק זה. מבררת הגמרא: מַה עָבְדִין לֵיהּ רַבָּנַן – איך רבנן יתרצו את פסוק זה שמשמעו שלא כדבריהם. מתרצת הגמרא: שהם יבארו שכוונת אוריה במה שאמר שהארון יושב בסוכות היא, לא שהארון היה במקום ששמו 'סוכות', אלא שהארון נמצא מתחת ליריעה שהיא סָכָךְ שֶׁהוּא כְּקִירוֹ, והיינו, שֶׁעֲדַיִין לֹא נִבְנָה בֵּית הַבְּחִירָה. ואף על גב דכל ישראל לא היו נמנעים מלשמש מיטתם עד שנבנה בית המקדש, החמיר אוריה על עצמו כיון שהיה תרתי לגריעותא, שבני ישראל היו במלחמה ואף הארון היה יושב בסוכות.

הגמרא מביאה דברים נוספים שנגנזו: מִשֶּׁנִּגְנְזוּ הָאָרוֹן, נִגְנְזוּ יחד עִמּוֹ צִנְצֶנֶת הַמָּן, שעליה נאמר (שמות טז לג–לד) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֹא הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם. כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת', וְצִלּוֹחִית שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וּפְרָחָיו וּשְׁקֵדָיו, וְאַרְנָז שֶׁהֶחֱשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אָשָׁם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל – כשהשיבו את הארון שנשבה בידם, הניחו עמו ארגז ובו כלי זהב לכפר על נטילת הארון. וכשנגנז הארון נגנז עמו, כמו שנאמר (שמואל א' ו ח) 'וּלְקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן ה' וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשִׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָּאַרְגַּז מִצִּדּוֹ וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ', וממה שנאמר 'תָּשִׂימוּ בָּאַרְגַּז מִצִּדּוֹ' הרי שהארגז היה מונח לצד הארון, וכל מקום שהיה הארון נמצא היה הארגז לצידו, ואף נגנז עמו.

הגמרא מבארת מי גנז את הארון. אומרת הגמרא: מִי גְּנָזוֹ להארון, יֹאשִׁיָּהוּ המלך גְּנָזוֹ, וזאת כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁכָּתוּב (דברים כח לו) 'יוֹלֵךְ ה' אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ', ודאג שמא יקחו עימם לבבל את ארון הקודש, עָמַד וּגְנָזוֹ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (דברי הימים ב' לה ג) 'וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה', תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַכָּתֵף, עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל', והרי ארון הקודש היה במקומו שבבית המקדש ולשם מה היה צריך לומר להם שיתנוהו בבית המקדש אשר בנה שלמה, אלא ודאי נתכוון לצוות את הלוים שיגנזו את הארון, וכך אָמַר לָהֶם יאשיהו, אִם גּוֹלֶה הוּא הארון עִמָּכֶם יחד עם בני ישראל הגולים לְבָבֶל, אפילו אם תגאלו מבבל ומלכות בבל תחזיר לכם את שאר כלי המקדש, מכל מקום הם יתנו עיניהם בארון להשאירו אצלם, ושוב אֵין אַתֶּם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ עוֹד לִמְקוֹמוֹ במשא הכתף כדינו, ולכן אֶלָּא 'עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל' ותגנזו את הארון.

מכיון שהוזכרה הגניזה של צלוחית שמן המשחה, מביאה הגמרא בריייתות בענין עשיית שמן המשחה. מבררת הברייתא: פְּטוּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כיצד הוא נעשה. מביאה הברייתא את הפסוקים בענין הסממנים (שמות ל כג–כד), 'וְאַתָּה קַח לְךָ וגו' בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם. וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וגו' בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הִין', נמצא שֶׁכמות הסממנים הכוללת הֵן אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת מָנִים.

'שֶׁמֶן זַיִת הִין' [–מידת 'הין' היא] שְׁנֵים עָשָׂר לוג, שֶׁבּוֹ היו שׁוֹלְקִין – מבשלים אֶת הָעִיקָּרִין – הבשמים המוזכרים לעיל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בתחילה שׁוֹלְקָן הָיָה – מבשל את הבשמים בְּמַיִם, כדי שיבלעו הבשמים מהמים ויתמלאו ושוב לא יבלעו את השמן, ולאחר מכן הוציאם מן המים, וְנוֹתֵן שֶׁמֶן עַל גַּבֵּיהֶן של הסממנים כדי שיקלוט השמן את ריח הבשמים. מִשֶּׁהָיָה השמן קוֹלֵט אֶת הָרֵיחַ, הָיָה מַעֲבִירוֹ – לוקח את השמן מעל הבשמים כְּדֶרֶךְ שֶׁהַפַּטְּמִין עוֹשִׂין, ונותנו בתוך צלוחית. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ל כה) 'וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ וגו' רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה'.

בבבלי (כריתות ה.) מבואר שהמאן דאמר שסובר שמקודם בישלו את הבשמים במים שאל את המאן דאמר הסובר שמיד בישלו את הבשמים בשמן, שלכאורה באופן פיטום זה לא יספיק השמן אפילו כדי לסוך את הבשמים, כיון שמהשמן לא היה כי אם שנים עשר לוג, ואילו מידת הסממנים היתה אלף וחמש מאות מנים, ואפילו בסיכה בלבד כבר היה נבלע השמן בבשמים, וכל שכן שלא היו יכולים לבשל את כל הסממנים בכמות קטנה זו של שמן. כתשובה על כך מביאה הגמרא שעל כרחך צריכים אנו לומר שמעשה ניסים היה בשמן המשחה, ולכן יכולים אנו לומר שכמו כן היה נס נוסף ובישלו את הבשמים בשמן ולא נחסר ממנו כלום.

הגמרא מביאה ברייתא הסוברת כדעת רבי מאיר שהבישול של הבשמים בשמן נעשה בדרך נס: תָּנֵי, רַבִּי יְהוּדָה בַּי רַבִּי אִילָעַי אומר, שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר, מַעֲשֵׂה נִסִּים נַעֲשָׂה בּוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף. שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא שְׁנֵים עָשָׂר לוֹג שֶׁנֶּאֱמַר 'שֶׁמֶן זַיִת הִין', ומידת הין היא שנים עשר לוג, והרי אִם באנו בכמות קטנה כזאת של שמן לָסוּךְ בּוֹ אֶת הָעִיקָּרִין, לֹא הָיָה בּוֹ סִפֵּק – מספיק, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שהשמן לא היה מספיק כשבישלו אותו בהם קודם לכן, ובכך היה צריך השמן להתמעט עוד יותר, שֶׁהֲרֵי הָאוּר – האש בּוֹלַעַ, וְהָעֲצִים והבשמים בּוֹלְעִים, וְהַיּוֹרָה – וסיר הבישול בּוֹלַעַת, ולא זו בלבד אלא מִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ הַמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, הַשּׁוּלְחָן וְכָל כֵּלָיו, הַמְּנוֹרָה וְכָל כֵּלֶיהָ, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ אַהֲרֹן כֹּהֵן גָּדוֹל וּבָנָיו כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים במשך כל הדורות.

ממשיכה הברייתא ומבררת מי הם הצריכים משיחה: מֶלֶךְ בִּתְחִלָּה – שלא היה אביו מלך, טָעוּן מְשִׁיחָה. מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ אֵין טָעוּן מְשִׁיחָה, מַאי טַעְמָא – דין זה נלמד ממה שאמר ה' לשמואל אודות דוד (שמואל א' טז יב), 'קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא', דורשת הברייתא, 'זֶה' לשון מיעוט הוא ללמדנו, זֶה – דוד שהוא מלך בתחילה שהרי לא היה אביו מלך, טָעוּן מְשִׁיחָה, וְאֵין בְּנוֹ שהוא מלך בן מלך טָעוּן מְשִׁיחָה. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּן גָּדוֹל, אֲפִילּוּ עַד עֲשָׂרָה דּוֹרוֹת והוא הדין יותר מכך, טָעוּן מְשִׁיחָה, שנאמר (ויקרא ו טו) 'וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו', ולכאורה היה צריך להיות כתוב 'וְהַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו' ולשם מה כתוב 'הַמָּשִׁיחַ', אלא בא הכתוב ללמדנו שאף בן הכהן גדול, רק אם ימשחוהו יש לו דין כהן גדול.

מסיים רבי יהודה בי רבי אילעי: אף לאחר כל מה שעשו עם השמן, מכל מקום וְכוּלּוֹ קַיָּים לְעָתִיד לָבֹא, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שמות ל לא) 'שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם', דורש רבי יהודה, 'זֶה' בגימטריא שנים עשר ללמדנו שאותם שנים עשר לוג יהיו קיימים 'לְדֹרֹתֵיכֶם'.

מביאה הגמרא ברייתא בענין משיחת המלכים. אומרת הברייתא: אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַמַּעְיָן, לסימן טוב שתמשך מלכותם כמעיין שהוא מושך והולך, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' א לג–לד) 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָהֶם קְחוּ עִמָּכֶם אֶת עַבְדֵי אֲדֹנֵיכֶם וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְּנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן. וּמְשַׁח אֹתוֹ שָׁם צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה'. הרי שמשיחת המלכים צריכה להיות על המעיין.

ממשיכה הברייתא ואומרת: אֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּחֲלוֹקֶת – שאם יש מחלוקת בישראל אין המלכות עוברת בירושה וצריך משיחה כבתחילה. ובבבלי (הוריות יא.) לומדים זאת ממה שנאמר (דברים יז ב) 'לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל', שרק אם יש שלום בקרב ישראל הרי שהמלוכה עוברת מהאב לבנו ואין צריך משיחה נוספת.

מביאה הברייתא דוגמאות מכמה מלכים שנמשחו מפני המחלוקת. ומבארת הברייתא: מִפְּנֵי מַה נִּמְשַׁח שְׁלֹמֹה, הלא היה מלך בן מלך וכאמור אין מושחים מלך בן מלך, מִפְּנֵי מַחֲלוֹקְתּוֹ שֶׁל אֲדוֹנִיָּהוּ שהתנשא לומר 'אֲנִי אֶמְלֹךְ' (מלכים א' א ה). וכמו כן יוֹאָשׁ בן אחזיה נמשח, כמו שנאמר (מלכים ב' יא יב) 'וַיּוֹצֵא אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשְׁחֻהוּ וַיִּכּוּ כָף וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ', ואף שהיה בן מלך הוצרך להימשח, מִפְּנֵי עַתַּלְיָהוּ שאיבדה את כל זרע המלוכה והנהיגה עצמה במלוכה. כמו כן יְהוֹאָחָז בן יאשיהו נמשח, כדכתיב (מלכים ב' כג ל) 'וַיִּקַּח עַם הָאָרֶץ אֶת יְהוֹאָחָז בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו', ואף

המשך בעמוד קנ

תקלין חדתין

דארון קאי על ארון שהציץ מונח בו. **בציון היה** — ואיך אמר "והארון יושב בסוכות"? אלא על כרחך דשני ארונות היו, וארון דבמלחמה קאמר. **שלא בקירוי גרם** — שעדיין לא נבנה בית המקדש והיה באהל, ולפי שעדיין לא היה הארון בבית, החמיר אוריה על עצמו. **נגנז עמו צנצנת** — בתוספתא שם. ויליף מדכתיב בארון "אשר אועד לך שמה", וכתיב בצנצנת המן "ותן שמה מלא העומר מן", ויליף גזירה שוה "שמה" "שמה". **וצלוחית כו'** — דכתיב ביה "לדורותיכם" וכן גבי צנצנת "לדורותיכם" ויליף "דורות" "דורות". **ומקלו כו'** — ילף "משמרת", דכתיב ביה "למשמרת" וכן בצנצנת כתיב "למשמרת". **וארגז כו'** — דכתיב "תשימו בארגז מצידו", ומנמילא שמעינן דעמו נגנז. **בבית אשר בנה כו'** — שם גנזו. הכי גרסינן: **וגנגו פיטום של שמן המשחה כיצד כו'** — וקאי אדלעיל, דחשיב בהנגזין גם שמן המשחה. ומפרש ענין שמן המשחה. **שהן אלף ותנא קמא מנים** — סבירא ליה כפשטא דקרא דכתיב "קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו". מחציתו דמר דרור שהוא מאתים וחמישים, וקנה בשם גם כן מאתים וחמישים, ודקה תנא קמא — הרי אלף ותנא קמא. **יב לוג שבו שולקין את העיקרין** — הבשמים. הכי גרסינן: **דברי רבי יהודה**, וכן הוא בברייתות שם. **רבי יוסי אומר כו'** — בבבלי שם: אמר ליה רבי יוסי: והלא לסוך העיקרין אינה ספק! ופירש רש"י: דהא שמן לא הוי אלא שנים

חסר טקסט

אין מושחין מלך בן מלך — בבבלי מפרש מקרא דכתיב "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בל הימים" — ירושה היא. **אלא מפני כו'** — גרסינן, ולא גרסינן תחלה מפני המחלוקת. ובבבלי מפרש מנלן דכי אתי מחלוקת בעי משיחה, ולא כל דבעי מלכא מורית ליה מלכותא. **לא כדין כתיב כו'** — קושיא היא, דפריך על הא דאמר שנמשח יהואש מפני דהורה: והא כתיב "כי זה" וגו', דמשמע שאין אחר ממלכי ישראל נמשח כלל, אף מפני המחלוקת! דלא מסתבר שנמעוול בשמן המשחה מפני המחלוקת, כמו ששנינו בגמרא שם. ועוד פריך על מה ששנינו שנמשח יהואחז מפני כו' — והלא יאשיהו גנזו לשמן המשחה, ויהואחז היה אחרי יאשיהו, ובמה נמשח? ופריק בחדא מתתא על שניהם: הדא הוא דכתיב באפרסמונא משחו, שהם משחו אותם באפרסמון ולא בשמן המשחה. ומפרש: שני המלכים דסמיך להו אחדדי בברייתא, ואתיא כאוקימתא דבבלי שם. **משבט יהודה** — ולא כהנים דאתו מלוי. **אמר רבי יוחנן: הוא יוחנן כו'** — מייתי לה לפרושי, דלא תקשי ארבי מברייתא דלעיל כדמפרש. **והכתיב הכבור יוחנן** — ואם כן יהואחז הוי גדול, ואם כן היאך קאמר יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו? ומשנינן: בבור למלכות. ולעולם יהויקים הוה קשיש. ובבבלי פריך מרבי יוחנן אברייתא, ומשני הכי: **השלישי צדקיהו** — הוא כמה

דפריך בבבלי: והא בדרי. חסר טקסט

טפחים

הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת עוֹבֶרֶת, דָּוִד וּשְׁלֹמֹה מִן הַקָּרָן - הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת קַיֶּמֶת. אֵין מוֹשְׁחִין כֹּהֲנִים מְלָכִים. אָמַר רַבִּי (יוֹנָה אָמַר רַבִּי אַבֵּי) יְהוּדָה עַנְתּוֹנְדְרַיָּא: עַל שֵׁם "לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה". אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַדָּא "לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל" מַה כְּתִיב בְּתַרְיֵהּ - "לֹא יִהְיֶה לְכֹהֲנִים הַלְוִיִּם".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא יוֹחָנָן הוּא יְהוֹאָחָז. וְהָא כְּתִיב "הַבְּכוֹר יוֹחָנָן"? בְּכוֹר לְמַלְכוּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא שַׁלּוּם הוּא צִדְקִיָּהוּ. -וְהִכְתִיב "הַשְּׁלִישִׁי צִדְקִיָּהוּ וְהָרְבִיעִי שַׁלּוּם"! שְׁלִישִׁי לְתוֹלְדוֹת רְבִיעִי לְמַלְכוּת. צִדְקִיָּהוּ - שֶׁצִּידֵּק עָלָיו מִדַּת הַדִּין, שַׁלּוּם - שֶׁבְּיָמָיו שָׁלְמָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד. (רִישׁ לָקִישׁ אָמַר) לֹא שַׁלּוּם הָוָה שְׁמֵיהּ וְלֹא צִדְקִיָּהוּ הָוָה שְׁמֵיהּ, אֶלָּא מַתַּנְיָה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מַתַּנְיָה דוֹדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי. מַאן תַּנָּא בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים - רַבִּי מֵאִיר הִיא. דִּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הָאַמּוֹת הָיוּ בְּבֵינוֹנִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַמּוֹת הַבִּנְיָן שִׁשָּׁה, שֶׁל כֵּלִים חֲמִשָּׁה. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר דּוּ אָמַר בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי, אוֹרְכוֹ שֶׁל אָרוֹן חֲמִשָּׁה עָשָׂר טְפָחִים, דִּכְתִיב "אַמָּתַיִם וַחֲצִי אָרְכּוֹ" אַמָּתָא אַשִּׁיתָא, וְאַמָּתָא אַשִּׁיתָא, וּפְלָגוּת אַמָּתָא תְּלָתָא. וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בוֹ, שְׁנַיִם שְׁלֵמִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן". הַלּוּחוֹת הָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים רָחְבּוֹ (שְׁלִישָׁה) שִׁשָּׁה. וְתֵן אָרְכָּן שֶׁל לוּחוֹת לְאוֹרְכוֹ שֶׁל אָרוֹן - נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם שְׁלִישָׁה טְפָחִים

תקלין חדתין

וְהָלֹא אָרוֹן בְּצִיּוֹן הָיָה! מָה עַבְדִּין לֵיהּ רַבָּנַן - סְכַךְ שֶׁהוּא כְּקִירוּי, שֶׁעֲדַיִין לֹא נִבְנְתָה בֵּית הַבְּחִירָה. מִשֶּׁנִּגְנֵז הָאָרוֹן נִגְנֵז עִמּוֹ צִנְצֶנֶת הַמָּן, וְצְלוֹחִית שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וּפֶרְחָיו וּשְׁקֶדָיו, וְאַרְגָּז שֶׁהֶשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אָשָׁם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִי גְּנָזוּ - יֹאשִׁיָּהוּ גְּנָזוּ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁכָּתוּב "יוֹלֵךְ ה' אוֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבוֹתֶיךָ" - עָמַד וּגְנָזוּ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבִינִים וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה' תְּנוּ אֶת אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף". אָמַר לָהֶם: אִם גּוֹלֶה הוּא עִמָּכֶם לְבָבֶל - אֵין אַתֶּם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ עוֹד לִמְקוֹמוֹ, אֶלָּא "עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". פִּטּוּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה "וְאַתָּה קַח לְךָ וְגוֹ' וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְגוֹ'" - שֶׁהֵן אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת מָנִים. "שֶׁמֶן זַיִת הִין" - שְׁנַיִם עָשָׂר לוֹג שֶׁבּוֹ שׁוֹלְקִין אֶת הָעִיקָּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹלְקָן הָיָה בְּמַיִם, וְנוֹתֵן שֶׁמֶן עַל גַּבֵּיהֶן. מִשֶּׁהָיָה קוֹלֵט אֶת הָרֵיחַ הָיָה מַעֲבִירוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַפִּטְּמִין עוֹשִׂין. הָדָא הוּא דִּכְתִיב "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ" וְגוֹ'. תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּי רַבִּי אֵילְעַי: שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר מַעֲשֶׂה נִסִּים נַעֲשָׂה בּוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם עָשָׂר לוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר "שֶׁמֶן זַיִת הִין", אִם לְסוֹף בּוֹ אֶת הָעִיקָּרִין לֹא הָיָה בּוֹ סִפֵּק, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהָאוֹר בּוֹלֵעַ, וְהָעֵצִים בּוֹלְעִים, וְהַיְּאוֹרָה בּוֹלַעַת. וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ הַמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, הַשּׁוּלְחָן וְכָל כֵּלָיו, הַמְּנוֹרָה וְכָל כֵּלֶיהָ, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ אַהֲרֹן כֹּהֵן גָּדוֹל וּבָנָיו כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים. מֶלֶךְ בַּתְּחִלָּה - טָעוּן מְשִׁיחָה, מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ - אֵין טָעוּן מְשִׁיחָה. מַאי טַעְמָא? "קוּם מָשְׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא" - זֶה טָעוּן מְשִׁיחָה, וְאֵין בְּנוֹ טָעוּן מְשִׁיחָה. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּן כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲפִילּוּ עַד עֲשָׂרָה דּוֹרוֹת - טָעוּן מְשִׁיחָה. וְכוּלּוֹ קָיְמָ לָעֲתִיד לָבֹא, הָדָא הוּא דִּכְתִיב "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם". אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַמַּעְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אוֹתוֹ אֶל גִּיחוֹן וּמָשַׁח אוֹתוֹ שָׁם צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל". אֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ אֶלָּא מִפְּנֵי מָה נִמְשַׁח שְׁלֹמֹה - מִפְּנֵי מַחֲלוֹקְתּוֹ שֶׁל אֲדוֹנִיָּהוּ, יוֹאָשׁ - מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ, יְהוֹאָחָז - מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, יְהוּא מִפְּנֵי יוֹרָם. לֹא כֵּן כְּתִיב "קוּם מָשְׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא" זֶה טָעוּן מְשִׁיחָה וְאֵין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל טְעוּנִין מְשִׁיחָה! אֶלָּא, יְהוֹאָחָז מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים. וְלֹא יֹאשִׁיָּהוּ גְּנָזוּ? הָדָא אָמְרָה: בַּאֲפַרְסְמוֹן נִמְשַׁח. אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא מִן הַקֶּרֶן. שָׁאוּל וְיֵהוּא נִמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ -

תן

הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת עוֹבֶרֶת, דָּוִד וּשְׁלֹמֹה מִן הַקָּרָן - הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת קַיֶּמֶת. אֵין מוֹשְׁחִין כֹּהֲנִים מְלָכִים. אָמַר רַבִּי (יוֹנָה אָמַר רַבִּי אַבֵּי) יְהוּדָה עַנְתּוֹנְדְרַיָּא: עַל שֵׁם "לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה". אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַדָּא "לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל" מַה כְּתִיב בְּתַרְיֵהּ - "לֹא יִהְיֶה לְכֹהֲנִים הַלְוִיִּם".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא יוֹחָנָן הוּא יְהוֹאָחָז. וְהָא כְּתִיב "הַבְּכוֹר יוֹחָנָן"? בְּכוֹר לְמַלְכוּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא שַׁלּוּם הוּא צִדְקִיָּהוּ. -וְהִכְתִיב "הַשְּׁלִישִׁי צִדְקִיָּהוּ וְהָרְבִיעִי שַׁלּוּם"! שְׁלִישִׁי לְתוֹלְדוֹת רְבִיעִי לְמַלְכוּת. צִדְקִיָּהוּ - שֶׁצִּידֵּק עָלָיו מִדַּת הַדִּין, שַׁלּוּם - שֶׁבְּיָמָיו שָׁלְמָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד. (רִישׁ לָקִישׁ אָמַר) לֹא שַׁלּוּם הָוָה שְׁמֵיהּ וְלֹא צִדְקִיָּהוּ הָוָה שְׁמֵיהּ, אֶלָּא מַתַּנְיָה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מַתַּנְיָה דוֹדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב אֶת שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי. מַאן תַּנָּא בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים - רַבִּי מֵאִיר הִיא. דִּתְנַן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הָאַמּוֹת הָיוּ בְּבֵינוֹנִית. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַמּוֹת הַבִּנְיָן שִׁשָּׁה, שֶׁל כֵּלִים חֲמִשָּׁה. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר דּוּ אָמַר בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי, אוֹרְכוֹ שֶׁל אָרוֹן חֲמִשָּׁה עָשָׂר טְפָחִים, דִּכְתִיב "אַמָּתַיִם וַחֲצִי אָרְכּוֹ" אַמָּתָא אַשִּׁיתָא, וְאַמָּתָא אַשִּׁיתָא, וּפְלָגוּת אַמָּתָא תְּלָתָא. וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בוֹ, שְׁנַיִם שְׁלֵמִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן". הַלּוּחוֹת הָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים רָחְבּוֹ (שְׁלִישָׁה) שִׁשָּׁה. וְתֵן אָרְכָּן שֶׁל לוּחוֹת לְאוֹרְכוֹ שֶׁל אָרוֹן - נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם שְׁלִישָׁה טְפָחִים

קרבן העדה

שלא בקירוי גרם — שעדיין לא נבנה בית המקדש והיה באהל, ולפי שעדיין לא היה הארון בבית, החמיר אוריה על עצמו. **נגנז עמו צנצנת** — בתוספתא שם. ויליף מדכתיב בארון "אשר אועד לך שמה", וכתיב בצנצנת המן "ותן שמה מלא העומר מן", ויליף גזירה שוה "שמה" "שמה". **וצלוחית כו'** — דכתיב ביה "לדורותיכם" וכן גבי צנצנת "לדורותיכם" ויליף "דורות" "דורות". **ומקלו כו'** — ילף "משמרת", דכתיב ביה "למשמרת" וכן בצנצנת כתיב "למשמרת". **וארגז כו'** — דכתיב "תשימו בארגז מצידו", וממילא שמעינן דעמו נגנז. **בבית אשר בנה כו'** — שם גנזו. הכי גרסינן: **וגנגו פיטום של שמן המשחה כיצד כו'** — וקאי אדלעיל, דחשיב בהנגזין גם שמן המשחה. ומפרש ענין שמן המשחה. **שהן אלף ותנא קמא מנים** — סבירא ליה כפשטא דקרא דכתיב "קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו". מחציתו דמר דרור שהוא מאתים וחמישים, וקנה בשם גם כן מאתים וחמישים, ודקה תנא קמא — הרי אלף ותנא קמא. **יב לוג שבו שולקין את העיקרין** — הבשמים. הכי גרסינן: **דברי רבי יהודה**, וכן הוא בברייתות שם. **רבי יוסי אומר כו'** — בבבלי שם: אמר ליה רבי יוסי: והלא לסוך העיקרין אינה ספק! ופירש רש"י: דהא שמן לא הוי אלא שנים

חסר טקסט

אין מושחין מלך בן מלך — בבבלי מפרש מקרא דכתיב "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בל הימים" — ירושה היא. **אלא מפני כו'** — גרסינן, ולא גרסינן תחלה מפני המחלוקת. ובבבלי מפרש מנלן דכי אתי מחלוקת בעי משיחה, ולא כל דבעי מלכא מורית ליה מלכותא. **לא כדין כתיב כו'** — קושיא היא, דפריך על הא דאמר שנמשח יהואש מפני דהורה: והא כתיב "כי זה" וגו', דמשמע שאין אחר ממלכי ישראל נמשח כלל, אף מפני המחלוקת! דלא מסתבר שנמעוול בשמן המשחה מפני המחלוקת, כמו ששנינו בגמרא שם. ועוד פריך על מה ששנינו שנמשח יהואחז מפני כו' — והלא יאשיהו גנזו לשמן המשחה, ויהואחז היה אחרי יאשיהו, ובמה נמשח? ופריק בחדא מתתא על שניהם: הדא הוא דכתיב באפרסמונא משחו, שהם משחו אותם באפרסמון ולא בשמן המשחה. ומפרש: שני המלכים דסמיך להו אחדדי בברייתא, ואתיא כאוקימתא דבבלי שם. **משבט יהודה** — ולא כהנים דאתו מלוי. **אמר רבי יוחנן: הוא יוחנן כו'** — מייתי לה לפרושי, דלא תקשי ארבי מברייתא דלעיל כדמפרש. **והכתיב הכבור יוחנן** — ואם כן יהואחז הוי גדול, ואם כן היאך קאמר יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו? ומשנינן: בבור למלכות. ולעולם יהויקים הוה קשיש. ובבבלי פריך מרבי יוחנן אברייתא, ומשני הכי: **השלישי צדקיהו** — הוא כמה

דפריך בבבלי: והא בדרי. חסר טקסט

טפחים

וְהָלֹא אָרוֹן בְּצִיּוֹן הָיָה! מָה עַבְדִּין לֵיהּ רַבָּנַן - סְכַךְ שֶׁהוּא כְּקִירוּי, שֶׁעֲדַיִין לֹא נִבְנְתָה בֵּית הַבְּחִירָה. מִשֶּׁנִּגְנֵז הָאָרוֹן נִגְנֵז עִמּוֹ צִנְצֶנֶת הַמָּן, וְצְלוֹחִית שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן וּפֶרְחָיו וּשְׁקֶדָיו, וְאַרְגָּז שֶׁהֶשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אָשָׁם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִי גְּנָזוּ - יֹאשִׁיָּהוּ גְּנָזוּ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁכָּתוּב "יוֹלֵךְ ה' אוֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבוֹתֶיךָ" - עָמַד וּגְנָזוּ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבִינִים וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה' תְּנוּ אֶת אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף". אָמַר לָהֶם: אִם גּוֹלֶה הוּא עִמָּכֶם לְבָבֶל - אֵין אַתֶּם מַחֲזִירִין אוֹתוֹ עוֹד לִמְקוֹמוֹ, אֶלָּא "עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל". פִּטּוּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה "וְאַתָּה קַח לְךָ וְגוֹ' וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְגוֹ'" - שֶׁהֵן אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת מָנִים. "שֶׁמֶן זַיִת הִין" - שְׁנַיִם עָשָׂר לוֹג שֶׁבּוֹ שׁוֹלְקִין אֶת הָעִיקָּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹלְקָן הָיָה בְּמַיִם, וְנוֹתֵן שֶׁמֶן עַל גַּבֵּיהֶן. מִשֶּׁהָיָה קוֹלֵט אֶת הָרֵיחַ הָיָה מַעֲבִירוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַפִּטְּמִין עוֹשִׂין. הָדָא הוּא דִּכְתִיב "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ" וְגוֹ'. תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּי רַבִּי אֵילְעַי: שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר מַעֲשֶׂה נִסִּים נַעֲשָׂה בּוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, שֶׁמִּתְּחִלָּה לֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם עָשָׂר לוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר "שֶׁמֶן זַיִת הִין", אִם לְסוֹף בּוֹ אֶת הָעִיקָּרִין לֹא הָיָה בּוֹ סִפֵּק, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהָאוֹר בּוֹלֵעַ, וְהָעֵצִים בּוֹלְעִים, וְהַיְּאוֹרָה בּוֹלַעַת. וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ הַמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, הַשּׁוּלְחָן וְכָל כֵּלָיו, הַמְּנוֹרָה וְכָל כֵּלֶיהָ, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ אַהֲרֹן כֹּהֵן גָּדוֹל וּבָנָיו כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, וּמִמֶּנּוּ נִמְשְׁחוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים. מֶלֶךְ בַּתְּחִלָּה - טָעוּן מְשִׁיחָה, מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ - אֵין טָעוּן מְשִׁיחָה. מַאי טַעְמָא? "קוּם מָשְׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא" - זֶה טָעוּן מְשִׁיחָה, וְאֵין בְּנוֹ טָעוּן מְשִׁיחָה. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּן כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲפִילּוּ עַד עֲשָׂרָה דּוֹרוֹת - טָעוּן מְשִׁיחָה. וְכוּלּוֹ קָיְמָ לָעֲתִיד לָבֹא, הָדָא הוּא דִּכְתִיב "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם". אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַמַּעְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אוֹתוֹ אֶל גִּיחוֹן וּמָשַׁח אוֹתוֹ שָׁם צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל". אֵין מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ אֶלָּא מִפְּנֵי מָה נִמְשַׁח שְׁלֹמֹה - מִפְּנֵי מַחֲלוֹקְתּוֹ שֶׁל אֲדוֹנִיָּהוּ, יוֹאָשׁ - מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ, יְהוֹאָחָז - מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, יְהוּא מִפְּנֵי יוֹרָם. לֹא כֵּן כְּתִיב "קוּם מָשְׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא" זֶה טָעוּן מְשִׁיחָה וְאֵין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל טְעוּנִין מְשִׁיחָה! אֶלָּא, יְהוֹאָחָז מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים. וְלֹא יֹאשִׁיָּהוּ גְּנָזוּ? הָדָא אָמְרָה: בַּאֲפַרְסְמוֹן נִמְשַׁח. אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא מִן הַקֶּרֶן. שָׁאוּל וְיֵהוּא נִמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ -

תן

תן מהם חצי טפח לכל כותל — שהרי מבחוץ נמדד אמתיים וחצי ארכו. הכי גרסינן: תן רחבן של לוחות לרחבו של ארון. הכי גרסינן: חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לכותל, נשתיירו שני טפחים לשילוט — והכי פירושו: לשילוט — שתהא ספר תורה נבנסת ויוצאת בריוח, לפי שהיתה מונחת אורכה לרוחב הארון. דהיינו באותן שני טפחים שנשתיירו באורך הארון, וספר תורה עביה שני טפחים וארבה ששה טפחים, והיתה מונחת ברוחק באותן שני טפחים שבאורך. לכך היה הארון רוחב יותר שני טפחים, לשילוט וליטלה כרצונו. וההן ארון — והאי ארון נמי כלי הוא, שהרי מיטלטל בשעת הנסיעה. הכי גרסינן: ורחבן שלשה, תן ארכן של לוחות לארכו של ארון. אצבע לכתלים מכאן — שהטפח ארבע אצבעות. חצי טפח מכאן וכו' לשילוט — ליטול הלוחות מן הארון לעת הצורך. נתן של זהב הפנימית בשל עץ האמצעי, ושל עץ נתן בשל זהב החיצון. להביא שפתו העליונה — של העץ שיחפנו בזהב. להביא בין נסר לנסר, נמי יצפה זהב. דקא משמע לן קרא בכל היכא דאפשר לצפותו זהב יצפה. אבל ציפוי העליון לרבי שמעון בן לקיש אין צריך ריבוי, דלא גרע משאר מקומות. ויכתבם על שני לוחות אבנים — מיעוט "לוחות" שנים. מה תלמוד לומר "שני" — שיהיו שניהם שוים, אם כן תלמוד לומר "ויכתבם על לוח זה." "עשרת הדברים, ויכתבם על שני לוחות אבנים". משמע דעשרה על כל אבן כתב, דאם לא כן "עשרת הדברים" למה לי. דכתיב "ויכתבם" — משמע שיהו כתובים שני פעמים על כל לוח. מזה ומזה הם כתובים — היינו שנים בארכו, ושנים פעמים על שני צידי רחבו. ועל שטח שלמעלה ושלמטה לא היו נכתבים. שכל לוח ארכו ששה ורחבו שלשה ורביו שלשה, אם כן השטחיים שלמעלה ושלמטה לא היו כי אם שלשה על שלשה, ולא היו ראויין לעשרת הדברים. ולכתוב חמשה מכאן וחמשה מכאן — אין זה דרך כבוד לחלקם, למאן דאמר שכולן היו נכתבין באורך (רעיין ביפה מראה). טטרוגא — מרובע, בלשון יון. בין כל דבור ודבור — היו כתובים דקדוקי התורה. כימא רבא — ששמו "תרשיש", והוא הים הגדול, והוא מלא מיני דגים הרבה. אתקשית וכו' — הקשיתי לפני רבי פנחס, דקראי כרבי יהודה דייקי ולא כרבי מאיר. מצד ארון ברית ד' — מצד הוא מונח, ולא בתוכו. על דעתיה דרבי יהודה — דהוא אמר שמצד היתה מונחת, היכן היתה מונחת?. כמין — תיבה עשה לארון מבחוץ, ועליו היתה ספר תורה מונחת. "ונתת את הכפרת על הארון ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך" — והוה ליה למיכתב תחלה "ואל הארון תתן את העדות", ואחר כך "ונתת את הכפורת"! אלא ודאי ד"עדות" דקרא דיינו ספר תורה, והיא נתונה לתוך הארון, בסוף ארבעים שנה שכבר היה הכפורת נתון על הארון. הכי גרסינן: מצד דעתיה דרבי יהודה דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה — והכי פירושו: לרבי יהודה לא קשיא הך קרא, דאיכא לשנויי: אין מוקדם ומאוחר בתורה אפילו בחד ענינא. והיינו דקשיא ליה לרבי תנחומא קרא דרבי יהודה לרבי מאיר, דקרא דרבי מאיר לרבי יהודה לא קשיא, כדשנינן. (ומה מאוד נתלבטו המפרשים בפירוש סוגיא זו, ועיין ביפה מראה?. והנראה לי כתבתי). אש לבנה — הם האותיות חקוקים על גבי אש שחורה, והיינו כתב ליבונאה. אי נמי: בהיפך, והוא כבתב שלנו. היא אש — התורה עצמה אש ובלולה באש. חצובה — אותיותיה באש. ונתונה — מהקדוש ברוך הוא למשה מאש שלמעלה.

הלכה ב משנה והיכן היו משתחוין — שלש עשרה השתחויות דתנן לעיל. שער העליון — דר הבית היה משופע ועולה ממזרח למערב. והשער הסמוך למערב הוא שער העליון, ואחריו שער הדלק, הוא שער של לשכת הצעים שהיתה בעזרה, ודרך שם מכניסין עצי המערכה שדולקין על המזבח. שער הבכורות — שמכניסין שם הבכורות הנשחטים בדרום.

המים

תַּן מֵהֶם חֲצִי טֶפַח לְכָל כּוֹתֶל - נִשְׁתַּיֵּיר שְׁנֵי טְפָחִים לְסֵפֶר תּוֹרָה. רֶחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן תִּשְׁעָה טְפָחִים, דִּכְתִיב "אַמָּה וָחֲצִי רָחְבּוֹ" אַמְתָא אַשֵּׁיתָא, וּפַלְגּוּת אַמְתָא תִּלְתָא. וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בּוֹ, שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ, וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן". הַלּוּחוֹת הָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים, תֵּן רָחְבָּן שֶׁל לוּחוֹת לְרוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן - נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, חֲצִי טֶפַח מִכָּאן לְכוֹתֶל זֶה, וַחֲצִי טֶפַח מִכָּאן לְכוֹתֶל זֶה, וּטְפָחַיִם לְשִׁילּוּט מָקוֹם שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה מוּנָּח. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: בְּאַמָּה בַת חֲמִשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי. מַאן תָּנָא בְּאַמָּה בַת חֲמִשָּׁה טְפָחִים - רַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָנִן תָּמָּן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַמַּת הַבִּנְיָן שִׁשָּׁה, שֶׁל הַכֵּלִים חֲמִשָּׁה. וְהָהֵן אָרוֹן - כְּלִי הוּא. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה דּוּ אָמַר בְּאַמָּה שֶׁל חֲמִשָּׁה טְפָחִים - הָיָה אוֹרְכּוֹ עָשׂוּי שְׁנַיִם עָשָׂר טֶפַח וּמֶחֱצָה, דִּכְתִיב "אַמָּתַיִם וָחֲצִי אָרְכּוֹ" אַמְתָא חֲמִשָּׁה וּאַמְתָא חֲמִשָּׁה וּפַלְגּוּת אַמְתָא תְּרֵי וּפְלָג. וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בּוֹ שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ, וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן" וְהַלּוּחוֹת הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים, תֵּן רָחְבָּן שֶׁל לוּחוֹת לְאָרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן וְנִשְׁתַּיֵּיר שָׁם חֲצִי טֶפַח. אֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן, וְאֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן. רוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן שִׁבְעָה טְפָחִים וּמֶחֱצָה, דִּכְתִיב "אַמָּה וָחֲצִי רָחְבּוֹ" אַמְתָא חֲמִשָּׁה וּפַלְגּוּת אַמְתָא תְּרֵי וּפְלָג. וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בּוֹ שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ, וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן". הַלּוּחוֹת הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים. תֵּן רָחְבָּן (אָרְכָּן) לְרוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן וְנִשְׁתַּיֵּיר שָׁם טֶפַח וּמֶחֱצָה, אֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן וְאֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן, חֲצִי טֶפַח מִכָּאן וַחֲצִי טֶפַח מִכָּאן לְשִׁילּוּט. כֵּיצַד עָשָׂה בְּצַלְאֵל אֶת הָאָרוֹן? רַבִּי חֲנִינָא (בֶּן גַּמְלִיאֵל) אָמַר: שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת עָשָׂאוּ, שְׁתַּיִם שֶׁל זָהָב וְאַחַת שֶׁל עֵץ. נָתַן שֶׁל זָהָב בְּשֶׁל עֵץ, וְשֶׁל עֵץ בְּשֶׁל זָהָב, וְיִצְּפָהוּ, דִּכְתִיב "וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב מִבַּיִת וּמִחוּץ". מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "תְּצַפֶּנּוּ" - לְהָבִיא שֶׁפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: תֵּיבָה אַחַת עָשָׂאוּ וְיִצְּפָהוּ, דִּכְתִיב "וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב מִבַּיִת וּמִחוּץ". מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "תְּצַפֶּנּוּ"? אָמַר רַבִּי פִּנְחָס לְהָבִיא בֵּין פֶּה לְגָבֶר. כֵּיצַד הָיוּ הַלּוּחוֹת כְּתוּבִים? רַבִּי חֲנִינָה (בֶּן אַחְיָה רַבִּי יְהוּדָה) בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה עַל לוּחַ זֶה וַחֲמִשָּׁה עַל לוּחַ זֶה, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיִּכְתֹּבֵם עַל שְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים", חֲמִשָּׁה עַל לוּחַ זֶה וַחֲמִשָּׁה עַל לוּחַ זֶה. וְרַבָּנָן אָמְרֵי: עֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה וַעֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב "וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים" - עֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה וַעֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: עֲשָׂרִים עַל לוּחַ זֶה וְעֲשָׂרִים עַל לוּחַ זֶה, דִּכְתִיב "וַיִּכְתֹּבֵם עַל שְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים" עֲשָׂרִים עַל לוּחַ זֶה, וְעֲשָׂרִים עַל לוּחַ זֶה. רַבִּי סִיסַאי אָמַר: אַרְבָּעִים עַל לוּחַ זֶה, וְאַרְבָּעִים עַל לוּחַ זֶה, דִּכְתִיב "מִזֶּה וּמִזֶּה הָם כְּתוּבִים" - כַּטְּרוֹגָה. חֲנַנְיָה בֶּן אַחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בֵּין כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר דִּקְדּוּקֶיהָ וְאוֹתִיּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, דִּכְתִיב "מִמּוּלְאִים בַּתַּרְשִׁישׁ" - כַּיָּמִּא רַבָּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ כַּד הֲוָה מְטֵי הָדֵין קְרִיָּיא הֲוָה אָמַר: יָפָה לִמְדָנִי חֲנַנְיָה בֶּן אַחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מַה הַיָּם הַזֶּה בֵּין גַּל גָּדוֹל לְגַל גְּדוֹל גַּלִּים קְטַנִּים - כָּךְ בֵּין כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר דִּקְדּוּקֶיהָ וְאוֹתִיּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, אָמַר רַבִּי חַנְחוּמָא אִיתְקְשֵׁיַיתָ קוֹמֵי רַבִּי פִּנְחָס: אִתְיָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלָא אִתְיָא כְּרַבִּי מֵאִיר.

מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה - דִּכְתִיב "לָקוֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אוֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה'" וגו' עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה דּוּ אָמַר הֵיכָן הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה נָתוּן, וְהָיָה סֵפֶר תּוֹרָה נָתוּן בְּתוֹכוֹ. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר - דִּכְתִיב "וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְּמַעְלָה וְאֶל הָאָרוֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ". עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר דּוּ אָמַר אֵין מוּקְדָּם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה אֶלָּא "וְאֶל הָאָרוֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ" וְאַחַר כָּךְ "וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְּמַעְלָה". רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה נִתְּנָה לוֹ אֵשׁ לְבָנָה חֲרוּתָהּ בָּאֵשׁ שְׁחוֹרָה, הִיא אֵשׁ מוּבְלֶלֶת בָּאֵשׁ, חֲצוּבָה מָאֵשׁ, וּנְתוּנָה מֵאֵשׁ, דִּכְתִיב "מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ".

הלכה ב משנה הֵיכָן הָיוּ הַשְּׁתַּחֲוָיוֹת הָאֵלּוּ? אַרְבַּע בַּצָּפוֹן, וְאַרְבַּע בַּדָּרוֹם, שָׁלֹשׁ בְּמִזְרָח וּשְׁתַּיִם בַּמַּעֲרָב, כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁעָרִים, דְּרוֹמִיִּים סְמוּכִים לַמַּעֲרָב - שַׁעַר הָעֶלְיוֹן, שַׁעַר הַדֶּלֶק, שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת, שַׁעַר הַמַּיִם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר הַמַּיִם - שֶׁבּוֹ מַכְנִיסִין צְלוֹחִית של

פטפחים **חצי טפח לכל כותל** — לעובי הכתלים, שהרי מבחוץ נמדד אמתים וחצי ארכו. **לספר תורה** — שכתב משה, כמו שנאמר "ויכתוב משה את התורה" וגו'. **חצי טפח** — דארבע לוחות רחבן שנים עשר. **לשילוט** — היינו שיהיה ריוח קצת לוחות, דיתבי שנים עשר בשנים עשר. וכמו דפריך בבבלי: תרי בתרי היכא יתיב. **כיצד כו'** — איידי דמביא סדר הלוחות בארון, מפרש למעשה הארון. הכי גרסינן: **רבי חנינה** — ולא גרסינן "בן גמליאל". ונשתבש מסוגיא דלקמן. והכא הוא בר פלוגתיה דריש לקיש, והוא סתם רבי חנינה. **שלש תיבות כו'** — שנאמר "מבית ומחוץ תצפנו". ושל עץ באמצע, והושיבו בתוך של זהב. וחזור ונתן של זהב שני בתוך של עץ, וחיפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מחופה מבית ומבחוץ. **של זהב** — ראשון. **בשל עץ** — ושל עץ הוא אמצעי. **שפתו העליונה** ציפה זהב, שלא יהא העץ ניכר. **בין נסר לנסר** — שיהיה כאחת. **כיצד היו הלוחות** — אחר שפירש מדת הלוחות והארון ומעשיהם, מפרש כתיבת הלוחות כיצד. **"רבי חנינה בן גמליאל" גרים** — דהא כאן בר פלוגתיה רבי שמעון בן יוחאי. ורבי חנינה בן גמליאל מצינו בנדה פג,א שהיה בימי רבי מאיר. ואילו חנניה אחיו רבי יהושע היה בימי רבן גמליאל, כמו ששנינו בנדה כד,ב, וגם דמייתי ליה על מילתא אחריתא. הכי גרסינן: **ויכתוב על הלוחות עשרת הדברים** — ודרש עשרה על שתיהן יחד, חמשה על זה וחמשה על זה. ופסוק הכתוב בספרים שיבוש הוא. הכי גרסינן: **דכתיב ויגד וגו' לעשות עשרת הדברים ויכתבם על שני לוחות אבנים** — דריש "ויכתבם" לעשרת הדברים על זה. **רבי שמעון בן יוחאי אומר: עשרים, שנאמר כתובים משני עבריהם** — וסבירא ליה כרבנן דעל עבר אחד היה כתוב עשרה, וכן על עבר השני, וכן בשני. **ארבעים על לוח זה** — סבירא ליה כרבי שמעון בן יוחאי שהיו כתובים משני עבריהם. אך דדריש "מזה ומזה" שבבל עבר היו כתובים עשר מול עשר. **מטרגא** — מרובעים. **בין כל דיבור כו' שבעשרת הדברות נכלל כל התורה** — ובינתיהם היו כל דקדוקיה ואותיותיה. וכמו ששנינו במדרש על פסוק "תורי" דהב נעשה לך עם נקודות הכסף". **כימא רבא** — כדמפרש ריש לקיש, וכמו שנאמר "ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים". **בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים** — עשרת הדברות היו כללויות ונקרא גל גדול, ובינתיהן דקדוקי תורה ודברי סופרים והן גלים קטנים. והזו שאמר "יפה למדני" כו'. הכי גרסינן: **אמר רבי תנחומא כו' דרבי פנחס כרבי מאיר ניחא לרבי יהודה קשיא ספר תורה היכן מנח** — דלרבי מאיר היה מקום לספר תורה, בדלעיל, אבל לרבי יהודה היכן היה הספר תורה מונח? ומשני. **כמין גלוסקום** — דפא. ובבבלי שם: ארגז שהשיבו פלשתים, עליו היה ספר תורה מונח. **מאי טעמא דרבי יהודה** — דסבירא ליה שלא היה ספר תורה בארון. **מצד ארון** ולא בתוכו. ולרבי מאיר לא קשיא, דאי קרא מתרץ בבבלי בבא בתרא (יד,ב). **מאי טעמא דרבי מאיר** — ולמה לא סבירא ליה כרבי יהודה וכפשטיה דקרא? **"ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך"** — רבי מאיר הכי דייק: דלעיל מניה כתיב "ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך", והאי קרא תנינא למה לי? אלא על כרחך דקרא קמא מיירי בלוחות שנקראו "לוחות העדות". ואחר כך כתיב "ונתת את הכפורת על הארון" וגו' לאורויי: דתחילה יתן את הלוחות ואחר כך את הכפורת. ואחר כך כתיב "ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך" — קאי אספר תורה שנקראת גם כן 'עדות', וגם כן היתה מונחת בתוך הארון. אך ספר תורה עדיין לא ניתנה בתוכו עד סוף ארבעים שנה, כמו שנאמר "לקוח את ספר התורה גו' ושמתם מצד ארון" גו'. ולכן כתב צווי נתינתה אחר נתינת הכפורת על הארון. והכי כתיבה בסדר העשיה בהקמת המשכן בפרשת פקודי: תחלה נתינת העדות. היינו הלוחות, דהספר תורה עדיין לא היתה כתובה. ואחר כך נתינת הכפרת. אבל לרבי יהודה דסבירא ליה דהספר תורה לא היתה מקומה בתוך הארון, אם כן הני קראי צריך לומר הכל בלוחות, ותרי קראי למה לי? וצריך לפרש דקרא בתרא לאורויי סדר נתינתן, שיהיה תחלה נתינת הלוחות, ואחר כך נתינת הכפרת, אם כן הכי הוה ליה למימר: "ואל הארון תתן את העדות", אחר כך "ונתת אלהים הכפורת"! וזהו דאמר: על דעתיה דרבי יהודה אין מוקדם ומאוחר בתורה אף בחד ענינא, והוה ליה כאילו כתיבה "ואל הארון" וגו' ואחר כך "ונתת" וגו'. וכמו ששנינו בקדושין ע"ח דאורחיה דקרא הכי הוא, כמו דכתיב "ונר אלהים טרם יכבה גו' ושמואל שוכב בהיכל ה' " וגו'. והמפרשים נתלבטו בזה באין מבין. **רבי פנחס** — איידי דאיירי בעניינא דספר תורה, מפרש נתינתה איך היה. הכי גרסינן: **אש לבנה** — דקן רזיך דאוריתא, כענין לבנת הספיר. **מוכללת מאש** — כמו שאמרו זכרונם לברכה על פסוק "לדבקה בו": הכי אפשר לדבק בתורתו ולומדיה בו'. והן חלק ההלכות, ריתוחא דאורייתא. כמו שכתוב "הלא כה דברי כאש" גו'. וזהו מוכללת, דאיתי כלולה מאש. **חצובה באש** — מלובשת בשרשי נשמות ישראל שהן לבושין למחצב התורה. שהנשמה חלק אלהי ממע"ל, שהן שלשה חלקי התורה כידוע. **ונתונה באש** — בשעת מתן תורה עיקר נתינתה באש היתה. **שנאמר** — "מימינו" — זו אש לבנה, ימין — חסד, "אש" — נגד אש שחורה. **דת למו** — הן אותיות תלמו"ד, כדכתב רבינו הגאון נשמתו עדן. ו"למו" — היינו שניתנה לנו. וגם כן שמחוברת לנשמתינו. וזהו "למו", וגם קאי על "מימינו", שמחוברת לו יתברת שמו, ומהכא דריש בל הנוכר לעיל. **משנה** היכן היו משתחויות לעיל. **שער העליון** — הוא שער הסמוך למערב, שהוא שער העליון. ואחריו שער הדלקה של לשכת הצעים שהיתה בעזרה, ודרך שם היו מכניסים עצי המערכה שדולקים על גבי המזבח. **שער הבכורות** — שמכניסים שם הבכורות הנשחטים

מבארת הגמרא מה עשו באותם שלשה טפחים שנשתיירו: **תַּן מֵהֶם חֲצִי טֶפַח לְכָל כּוֹתֶל**, שהרי מידת האמתיים וחצי נמדדה מחוץ לארון, ועלינו להוריד איפוא את עובי כתלי הארון. **נִשְׁתַּיֵּיר שְׁנֵי טְפָחִים לַסֵּפֶר תּוֹרָה** שכתב משה רבינו, כדכתיב (דברים לא ט) 'וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל'.

כעת מבארת הגמרא את רוחב הארון, וכיצד היו מונחים הלוחות לרוחבו של הארון: **רָחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן הֵיכָן תִּשְׁעָה טְפָחִים, דִּכְתִיב 'אַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ'**. והחשבון הוא, **אַמְתָּא אַשִּׁיתָא** – אמה היא בת ששה טפחים, **וּפַלְגוּת אַמְתָּא, תְּלָתָא** – ועוד חצי אמה הוא שלשה טפחים, הרי מנין הטפחים ברוחב הארון הוא תשעה טפחים. **וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ מונחים בּוֹ** – בארון, **שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב 'אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן'**, **וְהַלּוּחוֹת הָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים** כפי שפירשנו לעיל (ע"א).

ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות ברוחב הארון היה כך, **תַּן רָחְבָּן** – ארכן **שֶׁל לוּחוֹת** שהוא ששה טפחים, **לְרוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן** שהוא תשעה טפחים, ועדיין **נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם שְׁלִשָּׁה טְפָחִים**. ובאותם שלשה טפחים שנשתיירו, **תַּן חֲצִי טֶפַח מִכָּאן** לעובי **כּוֹתֶל זֶה וַחֲצִי טֶפַח מִכָּאן** לעובי **כּוֹתֶל זֶה. וּטְפָחַיִם** הנותרים, **לְשִׁילּוּט מָקוֹם שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה מוּנָּח** – שיוכלו להוציא ולהכניס את הספר תורה שלא בדוחק.

רבי שמעון בן לקיש חולק על רבי יוחנן: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, בְּאַמָּה בַת חֲמִשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי**. מפרשת הגמרא: **מַאן תַּנָּא** הסובר שמידת הארון היא **בְּאַמָּה בַת חֲמִשָּׁה טְפָחִים, רַבִּי יְהוּדָה** היא, **דִּתְנִינָן תַּמָּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַמַּת הַבִּנְיָן שִׁשָּׁה, שֶׁל הַכֵּלִים חֲמִשָּׁה, וְהֶחֵן** – וגם **הָאָרוֹן כְּלֵי הוּא** מכלי המשכן, ולכן מידתו באמה של חמשה טפחים.

הגמרא מבארת את מידות הארון והלוחות שהיו בו לפי דעת רבי יהודה: **עַל דַּעְתֵּיהּ** – לפי דעתו **דְּרַבִּי יְהוּדָה, הוּ אָמַר** – הסובר **בְּאַמָּה שֶׁל חֲמִשָּׁה טְפָחִים, הָיָה אָרְכּוֹ** של הארון **עָשׂוּי שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח וּמֶחֱצָה, דִּכְתִיב 'אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ'**, וכך הוא החשבון, **אַמְתָּא חַמְשָׁא וְאַמְתָּא חַמְשָׁא** – כל אמה היא בת חמשה טפחים ושתי אמות הרי הם עשרה טפחים, **וְעוד פַּלְגוּת אַמְתָּא, תְּרֵי וּפַלְיָג** – חצי אמה שהיא שני טפחים ומחצה, הרי שמנין הטפחים באורך הארון הוא שנים עשר טפח ומחצה. **וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בּוֹ, שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב 'אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן', וְהַלּוּחוֹת הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים** כפי שפירשנו לעיל.

ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות באורך הארון היה כך, **תַּן אָרְכָּן** – רחבן **שֶׁל לוּחוֹת** שהוא שנים עשר טפחים, **לְאָרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן** שהוא שנים עשר טפחים ומחצה, **וְנִשְׁתַּיֵּיר שָׁם חֲצִי טֶפַח** באורך הארון. והחשבון בחצי טפח שנשתייר שהוא מידת שתי אצבעות, **תַּן אֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן וְאֶצְבַּע לְכוֹתֶל מִכָּאן**, שעובי הכתלים היה אצבע.

רוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן הֵיכָן שִׁבְעָה טְפָחִים וּמֶחֱצָה, דִּכְתִיב 'אַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ', וכך הוא החשבון, **אַמְתָּא חַמְשָׁא** – אמה היא בת חמשה טפחים, **וְעוד פַּלְגוּת אַמְתָּא, תְּרֵי וּפַלְיָג** – חצי אמה שהיא שני טפחים ומחצה, נמצא רוחב הארון שבעה טפחים ומחצה. **וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ בּוֹ, שְׁנַיִם שְׁלֵימִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב 'אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן', וְהַלּוּחוֹת הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים** כפי שפירשנו לעיל.

ונמצא לפי זה שסדר הנחת הלוחות ברוחב הארון היה כך, **תַּן רָחְבָּן** – ארכן של לוחות שהוא ששה טפחים, **לְרוֹחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן** שהוא שבעה טפחים ומחצה, **וְנִשְׁתַּיֵּיר שָׁם טֶפַח וּמֶחֱצָה**. וחשבון הטפח ומחצה הנותרים הוא, שחצי הטפח שיש בו שתי אצבעות, היה לעובי הכתלים **אֶצְבַּע** לעובי הכוֹתֶל **מִכָּאן וְאֶצְבַּע** לעובי הכוֹתֶל **מִכָּאן**, והטפח הנותר היה **חֲצִי טֶפַח מִכָּאן וַחֲצִי טֶפַח מִכָּאן, לְשִׁילּוּט** מקום לספר תורה מונח.

הגמרא מביאה מחלוקת כיצד ציפו את הארון בזהב: תני בברייתא, **כֵּיצַד עָשָׂה בְּצַלְאֵל אֶת הָאָרוֹן. רַבִּי חֲנִינָה אָמַר, שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת עָשָׂאוּ** – שלושה ארונות עשה, **שְׁתַּיִם שֶׁל זָהָב וְאַחַת שֶׁל עֵץ**, בתבנית כזאת שהיה לכל ארון כתלים מארבעת צדדיו ושוליים מלמטה אלא שמלמעלה היו פתוחים. מתחילה **נָתַן** בצלאל ארון **שֶׁל זָהָב בְּתוֹךְ** ארון **שֶׁל עֵץ**, ונמצא ארון העץ מצופה מבפנים, **וְלאחר** מכן נתן את הארון **שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ** ארון **שֶׁל זָהָב** ונמצא מצופה גם מבחוץ, **וְצִיפָּהוּ** את השפה העליונה של ארון העץ האמצעי בזהב, **דִּכְתִיב** (שמות כה יא) **'וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּית וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ'**, ולכאורה יש להקשות, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** בסיום הפסוק **'תְּצַפֶּנּוּ'**, הרי כבר בתחילת הפסוק נאמר **'וְצִפִּיתָ'**, אלא בא הכתוב **לְהָבִיא** – לרבות שאף את **שְׂפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה** של הארון האמצעי היו מצפים בזהב.

רבי שמעון בן לקיש חולק: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר**, לא שלוש תיבות היו כי אם **תֵּיבָה אַחַת** של עץ **עָשָׂאוּ, וְצִיפָּהוּ** את הארון זהב, **דִּכְתִיב 'וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּית וּמִחוּץ'**, ומכך שלא נאמר שיעשה שלושה ארונות משמע שיעשה ארון אחד ויצפהו כדרך הצורפים ואף שפתו העליונה בכלל. מבררת הגמרא: לדעתו של רבי שמעון בן לקיש, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'תְּצַפֶּנּוּ'**, שהרי מיותר הוא כיון שבתחילת הפסוק כבר כתוב **'וְצִפִּיתָ'** וכפי שפירשנו לעיל. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי פִּנְחָס**, כיון שלא היה הארון עשוי מחתיכה אחת אלא מנסרים הרבה שהיו מחוברים זה לזה, בא הכתוב **לְהָבִיא** – לרבות שהיה נותן זהב אף **בֵּין נֶסֶר לְנֶסֶר**, כדי שהנסרים יהיו מצופים בזהב מכל צדדיהם.

הגמרא דנה כיצד היו כתובות 'עשרת הדברות' על גבי הלוחות. מבררת הגמרא: **כֵּיצַד הָיוּ הַלּוּחוֹת כְּתוּבִים** בעשרת הדברות. **רַבִּי חֲנִינָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה** דברות הראשונות היו כתובות **עַל לוּחַ זֶה, וַחֲמִשָּׁה** דברות השניות היו כתובות **עַל לוּחַ זֶה**, ולא נכתבו כולם בלוח אחד כדי להבדיל בין מעלת דברות הראשונות שהן מצוות שבין אדם למקום לבין דברות השניות שהן מצוות שבין אדם לחבירו. ורבי חנינה דורש זאת **מַהֲדָא הוּא דִּכְתִיב** (דברים ד יג) 'וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים', ומכיון שאמר הכתוב 'לֻחוֹת אֲבָנִים' כבר יודעים אנו שהם שנים שהרי מיעוט רבים שנים, ולמה כפל הכתוב ואמר 'שְׁנֵי', אלא בא הכתוב להשמיענו שצריכות הלוחות להיות שוות במנין הדברות שעליהם, והם **חֲמִשָּׁה** דברות **עַל לוּחַ זֶה וַחֲמִשָּׁה** דברות **עַל לוּחַ זֶה**.

דעה שניה: **וְרַבָּנָן אָמְרֵי**, לא רק פעם אחת היו כתובות הדברות על הלוחות אלא פעמיים. כיצד, **עֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה** – חמש הדברות הראשונות היו כתובות פעמיים על הלוח הראשון, פעם אחת מצד זה ופעם נוספת מהצד שכנגדו, **וַעֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה** – וחמש דברות השניות היו כתובות פעמיים על הלוח השני, פעם אחת מצד זה ופעם נוספת מהצד שכנגדו.

ורבנן דורשים זאת **מַהֲדָא הוּא דִּכְתִיב** (שם) **'וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים'** ולאחר מכן נאמר (דברים י ד) 'וַיִּכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֵת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים', ומכך שנאמר בתורה פעמיים שנכתבו, יש ללמוד שהיו כתובות הדברות פעמיים, **עֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה וַעֲשָׂרָה עַל לוּחַ זֶה**.

דעה שלישית: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר**, מלבד זה שהדברות היו כתובות משני צדדי הלוחות, היו בכל לוח כתובות לא רק חמש דברות אלא כל עשרת הדברות, ונמצא שהיו **עֶשְׂרִים עַל לוּחַ זֶה וְעֶשְׂרִים עַל לוּחַ זֶה**. ורבי שמעון בן יוחאי לומד זאת מהפסוק **דִּכְתִיב** (שם) **'וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים'**, ומזה שלא כתוב 'וַיִּכְתְּבֵם עַל לֻחוֹת אֲבָנִים', בא הכתוב להשמיענו בזה ששתי פעמים היו כתובות עשרת הדברות על כל לוח, ונמצא שהם **עֶשְׂרִים עַל לוּחַ זֶה וְעֶשְׂרִים עַל לוּחַ זֶה**.

דעה רביעית: **רַבִּי סִימַאי אָמַר**, עשרת הדברות היו כתובות בכל ארבעת צדדי הלוחות, ונמצא שהם **אַרְבָּעִים עַל לוּחַ זֶה וְאַרְבָּעִים**

המשך בעמוד קנא

שֶׁל נִיסּוּךְ הַמַּיִם בָּחָג, שמכיון שמעיין השילוח שממנו לקחו את המים לניסוך היה בצד דרום לפיכך מכניסים אותם בשער זה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הטעם לקריאת שם זה הוא, כִּי בּוֹ הַמַּיִם מְפַכִּים וַעֲתִידִין לִהְיוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת – המעיין שעתיד לצאת מבית קדשי הקדשים יתגבר בהגיעו לשער זה, וכמו שמפרש בגמרא.

לְעוּמָּתָן – כנגד השערים שבדרום היו השערים בַּצָּפוֹן, ואף הם היו סְמוּכִים בַּמַּעֲרָב, לקרן הצפונית מערבית, ואלו הם: שַׁעַר יְכָנְיָה – שהיה נקרא כן מהטעם שיבואר להלן. שַׁעַר הַקָּרְבָּן – שמשם היו מכניסים את קדשי הקדשים הנשחטים בצפון. שַׁעַר הַנָּשִׁים – שבו נכנסות הנשים לעמוד או לסמוך על קרבנותיהן, ושער מיוחד עשו לנשים הצנועות כדי שלא יפגעו בהם בני אדם. שַׁעַר הַשִּׁיר – שדרך שם היו מכניסים את כלי השיר לעזרה. מפרשת המשנה: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר יְכָנְיָה, לפי שֶׁבּוֹ יָצָא יְכָנְיָה בְּגָלוּתוֹ – כשיצא לגלותו כשהגלהו נבוכדנצר, נכנס להשתחוות וליטול רשות ויצא דרך שער זה.

ואלו הם השערים: שֶׁבַּמִּזְרָח, שַׁעַר נִקָּנוֹר שנקרא כן על שם שנעשו ניסים לדלתותיו כפי ששנינו בפרק שלישי במסכת יומא, וּשְׁנֵי פִּשְׁפְּשִׁין – שערים קטנים שאינם גבוהים ורחבים כשאר שערי הבית, הָיוּ לוֹ אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, והיו פתוחים לשני לשכות, לשכת פנחס המלביש ולשכת בית עושי חביתין, ואף שערים קטנים אלו הם במנין השלושה עשר שערים. וּשְׁנַיִם שערים נוספים היו בַּמַּעֲרָב העזרה, וְלֹא הָיָה לָהֶן שֵׁם, לפי שלא היו נכנסים ויוצאים בהם כל כך, והם היו עשויים כדי לצאת דרכם לרחבה שמאחורי המקדש.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת כמה שערים היו בעזרה: מַתְנִיתִין – משנתינו ששנינו בה ששלש עשרה שערים היו בעזרה וכנגדם היו ההשתחוויות, כדעתו של אַבָּא יוֹסֵה בֶּן יוֹחָנָן הִיא, דְּאָמַר ששלש עשרה השתחוויות היו בעזרה כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁעָרִים. בְּרַם כְּרַבָּנָן – אבל לרבנן שסוברים במסכת מידות (פ"א מ"ד) שרק שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה, נמצא שאין משנתינו מתיישבת כדעתם.

הגמרא מבארת לרבנן שהיו רק שבעה שערים, היכן היו שלש עשרה השתחוויות: שואלת הגמרא: עַל דַּעְתְּיָה דְּרַבָּנָן הסוברים שרק שבעה שערים היו בעזרה, הרי גם הם מודים ששלש עשרה השתחוויות היו, ולדבריהם הֵיכָן הָיוּ הִשְׁתַּחֲוָאוֹת הַלָּלוּ. מתרצת הגמרא: כִּי הַהִיא דִּתְנִינָן תַּמָּן – לפי מה ששנינו במסכת מידות (פ"ב מ"ג), שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת הָיוּ בּוֹ – בסורג שהוא מחיצה בתוך הר הבית ונעשה כדי להבדיל בין הר הבית והחיל שֶׁפְּרָצוּם מַלְכֵי יָוָן כדי שיוכלו הנכרים להכנס, וְחָזְרוּ וּגְדָרוּם בְּנֵי חַשְׁמוֹנַאי, וְנָזְרוּ כְּנֶגֶדָן שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָאוֹת, על כך שסייעום מן השמים לגדור את פרצות היוונים, ובכל השתחוויה היו מודים ומשבחים להקב"ה על כך.

שנינו במשנה, 'ולמה נקרא שמו שער המים וכו' רבי אליעזר בן יעקב אומר, בו המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה. אומרת הגמרא: כְּתִיב (זכריה יד ח) 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם וגו' חֲצִיָּם אֶל הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי וְחֲצִיָּם אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן בַּקַּיִץ וּבָחֹרֶף יִהְיֶה', ומפרשת הגמרא את סדר יציאת המים. תָּנֵי, נחל המים יֵצֵא מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְעַד שמגיעים המים לַהֲפָרוֹכֶת – לצד הפרוכות המבדילות בין הקודש וקודש הקדשים, יהיה זרם המים דק מאוד כְּקַרְנֵי רְגָלַי וּכְלָיַי – בדומה למיני שבלולים שקרניהם דקים מאוד. כשתמשיך זרימת המים מִן פָּרוֹכֶת עַד מִזְבַּח הַזָּהָב, תתגבר הזרימה ויהיה רחבה כְּקַרְנֵי חֲגָבִים שהם עבים יותר, וככל שהמים יוצאים הרי הם מתגברים. כשתמשיך זרימת המים מִמִּזְבַּח הַזָּהָב עַד עֲזָרוֹת, תתגבר הזרימה יותר ויהיה רחבה כְּחוּט שֶׁל שְׁתִי. כשתמשיך זרימת המים מִן הָעֲזָרוֹת עַד מִפְתַּן הַבַּיִת, תתגבר הזרימה יותר ויהיה רחבה כְּחוּט שֶׁל עֶרֶב. מִיכָּן וְאֵילָךְ יהיה זרם המים רחב כְּרוחבם של מים הניגרים מִפִּי הַפַּדָּה.

הגמרא מביאה את הפסוקים בנבואת יחזקאל אודות הנחל שיצא מקודש הקדשים ומבארת אותם. אומרת הגמרא: כְּתִיב (יחזקאל מז ב–ה) 'וְהִנֵּה מַיִם מְפַכִּים מִן הַכָּתֵף הַיְמָנִית. בְּצֵאת הָאִישׁ קָדִים, וְקָו בְּיָדוֹ, וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה, וַיַּעֲבִרֵנוּ בַמָּיִם, מֵי אָפְסִים' – כשיצאו המים מהכתף הדרומית של הר הבית, היה המלאך הדובר אל יחזקאל מחזיק בידו קנה מידה וימדוד אלף אמה אורך בתוך זרימת המים והעבירו במים. מבארת הגמרא מהו 'מֵי אָפְסִים', שהגיעו המים עַד קַרְסוֹלָה – הקרסוליים, שכן לא היה הנחל עמוק. ממשיך הפסוק ואומר, 'וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם מֵי בִרְכָּיִם' – ולאחר מכן המשיך למדוד עוד אלף אמה והעמיקו המים. מבארת הגמרא מהו 'מֵי בִרְכָּיִם', שהגיעו המים עַד בִּרְכַּיָּיא – הברכיים. ממשיך הפסוק ואומר, 'וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי מֵי מָתְנָיִם' – ולאחר מכן המשיך למדוד עוד אלף אמה והעמיקו המים. מבארת הגמרא מהו 'מֵי מָתְנָיִם', שהגיעו המים עַד מָתְנַיָּיא – המתניים. מִכָּאן וְאֵילָךְ 'וַיָּמָד אֶלֶף נַחַל אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לַעֲבֹר' – ולאחר מכן המשיך למדוד עוד אלף והעמיקו המים עד כי לא יכול אדם לעבור בהם, ולא זו בלבד שאין אדם יכול לעבור במים אלה, אלא אֲפִילּוּ לְבִירְנִין – ספינה גְּדוֹלָה אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲבוֹר בּוֹ. מַאי מַעֲמָא – מנין לנו שאפילו ספינה גדולה אינה יכולה לעבור בו. מביאה הגמרא את הנאמר (ישעיה לג כא) 'כִּי אִם שָׁם אַדִּיר ה' לָנוּ מְקוֹם נְהָרִים, יְאֹרִים רַחְבֵי יָדָיִם, בַּל תֵּלֶךְ בּוֹ אֳנִי שִׁיט, וְצִי אַדִּיר לֹא יַעֲבְרֶנּוּ', הרי שאפילו ספינות גדולות לא יכולים לעבור בנחל זה.

מבארת הגמרא: מִפְּנֵי מַה לא יוכלו לעבור את המים בספינה גדולה, משום ריבוי המים, שנאמר 'כִּי נָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׁחוּ', מַהוּ 'מֵי שָׁחוּ' שהמים יגאו ויתגדלו עד כי לא יוכלו מִלָּשׁוּט בהם. ומצינו ש'שחו' היינו לשוט, שאָמַר רַב חוּנָה, בְּאַתְרִין קָרוּ לְשַׁיְיטָא שְׁחוּנָא – במקומנו השייט נקרא 'שחונא'. וכן מבואר מהפסוק (ישעיה כה יא) 'וּפָרַשׂ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כַּאֲשֶׁר יִפְרֹשׂ הַשּׂוֹחֶה לִשְׂחוֹת' דהיינו השייט במשוטו.

מפרשת הגמרא את כפילות הלשון שבפסוק 'הַשּׂוֹחֶה לִשְׂחוֹת'. מבארת הגמרא: מַהוּ 'לִשְׂחוֹת', אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוּן, שהוא מלשון שיחה ודיבור שיהיו מים אלה מַיִן דְּמִתְמַלְּלִין בְּעָלְמָא – מים המדוברים בעולם מחמת ריבוי הניסים שיהיה בהם.

הגמרא מביאה פסוק בזכריה העוסק במעיין זה, ומביאה מחלוקת אמוראים בביאורו: כְּתִיב (זכריה יג א) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִיד וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם לְחַטָּאת וּלְנִדָּה' והוא מעיין זה היוצא מבית קודש הקדשים, ומאותו היום והלאה יהיו מים חיים בירושלים כמו שמפרש והולך. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן פירש, שהמים הזורמים מִבֵּית דָּוִיד וְעַד יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הם יהיו כְּשֵׁרִים לְטְבִילַת נִדָּה כיון שיש בהם ארבעים סאה, וּלְחַטָּאת – לאפר פרה שצריכים בו מים חיים. ואילו המים הזורמים מִכָּאן וְאֵילָךְ – מחוץ לירושלים, כיון שמתערבים בהם מים שאינם מים חיים, מֵי תַּעֲרוֹכוֹת הֵם, והרי הם רק כְּשֵׁרִים לְטְבִילַת נִדָּה שצריכה ארבעים סאה ואינה צריכה מים חיים, וּפְסוּלִים לְמֵי חַטָּאת שצריכים בהם מים חיים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לחלוק על רבי יונתן, שאכן המים הזורמים מִבֵּית דָּוִיד וְעַד יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הם כְּשֵׁרִים לְטְבִילַת נִדָּה וּלְחַטָּאת, אבל המים הזורמים מִכָּאן וְאֵילָךְ אל מחוץ לירושלים מֵי קַטְפָּרִיסוֹת הֵן – 'קטפרס' הוא לשון שיפוע שהמים נופלים במדרון, והרי הן פְּסוּלִין לְטְבִילַת נִדָּה מדין זוחלין וּלְחַטָּאת משום שאינם מים חיים.

חוזרת הגמרא לביאור פסוקי נבואת יחזקאל על המים היוצאים מבית קודש הקדשים. אומרת הגמרא: כְּתִיב (שם מז ח) 'וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה' – אל הגליל לצד מזרח ושם זֶה יָם שֶׁל סְמָכִי. והמשיכו המים 'וְיָרְדוּ אֶל הָעֲרָבָה', זֶה יָם שֶׁל טִבֶרְיָא – ים הכנרת. והמשיכו המים 'וּבָאוּ הַיָּמָה', זֶה יַם הַמֶּלַח העומד בתוך ארץ ישראל. והמשיכו המים וירדו 'אֶל הַיָּמָה הַמּוּצָאִים', זֶה הַיָּם הַגָּדוֹל – ים אוקיינוס. מפרשת הגמרא: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ של הים הגדול 'מוּצָאִים' בלשון 'יציאה', כְּנֶגֶד שְׁתֵּי

המשך בעמוד קנב

המים מפכים — מפרש בגמרא. שער הקרבן — שם מכניסין קדישי קדשים ששחיטתן בצפון. שער הנשים — שבו נכנסות לסמוך על קרבנן. שער השיר — דרך שם היו מכניסין כלי שיר. שבו יצא יכניה בגלותו — שנכנס לבית המקדש להשתחוות וליטול רשות כשהלך לגולה לבבל, ויצא דרך אותו השער. שער נקנור — מפרש בפרק "אמר לו הממונה". פשפשין — שערים קטנים בתוך שערים גדולים. ואף הם ממנין שלשה עשר שערים. ואף על גב דגם לשער בית המוקד היה לו פשפש — לא חשיב לה, לפי שהיה קטן ביותר. **גמרא** מתניתין — אתיא כאבא יוסי בן יוחנן דאמר שלשה עשר שערים היו במקדש. אבל לרבנן דאמרי שבעה שערים היו במקדש, קשיא: היכן היו משתחוים. דקים להו שהיו משתחוים שלש עשרה השתחויות. ומשני: בהאי דתנינן תמן — במסכת מדות. בקרני ביילי וסיילי — מיני שבלול הם, וקרניהם דקים מאוד, וקרני חגבים עבים מהם, וחוט של שתי עב מהם, וחוט של ערב עב ממנו. מכאן ואילך — מתגבר והולך כמפי הפך. "מן הכתף הימנית" — מצד דרום. "וימד אלף באמה" — המלאך הראה ליחזקאל נחל היוצא מבית קדשי קדשים, תחלתו דק מאד והולך וגדל מאד. וכל אלף אמה אורך משיצא חוץ לירושלים לא היה עמוק. "מי אפסים" — שהגיעו עד קרסולים. "וימד אלף" — באמה שנית והעמיקו עד הברכים. מכאן ואילך — וימד אלף אשר לא יוכל לעבור בו, שהיו מימיו רדופים. לביריני גדולה — לספינה גדולה. מלשוט — דאפילו בדרך שייטא לא יכול לעבור בו, דרדיפו מיא. באתרין — במקומנו קורין לשייט 'שחונא'. ופרש יהיו וכו' — מייתי ראיה ד'לשחות', היינו לשוט. מיין דמתמללין בעלמא — שידברו העולם בו ויראו אותו. לישנא אחרינא: שידברו העולם בהן מחמת גדולתן. מבית דוד ועד יושבי ירושלים — קשיא ליה: אטו לשאר ישראל אינן בשרים? הלכך קאמר מה שהמקור הולך מבית דוד ועד יושבי ירושלים — הוא דכשר לאפר פרה ולטבול בהן נדות. אבל משם ואילך — פסול למי חטאת, דמי תערובות הם ממי גשמים ולחטאת בעינן מים חיים. מי קטפריסות הן — דר משופע שמדרדנו מחודד מאד, והעבירו המים דרך דף הנתון במדרון. ופסולין גם לנדה לטבול בהן. אי נמי: "לנדה" — היינו זבה. זה ים של סמכו — דשבע ימים סובבים לארץ ישראל, וארבעה מהם: יש של סמכו ושל טבריא הים המלח הוא הגדול. ומפרש ד"גלילה הקדמונה" — הוא יש של סמכו. ים הגדול — הוא הים ההולך מארץ ישראל למדינת איספניא. בראשונה — בדור אנוש, יצא עד מדינה ששמה קלבריאה והיא במדינת צרפת. ובדור הפלגה יצא עד הסלעים שבמדינת ברבריאה. עד עכו תבוא — דריש "פה" כמו כה. ניחא ימא רבא וימא דמלחא — שהוצרך המעין לבא לשם כדי למתקן, שממיהם מלוחים וסרוחים. אלא ימא דטבריא וימא דסמכו למה באו לשם. ומשני: לרבות דגתם — שעל ידי מים אלו יתברכו מימיהם לגדל דגים הרבה. למינה תהיה דגתם — קרא יתירא הוא. דפשיטא דלמינה תהיה אלא ללמד דמיני מינים משונים שלא היו בתוכם מקדם יגדלו בהם. מקום הוא ששמו "ולא ירפאו" — והכי פירושו: ביצאתיו וגבאיו ומקום ששמו "ולא ירפאו" — למלחניתנו, ולא יבואו לשם המים הקדושים. תבואה עושה — פירוש: תבואה גדילה לששה חדשים. "לחדשיו יבכר" — האילן יוציא פירותיו לשני חדשים. וכיון דמשנים עשר חדשים נעשו שני חדשים — הוא הדין מה שנעשה בתבואה בעולם הזה בששה חדשים, נעשה לעתיד בחודש אחד. שהתבואה עשתה בימי יואל לחמשה עשר יום — אם כן אילנות לשלשים יום כפל מהתבואה. בראשון — היינו בראש חודש ניסן ירדו הגשמים. וכתיב "ובני ציון גילו שמחו בה' אלהיכם" — היינו הקרבת העומר. ומשני: בבל חדש וחדש הוא מבכר — האילן, "ולחדשיו" — היינו חדשים דעלמא. תרפיה מציץ עליה — הפירות נראים יותר מן העלין שבאילנות. ופריך: "ותרף" מזונה? וכי "תרף" מזון הוא, דקאמרת הפירות נראים יותר מן העלין. לישנא אחרינא: דרש "תרפיה" כמו טרף בטי"ת, מלשון מזון. והכי קאמר: משעה שפורח עליה — מיד נותן מזונו, שלא כדרך הטבע שהפרח מתאחר לגרע אחר יציאת העלים ימים רבים. והראשון נראה לי. להתיר פה שלמעלן — היינו פה אלמים. פה שלמטן — היינו פה עקרות. את מוצא בשעה שעלה נבוכדנאצר — לארץ ישראל כדי ליקח את יהויכין אחד שהמליכוהו במקום יהויקים אביו, ויעצוהו שרי בבל לסלקו. זרקן — כלפי מעלה, ועוד לא ירד, ולהראות להם שאינו חפץ בעבודתם. כיון שראו כל חורי יהודה כן — שאין רצון המקום בעבודתם, ושנמס לב המלך בקרבו.

הלכה ג משנה על

1 הנשחטים בדרום. **המים מפכים** — בגמרא מפרש. **שער**
2 **הקרבן** — שם מכניסים קדישי קדשים ששחיטתן בצפון.
3 **שער הנשים** — שבו נכנסות לסמוך על קרבנן. **שער השיר**
4 — דרך שם היו מכניסין כלי שיר. **שבו יצא יכניה בגלותו** —
5 שנכנס לבית המקדש שם להפטר מלפני המלך מלכי
6 המלכים וליטול רשות, כשהלך בגולה ויצא דרך אותו
7 השער. **שער נקנור** — מפורש ביומא. **פשפשים** — שערים
8 קטנים בתוך שערים גדולים, וגם הם ממנין שלשה עשר
9 שערים, ואף על גב דגם לשער בית המוקד היה לו פשפש —
10 לא חשיב לה, לפי שהיה קטן ביותר. **גמרא משנה**
11 **דקתני כנגד שלשה עשר שערים** — אתיא כאבא יוסא
12 דסבירא ליה הכי, בסוף פרק שני דמדות, בהדיא. **ברם**
13 **ברבנן** — דמדקאמר אבא יוסי כו' כנגד שלשה עשר
14 שערים, על כרחך רבנן פליגי עליה. וסתמא דמשנה דפרק
15 קמא דמדות שבעה שערים היו סתמא כרבנן. **היכן היו**
16 **ההשתחויות** — שהיו שלשה עשר מכוונות. **בקרני ביילי**
17 **וסיילי** — מיני שבלול שקרניהם דקים, ושל חגב עבים מהם,
18 וחוט של שתי עב מהם, וחוט של ערב עב מהם. הכי גרסינן:
19 **ממזבח ההוב למפתן הבית כו' ממפתן הבית לעזרה כו'**
20 — דהכי כתיב בקראי "והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית"
21 ולשם באו מן המזבח, כמו שנאמר שם, ומפתן הבית קדים
22 לעזרה. **כמפי הפך** — מתגבר והולך. **הימנית** — מצד
23 דרום. **מי אפסים** — שהגיעו עד קרסולים. **לביריני**
24 **גדולה** — שיוכל לילך שם ספינה גדולה. **מי שחו** מלשוט.
25 דרדיפי מיא ולא יוכל לשוט שם. **באתרין** — במקומינו קורין
26 לשייטא "שחונא". **ופרש יהיו כו'** — מראה בכתוב סמך
27 לדרשתו. **דמתמללין בעלמא** — מרוב פרסום גדולתן. אי
28 נמי: כמו ששנינו לקמן: להתיר פה אלמין — שעל ידם יהיו
29 יכולים לדבר. וכן יהיה בהם רוחניות יותר, כמו ששנינו
30 במדרש: "מתחלה לא היו קילוסו עולה אלא מן המים, כמו
31 שנאמר "נשאו נהרות קולם" ומים אלו יהיה קדושתם יותר
32 מכולם, וזהו דמתמללין בעלמא. **מבית דוד כו'** —
33 דבפשטיה קשיא, וכי לשאר ישראל אינם בשרים? אלא
34 דסימנא נקט קרא: המקור שהולך מבית דוד ועד יושבי
35 ירושלים כשר לפרה ולטבילת נדות, אבל מכאן ואיך מי
36 תערובות הן. ולמי חטאת בעינן מים חיים. **מי קטפרסאות**
37 — הוא שיפוע הר שמדרונו מחודד הרבה, והעברת המים
38 דרך דף הנתון במדרון, ופסולין גם לנדה. ודריש דמסאן
39 ולהלן לשניהם פסולין, ועיין תוספות (גיטין טז,א) דבור
40 המתחיל "הנצוק והקטפרס" כו'. **כתיב ויאמר כו'** — דריש
41 קראי דיחזקאל שהביא, ועניני המים והימים דסביבות ארץ
42 ישראל. **אל הגלילה הקדמונה זה ימה של סבכי. כן היא**
43 **גירסת הילקוט** — דשבע ימים הן סובבים לארץ ישראל.
44 ודריש "הגלילה הקדמונה" — הוא ימה של סבכי, שהוא
45 קרוב לגליל. **ים הגדול** — הוא הים שעוברין בו לארץ
46 ישראל מהמדינות. **בראשונה** — בדור אנוש יצא עד מדינה
47 ששמה קלבריאה, ובדור הפלגה עד מדינת ברבריאה. **עד**
48 **פה תבוא עד עכו תבוא** — לפי שהוא הגבול של ארץ
49 ישראל, וכן יפו. **ניחא ימא רבא וימא דמילחא** — שהיה
50 צריך לבוא המים לשם כדי למתקן, שממין מלוחים וסרוחין.
51 אבל ימה של טבריא וימה דסבכי למה צריך למים החם?
52 **להרבות דגתן** — שעל ידי המים ירבו הדגים. והכי דריש לה
53 בקרא: למינה תהיה דגתם — כדגת שיש הרבה מאוד.
54 ו"למינה" יתירה הוא, אלא דלמיני מינים יתרבו דגתם.
55 **ששמו ולא ירפאו** — שם למלח ניתנו, שלא יבואו שמה
56 מים הקדושים הנוכרים לעיל. **לחדשיו יבכר** — לשני
57 חדשים. ולתבואה חצי מפירות, כמו בעולם הזה. **לחמשה**
58 **עשר יום** — ואילן כפל מהתבואה. **בראשון** — ראש חודש
59 ניסן ירדו הגשמים. ושמחו בחמישי היינו בהבאת העומר,
60 והן חמשה עשר יום. **לחדשיו** — בכל חדש וחדש דעלמא.
61 **ועלהו לתרופה** — טרפיה הוא פירושא ד"תרופה". שהוא
62 כמו טרף, לשון מזון, כמו "הטריפני לחם חוקי". ודרש
63 "לתרופה" — לטרפיה. ואחר כך מפרש היאך יהיה המזון
64 וקאמר מייציץ עלה — שימוץ העלה. **ותרף מזוניה** — הוא
65 לשון מזון, לפרושי מלת "תרופה" קאתי. **פה של מעלה** —
66 פירש הערוך: לתאות המאכל, ושל מטן — לשלשל. ואם כן

1 שֶׁל נִיסּוּךְ הַמַּיִם בָּחֻג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בּוֹ הַמַּיִם מְפַכִּים
2 וַעֲתִידִין לְהִיוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת. לְעוֹמְתָן בַּצָּפוֹן סְמוּכִים
3 בַּמַּעֲרָב: שַׁעַר יְכָנְיָה, שַׁעַר הַקֶּרֶבָן, שַׁעַר הַנָּשִׁים, שַׁעַר הַשִּׁיר. וְלָמָּה
4 נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר יְכָנְיָה - שֶׁבּוֹ יָצָא יְכָנְיָה בְּגָלוּתוֹ. שֶׁבְּמַּזְרֵח שַׁעַר נִקָּנוֹר,
5 וּשְׁנֵי פִּשְׁפְּשִׁין הָיוּ לוֹ אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ, וּשְׁנַיִם בַּמַּעֲרָב וְלֹא
6 הָיָה לָהֶן שֵׁם. **גמרא** מַתְנִיתִין אַבָּא יוֹסֵה בֶּן (חָנָן) יוֹחָנָן הִיא, דְּאָמַר
7 כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עָשָׂר שְׁעָרִים. בְּרַם כִּדְבָנֵן שִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ בָּעֲזָרָה. עַל
8 דַּעֲתֵיהוּ דְּרַבָּנַן הֵיכָן הָיוּ הִשְׁתַּחֲוָוּאוֹת הַלָּלוּ? כִּי הַהִיא דְּתָנִינַן תַּמָּן:
9 שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְּרָצוֹת הָיוּ בּוֹ שֶׁפָּרְצוּם מַלְכֵי יָוָן וְחָזְרוּ וּגְדָרוּם בְּנֵי
10 חַשְׁמוֹנַאי, וְגָזְרוּ כְּנֶגְדָּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָוּאוֹת. כְּתִיב "וְהִיָּה בַּיּוֹם
11 הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִירוּשָׁלִַם" וְגוֹ'. תָּנֵי: מִבֵּית קָדְשֵׁי קָדָשִׁים עַד
12 הַפָּרוֹכֶת - כְּכָרְנֵי סִילֵי וְכִילֵי, מִן פָּרוֹכֶת עַד מִזְּבַח הַזָּהָב - כְּקַרְנֵי חֲגָבִים.
13 מִמִּזְבַּח הַזָּהָב עַד עֲזָרוֹת - כְּחוּט שֶׁל שְׁתִּי, מִן הָעֲזָרוֹת עַד מִפְתַּן הַבַּיִת
14 - כְּחוּט שֶׁל עֵרֶב. מֵיכָן וְאֵילָךְ בְּמִפֵּי הַפַּךְ. כְּתִיב "וְהִנֵּה מַיִם מְפַכִּים מִן
15 הַכְּתֵף הַיְמָנִית בְּצֵאת הָאִישׁ קֶדֶם וְקָו בְּיָדוֹ וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה וַיַּעֲבִירֵנִי
16 בַּמַּיִם מֵי אַפְסִים" - עַד קַרְסוֹלָה. "וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִירֵנִי בַּמַּיִם מֵי בִרְכָּיִם"
17 - עַד בִּרְכָיָה, "וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִירֵנִי מֵי מָתְנָיִם" - עַד מָתְנָיָא, מִכָּאן
18 וְאֵילָךְ "וַיָּמָד אֶלֶף נַחַל אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לַעֲבוֹר" אֲפִילּוּ לַבִּירָנִין גְּדוֹלָה
19 אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲבוֹר בּוֹ. מַאי מַעֲמָא - "רָצִי אַדִּיר לֹא יַעַבְרֻנוּ". מִפְּנֵי מָה
20 - "כִּי גָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׁחוּ" מַהוּ מֵי שָׁחוּ - מִלְּשׁוּט. אֲמַר רַב חוּנָה
21 (הוּנָא) בְּאַתְרִין קְרוּ לְשַׁיְיטָא שָׁחוּנָא "וּפֹרֵשׂ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כַּאֲשֶׁר יִפְרֹשׂ
22 הַשּׂוֹחֶה לִשְׂחוֹת". מַהוּ "לִשְׂחוֹת"? אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוּן (בִּיבָן) מַיִן
23 דְּמִתְמַלְּלִין בְּעָלְמָא. כְּתִיב "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מְקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִיד
24 וּלְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם לְחַטָּאת וּלְנִדָּה". רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי (נָתָן)
25 יוֹנָתָן: מִבֵּית דָּוִד וְעַד יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם - כְּשֵׁרִים לְנִדָּה וּלְחַטָּאת, מִכָּאן
26 וְאֵילָךְ מֵי תַעֲרוֹבוֹת הֵם, כְּשֵׁרִים לְנִדָּה וּפְסוּלִים לְמֵי חַטָּאת. אָמַר רַבִּי
27 אֶלְעָזָר (רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר): מִבֵּית דָּוִד וְעַד יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם כְּשֵׁרִים לְנִידָּה
28 וּלְחַטָּאת, מִכָּאן וְאֵילָךְ - מֵי קְטַפְּרִיסוֹת הֵן, פְּסוּלִין לְנִדָּה וּלְחַטָּאת. כְּתִיב
29 "וְיֹאמַר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה" - זֶה יַם שֶׁל
30 סְמָכוֹ, (סִיבּוּכָא) "וְיָרְדוּ אֶל הָעֲרָבָה" - זֶה יַם שֶׁל טִבֶרְיָא, "וּבָאוּ הַיָּמָה"
31 - זֶה יַם הַמֶּלַח, "אֶל הַיָּמָה הַמּוֹצְאִים" - זֶה הַיָּם הַגָּדוֹל, וְלָמָּה נִקְרָא
32 שְׁמוֹ "מוֹצְאִים" - כְּנֶגֶד שְׁתֵּי פְּעָמִים שֶׁיָּצָא, אֶחָד בְּדוֹר אֱנוֹשׁ וְאֶחָד בְּדוֹר
33 הַפְּלֻגָּה. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: בְּרֵאשׁוֹנָה יָצָא עַד קַלְבְּרִיאָה וּבַשֵּׁנִיָּה
34 יָצָא עַד כֵּיפֵי בְּרְבַרִיאָה, רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: בְּרִאשׁוֹנָה יָצָא עַד
35 כֵּיפֵי בְּרְבַרִיאָה, וּבַשֵּׁנִיָּה יָצָא עַד עַכּוֹ וְעַד יָפוֹ. "עַד פֹּה תָּבוֹא וְלֹא
36 תוֹסִיף" - עַד עַכּוֹ תָּבוֹא וְלֹא תוֹסִיף. "וּפֹה יָשִׁית גַּאוֹן גַּלֶּיךָ" - עַד יָפוֹ
37 אֶשֵּׁית גְּאוֹן גַּלֶּיךָ. נִיחָא, יַמָּא רַבָּא וַיַּמָּא דְּמִילְחָא - בְּשֶׁבִיל לְמִיתְקָן. יַמָּא
38 דְּטִבֶרְיָא יַמָּא דְסָמְכוֹ - לְרִבּוֹת דְּגָתָם, דִּכְתִיב בֵּיהּ "לְמִינָהּ תִּהְיֶה דְּגָתָם"
39 - לְמִינֵי מִינִים תִּהְיֶה דְּגָתָם. תָּנֵי, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֶׂה
40 שֶׁהָלַכְתִּי לְצִיידָן וְהֵבִיאוּ לְפָנַי יוֹתֵר מִשֵּׁשׁ מֵאוֹת מִינֵי דָּגִים בְּתַמְחוּי
41 אֶחָד. "וְנִרְפְּאוּ הַמַּיִם" בְּצֵאתָיו וּגְבָאָיו וְלֹא יִרְפְּאוּ לְמֶלַח נִיתְּנוּ", כְּתִיב
42 "וְנִרְפְּאוּ הַמַּיִם" וְאַתְּ אֲמַרְתְּ וְלֹא יִרְפְּאוּ הַמַּיִם? מָקוֹם הוּא וּשְׁמוֹ "וְלֹא
43 יִרְפְּאוּ". כְּתִיב "וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל לֹא
44 יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר". תָּנֵי: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לְפִי
45 שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה תְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְאֵילָן עוֹשֶׂה לְשְׁנֵים עָשָׂר
46 חוֹדֶשׁ, אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד וְאֵילָן עוֹשֶׂה
47 לְשְׁנֵי חֳדָשִׁים. מַאי מַעֲמָא - "לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר". אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לְפִי
48 שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְאֵילָן עוֹשֶׂה לְשְׁנֵים עָשָׂר
49 חֹדֶשׁ, אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחַמִּשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְאֵילָן עוֹשֶׂה
50 לְחֹדֶשׁ אֶחָד. שֶׁכֵּן מְצִינוּ שֶׁעָשְׂתָה הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
51 וְקָרַב מִמְּנָּה הָעוֹמֶר, מַאי מַעֲמָא "וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם
52 כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ
53 בָּרִאשׁוֹן". וּמַה מְקַיֵּים רַבִּי יוֹסֵי "לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר" - בְּכָל חוֹדֶשׁ וְחוֹדֶשׁ
54 יִהְיֶה מְבַכֵּר. "וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה" רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תַּרְפִּיה, מְצִיץ עָלֶיהָ וְתָרַף מְזוֹנָהּ. רַב וּשְׁמוּאֵל חַד אָמַר: לְהַתִּיר פֶּה שֶׁלְּמַעְלָן,
55 וְחַד אָמַר: לְהַתִּיר פֶּה שֶׁלְּמַטָּן. רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר: לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים. וְחַד אָמַר: לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוֹת, וְיָצְאָה סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה
56 "וְלְעַמָּתָן בְּצָפוֹן" וכו'. אַתְּ מוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר לְכָאן בָּא וְיָשַׁב לוֹ בְּדוּפְּנֵי שֶׁל אַנְטוֹכְיָא, וְיָצְאָה סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה
57 לְקָרְאוֹתוֹ, וְאָמְרָה לוֹ: הַגִּיעַ זְמַן הַבַּיִת הַזֶּה לְיִחָרֵב? אָמַר לָהֶן: אוֹתוֹ שֶׁהִמְלַכְתִּי עֲלֵיכֶם תְּנוּהוּ לִי וַאֲנִי הוֹלֵךְ". בָּאוּ וְאָמְרוּ
58 לִיהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה: נְבוּכַדְנֶאצַּר בְּעֵי לְךָ. בֵּינָן שֶׁשְּׁמַע מֵהֶן כְּדֵי נְטַל מַפְּתְּחוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָלָה לְגַבּוֹ שֶׁל הֵיכָל, אָמַר
59 לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְשֶׁעָבַר הֵיינוּ נֶאֱמָנִים לְךָ וְהָיוּ מַפְתְּחוֹתֶיךָ מְסוּרִין לָנוּ, עַכְשָׁיו שֶׁאֵין אָנוּ נֶאֱמָנִים - הֲרֵי מַפְתְּחוֹתֶיךָ
60 מְסוּרִין לְךָ. תְּנֵי אֲמוֹרָאִין, חַד אָמַר: זְרָקָן וְעוֹד לֹא יָרְדוּ, וְחַד אָמַר: בָּאָה כְּמִין יָד וּנְטָלָתַן מִיָּדוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ כָּל

קכח שקלים. פרק שישי – שלשה עשר שופרות דף יז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

קרבן העדה תקלין חדתין

הלכה ג משנה על של שיש מניחין את האברים — אחר הנתוח מסדרין אותן על השלחן על שיעלום הכהנים. ובגמרא מפרש למה לא עשאו של כסף או של זהב. ועל של כסף — כלי שרת שמוציאין בכל בוקר שלשה ותשעים כלי שרת, כדתנן בתמיד. נותנין לחם הפנים בכניסתו — אחר שנאפה, עד שיסדרוהו על השלחן. ועל של זהב ביציאתו — והיה מונח שם עד זמן חילוק. שמעלין בקדש ולא מורידין — דכיון שסלקוהו מעל השלחן של זהב אין מורידין אותו להניחו בשל כסף. **גמרא** תני: על של כסף. אותן של אולם, אחד היה של כסף, ואחד של זהב. על של כסף היו נותנין בכניסתו, דאין עניות במקום עשירות. לית כאן של כסף — לא היה באולם של כסף. אלא כדתנן במתניתין דשל כסף מרתיח ומתחמם הלחם, ויש לחוש שיתעפש. ופריך: לא כן תני זה אחד מן הנסים וכו', שהיה נשמר חום הלחם עד שעת סילוקו בשבת הבא, אם כן לא היה מתעפש אפילו היו מניחין אותו על שלחן של כסף. אין מזכירין מעשה נסים — כלומר, אין סומכין על הנס, ועושין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע. לא היה שם לחם לסדר בשבת, ובתוך ימי השבוע נזדמן להם, מהו להניחם מלסדר עד שבת הבאה? או דלמא: אף על גב שהוא פסול, דכל שלא עברה עליו שבעה ימים על השלחן — פסול הוא, מכל מקום לקיים מצות "לחם הפנים לפני תמיד" אין להניחו בלא לחם. אי נמי: לא היה שם לחם לערוך ביום השבת, מהו להניח הלחם הראשון על השלחן? שהרי לא יתקלקל גם בשבת הבאה. מיהו, פסול הוא משום לינה. "לפני תמיד" — שיהו תמיד לפני ה' אף על פי שהן פסולין. עשרה שולחנות עשה שלמה — דכתיב "ויעש שולחנות עשרה" וגו'. אין תימר חמשה בדרום וכו' — "מימין" — היינו מימין הפתח, ו"משמאל" — היינו משמאלו של פתח. שהפתח היתה באמצע ההיכל בכותל מזרחי. אי נמי: "מימין" — היינו דרום שנקרא "ימין", ומדדרום נקרא "ימין" — צפון נקרא "שמאל". אלא — של משה באמצע, וה' מימינו וחמשה משמאלו, וכולן בצפון ההיכל. את השלחן — לשון יחיד. על כלם היה מסדר — פעמים בזה ופעמים בזה. מזרח ומערב היו נתונין — השולחנות, ראשו אחד למזרח ואחד למערב. דהיינו ארכו לאורך הבית. כולהון ראוין לשירות — ואיכא למימר על כולם היה מסדר. נמצא שלחן בדרום — והכי פירושה: שלחן ארכו שתי אמות (ומחצה), הרי הוא (שלשים) עשרים אמה לעשרה שלחנות, וההיכל כולו אינו אלא עשרים, אם כן חמשה שלחנות בדרום

חוֹרֵי יְהוּדָה כֵּן - עָלוּ לְרֹאשׁ גַּגּוֹתֵיהֶן וְנָפְלוּ וּמֵתוּ. הָדָא הוּא דִּכְתִיב "מַשָּׂא גֵּיא חִזָּיוֹן מַה לָּךְ אֵיפוֹא כִּי עָלִית כּוּלָּךְ לַגַּגּוֹת תְּשׁוּאוֹת מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה" וְגוֹ'.

הלכה ג משנה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ. שְׁמוֹנָה שֶׁל שַׁיִשׁ בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, שֶׁעֲלֵיהֶן מְדִיחִין אֶת הַקְּרָבַיִם. וּשְׁנַיִם בְּמַעֲרַב הַכֶּבֶשׁ, אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף. עַל שֶׁל שַׁיִשׁ נוֹתְנִין אֶת הָאֵבָרִים, וְעַל שֶׁל כֶּסֶף כְּלֵי שָׁרֵת. וּשְׁנַיִם בָּאוּלָם (מִבַּחוּץ) מִבִּפְנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת, אֶחָד שֶׁל שַׁיִשׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב. עַל שֶׁל שַׁיִשׁ נוֹתְנִין לֶחֶם הַפָּנִים בִּכְנִיסָתוֹ, וְעַל שֶׁל זָהָב בִּיצִיאָתוֹ, שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. אֶחָד שֶׁל זָהָב מִבִּפְנִים שֶׁעָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד. **גמרא** תָּנֵי: עַל שֶׁל כֶּסֶף (רַבִּי אַחַי וְרַבִּי מַיְּשָׁא וּמָטוּ בְּשֵׁם רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק). רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק רַבִּי חֲנַנְיָה מָטֵי בָּהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: לִית כָּאן שֶׁל כֶּסֶף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְתִּיחַ. לֹא כֵּן תָּנֵי: זֶה אֶחָד מִן הַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ חוֹם כָּךְ הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "לָשׁוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: אֵין מַזְּכִּירִין מַעֲשֵׂה נִסִּים. בְּעוֹן קוֹמֵי רַבִּי (לֵוִי) אִילָא: לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם מַהוּ לְהָנִיחוֹ לְשַׁבָּת הַבָּאָה? אֲמַר לוֹן: כְּתִיב "וְנָתַתָּ עַל הַשּׁוּלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד" - לֶחֶם פָּנִים אֲפִילּוּ פָּסוּל. עֲשָׂרָה שֻׁלְחָנוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה, דִּכְתִיב "וַיַּעַשׂ שׁוּלְחָנוֹת עֲשָׂרָה וַיַּנַּח בַּהֵיכָל חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל". אִין תֵּימַר חֲמִשָּׁה בַּדָּרוֹם וַחֲמִשָּׁה בַּצָּפוֹן - וַהֲלֹא אֵין הַשֻּׁלְחָן כָּשֵׁר אֶלָּא בַּצָּפוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת הַשֻּׁלְחָן תֹּתֵן עַל צֶלַע צָפוֹן", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל" אֶלָּא, חֲמִשָּׁה מִימִין שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאלוֹ. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה מְסַדֵּר אֶלָּא בְּשֶׁל מֹשֶׁה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים", רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל כּוּלָּן הָיָה מְסַדֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת הַשּׁוּלְחָנוֹת וַעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים". תָּנֵי: מִזְּרָח וּמַעֲרָב הָיוּ נְתוּנִין דִּבְרֵי רַבִּי, רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: צָפוֹן וְדָרוֹם הָיוּ נְתוּנִין. מַאן דְּאָמַר מִזְּרָח וּמַעֲרָב - נִיחָא, כּוּלְּהֶן רְאוּיִין לְשֵׁירוּת. מַאן דְּאָמַר צָפוֹן וְדָרוֹם - נִמְצָא שֻׁלְחָן בַּדָּרוֹם

ומנורה

פלוגתא דרבי חנינה ורבי יהושע בן לוי פירושא אחרינא הוא. **את מוצא כו'** — הואיל והזכיר שלשה עשר פרצות שפרצו מלכי יון, מביא לדרשא דחורבן. ולפי דמשנה כאבא יוסא דשלשה עשר השתחויות כנגד שלשה עשר שערים שבמקדש מייתי לה תחלה אגדתא דאמרי במקדש. ולרבנן דכנגד שלשה עשר פרצות, מפרש באחרונה מילי דחורבן. **בשעה שעלה נבוכדנאצר** — ליקח את יהויכין שהמליכוהו במקום יהויקים אביו. ויעצוהו שריו לסלקו. **זרקן ועוד לא ירדו** — להראות שמן השמים מסכימים על זה. **ונטלתן מידו** — כמו שאין חפץ בשימושו. **כיון שראו כו'** — שמן השמים הסכימו. **משנה שעליהן מדיחין את הקרבים** — לשון רבינו הגאון: וכן הפשט וניתוח היה שם, אלא שלזה משמש יותר בקבע. שהיו מדיחין עליו, ומונח עד הקרבה. ועיין תוספות יום טוב פרק חמישי דמדות (משנה ג). **על של שיש** — אחר הניתוח מסדרין שם האיברים עד שיעולם הכהנים. **ועל של כסף כלי שרת** — שהיו מוציאין בכל בקר, כדתנן בתמיד. **על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו כו'** שמעלין בקדש — לכן ביציאתו של זהב, ותחלה על של שיש. **גמרא תני על של כסף** — הא דתני במשנה על של שיש בכניסתו, תני בברייתא על של כסף. ומכל מקום שפיר הוי מעלין בקדש, מכסף לזהב. הכי גרסינן: **לית כאן של שיש מפני שהוא מקרר** — כלומר, דמפרש למה לא תני בברייתא של שיש כמו במשנה. והיינו לפי שהשיש מקרר כמו בסוף פרק קמא דיומא: עמוד והפג אחת על הרצפה. ולחם הפנים צריך שיהיה חם, כמו שנאמר "לשום לחם חום" וגו'. ופריך: **לא כן תני זה אחד מן הנסים כו'** — ואם כן, כיון שדרך נס היה חם כל השבוע, אם כן ליכא למיחש לשיתקרר. **אין מזכירין מעשה נסים** — דתחלת סידורו צריך שלא יתקרר, ולא לסמוך על הנס. ומשנה דסבירא ליה על של שיש — מפרש בבבלי תמיד (לא,ב): מפני ששל כסף מרתיח, ואיכא למיחש שלא יתעפש. **לא היה שם לחם מהו להניחו לשבת הבאה** — בלחם כשר איירי, אי רשאי להניחו לשבת הבאה ולא מיפסל בלינה אף בנסדר בהלכתו, או דמיפסיל בלינה בנסדר בהלכתו. הכי גרסינן: **אמר קרא "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד"** — ואפילו הוא כמה ימים. וגם לכתחלה יכול להניחו על כמה ימים, דקרא ודאי איירי בנסדר בהלכתו, דכתיב "ונתת לחם" וגו' — והיינו לחם כשר, ואפילו הכי כתיב "תמיד" — להורות דרשאי להניחו לכתחלה, ולא מיפסל בלינה. **עשרה שולחנות כו'** — סוגיא זו במנחות (צח,ב—צט,א), ומסקנא דהכא כסלקא דעתך דהתם מיתוקמא. **ואין תימר חמשה בדרום כו'** — והאי "מימין"— מימין דפתח, וכן משמאל דפתח קאמר. ובבבלי שם קאמר בהדיא: ואם תאמר מימין דפתח כו'. **והלא אין שלחן כו'** — הפתח היה באמצע ההיכל בכותל מזרחי, ונמצאו חמשה שלחנות שבשמאל דרך כניסה כולם בדרום. **אלא כו' חמשה מימין שלחנו של משה כו'** — וכולן בצפון ההיכל. וכדמפרש לקמן. **רבי יוסי בבי רבי יהודה אומר על כולן כו'** — ובבבלי נקט לה בדרבי אלעזר בן שמוע. ורבי יוסי בי רבי יהודה סבירא ליה דאין מסדר אלא על של משה כו', עיין שם. הכי גרסינן: **מזרח ומערב כו' דברי רבי** — וכן הוא בכולא תלמודא פלוגתייהו. הכי גרסינן: **מאן דאמר מזרח ומערב ניחא** — דסוגיא זו סבירא לה למסקנא כסלקא דעתא דבבלי שם, שהיו מסודרים ראשו של זה בצד ראשו של זה. ואם כן, למאן דאמר מזרח ומערב מונחים — שפיר היו עומדים בצד צפון עשרה שלחנות ראשו של זה בצד ראשו של זה. אף על גב דאי אפשר שישבו עשרה שלחנות של עשרים אמה בעשרים אמה מצומצמות שלא יצאו קצת חוץ לעשרים אמה הפנימיות — איכא למימר לא דק כולי האי הא דנקט בסוגיין וכולן היו נתונין משליש הבית ולפנים. הכי גרסינן: **מאן דאמר צפון ודרום נמצא שלחן בדרום** — שאורך העשרה שולחנות עשרים, וההיכל מצפונו לדרומו לא היה אלא עשרים מצומצמות, ואם כן חמשה שלחנות על כרחך יהיו בדרום. ובקרא קפיד שיהיו השולחנות דוקא בצפון, ונשאר בקושיא. ולא חש להאריך בקושיות האחרות שבבבלי וליישבם אליביה דמאן דאמר צפון ודרום מונחים, משום דלית הלכתא כוותיה דרבי אלעזר בן רבי שמעון, דהלכה כרבי מחבירו,

חוֹרֵי – השרים והחשובים שבארץ יְהוּדָה, כֵּן – שמן השמים הסכימו לדברי יהויכין, עָלוּ לְרֹאשׁ גַּנּוֹתֵיהֶן וְנָפְלוּ וָמֵתוּ, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה כב א–ב) 'מַשָּׂא גֵיא חִזָּיוֹן מַה לָּךְ אֵפוֹא כִּי עָלִית כֻּלָּךְ לַגַּגּוֹת. תְּשֻׁאוֹת מְלֵאָה עִיר הוֹמִיָּה וגו' קְרֻיָה עַלִּיזָה חֲלָלַיִךְ לֹא חֲלָלֵי חָרֶב וְלֹא מֵתֵי מִלְחָמָה' וְהֵיינוּ שמתו לא מחרב או ממלחמה אלא מנפילה מהגגות.

הלכה ג - משנה

בתחילת הפרק שנינו שהיו שלשה עשר שולחנות במקדש. משנתינו מרחיבה בענין שולחנות אלו, ממה הן עשויות, לְמה היו משמשות, והיכן עמדו בבית המקדש. אומרת המשנה: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוּלְחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ. מפרטת המשנה: שְׁמוֹנָה שולחנות שֶׁל שַׁיִּשׁ עמדו בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם בצפון המזבח ששם שוחטין, שֶׁעֲלֵיהֶם מְדִיחִין אֶת הַקְּרָבַיִם של הקרבנות לאחר שכבר ניקו אותן מהרפש בלשכת המדיחין, והיו של שיש לפי שהוא צונן ומקרר את הבשר שעליו שלא יסריח.

וּשְׁנַיִם שולחנות נוספים עמדו בַּמַּעֲרָב הַכֶּבֶשׁ, אֶחָד שֶׁל שַׁיִּשׁ וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף. עַל שֶׁל שַׁיִּשׁ נוֹתְנִין אֶת הָאֵבָרִים של הקרבנות לאחר שניתחו והדיחו אותם קודם שהעלום הכהנים על הכבש, ולכן היה השולחן עשוי משיש כדי שיקרר את הבשר שעליו שלא יסריח. וְעַל שֶׁל כֶּסֶף היו נותנים תשעים ושלוש כְּלֵי שָׁרֵת העשויים מכסף וזהב שאותם היו מוציאים בבוקרו של כל יום לצורך עבודת היום.

וּשְׁנַיִם שולחנות נוספים עמדו בָּאוּלָם מִבִּפְנִים – בתוך האולם עַל פֶּתַח הַבַּיִת, אֶחָד שֶׁל שַׁיִּשׁ וְאֶחָד שֶׁל זָהָב. עַל שֶׁל שַׁיִּשׁ נוֹתְנִין לֶחֶם הַפָּנִים בִּכְנִיסָתוֹ – בכל ערב שבת לאחר שנאפה, והיה מונח שם עד למחרת ביום השבת שבו היו מסדרים אותו על השולחן בהיכל. וְעַל השולחן שֶׁל זָהָב היו נותנים את מערכת לחם הפנים הישנה בִּיצִיאָתוֹ – לאחר סילוקו מהשולחן, והיה מונח שם עד שהיה מתחלק לכהנים, והטעם שהיה מונח על של זהב ביציאתו הוא לפי שֶׁמַּעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין, וכיון שהיה מונח בהיכל על השולחן של זהב לא היו מורידים אותו להניחו על של שיש או על דבר הפחות מזהב. ועוד שולחן אֶחָד שֶׁל זָהָב היה מִבִּפְנִים – שולחן של משה המונח בהיכל שֶׁעָלָיו מונח לֶחֶם הַפָּנִים תָּמִיד.

גמרא

שנינו במשנה, 'על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו'. מביאה הגמרא ברייתא שחולקת על זה: תָּנֵי, עַל שולחן שֶׁל כֶּסֶף היו מניחים את לחם הפנים בכניסתו. רַבִּי יוֹסֵי אמר בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, ואילו רַבִּי חֲנַנְיָה מְטֵי בָּהּ – היה אומר זאת בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, לֵית כָּאן שֶׁל כֶּסֶף – התנא של משנתינו אינו סובר שהיה השולחן של כסף אלא של שיש, וטעמו בכך הוא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְתִּיחַ – שהכסף יכול לחמם את לחם הפנים ולהביאו לידי עיפוש, ולכן סוברת המשנה שהשולחן היה משיש שהוא צונן.

הגמרא מקשה על התנא של משנתינו שסובר שהיה השולחן משיש. שואלת הגמרא: לֹא כֵּן תָּנֵי – וכי לא כך שנינו בברייתא, זֶה אֶחָד מִן הַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבְּשֵׁם שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ – את לחם הפנים על השולחן חוֹם – כשהוא חם, כָּךְ הָיוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מהשולחן חוֹם – כשהוא חם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' כא ז) לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ', ואם כן גם אם היו נותנים את לחם הפנים בכניסתו על שולחן של כסף לא היה הלחם מתעפש מכח הנס שנעשה בו, ולשם מה היו צריכים שיהיה של שיש. מתרצת הגמרא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, אֵין מַזְכִּירִין מַעֲשֵׂה נִסִּים – הניחו את הלחם על של שיש לפי שאין סומכים על הנס ולפיכך היו צריכים לעשות בדרך הטבע שלא יתעפש הלחם.

מוסיפה הגמרא לדון בענין לחם הפנים: בני הישיבה בָּעוּ קוֹמֵי – שאלו לפני רַבִּי אִילָא, מה יהיה הדין באופן שלא הָיָה שָׁם לֶחֶם הפנים חדש לסדר על השולחן בהיכל, מַהוּ לְהַנִּיחוֹ את הלחם הפנים הישן לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שיסלק את הלחם ויחזור ויערכו מחדש לקיים את מצוות 'בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי ה'' (ויקרא כד ח). אָמַר לוֹן – ענה להם רבי אילא, כְּתִיב (שמות כה ל) 'וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד' ואנו מרבים מכך שתמיד צריך להיות מונח לֶחֶם פָּנִים וְאֲפִילּוּ כשהוא פָּסוּל עליו להיות מונח, ולכן יש להניח את הלחם הישן עד שיאפו את החדש.

אורך בית המקדש כולל בית קודש הקדשים הוא ששים אמה ורחבו עשרים אמה. אורך בית קודש הקדשים בפני עצמו הוא עשרים אמה ואורך ההיכל הוא ארבעים אמה.

מלבד המנורה והשולחן שעשה משה ושעמדו בהיכל, היו בהיכל עוד עשרה שולחנות ועשר מנורות שעשה שלמה המלך, וככתוב (דברי הימים ב' ד ז–ח) 'וַיַּעַשׂ אֶת מְנֹרוֹת הַזָּהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן בַּהֵיכָל חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול. וַיַּעַשׂ שֻׁלְחָנוֹת עֲשָׂרָה וַיַּנַּח בַּהֵיכָל חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאול'. רוחב כל שולחן הוא אמה וארכו שתי אמות, וגם אורך המנורות הוא שתי אמות.

אם כאמור רוחב ההיכל הוא עשרים אמה, הרי שכלפי העומד בפתח ההיכל שבאמצע כותל המזרח יהיו עשר האמות שמימין נקראים 'צלע צפונית' ושם הוא מקום השולחנות, ועשר האמות שמשמאל נקראים 'צלע דרומית' ושם הוא מקום המנורות.

סוגיא זו דנה במיקומם המדויק של עשרת המנורות ועשרת השולחנות בהיכל בית המקדש לצד מיקום השולחן והמנורה שעשה משה אשר הוא נקבע בפסוק (שמות כו לה) 'וְשַׂמְתָּ אֶת הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צֶלַע צָפוֹן'.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין השולחנות בבית המקדש. אומרת הברייתא: עֲשָׂרָה שֻׁלְחָנוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה המלך בבית המקדש, דִּכְתִיב (דברי הימים ב' ד ח) 'וַיַּעַשׂ שֻׁלְחָנוֹת עֲשָׂרָה וַיַּנַּח בַּהֵיכָל חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וְחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל'.

הגמרא מפסיקה את הברייתא ומבררת מה פירוש הכתוב 'חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל'. מבררת הגמרא: אֵין תֵּימַר – אם תאמר שהשולחנות היו מסודרים לאורכם בשורה אחת מצפון ההיכל לדרום ההיכל ונמצא שֶׁחֲמִשָּׁה מתוך השולחנות הם בַּדָּרוֹם – משמאל הפתח וַחֲמִשָּׁה שולחנות הם בַּצָּפוֹן – בימין הפתח, יהיה קשה, וַהֲלֹא אֵין הַשֻּׁלְחָן כָּשֵׁר אֶלָּא כשהוא עומד בְּצַד צָפוֹן שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צֶלַע צָפוֹן', וכאן ישנם חמשה שולחנות שעומדים משמאל הפתח בצלע הדרומית. אם כן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מה כוונת הפסוק 'חֲמִשָּׁה מִיָּמִין וַחֲמִשָּׁה מִשְּׂמֹאל'.

מבארת הגמרא: אֶלָּא, עשרת השולחנות שעשה שלמה היו מחולקים לשתי שורות נפרדות, כל שורה בת חמשה שולחנות ובין שורות אלו עמד שולחנו של משה. אלא שעדיין ניתן לסדר את שתי שורות השולחנות בשני אופנים, כפי שיבואר להלן שנחלקו בזה רבי ורבי אלעזר. ודעתו של תנא דידן הוא כדעת רבי אלעזר שמצפון לדרום היו מונחים, ולדעה זו יש שתי שורות שבכל אחת מהן יש חמשה שולחנות העומדים לאורכם מצפון לדרום במערב הצלע הצפונית של ההיכל, וביניהם במרחק של שתי אמות ומחצה מכל שורה עמד שולחנו של משה, נמצא שמן הצד היו חֲמִשָּׁה שולחנות מִיָּמִין שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וַחֲמִשָּׁה שולחנות מִשְּׂמֹאלוֹ של שולחן משה.

למרות שאורך כל שולחן הוא שתי אמות ובאם יש בכל שורה רק חמשה שולחנות הרי שאורכם הכללי הוא עשר אמות הנכנסות בשלמות בתוך צלע הצפונית, מכל מקום במציאות היה אורך כל שורה קצת יותר מעשר אמות, שהרי אי אפשר לצמצם שלא יהיה ריווח בין שולחן לשולחן, ונמצא ששתי שורות השולחנות היו נכנסות במקצתן לתוך הצלע הדרומית הפסול לעמידת השולחן.

ממשיכה הברייתא ואומרת: אַף עַל פִּי כֵן שהשולחנות נמצאים ברובם המכריע בתוך הצלע הצפונית, מכל מקום לֹא הָיָה מְסַדֵּר את לחם הפנים אֶלָּא דווקא בְּשולחן שֶׁל מֹשֶׁה בִּלְבַד שהוא היה עומד כולו בתוך הצלע הצפונית, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ז מח) 'וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים', ממה שנאמר 'הַשֻּׁלְחָן' בלשון יחיד,

המשך בעמוד קנא

וְאף בעשרת המנורות שעשה שלמה יוצא כן שִׁמְנוֹרָה בַּצָּפוֹן – ששורות המנורות נמשכות לצד צפון, בעוד שהם כשרים להדלקה רק בצלע הדרומית ולכן לא היה מבעיר אלא בשל משה כמו שמפרש להלן.

אורך המשכן כולל בית קודש הקדשים הוא שלושים אמה ורחבו עשר אמה. אורך בית קודש הקדשים בפני עצמו הוא עשר אמה ואורך הקודש הוא עשרים אמה.

כיון שדנה הגמרא במיקום השולחנות בבית המקדש מוסיפה הגמרא ודנה במיקום שולחנו של משה ושאר הכלים במשכן: וְהָא תָּנֵי – וכך שנינו בברייתא, הַשֻּׁלְחָן הָיָה נָתוּן מֵחֲצִי הַבַּיִת וְלִפְנִים – בתוך עשר האמות הפנימיות של הקודש, ולא היה סמוך לקיר אלא היה מָשׁוּךְ מִן הַכּוֹתֶל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה, וכל זה כְּלַפֵּי הַצָּפוֹן – בצלע הצפונית של הקודש. וּמְנוֹרָה היתה עומדת מול השולחן כְּנֶגְדּוֹ כַּדָּרוֹם – בצלע הדרומית של הקודש, ואף המנורה היתה משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה. ומלפני השולחן והמנורה לצד הפתח מִזְבַּח הַזָּהָב הָיָה נָתוּן בְּאֶמְצַע הַבַּיִת, כשהוא חוֹלֵק אֶת הַבַּיִת בין עשר האמות החיצוניות של הקודש לעשר האמות הפנימיות, והמזבח עצמו מֶחֱצָיוֹ וְלִפְנִים בתוך העשר הפנימיות, והיה המזבח עומד בין השולחן והמנורה אלא שהיה מָשׁוּךְ קִימְעָא כְּלַפֵּי חוּץ כדי לא להבדיל בין השולחן והמנורה.

מסיימת הברייתא: וְכוּלְּהָן – כל הכלים הָיָה נָתוּן מֵשְׁלִישׁ הַבַּיִת וְלִפְנִים. והיינו, שאורך הבית כולו עם קודש הקדשים הוא שלושים אמה, נמצא שעשר אמות הפנימיות הם משליש הבית ולפנים. [וברישא ששנינו מחצי הבית ולפנים, החשבנו רק את הקודש שהוא עשרים אמה, נמצא שעשר אמות הפנימיות הם מחצי הבית ולפנים].

חוזרת הגמרא להמשך הברייתא שהובאה לעיל (יז:) המבארת שכשם שנחלקו בשולחנות כך גם נחלקו במנורות. אומרת הברייתא: עֲשֶׂר מְנוֹרוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה המלך בבית המקדש שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב׳ ד ז) 'וַיַּעַשׂ אֶת מְנֹרוֹת הַזָּהָב עֲשֶׂר כְּמִשְׁפָּטָם וַיִּתֵּן בַּהֵיכָל חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול'.

מפסיקה הגמרא את הברייתא ומבארת מה פירוש הכתוב 'חמש מימין וחמש משמאל'. מבררת הגמרא: אֵין תֵּימַר – אם תאמר שהמנורות היו מסודרות לאורך בשורה אחת מדרום ההיכל לצפון ההיכל, ונמצא שחָמֵשׁ מתוך המנורות עומדים בַּצָּפוֹן – מימין הפתח וְחָמֵשׁ מנורות האחרים עומדים בַּדָּרוֹם – משמאל הפתח, יהיה קשה וַהֲלֹא אֵין הַמְנוֹרָה כְּשֵׁירָה אֶלָּא כשהיא עומדת בַּדָּרוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶת הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה', וכאן ישנם חמש מנורות שעומדים מימין הפתח בצלע הצפונית, אם כן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מה כוונת הפסוק 'חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול'.

מבארת הגמרא: אֶלָּא כוונת הפסוק, שעשרת המנורות שעשה שלמה היו מחולקות לשתי שורות נפרדות, כל שורה בת חמש מנורות ובין שורות אלו עמדה מנורתו של משה. אלא שגם כאן נחלקו רבי ורבי אלעזר איך מסדרים את שתי שורות המנורות. דעתו של תנא קמא הוא כדעת רבי אלעזר שמדרום לצפון היו מונחים. ולדעה זו שתי שורות שבכל אחת מהן יש חמש מנורות היו עומדות לאורכן מדרום לצפון במערב הצלע הדרומית של ההיכל, וביניהן במרחק של שתי אמות ומחצה לכל שורה עמדה מנורתו של משה, נמצא שמן הצד היו חָמֵשׁ מנורות מִיָּמִין מְנוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְחָמֵשׁ מנורות מִשְּׂמֹאלָהּ של מנורתו של משה.

למרות שכאמור היה אורך כל מנורה שתי אמות, ובאם יש בכל שורה רק חמש מנורות הרי שאורכן הכללי הוא עשר אמות הנכנסות בשלמות בתוך צלע הדרומית, מכל מקום במציאות היה אורך כל שורה קצת יותר מעשר אמות, שהרי אי אפשר לצמצם שלא יהיה ריווח בין מנורה למנורה, ונמצא ששתי שורות המנורות היו נכנסות במקצתן לתוך הצלע הצפונית הפסול לעמידת המנורה.

ממשיכה הברייתא ואומרת: אַף עַל פִּי כֵן שהמנורות נמצאות ברובן המכריע בתוך הצלע הדרומית, מכל מקום לֹא הָיָה מַבְעִיר את הנרות אֶלָּא במנורה שֶׁל מֹשֶׁה בִּלְבָד שהיא נמצאת בשלמות בתוך הצלע הדרומית, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב׳ יג יא) 'וּמְנוֹרַת הַזָּהָב וְנֵרֹתֶיהָ לְבָעֵר בָּעֶרֶב בָּעֶרֶב', וממה שנאמר 'וּמְנוֹרַת' לשון יחיד, הרי שרק מנורה אחת כשירה להדליק בה נרות והיא מנורתו של משה.

רבי יוסה בי רבי יהודה חולק: רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סידור שתי שורות המנורות לא היה כדעת רבי אלעזר מדרום לצפון אלא כדעת רבי הסובר שממערב למזרח היו עומדות. השורה הראשונה עמדה לארכה ממערב למזרח בחציו הפנימי של הצלע הדרומית במרחק שתי אמות ומחצה מהקיר הדרומי. ושתי אמות ומחצה הבדילו בין שורה זו לשורה נוספת של חמש מנורות. ומנורתו של משה עמדה כנגד האויר שבין שורה לשורה, נמצא ששתי שורות המנורות עמדו בתוך הצלע הדרומית הכשירה ולכן עַל כּוּלָּן הָיָה מַבְעִיר שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב׳ ד כ) 'וְאֶת הַמְּנֹרוֹת וְנֵרֹתֵיהֶם לְבַעֲרָם כַּמִּשְׁפָּט לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר', וממה שנאמר 'הַמְּנֹרוֹת' לשון רבים הרי שכולם כשרים להבערת הנרות. ואילו תנא קמא מתרץ שהכוונה שמבעירים בהם לנוי ולא למצוה שאמרה תורה. אגב שהביאה הגמרא פסוק זה, ממשיכה הגמרא ומבארת פסוק שלאחריו. אומרת הגמרא: כתוב (שם ד כ) 'וְהַפָּרַח וְהַנֵּרוֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב הוּא מִכְלוֹת זָהָב'. מבארת הגמרא מהו 'מִכְלוֹת': שעשיית המנורות וכליה הֵן כִּילוּ – גמרו את זָהָבוֹ שֶׁל (משה) [שְׁלֹמֹה] וכמו שמפרש והולך.

תָּנֵי, אמר רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם אַסִּי, לצורך כל מנורה ומנורה שעשה שלמה הָיָה שְׁלֹמֹה נוֹטֵל אֶלֶף כִּכְּרֵי זָהָב וּמַכְנִיסָן אלף פעמים לְכוּר ההיתוך וּמוֹצִיאָן, עַד שֶׁהיה הזהב מזוקק היטב והוּא מַעֲמִידָן עַל כבר זהב אֶחָד, לְקַיֵּים מַה שֶׁנֶּאֱמַר – לעשותו כמשפט עשיית המנורה שנאמר (שמות לו כד) 'כִּכַּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ' וגו'.

שואלת הגמרא מדברי הברייתא: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בִּמְנוֹרַת זָהָב שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר, וְהָיְתָה יְתֵירָה דִּינָר זָהָב – מצאו שיש בה דינר יותר משיעור כבר, וְהִכְנִיסוּהָ לְכוּר שְׁמוֹנִים פַּעַם וְלֹא חָסְרָה כְּלוּם, ואם אמרנו שבאלף בכרי זהב שהכניסום אלף פעמים לכור נחסרו כל כך עד שעמדו על כבר אחד, נמצא שבכל פעם שמכניסים לכור הרי זה מפחית בשיעור כיכר, ואיך כאן הכניסוהו לכור שמונים פעם ולא נחסר כלום. מתרצת הגמרא: וְיָאוּת – יפה הוא מה שאמרנו שלא נחסר כלום, כיון שהזהב עַד דְּלֹא יְקוּם עַל בְּרֵרֵיהּ – עד שהוא לא נצרף על בוריו ונזקק יפה הֲוָה חֲסַר סַגְיָן – אכן הוא נחסר בכל פעם שמכניסים אותו לכור, אולם מִן דּוּ קַיֵּים עַל בְּרֵרֵיהּ – כשהוא כבר עומד על בוריו שנצרף היטב מסיגיו, שוב הוא לֹא חָסַר כְּלוּם – אף אם יכניסוהו פעמים הרבה לכור.

הלכה ד - משנה

בתחילת הפרק שנינו שהיו שלשה עשר שופרות במקדש. משנתינו מרחיבה בענין שופרות אלו: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפָרוֹת – קופות העשויות כמין שופר שמכניסים בהם מעות הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן – על כל שופר ושופר למה הוא משמש. על הראשון היה כתוב שהוא עבור תִּקְלִין חֲדַתִּין – שקלים חדשים. ועל השני היה כתוב שהוא עבור תִּקְלִין עַתִּיקִין – שקלים ישנים. על השלישי היה כתוב קִנִּין. ועל הרביעי היה כתוב גּוֹזְלֵי עוֹלָה. על החמישי היה כתוב עֵצִים. על השישי היה כתוב לְבוֹנָה. על השביעי היה כתוב זָהָב לַכַּפּוֹרֶת. ועוד שִׁשָּׁה היו לִנְדָבָה, הרי שלושה עשר שופרות.

כעת מבארת המשנה ענין שופרות אלו, ולמה היו משמשות: שופר של תִּקְלִין חֲדַתִּין הוא לחיוב מחצית השקל שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שבהם נותן כל אחד את מחצית השקל, ומהשופר לוקחים הגזברים את המעות ונותנים ללשכה כדי שיתרמו מהם. והשופר של תקלין עַתִּיקִין הוא עבור מִי שֶׁלֹּא הֵבִיא אֶשְׁתָּקֵד – בשנה שעברה בזמנו, שהרי הוא שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה ונותנו בשופר זה והגזבר נותנו יחד עם המעות של שיירי הלשכה.

שופר של קִנִּין, הֵן תּוֹרִין – הגזברים קונים בו עופות הנקראים

המשך בעמוד קנג

שקלים. פרק שישי – שלשה עשר שופרות דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלא

תקלין חדתין

קרבן העדה

וגם סתם משנה מנחות (צו,א) בוותיה דרבי, ולאו אורחא דירושלמי להאריך בפלפולא שלא אליבא דהלכתא. הכי גרסינן: **תני השלחן היה נתון מחציו ולפנים משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה** — שההיכל היה ארכו ששים אמה, כדכתיב "והבית אשר בנה שלמה" וגו', ומאותן ששים היה עשרים בדביר, כדכתיב "ולפני הדביר עשרים אמה" וגו'. וההיכל ארבעים, כדכתיב "ארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפנים". והשולחנות היו נתונין בעשרים אמה של היכל של צד הדביר והוא מחציו ולפנים, חציו דהיכל שהוא ארבעים. **משוך כו'** — מן הכותל צפוני. **שתי אמות ומחצה** — כדי שיהיו הכהנים הנושאים שני סדרים יכולין להלך זה בצד זה, כדאמרינן במשנה דמנחות שהיו מסדרין שני בני אדם ולהילוך שני בני אדם בעינן שתי אמות ומחצה, כדמצינו גבי בדי ארון, במנחות שם. **ומנורה כנגדו בדרום** — כדכתיב "את המנורה נכח השלחן". וגם כן היתה משוכה מן הכותל דרומית שתי אמות ומחצה. כן הוא ביומא שם. **ומזבח הזהב באמצע משוך כלפי חוץ** — לצד חוץ. ובריתא זו למאן דאמר מזרח ומערב מונחים, וכדכתבו התוספות במנחות שם. **וכולן היו נתונין משליש הבית ולפנים** — כשנחשוב עשרים דדביר גם כן — אז הוו שלחנות כולן משליש הבית, וכדמוקי בבבלי שם. **כילו זהבו של שלמה** — במנחות (כט,א) פריך התם: והכתיב "וכל כלי" כו' אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה"! ומשני: זהב סגור קאמרינן. **מכניסן לבור כו' על אחד** — לכל מנורה עשה כן. וכן הוא במנחות שם. והכי דייקא קרא דזהב טהור אותה. הכי גרסינן: **במנורת מקדש** — וכ"ה במנחות שם. וגירסת הספרים שיבוש ניכר. **ולא חסרה כלום** — וקאמר שלא תקשי ממה שאמרו שהיה חסר בכל פעם הרבה, דזהו עד דלא קאים על בירורו. אבל בשקאים על בירורו — לא חסר כלום. **משנה חדתין** — שקלי שנה זו היו מטילין לשם. וכשמגיע זמן התרומה הגזבר מוציא כל השקלים שבשופר ונותנן ללשכה, כדי שיתרמו מהם. **עתיקין** — של אשתקד, ומהן ניתנין לשירי לשכה. **תורים** — גדולים. **בני יונה** — קטנים. **קינין** — כולן עולות. אבל לקיני חובה לא היה שופר. ובגמרא מפרש טעמא דרבי יהודה. **עצים לא יפחות** — עצים סתם שני גיזרין, כמו שהיו במערכה, וכדמפרש בגמרא. **לא יפחות מקומץ** — שזהו שיעור לבונה שבאה עם המנחה. ובגמרא יליף ליה מנא ליה. **זה מדרש דרש כו'** — לשון רבינו הגאון: שיהודע חידש שהיעורות לכהנים, דסלקא דעתך אמינא דנדבה הוא כולו לגבוה, כמו הקדש בדק הבית. וזהו שאמר: ואומר "כסף אשם וכסף חטאות". דסלקא דעתך אמינא שיובאו בית ה' ולא למזבח משום העור. אבל זה לא היה בסלקא דעתך כלל שיביא קרבן אחר חטאת ואשם, שיאכלו הכהנים מנדבה, דאף עולות חידוש הוא.

גמרא תניא אמר רבי יהודה לא היה שופר של קינין כו' — לקיני חובות, כמו זב וזבה ויולדת, שיתנו לתוכו, כמו שהיה לקן נדבה. **שמא תמות** — אחד מבעלי הקינין שנתנו בשופר. **מתות** — שמתו בעליהן. והוה ליה מעות אותן שמתו בעליהן מעורבות עם הכשרות, וכולן יילכו לים המלח. **והתניא האשה הבא כו'** — הוא תוספתא פרק שני דשקלים, והובאה בעירובין (לב,א) ושם בגמרא הגירסא: "האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנות בשופר, וטובלת ואוכלת בקדשים לערב". והכי נמי הכי פירושו: שאמרה היינו ששואלת הרי עלי חיוב קן מלידה או מזיבה, ושואלת מה תעשה, אי תביא דמיהן וכן באיסור אבילת קדשים. **מביאה דמיהן**

כך

חַטָּאוֹת מֵיתוֹת מְעוֹרָבוֹת בָּהֶן. וְהָתַנְיָא: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה "הֲרֵי עָלַי קֵן" - מְבִיאָה דְּמֵי קֵן וְנוֹתֶנֶתוּ בַּשּׁוֹפָר, וְאוֹכֶלֶת

וּמְנוֹרָה בַּצָּפוֹן. וְהָא תָּנֵי: הַשֻּׁלְחָן הָיָה נָתוּן מֵחֲצִי הַבַּיִת וְלִפְנִים. מָשׁוּךְ מִן הַכּוֹתֶל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה כְּלַפֵּי הַצָּפוֹן, וּמְנוֹרָה כְּנֶגְדּוֹ בַּדָּרוֹם. מִזְּבַח הַזָּהָב הָיָה נָתוּן בְּאֶמְצַע הַבַּיִת, חוֹלֵק אֶת הַבַּיִת מֵחֲצִיו וְלִפְנִים, מָשׁוּךְ קִימְעָא כְּלַפֵּי (צָפוֹן) חוּץ, וְכוּלָּן הָיָה נָתוּן מִשְּׁלִישׁ הַבַּיִת וְלִפְנִים. עֶשֶׂר מְנוֹרוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּעַשׂ אֶת מְנוֹרֹת הַזָּהָב עֶשֶׂר כְּמִשְׁפָּטוֹ וַיִּתֵּן בַּהֵיכָל חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאל". אִין תֵּימַר חָמֵשׁ בַּצָּפוֹן וְחָמֵשׁ בַּדָּרוֹם - וְהָלֹא אֵין הַמְּנוֹרָה כְּשֵׁרָה אֶלָּא בַּדָּרוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת הַמְּנוֹרָה נוֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה". מַה תַּלְמוּד לוֹמַר חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאל, אֶלָּא חָמֵשׁ מִיָּמִין מְנוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאלָהּ. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה מִבְעִיר אֶלָּא שֶׁל מֹשֶׁה בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמְנוֹרַת הַזָּהָב וְנֵרוֹתֶיהָ לְבָעֵר בָּעֶרֶב בָּעֶרֶב". רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל כּוּלָּן הָיָה מַבְעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת הַמְּנוֹרוֹת וְנֵרוֹתֵיהֶם לְבָעֲרָם כַּמִּשְׁפָּט לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר. וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרוֹת וְהַמְּלָקְחַיִם זָהָב הוּא מִכְלוֹת זָהָב" - הֵן כִּילּוּ זָהָבוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. תָּנֵי רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם אַסִּי הָיָה שְׁלֹמֹה נוֹטֵל אֶלֶף כִּכְּרֵי זָהָב וּמַכְנִיסָן לַכּוֹר וּמוֹצִיאָן, עַד שֶׁהוּא מַעֲמִידָן עַל אֶחָד, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "כֶּסֶף זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אוֹתָהּ" וְגוֹ'. תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּמְנוֹרַת זָהָב שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר וְהָיְתָה יְתֵירָה דִּינַר זָהָב, וְהִכְנִיסוּהָ לַכּוּר שְׁמוֹנִים פַּעַם וְלֹא חָסְרָה כְּלוּם. וַיְאוּת, עַד דְּלָא יָקוּם עַל בְּרִיהּ - הָוָה חֲסַר סַגִּין, מִן דּוּ קַיֵּים עַל בְּרִיהּ - לָא חֲסַר כְּלוּם.

הלכה ד משנה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפָרוֹת הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶן: תִּקְלִין חֲדַתִּין, וְתִקְלִין עַתִּיקִין, קִנִּין, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, עֵצִים, לְבוֹנָה, זָהָב לְכַפֹּרֶת, שְׁשָׁה לְגֶדֶבָה. תִּקְלִין חֲדַתִּין - שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וַעֲתִיקִין - מִי שֶׁלֹּא הֵבִיא אֶשְׁתַּקֵּד שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה. קִנִּין הֵן תּוֹרִין, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה הֵן בְּנֵי יוֹנָה, כּוּלָּן עוֹלוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קִנִּין - אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עוֹלָה, גוֹזְלֵי עוֹלָה - כּוּלָּן עוֹלוֹת. הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי עֵצִים" - לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי גְזִירִין, לְבוֹנָה - לֹא יִפְחוֹת מִקְּמוּץ, זָהָב - לֹא יִפְחוֹת מִדִּינַר זָהָב. שֵׁשָׁה לְגֶדֶבָה. גֶּדֶבָה מָה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? לוֹקְחִים בָּהּ עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים. זֶה מִדְּרַשׁ דָּרַשׁ יְהוֹיָדָע כֹּהֵן גָּדוֹל: "אָשָׁם הוּא אָשׁוֹם אָשֵׁם לַה'". זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוּם חַטָּאת וּמִשּׁוּם אַשְׁמָה - יִלָּקַח בָּהֶן עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְהָעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים. נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְתוּבִין קַיְּמִין אָשָׁם לַה' וְאָשָׁם לַכֹּהֵן. וְאוֹמֵר "כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטֹּאת לֹא יוּבָא בֵּית ה' לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ".

גמרא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא הָיָה שׁוֹפָר שֶׁל קִינִּין בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת שֶׁמָּא תָּמוּת אַחַת, וְנִמְצְאוּ דְּמֵי

הקנין

בדרום. ומנורה בצפון — לא גרסינן. משוך מן הכותל בשתי אמות כלפי צפון — שיהיו שני כהנים הנושאים שני סדרים הולכין זה בצד זה. ותוספות גורסין "משוך שתי אמות ומחצה". באמצע הבית — היינו באמצע ההיכל, כשלא נחשב בית קדשים עמו. ההיכל ארכו ארבעים, ובית קדשי קדשים ארכו עשרים אמה, והמזבח היה עומד בתחלת עשרים אמה של ההיכל המערביים. משליש הבית — של צד מזרח. ולפנים — לצד מערב. והיינו כשנחשב בית קדשי קדשים עמו. הוא "מכלות הזהב" — פסוק הוא בדברי הימים, וקמפרש מהו "מכלות הזהב", וקאמר שהן כולו של זהב סגור שהיה לשלמה. שהדרי עשר מנורות עשה, ולכל אחת היה צריך אלף כבר, כדמסיק, לקיים מה שנאמר במנורת משה "ככר זהב טהור וגו'". הכי גרסינן: מעשה במנורת המקדש שהיתה יתירה על מנורה שעשה משה במדבר דינר זהב, והכניסוהו לכור שמונים פעמים, ולא חסר האש ממשקלה. ופריך: ויאות — בתמיה: וכי כך הוא? והלא עינינו רואות כשנותנין זהב בכור באש הוא נחסרו ומשנין: עד דלא יקום וכו' — כשעדיין לא קם הזהב על ברירותיה, שלא נצרף כל צרכו — נחסר ממנו. אבל בשכבר נצרף כל צרכו — לא נחסר ממנו כלום, אפילו מכניסין אותה לאש כמה פעמים.

הלכה ד משנה "תקלין חדתין" — שבו נותנין שקלי שנה זו.

וכשמגיע זמן התרומה, הגזבר מוציא כל שקלים שבשופר ונותנן ללשכה, כדי שיתרמו מהם. והשני כתוב עליו "תקלין עתיקין", ומי שלא הביא שקלו בשנה זו — מביא בשנה שאחר כך, ונותנו לשופר. והגזבר נוטלם ונותנם בשירי הלשכה. והשלישי כתוב עליו "קינין", והן תורין גדולים. והרביעי — "גוזלי עולה", והן בני יונה הקטנים. וכולן עולות, אבל לקני חובה לא היה שופר, כדמפרש בגמרא. "עצים" — המתנדב עצים למערכה נותן דמיהן לתוכו. "לבונה" — המתנדב לבונה נותן דמיו לתוכו. "זהב" — המתנדב זהב נותנו שם או דמי שויו, והוא לכפורת. כלומר, לכלי שרת, שהמזרקות נקראים "כפורי זהב" בעזרא ובדברי הימים. לפי שהכהן מקנח בהן אצבעו בין הזאה להזאה, שהשריים שבאצבעו פסולים. ששה — שופרות הנותרות הן לנדבה, ובגמרא מפרש. האומר "הרי עלי עצים" סתם. לא יפחות משני גזירין — כאותן שמסדרין על המערכה, ושיעורן מפורש בגמרא. לא יפחות מן קומץ — שזהו שיעור הלבונה הבאה עם המנחה. ובגמרא מפרש מנא לן. ודוקא המתנדב סתם, אבל אם רצה להביא אפילו קורט של לבונה — מביא. זהב — המתנדב זהב סתם, לא יפחות מדינר זהב. "אשם הוא אשום אשם לה'" — וקשיא רישא לסיפא, ד"אשם הוא" — משמע בהווייתו יהא, כהלכתו, שהוא נאכל לכהנים. ו"אשם לה'" — משמע שכולו לה'. ודרש יהוידע הכהן: כל שהוא מותר חטאת ואשם — ילקח באותו המותר עולות. נמצא שני הכתובים קיימים, "אשם לה'" — הבשר, ו"אשם לכהנים" — העורות. והיכן מצינו מדרש זה ביהוידע? — "כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו". ואי אפשר לומר דכסף שקדש לשם חטאת ולשם אשם יהנו בו הכהנים. אלא הכי קאמר: יעשו ממנו דבר שיהנו בו הכהנים, והיינו עולות, שהעורות לכהנים. **גמרא** לא היה שופר של קיני — חובה, כגון זב חובה ויולדת. שיתנו לתוכו מעות, כשם שהיו שופרות לקן נדבה, כדתנן במתניתין. מפני התערובות — שמא תמות אחת מאותן שנתנו מעות בשופר, והוה להו מעות חטאת שמתו בעליה מעורבין עם הכשרות, והכל פסולין והולכין לים המלח. הכי גרסינן: והתניא: האשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה דמי קן וכו'

— כן הוא ברמב"ם פרק קמא מהלכות מחוסרי כפרה. אבל באומרת "הרי עלי קן" — שניהם עולות. והרב רבי אליהו פולדא לא הרגיש בזה. ונותנתו בשופר — שכתבו עליו "קנין", ודמי

שקלים. פרק שישי – שלשה עשר שופרות דף יח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

קרבן העדה

תקלין חדתין

הקנין קצובין היו. ואוכלת בקדשים — לערב. ואינה חוששת שמא נתעצל בהן — דחזקה על בית דין של כהנים שאינן עומדים משם עד שיכלו כל מעות של אותו שופר, כדי שלא יאכלו מחוסרי כפרה בקדשים. ואין הכהן חושש וכו' — ולא פליג רבי יהודה משמע דבולי עלמא מודים דלא חיישינן שמא מתה אחת מהן. ומשני: כי קאמרינן לרבי יהודה דחייש לתערובת — היינו שיוודע לן שבוודאי מת אחד מהנותנין לתוך השופר, נמצא שהן מעורבות. ופריך: ואי מעורבות, אמאי? ונברור ארבעה זוזי דמי החטאת ונאמר דאלו הן דמי החטאת שמתו בעליהן, והשאר יקרבו! ודקאמר ארבעה זוזי — היינו זוזי פשיטי ששמונה מהן הוא דינר צורי, והן דמי פרידה אחת. דתנן: בו ביום עמדו קנין ברבעתים. פירוש: פרידה אחת. והרובע הוא חצי דינר צורי, שהוא ארבעה זוזי מדינה. אי נמי: אורחיה דש"ס למתני ארבע. לית ליה ברירה — לא סמכינן אברירה למשרי איסורא. בעי אם אמר "הרי עלי עץ" ולא אמר "עצים", שלא נתבורן אלא לעץ אחד, מהו שיביא אחד או שנים? מתניתא אמרה כן — שאף גיזר אחד הוה קרבן, ונדרו נדר. כהאי דתנינן תמן — ביומא פרק שני. ושנים שני כהנים בידם שני גזרי עצים — ביד כל אחד גיזר אחד, שמע מינה: שכל אחד קרבן בפני עצמו. הכי גרסינן: "קרבן" — לרבות את העצים — והכי פירושו: כתיב "כי תקריב קרבן מנחה", ומצינו לעצים שנקראו "קרבן", דכתיב "והגורלות הפלנו על קרבן העצים". באמה שוחקת — פירוש: באמה גדולה. גדומה — פחותה. כמין טורטני — קנה מאזנים. ולי נראה דאעוביו קאי, שלא הייתה עוביו אלא כטורטני, והוא במחק גודש סאה השנוי בבבלי. אלא אמה על אמה — ואמתא באמתא היכי יתיב? וכתיב "על העצים אשר על המזבח" — שלא יהו העצים יוצאין מן המזבח. לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. ותני כן — ותניא נמי הכי שמקום המערכה לא היה אלא אמה על אמה. נאמר כאן — גבי לבונה דלהם הפנים "אזכרה", דכתיב "ונתת על המערכה לבונה זכה והיתה ללחם לאזכרה". ונאמר להלן — גבי מנחה "וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה והקטיר הכהן את אזכרתה". אף כאן קומץ — לכל מערכה. וכי היכי דסתם מנחה מלא קומץ — אף סתם נדבת לבונה מלא קומץ. הכי גרסינן: אי מה להלן שני קומצין — והכי פירושו: אי מה להלן בלחם הפנים שני קומצין, כדאמרינן לעיל על כל מערכה קומץ — אף סתם נדבת לבונה שני קומצין. כלום למדו לקומץ — לבונה אלא מלחם הפנים. והתם בענין שיהא כל קומץ בפני עצמו מלא. ואם חסר ממנה — פסול. שמע מינה, אף על גב דבהצטרפות יש שני קומצין, כגון שהשני יתר — אפילו הכי פסול. כדילפינן ממנחת חוטא, שמע מינה דכל קומץ קרבן בפני עצמו. מילתא דרבי אילא אמרה — מדברי רבי אילא שמעינן. הכי גרסינן: המתנדב לבונה — מביאה בקומצו של כהן גדול — והכי פירושו: מדליף לה מלחם הפנים ובפייס נעשה, ולא ידענין הי כהן דמתרמי, וצריך שיהיה הרבה, שיקמוץ ממנו גדול שבכהנים. ואפילו בקומץ הבעלים — ממנחה ילפינן, ויכול ליתן אותה לכל כהן שירצה שבאותו משמר. והוא שהזכיר עורה — דאמר מטבע. צינורא — שיעורו מזלג קטן. כנגד ששה בתי אבות — הכהנים, שתקנו להם חכמים שיהא כל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששת ימי השבוע, שיעבוד כל אחד ביומו, ובשבת כולן שוין, שיהא שלום ביניהן. שערות של בהמות הנקחות מן השופרות — היו לכהנים שמקריבין העולות. וכל זמן שאין המזבח בטל — לא היו לוקחין מן השופרות. ואם לא היה להם אלא שופר אחד — אתי לאנצויי. דשמא באותו יום של בית אב הראשון אי השני יביאו נדרים ונדבות הרבה, ולא יטול הבית אב מן השופר כלום, ובשאר ימות השבוע לא יבואו נדרים ונדבות הרבה, נמצא אותן בתי אבות מקריבין מן השופר שלא יהא המזבח בטל, והוו עורות שלהם, ומנצו הנך קמאי בהדי הנך, ואמרי: יש לכם עורות ואנו אין לנו כלום. ואי משום הנך עולות שהביאו יחידים במשמרות שלנו — מלונו גרם. אי נמי: פעמים שמקריבים שלמים והעורות לבעלים. הלכך תקינו ששה שופרות, שלא יטול זה משופרו של זה. ובשהמעות באות — נותנין אותו לששה שופרות. כנגד פר וכו' — שהמתנדב פר רעולה מביא ונותן לשופר שכתוב עליו "פר" מנה, כדאמרינן יביא במנה. והמתנדב עגל — מביא ה' סלעים ונותן לשופר שכתוב עליו "עגל". וכן כולם. והכהנים מקריבין מכל שופר קרבן הכתוב עליו. ומתניתין רבי היא, דאמר: קטן והביא גדול — לא יצא. קני זבים וקני זבות — בחד ניתנו, דשם זב אחד הוא. וחטאת ואשמות — בתרין הוו. המנחות — היינו מותר מנחת חוטא דלעבור אזיל. דאילו מותר מנחת יחיד — הוסיף משלו, ומביא מנחה אחרת. ועשירית האיפה — שכה"ג מקריב בכל יום. ואם הפריש לעשירית האיפה של יום וניתותרו — שוב אין יכול לצרפו לשם מחר, אלא תפול לנדבת צבור, וכדרבי אלעזר לעיל בפרק שני דף ח'. ורש"י במנחות פרק "האומר עלי" יש לו גירסא אחרת, עיין שם. ריבו לה שופרות הרבה — כדי שלא יתעפשו המעות. הכי גרסינן: כתיב "וכבלותם" וכו'. שתי נדבות עשה — דבמלכים כתיב "ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקוב חור בדלתו ויתן אותו אצל המזבח בימין" וגו', ובדברי הימים כתיב "ויאמר המלך ויעשו ארון ויתנהו בשער בית ה' החוצה", משמע דשני ארונות עשה, אחד בפנים ואחד בחוץ, ומסתמא

וְאוֹכֶלֶת בַּקֳּדָשִׁים. וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁמָּא נִתְעַצֵּל בָּהֶן. וְאֵין הַכֹּהֵן חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא דְּמֵי חַטָּאוֹת מֵיתוֹת מְעוֹרָבוֹת בָּהֶן. כִּי קָאֲמְרִינַן בְּחַטָּאוֹת שֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן וַדַּאי. וְאִי אָמְרִינַן נִבְרוֹר אַרְבָּעָה זוּזֵי וְנִישְׁדֵּי בְּנַהֲרָא וְאִידָךְ לִישְׁתְּרוּ - הָא אָמְרִינַן בַּעֲלָמָא: רַבִּי יְהוּדָה לֵית לֵיהּ בְּרִירָה. רַבִּי יוֹסֵה בִּי רַבִּי בּוּן (בְּיַבְנֶא) אָמַר רַבִּי בָּא בַּר מֶמֶל בָּעֵי: אָמַר "הֲרֵי עָלַי עֵץ" - מֵבִיא גֵּיזֶר אֶחָד. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: מִתְּנִיתָא אָמְרָה כֵּן, שֶׁזֶּה קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כְּהַאי דְּתַנְיָנִן תַּמָּן: שְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים. "קָרְבָּן" - לְרַבּוֹת אֶת הָעֵצִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: עוֹבְיָין אַמָּה בְּאַמָּה שׁוֹחֶקֶת, וְאָרְכָּן בְּאַמָּה גְּדוּמָה. רַבִּי חוֹנִי בְּשֵׁם רַבִּי אַמִּי: כְּמִין טוּרְטָנֵי. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה אֶלָּא אַמָּה עַל אַמָּה, לְפִיכָךְ לֹא הָיָה בוֹ אֶלָּא אַמָּה גְּדוּמָה. וְתָנֵי כֵּן: אַמָּה הֵיסוֹד, אַמָּה סוֹבֵב, אַמָּה כַּרְכּוֹב, וְאַמָּה קְרָנוֹת, וְאַמָּה מַעֲרָכָה. לְבוֹנָה לֹא יִפְּחוֹת מִקּוֹמֶץ. נֶאֱמַר כָּאן "אַזְכָּרָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "אַזְכָּרָה", מָה "אַזְכָּרָה" הָאֲמוּר לְהַלָּן מְלֹא קוֹמֶץ - אַף "אַזְכָּרָה" הָאֲמוּר כָּאן מְלֹא קוֹמֶץ. אִי מָה "אַזְכָּרָה" הָאֲמוּרָה לְהַלָּן - שְׁנֵי קוֹמְצִין, אַף "אַזְכָּרָה" הָאֲמוּרָה כָּאן שְׁנֵי קוֹמְצִין? אָמַר רַבִּי אִילָא: כְּלוּם לָמְדוּ לַקּוֹמֶץ אֶלָּא (מִלֶּחֶם הַפָּנִים) מִמִּנְחַת חוֹטֵא, מַה לְּהַלָּן קוֹמֶץ הֶחָסֵר פָּסוּל - אַף כָּאן קוֹמֶץ הֶחָסֵר פָּסוּל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה מִילְּתָא דְּרַבִּי אִילָא אָמְרָה: הַמִּתְנַדֵּב (מִנְחָה) לְבוֹנָה, מְבִיאָה בְּקוּמְצוֹ שֶׁל כֹּהֵן (גָּדוֹל). (רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר) רַבִּי חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: וַאֲפִילּוּ בַּקּוֹמֶץ הַבְּעָלִים. זֶהָב לֹא יִפְּחוֹת כו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: וְהוּא שֶׁהִזְכִּיר צוּרָה, אֲבָל אִם לֹא הִזְכִּיר צוּרָה - מֵבִיא אֲפִילּוּ צִינּוֹרָה. שִׁשָּׁה לְנִדְבָה. (רב אמר) חִזְקִיָּה אָמַר: כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה בְּתֵּי אָבוֹת. בַּר פְּדָיָה אָמַר: כְּנֶגֶד שֵׁשׁ בְּהֵמוֹת: פָּר, וְעֵגֶל, וְשָׂעִיר, אַיִל, גְּדִי, וְטָלֶה. שְׁמוּאֵל אָמַר: כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה קָרְבָּנוֹת (קִנֵּי זָבִים וְקִנֵּי זָבוֹת קִנֵּי יוֹלְדוֹת) חַטָּאוֹת, וַאֲשָׁמוֹת, הַמִּנְחוֹת, וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עַל יְדֵי שֶׁהִנְדְּבָה מְרוּבֶּה רִיבּוּ לָהּ שׁוֹפָרוֹת הַרְבֵּה. כְּתִיב: "וְכִכְלוֹתָם הֵבִיאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְיְהוֹיָדָע" וְגו' רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: שְׁתֵּי נְדָבוֹת עָשָׂה,

תני

כך הוא דינה שתביא דמיהן של שני התורים, ונותנת בשופר שכתוב עליה "קינין", ששם נותנין מעות קיני חובה **ואוכלת בקדשים** — שם גרס "וטובלת", כדתנן תגיגה (כא): האונן והמחוסר כיפורים צריכים טבילה לקודש. **שמא יתעצל בהן** — דחזקה כהנים עושין שליחותן, כדאמרינן במנחות (כז,ב). הכי גרסינן: **ואינו חושש שמא דמי חטאות מתות מעורבות** — בהן, מדאמרינן שתטיל בשופר זה. ולא פליג עליה רבי יהודה. **כי קאמרינן בחטאת שמתו בעליה ודאי** — דחיישינן שמא יתוודע בבירור שמתה אחת, ונמצא כולן אזלי לאיבוד. אבל למיחש שמא תמות — לא חיישינן. **ואי אמרינן ברירה כו' ארבעה זוזי** — שיעור דמי פרידה אחת. כדתנן בקינין: עמדו קינין ברבעתים. **רבי יהודה ליתי ליה ברירה** — ואנן לרבי יהודה קיימינן. **בעי** — שאל מה שאמר אם יסכימו כן, כדפרישית בפרק קמא. **מביא גזיר אחד** — דחשיב קרבן בפני עצמו, שזה קרבן בפני עצמו כל אחד מהגזירין. **בידם** — ביד כל אחד גזיר אחד. שמע מינה: דכל אחד קרבן בפני עצמו, ולכן היה כהן לכל אחד. **שוחקת** — רווחת וגדולה. ועובייין של כל אחד ואחד, כדאמר שכל אחד קרבן בפני עצמו. ולכן קאי אבל אחד בפני עצמו. דלא כרבי אליהו פולדא. **גדומה** — פחותה. **טורטני** — קנה מאזנים, ואפילו כל שהוא בעוביה. אי נמי: שיהיו שוין בהיקש, אורכן כעוביין, בקנה מאזנים שוין. כך למדתי ממשמעות פירוש הרמב"ם במשנה. אי נמי: במחק גודש סאה, כמו ששנינו בבבלי דבחים (סב,ב). **לפי שלא היה כו'** — דבענן "עצים על גבי המזבח" — שלא יצאו העצים מן המזבח, לפיכך לא היו העצים אלא אמה גדומה. **ותני כן** — שלא היה מקום המערכה אלא אמה. הכי גרסינן: **אמה כרכוב אמה קרנות אמה מערכה** — דאמה שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטין בו אמתים לכל צד, פש ליה אמה על אמה. וזה הביא ראיה: דאמה כרכוב ואמה קרנות, אם כן לא נשאר רק אמה מערכה. **לבונה לא יפחות מקומץ נאמר כאן כו'** — הכא במשנה בלבונה הבאה בפני עצמה איירי. ולא אשכחן קומץ אחד רק בלבונה הבאה עם המנחה. ונכלל עמה לבונה דבפני עצמה בשיעורן. ומפני שרוצה לפרש משנתינו התחיל לפרש לבונה הבאה עם המנחה, שממנה יתפרש לבונה בפני עצמו דמשנה. **נאמר כאן** — היינו בלבונה הבאה עם המנחה כתיב "ואת כל הלבונה וגו' אזכרתה לה" ומשמע להו ד"את כל הלבונה" דקאמר — היינו כל שם הקטרת לבונה אף הבאה בפני עצמו וכדמשמע בבבלי מנחות (קו,ב). **ונאמר להלן** — בלחם הפנים "ונתת על המערכת לבונה זכה" וגו' "**מה להלן מלא קומץ** — למערכה, וכדתנן במשנה דמנחות (קו,ב), ואם חסר ממלא קומץ — פסול, כדאמר שם בהדיא. **אף כאן מלא קומץ** — וחסר פסול. הכי גרסינן: **אי מה להלן שני קמצים** — בלחם הפנים. כמו ששנינו במשנה שני בזיכין שני קומצין, לכל מערכה קומץ אח, הכי נמי הכא. **כלום למדו לקומץ מלחם הפנים אלא ממנחה למדו** — רבי אילא בא לסתור מה דהתחיל ללמוד מלחם הפנים. ואמר: כלום למדו לקומץ מלחם הפנים? וכי שיעורא דקומץ לבונה הן הבאה בן הבאה עם המנחה? אלא ממנחה למדו. כדאמרינן במנחות (קו,ב), דכתיב "והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה" — מקיש לבונה להרמה דמנחה, מה הרמה דמנחה קומץ — אף לבונה גם כן קומץ. ומינה, מה להלן קומץ החסר כשר — אף כאן קומץ החסר כשר. להאי סוגיא צריך לומר דרב אילא סבירא ליה בלבונה הבאה עם המנחה כרבי שמעון ורבי יהודה דאפליגו במנחות (יא,ב) גבי חיסר לבונתה, וסבירא ליה דכשר. וגם סבירא ליה כחד מהני אמוראי, רבי אמי ורבי יצחק נפחא, דסבירא ליה כמחלוקת בלבונה הבאה עם המנחה, הכי נמי בלבונה בפני עצמו סבירא להו לרבי שמעון ורבי יהודה דקומץ החסר כשר. מה שאין כן בקמצין דבזיכין דלחם הפנים, לדברי הכל חסר פסול, כדאמר התם. **מילתיה דרבי אילא אמרה** — מדבריו מוכח. הכי גרסינן: **המתנדב לבונה מביאה בקומצו של כהן** — דהואיל דלמד ממנחה. ודינו כלבונה הבאה עם המנחה, אף לקולא, אם כן לבולא מילתא נשוויה דמשערינן בשיעור קומצו של יד הכהן. **אפילו בקומץ בעלים** — דמכל מקום נדבה בפני עצמו היא. **צורה** — מטבע. כמו ששנינו בגמרא "אצורתא דזוזי". **צינורא** — מזלג קטן. **כנגד ששה בתי כו'** — שכל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששת ימי השבוע, זה עובד יומו וזה יומו, ובשבת כולן שוין. ולכן תקנו ששה שופרות שלא יטול זה משופרו של זה ולא אתי לאינצויה, כדאיתא בבבלי מנחות (קו) ועיין שם. **ששה בהמות פר** — שהמתנדב פר לעולה מביא ונותן לשופר ששמו "פר" במנה אחד, דפר במנה אחד. **ועגל** — המתנדבו מביא חמשה סלעים ונותן לשופר ששמו "עגל". וכן כולם. והכהנים לוקחים משופר ששמו "פר" ומקריבים פר, ויקרבו מאותו שופר פרים עד שיכלו המעות. ולהכי נקט ששה בהמות — שאין עולה באה אלא מששה בהמות אלו. **כנגד ששה קרבנות** — המנויין בפרק שני משנה חמישית. **שופרות הרבה** — כדי שלא יתעפשו המעות. והתם מפרש מאי טעמא דמר, דלא אמר כמר. הכי גרסינן: **"וככלותם" גו' כמו שכתוב בפנים** — ואגב דמזכיר במשנה מדרש יהוידע לא יובא בית ה', דריש להני קראי ורמי קראי אהדדי, הכי גרסינן בבבלי כתובות (קו,ב), ומשני

וְאוֹכֶלֶת בְּקָדָשִׁים בערב, וְאֵינָהּ צריכה להיות חוֹשֶׁשֶׁת שֶׁמָּא נִתְעַצֵּל כָּהֵן הכהן מלהקריבם ונמצא שהיא מחוסרת כפרה ואסורה לאכול בקדשים, כיון שחזקה היא שאין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות השופר ויקנו מהם לחובת הבעלים. וְכֵן אֵין הַכֹּהֵן צריך להיות חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא הבעלים מתו ונמצא דְּמֵי חַטָּאוֹת מֵיתוֹת מְעוֹרְבוֹת בָּהֶן, אלא יכול להקריבו בחזקת שהוא קיים, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על כך.

מתרצת הגמרא: כִּי קָאַמְרִינָן – מה שאמרנו שרבי יהודה חושש, הוא לא שמא מתו בעליהן אלא אנו חוששים שמא יוודע לנו בבירור בְּחַטָּאוֹת שֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן וַדַּאי – שמת אחד מהנותנים לתוך השופר, ונמצאים מעותיו פוסלות את כל המעות הכשרים ויצא מכך תקלה לכל הסומכים על הכהנים שיקריבו את קרבנותיהם, ומחמת חשש זה סבר רבי יהודה שאין עושים כלל שופר לקיני חובה. אך אם אירע שהניחו מעות חובה בשופר של נדבה, גם רבי יהודה יסבור שכל זמן שלא ידוע לנו שמת אחד מהנותנים, מקריבים הכהנים ואין חוששים לכך.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על טעמו של רבי יהודה. מקשה הגמרא: וְאִי אַמְרִינָן – אף אם אנו אומרים שרבי יהודה חושש שמא יוודע לנו שמת אחד מאותם שהניחו את המעות בשופר, עדיין יקשה מדוע כל המעות שבשופר נאסרים, הרי יש תקנה לשאר המעות על ידי שנִּבְרוֹר מתוך השופר אַרְבָּעָה זוּזֵי שהם דמי עוף אחד, ונאמר שהוברר הדבר שהם מעות החטאות שהביאו הבעלים שמתו, וְנִישְׁדֵּי בְּנַהֲרָא – נשליך את ארבעת הזוזים בים המלח כדינו, וְאִידָךְ לִישְׁתַּרוּ – ושאר המעות מותרים להביא בהם חטאת, ואם כן מדוע לרבי יהודה אין לעשות שופרות לקיני חובה.

מתרצת הגמרא: הָא אַמְרִינָן בְּעֻלְּמָא שדעתו של רַבִּי יְהוּדָה היא דַּלִּית לֵיהּ – שאין דין בְּרֵירָה, ונמצא שאין כאן כל תקנה שהרי גם אם נוציא מתוך השופר ארבעה זוזים לא נוכל לומר שהוברר הדבר שאלו הם מעות החטאת שמתו בעליהן. אולם רבנן חולקים וסוברים שיש דין ברירה, ולכן היו שופרות לקיני חובה שכן גם אם נדע שמתו הבעלים עדיין יש תקנה למעות הנותרות על ידי הברירה.

שנינו במשנה, 'האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין'. הגמרא דנה באומר 'הרי עלי עץ' כמה צריך להביא. מסתפקת הגמרא: רַבִּי יוֹסָה בֵּי רַבִּי בּוֹן אָמַר, שרַבִּי בָּא בַּר מַמָּל בְּעֵי – שאל, האם יש לדייק מדברי המשנה שדווקא כשאמר 'הרי עלי עצים' בלשון רבים הוא שעליו להביא שני גזירי עצים לכל הפחות, אבל אם אָמַר הֲרֵי עָלַי עֵץ בלשון יחיד די לו אם מֵבִיא גִּיזָר אֶחָד ואינו נחשב לחצי קרבן שכן גם גזיר עץ אחד הוא קרבן, או שמא אין נחשב קרבן אלא שני גזירי עצים בלבד, ולכן גם אם יאמר בלשון יחיד יתחייב להביא שני גזירי עצים.

פושטת הגמרא: אָמַר רַבִּי לְעָזָר, מַתְנִיתָא אִמְּרָה כֵּן – מהמשנה במסכת יומא המובאת להלן מוכח שֶׁזֶּה קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה קָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ – שכל גזיר עץ הרי הוא קרבן בפני עצמו, ולכן האומר 'הרי עלי עץ' די לו אם יביא גזיר עץ אחד, כְּהָאי דְּתַנְיָנָן תַּמָּן (יומא כו:) שהתמיד של בין הערבים קרב באחד עשר כהנים, הוא עצמו בתשעה כהנים ועוד שְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי גִּזְרֵי עֲצִים, והרי הגזרי עצים הם קָרְבָּן שכן הם נועדו לְרִבּוֹת אֶת הָעֲצִים שכבר נסדרו על המערכה, ומכך שכל כהן הביא גזיר עץ אחד הרי שכל גזיר עץ הוא קרבן בפני עצמו.

מבררת הגמרא את שיעור גודל גזירי העצים: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, עוֹבְיָין של גזירי העצים הוא אַמָּה, ומודדים זאת בְּאַמָּה שׁוֹחֶקֶת שהיא גדולה ויתרה על כל אמה, וְאָרְכָּן של גזירי העצים הוא גם אמה אלא שזה נמדד בְּאַמָּה גְּדוֹמָה – מצומצמת.

רבי חוני חולק בשיעור עוביין: רַבִּי חוֹנִי אמר בְּשֵׁם רַבִּי אַמִּי, גזירי העצים הרי הם כְּמִין טוֹרְטַנִּי – מאזניים שקולות ולכן גם עוביים שוה לאורכם ושניהם אמה מצומצמת.

הגמרא מביאה טעם מדוע אורכן אמה גדומה: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה במזבח שעשה משה אֶלָּא אַמָּה עַל אַמָּה בלבד, לְפִיכָךְ לֹא הָיָה בּוֹ – באורך גזירי העצים אֶלָּא אַמָּה גְּדוֹמָה – מצומצמת בלבד, שהרי כתוב (ויקרא א ח) 'עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ' ומזה דרשו שיהיו העצים על המזבח דווקא ולא יצאו אל מחוץ למערכה.

ראיה שמקום המערכה שעל המזבח הוא אמה על אמה: וְתָנֵי כֵּן – וכך שנינו בברייתא שמקום המערכה שעל המזבח הוא אמה על אמה בלבד, והוא משום שאַמָּה הַיְסוֹד – רוחב יסוד המזבח הוא אמה, אַמָּה סוֹבֵב – רוחב הסובב שהלכו עליו הוא אמה, אַמָּה כַּרְכּוֹב – מקום הילוך הכהנים על גבי המזבח אף הוא אמה, וְאַמָּה קְרָנוֹת – ואף הקרנות היו אמה לכל רוחב, וְמכיון שהיה גודל המזבח רק חמש אמות על חמש אמות נשאר אַמָּה מַעֲרָכָה – שהמערכה הוא רק האמה על אמה האמצעית שבמזבח.

שנינו במשנה: 'האומר הרי עלי וכו' לְבוֹנָה לֹא יִפָּחוֹת מִקּוֹמֶץ'. מבארת הגמרא את מקור דין זה. אומרת הגמרא: נֶאֱמַר כָּאן 'אַזְכָּרָה' כלשון הפסוק (ויקרא ו ח) 'וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַה'', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בלחם הפנים 'אַזְכָּרָה' כלשון הפסוק (ויקרא כד ז), 'וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַה''. והרי אנחנו למדים מה 'אַזְכָּרָה' הָאָמוּר לְהַלָּן בלחם הפנים, דין הלבונה שתהיה מְלֹא קוֹמֶץ לבונה לכל מערכה, וכפי שנדרש בתורת כהנים (אמור יח) 'אזכרה אזכרה' ממנחת חוטא שכתוב בו (ויקרא ה יב) 'וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא קֶמְצוֹ אֶת אַזְכָּרָתָהּ', כך גם לחם הפנים שיעורו קומץ לכל מערכה, ומזה אנו למדים שאַף 'אַזְכָּרָה' הָאָמוּר כָּאן במתנדב לבונה שיעורו מְלֹא קוֹמֶץ.

הגמרא מקשה על הלימוד של מתנדב לבונה מלחם הפנים. מקשה הגמרא: אם אתה לומד מלחם הפנים, תדרוש אִי מַה 'אַזְכָּרָה' הָאָמוּרָה לְהַלָּן – בלחם הפנים שיעורה הוא שְׁנֵי קוֹמְצִין, אַף 'אַזְכָּרָה' הָאָמוּרָה כָּאן – בנדבת לבונה עליה להיות לכל הפחות שְׁנֵי קוֹמְצִין, ומדוע שנינו במשנה שדי לו בקומץ אחד. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אִילָא, אכן הלימוד של נדבת לבונה הוא מלחם הפנים, אולם כְּלוּם לָמְדוּ לַשִּׁיעוּר קוֹמֶץ בלחם הפנים אֶלָּא מִמִּנְחַת חוֹטֵא וכפי שפירשנו לעיל, ומכיון ששורש הלימוד הוא ממנחה הרי כשם שבמנחה די במלוא קומץ ולא יותר, אף המתנדב לבונה אינו מחויב להביא יותר ממלוא קומץ בלבד.

כיון שלמדים את דין הקומץ במתנדב לבונה ממנחת חוטא, לומדת הגמרא מלימוד זה דינים נוספים בקומץ זה. ממשיכה הגמרא ודורשת: מַה לְּהַלָּן – במנחת חוטא קוֹמֶץ הֶחָסֵר משיעורו פָּסוּל, כיון שכתוב בו (שם) 'מְלוֹא קֶמְצוֹ', אַף כָּאן – במתנדב לבונה עליו להביא קומץ שלם ואם הביא קוֹמֶץ הֶחָסֵר משיעור זה פָּסוּל.

דין נוסף הנלמד מלימוד זה: אָמַר רַבִּי יוֹסָה, מִילְּתָא דְּרַבִּי אִילָא אָמְרָה – מדברי רבי אילא שהסביר שנדבת לבונה נלמדת ממנחת חוטא אנו לומדים, שהַמִּתְנַדֵּב לְבוֹנָה מְבִיאָה בְּקוּמְצוֹ שֶׁל כֹּהֵן – מחויב הוא להביאה לפי שיעור מלוא קומץ של כהן, כיון שבמנחת חוטא נקבע הקומץ לפי הכהן. אולם רַבִּי חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה חולק וְסובר שאֲפִילּוּ בְּקוֹמֶץ הַבְּעָלִים יכול להביא ודי בכך ואין צורך בקומצו של כהן.

שנינו במשנה: 'האומר הרי עלי וכו' וְהָב לֹא יִפָּחוֹת כו' מדינר זהב'. הגמרא מגבילה דין זה. אומרת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְהוּא שֶׁהִזְכִּיר המתנדב שיתן צוּרָה – מטבע ואמר 'הרי עלי מטבע זהב', בזה נאמר דין זה שלא יפחות מדינר זהב. אֲבָל אִם לֹא הִזְכִּיר שיתן צוּרָה – מטבע אלא אמר 'הרי עלי זהב' בסתמא, מֵבִיא אֲפִילּוּ צִינּוֹרָה – יכול הוא להביא זהב אפילו בשיעור של מזלג קטן.

שנינו במשנה: 'שִׁשָּׁה לְנֶדֶבָה'. מבארת הגמרא לשם מה הוצרכו ששה שופרות שמהם יקחו לקרבנות קיץ המזבח: חִזְקִיָּה אָמַר, כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה בָּתֵּי אָבוֹת – כל משמר היה מחולק לששה בתי אבות כנגד ימות השבוע, ובכל יום היה עובד בית אב אחר ובשבת כולם שוים בעבודה, ותקנו להם חכמים ששה שופרות כדי שיהיה שלום ביניהם, שהרי עורות הקרבנות הנקנים מן השופרות שייכים לאותם הכהנים שהקריבו את העולות, וכל זמן שהמזבח לא היה

המשך בעמוד קיא

הגמרא מביאה דעה החולקת על רבי יונתן: תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל חולק, ולדעתו לא היה כי אם ארון אחד עבור מטרת נְדָבָה אַחַת, דִּכְתִיב בספר מלכים 'וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין', ומשמע שהיה רק ארון אחד.

הגמרא מיישבת לפי דעה זו את הסתירה היכן עמד הארון. מבארת הגמרא: וְהָא דִּכְתִיב בספר דברי הימים 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֻהוּ בְּשַׁעַר בֵּית ה' חוּצָה' ומשמע שלא היה הארון אצל המזבח אלא אצל שער בית ה' חוצה, אָמַר רַב חוּנָא, שאכן יהוידע הניחו אצל המזבח אבל המלך הוציאו לחוץ מִפְּנֵי הַטְּמֵאִים שאינם יכולים להכנס אל תוך העזרה.

הגמרא מיישבת לפי דעה זה את הסתירה במטרת הכסף: ועל הסתירה במטרת הכסף שנאסף בארון, מתרץ רַבִּי חוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף, לפי דברי הפסוק 'אַךְ לֹא יַעֲשֶׂה בֵית ה' סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת וגו' כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וְחִזְּקוּ בוֹ אֶת בֵּית ה'', שכל מה שלא נתנו לצורך כלי שרת היה בעוד שהיו צריכים את הכסף לבדק הבית אולם לאחר שהשלימו את בדק הבית קנו במותר כלי שרת.

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

פרק שביעי - מעות שנמצאו

הלכה א - משנה

בפרק הקודם למדנו שהיו שלשה עשר שופרות במקדש. משנתינו דנה מה הדין כשנמצאו מעות בין השופרות ולא ידוע מהיכן המעות. אומרת המשנה: מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בבית המקדש על הארץ, בֵּין שופר של הַשְּׁקָלִים שכתוב עליו 'תקלין חדתין' וממנו לוקחים את המעות לקניית קרבנות הציבור, לְבֵין שופר של שקלי נְדָבָה שממנו לוקחים את המעות לקניית העולות לקיץ המזבח, ולא ידוע לאיזה שופר שייכים מעות אלו, הולכים בהם אחר הקרוב בין להקל ובין להחמיר, ולכן אם נמצאו המעות קָרוֹב לְשופר הַשְּׁקָלִים דינם שיִּפְּלוּ לְשַׁקָּלִים, ואם נמצאו המעות קרוב לְשופר הַנְּדָבָה דינם שיִּפְּלוּ לִנְדָבָה. ואם נמצאו המעות מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה – באמצע, ואינם קרובים לשופר אחד יותר מחבירו, דינם שיִּפְּלוּ לִנְדָבָה ובגמרא יבואר.

אם נמצאו המעות בֵּין שופר של עֲצִים לְשופר של לְבוֹנָה, הולכים אחר הקרוב ולכן אם קָרוֹב לְעֲצִים, יִפְּלוּ לְעֲצִים, לְלְבוֹנָה, יִפְּלוּ לִלְבוֹנָה. ואם היו המעות מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה – באמצע, יִפְּלוּ לִלְבוֹנָה, כיון שהיא חמורה יותר שהלבונה היא עצמה נקרבת ואילו העצים הם רק מכשירי קרבן. אם נמצאו המעות בֵּין שופר של קִנִּין לְשופר של גּוֹזְלֵי עוֹלָה, הולכים אחר הקרוב ולכן אם קָרוֹב לְקִנִּין, יִפְּלוּ לְקִנִּין. קָרוֹב לְגוֹזְלֵי עוֹלָה, יִפְּלוּ לְגוֹזְלֵי עוֹלָה. ואם נמצאו המעות מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה – באמצע, יִפְּלוּ לְגוֹזְלֵי עוֹלָה, שדעת התנא של משנתינו כחכמים הסוברים לעיל (פ"ו ה"ד) שהקינין הם אחד לחטאת ואחד לעולה, ונמצא שגוזלי עולה חמורים יותר שהם קרבים כולם כליל.

המשנה מוסיפה לדון במעות נוספים שאין ידוע מהיכן הם. אומרת המשנה: אם נמצא מעות בֵּין כיס של מעות חוּלִּין לְכיס של מעות מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שחיללו פירות מעשר שני עליהם ודין המעות שצריך להעלותם לירושלים, הולכים אחר הקרוב, ולכן אם נמצאו קָרוֹב לְחוּלִּין, דינם שיִּפְּלוּ לְחוּלִּין ומותר להוציאן חוץ לירושלים, ואם נמצאו קרוב לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, דינם שיִּפְּלוּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי ויעלם לירושלים. ואם נמצאו מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, דינם שיִּפְּלוּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי מפני שהולכים לחומרא.

מסכמת המשנה: זֶה הַכְּלָל כשאין יודעים מהיכן המעות שנמצאו, אם אפשר הוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב אפילו כשזה לְהָקֵל, ואילו אם היו המעות מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה הולכים לְהַחֲמִיר.

גמרא

שנינו במשנה 'מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה'. כעת הבינה הגמרא שהיו כל הקופות עומדים בשורה ישרה, אם כן, נמצא שלא יתכן שימצאו את המעות בין שופר השקלים שהוא הראשון בשורה לבין שופר הנדבה שהוא האחרון בשורה, ולפיכך מקשה הגמרא: לֹא הוּצְרְכָה דְּלֹא – וכי לא היה עדיף אם היו משמיעים דין זה באופן השייך במציאות, והוא, כשנמצאו המעות בֵּין שְׁקָלִים לַקִּינִים ששני שופרות אלו סמוכים זה לזה. מתרצת הגמרא: רַבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רַבִּי פִּנְחָס אמר, לא כפי שאנו סוברים שבשורה ישרה היו עומדים הקופות, אלא השופרות כְּמִין בּוּכַלְיֵיאר – כצורת תכשיט עגול הָיוּ עֲשׂוּיִן – היו עומדים, וכיון שהיו עומדים בעיגול הרי שאכן המציאות היא שהשופר הראשון של השקלים סמוך לשופר האחרון של הנדבה.

שנינו במשנה: 'מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה וכו' מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה יִפְּלוּ לִנְדָבָה'. לכאורה דברי המשנה נסתרים מהכלל שנקבע בסוף המשנה שבמחצה למחצה הולכים להחמיר, וכאן היה ראוי שיפלו המעות לשקלים החמורים שמהם נקנים קרבנות הציבור. הגמרא מבארת זאת: אִית דְּכָעֵי מֵימַר – יש שרצו לומר את הטעם שאין המעות נופלים לשקלים, כיון שיש לחשוש שֶׁמָּא לא יצטרכו את המעות לצורך הקרבנות והם יִפְּלוּ לְשִׁירֵי הַלִּשְׁכָּה שקדושתם קלה ובהם בונים את חומות העיר ירושלים ומגדלותיה, ונמצאת הנדבה חמורה ממנה שהרי היא כולה קריבה עולות. ואִית דְּכָעֵי מֵימַר – ויש שרצו לומר את הטעם לכך שהמעות נופלים לנדבה, כיון שנמצאו המעות באופן של מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, הרי הם חשובים כְּמֵי שֶׁמֵּת הבעלים של השקלים כיון שאף הם אין להם בעלים, ודינם שילכו לנדבה כפי שאָמַר רַבִּי יָנַאי, עַד דַּאֲנָא תַּמָּן – כשהייתי בארץ בבל שָׁמְעִית קָל – שמעתי את קולו של רַב יְהוּדָה ששָׁאַל לִשְׁמוּאֵל בדין הַפָּרִישׁ שִׁקְלוֹ וָמֵת מה עושים במעות, אָמַר לֵיהּ שמואל לרבי יהודה, שהמעות יִפְּלוּ לִנְדָבָה ולכן אף כאן יפלו לנדבה.

אגב שהביאה הגמרא מימרא בשם רבי יסא, מביאה הגמרא מימרא נוספת שאמר: אמר רבי יסא, מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ – של כהן גדול, כגון שהפריש מעות לצורך כך ונותרו, נחלקו בזה אמוראים. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח. רַבִּי לָעְזָר אָמַר, יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

שנינו במשנה, 'בין קינין לגוזלי עולה, קרוב לקינין יפלו לקינין קרוב לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה, מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה'. הגמרא מקשה על משנתינו: וְקַשְׁיָא – וקשה על משנתינו שאמרה שבמחצה על מחצה ילכו המעות לגוזלי עולה, וְכִי יֵשׁ חַטָּאת קָרֵיבָה עוֹלָה, הרי חטאת העוף דמה קרב למטה ועולת העוף דמה קרב למעלה ואם שינה פסול, והיה ראוי לחשוש שיתכן שהמעות הם מהקינים הקרבים אחד חטאת ואחד עולה, ונמצא שמקריבים את החטאת כעולה. מתרצת הגמרא: חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אמר, שכמו שאנו אומרים שתַּנָּאי בֵּית דִּין הוּא מתחילה עַל הַמּוֹתָרוֹת של חטאת שֶׁיִּקָּרְבוּ בקרבנות עוֹלוֹת, אף כאן אנו אומרים שמעות הללו שנמצאו בית דין מתנה עליהם שהם קרבים עולות.

מקשה הגמרא: סוף סוף כיון שבמחצה על מחצה יש לנו צד לומר שהמעות הללו משופר של קינין הם וניתנו על ידי אשה שחפצה להתכפר בחטאת ובעולה, אם כן עכשיו שהמעות נופלים לגוזלי עולות ואינם קרבים חטאת, הָאִשָּׁה הַזֹּאת כְּמַה הִיא מִתְכַּפֶּרֶת, הרי חסר לה את קרבן החטאת וכיצד היא יכולה לאכול בקדשים.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, תְּנָאי בֵּית דִּין הוּא, שמי שנתמנה והוא הַמְסַפֵּק להקדש אֶת הַקִּינִין, הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת – כגון אם נטרף העוף אחר לקיחתו עליו להביא עוף אחר, וכן הוא צריך לספק את האובדות, והיינו, באופן זה שנאבדו המעות, הרי הוא מביא משלו עוף אחר ומקריבים אותו לשם חטאת לחובת הבעלים, אלא שהעוף אינו נאכל כדין חטאת הבאה על הספק שהרי יתכן שלעולם אין זה חטאת.

הגמרא מקשה על משנתינו שהזכירה רק שלושה אופנים של נמצאו מעות בין השופרות. מקשה הגמרא: לֹא צוֹרְכָה דְּלֹא – וכי לא היו צריכים לומר מה יהיה הדין כשנמצאו בין השופרות

המשך בעמוד קנג

ומסתמא לשני מינין נדבות עשה אותן. מפני הטומאין — לעולם נדבה אחת היתה, אלא שיהוירע נתנו בפנים, אבל המלך אמר שיתנהו בחוץ כדי שיוכלו גם הטומאים, דדיינו טמאי מת ושרץ, ליתן לתוכו, שהם מותרים לבא במחנה לויה. על שם וכו' — כלומר, על כרחך לומר דשתי נדבות היו, דבמלכים כתיב "אך לא יעשה בית ה' ספות מזמרות וכו' מן הכסף המובא בית ה'". ובדברי הימים כתיב "ובכלותם וגו' את שאר הכסף ויעשו כלי שרת". אלא ודאי דשתי נדבות היו, ומן הכסף המובא בית ה', והיינו הנדבה הכתובה במלכים, לא נעשו כלי שרת, אבל מנדבה הכתובה בדברי הימים, והיא ניתנה חוץ לבית ה', ממנה עשו כלי שרת. הכי גרסינן: ספות כסף וכו' — מן כסף המובא בית ה'. **הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות**

הלכה א משנה

יפלו לשקלים — דבתר קרוב אזלינן. כדכתיב "והיתה העיר הקרובה אל החלל". מחצה על מחצה יפלו לנדבה — בגמרא מפרש טעמא. מחצה על מחצה יפלו ללבונה — דלבונה היא עצמה קרבן, ועצים מכשירי קרבן. מחצה על מחצה יפלו לגחלי עולה — מפרש בגמרא. **גמרא** ופריך לא צורכה — לא היה לו לתנא לשנות אלא מעות שנמצאו בין שקלים לקינים, שהרי שופר של שקלים היה סמוך לקינים, כפי סדר השנוי בפרק דלעיל. ולא לנדבה, שהנדבה בסוף ושקלים בראש. ומשני כמין כובליים — פירוש: בעיגול סביב היו עומדין, והיו השקלים סמוך לנדבה מצד אחד. ופריך: לא צורכה — לא הוה ליה למימר אלא מחצה למחצה יפלו לשקלים, שמביאין מהן קרבנות צבור הקבועים. מה שאין כן נדבה, שאינן אלא לקיץ המזבח. ומשני: אית דבעי וכו' — יש שרצו לתרץ דהיינו טעמא דלא יפלו לשקלים, דלפעמים יתותרו השקלים, ושירי שקלים לחומת העיר ולא לקרבנות באין, נמצא שהנדבה חמורה ממנה. מחצה למחצה — שקלים שנמצאו במחצה למחצה הוה ליה בשקל שמתו בעליו, שנופל לנדבה, כדמסיק. עד דאנא תמן — כשהייתי בבבל שמעתי ששאל רבי יהודה לשמואל: הפריש שקלו ומת מה יעשה בו?. מותר עשירית האיפה שלו — של כהן גדול מה יעשה בו. יוליכם לים המלח לא נהנין ולא מועלין בו — וקשיא: ויש חטאת וכו'. אמתניתין פריך, דתני: בין קינין וכו' מחצה למחצה — יפלו לגחל עולה. בשלמא קרוב לגחלי עולה, כיון דמדאורייתא אזלינן בתר קורבה, הוה כאילו הן ודאי גחלי עולה. אלא מחצה על מחצה, דמספיקא שדינן להו לגחלי עולה, קשיא: וכי חטאת יכול להקריב עולה מספק? ומשני: תנאי בית דין הוא על המותרות שיקרבו עולות — אף על גב דמותרות חטאת הן. הכי נמי תנאי בית דין הוא שיקרבו עולות. ופריך: האשה הזאת שהביאה המעות הללו במה תתכפר — כלומר, שמא מקיני חובה נפלו, ובמה תתכפר? שהרי לא הקריבה חטאתה. ומשני: תנאי בית דין הוא: המספק את הקינין מספק את הפסולות — ואף זו מן הפסולות היא, וצריך המספק קנין ליתן קנין כפי המעות הנמצאים. ושוחטן חטאת על הספק, דחטאת העוף באה על הספק, ואינה נאכלת. ופריך: לא צורכה — וכי לא היה צריך לתנא לשנות נמי בין קטורת לעצים ובין לבונה לזהב לכפורת, מה דינם. ומשני: ותניתה בסיפא — כבר תנא בסיפא: זה הכבל הולכין אחר הקרוב וכו'. ומרבינן הכל ב"זה הכבל". ומיהו, הנך דתני איצטריך לאשמעינן שום חידוש, כדשנינן.

הלכה ב משנה

לעולם מעשר — אפילו כל השנה כולה. לפי שעולי רגלים אינן מספיקין להוציא כל מעשר שני שלהם ברגלים, ומניחין אותן לקרוביהם או לאהוביהן בטובת הנאה, והן אוכלין אותן בקדושתן. ועיקר אכילת מעות מעשר — שלמים היו מביאין מהן, הלכך לוקחין מהן בהמות. ואף על גב דאיכא למימר שמא מן המוכרין נפלו ונתחללו כבר, כיון דלוקחין הוי רובא, שהרי כמה אנשים לוקחים מתגר אחד — אמרי דלוקחין הן ולא נתחללו, והרי הן מעשר. בהר הבית חולין — ואפילו משמע לן דיש חילוק ביניהם, וכסוגיא דלעיל. ולא כמאן דאמר דמשנה אותם. ובגחלי עולה סברא דתנאי בית דין, ולכן פריש הני. **משנה מעות שנמצאו כו'** — רוב אוכלי בשר בירושלים כל השנה ממעות מעשר שני הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל. ונותנין אותן לבני העיר בטובת הנאה, והן אוכלין אותן בקדושתן. ועיקר אכילת מעות מעשר — שלמים היו מביאים, דרקיימא לן במנחות פרק שני. והלכך לוקחין מהן בהמות. דכל זמן שיש לו מעות מעשר — אינו מוציא מעות חולין. ואף על גב דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן, ספק איסורא לחומרא. אי נמי: משום דלוקחין הוו רובא. דכמה בני אדם עומדין על בהמה אחת לקנות. **בהר הבית** — לעולם חולין, ואפילו בשעת הרגל, שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין — לא מספקינן להו במעשר, דאזלינן בתר רובא דשתא, ואמרינן: לאו האידנא נפול אלא קודם הרגל. **ובירושלים** — בשאר ימות השנה — חולין, דרוב מעות העיר חולין, ובשעת הרגל — מעשר. כדמפרש טעמא בפסחים (ז,א):

מה

רבי שמואל בר נחמן: שתי נדבות היו ובדברי הימים מיירי נדבה אחרת היתה, לא לבדק הבית, ודריש "את שאר הכסף", דהיינו נדבה אחרת, ובמלכים דבדק הבית הוה. **נדבה אחת מאי "בכלותם"** — כלומר, דף קרא ד"בכלותם" דכתיב ביה "ויעשהו כלים לבית ה'". **לאחר שהותירו** — ודריש: "שאר הכסף" — המותר ממה שגבו לבדק הבית עשו כלי שרת. דלב בית דין מתנה עליהן, והוא כאוקימתא דבבלי שם. **וקשיא על דר"י** — דאמר נדבה אחת. **כשער בית ה' חוצה** — משמע דשני ארונות היו, אחד עמם בחוץ, ואחד בפנים. אלמא דשני נדבות היו. ומשני: דלעולם אחת היתה, והשני היה מפני הטמאים שאסורין ליכנס. ולכן נתנו להארון חוצה, שיתנו שם.

הדרן עלך שלשה עשר שופרות

משנה מעות שנמצאו — כו'. **יפלו לשקלים** — דבתר קרוב אזלינן. **לנדבה** — מפרש בגמרא. **ללבונה** — דלבונה עצמה קרבן, ועצים מכשירי קרבן. **גמרא** לא צריכא דלא כו'. קושיא היא, דפריך: וכי לא היה צריך למיתני בין שקלים לקינין שהיו סמוכין זה לזה כדתנן בפרק ששי משנה חמישית, ושופר נדבה היה בסוף. **קובליים** — משני דבעיגול היו נתונים והיו השקלים סמוכים לנדבה מצד אחד. הכי גרסינן: **מחצה על מחצה יפלו לנדבה אית כו' שמא יפלו לשירי לשכה** — שנשם לוקחים לחומת העיר ולא לקרבן. ולכן יפלו לנדבה, שיביאו ממנה קיץ המזבח, עולות. **כמי שמת.** כמי שהפריש שקלו ומת. דאף זה הוא בלא בעלים כמו במת. ובמת דינן דיפלו לנדבה, כדאמר בסמוך. **הפריש שקלו כו'** — פרישנא בפרק שני. **וקשיא יש חטאת כו'** — אנמצא בין קינין לגחלי עולה פריך. דקתני במשנה: יפלו לגחלי עולה. והא בקינין הוי אחד חטאת כו'. **הכי גרסינן: תנאי בית דין על המותרות** — דהיינו כהאי גוונא שנותרו על ידי שנאבדו, ואי אפשר להביאם לידי קינין — הוי ליה כמותר חטאת. דתנן בפרק שני: ומותרידן נדבה, והן עולות לקיץ המזבח. אם כן דתנאי בית דין שיקרבו עולות לבד ולא יבא זאת לחטאת במה מתכפרת? שצריכה אחת לכפרה והוא החטאת, וכאן לא יקריבו אלא עולות, שאינן לכפרה. דדיכא דקרוב לגחלי עולה ניחא, כיון דמדאורייתא אזלינן בתר קרוב — אמרינן ודאי של גחלי עולה. מה שאין כן הכא, דאמרינן משום חומרא דספיקא, הא לא תתכפר בחטאת! הכי גרסינן: **המספק את הקינין מספק את הפסולות ואת האובדות** — ואם כן בכהאי גונא יספיק המספק להקריב חטאת לכפרתה. הכי גרסינן: **לא צריכא דלא בין קינין כו'** — וכי לא היה צריך למיתני בנמצא בין קינין לעצים. וכן בין לבונה לזהב; דחשיב במשנה דשופרות לעיל. ומשני: תנינא זה הכבל, דכלל מה דשייר. והא דתני "בין מעשר" — לאשמועינן דלאו דוקא בשופרות, אלא הוא הדין בעלמא. ובאלו השלשה דחשיב קא משמע לן טעמא, כדאמר בגמרא אית דבעי כו'. ודכמין כובלייא. ובלבונה קא משמע לן דלקרבן עדיף מעצים, דמכשירי קרבן הן. וקא משמע לן דיש חילוק ביניהם, וכסוגיא דלעיל. ולא כמאן דאמר דמשנה אותם. ובגחלי עולה סברא דתנאי בית דין, ולכן פריש הני. **משנה מעות שנמצאו כו'** — רוב אוכלי בשר בירושלים כל השנה ממעות מעשר שני הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל. ונותנין אותן לבני העיר בטובת הנאה, והן אוכלין אותן בקדושתן. ועיקר אכילת מעות מעשר — שלמים היו מביאים, דרקיימא לן במנחות פרק שני. והלכך לוקחין מהן בהמות. דכל זמן שיש לו מעות מעשר — אינו מוציא מעות חולין. ואף על גב דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן, ספק איסורא לחומרא. אי נמי: משום דלוקחין הוו רובא. דכמה בני אדם עומדין על בהמה אחת לקנות. **בהר הבית** — לעולם חולין, ואפילו בשעת הרגל, שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין — לא מספקינן להו במעשר, דאזלינן בתר רובא דשתא, ואמרינן: לאו האידנא נפול אלא קודם הרגל. **ובירושלים** — בשאר ימות השנה — חולין, דרוב מעות העיר חולין, ובשעת הרגל — מעשר. כדמפרש טעמא בפסחים (ז,א):

תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: נְדָבָה אַחַת. דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֵהוּ בַּהֵיכַל בֵּית ה' וַיִּקַּב חוֹר בְּדַלְתּוֹ". וְהָא דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשׂוּ אֲרוֹן אֶחָד וַיִּתְּנֵהוּ בַּשַּׁעַר בֵּית ה' חוּצָה"! אָמַר רַב חִינָּא: מִפְּנֵי הַטְּמֵאִים. רַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף (עַל שֵׁם): "אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵּית ה' סִפּוֹת כֶּסֶף מְזַמְּרוֹת" וְגוֹ'.

הדרן עלך פרק שלשה עשר שופרות

הלכה א משנה

מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בֵּין הַשְּׁקָלִים לִנְדָבָה, קָרוֹב לַשְּׁקָלִים - יִפְּלוּ לַשְּׁקָלִים, לִנְדָבָה - יִפְּלוּ לִנְדָבָה, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - יִפְּלוּ לִנְדָבָה, קָרוֹב לָעֲצִים - יִפְּלוּ לָעֲצִים, לְלִבּוֹנָה - יִפְּלוּ לַלְּבוֹנָה, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - יִפְּלוּ לַלְּבוֹנָה. בֵּין קִינִּין לְגוּזְלֵי עוֹלָה, קָרוֹב לַקִּנִּין - יִפְּלוּ לַקִּנִּין, קָרוֹב לְגוּזְלֵי עוֹלָה - יִפְּלוּ לְגוּזְלֵי עוֹלָה, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - יִפְּלוּ לְגוּזְלֵי עוֹלָה. בֵּין חוּלִּין לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, קָרוֹב לַחוּלִּין - יִפְּלוּ לַחוּלִּין, לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - יִפְּלוּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - יִפְּלוּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. זֶה הַכְּלָל: הוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב לְהָקֵל, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה לְהַחְמִיר. גְּמָרָא לֹא הוּצְרְכָה דְּלָא בֵּין שְׁקָלִים לְקִינִּים? רַבִּי אָבוּן בְּשֵׁם רַבִּי פִּנְחָס: כְּמִין בּוּכְלְיֵיאר הָיוּ עֲשׂוּיִן. מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה יִפְּלוּ לִנְדָבָה (לָא צוֹרְכָּהּ דְּלָא מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה יִפְּלוּ לִשְׁקָלִים) אִית דְּבָעֵי מֵימַר: שֶׁמָּא יִפְּלוּ לְשִׁירֵי הַלִּשְׁכָּה, אִית דְּבָעֵי מֵימַר: מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה כְּמֵי שֶׁמֵּת. אָמַר רַבִּי יֵסָא: עַד דַּאֲנָא תַמָּן שְׁמָעִית קַל רַב יְהוּדָה שְׁאַל לִשְׁמוּאֵל: הִפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וָמֵת? אָמַר לֵיהּ: יִפְּלוּ לִנְדָבָה (מוּתָּר). עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: יוֹלִיכֵם לְיַם הַמֶּלַח, רַבִּי לְעָזָר אָמַר: יִפְּלוּ לִנְדָבָה. וְקַשְׁיָא: וְיֵשׁ חַטָּאת קְרֵיבָה עוֹלָה! חִזְקִיָּה (אָחִי) בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל הַמּוֹתָרוֹת שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלוֹת. הָאִשָּׁה הַזֹּאת בְּמָה הִיא מִתְכַּפֶּרֶת? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא, הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּנִּין - הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת. לָא צוֹרְכָּהּ דְּלָא בֵּין קְטוֹרֶת לָעֲצִים, לְלִבּוֹנָה, לְזָהָב לְכַפּוֹרֶת? וּתְנִיתָהּ בְּסוֹפָהּ: זֶה הַכְּלָל, הוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב, מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה לְהַחְמִיר.

הלכה ב משנה

מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְהֵמָה - לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר, וּבְהַר הַבַּיִת - חוּלִּין. וּבִירוּשָׁלַיִם, בְּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה - חוּלִּין. וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל - הַכֹּל מַעֲשֵׂר. בְּשֶׁאָר שֶׁנִּמְצָא בָּעֲזָרָה, אֵיבָרִים - עוֹלוֹת, וַחֲתִיכוֹת - חַטָּאוֹת. וּבִירוּשָׁלַיִם - זְבָחֵי שְׁלָמִים. זֶה וָזֶה תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. נִמְצָא בַּגְּבוּלִין, אֵיבָרִים - גְּבִילוֹת, וַחֲתִיכוֹת - מוּתָּרוֹת.

לחתיכות קטנות אלא הכשרות למכרן, או לתת אותן לקדרה. שהבשר מרובה — ואין חותכין הבשר לחתיכות קטנות, אלא מבשלים אותו איברים איברים. **גמרא** ופריך: לא צורכה — לא הוה ליה לתנא למתני אלא בהר הבית קדש. דודאי מחרמותן הלשכה נפל, שהרי אין אדם רשאי לכנוס לשם במעות צרורין בסדינו. חזוקה שאין הכבוד — הגזבר אין מוציא מעות מן הלשכה אלא אם כן נתחלל. הלכך, כל הנמצא בהר הבית חולין. הסיע דעת — היסח הדעת מן הקדשים, אף על גב דפסולין — טעונין עיבור צורה קודם שריפתו. מתניתא אמרה כן — כלומר, מתניתין נמי דייקי. ויאות — בתמיה: וכי שפיר קאמרת? דלמא במתניתין אין הטעם משום היסח הדעת, דכל שהוא בעזרה לא מיקרי היסח הדעת, דליכא למיחש לשום טומאה. והכא היינו טעמא דפסול — שמא כבר נתעברה צורתו, לפיכך טעון עיבור צורה ודאי. אבל כל שנפסל בהיסח הדעת בודאי — אפילו עיבור צורה אין צריך. לוקין עליה משום נבלה — דודאי נבלה היא. חתיכות מותרות לא ממש — דמותרות לאכול, הכי נמי איברים נבלות — נבלות ממש, דלוקין עלייהו. אם היו מחרוזות — קשורות זו בזו — מותרות. דודאי נפלו מיד אדם בשוגג. נתחלפו לו — אינו יודע איזו היא. חושש — ומספיקא אסורות כולן. אבל אין לוקין עליו, דכל קבוע במחצה על מחצה דמי. ולנמצאת הולכין אחר הרוב — דכל דפריש מרובא פריש, וכודאי טריפה הוא, ולוקין עליו. וכן אם הרוב בשירות, אם פריש — מותר אפילו באכילה. הנמצא ביד נכרי — בשר הנמצא ביד נכרי, כאילו נמצא ברשות הרבים. אם רוב טבחי ישראל — מותר. הוה מסמך — היה סמוך על רבי מנא, וראה נכרי אחד חותך בשר מן הסוס דיוצא לחוץ. אמר ליה: הא דאמר רבי יוחנן הנמצא ביד נכרי כנמצא ברשות הרבים ומותר, אמאי ניחוש דלמא מן בהמתו חתך? ואפילו מקולין וטבחי ישראל נינהו — יש לאוסרו. אמר ליה — הכי אמר רבי יוסי (רבי): והוא שראו הנכרי יוצא מן המקולין של ישראל, אז סמכינן להתירו. חד בר נש וכו' — אדם אחד בציפורי הלך ליקח בשר מן הטבח ולא נתן לו. אמר ליה — לחד נכרי שיקח לו, והביא לו. אמר ליה — הרי בר נש לטבח: לא לקחתי בעל כרחך ממך, שהנכרי הביא לי. אמר — הטבח ולאו בשר נבילה מכרתי לנכרי. מעשה זה בא לפני רבי — ושאל לו אם נאמן הטבח לאסרו. ואמר — רבי: לאו כל כמיניה לאסור מקולין דציפורי. וכיון שלא הכריזו טריפה בו ביום — הבשר מותר. רב — ירד לבבל, ראה אותן שהן מקילין באיסור בשר להניחו ביד נכרי, והחמיר עלייהו ואסר כל בשר שנתעלם מן העין, ובדמסיק.

חד

1 ובשעת הרגל, שהבשר מרובה - אף איברים מותרות. **גמרא**
2 לא צורכה דלא בהר הבית קודש? רבי בא רבי חייה בשם רבי
3 יוחנן: חזקה שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא
4 מחלל על הבהמה. בשר שנמצא כו'. רבי לעזר בשם רבי
5 הושעיה: היסיע דעת טעון עיבור צורה. אמר רבי הושעיה:
6 מתניתין אמרה כן: תעובר צורתו ויצא לבית השריפה. אמר
7 רבי יוסי: ויאות, לאכלו אין אתי כולו - שמא נתקלקל צורתו,
8 לפום כן צריך מימר - תעובר צורתו ויצא לבית השריפה.
9 נמצא בגבולין כו'. רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה:
10 איברים נבילות, לוקין עליהן משום נבילה. מתניתא אמרה
11 כן: איברי נבילות, וחתיכות מותרות. חתיכות מותרות לא
12 ממש? ודקתני איברים נבילות - לוקין עליהן משום נבילה.
13 רבי קריספא בשם רבי יוסי ברבי חנינה: אם היו מחרוזות
14 - מותרות. תשע חנויות מוכרות בשר נבילה ואחת מוכרת
15 בשר שחוטה, נתחלפו לו, חושש. ולנמצאת הולכין אחר הרוב.
16 תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה,
17 נתחלפו לו - חושש, ולנמצאת הולכין אחר הרוב. אמר רבי
18 יוחנן: הנמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא. רבי לעזר בי רבי חגיי
19 הוה מסמך לרבי מנא. חמא לחד ארמאי מקטע מן סוסיה
20 ומפיק לברא, אמר ליה: הדא היא דאמר רבי יוחנן: הנמצאה
21 ביד גוי - כנמצא בפלטיא. אמר ליה: כן אמר רבי יוסי רבי: והן
22 שראו אותו יוצא ממקולין של ישראל. חד בר נש בציפורין אזיל
23 בעי מיזבון קופד מן טבחא ולא יהב ליה. אמר ליה לחד רומיי,
24 ואייתי ליה. אמר ליה: לא נסביתי על ברחיה? אמר ליה: ולאו
25 בשר דינבילה יהבית ליה? רבי ירמיה בשם רבי חנינה: מעשה
26 בא לפני רבי, ואמר: לא כולא מיניה מיסר מקולין דציפורין.
27 רב נחת לתמן המתון מקילין, והמר עליהן. חד בר נש אזיל
בעי

מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרינן קודם הרגל נפלו כדאמרינן בנמצאין בהר הבית — הואיל ושווקי ירושלים עשויין להתבבד בכל יום מפני הטיט, ואי נפול קודם הרגל הוי משתכחי בשעת כיבוד. אבל הר הבית, מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו מעפרו, ועוד, שאין אדם נכנס באבק שעל גבי רגליו ואינו עשוי להתבבד. **גמרא** **לא צריכא כו'** — פריך על מה שאמר בהר הבית לעולם חולין: וכי לא צריכא שלא יהיה בהר הבית אלא קודש, דמתרומות הלשכה נקחין שם המעות והן קודש, דמהתוא אסור להביא שם מעות, כדתנינא בתוספתא פרק ששי דברכות: ולא יכנס במעות הצרורין לו בסדינו. אי נמי: אף על גב דנימא דדוקא דרך בזיון אסור להביא לשם מעות בפרהסיא, כמו בסדינו שנראה שהוא דרך גנאי כהולך לסחורה, אבל בצנעה שרי, מכל מקום למה לעולם חולין? והלא שם מעות קדש מצויין! ומשני: **חזקה שאין כו' עד שהוא מחללן על הבהמה תחלה** — וכל המעות הנמצאים שם חולין. ולפירוש השני צריך לומר: אף על גב דברגל אפשר שיובא לשם מעות מעשר גם כן, מכל מקום כיון דמעות דמקומן רק חולין ומחרצה לה בפרהסיא אסור רק בצנעא, הוה ליה חולין רובא, ולכן הכל חולין. **משנה** **איברים עולות** — שכן דרך העולות שכולן כליל ואין חותכין אותן חתיכות, ודי לתן לעשותן איברים איברים. מה שאין כן חטאות שנאכלין — חותכין אותן לחתיכות. **בירושלים זבחי שלמים** — כי שלמים נאכלים בכל ירושלים, ולפיכך חוששין בבשר הנמצא שם שמא הוא שלמים. ולכן דינן כשלמים. **זה וזה** — בין שנמצא בעזרה בין שנמצא בירושלים. **תעובר צורתן** — שיפסלו ודאי בנותר. וכדמפרש בגמרא. ומה שיש תועלת בין אם יהיה הבשר עולה או שלמים. דיינו אם עבר אדם ואכלו חתיכות הנמצאות בירושלים, או כהן לחתיכות הנמצאות בעזרה — אינם חייבים כלום, שהן שלמים. מה שאין כן איברים הנמצאים בעזרה אם אכלן — חייב, שהן עולה, שכולה כליל. **בגבולין** — בשאר מקומות. **איברים נבלות** — דחיישינן שמא נבילה הוא, וחתכו להאכיל לחיות או למכור. ואם הוא חתיכות — לא חיישינן להכי; דאין דרך לחתוך חתיכות אלא מה שאוכלין אותו בני אדם. ואם כן בשר שחוטה הוא, ומותר באכילה, והיינו דוקא בעיר שכולה ישראל. אבל בעיר נכרים — אסור, מחמת בשר שנתעלם מן העין. **בשעת הרגל שהבשר מרובה** — אצל בני אדם. אין צריכין לחתכן חתיכות אלא שמבשלין אותן איברים, ולפיכך אף איברים מותרים. **גמרא** הכי גרסינן: **רבי אלעזר בשם רבי הושעיא: היסח הדעת פסול וטעון עיבור צורה** — כלומר, דאיכא למאן דאמר דסבירא ליה היסח הדעת פסול הגוף הוי, שהוא מעלה בקדשים שנפסלין בכך. ואפילו יבוא אליהו ויאמר שלא נטמאו כל אותן הימים שהסיח דעתו מהן — אין שומעין לו. ולהך למאן דאמר לא בעי עיבור צורה בפסול דהיסח הדעת. ורבי הושעיא סבירא ליה כאידך מאן דאמר דהיסח הדעת פסול טומאה הוי, מחשש שמא נטמא. וכיון דלא חזינא ליה שנטמא, אלא חששא בעלמא — לכן אי אפשר לשרפו בלא עיבור צורה, שמא לא נטמא. וזהו דאמר: פסול וטעון עיבור צורה. **משנה אמרה כן תעובר צורתו ויצא לבית השריפה** — ואי סלקא דעתך פסול הגוף הוה, למה לי עיבור צורה? **ויאות** — מפרש טעמא דמשנה דמצריך עיבור צורה לשרוף. והא בנידון דידן דליכא בהא מילתא אלא ספק טומאה. ומשנה איירי בעזרה. וקיימא לן בפסחים (יט,ב) דעזרה רשות הרבים לטומאה. וכן ירושלים גם כן, קיימא לן דהוי רשות הרבים, כדאמרינן בעירובין (קא,א). וקיימא לן דכל ספק ברשות הרבים טהור, ולמה יצטרך עיבור צורה ולשרפו? לדידיה דסבירא ליה דפסול טומאה הוי. **דלאכלו אי אפשר** — גם דמחשש טומאה הוי טהור בכהאי גונא, אבל יש לחוש שמא הוא נותר. דהא בנמצא איירי משנה, וזהו שמא נתקלקלה צורתו. לשרפו אי את יכול — שמא לא נתקלקלה צורתו, ולכן אי אפשר כי אם שתעובר צורתו ויצא לבית השריפה. **נמצא בגבולין כו' רבי קריספא כו' איברי נבלות לוקין כו'** — דלאו לאיסור אבילה בלחוד משום חששא, אלא דודאי נבילה, ולוקין על אבילתה. דאיברין מוכיחים דודאי נבילה היא, וחתכה להאכילן לחיות או למכרן לנכרים, או לזרקן לאשפה. **חתיכות מותרות** — וכי לא ממש מותרות משום שאין דרך נבילות לחתכן לחתיכות, רק לבשר שחוטה. הכי נמי באיברים נבילות ממש. **מחרוזות מותרות** — קשורות בחוט. לפי שאין דרך לחרוז נבילות, ולכן אף איברים מותרים בגבולין. ולי נראה דגם ארישא קאי, בנמצא בעזרה וכדתנינא בתוספתא פרק בתרא דמכילתין: בשר שנמצא בעזרה — מחרוזות מותרות, שאין עושין בשר הקודש מחרוזות. שעל גבי אשפה, בכל מקום — אסור. **נתחלפו לו** — היינו שלקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח, ספיקו אסור. דכל קבוע במחצה על מחצה דמי, וספק איסורא לחומרא. **ובנמצא** — בשר הנמצא בקרקע בין החנויות. **אחר הרוב** — דכל דפריש מרובא פריש, דכיון דפריש — אין כאן קבוע. **הנמצא ביד נכרי כנמצא בפלטיא** — והולכין אחר הרוב. וקא משמע לן דאף בידי נכרי מותר, והוא שרוב טבחי העיר ישראל. **מסמיך לרבי מנא** — שרבי מנא היה נשען עליו. **מקטע מן סוסיה** — מתחך מן סוס שלו ונשאן לחוץ. הכי גרסינן: **לית הדא כו'** — כלומר, שנדחה דברי רבי יוחנן שהתיר נמצא ביד נכרי דהא ראינו שנכרי מוציא בשר נבילה. **והוא שראהו יוצא** — שם התיר רבי יוחנן ובהיא עובדא שראינו לא יצא הנכרי ממקולין של ישראל. **קופר** — בשר. **ולא מיתן ליה** — שהיו שונאים זה לזה. **לחד ארמאי** — לנכרי אחד, שלקח מהטבח הזה בשר כמו שהיו רגילין הטבחי ישראל ליתן לנכרי בשר שימכור במקולין להשתבר בו ולטריפה ליכא למיחש דבתר רוב טבחי העיר שהם ישראל אזלינן. **ולא נסבית על ברחיה** — שלא ברצונך לקחתי מבשר שלך. **לא בשר נבילה כו'** — שנתתי לנכרי. **לא כולא מינה כו'** — אינו נאמן זה הטבח לאסור מקולין של העיר. וכי בשביל שזה הטבח הטעה את חבירו ומכר טרפה לנכרי למכרה במקולין, וחבירו לקח מהנכרי נאסור בשביל זה ליקח בשר היום מן הנכרי במקולין, הואיל ורוב טבחי העיר ישראל. והכי איתא הסוגיא בפרק "גיד הנשה" בבבלי (צה,א). **נחת לתמן** — לבבל, וראה אותן מקילין

בבשר

וּבִשְׁעַת הֶרֶגֵל שֶׁהַבָּשָׂר מְרוּבֶּה ויש בני אדם שחותכים גם את הבשר הכשר לחתיכות גדולות, לכן **אַף אֵיבָרִים** – חתיכות גדולות **מוּתָּרוֹת.**

גמרא

שנינו במשנה: 'מעות שנמצאו וכו' ובהר הבית חולין', הגמרא מקשה על כך. מקשה הגמרא: **לֹא צוֹרְכָה דְּלֹא בְּהַר הַבַּיִת קוֹדֶשׁ** – וכי לא היה צריך התנא של המשנה לומר שבהר הבית המעות הם קודש, שהרי בודאי המעות שבהר הבית מגיעים מתרומת הלשכה, כיון שאין אדם רשאי להכניס מעות להר הבית, ואם כן המעות הם קודש.

מתרצת הגמרא: אמר **רַבִּי בָּא** בשם **רַבִּי חִיָּיה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן**, אכן בוודאי המעות שבהר הבית מגיעים מתרומת הלשכה, אלא שמכל מקום הם חולין לפי שיש **חֲזָקָה שֶׁאֵין הַכֹּהֵן מוֹצִיא מִן הַלִּשְׁכָּה מָעוֹת** להוליכן חוץ לעזרה **עַד שֶׁקּוֹדֶם לכן הוּא מְחַלְּלָן עַל הַבְּהֵמָה**, ונמצא שהמעות הם חולין בוודאי.

קדשים שהוסח הדעת מהם מלשמרם פסולים בפסול הנקרא 'היסח הדעת' ובלשון הירושלמי 'הסיע דעת'. במהות פסול זה נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש במסכת פסחים (לד.). רבי יוחנן סובר שהוא 'פסול טומאה' שעשו חכמים מעלה בקדשים לחשוש שמא בזמן שהסיח את דעתו מהקדשים נגעה בהם טומאה והוא אינו יודע מכך. 'פסול טומאה' הוא איננו פסול בגוף הקדשים אלא משום ספק בעלמא, ולכן אם יבוא אליהו הנביא ויאמר שלא נגעה טומאה בקדשים בכל זמן הסח הדעת הרי הקדשים טהורים. רבי שמעון בן לקיש סובר שפסול זה הוא 'פסול הגוף' שעשו חכמים מעלה בקדשים שאם מסיחים את הדעת מהקדשים הרי הם נפסלים גם אם הם לא נטמאו, ולכן גם אם יבוא אליהו ויאמר שלא נטמאו הקדשים הרי הם פסולים.

בסוגיא שלפנינו מבואר שאם פסול 'הסע דעת' הוא 'פסול טומאה' הרי הקדשים הפסולים צריכים קודם שריפתם 'עיבור צורה', והיינו שעליהם להפסל באופן ודאי על ידי שיעבור עליהם זמן האכילה ותעובר מהם צורת בשר ויהיו נותר, שכן אי אפשר לשרוף את הקדשים מספק. אולם אם פסול 'הסע דעת' הוא 'פסול הגוף', אינם צריכים 'עיבור צורה' כדי לשרפם.

שנינו במשנה: **'כָּשֵׁר שֶׁנִּמְצָא כו'** בעזרה, איברים עולות וחתיכות חטאות, ובירושלים זבחי שלמים. זה וזה תעובר צורתו ויצא לבית השריפה'.

אמר **רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָא, הִסִּיעַ דַּעַת** – קדשים שהוסח הדעת מהם, הרי פסולם הוא פסול טומאה מספק ולא פסול הגוף שהוא ודאי, ולכן הרי הוא **טָעוּן עִיבּוּר צוּרָה** קודם שריפתם כדי שיהיה פסול בודאי בפסול נותר. **אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה, מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן** – יש להוכיח כן מדברי משנתנו הקובעת כי כל בשר קודש שנמצא, דינו **שֶׁתְּעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה**, הרי שפסול שהוא מטעם 'הסע דעת' מצריך עיבור צורה קודם לשריפתו.

הגמרא דוחה את הראיה מהמשנה: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וָיָאוּת** – וכי נכון הוא הדבר שיש ראיה מהמשנה, הרי יתכן לפרש שפסול הבשר במשנה הוא כלל לא משום 'הסע דעת', אלא מכיון **שֶׁלְּאָכְלוֹ** לבשר **אֵין אַתְּ יָכוֹל שֶׁמָּא נִתְקַלְקֵל צוּרָתוֹ** – שיש לנו לחשוש אולי כבר נפסל הבשר בנותר, ומכיון שהוא רק ספק, **לְפוּם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר** – לכן אמרה המשנה שיש להמתין עד שיפסל בודאי **וְתֵעוּבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה**, ולעולם 'הסע דעת' הוא פסול הגוף ואינו צריך עיבור צורה.

שנינו במשנה: **'נִמְצָא בְּגִבּוֹלִין כו'** אברים נבילות וחתיכות מותרות'. הגמרא מרחיבה בדין זה: **רַבִּי קְרִיסְפָּא** אמר **בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָה**, מה ששנינו במשנתנו **'אֵיבָרִים נְבֵילוֹת'** אין הכוונה שהם אסורים באכילה רק מספק שמא הם נבילות, אלא הם נחשבים כנבילות ודאיות ולכן האוכלים מהם לוֹקִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נְבֵילָה.

מביאה לכך הגמרא ראיה: **מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן** – יש להוכיח כן מהדין ששנינו יחד עמו, **'אֵיבְרֵי נְבֵילוֹת וַחֲתִיכוֹת מוּתָּרוֹת'**, ויש לדייק בלשון **'חֲתִיכוֹת מוּתָּרוֹת'** וכי **לֹא** הכוונה בהם שהם מותרות באכילה **מַמָּשׁ, וְדִכְוָותָהּ** – וכן גם דין **'אֵיבָרִים נְבֵילוֹת'** היינו שהם נבילות ממש ולכן לוֹקִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נְבֵילָה.

אמר **רַבִּי קְרִיסְפָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָה**, הדין שבשר הנמצא בגבולין 'אברים נבילות', הוא דווקא אם היו מושלכים סתם, אבל **אִם הָיוּ מַחֲרוּזוֹת** – כמה איברים קשורים על חוט, הרי הם **מוּתָּרוֹת** לפי שאת הנבילות אין אדם חורז על חוט אלא מטילם באשפה ודיו.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין בשר שאין ידוע מהיכן הוא: תני בברייתא, אם היו **תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה** וְחנות **אַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵילָה**, וקנה בשר באחת החנויות **וְנִתְחַלֵּפוּ לוֹ** – אינו יודע באיזה מהם קנה, הרי הוא **חוֹשֵׁשׁ** שמא קנה בחנויות הנבילה והבשר אסור. שאף שחנות השחוטה היא קבועה וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, עדיין הוא ספק ומספק הרי הבשר אסור. **וּלְנִמְצֵאת** – אם נמצא הבשר על הקרקע, שכבר פירש הבשר מהמקום הקבוע, **הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב** והרי הבשר נבילה בודאי.

אם היו **תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה** וְחנות **אַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵילָה**, וקנה בשר באחת החנויות **וְנִתְחַלֵּפוּ לוֹ** – אינו יודע באיזה מהם קנה, הרי הוא **חוֹשֵׁשׁ** לכך שמא קנה בחנות הנבילה, כיון שכל קבוע כמחצה על מחצה ונמצא שמחצית החנויות מוכרות נבילה, ומספק הבשר אסור. **וּלְנִמְצֵאת** – אם נמצא הבשר על הקרקע, **הוֹלְכִין אַחַר הָרוֹב** שמוכרות בשר שחוטה והבשר מותר באכילה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בשר **הַנִּמְצָא בְּיַד נָכְרִי** הרי הוא **כְּמוֹ שֶׁהַבָּשָׂר נִמְצָא בְּפַלְטֵיָא** – בשוק, ואם רוב החנויות מוכרות בשר שחוטה הרי הבשר מותר באכילה.

הגמרא מביאה מעשיות הקשורים לכך. מספרת הגמרא: **רַבִּי לְעָזָר בַּי [–בן] רַבִּי חַגַּי, הֲוָה מַסְמַךְ לְרַבִּי מָנָא** – היה נשען בהליכתו על רבי מנא. בדרכו, **חָמָא לְחַד אֲרַמַּאי** – ראה נכרי אחד, **מְקַטֵּעַ מִן סוּסְיֵהּ** – החותך בשר מסוסו, **וּמַפִּיק לְבָרָא** – ומוציאו לשוק כדי למכור. **אָמַר לֵיהּ** רבי לעזר לרבי מנא, **הָדָא הִיא** – האם נכונים הדברים **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** שבשר **הַנִּמְצָא בְּיַד נָכְרִי** הרי הוא **כְּנִמְצָא בְּפַלְטֵיָא** והוא מותר באכילה, בעוד שאנו רואים כאן שיתכן שבשר הנמצא ביד הנכרי הוא בשר סוס. **אָמַר לֵיהּ** רבי מנא לרבי לעזר, אין ממעשה זה כל קושיא על רבי יוחנן, וזאת מכיון **שֶׁכֵּן אָמַר רַבִּי יוֹסֵי** שהוא **רַבִּי** ומורי על דברי רבי יוחנן, **וְהֵן** – דבריו נאמרו דווקא באופן **שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ** – את הגוי **יוֹצֵא מֵמְקוֹלִין** – מחנותו **שֶׁל יִשְׂרָאֵל**, אז הדין שהולכים אחר הרוב והבשר מותר, וכאן הרי לא נראה הגוי יוצא ממקולין של ישראל.

מעשה נוסף: **חַד בַּר נַשׁ בְּציפּוֹרִין** – אדם אחד בעיר ציפורי, **אֲזִיל בָּעֵי מִיזְבּוּן קוּפַּד מִן מַטְבְּחָא** – הלך וביקש לקנות בשר בחנות הבשר הכשר. סירב הטבח למכור לו **וְלֹא יָהֵב לֵיהּ** – ולא נתן לו מכיון שהיה שונאו. **אָמַר לֵיהּ לְחַד רוֹמָיי וְאַיְיתֵי לֵיהּ** – אמר אותו אדם לגוי אחד שיקנה לו, והוא אכן קנה לו אצל אותו טבח. **אָמַר לֵיהּ** אותו אדם לטבח, **לֹא נָסְבִית עַל בְּרָחֵיהּ** – וכי לא קניתי ממך שלא מרצונך על ידי מעשה ערמה זה שעשיתי לשלוח אליך את הגוי שיקנה ממך. **אָמַר לֵיהּ** – ענה לו הטבח, לא הועלת בערמתך כלום, **וְלָאו בְּשַׂר דִּנְבֵילָה יָהֲבִית לֵיהּ** – וכי לא בשר נבילה הוא שמכרתי לגוי ושוב אין אתה יכול לאכלו.

רַבִּי יִרְמְיָה אמר על כך **בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה, מַעֲשֶׂה** זה שהיה בציפורי **בָּא לִפְנֵי רַבִּי** כדי לאסור בשר הנמצא ביד גוי אפילו כשיוצא ממקולין של ישראל, שהרי כאן הטבח הישראל מכר לגוי נבילה. **וְאָמַר** רבי, **לֹא כּוּלָּא מִינֵיהּ** – לאו כל כמיניה והיינו שאין ביכולתו של טבח זה שעשה שלא כהוגן **מֵיסַר מְקוֹלִין דְּציפּוֹרִין** – לאסור את כל החנויות של הגויים מוכרי הבשר שראינו אותם קונים מהטבחים הישראלים.

הגמרא מביאה את הוראתו של רב בענין זה: **רַב נָחַת לְתַמָּן** – רב ירד לבבל, **חַמְתּוּן מְקִילִין** – וראה אותם מקילים בבשר הנמצא ביד גוי, **וְחָמַר עֲלֵיהֶן** – ולכן רב החמיר עליהם ואסר להם בשר שנתעלם מן העין, וכמו שמפרש והולך.

הגמרא מביאה מעשיות שרב הלך לשיטתו ואסר להם את הבשר. מספרת הגמרא: **חַד בַּר נַשׁ אֲזִיל** – אדם אחד הלך

בְּעֵי מַשַּׁיזְבֵּהּ אִסְקוּפְתֵּיהּ בְּגוֹ נַהֲרָא – ורצה לרחוץ ולנקות במימי הנהר חתיכות בשר. וְאִינְשְׁתָּהּ וְאָזִיל לֵיהּ – ובבהלתו ללכת שכח בנהר חתיכת בשר אחת. כשנזכר מהבשר, חָזַר לנהר, בְּעֵי מֵיסְבְּרִינָא – ורצה לקחת את החתיכה. אָמַר לֵיהּ רַב, אָסוּר לְךָ לאכול בשר זה, דְּנָא אָמַר – שאני אומר, הַהִיא – את הבשר שנתעלם מעיניך, שֶׁטַּח נַהֲרָא למקום אחר, וְאֵיתֵי חוֹרֵי דְּנְבֵילָה תַּחְתּוֹי – והביא ממקום אחר בשר שהוא נבילה.

עוד מספרת הגמרא: חַד בַּר נַשׁ הֲוָה מְהַלֵּךְ בְּשׁוּקָא טְעִין קוּפַּד – אדם אחד היה מהלך בשוק כשהוא טעון בשר. אָתָא דַּיְיתָא וַחֲטַפְתֵּיהּ מִינֵּיהּ – הגיע עוף ששמו 'דיה' וחטף את הבשר, וּטְלַקְתֵּיהּ – והשליכתו במקום אחר. חָזַר בְּעֵי מֵיסְבְּרִינָא – רצה אותו אדם לחזור ולקחת את הבשר. אָמַר לֵיהּ רַב, אָסוּר לְךָ לאכול את הבשר שהשליך הדיה, דְּנָא אָמַר – כיון שאני אומר, בָּשָׂר דִּנְבֵילָה חֲוַות טְעִינָא וּטְלַקְתֵּיהּ – שמא היה לדיה גם בשר נבילה ואותו הוא השליך, וְנַסְבָא הַהוּא אוֹחְרָנָא – ואילו את הבשר שלך הוא לקח למקום אחר ואכלו.

אגב המעשיות שאירעו בבשר, מביאה הגמרא מעשיות דומים בדברים אחרים: מעשה בנהר ששמו גִּינַאי שֶׁטַּח במימיו זִיקִין – נודות יין של ישראל, ומצאום לאחר זמן על שפת הנהר. אָתָא עוּבְדָא – בא המעשה, קוֹמֵי – לפני רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֶלְעָזָר, והוא נשאל האם יש לחשוש שהנודות שנמצאו הם אינם אותם נודות שנאבדו אלא אחרים והם של גויים ובהם יין נסך. וְאָמַר רבי יצחק, יֶחְכְּמוּן שַׁפָּיָא קִיטְרֵהוֹן – יתנו אל לבם בעלי הנודות, אם הם מכירים את קשרי וסוגרי הנודות בטביעת עינם שהוא שלהם, מותרים. ואם לא, אסורים.

עוד מספרת הגמרא: מעשה בנְקוּנִיקָה – קנקנים של חרס, דְּאִשְׁתְּכַח בְּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלִי – שנמצאו בבית הכנסת של העיר בולי. אָתָא עוּבְדָא – בא המעשה קוֹמֵי – לפני רַבִּי יִרְמְיָה והוא נשאל מה דין הקנקנים. אָמַר רבי ירמיה, יִתְחַכְּמוּן סָקוֹרַיָּיא עֲבִידַתְּהוֹן – יראו רושמי הקנקנים בצבע הסיקרא, אם הם מכירים את עבודתם בקנקנים אלו, מותרים. ואם לא, אסורים.

הגמרא חוזרת לספר על בשר. עוד מספרת הגמרא: גְּדִי העשוי צְלִי אִשְׁתְּכַח בְּאַסְרַטֵּי דְּגוּפְתָּא – נמצא בשוק העיר גיפתא, וְהַתִּירוּהוּ למוצא מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים שהיה ראוי מחמתם לאסור את הגדי וכמו שמפרש והולך. היה ראוי לאסור על המוצא ליקח את הגדי לעצמו מִשּׁוּם שהוא צריך להכריז על הַמְּצִיאָה, והתירוהו שאינו צריך להכריז על כך. וְהיה ראוי לאוסרו באכילה מחשש שמא הגדי הוא של גוי, והתירוהו מִשּׁוּם שרוֹב מְחַלְּלֵי דְּרָכִים הם ישראל ולכן הגדי מותר באכילה.

מפרשת הגמרא: מפני מה התירוהו מִשּׁוּם מְצִיאָה, לפי שבודאי התייאשו הבעלים מן הגדי, דְּתָנֵי בברייתא, שדינו של אדם הַמַּצִּיל חפץ של אדם אחר מִיַּד הָאֲרִי, או מִיַּד הַגַּיִים – החיילים, או מִשּׁוּנַת הַיָּם – מזוטו של ים וּמִשּׁוּנַת הַנָּהָר – משלוליתו של נהר, מֵאִיסְרַטְיָא גְּדוֹלָה – או שמצא במקום מהלך רבים שהוא דרך המלך, וּמִפַּלְטְיָא גְּדוֹלָה – או שמצא בשוק גדול של מקח וממכר, חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָיאֲשִׁין מֵהֶן, ואף כאן התייאשו בעלי הגבינה. וגם התירוהו לאכילה מִשּׁוּם שרוֹב מְחַלְּלֵי דְּרָכִים הם יהודים ולכן לא חששו לכשרות הגבינה מִשּׁוּם גְּבִינַת נָכְרִי. מסיימת הגמרא: בדקו אחרי הגבינה וְאִישְׁתְּכַח מִן – ואכן הוברר שהיתה הגבינה מביתו דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי.

הגמרא מקשה מהברייתא של מציאה על מנהגם של החכמים: אָמַר – שאל רַבִּי מָנָא קוֹמֵי – לפני רַבִּי יוֹסֵי, מדוע התירו בעובדות אלו משום מציאה, וַאֲנַן חַמְיָין רַבָּנָן מַכְרִיזִין – והרי אנו רואים שהחכמים מכריזים גם על מה שהם מוצאים במקום שהרבים מצויים שם. אָמַר לֵיהּ רבי יוסי, אַתְּ אֵין הֲוִיתָהּ מַשְׁכַּח לֵא נָסְכַּתְּ – אם אתה היית מוצא במקום שהרבים מצויים וכי לא היית לוקח לעצמך, הרי יש כאן יאוש ודאי, ומה שרבנן מכריזים באופן כזה הוא רק משום מידת חסידות. הוסיף רבי יוסי ואמר לרבי מנא, רַבִּי יוֹנָה אֲבוּהּ, לֵא הִיה אָמַר כֵּן שיש להכריז על מציאה כזו, אֶלָּא אָמַר הַלְוָאי כַּד נִשְׁכַּח, נִשְׁכַּח מִן פְּיוּסָא וּלְגוֹא – הלוואי שאמצא מציאה מפתח בית הכנסת או בית המדרש ולפנים שהוא מקום שהרבים מצויים שם ואקחה לעצמי.

מסיימת הגמרא: אֲפִילּוּ כֵּן – ששמע רבי מנא מרבי יוסי, מכל מקום פעם אחת אירע שרבי מנא אִשְׁכַּח – מצא במקום שהרבים מצויים שם, וְלֵא נָסִיב – ולא לקח את המציאה לעצמו אלא הכריז עליה.

הלכה ג - משנה

משנתינו ממשיכה לדון בדברים הנמצאים שאין ידוע מהיכן הם: בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מקום הסמוך לירושלים ושמו מִגְדַּל עֵדֶר, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ – או אם נמצאה הבהמה בצדה האחר של ירושלים, כשיעור המרחק שמירושלים עד מגדל עדר, אנו חוששים שמא הבהמה יצאה מירושלים, וכיון שרוב הבהמות שבירושלים הם קדשים, דינם הוא שאם הם זְכָרִים מקריבים אותם לעוֹלוֹת ואם הם נְקֵבוֹת מקריבים אותם לזִבְחֵי שְׁלָמִים.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרָאוּי לִפְסָחִים – זכר תמים ובן שנה מן הכבשים או מן העזים, יכול המוצא להשתמש בו לִפְסָחִים, והוא כשנמצא קוֹדֶם לְרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם ששואלים ודורשים בהלכות הפסח ואנו תולים שהאובד הפרישה לפסחו.

בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מוצאי הבהמות מחויבים להביא את הבהמה לקרבן ולהביא יחד עמה נסכים מממונם, שכיון שזכה בבהמה הרי היא נקראת שלו ומחויב הוא בעל כרחו להביא נסכיה, ולכן היו מְמַשְׁכְּנִין אֶת מוֹצְאֶיהָ [–מוצא הקרבן] עַד שֶׁהוּא מֵבִיא נְסָכֶיהָ. כיון שכן, חָזְרוּ המוצאים לִהְיוֹת מַנִּיחִין אוֹתָהּ – את הבהמה הנמצאת וּבוֹרְחִין, משום שאת הבהמה עצמה לא היו חוששים להביא ולהקריבה כיון שהיא באה להם בחינם, אבל לא היו מסכימים לשלם מממונם את דמי הנסכים, שהרי לא נדבת הלב היא שהביאה אותם להקרבת הבהמה. וכדי למנוע את הפסד הקדשים הִתְקִינוּ בֵּית דִּין שֶׁיְּהוּ נְסָכֶיהָ בָּאִין מִשֶּׁל צִבּוּר – מתרומת הלשכה. כיון שהזכירה המשנה תקנת בית דין, מונה המשנה תקנות בית דין נוספות כיוצא בזה. אומרת המשנה: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שִׁבְעָה דְּבָרִים הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, וְזֶה – התקנה שיהיו נסכי הבהמות הנמצאות משל ציבור אֶחָד מֵהֶן.

התקנה השניה: נָכְרִי שֶׁשָּׁלַח עוֹלָתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם כדי להקריבה, שהרי דרשו (חולין יג:) שהגויים נודרים נדרים ונדבות כישראל, וְשָׁלַח עִמָּהּ דמי נְסָכִים, הרי הנסכים קְרֵיבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו – שלא שלח עמה נסכים, הנסכים קְרֵיבִין מִשֶּׁל צִבּוּר.

התקנה השלישית: וְכֵן גֵּר שֶׁמֵּת ואין לו יורשים וְהִנִּיחַ זְבָחִים להקריבם, אִם יֵשׁ לוֹ נְסָכִים כגון שכבר הקדיש הדמים לכך בחייו, מפרשת הגמרא: מפני מה התירוהו מִשּׁוּם מְצִיאָה, לפי שבודאי התייאשו הבעלים מן הגבינה, דְּתָנֵי בברייתא, שדינו של אדם הַמַּצִּיל חפץ של אדם אחר מִיַּד הָאֲרִי, או מִיַּד הַגַּיִים – החיילים, או מִשּׁוּנַת הַיָּם – מזוטו של ים וּמִשּׁוּנַת הַנָּהָר – משלוליתו של נהר, מֵאִיסְרַטְיָא גְּדוֹלָה – או שמצא במקום מהלך רבים שהוא דרך המלך, וּמִפַּלְטְיָא גְּדוֹלָה – או שמצא בשוק גדול של מקח וממכר, חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָיאֲשִׁין מֵהֶן, ואף כאן התייאשו בעלי הגדי. וגם התירוהו לאכילה מִשּׁוּם שרוֹב מְחַלְּלֵי דְּרָכִים הם יהודים ולכן לא חששו לכשרות הבשר מִשּׁוּם שְׁחִיטַת נָכְרִי. מסיימת הגמרא: בדקו אחרי הגדי וְאִישְׁתְּכַח מִן דְּבֵית רַבִּי – ואכן מצאו שמביתו של רבי הוא.

מעשה דומה בגבינה. עוד מספרת הגמרא: עִיגּוּל דְּגוּבְנָא אִישְׁתְּכַח בְּפוּנְדְּקָא דְּלֵוִי – עיגול של גבינה נמצא בפונדקו של לוי שהיו שם אורחים שרובם יהודים, וְהִתִּירוּהוּ למוצא מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים שהיה ראוי מחמתם לאסור את הגבינה וכמו שמפרש והולך. היה ראוי לאסור על המוצא ליקח את הגבינה לעצמו מִשּׁוּם שהוא צריך להכריז על הַמְּצִיאָה, והתירוהו שאינו צריך להכריז על כך. וְהיה ראוי לאוסרו באכילה מחשש שמא הגבינה היא של גוי, והתירוהו מִשּׁוּם שרוֹב מְחַלְּלֵי דְּרָכִים הם ישראל ולכן הגבינה מותרת באכילה.

המשך בעמוד קמח

בְּעֵי מְשִׁיזְנָה אַסְקוּפֵתֵיהּ בְּגוֹ נַהֲרָא וְאִינְשָׁתָהּ, וְאָזֵיל לֵיהּ. חָזַר בְּעֵי מִיסְבִינָהּ. אֲמַר לֵיהּ רַב: אָסוּר לְךָ, דְּנָא אֲמַר: הַהִיא שָׁטַף נַהֲרָא וְאַיְתֵי חוֹרֵי דְּבֵילָה תַּחְתּוֹי. חַד בַּר נַשׁ הֲוָה מְהַלֵּךְ בְּשׁוּקָא טָעֵין קוּפָּד, אֲתָא דַּיְיתָא וַהֲסַפְּתֵיהּ מִינֵּיהּ, וּטְלַקְתֵּיהּ. חָזַר בְּעֵי מִיסְבִינָא. אֲמַר לֵיהּ רַב: אָסוּר לְךָ, דְּנָא אֲמַר בָּשָׂר דְּבֵילָה חֲוָות טָעֵינָא, וּטְלַקְתֵּיהּ וּנְסָבָהּ הַהוּא אוֹחֲרָנָא. גִּינָאֵי שָׁטַף זִיקִין, אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי יִצְחָק בְּרֵבִי אֶלְעָזָר וַאֲמַר: יְחַכְּמוּן שָׁפְיָא קִיטְרְהוֹן. נְקוֹנִיקָה אִשְׁתַּכַּח בִּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלֵּי, אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי יִרְמְיָה, אֲמַר: יִתְחַכְּמוּן סְקוֹרְיָא עֲבִידְתֵּהוֹן. גְּדִי צְלִי אִשְׁתַּכַּח בְּאִסְרְטֵי דְּגוּפְתָּא וְהִתִּירוּהוּ מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים, מִשּׁוּם מְצִיאָה וּמִשּׁוּם רוֹב מְהַלְּכֵי דְּרָכִים. מִשּׁוּם מְצִיאָה - דְּתָנֵי: הַמַּצִּיל מִיָּד הָאָרִי, מִיָּד הַגַּיִּים, מִשִּׁנּוּת הַיָּם, וּמִשִׁّנּוּת הַנָּהָר, וּמֵאִיסְרַטְיָא גְּדוֹלָה, וּמִפַּלְטִיא גְּדוֹלָה - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָיאֲשִׁין מֵהֶן. מִשּׁוּם רוֹב מְהַלְּכֵי דְּרָכִים - מִשּׁוּם שְׁחִיטַת גּוֹי. וְאִישְׁתַּכַּח מִן דְּבִית רַבִּי. עִיגּוּל דְּגוּבְנָא אִישְׁתַּכַּח בְּפוּנְדְּקָא דְּלֵוִי וְהִתִּירוּהוּ מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים מִשּׁוּם מְצִיאָה וּמִשּׁוּם רוֹב מְהַלְּכֵי דְּרָכִים. מִשּׁוּם מְצִיאָה - דְּתָנֵי: הַמַּצִּיל מִיָּד הַגַּיִּים, מִיָּד הָאָרִי, מִשִּׁנּוּת הַיָּם, וּמִשִׁّנּוּת הַנָּהָר, מֵאִיסְרַטְיָא גְּדוֹלָה, וּמִפַּלְטִיא גְּדוֹלָה - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָיאֲשִׁין מֵהֶן. מִשּׁוּם רוֹב מְהַלְּכֵי דְּרָכִים - מִשּׁוּם גְּבִינַת גּוֹי. וְאִישְׁתַּכַּח מִן דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בַּר' יוֹסִי. אָמַר רַבִּי מָנָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסִי: וַאֲנַן חַמְיָין רַבָּנַן מַכְרִיזִין. אֲמַר לֵיהּ: אַתְּ אִין הֲוֵיתָה מַשְׁכַּח לָא נְסָבְתְּ רַבִּי יוֹנָה אֲבוּךְ לֹא אָמַר כֵּן, אֶלָּא אָמַר: הַלְוַאי כַּד נַשְׁכַּח נַשְׁכַּח מִן פִּיסָא וּלְגוָא אֲפִילּוּ כֵּן אַשְׁכַּח וְלָא נְסִיב.

הלכה ג משנה בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְּדַל עֵדֶר, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ, זְכָרִים - עוֹלוֹת, נְקֵבוֹת - זִבְחֵי שְׁלָמִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָרָאוּי לִפְסָחִים לִפְסָחִים, קוֹדֶם לָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְמַשְׁכְּנִין אֶת מוֹצִיאֶיהָ עַד שֶׁהוּא מֵבִיא (עִמָּהּ) נְסָכֶיהָ. חָזְרוּ לְהִיוֹת מַנִּיחִין אוֹתָהּ וּבוֹרְחִין. הִתְקִינוּ בֵּית דִּין שֶׁיְּהוּ נְסָכֶיהָ בָּאִין מִשֶּׁל צִבּוּר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: שִׁבְעָה דְּבָרִים הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, וְזֶה אֶחָד מֵהֶן: גּוֹי שֶׁשָּׁלַח עוֹלָתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם וְשֶׁלַּח עִמָּהּ נְסָכִים - קְרֵיבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו - קְרֵיבִין מִשֶּׁל צִבּוּר. וְכֵן גֵּר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ זְבָחִים, אִם יֵשׁ לוֹ נְסָכִים - קְרֵיבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו - קְרֵיבִין מִשֶּׁל צִבּוּר. וּתְנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת שֶׁתְּהֵא מִנְחָתוֹ קְרֵיבָה מִשֶּׁל צִבּוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשֶּׁל יוֹרְשִׁין, וּשְׁלֵימָה הָיְתָה קְרֵיבָה. עַל הַמֶּלַח וְעַל הָעֲצִים שֶׁיְּהוּ הַכֹּהֲנִים נֵאוֹתִין בָּהֶן. וְעַל הַפָּרָה שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹעֲלִין בְּאֶפְרָהּ. וְעַל הַקִּינִּין הַפְּסוּלוֹת שֶׁיְּהוּ בָּאוֹת מִשֶּׁל צִבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּינִּין הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת. **גמרא** רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּה אָמַר: לַבָּא בְּדִמֵּיהֶן שָׁנוּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: אוֹמְרִים לוֹ לָאָדָם צֵא וּמְעוֹל בַּקָּדָשִׁים? אֶלָּא, הֵילְכוּ בָּהֶן אַחַר הָרוֹב, אִם רוֹב זְכָרִים - עוֹלוֹת, אִם רוֹב נְקֵבוֹת - זִבְחֵי שְׁלָמִים. וְאֵין הַשְּׁלָמִים בְּאִין מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנְּקֵבוֹת?! כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹצִיאָן לְחוּלִּין, וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה אוֹתָן עוֹלוֹת

בבשר שנתעלם מן העין, והחמיר עליהן. **משזי בשר אסקופתיה** — רחץ בשר בנהר ונפל לנהר, ואזל, ואחר כך רצה ליקחה מהנהר. **ההיא שטף כו'** — אסיר לו משום חומרא, שבשר ההוא שטף הנהר והביא אחר דבילה. **דייתא** — היה ששמה 'דיה'. **וטלקתא** — והשליכה. **מסביניה** — רצה האדם ליקח הבשר שהשליכה. **בשר דבילה כו'** — שהחיה היתה טעונה אפשר בשר דבילה והשליכה, ולקחה זה הבשר, וכל כך החמיר במקום שראה מקילים. **גינאי** — שם נהר המוזכר בפרק קמא דחולין. **זיקין** — נדות של יין. **יחכמו כו'** — יכירו בעליהן קשרי הנדות אם שלהן הוא, והביא אהנהו עובדי אגב דמיירי בבשר שנמצא בנהר. **דבולי** — שם מקום. **סיקוריא** — אותן שסקרו בסיקרא לרשום החביות. **באסטרטיא** — בשוק. **דגופתא** — שם מקום. **משום מציאה** — שכבר נתייאשו בעליהן. **משונת הים** — הן כיפין הסמוכין לגמל הים. **משום שחיטת הנכרים** — דרוב מהלכי דרכים שם היו ישראל. **דבית רבי** — מבית רבי היה הגדי. **דגובנא** — גבינה. **בפונדקא דלוי** — שהיו שם רוב ישראל. **מכריזין** — אפילו בנמצא בסרטיא. **את כו'** — אילו היית מוצא, לא היית לוקח בלא הכרזה. **הפיסא ולפנים** — מקום שרבים שם. **אפילו כן אשתכח** — אפילו הכי שהיה רגיל לומר הכי, מכל מקום פעם אחת מצא בכהאי גונא ולא נסיב. אי נמי: דקאי ארבי מנא, אף על פי שאמרו לו בשם אביו שהיה מיקל בדבר, אפילו הכי פעם אחת מצא ולא עשה הלכה למעשה להקל לעצמו. **משנה** זכרים עולות — דתלינן שמירושלים באו לשם. ובגמרא מפרש טעמא. **הראוי לפסחים** — זכר בן שנה מן הכשבים או מן העזים, והמוצאו מותר להקריבו לפסחו. **שלשים יום** — ששואלין ודורשין בהלכות פסח. **ממשכנין את מוציאה** — בהמות שמצאו מירושלים למגדל עדר, שיביאו משלהן נסכיהן. **עולתו** — שמקבלין מהן נדרים ונדבות, ודרשינן "איש איש" — להביא את הנכרים. **רבי יהודה אומר: משל יורשים** — מפרש בגמרא. **על המלח כו' שלא יהיו מועלין באפרה** — בגמרא מפרש. **הפסולות** — אם נפסלו הקינין שלקחו בדמים שנתנו בעליהם לשופר, תנאי בית דין שיקח אותן משל צבור, ומקנין אותם לבעלים שיצאו ידי חובתו בהם. **המספק את הקינין** — שקבל על עצמו לספק בכל עת שיצטרך קינין, וכל האחריות עליו, ולכן אם נפסלו עליו לספק. **גמרא** הכי גרסינן: **ואין השלמים כו'** — וכי זכרים עולות הוא דהוי ולא שלמים? דלמא שלמים הוי, והיכי מקריב לה עולה? **לבא בדמיהן שנו** — הן בעצמם אינם קרבים כלל, אלא דמיירי: אם בא אדם לזה מצוא תקנה לבהמות אלו, ובא לקבל על עצמו חוב כל דמיה שהן בספק ולהוציאן לחולין ולהקדיש את דמיהן, אם זכרים הן — נתחייב אף בדמי עולה, דחיישינן שמא עולות הן. **כיצד הוא עושה - מוציא לחולין כו'** — כלומר, אף על גב דקדושת הגוף לא מתחלל בלא מום, כדתנן (מעילה יט) "אין מועל אחר מועל במוקדשין", דהיינו בקרבן אחד של הקדש אי אפשר להיות שתי מעילות זו אחר זו, דכיון שמעל הראשון יצא לחולין, אלא בבהמה, וכל שכן בלבד דבהמה של קדשי מזבח הראויה לקרבן אינה יוצאה לחולין כשהיא תמימה — שאני דתם דלא מכוין לאפוקינהו לחולין, הלכך קדושת הגוף לא מיתחיל. אבל הכא קמכוין לאפוקינהו לחולין, הלכך קדושת הגוף נמי מיתחלא. וזהו דאמר "מוציא לחולין וחזור ועושה אותן עולות". **ואין זה מזיד** — דהא מכוין לאפוקינהו לחולין. ורבי מאיר הוא דסבירא ליה הכי בלחוד, ורבי יהודה פליג עליו בקדושין (נג,ב), וקיימא לן כוותיה, דהקדש במזיד אין מתחלל. ולא ניחא להו לאוקמיה ביחידאה ודלא כהלכתא. ומשני: **מכיון שתנאי בית דין כו'** — דבתחלה נתקדש לשלמים על תנאי בית דין שאם יאבדו וימצאו בזכרים בספיקא דכהאי גונא ויראה אחד למצוא להם תקנתם — יתחללו, ובהאי גונא לאו מזיד הוא. **אומרים לו לאדם צא ומעל כו'** — דכל בהמות מזבח אסור לחללן תמימין, שנאמר "אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", ואמר מר במנחות (קא): בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר, וזה שבא ליטלן לחוב בדמים נאמר לו שימעול לחללה מיד, בשביל שתוכה לתקן הקרבתה של בהמה זו. **אלא הולכין בהן אחר הרוב, אם רוב זכרים עולות** — דניכר שהוקדשו לעולות. דלשלמים כשרים גם נקבות, ואי חזינן רובא זכרים, אמרינן מסתמא לא הוקדשו אלא לעולות שאינן באים אלא מן הזכרים. **אם רוב נקבות זבחי שלמים** — דאזלינן בתר רובא, שבודאי הוקדשו

דגופתא — ברחוב של עיר ששמה 'גופתא'. משונת הים — מקום שהים מגיע לשם בשעה שהוא סוער. משום שחיטת הנכרי — דאזלינן בתר רוב מהלכי דרכים, ובדרך ההוא היו הרוב ישראל. ואשתכח דבית רבי — ונתברר אחר כך שהיה הגדי משל בית רבי, וכדין התירוהו. עיגול דגובנא — עיגול של גבינה מצאו בפונדק של לוי, והיו שם רוב ישראל. ומשום רוב מהלכי דרכים — ולא אסרו משום גבינות הנכרים. ואשתכח מן דרבי אלעזר ברבי יוסי — ומצאו שהיה הגבינה של רבי אלעזר ברבי יוסי וכדין התירוהו (והרב רבי אליהו פולדא לא דק). אמר רבי מנא — לפני רבי יוסי: ואנו רואין שחכמים מכריזין אפילו מוצאין בפלטיא הגדולה ושאר מקומות ביוצא בהן. אמר ליה — אתה אם היית מוצא דבר לא היית נוטלו לעצמך? ורבי יונה אביך לא אמר כן, אלא אמר: הלואי שאמצא מציאה לפנים מן פיוסרוס, והוא מקום שרבים מצויין שם, ולא אכריזנה. אפילו כן — סתמא דש"ס קאמר, אפילו הכי פעם אחרת מצא רבי יונה לפנים מן פיוסרוס, והחמיר על עצמו, והכריזו. **הלכה ג משנה** זכרים עולות — שאנו תולין שיצאו מירושלים, ורוב זכרים שבירושלים הן עולות, ורוב נקבות זבחי שלמים. הראוי לפסחים — זכר בן שנה מן הכבשים או מן העזים — פסחים. והמוצאו מותר להקריבו לפסחו. קודם לרגל שלשים יום — משעה שמתחילין לדרוש בהלכות פסח, ואדם מפריש את פסחו. ממשכנין את מוציאיה — המוצא עולות או שלמים, היו ממשכנין אותו עד שיביא נסכיה משלו: שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש. מניחין אותה וברוחין — כדי שלא להתחייב בנסכיה. שבעה דברים — קחשיב להו ואזיל. נברי ששלח עולתו — דדרשינן "איש איש" — שנכרים נודרים ונדבות כישראל. שתהא מנחתו — עשירית האיפה שכהן גדול מקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. קריבה משל צבור — בגמרא מפרש טעמייהו דרבי שמעון ורבי יהודה. ושלימה היתה קריבה — כשהיא באה משל צבור לרבי שמעון, או משל יורשים לרבי יהודה — עשרון שלם היתה קריבה ולא חצי עשרון. ובגמרא מפרש מנא לן. שיהיו הכהנים נאותים בהן — דוקא לאכילת קרבנות, אבל לאכילת חולין, אפילו אותן הנאכלין בעזורה כדי שיאכלו הקרבנות על השובע — אין נאותין בהן. שלא יהיו מועלין באפרה — בגמרא מפרש לה. ועל הקינין הפסולות — המחויבין קינין מביאין מעות ונותנין לשופר, ובית דין לוקחין המעות וקונין בהן קינין, והבעלים הולכים להם, וסומכין על הבית דין שיקריבו קינינהן. ואם פרחו הקינים או נמצאו פסולים — תנאי בית דין הוא שיקחו אחרים מתרומת הלשכה, ומקנים אותן לבעלים, ויוצאים בהן ידי חובתן. המספק את הקינים — אותן שפסקו עם הגוברים למכור להם כל הקינין הצריכין — הוא חייב להחליף כל שימצא בו פסול. **גמרא** לבא בדמיהן שנו — כלומר, איהי ודאי לא קרבה. והכי קאמר: אם בא אדם זה המוצאה לעשות לה תקנה, ובא לקבל על עצמו חוב כל דמים שהוא (שהוא) בספק ולהוציאה לחולין, ולהקדיש את דמיה. אם זכר הוא — נתחייב אף בדמי עולה, דחיישינן שמא עולות הן. אומרים לאדם וכו' — דכל בהמות הקדש הראויה למזבח אסור לחללן, דכתיב "אם בהמה טמאה ופדה בערכך", ואמר מר: בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר, אבל תמימים — לא. וזה שבא לימלך ולחוב בדמיה, וכי נאמר לו עמוד וחטא לחללה מזיד בשביל שתוכה לתקן הקרבתה של בהמה זו?. אם רוב זכרים עולות — והכי פירושו דמתניתין: אם רוב בהמות שנמצאו זכרים — כולן עולות, ואם רובן נקבות — אף זכרים שבהן שלמים. ופריך: ואין השלמים באין מן הזכרים — נמי? ואם כן, אף זכרים ניחוש שמא שלמים הן. ומשני: כיצד הוא עושה מוציאן לחולין — על מנת שיחזורו להיות עולות. ואין זה חטא, דהא על כל פנים מקריבה על גבי המזבח. ויותר נראה לי דאף זה מן הקושיא: אף לרבי יוחנן קשיא, כיצד הוא עושה וכו' אלא שמוציאן לחולין. אם כן אף לרבי אושעיא לא קשיא. ומשני: דתנאי בית דין הוא

שקלים. פרק שביעי – מעות שנמצאו דף כ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

קרבן העדה

תקלין חדתין

הוא, וכו' ולא קשיא לרבי יוחנן. כמה דאת אמר תמן — בריש פרקין. תנאי בית דין הוא על האובדות שיקריבו עולות — הלכך לא חיישינן דלמא שלמים הן. אין זה מזיד — בתמיה, וכי אין זה במחלל מזיד שלמים על עולות. מכיון שתנאי בית דין הוא — עקרו לשם שלמים מיניה וכאילו לא נתקדש מעולם לשם שלמים, ואין זה מחלל במזיד. עד דאנא תמן — כשהייתי בבבל שמעתי ששאל רבי יהודה לשמואל הפריש שקלו ומת מה יעשה בו. מותר עשירית האיפה של כהן גדול — כגון שהפריש מעות לעשירית האיפה של היום, וניתותר שאינו ראוי למחר, מה יעשה בו. יוליכם לים המלח — לא נהנין ולא מועלין בו. חוצה אותה ואחר כך מקדשה — אבל הכלי שמודדין בו הנערות לא היה קודש. מקדשה — כל הנערות בעשרון. הכי גרסינן: מקריב מחצה ומחצה אבד — כן הוא במנחות פרק "התכלת". ואיירי כגון שנטמא מחצה של בין הערבים, שמביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד, שמעינן דאינה קדושה לחצאין, אלא כולו בבת אחת, וכיון דלא צריך למחצה השני שכבר נתקדש — הרי הוא אבד, וקשיא לרבי יוחנן. שכן אפילו מעות שנתותר מעשירית האיפה סובר רבי יוחנן שילכו לים המלח, דהוה ליה מותר עשירית האיפה, וכדאמר רבי יוחנן בסמוך, וכל שכן הסולת שניתותר. הכי גרסינן: מתניתא פליגא על רבי יוחנן נמצאו וכו'. נמצאו שני חצאין וכו' — קאי אכהן גדול שהקריב מחצה שחרית ומינו אחר תחתיו, מביא עשרון שלם, וחוצהו, ומקריב, ומחצה אבד. נמצאו שני חצאין אובדין ושני חצאים קריבין. תעובר צורתו ויפסול בלינה. וקשיא לרבי יוחנן: למה ליה עיבור צורה, ולמה יוצא לבית השריפה, הא לא נתקדש מעולם! ואי משום מותר עשירית האיפה — יוליכם לים המלח, אבל שריפה לא צריך. פתר לה — למתניתין דרבי ישמעאל, דאמר: עשרון מקדש, וכיון שצריך ליתנו לתוך העשרון כדי לחצותו, דלכולי עלמא למצוה צריך להביא עשרון שלם מביתו כדי לחצותו, אם כן כבר נתקדש ויוצא לבית השריפה. כשהכהן מתקרב תחלה לעבודה — והיינו יום חנוכו, צריך להביא עשירית האיפה משלו. שנאמר "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה וגו' ו"בניו" היינו כהנים הדיוטים. ועובד בידו — אם עצמו מקריבה. בו ביום נתקרב בתחלה לעבודה — כהן שלא עבד כל ימיו ונתמנה להיות כהן גדול. מביא שתים — שתי מנחות מעשירית האיפה. אחת לחנוכו — כבהן הדיוט. ואחת לחובת היום — שהוא חביתי כהן גדול שמקריב בכל יום. תופיני — כתיב "מרבכת הביאנה תופיני", וקדריש: בשעת הבאה אז תאפנה, אבל לא בלילה שלפניו. ואין בשחרית תופיני — היינו קודם עלות השחר לא יאפו אותן. ופריך: והא תנינן — בתמיד פרק קמא. העמידו עושי חביתין בשחרית קודם עלות השחר לעשותו חביתין — ושמעינן שבלילה היתה נאפית. ומשני: לעשות חמין לרכבם העמידוהו אז, אבל לאפות לא היו אופין עד עלות השחר (ודברי הרב רבי אליעזר פולדא בסוגיא זו אינן מחוורים). מטגנה במחבת, ואחר כך אופה אותה בתנור. תאפנה נא — בשעת אפייתה בתנור תהא נא, כמו "אל תאכלו מנה נא", כלומר, תהא מבושלת קצת ולא כל צרכה, והיינו טגון. דבהא מודו כולי עלמא דתרווייהו בעינן, דכתיב "על מחבת בשמן" וכתב "תופיני". תיאפנה רכה — אפיות דרבה אופה ומטגנה ואופה. תיאפנה נוי — בשעת אפייתה בתנור תהא נאה, ואם מטגנה תחלה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת. אתיין אילין פלגותא וכו' — כלומר, פלוגתא דאמוראי אתיין בפלוגתא דתנאי, וכדמסיק. לא סוף דבר שמת — לאו דוקא שמת כהן גדול מביא השני שעשרון שלם מביתו, אלא אפילו נטמא הכהן גדול נמי הדין כן. ואפילו נדחה ממום — בעיין היא אם נדחה הכהן גדול מחמת מום אם קרב מחציתו או משל שני. ופשוט מהא דתני רבי יהודה בר פזי מברדליה דאפילו נדחה ממום מביא השני עשרון שלם מביתו. תלמוד לומר והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה — דמשל ירושים קריבה עד שיעמוד אחר. יכול יקריבו — היורשים לחצאין כמו שהיה אביהן עושה. אותה בולה — והכי קאמר: כשהאחד מבניו יקריב לאחר שמת אביו, יעשה אותה כולה ולא חציה. ממי שהבריות שלו — ממי שהעולם שלו. וקא סלקא דעתך דהיינו מתרומת הלשכה שכבר הקדישו הצבור לשמים. כליל להקטרה — שלא יעשו ממנה שיריים לאבילה. לישנא אחרינא: שיקטירו שלימה ולא לחצאין כל זמן שהיא קריבה משל צבור דקריבה שלימה לא פליגי בה רבי יהודה ורבי שמעון. תמן הוא אומר משל ירושין — במתניתין קאמר דתנאי בית דין הוא שיבא משל צבור, משמע מדאורייתא באה משל ירושין. והכא בבריתא

עולות. אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר תַּמָּן תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל הַמּוֹתְרוֹת (הָאוֹבְדוֹת) שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלוֹת, כֵּן אַתְּ מַר אוּף הָכָא: תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל הָאוֹבְדוֹת שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: אֵין זֶה מְזִיד? אָמַר לֵיהּ: מִכֵּיוָן שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין אֵין זֶה מְזִיד. אָמַר רַבִּי יַסָּא: עַד דַּאֲנָא תַּמָּן שְׁמָעִית קַל רַב יְהוּדָה שָׁאַל לִשְׁמוּאֵל: הִפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וּמֵת? אָמַר לֵיהּ: יִפְּלוּ לְגַדְבָּה. וּמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: יוֹלִיכֵם לַיָּם הַמֶּלַח. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: יִפְּלוּ לְגַדְבָּה. עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חוֹצֶה אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ מְקַדְּשָׁהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מְקַדְּשָׁהּ וְאַחַר כָּךְ חוֹצֶה אוֹתָהּ. מַתְנִיתָא פְּלִיגִי עַל רַבִּי יוֹחָנָן: מִקְרִיב מֶחֱצָה וּמֶחֱצָה אֹבֵד. - פַּתַר לָהּ שֶׁכֵּן אֲפִילּוּ מָעוֹת יֵלְכוּ לְיַם הַמֶּלַח. מַתְנִיתָא פְּלִיגִי עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: נִמְצְאוּ שְׁנֵי חֲצָאִין קְרֵיבִין וּשְׁנֵי חֲצָאִין אֲבוּדִין, וְתֵנֵי עֲלָהּ: מֶחֱצָה רִאשׁוֹן וּמֶחֱצָה שֵׁנִי - תְּעוּבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. - פַּתַר לָהּ כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר: עֶשְׂרוֹן מְקַדֵּשׁ. כְּשֶׁהַכֹּהֵן מִתְקָרֵב תְּחִילָּה לַעֲבוֹדָה מֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ וְעוֹבְדָהּ בְּיָדוֹ. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבְדוּ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלָּהֶם - שֶׁבּוֹדְקָן כְּשֵׁירָה. רַבִּי מָנָא בְּעֵי מֵימַר: בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְקָרֵב תְּחִילָּה לַעֲבוֹדָה בּוֹ בַּיּוֹם נִתְמַנָּה לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל - מֵבִיא שְׁתַּיִם, אַחַת לְחִינּוּכוֹ וְאַחַת לְחוֹבַת הַיּוֹם. "תּוּפִינֵי" - בִּשְׁעַת הַבָּאָה תּוּפִינֵי, וְאֵין בְּשַׁחֲרִית תּוּפִינֵי. וְהָא תָּנֵינוּ: הֶעֱמִידוּ עוֹשֵׂה חֲבִיתִין לַעֲשׂוֹת חֲבִיתִין! אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַחָא: לַעֲשׂוֹת חֲמִין לִרְבוּכָה. "תּוּפִינֵי", רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: מְטֻגְּנָה וְאַחַר כָּךְ אוֹפֶה אוֹתָהּ, רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: אוֹפֶה אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ מְטֻגְּנָה. "תּוּפִינֵי" - תֵּאָפֶנָּה נָא. רַבִּי אוֹמֵר: תֵּאָפֶנָּה נָאָה. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: תֵּאָפֶנָּה רִיבָּה. אֶתְיָין אִילֵּין פַּלְגֻוָּתָא כְּהֵיגֵין פַּלְגֻוָּתָא. מַאן דְּאָמַר תֵּאָפֶנָּה נָאָה - כְּמַאן דְּאָמַר אוֹפֶה וְאַחַר כָּךְ מְטֻגְּנָה. וּמַאן דְּאָמַר תֵּאָפֶנָּה נָא - כְּמַאן דְּאָמַר מְטֻגְּנָה וְאַחַר כָּךְ אוֹפֶה. לֹא סוֹף דָּבָר שֶׁמֵּת, אֶלָּא אֲפִילּוּ נִטְמָא, וַאֲפִילּוּ נִדְחָה מִמּוּם. תָּנֵי (רַבִּי יוֹסֵי בֶּן עֲזַי) רַבִּי יְהוּדָה בַּר פַּזִּי דְּבַר דִּילֵיהּ: וַאֲפִילּוּ נִדְחָה מִמּוּם. מַנַּיִן לְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת וְלֹא מִינּוּ אַחֵר תַּחְתָּיו שֶׁתְּהֵא מִנְחָתוֹ קְרֵיבָה מִשֶּׁל יוֹרְשִׁים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִבָּנָיו עֲשֵׂה אוֹתָהּ". יָכוֹל יִבְיָאֶנָּה לְחֲצָיִים - תַּלְמוּד לוֹמַר "אוֹתָהּ" - כּוּלָּהּ אֲמַרְתִּי, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִשֶּׁל צִבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר "חֹק עוֹלָם" (מִמִּי שֶׁהַבְּרִיּוֹת שֶׁלּוֹ) - מִי שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לוֹ, "כָּלִיל תָּקְטָר" - כָּלִיל לְהַקְטָרָה. "כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת" וְכוּ'. רַבִּי בָּא בַּר מָמָל בְּעֵי: מְחַלְּפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, תַּמָּן אָמַר: מִשֶּׁל יוֹרְשִׁין, וְהָכָא אָמַר: מִשֶּׁל צִבּוּר! אָמַר רַבִּי חִיָּיה בַּר

הוקדשו לשלמים שנקבות גם כן כשרין ולא לעולות, וכולן זבחי שלמים. **אמר רבי זעירא כמה דאת אמר כו'** — רבי זעירא פריק לה לקושיא קמא, דאימא זכרים הוי לשלמים והיאך מקריב עולות. דלא קשיא כלל, דהא לעיל גבי קינין וגחלי עולה, דפריך: ויש חטאת קריבה עולה?! ואמרינן: תנאי בית דין הוא על האובדות שיקריבו עולות, הכי נמי תנאי בית דין הוא על האובדות שיקריבו עולות אף על גב דחזי לשלמים, ולא צריך לאוקימתא דרבי הושעיא ודרבי יוחנן. **הפריש שקלו** — פרשנא לעיל. ונקט לה הכא איידי דאיירי במשנה בבהן גדול שמת, והכא נמי מביא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון בן לקיש בעשירית האיפה. **עשירית האיפה של כהן גדול** — שמקריבין בכל יום, והן הנקראים 'חביתין', כמו שנאמר "ועל מחבת בשמן תעשה". ותנן במנחות (נ,ב): חביתי כהן גדול לא היו באין חצאין, אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים כו'. והטעם: דכתיב "מחציתה בבקר" וגו' — מחצה משלם הוא מקריב. וסבירא ליה לרבי יוחנן דכשמביא העשרון שלם, תחילה חוצה לחצאין, ואחר כך מקדש החצי דבקר כו'. וטעמייה: שיוקדש חציה כדין. **וריש לקיש אמר מקדשה כו'** — דכתיב "מנחה מחציתה" — שקודם שיחצה יהיה בקדושת מנחה. **משנה פליגא מקריב מחצה כו'** — הוא משנה במנחות שם, בבהן גדול שהביא מחצה בבקר, ומת, ומינו אחר תחתיו — לא יביא חצי עשרון מביתו וחצי של ראשון, אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו, מקריב מחצה ומחצה אבד. וקשיא לרבי יוחנן דסבירא ליה חוצה תחלה: אם כן למה מחצה אבד? הא לא נתקדש חצי השני! ומשני: **שכן אפילו מעות כו'** — שזה נקרא 'מותר עשירית האיפה', והוא סבירא ליה לעיל: אפילו במעות דמותר עשירית האיפה יוליכם לים המלח. הכי גרסינן: **משנה פליגא על רבי יוחנן, נמצאו שני חצאין כו'** — במשנה הנזכרת לעיל, והיינו מחצה שנשאר מכהן גדול שמת ומחצה שישאר ממנו. ותני עלה שם (נ,ג): תני תנא קמיה דרב נחמן. וכן הוא בתוספתא פרק שביעי דמנחות. **ראשון** — שנשאר מכהן ראשון. **צורתן** — יפסלו בלינה. וקשיא לרבי יוחנן, דלדידיה מעיקרא לאיבוד אזלי דדינן כדין מותר עשירית האיפה, למה לי עיבור צורה? וגם: מה זה שריפה כדין קדשים? **פתר לה כו' עשרון מקדשו** — כלי העשרון. ולכן בעי עיבור צורה ושריפה, דעל כרחך מביא עשרון שלם. **כשהכהן מתקרב כו'** — כמו שנאמר "זה קרבן אהרן וגו' ביום המשח אותו עשירית האיפה" וגו'. והוא לשון הספרא פרשת "צו" פרשה ג'. הכי גרסינן: **ועובדה בידו כו'** — והכי גרסינן בספרא שם ובתוספתא סוף שקלים: כהן הדיוט אין נכנס לעזרה אלא אם כן הביא עשירית האיפה משלו ועובדה בידו כו'. **אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט** — דתניא במנחות (נא,ב): "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'" ביום המשח אותו", יכול יהיו אהרן ובניו מקריבין קרבן אחד? תלמוד לומר, "אשר יקריבו לה'" — אהרן בפני עצמו ובניו בפני עצמם". "בניו" אלו כהני הדיוטות. הכי גרסינן: **עבודתן פסולה** — דעשירית האיפה מעבבת בהכהנת כהנים גם לדורות. **בעי מיטר בו ביום נתקרב תחלה כו'** — שנתקרב ראשון לעבודה, שלא עבד מימיו כלל, ובו ביום נתמנה להיות כהן גדול — מביא שנים, אחד — לחינוכו, שנתחנך לכהן גדול, ואחד — לחובת היום, שצריך בכל יום. ומה שאמר "בעי מימר" — משום דרצה לומר שיהיה עולה חינוך דכהן גדול גם כן לתחלת עבודה, ובאמת אינו כן, כדמסיק בהדיא בבבלי מנחות (עח,א) שצריך בכהן גדול שלש. **תופיני** — הא דכתיב בפרשת עשירית האיפה "מרבכת הביאנה תופיני כו'" דריש "רביאנה" למטה, א"תופיני", שבשעת הבאה תאפה, ולא בשחרית. **העמידו עושי חביתין** — קודם היום לעשות חביתין. וקא סלקא דעתך לאפות, אלמא דקודם היום נאפו. **לעשות חמין לרבוכה** — אבל לא לאפות. **אופה אותה כו'** — אופה בתנור תחלה, ואחר כך מטגנה במחבת. **תאפינה נא** — בשעת אפייתה בתנור תהא נא, כמו "אל תאכלו ממנו נא". כלומר, תהא מבושלת קצתו, ואינה מבושלת כל צרכו, והיינו טיגון. דבהא כולי עלמא מודו דתרווייהו בעינן, כדכתיב "על מחבת בשמן", וכתיב "תופיני". אלא דסבירא ליה להך מאן דאמר: תחילה טיגון ואחר כך אופה. **תאופינה נאה** — בשעת אפייתה בתנור תהא נאה. ואם מטגנה בתחילה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת, והוא כמאן דאמר אופה ואחר כך מטגן. **רבה** — אפיות הרבה אופה, ומטגנה ואופה. ומפרש לה במנחות (נ,ב) דאית ליה תרוייהו, אית ליה 'נא', משום הכי אופה אחר הטיגון, ואית ליה 'נאה', משום הכי אופה תחילה. וברש"י מנחות שם מייתי עוד לישנא אחרינא: **לא סלקא דעתך שמת** — אמשנה דמנחות שם קאי, דקתני: כהן שהביא מחצה שחרית, ומת, ומינו כהן אחר תחתיו — לא יביא כו' וחצי עשרון של ראשון, ומפרש דלאו דוקא מת. **אפילו נטמא כו'** — בעיא היא, דקאמרת דלאו דוקא מת, אם אפילו נטמא נמי סבירא ליה דדינא הכי שהכהן השני אשר יתמנה תחתיו לא יביא חצי עשרונו של ראשון, או נדחה ממום דוקא קאמרת. והכי קאמר: לא סוף דבר שמת, אלא אפילו נדחה ממום נמי דינא הכי, אבל נטמא, כיון דהדר חזי — לא דמי למת. ופשיט ליה מדרבי יוסי בן עזי מברדילא דנדחה ממום קאמר. **מנין לכהן גדול שמת ולא מינו אחר** — הא נמי אמשנה דמנחות (נא,ב) קאי, ולפרושי טעמא דרבי יהודה דקאמר התם: לא מינו אחר תחתיו כו', רבי יהודה אומר: משל יורשין, קאמר הכא: מנין להא דרבי יהודה. ומייתי לה הכא כדי לאסוקי טעמא דרבי שמעון ולמרמא דידיה אדידיה. **תלמוד לומר מבניו יעשה אותה** — משל יורשים קריבה עד יעמוד אחר. **יכול יקריבו לחצאין** — כמו שהיה אביהן עושה. **כליל בהקטרה** — שלא יעשה ממנה שירים לאבילה. עיין שם ברש"י עוד לישנא אחרינא. הכי גרסינן: **תמן אמר משל צבור דבר תורה** — היינו

הן **עוֹלוֹת** והן שלמים, והיינו שמביא שתי בהמות ומתנה אם הבהמה הנמצאת היא עולה תהא זו עולה תחתיה והשניה שלמי נדבה, ואם היא שלמים תהא זו שלמים תחתיה והשניה עולת נדבה.

הגמרא מביאה פירוש נוסף לפרש את המשנה: **אָמַר רַבִּי זְעֵירָא** לתרץ באופן אחר, שלעולם אין אנו צריכים לחללה על ידי מום אלא יכול להקריבה עולה אף אם הוקדשה לשלמים, וזאת על פי מה ששנינו במשנה בתחילת הפרק (יט.) 'מעות שנמצאו וכו' בין קינין לגוזלי עולה, קרוב לקינין יפלו לקנין קרוב לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה, מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה'. ודנה הגמרא מדוע במחצה על מחצה ילכו המעות לגוזלי עולה ויקרבו בהם רק עולות בעוד שיתכן שהמעות הם של קינין הקרבים חציים לחטאת והרי אין חטאת קרבה עולה, ותירץ חזקיה בשם רבי שמעון בן לקיש שתנאי בית דין הוא על המותרות שיהיו קרבים עולה ולכן מעות הללו שנמצאו דינם כמותרות והם קרבים עולה, ועל זה אמר רבי זעירא **כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר תַּמָּן** – כשם שאמרנו **תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל הַמּוֹתָרוֹת שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלוֹת, כֵּן אַתְּ מַר אוּף הָכָא** – כך אנו יכולים לומר כאן לגבי בהמות הנמצאות **שִׁתְּנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל הָאוֹכְּרוֹת שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלוֹת.**

הגמרא מקשה על רבי זעירא: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא** להקשות על תירוצו של רבי זעירא, שאין הנידון דומה לראיה, שבמעות שנמצאו עדיין לא נקבע על המעות שם של קרבן ולכן יכולים להקריבו עולה אף שהיה מיועד לחטאת, אולם כאן יתכן שהבהמות כבר הוקדשו לשלמים, וכי **אֵין זֶה מַזִּיד** לשנותם לקדושה אחרת והרי אסור לשנות את הקדשים. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבי יעקב בר אחא לרבי יוסי, **מִכֵּיוָן שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין** שיהיו בהמות הנמצאות קרבות עולות, יודעים המקדישים תקנה זו ועל דעת כך הם מקדישים ונמצא **שאֵין זֶה מַזִּיד.**

שנינו במשנה דין מנחת חביתין של כהן גדול שמת. הגמרא מביאה אגב כך מימרא של רבי יסא הקשור לכך, ולאחר מכן דנה בהרחבה בדיני מנחת חביתין: **אָמַר רַבִּי יַסָּא, עַד דַּאֲנָא תַּמָּן** – כשהייתי עדיין בארץ בבל קודם עלייתי לארץ ישראל, **שָׁמַעְתִּי קָל** – שמעתי את קולו של **רַב יְהוּדָה** כשהוא **שָׁאַל לִשְׁמוּאֵל,** כיצד הדין באם **הִפְרִישׁ שְׁקָלוֹ** לצורך מחצית השקל **וָמֵת** קודם שנתנו לגזברים, מה יעשו בשקל. **אָמַר לֵיהּ** שמואל לרב יהודה, **יִפְּלוּ לִנְדָבָה.**

ממשיך רבי יסא: **וְמוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ** – באופן שהפריש הכהן גדול מעות לצורך המנחת חביתין שלו של אותו יום ונותרו לו יותר מצורכו, ואינו יכול לצרפן למנחת היום שלמחרת, נחלקו האמוראים מה יעשו במעות אלו. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יוֹלִיכֵם לְיַם הַמֶּלַח** – לא נהנים ולא מועלים בהם, אלא ירקבו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יִפְּלוּ לִנְדָבָה,** כיון שדרשו (מו"ק טז.) שעשירית האיפה של כהן גדול נקראת חטאת, ולכן דינה כמותר חטאת שהיא לנדבה.

המשנה במסכת מנחות (נ:) מבארת שמנחת החביתין לא היתה באה לחצאין, והיינו שהכהן גדול לא היה מביא בשחרית חצי עשרון מביתו ומקריב ובערבית עוד חצי עשרון ומקריב, אלא היה הכהן גדול מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים. ובגמרא למדו כן מהנאמר 'מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב' ללמדנו כי מחצית של עשרון שלם הוא מקריב. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בסדר ההקדשה של המנחת חביתין: מבררת הגמרא איך היו מקדישים את **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** בבוקר היה הכהן גדול מביא משלו עשרון שלם והוא **חוֹצֶה אוֹתָהּ** לשנים בכלי חול, **וְאַחַר כָּךְ מְקַדְּשָׁהּ** לכל מחצית בפני עצמה בכלי שרת, וטעמו הוא שמתוך שהעשרון קרב לחצאין אף מקדישים אותו לחצאין.

רבי שמעון בן לקיש חולק: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, מְקַדְּשָׁהּ** להעשרון בשלמות בתוך כלי שרת, **וְאַחַר כָּךְ חוֹצֶה אוֹתָהּ** לשנים, וטעמו הוא מפני שנאמר 'מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ', ומכך שכתוב 'מַחֲצִיתָהּ' ולא 'מחצית', משמע שבשעת הבאה והקדשה תהיה המנחה שלימה ורק לאחר מכן יחצהו לשנים.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן: **מַתְנִיתָא פְּלִיגֵי עַל רַבִּי יוֹחָנָן** – מדברי המשנה אנו רואים שלא כדברי רבי יוחנן, שכן שנינו במשנה במסכת מנחות (נ:), 'כהן שהביא מחצה שחרית ומת, ומינו כהן אחר תחתיו, לא יביא [הכהן השני] חצי עשרון מביתו, וחצי [–או חצי] עשרונו של ראשון, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו, **מַקְרִיב מֶחֱצָה** [בערבית] **וּמֶחֱצָה אָבֵד** [שהרי הוא לא הקריב בשחרית של אותו יום], נמצאו שני חצאין קריבין [החצי שהקריב הכהן הראשון בשחרית והחצי שהקריב הכהן השני בערבית] ושני חצאין אובדין' [החצי שלא הקריב הכהן הראשון בערבית והחצי שלא הקריב הכהן השני בשחרית]. ובשלמא מחצית העשרון של הכהן הראשון אובדת כיון שלא היה סבור שימות וכבר קידש את שני החצאין בשחרית, אולם מחצית העשרון של השני מדוע תאבד, הרי כשחוצה את העשרון היא עדיין לא נתקדשה, ולאחר שחילקה הוא אינו מקדיש כי אם את המחצית הראויה להקרב, ומדוע תאבד המחצית השניה. אלא ודאי משנתינו שלא כדעתו של רבי יוחנן אלא כדעתו של רבי שמעון בן לקיש הסובר שצריך להקדיש קודם שחוצה, ואף השני מקדיש כן ולפיכך שני החצאים אובדים.

מתרצת הגמרא: **פָּתַר לָהּ** – רבי יוחנן מתרץ את המשנה לשיטתו, **שֶׁכֵּן אֲפִילּוּ** מותר **מָעוֹת** עשירית האיפה **יֵלְכוּ לְיַם הַמֶּלַח,** ואף על פי שאין בהם קדושת הגוף, וכל שכן מחצית העשרון שאינה קרבה תאבד אף על פי שלא נתקדשה.

הגמרא מקשה על רבי שמעון בן לקיש: **מַתְנִיתָא** – הסיפא של המשנה במנחות דלעיל **פְּלִיגֵי עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ,** שכן המשנה מסיימת 'נִמְצְאוּ **שְׁנֵי חֲצָאִין** קְרֵיבִין **וּשְׁנֵי חֲצָאִין אֲבוּדִין' ששני** העשרונות של הכהן הראשון ושל הכהן השני, קרבים מחצה ואובדים מחצה, **וְתָנֵי עֲלָהּ** בברייתא, שהחצאים האבודים, הן **מֶחֱצָה** של כהן **רִאשׁוֹן וְהֵן מֶחֱצָה** של כהן **שֵׁנִי,** יש להמתין בהם עד **שִׁתְעוּבַּר צוּרָתָן** ואז הדין **שֶׁיֵּצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה,** ואם העשרונות קדושים עוד קודם שחוצים אותם, הרי שכשאין מקריבים אותם הם פסולים בקדושת הגוף ואינם צריכים עיבור צורה, אלא ודאי שמשנתינו היא שלא כדברי רבי שמעון בן לקיש אלא כדברי רבי יוחנן שאין מקדישים קודם החצייה ולכן הם טעונים עיבור צורה. מתרצת הגמרא: **פָּתַר לָהּ** רבי שמעון בן לקיש, שדעה זו היא **בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר,** כלי זה שמביא בו הכהן את **הָעֶשְׂרוֹן,** הוא זה שֶׁ**מְּקַדֵּשׁ** אותו ואינו מתקדש בכלי שרת, ולכן אין בו קדושת הגוף וצריך עיבור צורה.

מלבד הכהן גדול שמביא מנחת חביתין בכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב היו מחויבים גם הכהנים הדיוטות ביום שהם מתחנכים לעבודה ומתחילים לעבוד בבית המקדש להביא מנחת חביתין. וזה נלמד (מנחות נא:) ממה שנאמר (ויקרא ו יג) 'זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו', ודורשים, 'בניו אלו כהנים הדיוטות' שמביאים עשירית האיפה ביום שמתחנכים לעבודה.

אומרת הגמרא: **כְּשֶׁהַכֹּהֵן מִתְקָרֵב תְּחִילָּה לָעֲבוֹדָה** – ביום שהוא מתחיל לראשונה לעבוד עבודה, **מֵבִיא עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלּוֹ, וְעוֹבְדָהּ בְּיָדוֹ** – הוא בעצמו מקריבה. ואין מנחת החביתין מעבבת, ולכן **אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל וְאֶחָד כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבְרוּ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁלָּהֶם עֲבוֹדָתָן כְּשֵׁרָה.**

רַבִּי מָנָא בְּעֵי מִימַר – רצה לומר, שכהן הדיוט שעדיין לא נתחנך כלל לעבודה וכבר נתמנה להיות כהן גדול, ונמצא **בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְקָרֵב תְּחִילָּה לַעֲבוֹדָה, בּוֹ בַּיּוֹם נִתְמַנָּה לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל,** הרי הוא **מֵבִיא שְׁתַּיִם** – שתי מנחות חביתין, **אַחַת לְחִינּוּכוֹ** שביום זה הוא מתחנך לעבודה, **וְאַחַת לְחוֹבַת הַיּוֹם** כחיובו של כהן גדול בכל יום. הגמרא דנה מתי היו אופים ומטגנים את מנחת החביתין: נאמר בפסוק (ויקרא ו יד) 'עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה **תַּפִּינֵי** מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'". דורשת הגמרא: ממה שנאמר 'תְּבִיאֶנָּה **תַּפִּינֵי**' אנו לומדים **שבְּשַׁעַת הֲבָאָה** 'תַּפִּינֵי' – שדווקא בשעת עבודה לאחר תמיד של שחר היו אופים ומטגנים את מנחת החביתין, **וְאֵין בְּשַׁחֲרִית** 'תַּפִּינֵי' – ולא היו מקדימים לעשותה קודם תמיד של שחר.

המשך בעמוד קנד

בַּר בָּא, וְלֹא יָאוּת הוּא מַקְשֶׁה – וכי לא יפה הקשה רבי בא בר ממל. מתרצת הגמרא: **אָתָא** – בא **רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא** ואמר בשם **רַבִּי אַבָּהוּ** שאמר **בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן** לתרץ, ששתי תקנות היו, אכן מעיקר הדין **דְּבַר תּוֹרָה הוּא שֶׁתְּהֵא** המנחה **בָּא מִן הַצִּבּוּר** כפי שלמדנו מהנאמר 'חק עולם', **כֵּיוָן דְּחָזֵי דְּקָא מִידַּחֲקָא לְשָׁבָּה** – שהיו פוחתים השקלים שבלשכה, לפי שבכל שנה הוצרכו לכך כדאיתא (יומא ט.) שבבית שני עמדו יותר משלוש מאות כהנים שכל אחד מהם לא הוציא שנתו והיו לוקחים את המנחה כשמתו הכהנים משל ציבור, **הָיְיתִי אוֹמֵר** – התקינו בית דין שיִגְבּוּ לָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין. **כֵּיוָן דְּחָזֵי דְּפָשְׁעֵי בָּהּ** – כשראו בית דין שהיורשים מתעצלים ואינם מביאים את המנחה, **הִתְקִינוּ** להחזירה על דין תורה **שֶׁתְּהֵא בָּאָה מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה**, ולכן אמר רבי שמעון לשון של 'התקינו' על דין מהתורה. שנינו במשנה, 'ושלימה היתה קריבה'. הגמרא דנה בדין זה: **רַבִּי יוֹסֵה אָמַר שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי** – הסתפק מַהוּ כוונת המשנה בזה, האם נאמר שכשם שהכהן גדול הקריב בבוקר ובערב, כך גם כשהכהן גדול מת מקריבים בבוקר ובערב, ומכיון שאם מת אין מחלקים את העשרון לשנים, נמצא שצריך עשירית האיפה **שְׁלֵימָה בַּשַּׁחֲרִית וּשְׁלֵימָה בֵּין הָעַרְבַּיִם, אוֹ** שמא כיון שהכהן גדול הקריב רק עשרון אחד, כך גם כשמת מקריבים עשרון אחד, ומכיון ששלימה היתה קרבה, הרי שמקריבים עשירית האיפה **שְׁלֵימָה בַּשַּׁחֲרִית, וּבְטֵילָה בֵּין הָעַרְבַּיִם** – ובערב אין מביאים כלום. פושטת הגמרא: **כַּד תְּהֵא פְּשִׁיטָא לֵיהּ** – ניתן לפשוט את הספק ממה **דִּכְתִיב** (ויקרא ו יג) **מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב**'. והיינו, שמנחה זו הרי היא כתמיד, מה תמיד אינו בטל בבוקר ובערב אף מנחה אינה בטלה בבוקר ובערב, ומביאים שלימה בבוקר ושלימה בערב.

הכהן גדול מביא למנחת חביתין שלשה לוגים שמן עם עשירית האיפה סולת ומקריב חצי עשרון סולת עם לוג וחצי שמן בבוקר וחצי עשרון סולת עם לוג וחצי שמן בערב.

רבי יוחנן מסתפק עוד בכמות הלוגין שצריך להביא במנחת חביתין הבאה כשאין כהן גדול. מסתפק רבי יוחנן: באופן שמת הכהן גדול שמקריבים שלימה בבוקר ושלימה בערב, יש לדון **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין מָה הֵן**, האם כמו שהוכפלה כמות הסולת, כך גם צריך להכפיל את כמות השמן ויביאו **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין שַׁחֲרִית וּשְׁלֹשֶׁת לוּגִין בֵּין הָעַרְבַּיִם, אוֹ** שמא השמן נשאר כפי שהביא הכהן גדול בחייו, ויביאו לוג **וּמֶחֱצָה שַׁחֲרִית וְלוֹג וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם**, ושאלה זו לא נפשטה.

עם כל מנחה היו מביאים קומץ של לבונה. לגבי מנחת חביתין נחלקו אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן במסכת מנחות (נב.). לאבא יוסי בן דוסתאי מביא שני קומצין, קומץ בבוקר וקומץ בערב. ולרבנן מביא קומץ אחד, חצי בבוקר וחצי בערב. רבי יוחנן אמר (שם) שהלכה כאבא יוסי בן דוסתאי.

הגמרא מסתפקת בכמות הקומצים שצריך להביא במנחת חביתין הבאה כשאין כהן גדול: **אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אוּף הָדָא צְרִיכָה לֵיהּ** – גם זאת יש עלינו להסתפק, **שְׁנֵי קוּמְצִין** – לפי שיטתו של אבא יוסי בן דוסתאי הסובר במסכת מנחות (נב.) שהכהן גדול היה מפריש בכל יום שני קומצי לבונה ומקריבו קומץ שחרית וקומץ בין הערביים, **מַה הֵן** – מה יהיה אם כן הדין כשמת הכהן גדול, האם כפי שהוכפלה הסולת כך גם הוכפלה הלבונה ומביאים **שְׁנֵי קוּמְצִין בְּשַׁחֲרִית וּשְׁנֵי קוּמְצִין בֵּין הָעַרְבַּיִם, אוֹ** שמא הלבונה נשארת כפי שהביא הכהן גדול בחייו ומביאים **קוֹמֶץ אַחַת בְּשַׁחֲרִית וְקוֹמֶץ אַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם.**

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵה** לפשוט את דין קומצי הלבונה, **כְּלוּם לָמְדוּ לְקוֹמֶץ לֹא מִמִּנְחַת חוֹטֵא** – לעיל (יח:) נתבאר ששיעור הלבונה בקומץ נלמד ממנחת חוטא שנאמר בו (ויקרא ה יב) 'וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת אַזְכָּרָתָהּ', ואם כן, **מַה לְהַלָּן** – במנחת חוטא אם הביא **שְׁנֵי קוּמְצִין**, הרי זה כמו שהביא קומץ חסר, שהרי לא מצאנו שיביאו שני קומצין בהקטרה אחת, **אַף כָּאן** אם יביא **שְׁנֵי קוּמְצִין**, הרי זה כמו שיביא קומץ חסר, ולכן לא צריכים שני קומצין בכל הקרבה, אלא מביאים שני קומצין, ומחלקים לקומץ אחד בבוקר וקומץ אחד בערב.

הגמרא דוחה את הראיה: **אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה** לדחות את מה שפשט רבי יוסה, **כְּלוּם לָמְדוּ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין לֹא מִתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם** – הרי דין שלושת הלוגין שמביא הכהן גדול במנחת חביתין נלמד מתמיד של בין הערבים דדרשינן 'מִנְחָה תָּמִיד' שמנחה זו הרי היא כתמיד, ואנו אומרים **מַה לְהַלָּן** – בתמיד, מביא עמו **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין**, כמו שנאמר (במדבר כח ה) 'וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין', ומידת 'הין' היא שנים עשר לוג ורביעית ההין היא שלשה לוגין, **אַף כָּאן** – במנחת חביתין מביאים **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין**, ולפי סברתו של רבי יוסה היה ראוי לומר את הכלל הקובע ש'דיו לבא מן הנידון להיות כנידון' ולא יהיה מקום לדון האם יש להכפיל את כמות השמן, אבל זה אינו שהרי רבי יוחנן כן הסתפק בזה, **וְאִם כֵּן מַה תַּמָּן** – לענין לוגי השמן, **צְרִיכָה לֵיהּ** – עדיין יש מקום להסתפק ולומר שיביאו שלושה לוגין בבוקר ושלשה לוגין בערב, **אַף כָּאן** – בלבונה, **צְרִיכָה לֵיהּ** – יש מקום להסתפק ולומר שיביאו שני קומצין בבוקר ושני קומצין בערב, ולא נפשטה איפוא שאלה זו.

שנינו במשנה: 'ועל הפרה **שֶׁלֹּא יִהְיֶה בוֹ**' מועלין באפרה'. הגמרא מבררת תקנה זו: **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן** אמר **בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן, כְּדֵין הָיָה שֶׁיִּמְעֲלוּ בָּהּ** – באפר הפרה כיון שהתורה קראה לפרה האדומה 'חטאת' והרי בחטאת מועלים, **וְהֵן** – רבנן **גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִמְעֲלוּ בָּהּ.**

שואלת הגמרא: כיצד אנו אומרים שרבנן הם שתיקנו שאין מועלים באפר, **וְהָא תָּנֵי** – והרי שנינו בברייתא, נאמר בפרה אדומה (במדבר יט ט) 'חַטָּאת הִוא', דורשים, '**חַטָּאת**' **מְלַמֵּד שֶׁמּוֹעֲלִין בָּהּ** כשם שמועלים בשאר חטאות. 'הִוא', בא למעט וללמד **שֶׁבָּהּ מוֹעֲלִין וְאֵין מוֹעֲלִין בְּאֶפְרָהּ**, מוכח מהברייתא שמן התורה אין מועלים באפרה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ**, שתי תקנות היו, **בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מִשְׁתַּקְשְׁקִין בָּהּ** – מזלזלים באפר הפרה **וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי מַכּוֹתֵיהֶן** שכן אפר מרפא את המכה, והעושים כן סמכו על כך שאין מועלים באפר הפרה, **וְכִדֵּי** למנוע זאת **גָּזְרוּ** רבנן **שֶׁיִּמְעֲלוּ בָּהּ** מעילה מדרבנן. **כֵּיוָן שֶׁנִּגְזְרוּ** – שנזהרו מאוד מלזלזל באפר, ואדרבה זהירות זו גרמה לתקלה שאדם שנטמא בספק מיאן לקבל הזאה מחשש מעילה, **הֶחֱזִירוּהוּ** רבנן לדין התורה **וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִמְעֲלוּ בָּהּ**, ומתורץ שאף שהוא דין מהתורה עדיין היו צריכים בו לתקנת חכמים.

שנינו במשנה: '**וְעַל הַקִּנִּין בוֹ**' הפסולות שיהו באין משל ציבור. רבי יוסי אומר המספק את הקינין הוא מספק את הפסולות'. הגמרא מביאה מימרא שהובאה לעיל (יט.), המבארת מקרה נוסף שהמספק את הקינין צריך לספק. אומרת הגמרא: שנינו במשנה בתחילת הפרק (יט.), 'מעות שנמצאו וכו' בין קינין לגוזלי עולה וכו' מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה', והקשו בגמרא (שם) שאם יש צד של מחצה על מחצה לומר שהמעות הללו משופר של קינין הם, והם ניתנו על ידי אשה שחפצה להתכפר בחטאת ובעולה, עבשיו שיפלו לגוזלי עולות ואינם קרבים חטאת, **הָאִשָּׁה הַוּאת בַּמָּה הִיא מִתְכַּפֶּרֶת** וכיצד היא יכולה לאכול בקדשים, ועל זה **אָמַר רַבִּי יִצְחָק** לתרץ, **תְּנַאי בֵּית דִּין הוּא** שהאדם **הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּנִּין הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת וְגַם אֶת הָאוֹבְדוֹת.**

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

פרק שמיני - כל הרוקין

הלכה א - משנה

אגב ששנינו בפרק שביעי על מעות ובהמה שנמצאו במקדש ובירושלים וספק מהיכן הם, דנה משנתינו בדברים נוספים שנמצאו בירושלים וספק אם הם טהורים או טמאים מה דינם.

רוק הזב והזובה אב הטומאה הוא ומטמא אדם וכלים, וכמו שנאמר (ויקרא טו ח) 'וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם

המשך בעמוד קמט

תקלין חדתין

קרבן העדה

במשנה דמנחות, כדקאמר מ"חק עולם", והכא במשנה דידן אמר מתנאי בית דין. **דבר תורה משל צבור הייתי אומר יגבו לה** — כלומר, הא ודאי פשיטא דמשל צבור דבר תורה, מקרא ד"חק עולם", אבל הייתי אומר שלא ליקחה מתרומת הלשכה, אלא לגבות מכל יחיד ויחיד, דהכי משמע קרא ד"חק עולם" — משל עולם. והתנו בית דין שיהא באה מתרומת הלשכה, ואיזה תלמיד טועה נסתבר בתירוצא דבבלי שם והרכיב לה בתירוצא דהכא דירושלמי. ולא נהיר ולא בהיר ולא צהיר, דסוגיא דירושלמי סבירא ליה דלא הוה אלא חדא תקנה וכדפרישית, ובבבלי משני שתי תקנות הוו. **רבי יוחנן בעי שלימה בשחרית כו'** — אמשנה קאי, דקתני ברבי יוחנן: "ושלימה היתה קריבה", ומבעיא ליה: או שלימה בין הערבים גם כן, או דילמא בין הערבים בטילה. **ודא צריכא ליה** — הא מבעיא ליה: **שלשה לוגין מהו** — כלומר, אלו השלשה לוגין שהיה מביא הכהן גדול והוצאה, לוג ומחצה בבוקר ולוג ומחצה בין הערבים, ועבשיו כשמת והוכפלה הסולת דקתני לה בברייתא דלעיל שלמה בבוקר כו', ומספקא ליה: אם הוכפל גם כן השמן, או דילמא סולת דגלי קרא דאותה לרבי יהודה ולרבי שמעון מתקטר — גלי, אבל בשמן לא גלי קרא. **קומץ בשחרית** — אי אמרינן הואיל והוכפלה סולתה — הוכפלה לבונתו, או דילמא מאי דגלי — גלי. **אמר רבי יוסי** — מהדר למפשט בעיא שניה. **כלום למדו לקומץ דלבונה לא מלחם הפנים** — דהא גבי חביתין לא כתיב קומץ כלל, ועל כרחך מלחם הפנים למדו לקומץ דחביתין, או מגזרה שוה ד"חק עולם" דבתרוייהו כתיב. או דסבירא ליה כסוגיא דלעיל פרק ששי דלמד לשיעורא דקומץ מלחם הפנים לכל המנחות. מה להלן שני קמצים אף כאן שני קמצים — ותיבת "בחסר" ליתא בנוסח הירושלמי. ואי גרסינן לה, צריך לומר דהכי קאמר: בהפחות — אינו פחות משני קומצין, דבלחם הפנים חסר לבונתה פסול, כדאמרינן מנחות (יא.ב), הכא נמי שני קומצין, קומץ אחד בבוקר וכו'. והוא אליבא דרבנן דפליגי אאבא יוסי בן דוסתאי בבבלי מנחות (נב). **אמר רבי חזקיה** — מהדר למפשט קמייתא. **כלום למדו לשלשה לוגין לא מתמיד** — הכי מפורש בספרא פרשה "צו" פרשה ד' פסקא ה', וכן הוא במנחות (נא,א), רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: "סלת מנחה תמיד" — הוא הדין במנחת תמידין, מה תמידין שלשה לוגין וכו'. וגירסת הספרים והמפרשים נשתבשו מאד. **בדין הוא שימעלו** — באפר פרה, אלא שתנאי כו'. **והתני חטאת מלמד כו' מה מועלין ואין מועלין באפרה** — הכי פריך: דאמר תנאי בית דין דאין מועלין, הא בברייתא תני דמדאורייתא אין מועלין באפרה! והכי פריך בבבלי במנחות שם. ומשני: **בתחלה היו מקשקשין** — לשון זילותא, ד'קשקוש' לשון זילותא הוא. ונותנין אותה על גבי מכותיהן, וגזרו שימעלו בה. וכיון שנגדרו, גזרו שלא ימעלו בה. וניחא מה שאמר שהוא תנאי בית דין. ובבבלי קאמר: כיון דחזו דפרשי מספק הזאות, אוקמוה אדאורייתא, ודלא בהמפרשים. **האשה הזאת במה מתכפרת** — כיון דיפלו לעולה דהיא צריכה חטאת לכפרתה. ומשני: תנאי בית דין כו', וכדפרישית בריש פרקין. **סליק פרק שביעי כל הרוקין כו' מהורין** — ולא גזרינן שמא של טמאים הם שהן מטמאין אדם וכלים, משום דאזלינן בתר רובא. **של שוק העליון** — בגמרא מפרש. **שבאמצע שבצדדין** — בגמרא מפרש טעמא מאי. **כל הכלים כו' דרך ירידה כו'** — שהיו שתי דרכים, אחת — שהיו נושאין הכלים לטובלן, והוא דרך ירידה. והשניה — דרך עלייתן מהטבילה. **שלא בדרך יירידתן** — דבירידתן ודאי טמאים הוו, מה שאין כן בעלייתן. **מהורים** — דלא גזרו על ספק הכלים שבירושלים. **מגריפה** — כלי שמקבצים בו עצמות המתים. **שוחט בה מיד** — פסחו. ואין צריך להטבילה זה המוצאה, דמסתמא הטבילה בעלה, אם טמאה היתה — הטבילה בשלשה עשר כדי שיהא הערב שמש ותהא טהורה בארבעה עשר. **בשלשה עשר שונה ומטביל** — כלומר, אף על פי שספק שמא הטבילוה הבעלים, זה שונה ומטבילה מספק, שמא עדיין לא הטבילוה, שהיה להן שהות ביום להטבילה ולהעבירה שמשה. **קופין** — סכין גדול הוא, ורובן אינן לשחיטה אלא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות. **בין בזה כו'** — אפילו נמצאת בארבעה עשר. **שונה כו'** — דמתוך שאין שבירת העצם בפסח, הבעלים עד צריכים לה כל ארבע עשר עד למחר, ויש לומר: לא הטבילה, שהיה לו שהות ביום להטבילה סמוך לבין השמשות. **חל ארבעה עשר בשבת שוחט** — בקופיץ זה מיד, ואינו צריך להטבילו

בברייתא דריש מקרא דמשל צבור. ולא יאות הוא מקשה — בתמיה, דוראי שפיר קא מקשי. אי נמי: בניחותא, דלאו שפיר מקשה, דידע רבי חייא בר בא דשני תקנות הוו. הייתי אומר — שיגבו מכל ישראל לצורך עשירית האיפה ותנאי בית דין הוא שתבא מתרומת הלשכה, אבל לעולם מן התורה משל צבור. בעי - הא דתני במתניתין "ושלימה היתה קריבה", מי אמרינן שלימה שחרית ושלימה בין הערבים. הכי גרסינן: ושלימה בין הערבים, או שלימה שחרית ובטילה בין הערבים — וכן הוא ב"התבלת". כד תהא פשיטא ליה — כלומר, אתלמוד לומר דשלימה שחרית ושלימה בין הערבים. שלשה לוגין מה הן — דלעשירית האיפה היה הכהן גדול מביא שלשה לוגין. וקמבעיא ליה: בשמת כהן גדול והיתה המנחה כפולה בסולת, אם היתה כפולה גם בשמן, או לא. אוף הדא צריכה ליה — גם זה מבעיא ליה. שני קמצין מה הן — דסבירא ליה לחזקיה כאבא יוסי בן דוסתאי שסובר ב"התבלת" דבכל יום היה כהן גדול מביא שני קמצין לבונה ומקריב אחד מהן בשחרית וא' בין הערבים, ואמר רבי יוחנן התם דהלכתא כאבא יוסי, וקמיבעיא ליה: בשהוא מביאה שלימה בשחרית ושלימה בין הערבים, אם מביא כל פעם שני קומצין, או דלמא בקומץ אחד סגי. כלום למדו לקומץ — כלומר, דלבונה בעי קומץ למדו ממנחת חוטא, כדתניא בפרק דלעיל. מה להלן שני קמצין לכל עשרון קומץ לבונה, דסבירא ליה כי היכי דבעינן שעור שמן לכל עשרון אפילו נעשו הרבה עשרונות בכלי אחד, כדתנן בפרק "שתי מדות", הכי נמי בעינן קומץ לבונה לכל עשרון, הוא הדין כאן דכופל הסולת — כופל נמי הקומצין. ומשני: מה תמן צריכה ליה — כי היכי דמיבעיא ליה גבי חביתי כהן גדול אם כופל הקומצין, הכי נמי מיבעיא ליה במביא מנחות הרבה בכלי אחד אם צריך קומץ לבונה לכל אחד, או סגי ליה בקומץ אחד, יהוי המנחות ששים או אחד. ובגירסת הירושלמי שבבבלי לא גרסינן כאן "מה תמן צריכא ליה". כלום למדו שלשה לוגין דחביתין בעינן שלשה לוגין אלא מתמיד, שנאמר גבי חביתין "מנחת תמיד" — הרי היא לו כמנחת תמיד, מה להלן שלשה לוגין לעשרון — אף כאן שלשה לוגין לעשרון. ומשני: מה תמן צריכה ליה — כי היכא דקמבעיא ליה בחביתין, הכי נמי מבעיא ליה בתמיד, כגון שלא הקריב מנחה בבקר שהביאה אפילו בערב, דבתיב "ומנחתם ונסכיהם" בלילה או למחר אם צריך שלשה לוגין לכל אחת, או דסגי להו בשלשה לוגין. אי נמי: "ומה תמן כו'" מדברי רבי חזקיה הוא, דקאמר לרבי יוסה שהשיב על דבריו, דקאמר דלא קמבעיא ליה לרבי יוחנן אקומץ דדומיא דמנחת חוטא הוא, וקאמר רבי חזקיה: אם כן מאי קמבעיא ליה לרבי יוסה משלשה לוגין, נילף מתמידי! אלא ודאי מאי דגלי — גלי, מאי דלא גלי — לא גלי, אם כן הוא הדין לענין קמצין. והראשון נראה לי עיקר. בדין היה שימעלו באפר פרה, אלא שתנאי בית דין הוא שאין מועלין באפרה. ופריך: והא תני "חטאת היא" דכתיב בפרה, ללמדך שמועלין בה בשאר חטאות עד שלא היתה להן שעת היתר לבהנים. הכי גרסינן: "היא" — בה מועלין, ואין מועלין באפרה. משתקשקין בה — באפרה היו מתרפאין, ונותנים אותה על גבי מכותיהן, דאפר מרפא מכה. כיון שנגדרו — ופרשו: מספק הזאות אם נטמאו בספק טמאת המת לא היו מזין עליו שלא ימעלו בה. האשה הזאת במה היא מתכפרת — לא גרסינן ליה הכא. ואגב גררא דריש פרקא מייתי ליה לכאן. ואת האובדות — שנאבד המעות בין שקלים לנדבה, וכדאמרינן לעיל בריש פרקא, דאם לא כן האשה הזאת במה מתכפרת.

בַּר בָּא: וְלֹא יָאוּת הוּא מַקְשֶׁה? אֲתָא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: דְּבַר תּוֹרָה הוּא שֶׁתְּהֵא בָּאָה מִן הַצִּבּוּר. (כֵּיוָן דְּחָזֵי דְּקָא מִידְּחֲקָא לְשִׁבְּחָה) הֲיֵיתִי אוֹמֵר יִגְבּוּ לָהּ (מִן הַיִּשְׂרֵאל) (כֵּיוָן דְּחָזֵי דְּפָשְׁעֵי בָּהּ) - הִתְקִינוּ שֶׁתְּהֵא בָּאָה מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. רַבִּי יוֹסֵה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּעֵי: מַהוּ שְׁלִימָה בְּשַׁחֲרִית וּשְׁלִימָה בֵּין הָעַרְבַּיִם? אוֹ שְׁלִימָה בְּשַׁחֲרִית וּבְטֵילָה בֵּין הָעַרְבַּיִם? כַּד תְּהֵא פְּשִׁיטָא לֵיהּ, דִּכְתִיב "מִנְחַת תָּמִיד שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין" מַה הֵן, שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין שַׁחֲרִית וּשְׁלֹשֶׁת לוֹגִין בֵּין הָעַרְבַּיִם, אוֹ לוֹג וּמֶחֱצָה שַׁחֲרִית וְלוֹג וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם? אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: אוּף הָדָא צְרִיכָה לֵיהּ: שְׁנֵי קוֹמְצִין מַה הֵן, שְׁנֵי קוֹמְצִין בְּשַׁחֲרִית וּשְׁנֵי קוֹמְצִין בֵּין הָעַרְבַּיִם, אוֹ קוֹמֶץ אַחַת בְּשַׁחֲרִית וְקוֹמֶץ אַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: כְּלוּם לָמְדוּ לְקוֹמֶץ - לֹא מִמִּנְחַת חוֹטֵא, מַה לְּהַלָּן שְׁנֵי קוֹמְצִין - אַף כָּאן שְׁנֵי קוֹמְצִין (מַה תַּמָּן צְרִיכָה לֵיהּ אַף הָכָא צְרִיכָה לֵיהּ). אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: כְּלוּם לָמְדוּ שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין לֹא מִתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, מַה לְּהַלָּן שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין - אַף כָּאן שְׁלֹשֶׁת לוֹגִין. וּמַה תַּמָּן צְרִיכָה לֵיהּ - אַף כָּאן צְרִיכָה לֵיהּ. "שֶׁלֹּא יִהְיֶה" כו'. רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: בְּדִין הָיָה שֶׁיִּמְעֲלוּ בָּהּ, וְהֵן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִמְעֲלוּ בָהּ. וְהָא תָּנֵי: "חַטָּאת" - מְלַמֵּד שֶׁמּוֹעֲלִין בָּהּ! - בָּהּ מוֹעֲלִין וְאֵין מוֹעֲלִין בְּאֶפְרָהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מִשְׁתַּקְשְׁקִין בָּהּ וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי מַכּוֹתֵיהֶן, וְגָזְרוּ שֶׁיִּמְעֲלוּ בָהּ. כֵּיוָן שֶׁנִּגְדְּרוּ - גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִמְעֲלוּ בָהּ. "וְעַל הַקִּינְיָנִין" כו'. הָאִשָּׁה הַזֹּאת בַּמָּה הִיא מִתְכַּפֶּרֶת? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: תְּנָאֵי בֵּית דִּין הוּא: הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּינְיָנִין הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת וְאֶת הָאוֹבְדוֹת.

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

הלכה א משנה

כָּל הָרוּקִין הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם טְהוֹרִין, חוּץ מִשֶּׁל שׁוּק הָעֶלְיוֹן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁבָּאֶמְצָע - טְמֵאִין, שֶׁבַּצְּדָדִין - טְהוֹרִין. וּבִשְׁעַת הֶרֶגֶל - שֶׁבָּאֶמְצָע טְהוֹרִין שֶׁבַּצְּדָדִין - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמְעוּטִין מִסְתַּלְּקִין לַצְּדָדִין. כָּל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה - טְמֵאִין, וְדֶרֶךְ עֲלִיָּה - טְהוֹרִין, שֶׁלֹּא כִּירִידָתָן עֲלִיָּתָן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוּלָּן טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַסַּל וְהַמַּגְּרִיפָה וְהַמְּרִוְיָצָה הַמְיוּחָדִין לַקְּבָרוֹת. סַכִּין שֶׁנִּמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד. בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - שׁוֹנֶה וּמְטַבֵּיל. קוֹפִין - בָּזֶה וּבָזֶה שׁוֹנֶה וּמְטַבֵּיל. חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד,

בחמשה

הדרן עלך פרק מעות שנמצאו

הלכה א משנה

כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורין — ולא מחזקינן להו ברוקו של זב וזבה שהן מטמאין אדם וכלים, משום דאזלינן בתר רובא. חוץ משל שוק העליון — בגמרא מפרש טעמא. שבאמצע טמאים — משום דזבין חבות שכיחי ומהלכים באמצע הדרכים, והטהורים מסתלקין לצידי הדרכים מקום שאין דריסת הרגל מצויה, ומזהירין לכל טמא שלא יגע בהן. אבל בשעת הרגל שרוב ישראל טהורין, הטמאים מסתלקין לצדדים שלא יטמא את העם, והטהורים הולכין באמצע הדרכים. הלכך בשעת הרגל רוקין הנמצאים באמצע טהורין ושבצדדין טמאין. דרך ירידה לבית הטבילה — שתי דרכים היו למקוה, באחד יורדים ובאחד עולים שלא יגעו הטמאין בטהורין. ושל דרך ירידה ודאי טמאין, לפי שנפלו מיד המביאין לטבילה. שלא כירידתן עלייתן — דבירידתן ודאי טמאין היו, לכך היו מורידין לבית הטבילה, ובעלייתן טהרו לאחר שהטבילן. רבי יוסי אומר כולן טהורין — דלא גזרו על ספק כלים בירושלים. מגריפה — כלי שגורפין וכונסים בו עצמות המתים כשהם מפוחרין. מריצה — מפרש בגמרא. שוחט בו מיד — דודאי הטבילוה בעלים מאתמול בדי שיהיה לה הערב שמש ותהא טמא ומחלל את השבת שלא במקום מצוה. ויש מפרשים: שוחט בה מיד — בקופיץ קאמר. דאף על גב דאין חגיגה בשבת, מכל מקום חזקה שהטבילוה מערב שבת לצורך חגיגת ארבעה עשר. ראויה לשחוט בה היום בערב פסח. בשלשה עשר שונה ומטביל — כלומר, אף על גב דאיכא למימר כבר הטבילוה בעלים — צריך המוצאה להטבילה שנית, דשמא לא הטבילוה בעלים, דדוה לה שהות להמתין עד סמוך לחשיכה. ואף על פי שלא גזרו על ספק כלים, אפילו הכי גבי קדשים הצריכוה טבילה. קופיץ — סכין גדול. רובן עשויין לחתוך בשר ולשבר בו עצמות. בזה ובזה — בשלשה עשר ובארבעה עשר שונה ומטביל, לפי שעיקרה לחגיגה ששבירת העצם מותר בה. ואיירי כגון שהיו הבהנים טמאי מתים בספק וחל שביעי שלהן בערב פסח, דאין מביאין עמו חגיגה, דהוה ליה בפסח הבאה בטומאה. וחגיגת חמשה עשר יעשו בטהרה, ואין הבהנים שהן טבולי יום מטמאין הסכין שאין טבול יום אפילו דמת מטמא כלים. חל ארבעה עשר להיות בשבת שוחט בה מיד — ולא אמרינן כיון דשבת הוא לא נשחט בה מספיקא שמא טמאה היא ונמצא הפסח להטבילה

בחמשה

שקלים. פרק שמיני – כל הרוקין דף כא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

קרבן העדה

תקלין חדתין

בחמשה עשר שוחט בה מיד — לפי שכל העם יודעין שהוא טבילה אסורה ביום טוב ומטבילין את הכל מעיום טוב. נמצאה קשורה לסכין — בגמרא מפרש. **גמרא** קצרן של נברים — כובס של נברים היה שם בשוק העליון, וחכמים גזרו על הנברים שיהו כוזבים לכל דבריהם ורוקו טמא. ערודות — ערודי דיער היו נודרין לצורך אריות של מלך. רבי שמעון בר אבא בשם רבי חנינה: קצרן של נברים היה שם — לא גרסינן ליה הכא. וטהרו את דמיה משום נבילה — כל הסוגיא פירשתי לעיל פרק שלישי הלכה שניה. לא כן וכו' — אמתניתין פריך: "לא גזרו על הרוקין שבירושלים", ולמה גזרו על הרוקין שבשוק העליון? שיבולת — היינו באמצע. ופריך: לא כן וכו' — ובמתניתין תנן "חוץ מדרך ירידתן לבית הטבילה". ומשני: מכיון וכו' נעשו הוכיח — יש הוכחה שהן טמאין ודאי ולא משום גזרה. שהיא דומה לצפורן — שעשויה כדמות צפורן של אדם. תני הסכין קשורה לו – אם נמצא הסכין קשור בקופיץ הרי זה כקופץ ובוזה ובוזה שונה ומטביל ופליג אמתני' ויותר נ"ל דברייתא לפרושי למתני' קאתי דה"ק נמצאת סכין סתמא קשורה עם סכין אחרת ידועה הרי הוא בסכין ידועה אם טמאה טמאה ואם טהורה טהורה וכן פי' הרמב"ם בפ' המשנה:

הלכה ב משנה פרוכת שנטמאה בולד הטומאה — שנגעה במשקין טמאין, שחכמים גזרו על המשקין שמטמאין כלים, גזרה משום משקה דוב וחבה. מטבילין אותה בפנים — ואינה טענה שילוח חוץ למחנה שכינה, כיון שלא נטמאת אלא בולד הטומאה. ומכניסין אותה מיד, שאינה טענה הערב שמש. מטבילין אותה בחוץ — דטענה שילוח. ושוטחין אותה בחיל — חוץ לעזרה. נימין — ליצי"ס בלע"ז. עשרים וארבעה חוטין — מפרש בגמרא. ארכה ארבעים ורחבה עשרים — במדת פתח האולם, שהיה גובהו ארבעים ורחבו עשרים. שמונים ושנים רבוא — דינרי זהב נעשית. **גמרא** אילו אמר "חוט" — גבי מלאכת הפרוכת, הייתי אומר שיהא כל חוט כפול לשנים. שזור — אילו נאמר "חוט שזור" הייתי אומר שיהא חוטין כפול לשלשה, השתא דכתיב "משזר" ליפנין מיניה דבעינן חוטין כפול ששה, דהיינו כפל משזר. ארבעה — כלומר, וארבעה מינין היו בו: תכלת, וארגמן, ותולעת שני, ושש משזר, כל אחד חוטין כפול שש, מכאן שהיה כפול עשרים וארבעה. "מעשה רוקם" — גבי מסך הפתח כתיב, וגבי פרכת כתיב "מעשה חושב", מאי ביניהו. רבי יהודה ורבי נחמיה פליגי — איך היו 'מעשה חושב' ו'מעשה רוקם', והיאך היו שני פרצופין. גחומא — מילתא בעלמא, ולאו דוקא. תמן תנינן — במסכת תמיד פרק שני: החלו מעלין באפר על גבי תפוח. ותפוח היה באמצע המזבח, ולפעמים עליו בשלש מאות כור אפר.

הלכה ג משנה הכל ישרף בפנים — בבית הדשן הגדול שבעזרה, ששם שורפין פסולי קדשי קדשים, שכל שפסולו בקדש שורפין אותו בקודש. חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים

דאית

בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד. נִמְצְאָה קְשׁוּרָה לְסַכִּין - הֲרֵי הִיא כַּפַּכִּין. **גמרא** רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: קַצְרָן (זְבִין) שֶׁל נָכְרִים הָיָה שָׁם. אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: עֲרוֹדוֹת הָיוּ נוֹזְרִין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ עוֹלֵי רְגָלִים מִשְׁתַּקְּעִין בַּדָּם עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן. וּבָאוּ לִפְנֵי חֲכָמִים וְלֹא אָמְרוּ לָהֶן דָּבָר. (רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: קַצְרָן שֶׁל נָכְרִים הָיָה שָׁם) רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַעֲשֶׂה בִּפְרֻדָה מִשֶּׁל בֵּית רַבִּי שֶׁמָּתָה, וְטִהֲרוּ אֶת דָּמֶיהָ מִשּׁוּם נְבֵילָה. רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁאִיל לְרַבִּי סִימוֹן: עַד כַּמָּה? וְלָא אַגִּיבֵיהּ. שְׁאִיל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֲמַר לֵיהּ: עַד רְבִיעִית - טָהוֹר, יוֹתֵר מִיָּכָן - טָמֵא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְצָחָק בַּר בִּיסְנָא: עַד כַּמָּה? אֲמַר לֵיהּ: עַד רְבִיעִית - טָהוֹר, יוֹתֵר מִיָּכָן - טָמֵא. וּבְעָט בֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְרִיקָא: בְּגִין דַּהֲוָה שָׁאֵיל לָךְ אַתְּ בְּעָיֵט בֵּיהּ? אֲמַר לֵיהּ: בְּגִין דְּלָא הֲוָוֹת דַּעְתִּי בִּי, דְּאָמַר רַבִּי חָנִין: "וְהָיוּ חַיָּיךְ תְּלוּאִים לְךָ מִנֶּגֶד" - זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ לוֹ חִטִּין לְשָׁנָה, "וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם" - זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ מִן הַסִּדְקִי, "וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ" - זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטוֹר. וַאֲנָא סָמִיךְ אַפַּלְטִירָא. מַאי כְּדוּן, הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוֹרָה עַל דַּם גְּבִילוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר. מַהוּ טָהוֹר - טָהוֹר מִלְּהַכְשִׁיר, הָא לִיטַּמּוֹת - מְטַמֵּא. תַּמָּן תָּנֵינָן: דַּם הַשֶּׁרֶץ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ, מְטַמֵּא וְאֵינוֹ מַכְשִׁיר, וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בוֹ. וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בוֹ בְּשִׁיעוּר טוּמְאָתוֹ, אֲבָל דָּמוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: פְּלִיגִי בָּהּ תְּרֵין אֲמוֹרָאִין, חַד אָמַר: טָמֵא, וְחַד אָמַר: טָהוֹר. מַאן דְּאָמַר טָמֵא - כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּמַאן דְּאָמַר טָהוֹר - כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוֹרָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַבְדּוּמָה דְּמִן נְחוֹתָה: וָיָאוּת, דְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹרֵיהוֹן דְּבֵי נְשִׂיאָה הֲוָה. "כָּל הָרוּקִין" וְכוּ': לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: לֹא גָּזְרוּ עַל הָרוּקִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם! הָא אִיתְּמַר עָלֵיהּ, רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: קַצְרָן שֶׁל גּוֹיִם הָיָה שָׁם. בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הַטְּמֵאִין מְהַלְּכִין שִׁיבּוֹלֶת וְהַטְּהוֹרִין מִהַצַּד, וְהַטְּהוֹרִין מְהַלְּכִין סָתָם, וְהַטְּמֵאִים אוֹמְרִין לָהֶן "פְּרוּשׁוּ". בִּשְׁעַת הֶרֶגֶל הַטְּהוֹרִים מְהַלְּכִין שִׁיבּוֹלֶת, וְהַטְּמֵאִין מְהַלְּכִין מִן הַצַּד, הַטְּמֵאִין מְהַלְּכִין סָתָם, וְהַטְּהוֹרִין אוֹמְרִים לָהֶן "פְּרוּשׁוּ". "וְכָל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים" כו'. לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן לֹא גָּזְרוּ עַל הַכֵּלִים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם? מִכֵּיוָן שֶׁנִּמְצְאוּ דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה - נַעֲשׂוּ הוֹכֵיחַ, אַבָּא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא אוֹתָן צִיפּוֹרִין. מַאן דְּאָמַר צִיפּוֹרִין - שֶׁהָיָה דּוֹמֶה לְצִיפּוֹרִין, מַאן דְּאָמַר מְרִיצָה - שֶׁמְּרִיצָה אֶת הָאֶבֶן לְבֵית הַקְּבָרוֹת. קוֹפִיץ וְכוּ'. תָּנֵי: הַסַּכִּין קְשׁוּרָה לָהּ - הֲרֵי זוֹ כְּמוּתָהּ.

הלכה ב משנה פָּרוֹכֶת שֶׁנִּטְמֵאת בְּוֹלֶד הַטּוּמְאָה - מַטְבִּילִין אוֹתָהּ בִּפְנִים, וּמַכְנִיסִין אוֹתָהּ מִיָּד. וְשֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטּוּמְאָה - מַטְבִּילִין אוֹתָהּ בַּחוּץ, וְשׁוֹטְחִין אוֹתָהּ בַּחִיל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ. אִם הָיְתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּג הָאִיצְטַבָּא, כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה הָעָם אֶת מְלַאכְתָּהּ שֶׁהִיא נָאָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסָּגָן: פָּרוֹכֶת עוֹבְיָהּ טֶפַח עַל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם נִימִים נָאֲרֶגֶת עַל כָּל נִימָה וְנִימָה עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים, וּמִשְּׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רִבּוֹא הָיְתָה נַעֲשֵׂית, וּשְׁתַּיִם עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים מַטְבִּילִין אוֹתָהּ. **גמרא** אִילּוּ אָמַר חוּט - אֶחָד, כָּפוּל - לִשְׁנַיִם, שָׁזוּר - לִשְׁלֹשָׁה. מָשָׁזָר - אַרְבַּע מִכָּאן - הָא תְּלָתִין וּתְרֵין. תְּנָא אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה, אִילּוּ אָמַר חוּט - אֶחָד, כָּפוּל - לִשְׁנַיִם, שָׁזוּר - לִשְׁלֹשָׁה, מָשָׁזָר - לְאַרְבַּע, מָשָׁזָר - לִשְׁמוֹנָה, אַרְבַּע מִכָּאן - הָא תְּלָתִין וּתְרֵין. אִילּוּ אָמַר חוּט - אֶחָד, כָּפוּל - לִשְׁנַיִם, קָלִיעָה - לִשְׁלֹשָׁה, שָׁזוּר - לִשְׁנַיִם עָשָׂר, אַרְבָּעָה מִיכָּן - הָא אַרְבָּעִים וּתְמַנְיָא. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "מַעֲשֵׂה רוֹקֵם" וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב". "מַעֲשֵׂה רוֹקֵם" - פַּרְצוּף אֶחָד, "מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב" - שְׁנֵי פַּרְצוּפוֹת. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, חַד אָמַר: "מַעֲשֵׂה רוֹקֵם" - אֲרִי מִכָּאן וַאֲרִי מִכָּאן, "מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב" - אֲרִי מִכָּאן וְחָלָק מִכָּאן. וְחָרָנָה אָמַר: "מַעֲשֵׂה רוֹקֵם" - אֲרִי מִכָּאן וְחָלָק מִכָּאן, "מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב" - אֲרִי מִכָּאן וְנֶשֶׁר מִכָּאן. בְּשִׁמּוֹנִים וּשְׁתַּיִם רִבּוֹא הָיְתָה נַעֲשֵׂית וְכוּ'. רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיזְנָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: גּוּזְמָא. תַּמָּן תָּנֵינָן: פְּעָמִים הָיָה עָלָיהָ כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כּוֹר. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוּן בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: גּוּזְמָא.

הלכה ג משנה בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּאַב הַטּוּמְאָה בֵּין בְּוֹלֶד הַטּוּמְאָה, בֵּין בִּפְנִים בֵּין בַּחוּץ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בִּפְנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֹלֶד הַטּוּמְאָה בִּפְנִים.

רבי

להטביל. דאף על גב דשמא בעלים היה לדן סכין לשחוט ולא היתה קופיץ זו להן אלא לשבירת עצמות והיום אין שבירת העצם בשבת, אפילו הכי כיון דצריכה להם ביום טוב אחר שבת, כבר הטבילה מערב שבת, דהא בשבת לא מצו להטבילה. כמו ששנינו במסכת ביצה (יז,ב): חל יום טוב אחר השבת כו' מלפני השבת. **וכחמשה עשר** — אם מצאה ביום טוב עצמו. **שוחט בה** — שלמים מיד, דודאי הטבילוה בעלים מאתמול. **הרי היא כסכין** — ואפילו נמצאת בארבעה עשר שחל להיות בחול, שוחט

חסר טקסט.

באה"ט

אם נמצא הקופיץ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בניסן – ביום טוב של פסח, המוצא שׁוֹחֵט בָּהּ שלמים מַיָּד, שכן בודאי הבעלים כבר הטבילו את הקופיץ מאתמול לפי שהוא צריך את הקופיץ ביום טוב כדי לשבור את עצמות החגיגה.

אם נִמְצְאָה הקופיץ קְשׁוּרָה לְסַכִּין חֲדֵי הִיא כְּסַכִּין, ולכן אפילו אם נמצא הקופיץ ביום ארבעה עשר שחל להיות בחול שוחט בקופיץ מיד, שאנו אומרים שבודאי כבר הוטבל הקופיץ עם הסכין ביום שלושה עשר, הואיל וקשור עמו.

גמרא

שנינו במשנה, 'כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורים חוץ משל שוק העליון, דברי רבי מאיר'. הגמרא מבארת את טעמו: רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי ביאר את טעם טומאת הרוקין בשוק העליון, לפי שקַצְרָן – בית כביסת בגדים שֶׁל נָכְרִים הָיָה שָׁם, וכיון שכן אנו אומרים שכל הרוקין שנמצאים בשוק העליון הם משל נכרים הנמצאים שם שחכמים גזרו עליהם כזבים.

אגב הלכות הטומאה שהיו כתוצאה מכך שהנכרים היו בשוק העליון בירושלים מביאה הגמרא דין נוסף בהקשר לכך: אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, עֲרוֹדוֹת – חמורי בר הָיוּ הנכרים נוֹחֲרִין [–הורגים] לצורך מאכל אריות המלך בשוק העליון בִּירוּשָׁלַיִם, והיה הדם הרב נשפך בחוצות ירושלים, וְהָיוּ עוֹלֵי רְגָלִים מִשַּׁתְּקָעִין בְּדָם עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן – ברכיהם, וּבָאוּ העולי רגלים לִפְנֵי חֲכָמִים לשאול אם הם נטמאים מהדם, וְלֹא אָמְרוּ לָהֶן החכמים דָּבָר כיון שסברו שדם נבילה אינו מטמא וכמבואר להלן.

הגמרא מביאה דעה המטמאת דם נבילה כשיש בה רביעית: רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אמר, מַעֲשֶׂה בִּפְרִדָה מִשֶּׁל בֵּית רַבִּי שֶׁמָּתָה, ויצא דם מנבלתה, וְטִהֲרוּ אֶת דָּמֶיהָ ולא טמאוהו מִשּׁוּם טומאת נְבֵילָה. רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאִיל לְרַבִּי סִימוֹן שאמר דין זה בשם רבי יהושע בן לוי, עַד כַּמָּה דם יצא מהנבילה ועדיין לא יטמא, וְלֹא אָגִיבֵיהּ – לא השיבו רבי סימון כלום. המשיך רבי אלעזר וְשָׁאִיל – שאל שאלה זו לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שהוא מרא דשמעתא זו שכן משמו אמרה רבי סימון, אָמַר לֵיהּ רבי יהושע בן לוי, עַד רְבִיעִית דם טָהוֹר מטומאת נבילה, ואילו רביעית דם ובוודאי כשהוא יוֹתֵר מִיכָּן – מרביעית טָמֵא, שכן רביעית דם כשהוא קרוש יש בו שיעור כזית המטמא בטומאת נבילה, וּבָאַשׁ לְרַבִּי לָעְזָר – הורע הדבר מאוד בעיני רבי אלעזר וכעס על כך דְּלֹא חַזַּר לֵיהּ רַבִּי סִימוֹן שְׁמוּעָתָא – שרבי סימון לא ענהו את השמועה כפי שהוא שמע מפי רבי יהושע בן לוי לחלק בין רביעית לפחות מרביעית.

מעשה דומה באמוראים אחרים: כיוצא בזה מספרת הגמרא, שאף רַב בִּיבִי חֲוָה יָתִיב מַתְנֵי – היה יושב ושונה הָדֵין עוּבְדָא – מעשה זה בפרדת רבי שטהרו את דמה משום נבילה, ואף רב ביבי לא פירש עד כמה דם יהיה עדיין טהור. אָמַר לֵיהּ – שאל רַבִּי יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא את רב ביבי, עַד כַּמָּה דם יצא מהנבילה ועדיין לא יטמא, ועוד הוסיף רבי יצחק בר ביסנא וּאָמַר לֵיהּ, האם עַד רְבִיעִית דם טָהוֹר ואילו רביעית וכמובן יוֹתֵר מִיכָּן טָמֵא, ומה שטהרו שם הוא משום שהיה הדם פחות מרביעית, או שמא טהור אף ביותר מרביעית. וְבמקום להשיבו על שאלתו בָּעֵט בֵּיהּ – דחף רב ביבי את רבי יצחק בסנדלו.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְרִיקָא לרב ביבי, האם בְּגִין דַּהֲוָה שָׁאִיל לָךְ – בגלל שהוא שואל אותך כענין אַתְּ בָּעֵיט בֵּיהּ – צריך הוא להענש שאתה דוחף אותו, ואכן מדוע לא השבת אותו דבר. אָמַר לֵיהּ רב ביבי לרבי זריקא, עשיתי כך בְּגִין דְּלֹא הֲוַת דַּעְתִּי בִּי – מפני שלא היתה דעתי מיושבת עלי ולא יכולתי לענותו בדברים הצריכים טעם.

ממשיך רב ביבי ומבאר את הסיבה שלא היתה דעתו מיושבת עליו, על פי מה דְּאָמַר רַבִּי חָנִין להסביר את הכתוב בפרשת התוכחה (דברים כח סו) 'וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ', שכך היא כוונת הפסוק, 'וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד', זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ לוֹ חִטִּין – תבואה לְשָׁנָה שלימה, שאין לו קרקע לזרוע, ואף שלשנה זו יש לו מעות לקנות תבואה אין הוא יודע אם יהיה לו מעות אף בשנה הבאה. והמשך הפסוק 'וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם', זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ – קונה את לחמו לשבוע שלם מִן הַסַּדְּקִי – האופה, ואינו יודע אם יהיה לו לקנות גם בשבוע הבא. 'וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ', זֶה שֶׁהוּא לוֹקֵחַ – קונה את לחמו מדי יום ביומו מִן הַפַּלְטוֹר – החנוני הקונה מן הנחתום, ומלבד זה שמחירו יקר גם אין הלוקח יודע אם יהיה לו כדי לקנות גם ביום המחרת. סיים רב ביבי ואמר על עצמו, וַאֲנָא סָמִיךְ אַפַּלְטֵירָא – אני הוא מאותם שנאמר עליהם 'וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ' ולפיכך לא היתה דעתי מיושבת עלי ולא השבתיו כראוי.

מבררת הגמרא מהי ההלכה לענין טומאת רביעית דם: מַאי כְּדוֹן – מהי ההלכה לענין רביעית דם הנבילה האם הוא טמא או טהור. ומביאה על כך הגמרא את מה ששנינו במסכת עדיות (פ"ח מ"א), 'הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוֹרָה עַל רביעית דַּם נְבֵילוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר', ומשמע שהוא טהור לגמרי.

דוחה הגמרא את הראיה: מַהוּ טָהוֹר שנאמר לגבי דם נבילה, היינו שהוא טָהוֹר מִלְּהַכְשִׁיר לקבל טומאה [שאף שהדם הוא אחד משבעה משקים המכשירים לקבל טומאה, היינו דווקא בדם היוצא מן הצוואר ולא שהוא שותת מן הנבילה], הָא לִיטַמּוֹת – אבל לענין טומאה עדיין ניתן לומר שהוא מְטַמֵּא ברביעית דם לח או בכזית דם קרוש.

הגמרא מקשה על הדחיה, ומוכיחה שרביעית דם נבילה טהור. מקשה הגמרא: תַּמָּן תְּנִינָן – ממה ששנינו במסכת מכשירין (פ"ו מ"ה) דַּם הַשֶּׁרֶץ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ – דם השרץ ובשר השרץ דין אחד להם שמטמאים טומאה חמורה ושיעור טומאתם שוה והוא בכעדשה, ומצטרפים זה לזה להשלים לשיעור של עדשה, ואף שדמו מְטַמֵּא, מכל מקום וְאֵינוֹ מַכְשִׁיר אחרים לקבל טומאה, וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ – לא מצאנו כיוצא בזה הן לענין עצם דין טומאתם והן לענין שדמו מטמא ואינו מכשיר, ולדברינו שאף דם נבילה מטמא ואינו מכשיר יקשה שמצאנו כיוצא בו, ועל כרחך שאין דם הנבילה מטמא.

מתרצת הגמרא: דברי המשנה 'וְאֵין לָנוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ' היינו רק כְּשִׁעוּר טוּמְאָתוֹ – לענין שדמו מטמא כבשרו, ובזה אכן רק בשרץ שיעור הטומאה בדם הוא כמו שיעור הטומאה בבשר ששניהם בשיעור של כעדשה, ואילו בנבילה אין שיעור הטומאה שוה בדם ובבשר שכן דם הנבילה מטמא ברביעית ובשר הנבילה מטמא בכזית. אֲבָל לגבי הדין של דָּמוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ – שהדם מטמא ואינו מכשיר שוה דין דם השרץ לדין דם הנבילה.

מביאה הגמרא דעה שנחלקו אמוראים בדין רביעית דם של נבילה: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, פְּלִיגֵי בָּהּ תְּרֵין אָמוֹרָאֵין – נחלקו שני אמוראים בדין רביעית דם של נבילה אם מטמאה או לא, חַד אָמַר טָמֵא וְחַד אָמַר טָהוֹר. מפרשת הגמרא: מַאן דְּאָמַר טָמֵא סובר כְּרַבִּי יְהוּדָה שאומר במסכת עדיות (פ"ה מ"א) שבית הלל מטמאים בדם הנבילה, ושנינו על כך בברייתא שרבי יוסי ברבי יהודה הסביר טעמם של בית הלל שמטמאים ברביעית מפני שהדם יכול לקרוש ולעמוד על שיעור כזית. וּמַאן דְּאָמַר טָהוֹר סובר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּתוֹרָה שלמדנו לעיל שהעיד על דם נבילה שהוא טהור, וסובר רבי יוסי שכוונתו שהוא טהור לגמרי.

אָמַר לֵיהּ רַב אַבְדּוּמָה דְּמִן – מהמקום ששמו נְחוּתָה לרבי יוסי, וְיָאוּת – טוב ויפה דברת שהמטמא סובר כרבי יהודה, דְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹרֵיהֶן דְּרַבִּי נְשִׂיאָה הָוָה – שכן רבי יהודה היה מורה ההוראות בביתו של רבי ועל פיו היו עושים כל דבריהם, והוא הורה להם במעשה של פרדת רבי כדעתו זו שדווקא פחות מרביעית טהור אבל רביעית ויותר מרביעית טמא.

שנינו במשנה: 'כָּל הָרוּקִין וכו' הנמצאין בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון, דברי רבי מאיר'. הגמרא מקשה ממשנתינו על אמורא. מקשה הגמרא: וכי לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה שלא גָּזְרוּ עַל הָרוּקִין שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם ואילו במשנתינו מפורש שהרוקין הנמצאים בשוק העליון שבירושלים טמאים. מתרצת הגמרא: הָא אִיתְּמַר עֲלֵיהּ – הרי למדנו לעיל על דברי המשנה את

המשך בעמוד קנה

דעה שלישית: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, יש לחלק בין אם טומאתו חמורה שהיא נשרפת בחוץ לבין אם טומאתו קלה שהיא נשרפת בפנים, ולכן קדשי קדשים **שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה** בֵּין אם נטמא **בְּפָנִים** וּבֵין אם נטמא **בַּחוּץ יִשָּׂרֵף** בחוץ לפי שאין כבוד לשורפו בקודש, אבל באופן **שֶׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה** בֵּין אם נטמא **בַּחוּץ** וּבֵין אם נטמא **בְּפָנִים יִשָּׂרֵף בְּפָנִים** לפי שאינו מאוס כ"כ מלהכניסו לקודש.

דעה רביעית: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר**, אין חילוק במה נטמא, אלא **מְקוֹם טוּמְאָתוֹ שָׁם** הוא מקום **שְׂרֵיפָתוֹ**, ולכן אם נטמא בפנים, נשרף בפנים, ואם נטמא בחוץ, נשרף בחוץ, ואין חילוק אם נטמא באב הטומאה או בולד הטומאה.

גמרא

שנינו במשנה, 'בשר קדשי קדשים שנטמא בין באב הטומאה בין בולד הטומאה'. מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בגדרי אב הטומאה וולד הטומאה: **כַּר קַפְּרָא אָמַר, אַב הַטּוּמְאָה** היינו שטומאתו היא **דְּבַר תּוֹרָה**, כגון שנטמא בשרץ או נבילה, ואילו **וְלַד הַטּוּמְאָה** היינו שטומאתו היא רק **מִדִּבְרֵיהֶם**, כגון כלי שנטמא במשקין, שמן התורה אין משקים מטמאים כלים ורבנן גזרו בזה, והבשר נגע בכלי זה ונמצא שטומאתו הוא מדרבנן. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בֵּין זֶה בֵּין זֶה דְּבַר תּוֹרָה** – בין אב הטומאה ובין ולד הטומאה טומאתם היא מהתורה, אלא שאב הטומאה היינו שנטמא הבשר בשרץ או בנבילה ואילו ולד הטומאה היינו שנטמא הבשר בכלי שנגע ברוק הזב והוא ראשון לטומאה ונמצא הבשר שני לטומאה מהתורה.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן: **וְקַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן עַל דְּבֵית שַׁמַּאי** – שיטתו של רבי יוחנן מוקשית לפי בית שמאי, **דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הַכֹּל יִשָּׂרֵף בְּפָנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ**, ואם מדובר שהן אב הטומאה והן ולד הטומאה טמאים מהתורה, **מַה בֵּין אַב הַטּוּמְאָה** שנטמא **בַּחוּץ** שהוא נשרף בחוץ, **מַה בֵּין וְלַד הַטּוּמְאָה** שנטמא **בַּחוּץ** שהוא נשרף בפנים, וכי **זֶה וָזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא** ואם כן מה החילוק ביניהם.

הגמרא מוסיפה להקשות על רבי יוחנן: מוסיפה הגמרא ואומרת, שקושיא זו לפירושו של רבי יוחנן **וַאֲפִילּוּ עַל דְּבֵית הִלֵּל לֹא מַקְשְׁיָא** – וכי לפי בית הלל לא קשה כך, **דְּבֵית הִלֵּל אָמַר הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ חוּץ מַה שֶּׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה בְּפָנִים**, ואם הן אב הטומאה והן ולד הטומאה הם טמאים מהתורה, **מַה בֵּין אַב הַטּוּמְאָה** שנטמא **בְּפָנִים** שהוא נשרף בפנים, **מַה בֵּין אַב הַטּוּמְאָה** שנטמא **בְּפָנִים** שהוא נשרף בחוץ, וכי **זֶה וָזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא** ושוב מה החילוק ביניהם, אלא על כרחך צריך לומר כבר קפרא שאב הטומאה הוא מהתורה וולד הטומאה מדובר בטומאה מדרבנן וזהו החילוק ביניהם.

הגמרא אינה מיישבת את הקושיות על רבי יוחנן, ועוברת לברר את ביאור משנתינו לדעת בר קפרא. אומרת הגמרא: **לֹא הָווּ בָּהּ רַבָּנַן אֶלָּא עַל דְּבַר קַפְּרָא** – לא נשאו ונתנו חכמים ליישב את המשנה לדעת רבי יוחנן, ועברו לישא וליתן לפי שיטתו של בר קפרא. מבררת הגמרא: **וְקַשְׁיָא דְּבַר קַפְּרָא עַל דְּבֵית שַׁמַּאי** – כך יש לכאורה להקשות לבר קפרא לפי דעת בית שמאי, **דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים הַכֹּל יִשָּׂרֵף בְּפָנִים חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ**, ואם אב הטומאה הוא מן התורה **מַה** הַחילוק **בֵּין** המקום שבו הוא נטמא בטומאת **אַב הַטּוּמְאָה, בֵּין** שנטמא **בַּחוּץ** שנשרף בחוץ לבֵין שנטמא **בְּפָנִים** שנשרף בפנים, וכי **זֶה וָזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא** ומה מקום יש לחילוק ביניהם.

מתרצת הגמרא: על בר קפרא לא שאלו כיון שאכן יש תירוץ על שאלה זו, **בְּגִין דְּרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר מְקוֹם טוּמְאָתוֹ שָׁם תְּהֵא** מקום **שְׂרֵיפָתוֹ**, ואף בית שמאי סוברים כך ולכן רק אם נטמא בפנים הוא נשרף בפנים אבל אם נטמא בחוץ הוא נשרף בחוץ. [אלא שסוברים בית שמאי שכל זה דווקא באב הטומאה שהוא מדאורייתא, אך בולד הטומאה כיון שהוא מדרבנן, אף אם נטמא בחוץ ישרף בפנים].

ממשיכה הגמרא ואומרת עדיין יש מקום לשאול על בר קפרא לפי דעת בית הלל, **וַאֲפִילּוּ עַל דְּבֵית הִלֵּל לֹא מַקְשְׁיָא** – וכי לפי בית הלל לא ניתן לשאול, **דְּבֵית הִלֵּל אָמַר הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה בְּפָנִים**, ואם ולד הטומאה הוא מדרבנן **מַה** החילוק **בֵּין** המקום שבו הוא נטמא בטומאת **וְלַד הַטּוּמְאָה, בֵּין** שנטמא **בְּפָנִים** שנשרף בפנים לבֵין שנטמא **בַּחוּץ** שנשרף בחוץ, וכי **זֶה וָזֶה לֹא מִדִּבְרֵיהֶם הוּא** ומה מקום יש לחילוק ביניהם.

מתרצת הגמרא: **בְּגִין** – משום שהוא סובר כדעתו **דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאָמַר בדין **מַאֲכָלוֹ וּמַשְׁקֵהוּ שֶׁל מְצוֹרָע** שהם **מִשְׁתַּלְּחִין חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת** – מאכלים שנטמאו על ידי מצורע אין מכניסים אותם לתוך המחנות אלא הם נשארים מחוץ למחנה, ולכן גם מה שנטמא בולד הטומאה בחוץ אין מכניסים אותו להישרף בפנים.

הלכה ד - משנה

כהנים שזכו בפייס להעלות את אברי קרבן התמיד על המזבח, היו מניחים אותם על הכבש והולכים ללשכת הגזית לקרוא את שמע, ולאחר מכן היו באים ומעלים אותם על המזבח.

מקום מיוחד נקבע להנחת איברי קרבן התמיד על גבי הכבש, כיון שפעמים היו מתאחרים עם ההקטרה עד זמן המוסף, והיה צריך היכר מיוחד שלא יבואו לטעות ולהקדים להקטיר את המוספים קודם התמיד.

כבש המזבח עמד לדרומו של מזבח, אורך שיפועו ל"ב אמה ורוחבו ט"ז אמות. בפינות המזבח היו קרנות בגודל אמה על אמה, והאמה שבין קרן לקרן יחד עם אמה פנימית נוספת היו קרויים 'כרכוב המזבח'.

משנתינו מבארת היכן היה המקום בכבש המזבח שהניחו שם את איברי התמיד והמוספין: **אֵיבְרֵי הַתָּמִיד נִיתָּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה** – בשש עשרה אמות התחתונות של הכבש **כְּמַעֲרָב** – בשמונה האמות לצד מערב. גם האיברים **שֶׁל מוּסָפִין** של שבת ויום טוב היו **נִיתָּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה**, אלא שהם היו ניתנין בצידו השני של הכבש, **כְּמִזְרָח** – בשמונה האמות לצד מזרח. איברים **שֶׁל** מוספי **רָאשֵׁי חֳדָשִׁים** היו **נִיתָּנִין עַל כַּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַעְלָן** – חלק מסוים של גג המזבח, ובגמרא יבואר היכן הוא מקום זה. ונותן בצד מערב של מזבח.

מבארת המשנה במצוות מסוימות איזה מהן נוהגות רק בזמן בית המקדש ואיזה מהן נוהגות אף בזמן הזה: חובת **הַשְּׁקָלִים** – להיות שוקל כל אחד מישראל את מחצית השקל, **וְחוּבַת הַבִּיכּוּרִים** – הרואה שדהו שביכרה קושר עליה גמי לסימן שזהו ביכורים, **אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא בְּפָנֵי הַבַּיִת** – חיובם הוא רק כשבית המקדש קיים, כיון שהשקלים לצורך קרבנות הם וכיון שאין בית למה יפרישום, ובכורים מפני שהם טעונים הנחה לפני המזבח ותנופה וקרבן והם אינם שייכים כשאין בית המקדש קיים. **אֲבָל מַעֲשֵׂר דָּגָן** – מעשר ראשון ושני ועני, **וּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, וּבְכוֹרוֹת**, כל אלו **נוֹהֲגִין בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת וּבֵין שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת** – גם כשאין בית המקדש קיים, מעשר דגן לפי שקדושת הארץ לא בטלה, ומעשר בהמה הוקש למעשר דגן, ובכור קדוש מרחם.

המשנה מבארת מה הדין אם הקדיש שקלים וביכורים בזמן הזה: **הַמַּקְדִּישׁ שְׁקָלִים וּבִיכּוּרִים** בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, **הֲרֵי זֶה קוֹדֶשׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָאוֹמֵר 'בִּיכּוּרִים קוֹדֶשׁ' אֵינָן קוֹדֶשׁ**, לפי שנאמר (שמות כג יט) 'רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ', ודרשינן בתוספתא (פ"ג הט"ו) שדווקא כל זמן שיש בית הוא שיש חובת הבאת ביכורים אבל בזמן שאין בית אין ביכורים, ונמצא שגזירת הכתוב הוא שאפילו בדיעבד אינם קדושים.

גמרא

שנינו במשנה, 'של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן'. הגמרא מבארת מהו 'כרכוב': **אֵיזֶהוּ 'כַּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ', אַמָּה בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן מְקוֹם הִילּוּךְ רַגְלֵי כֹּהֲנִים**, ובבבלי (זבחים סב.) מבואר שהכוונה לאמה שבין קרן לקרן ויחד עם זה גם אמה

המשך בעמוד קנו

תקלין חדתין

באה"ס אין להשהות הטומאה בפנים עד שתשרף אלא יוציאנה מיד וישרפנו בחוץ. **ישרף בפנים** — דכיון דטהור מדאורייתא, אפילו נטמא בחוץ יש לקיים שריפתו בקדש. **גמרא בר קפרא אומר: דבר תורה אב הטומאה ולד הטומאה מדבריהם** — דמוקי מה דאמר במשנה אב הטומאה ודאי דאורייתא, אבל ולד הטומאה — היינו בדרבנן, כגון שנגע במשקין דמדאורייתא, אין אוכלין ומשקין מטומאין כלי, שאין אוכל נעשה אב הטומאה. ורבנן גזרו שיהא משקין מטמאין כלי משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה, כגון רוקו ומימי רגליו. וזה הבשר נגע בולד הטומאה דרבנן זה, דמדאורייתא לא הוי אפילו ולד הטומאה, דאין כלי נטמא ממשקין הנזכרים לעיל. והא דנקט אב הטומאה דאורייתא — היינו דכל אב הטומאה דאורייתא. אי נמי: משום דאיכא אב הטומאה דרבנן, כגון מעת לעת שבנדה ובית הפרס וארץ העמים. **כין בזה כו'** — דולד הטומאה היינו שנגע הבשר בכלי שנגע במשקה זב וזבה שהוא ולד הטומאה דאורייתא, והוי הבשר שני, שהכלי שהוא ראשון לטומאה אם נגע באוכל עשהו שני. **זה וזה לא דבר תורה הוא** — בתמיה. הא לרבי יוחנן גם ולד הטומאה דבר תורה היא, וממה שלמד לבית שמאי אב הטומאה מולד הטומאה. ופריך: **ואפילו על דבית הללל** — מי לא קשיא לרבי יוחנן. **לא הוו בה רבנן** — לא שקלי וטרי רבנן, אלא לפרושי משנה אליבא דבר קפרא. **מה בין אב הטומאה בין בחוץ כו'** — וקשיא לבר קפרא. **בגין דרבי עקיבא** — דרבי אליעזר קושטא דקאמר בסיפא בין בפנים כי קושיין, אבל רבי עקיבא סבירא ליה מקום טומאתו שם שריפתו. וטעמיה: דולד הטומאה משום דהוי טהור מדאורייתא, דולד הטומאה דרבנן איירי כאן, ולכך ישרף בפנים מקום טומאתו. **בגין דרבי שמעון. הכי נרסינן: דרבי שמעון אמר אוכלין ומשקין של מצורע אין מביאין לשלשה מחנות** — ולהכי מה שנטמא בחוץ אף בולד הטומאה דרבנן אין מביאין לפנים. ורבי שמעון זה לא מצאתי מקומו. ונראה דרבי שמעון לטעמיה אזיל, דבספרק קמא דכלים בתוספתא רבי שמעון אומר: כשם שאין זבות ונדות ויולדות נבנסין להר הבית, כך משכבן ומושבן כיוצא בהן. והכי נמי במצורע אוכלין ומשקין שלו, שנטמאו ממנו. וגירסת הספרים "משתלחין" שיבושא. דאם כן, אף בולד הטומאה בפנים ישרף בחוץ מהאי טעמא! ועוד, שילוח אוכלין ומשקין מאן שמעת ליה. **משנה מחצי כבש ולמטה במערב** — כהנים הזוכים בפייס באיברי התמיד להעלותם לא היו מעלים אותן בפעם אחת, אלא נותנים אותן על הכבש, ומחציו ולמטה נותנין אותו. שרוחב הכבש שש עשרה אמה, ובחציו שלצד מערב היו נותנין אותן. **ושל ראשי כו' בפני הבית** — שקלים — משום דצורך קרבן נינהו, וכשאין קרבן אין שקלים. **וביכורים** — דכתיב "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" — בזמן שיש לך בית, יש לך ביכורים כו'. **מעשר דגן כו'** — דקדושת הארץ לא בטלה.**מעשר בהמה** – ברישא פרק בתרא דבכורות אמרו שביטלוהו מפני התקלה. **המקדיש שקלים וביכורים** – דאינם נוהגים אלא בפני הבית אם הפרישן שלא בפני הבית קדשי לשון רבינו הגאון נראה כפירוש ראשון של הרע"ב דמפריש קאמר מדלא נקט אלא הני תרתי. **ביכורים קדש אינן קדש** – כיון דבהדיא כתיב בהו תביא בית ה' אלהיך אפי' הפרישן בדיעבד לא קדשי ואין שם ביכורים חל עליהן שלא בפני הבית. **גמרא איזהו כרכוב המזבח** – פרישית לעיל פרק ו' הלכה ה'. **מופסי שבת כו'** – קאי אמתני' שהזכיר מוספי שבת ור"ח, ושואל איזה מהן קודם להקרבה כשחל ר"ח בשבת. **חיליה דר"י** – ראייתו. **כדי לפרסמו כו'** – הכי מתרץ לה ר"י בבבלי סוכה דהאי חשיבותא עבדינן להיכרא שיכירו הכל דפשיטא להו לב"ד שקדשוהו כהלכתו ולא יגמגם לב אדם עליו דרוב בני אדם לא ראו חידודו הלבנה וזהו דוקא בשיר משא"כ לענין הקרבה כו' כל התדיר כו' כיצד הוא עושה קודם שיר שבת וגירסת הספרים שיבוש דמוכח. **הא שקלים קדשי רשב"י אומר משום ר"ש כו'** – פליג אתנא דמתני' בשם ר"ש. **תני** – במסכת כריתות (ט' א). **רביעית כסף** – רובע דינה דלכשיבנה ביהמ"ק יביא קן דאמורינן דצריך קרבן וקרבן בפחות מרובע לא אפשר להפרישי דאין מצוי קן בפחות מרובע כדאמרינן במתניתין ועמדו קינין בארבעתים אבל פחות אי אפשר. **מפני התקלה** – שלא יהנה ממנו. **אין מקדישין ואין מחרימין** – דחרם הוי קדש בהקדש דכתיב כל חרם קדשי קדשים. **תעקר** – דלא ליתו בה לידי תקלה. **לים המלח** – משום רבעי שחיקה בשאר נהרות ובים המלח מטיל בעניניה לכן אמר ים המלח. **עבר והקדיש** – גבי רביעית כסף דגר אם עבר והקדיש לאחר שבטלה ריב"ז. **מאי** – אם קדש בדיעבד ודינן כדין הקדש וחרם דתנן המעות יוליכו לים המלח או לא חל שם הקדש עלייהו. **מן מה דאמר מפני התקלה** – משמע דלא בטלה אלא מפני התקלה אבל בדיעבד קדשה. **ענתודריא** – שם מקומו. **הכא את**

אמר

קרבן העדה

דאית ביה תרתי: טומאתו בפנים, וקילא טומאתו. אבל נטמא באב הטומאה — אין להשהותו עד שתשרף, אלא יוציאנה מיד וישרפנה בחוץ. ישרף בפנים — דכיון דטהור מדאורייתא, אפילו נטמא בחוץ יש לקיים בו שריפתו בקדש. **גמרא** ולד הטומאה — היינו שנטמא בטומאה דרבנן. זה וזה לא דבר תורה — בתמיה. וכיון דמדאורייתא טמא — אין להכניסו לעזרה, והואיל ולא היה פסולו בקודש. לא הוו רבנן — לא פלפלו חכמים בדברי רבי יוחנן, דלרבי יוחנן לא קשיא, דאב הטומאה חמירא. אבל מולד הטומאה הקילו בה. אי נמי: לא פלפלו חכמים בדברי רבי יוחנן, דודאי קשיא. אלא בדברי בר קפרא דקדקו. ומשנה: בגין דרבי עקיבא — בשביל טעמו של רבי עקיבא, דקאמר: מקום טומאתו שם שריפתו, הכי נמי קאמרי בית שמאי באב הטומאה: ישרף בחוץ, אבל בולד הטומאה — ישרף בפנים, כיון דמדבריהם הוא — ישרף בפנים, ששריפתו בקדש. בגין דרבי שמעון וכו' — בשביל הא דאמר שמעון דמשלחין אפילו אוכלין טמאין לחוץ, הלכך כל מה שנטמא בחוץ אין מביאין אותו לפנים.

הלכה ד משנה מחצי הכבש ולמטה במערב — כהנים הזוכים בפייס בארבי התמיד להעלותם, לא היו מעלים אותם בפעם אחת, אלא נותנים אותם על הכבש, והולכים ללשכת הגזית לקרוא את "שמע", ואחר כך חוזרין ומקריבין האברים על גבי המזבח. הכבש ארוך שלושים ושתים אמה, ומחציו ולמטה נותנין אותן, ורוחב הכבש שש עשרה אמה, ובחציו של צד מערב היו נותנים אותן. ושל ראש חדש על ברכוב המזבח — בגמרא מפרש. אינן נוהגין אלא בפני הבית — שקלים — משום דצורך קרבן נינהו, וכיון שאין קרבן — אין שקלים. ובכורים — דכתיב "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" — בזמן שיש בית — יש ביכורים, אין בית — אין ביכורים. אבל מעשר דגן וכו' — נוהגין בפני הבית, דקדושת הארץ לא בטלה. אמר ליה: תמן חסר טקסט

שקלים

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, בֵּין בְּפְנִים בֵּין בַּחוּץ - יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפְנִים - יִשָּׂרֵף בְּפְנִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְקוֹם טוּמְאָתוֹ שָׁם שְׂרֵיפָתוֹ. **גמרא** בַּר קַפָּרָא אָמַר: אַב הַטּוּמְאָה - דְּבַר תּוֹרָה, וְלַד הַטּוּמְאָה - מִדְּבְרֵיהֶם. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין זֶה בֵּין זֶה דְּבַר תּוֹרָה. וְקַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן עַל דְּבֵית שַׁמַּאי, דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בְּפְנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ. מַה בֵּין אָב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ מַה בֵּין וְלַד הַטּוּמְאָה בַּחוּץ, זֶה וְזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא? וַאֲפִילּוּ עַל דְּבֵית הִלֵּל לָא מִקַּשְׁיָא, דְּבֵית הִלֵּל אָמַר: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ - חוּץ מַה שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה בְּפְנִים. מַה בֵּין וְלַד הַטּוּמְאָה בְּפְנִים מַה בֵּין אַב הַטּוּמְאָה בְּפְנִים, זֶה וְזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא? לָא הָווּ בָּהּ רַבָּנַן אֶלָּא עַל דְּבַר קַפָּרָא. וְקַשְׁיָא דְּבַר קַפָּרָא עַל דְּבֵית שַׁמַּאי. דְּבֵית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בְּפְנִים חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ, מַה בֵּין אַב הַטּוּמְאָה בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפְנִים, זֶה וְזֶה לֹא דְּבַר תּוֹרָה הוּא? בְּגִין דְּרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר מְקוֹם טוּמְאָתוֹ שָׁם תְּהֵא שְׂרֵיפָתוֹ. וַאֲפִילּוּ עַל דְּבֵית הִילֵּל לָא מִקַּשְׁיָא. דְּבֵית הִלֵּל אָמַר: הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטּוּמְאָה בְּפְנִים, מַה בֵּין וְלַד הַטּוּמְאָה בֵּין בְּפְנִים בֵּין בַּחוּץ זֶה וְזֶה לֹא מִדְּבְרֵיהֶם הוּא? בְּגִין דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: מַאֲכָלוֹ וּמַשְׁקֹו שֶׁל מְצוֹרָע מִשְּׁתַלְּחִין חוּץ לְשָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת.

הלכה ד משנה אֵיבְרֵי הַתָּמִיד נִיתָּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה (בַּמִּזְרָח) בַּמַּעֲרָב. שֶׁל מוּסָפִין - נִיתָּנִין מֵחֲצִי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה (בַּמַּעֲרָב) בַּמִּזְרָח. שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נִיתָּנִין עַל בְּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ (לְמַטָּה) מִלְּמַעְלָן. הַשְּׁקָלִים וְהַבִּכּוּרִים אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, אֲבָל מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וּבְכוֹרוֹת - נוֹהֲגִין בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. הַמַּקְדִּישׁ שְׁקָלִים וּבִכּוּרִים - הֲרֵי זֶה קוֹדֶשׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הָאוֹמֵר בִּכּוּרִים קוֹדֶשׁ - אֵינָן קוֹדֶשׁ. **גמרא** אֵיזֶהוּ כַּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ - אַמָּה בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, מְקוֹם הִילּוּךְ רַגְלֵי כֹהֲנִים. מוּסָפֵי שַׁבָּת מוּסָפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִי קוֹדֶם? רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר: מוּסָפֵי שַׁבָּת וּמוּסָפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ - מוּסָפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין. חֵיילֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִן הָדָא: שִׁירוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְשִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ - שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדֵם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: שַׁנְיָיא הִיא תַּמָּן, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ וּלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כֵּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה? שׁוֹחֵט מוּסָפֵי שַׁבָּת וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. בְּרַם הָכָא - מוּסָפֵי שַׁבָּת וּמוּסָפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ - מוּסָפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין, עַל שֵׁם כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵירוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ. "שְׁקָלִים וּבִכּוּרִים" וְכוּ'. הָא שְׁקָלִים קָדְשׁוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: בֵּין אֵלּוּ וּבֵין אֵלּוּ לֹא קָדְשׁוּ. תָּנֵי: גַּר בַּזְּמַן הַזֶּה צָרִיךְ לְהָבִיא קִינּוֹ רִיבְעִית כֶּסֶף. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּיטְּלָהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה. מַהוּ מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה - כְּדֵדָא דְּתָנֵי: אֵין מַקְדִּישִׁין וְלֹא מַעֲרִיכִין וְלֹא מַחֲרִימִין וְלֹא מְגַבְּהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בְּזְמַן הַזֶּה, וְאִם הִקְדִּישׁ אוֹ הֶעֱרִיךְ אוֹ הֶחֱרִים אוֹ הִגְבִּיהַּ - הַכְּסוּת תִּישָׂרֵף, הַבְּהֵמָה - תִּיעָקֵר. כֵּיצַד? נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ הַדֶּלֶת וְהִיא מִתָּה מֵאֵילֶיהָ. וְהַמְּעוֹת יֵלְכוּ לְיַם הַמֶּלַח. עָבַר וְהִקְדִּישׁ, מִן מַה דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּיטְּלָהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה - הָדָא אָמְרָה עָבַר וְהִקְדִּישׁ קָדְשׁוּ. רַבִּי יוֹדָה עַנְתּוֹדְרִיָּא בְּעֵי קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: הָכָא אַתְּ אָמַר

אמר

שקלים את אמר לא קדשו ולר"ש בן יהודה דלעיל פריך: א"ל תמן – גבי שקלים — אין מקדישין לבתחלה, דהוה ליה מתרומה ישנה, שמא יעבור השנה, ומתקנת חכמים דאפילו בדיעבד לא קדשי. הכי גרסינן: האי ישנה היא לגבי הקדשות אחרים, וקינו של גר אין צריך שיהיה מן החדש — הלכך: אם הקדיש — קדוש בדיעבד. ופריך: ויניח עד שיבנה בית המקדש — גם בשקלים יניח עד בנין בית המקדש ותהיה חדשה. ומשני: שמא יבנה הבית בבראשונה — בניסן ותתרם התרומה אז, ומה שנדר כבר — הוה ליה ישנה. והכא — גבי קינו של גר מה אית לך למיחש? הלכך קדוש.

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

אָמַר קָדְשׁוּ, וְהָכָא אַתְּ אָמַר לֹא קָדְשׁוּ! אָמַר לֵיהּ: תַּמָּן לְכָךְ אֵין מַקְדִּישִׁין לְכַתְּחִלָּה - לְפִי שֶׁמְּצוּיָה לְהַקְרִיב מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְהֵיאַךְ הָוְיָה לָהּ יְשָׁנָה. וְהָכָא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר הַאי יְשָׁנָה הִיא לְגַבֵּי הֶקְדֵּשׁוֹת אֲחֵרִים. וְקִינוֹ שֶׁל גֵּר אֵינוֹ צָרִיךְ חֲדָשָׁה, וְאִם הִקְדִּישׁ - קָדוֹשׁ, וְיַנִּיחֶנָּה עַד שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שֶׁמָּא יִבָּנֶה הַבַּיִת כְּבָרִאשׁוֹנָה, וְתִתְּרֵם תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה מִן הַחֲדָשָׁה כַּזְּמַנָּהּ כְּאֶחָד בְּנִיסָן. וְהָכָא מַאי אִית לָךְ? רַב הַמְנוּנָא רַב אַדָּא בַּר אַהֲוָה בְּשֵׁם רַב הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן).

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

משובשים, והקדשות אחרים מאן דכר שמייהו הכא. **הלכה כרבי שמעון** — דמשנה, דביכורים לא קדשי, ושקלים קדשי, וכן קינו של גר קדוש.

אמר קדשו — היינו ברביעית כסף דגר, כדאמר הכא. **והכא את אמר לא קדשו** — היינו בשקלים לרבי שמעון בן יהודא אליבא דרבי שמעון, דגם בשקלים סבירא ליה דלא קדשו אף בדיעבד. ומביכורים לא קשיא, משום דאימעיטא לה מקרא דלא חל עליה שם "ביכורים" כלל. אבל שקלים סלקא דעתך דמשום תקלה גם כן דומיא דרביעית של גר, ואם כן אמאי לא קדשו בדיעבד כמו רביעית של גר. הכי גרסינן: **תמן אין מקדש** — להכי בשקלים לא קדשי, דעיקר טעם דאין להקדיש שקלים בזמן הזה, משום שאין מקדש ולא חל שם הקדש עליה כלל, דאף אם יבנה בית המקדש חיישינן שלא יבואו להקדש. והזו דקאמר "ויניח עד כו' שמא יבנה הבית בראשון", היינו בחודש ניסן כתחלתה, כמו שנאמר "ויהי בחדש הראשון כו' הוקם המשכן", ותתרם תרומת הלשכה מן החדש ולא יהיה ראוי שקליו שהקדיש בכלל, דהוי לה ישנה. ולא משום תקלה, דאף אם יבנה בית המקדש בכהאי גונא לא יקדש, ולכן לא חל. והכי איתא בתוספתא פרק בתרא דמכילתין: טעמא דאין שקלים נוהגים בזמן הזה — משום תרומה ישנה. מה שאין כן הכא ברביעית כסף דגר דהקדש חל עליה, דכשיבנה בית המקדש ראוי רובע דינר שלו לקרבן, רק דבטלה רבי יוחנן בן זכאי מפני תקלה להקדישו לכתחלה, ולא אתי טעמא דתקלה ומפקיע לשם הקדש ממנו. וגירסת הספרים

סליק לה מסכת שקלים בעזר המרחם על אומללים

המשך ביאור למסכת שקלים ליום חמישי עמ' א

הרי הנסכים **קְרֵיבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו** – שאין לו לנסכים ולאחר מיתה כל נכסיו הם הפקר, הרי הנסכים **קְרֵיבִין מִשֶּׁל צִבּוּר.**

התקנה הרביעית: **וּתְנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת** ועדיין לא מינו כהן אחר תחתיו, **שֶׁתְּהֵא מִנְחָתוֹ** – מנחת החביתין העשויה מעשירית האיפה שהוא מקריב בכל יום **קְרֵיבָה מִשֶּׁל צִבּוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** לא היתה כל תקנה בזה אלא **מִשֶּׁל יוֹרְשִׁין** של הכהן גדול מביאים אותה. וְבין לתנא קמא ובין לרבי יהודה **שְׁלֵימָה הָיְתָה קְרֵיבָה** – שבזמן שהכהן גדול מקריבה הרי העשירית האיפה קריבה בשני חצאים, מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערבים, ואילו כשהיא באה משל ציבור לתנא קמא או משל יורשים לרבי יהודה, הרי היא קרבה בשלימות.

התקנה החמישית: **עַל הַמֶּלַח וְעַל הָעֲצִים** של הקדש, **שֶׁיְּהוּ הַכֹּהֲנִים נֶאֱוֹתִין בָּהֶן** – מותרים הכהנים למלוח במלח זה את הקדשים הנאכלים ואת עורות העולות, ולהשתמש בעצים אלו לבישול הקדשים ולהתחמם במדורת בית המוקד.

התקנה השישית: **וְעַל הַפָּדָה** אדומה **שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹעָלִין בְּאֶפְרָהּ** – שהנהנה מאפרה שלא כדין אינו מתחייב קרבן מעילה.

התקנה השביעית: **וְעַל הַקִּינִין הַפְּסוּלוֹת** – המחויבים קינין מביאים מעות ונותנים בשופר המיועד לו, והבעלים סומכים על בית דין שיקנו בעבורם את הקינין ויקריבום כדין, ואם פרחו הקינין או נמצאו פסולות, התקינו **שֶׁיְּהוּ בָּאוֹת מִשֶּׁל צִבּוּר** – שיביאו אחרים מתרומת הלשכה ויקנום לבעלים ובכך יצאו ידי חובתם. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר,** שלא מתרומת הלשכה היו לוקחים, אלא **הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּינִין** שהוא משתכר במכירת הקינין להקדש עשו עמו תנאי שיהיה **הוּא מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת.**

גמרא

שנינו במשנה, 'בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח, זכרים עולות נקבות זבחי שלמים'. ויש להקשות על כך, שהרי הזכרים קרבים הן כעולות והן כשלמים ואם כן איך הוא מקריב את הזכר שיתכן שהוא שלמים בתורת עולה: **רַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבָּה** – הגדול **אָמַר** לתרץ, שאכן הבהמה עצמה לא קרבה, אלא כאן **לְבָא בְּדְמֵיהֶן שָׁנוּ** – אם בא המוצא לעשות תקנה לבהמה זו ולקבל על עצמו להביא להקדש את כל האפשרויות שיתכנו בבהמה זו, עליו להביא מעות כשווי שתי בהמות וליחד חלק מהכסף לעולה וחלק מהכסף לשלמים, ולומר שאם עולה היא הבהמה הנמצאת הרי קדושתה מתחללת על מעות העולה, ומעות השלמים יהיו לשלמי נדבה. ואם שלמים היא, הרי קדושתה מתחללת על מעות השלמים, ומעות העולה יהיו לעולת נדבה, והרי זה כדעת רבי מאיר הסובר שאף בהמה הקדושה לקרבן מתחללת במזיד.

רבי יוחנן מקשה על רבי הושעיא, ומפרש את המשנה באופן אחר: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן** לרבי הושעיא, וכי **אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם צֵא וּמְעוֹל בְּקָדָשִׁים** – הרי הבהמות הקדושות לקרבן אסור לחללם כשהם תמימים שנאמר (ויקרא כז כז) 'וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ', ודרשו (מנחות קא.) שבבעלי מומים שנפדו הכתוב מדבר ואילו תמימים אסור לפדותם, וכיצד אנו אומרים למוצא שיחטא בחילול הבהמה במזיד. **אֶלָּא** מבאר רבי יוחנן, לעולם כוונת המשנה היא שהזכרים עצמם קריבים לעולות ומשום שהִילְּכוּ **בָּהֶן אַחַר הָרוֹב,** שהרי דין רוב הוא מן התורה. ולכן **אִם רוֹב זְכָרִים עוֹלוֹת** – אם נמצאו בהמות זכרים, יקרבו עולות מכיון שרוב זכרים הם עולות. **וְאִם רוֹב נְקֵבוֹת זִבְחֵי שְׁלָמִים** – ואם נמצאו בהמות נקבות, יקרבו שלמים מכיון שרוב נקבות הן שלמים.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן, ומפרשת את המשנה באופן אחר. מקשה הגמרא: כיצד אפשר לומר שרוב הזכרים הם עולות, וְכי **אֵין הַשְּׁלָמִים בָּאִין מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנְּקֵבוֹת,** ונמצא שיתכן שהזכרים הם שלמים ולא עולות. מתרצת הגמרא: אלא **כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, מוֹצִיאָן לְחוּלִין** בהיתר, על ידי שממתין עד שיפול בהם מום ומותר לחללם, **וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה אוֹתָן**

אָמַר שאם עבר והקדיש הרי הם **קְדֻשּׁוּ** בדיעבד כפי שפירשנו, **וְהָכָא** – ואילו כאן בברייתא **אַתְּ אָמַר** שסובר רבי שמעון שאם הקדיש שקלים **לֹא קָדְשׁוּ**.

מתרצת הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רבי יוסי לרבי יודה, אינו דומה שקלים לשאר הקדשות, **תַּמָּן** – בשקלים, **לְכָךְ אֵין מַקְדִּישִׁין לְכַתְּחִלָּה** שקלים בזמן הזה, **לְפִי שֶׁמְּצוָּה לְהַקְרִיב מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה** כשמגיע יום אחד בניסן, **וְהֵיאַךְ הֲוָיָא לָהּ יְשָׁנָה** – והשקלים שהופרשו בזמן הזה יהיו שקלים ישנים אם תעבור השנה, ואין משתמשים בהם, ולכן תקנו ואמרו שאפילו בדיעבד אין השקלים קדושים, **וְהָכָא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** – אך בשאר הקדשות מה איכפת לן אם נאמר **הַאי** יְשָׁנָה **הִיא** – שהקדש זה הוא הקדש ישן **לְגַבֵּי הֶקְדֵּשׁוֹת אֲחֵרִים** וכי מה בכך שהוא ישן, **וְאַף קִינּוֹ שֶׁל גֵּר אֵינוֹ צָרִיךְ** שיהא מתרומה חֲדָשָׁה **וְלכן אם הִקְדִּישׁ קָדוֹשׁ** בדיעבד.

שואלת הגמרא: נאמר כך גם לגבי שקלים שיהיו קדושים בדיעבד, **וְיַנִּיחֶנָּה עַד שֶׁיַּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ**. מתרצת הגמרא: חוששים אנו **שֶׁמָּא יִבָּנֶה הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה** בחודש ניסן כמו שהמשכן הוקם בראש חודש ניסן, **וְתִתָּרֵם תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה מִן הַחֲדָשָׁה בִּזְמַנָּהּ בְּאֶחָד בְּנִיסָן**, ונמצא שמה שנדר הוא מהתרומה הישנה, **וְהָכָא מַאי אִית לָךְ** – אולם לענין שאר ההקדשות אין לך מה להשיב עליהן ולכן בדיעבד הם קדושים.

מסיימת הגמרא: **רַב הַמְנוּנָא וְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה** אמרו **בְּשֵׁם רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאמר שביטלה רבי יוחנן להפרשת המעות של הגר מפני התקלה.

הדרן עלך פרק כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שישי עמ' א

וְטָמֵא עַד הָעָרֶב'. חכמים הוסיפו וגזרו על הנכרים שיהיו כזבים ואף הם רוקם טמא.

רוק שנמצא מחוץ לירושלים ואין ידוע משל מי הוא, ונגע בו אדם, הרי הנוגע טמא. משנתינו דנה ברוק שנמצא בעיר ירושלים האם יש לחשוש בו שהוא רוק טמא. אומרת המשנה: **כָּל הָרוּקִין הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם** ואין ידוע משל מי הם, **טְהוֹרִין** לפי שאין נכרים מצויים בירושלים, ואין לחשוש שמא הרוק הוא משל ישראלים זבים, כיון שירושלים מקום אכילת קדשים הוא והזבים פורשים משם. **חוּץ מִהרוקין שֶׁל שׁוּק הָעֶלְיוֹן** בירושלים, שבו הרוק טמא לפי ששם היו מצויים נכרים וכמו שיבואר בגמרא, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

רבי יוסי חולק: **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר,** אף בירושלים יש לחשוש לישראלים זבים, ולכן **בִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה** שאין בירושלים אלא תושבי העיר ומהם טמאים ומהם טהורים, רוקין **שֶׁנִּמְצָאוּ בָּאֶמְצַע** הדרך הרי הם **טְמֵאִין,** והרוקין **שֶׁנִּמְצָאוּ בַּצְּדָדִין** – בצידי הדרך **טְהוֹרִין,** לפי שדרך הטהורים שהם המועטים לילך בצידי הדרכים במקום שאין דריסת הרגל מצויה ומזהירים את הטמאים שהולכים באמצע הדרך שלא ינגעו בהם ויטמאום.

וּבְשָׁעַת הָרֶגֶל שכל ישראל מתקבצים לירושלים, ורובם טהורים לפי שהטמאים אינם עולים לרגל, והטהורים הם אלה שהולכים באמצע הדרך והטמאים היושבים בירושלים הם המיעוט המסתלק לצידי הדרך, לכן רוקין **שֶׁבָּאֶמְצַע** הדרך **טְהוֹרִין,** ואילו רוקין **שֶׁבַּצְּדָדִין טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּעוּטִין מִסְתַּלְּקִין לַצְּדָדִין** שכן דרך המיעוט להלך בצידי דרכים וכמו שיבואר בגמרא.

מנהג המקוואות באותם הימים היה ששתי דרכים היו להם, באחת היו יורדים הטמאים להטהר ובאחרת היו עולים כשהם טהורים, ועשו כן כדי שלא יטמאו הטהורים העולים מהטבילה ממגע הטמאים היורדים לטבילה.

כל הכלים המקבלים טומאה שנמצאו מחוץ לירושלים הרי הם בחזקת טומאה שאנו חוששים שמא נטמאו באב הטומאה. משנתנו דנה בכלים הנמצאים בירושלים וקובעת את דינם לפי המקום שבו הם נמצאו וכדלהלן: **כָּל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם** בדרך המקוואות, אם נמצאו **דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה, טְמֵאִין,** משום שאנו תולים שלקחו את הכלים להטבילם ונפלו בדרך, ומכיון שעדיין לא נטבלו הרי הם טמאים, והוא הדין אם הם נמצאו במבואות הקטנים הסמוכים למקוה, משום שפעמים שהיו יורדים באותם מבואות ופעמים שהיו עולים, ומכיון שהיו טמאים ואין אנו יודעים אם נפלו בדרך עליה או ירידה, מספק אין מוציאים אותם מידי טומאה. **וְאם** נמצאו **בְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה** מהמקוה הרי הם **טְהוֹרִין,** לפי **שֶׁלֹּא כִּירִידָתָן עֲלִיָּתָן** – שאין דרך ירידתם אותה דרך של עלייתם אלא שתי דרכים הן, ובעלייתם מהמקוה הם כבר טהורים. ואילו כלים שנמצאו בשאר העיר ירושלים הרי הם טהורים, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

רבי יוסי חולק: **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר,** כּוּלָּן **טְהוֹרִין,** משום שלא גזרו על ספק כלים בירושלים, **חוּץ מִן הַסַּל וְהַמַּגְרֵיפָה** שמשתמשים בהם לגריפת עפר ועצמות הקברים, **וְהַמְּרִיצָה** – כלי שמשברים ורוצצים עמו את עצמות המת כשרוצים להוליכם ממקום למקום, כיון שכל כלים אלו **הַמְיוּחָדִין** לְצורך **קְבָרוֹת** הרי הם בחזקת טומאה.

הסכינים מחמירים בהם לשחיטת קדשים יותר משאר כלים מפני חומרת הקדשים, וכל שנמצא בשאר ימות השנה אפילו דרך עלייה צריך להטביל'. המשנה מבארת מקרים שאין בהם חומרא זו. אומרת המשנה: חומרא זו של הסכינים נאמרה רק בשאר ימות השנה, אבל **סַכִּין שֶׁנִּמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר** בניסן, **שׁוֹחֵט בָּהּ** – יכול המוצא לשחוט בסכין זה את פסחו **מִיָּד,** ואינו צריך להטבילה קודם לכן, לפי שאם היתה טמאה בודאי כבר הטבילוה בעליה ביום שלשה עשר בניסן, כדי שיעבור עליה הערב שמש באור ליום ארבעה עשר ותהיה טהורה ביום ארבעה עשר. ואם נמצאת הסכין **בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר** בניסן, אף על פי שיתכן שהבעלים כבר הטבילוה, מכל מקום המוצא **שׁוֹנֶה** – חוזר **וּמַטְבִּיל** את הסכין, כיון שיש שהות ביום להטבילה ולהעריב שמשה ויתכן שהבעלים עדיין לא הטבילוה.

קוֹפִין – סכין גדול הוא, ורובם אינם מיועדים לשחיטה אלא לחיתוך בשר ושבירת עצמות, **בָּזֶה וּבָזֶה** – בין אם נמצא הקופיץ ביום שלשה עשר ובין אם נמצא ביום ארבעה עשר, המוצא **שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל,** לפי שאין הבעלים צריכים את הקופיץ לצורך הפסח כיון שאסור לשבור את העצם בקרבן פסח כמו שנאמר (שמות יב מו) 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ' ונמצא שאין הבעלים צריכים את הקופיץ עד יום חמשה עשר ויתכן שעדיין לא הטבילוהו, לפי שעדיין יש שהות ביום להטבילו בבין השמשות לצורך מחר.

אם **חָל** יום **אַרְבָּעָה עָשָׂר** בניסן **לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת** והקופיץ ראוי וכשר לשחיטה, המוצא **שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד** את פסחו ואינו צריך להטבילו קודם לכן, שלמרות שיתכן שהבעלים היה להם סכין כדי לשחוט ולא היה הקופיץ מיועד כי אם לשבור בה עצמות והיום אין בו שבירת עצם בשבת, מכל מקום היות והבעלים צריכים את הקופיץ ביום חמשה עשר שאחר השבת, בודאי כבר הטבילו את הקופיץ בערב שבת, שהרי בשבת אין מטבילים את הכלים.

המשך ביאור למסכת שקלים ליום ראשון עמ' א

שהיה בן מלך הוצרך להימשח, **מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים**, והיה מערער על מלכות אחיו הקטן. וכמו כן יֵהוּא נמשח, כדכתיב (מלכים ב' ט ב–ג) 'וּבָאתָ שָׁמָּה וּרְאֵה שָׁם יֵהוּא בֶן יְהוֹשָׁפָט בֶּן נִמְשִׁי וּבָאתָ וַהֲקִמֹתוֹ מִתּוֹךְ אֶחָיו וְהֵבֵאתָ אֹתוֹ חֶדֶר בְּחָדֶר. וְלָקַחְתָּ פַךְ הַשֶּׁמֶן וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר ה' מָשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל יִשְׂרָאֵל', ואף שהיה בן מלך הוצרך להימשח **מִפְּנֵי יוֹרָם** בן אחאב שממנו נלקחה המלוכה.

הגמרא מקשה על כך שיהוא נמשח בשמן המשחה. מקשה הגמרא: וכי **לֹא כֵן כְּתִיב** (שמואל א' טז יב) 'קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי זֶה הוּא', ודרשו מפסוק זה ללמדנו שדווקא זֶה [–מלך מבית דוד] **טָעוּן מְשִׁיחָה, וְאֵין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל טְעוּנִין מְשִׁיחָה**, ואם אינם מחויבים במשיחה ובכל זאת מושחים אותם יש בכך משום מעילה, ואיך משחו את יהוא שהיה ממלכי ישראל. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** – יש לתרץ את דברי הברייתא על פי מה שיש עוד להקשות על מה שהבאנו מקודם, ש'**יְהוֹאָחָז מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אָחִיו שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים**' נמשח. ולכאורה, כיצד יתכן שיהואחז נמשח בשמן המשחה, **וְכִי לֹא יֹאשִׁיָּהוּ** אביו כבר **גְּנָזוֹ**. אלא מכח שאלות אלו **הָדָא אָמְרָה** – על כרחנו צריכים אנו לומר, שיהואחז **בַּשֶּׁמֶן אֲפָרְסְמוֹן נִמְשַׁח** ולא בשמן המשחה, וכך נתרץ גם אצל יהוא.

ממשיכה הברייתא ואומרת: **אֵין מוֹשְׁחִין הַמְּלָכִים אֶלָּא מִן הַקֶּרֶן** – שופר, וזאת לסימן טוב שמלכותם תתקיים כקרן שהוא דבר המתקיים. מציינת הברייתא: **שָׁאוּל** המלך שנאמר בו (שמואל א' י א) 'וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל רֹאשׁוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי מְשָׁחֲךָ ה' עַל נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד', **וְיֵהוּא** המלך שנאמר בו (מלכים ב' ט ג) 'וְלָקַחְתָּ פַךְ הַשֶּׁמֶן וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר ה' מָשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל יִשְׂרָאֵל', כיון ששניהם **נִמְשְׁחוּ מִן הַפַּךְ, הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת עוֹבֶרֶת** – שלא נמשכה מלכותם לזרעם אחריהם.

דָּוִד המלך שנאמר בו (שמואל א' טז יג) 'וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת קֶרֶן הַשָּׁמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו וַתִּצְלַח רוּחַ ה' אֶל דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה', **וּשְׁלֹמֹה** המלך שנאמר בו (מלכים א' א לט) 'וַיִּקַּח צָדוֹק הַכֹּהֵן אֶת קֶרֶן הַשֶּׁמֶן מִן הָאֹהֶל וַיִּמְשַׁח אֶת שְׁלֹמֹה וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה', כיון ששניהם **נִמְשְׁחוּ מִן הַקֶּרֶן הָיְתָה מַלְכוּתָן מַלְכוּת קַיֶּמֶת** – שעברה המלכות לזרעם.

הגמרא מביאה שאין נמשחים למלכות אלא משבט יהודה: **אֵין מוֹשְׁחִין כֹּהֲנִים מְלָכִים** – אין מעמידים כהנים לשמש כמלכים, ולאו דווקא מן הכהנים אלא אף לא היו מעמידים מלכים משאר השבטים אלא דווקא משבט יהודה בלבד. מביאה הגמרא מקור לכך: **אָמַר רַבִּי יוּדָה עֲנָתוֹנְדְרִיָּא** [–שם מקום], **עַל שֵׁם** הכתוב (בראשית מט י), 'לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיְּהוּדָה', שהוא לכבודו של שבט יהודה שאין השררה סרה משבטם, ולכן גם אם לצורך השעה יוכרחו להקים מלך משבט אחר, לא ימשחוהו כדי שלא יהיה עליו הוד מלכות אלא יהיה תפקידו כהשופטים והשוטרים. והדגישה הגמרא את הכהנים יותר משאר השבטים כדי ללמדנו שאף מהכהנים אין מעמידים, למרות שהם ראויים מצד עצמם למשיחה, מכל מקום אין מושחים אותם לשם מלכות, וכל שכן משאר השבטים.

מקור נוסף לכהנים שאין נמשחים למלכות: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַדָּא**, לא זו בלבד שאין ממנים את הכהנים בדומה לשאר השבטים, אלא שבנוסף לכך יש לכהנים מניעה מיוחדת שהם אינם יכולים להתמנות למלכים, שנאמר (דברים יז ב) 'לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ **הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל**', **מַה כְּתִיב בַּתְּרֵיהּ** – ובפסוק הסמוך לו נאמר (דברים יח א) 'לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל שֵׁבֶט לֵוִי חֵלֶק וְנַחֲלָה' וגו' ללמדנו שאין לשבט לוי כל חלק ונחלה במלכות, ומכל שכן שהם אינם נמשחים למלכים.

לעיל הובא ברייתא שיהואחז בן יאשיהו נמשח מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו בשתי שנים. מביאה הגמרא מימרא של רבי יוחנן בענין זה: כתיב (דברי הימים א' ג טו) 'וּבְנֵי יֹאשִׁיָּהוּ הַבְּכוֹר יוֹחָנָן הַשֵּׁנִי יְהוֹיָקִים הַשְּׁלִישִׁי צִדְקִיָּהוּ הָרְבִיעִי שַׁלּוּם'. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הוּא יוֹחָנָן** הבכור שהוזכר בספר דברי הימים (שם), **הוּא יְהוֹאָחָז** שהוזכר בספר מלכים (ב' כג ל) 'וַיִּקַּח עַם הָאָרֶץ אֶת יְהוֹאָחָז בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּמְשִׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו'. מקשה על כך הגמרא: **וְהָא כְּתִיב** 'הַבְּכוֹר יוֹחָנָן', ואם הוא יהואחז כיצד אמרנו שיהויקים היה גדול מיהואחז בשתי שנים. מתרצת הגמרא: שלעולם היה יהויקים גדול מיהואחז, וקראוהו בספר דברי הימים 'בכור', לפי שהיה **בְּכוֹר לַמַּלְכוּת**, והקדים למלוך קודם אחיו יהויקים.

מימרא נוספת של רבי יוחנן על הפסוק הנזכר: עוד **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** על הפסוק בספר דברי הימים 'הַשְּׁלִישִׁי צִדְקִיָּהוּ הָרְבִיעִי שַׁלּוּם', **הוּא שַׁלּוּם הוּא צִדְקִיָּהוּ**, וכוונת הפסוק היא לאדם אחד אלא ששני שמות יש לו. מקשה על כך הגמרא: **וְהָכְתִיב** 'הַשְּׁלִישִׁי צִדְקִיָּהוּ **וְהָרְבִיעִי שַׁלּוּם**', הרי שהפסוק מחשיבם כשני אנשים נפרדים. מתרצת הגמרא: שכוונת הפסוק היא שאדם זה היה **שְׁלִישִׁי לַתּוֹלְדוֹת**, שיהויקים היה הבכור והשני נולד יוחנן שהוא יהואחז והשלישי נולד צדקיהו שהוא שלום, והוא גם היה **רְבִיעִי לַמַּלְכוּת**, שהראשון מלך יהואחז והשני מלך יהויקים והשלישי מלך יכניה בנו של יהויקים והרביעי למלוך היה צדקיהו שהוא שלום.

מביאה הגמרא ברייתא המפרשת את שמותיו. אומרת הברייתא: 'צִדְקִיָּהוּ' נקרא על שם **שֶׁצִּדֵּק עָלָיו מִדַּת הַדִּין** כששחטו את בניו לעיניו ועוורו את עיניו. 'שַׁלּוּם' נקרא על שם **שֶׁבְּיָמָיו שָׁלְמָה** – כלתה ונגמרה **מַלְכוּת בֵּית דָּוִד** ויותר לא חזרה עוד. מסיימת הברייתא, שמלך זה **לֹא שַׁלּוּם הָיָה שְׁמֵיהּ וְלֹא צִדְקִיָּהוּ הָיָה שְׁמֵיהּ** – לא שמותיו היו אלה אלא כינויים בלבד הם ולדרשה באו וכדלעיל, **אֶלָּא מַתַּנְיָה** היה שמו, **הָדָא הוּא דִּכְתִיב** (מלכים ב' כד יז) 'וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל **אֶת מַתַּנְיָה** דֹּדוֹ תַּחְתָּיו וַיַּסֵּב **אֶת שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ**'.

נאמר (שמות כה י) 'וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ'. בבואנו לדעת את גודל הארון לפי מידת האורך 'טפח', עלינו להקדים כי את מידת האורך 'אמה' אנו מוצאים בשלושה גדלים שונים. יש שהיא בת חמשה טפחים, יש שהיא בת ששה טפחים ויש שהיא בת ששה טפחים וחצי אצבע, ולפיכך זו הבינונית שהיא בת ששה טפחים נקראת 'אמה בינונית'. מכיון שכן עלינו לדעת באיזה אמה מודדים את הארון ולפי זה נדע כמה טפחים יש בארון.

הגמרא דנה בענין מידות הארון ומידות הלוחות שהיו בו. אומרת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּאַמָּה** בינונית **שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי**.

מביאה הגמרא מחלוקת תנאים בענין זה, ומבארת כדעת מי סובר רבי יוחנן: **מַאן תַּנָּא** הסובר שמידת הארון היא **בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים, רַבִּי מֵאִיר הִיא, דִּתְנַן** במסכת כלים (פי"ז מ"י) **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הָאַמּוֹת** במקדש **הָיוּ בְּאַמָּה בֵּינוֹנִית** חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַמּוֹת הַבִּנְיָן** כגון חומת הבית ומזבח העולה שהיה בנוי באדמה, נמדדו באמה של **שִׁשָּׁה** טפחים, ואילו האמות **שֶׁל כֵּלִים** כגון הארון והשולחן ומזבח הזהב, נמדדו באמה של **חֲמִשָּׁה** טפחים.

הגמרא מבארת את מידות הארון בטפחים ואת מידות הלוחות שהיו בו לפי רבי מאיר ורבי יהודה. ותחילה מבארת את שיטת רבי מאיר. אומרת הגמרא: **עַל דַּעְתֵּיהּ** – לפי דעתו **דְּרַבִּי מֵאִיר, דּוּ אָמַר** – הסובר **בְּאַמָּה שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים הָיָה הָאָרוֹן עָשׂוּי**, נמצא כי **אֹרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן** הוא **חֲמִשָּׁה עָשָׂר טְפָחִים, דִּכְתִיב** 'אַמָּתַיִם **וָחֵצִי אָרְכּוֹ**', והחשבון הוא, **אַמְתָּא אַשִּׁיתָא וְאַמְתָּא אַשִּׁיתָא** – כל אמה היא בת ששה טפחים ושתי אמות הרי הם שנים עשר טפחים, ועוד **וּפַלְגוּת אַמְתָּא, תְּלָתָא** – חצי אמה שהוא שלושה טפחים, הרי שמנין הטפחים באורך הארון הוא חמשה עשר טפחים.

וְאַרְבָּעָה לוּחוֹת הָיוּ מונחים **בּוֹ** – בארון, **שְׁנַיִם שְׁלֵמִים וּשְׁנַיִם שְׁבוּרִים**, שכן אף שברי הלוחות היו מונחים בארון, **דִּכְתִיב** (דברים י ב) 'וְאֶכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ **וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן**', משמע שאף הלוחות השבורים היה עליהם להיות בארון.

הַלּוּחוֹת, הָיוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד – השלמים והשבורים, **אָרְכּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה**. שכן רוחב כל לוח היה שלשה טפחים, והן השלמים היו שני לוחות ורוחבם יחד הוא ששה טפחים והן השבורים היו שני לוחות ורוחבם יחד הוא ששה טפחים, וכשהם זה אצל זה נמצא אורך הכל ששה טפחים ורוחב הכל שנים עשר טפחים.

וְנִמְצָא לפי זה שסדר הנחת הלוחות באורך הארון היה כך, **תֵּן אָרְכָּן** – רוחב **שֶׁל לוּחוֹת** שהוא שנים עשר טפחים, **לְאוֹרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן** שהוא חמשה עשר טפחים, ועדיין **נִשְׁתַּיֵּיר שָׁם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**.

המשך ביאור למסכת שקלים ליום ראשון עמ׳ ב

עַל לוּחַ זֶה. ורבי סימאי דורש זאת מהפסוק דִּכְתִיב (שמות לב טו) ׳וַיֵּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְׁנֵי עֵבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים׳, הרי שמלבד שהלוחות היו כתובות משני עבריהם הם גם היו כתובות מזה ומזה, ללמדנו שעשרת הדברות היו כתובות על הלוחות באופן של טֶטְרָנָה – קורה מרובעת השוה בכל צדדיה, ואף כאן היו כתובות הדברות מכל ארבעת צדדי הלוחות.

דרשה נוספת בענין הכתוב בלוחות: חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, בֵּין כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר של עשרת הדברות שהיו כתובות בלוחות, היו כתובות גם כל מצוות התורה יחד עם דִּקְדּוּקֶיהָ – טעמיה וְאוֹתִיּוֹתֶיהָ – דרשות חסירות ויתירות שֶׁל תּוֹרָה, דִּכְתִיב (שיר השירים ה יד) ׳יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ׳, דהיינו שהיו מלאים כַּיָּמָא רַבָּא – כמו הים הגדול שמכונה בפסוק זה ׳תרשיש׳, שכשם שהים הגדול מלאים מימיו בדגים כך היו הלוחות מלאים במצוות התורה. מוסיפה הגמרא ומספרת: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ כַּד הֲוָה מָטֵי הָדֵין קְרָיֶיהָ – כשהיה מגיע ללמוד את פסוק זה, הֲוָה אָמַר – היה אומר על כך, יָפֶה לִמְּדַנִי חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ להשוות את הלוחות לים הגדול, מָה הַיָּם הַזֶּה בֵּין גַּל גָּדוֹל לְגַל גָּדוֹל, ישנם גַּלִּים קְטַנִּים, כָּךְ בֵּין כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר המשולים לגלי הים הגדולים, היו כתובים דִּקְדּוּקֶיהָ וְאוֹתִיּוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה המשולים לגלי הים הקטנים.

למדנו לעיל, שלדעת רבי מאיר היו מידות הארון באמה של ששה טפחים ונמצא אורך הארון חמשה עשר טפחים, וכיון שרוחב הלוחות היו שנים עשר טפחים נשתיירו שלשה טפחים, טפח אחד לעובי הכתלים ושני טפחים לספר תורה. ולדעת רבי יהודה היו מידות הארון באמה של חמשה טפחים ונמצא אורך הארון שנים עשר טפחים ומחצה, ולא היה מקום לספר תורה בתוך הארון, והוא היה מונח מחוצה לו.

הגמרא מבארת את הפסוקים לשתי השיטות: אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָא, אִיתְּקַשִּׁיַּת קוֹמֵי – הקשיתי לפני רַבִּי פִּנְחָס, אָתְיָא – הרי מדברי הפסוק דלהלן אנו רואים בְּרַבִּי יְהוּדָה שהספר תורה לא היה מונח בארון אלא מחוצה לו, וְנמצא שהפסוק לֹא אָתְיָא – אינו כְּשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר. שהרי מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּכְתִיב (דברים לא כו) ׳לָקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה״ וגו׳ ואם כן מפורש איפוא בפסוק שהספר תורה בצידו של הארון היה ולא בתוכו.

מוסיפה הגמרא ומבררת: עַל דַּעְתֵּיהּ – לפי דעתו דְּרַבִּי יְהוּדָה דּוּ אָמַר – הסובר שספר התורה לא היה בתוך הארון, אם כן הֵיכָן הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה נָתוּן. מבארת הגמרא: בְּמִין גְּלוּסְקִנְיָא – תיבה עֲשׂוּי לוֹ מִבַּחוּץ לארון, וְהָיָה סֵפֶר תּוֹרָה נָתוּן בְּתוֹכוֹ.

הגמרא אינה מתרצת את הקושיא על רבי מאיר, אך מביאה את מקור דעתו: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר הסובר שספר התורה מונח בתוך הארון עם הלוחות, דִּכְתִיב (שמות כה כא) ׳וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְּמְעָלָה וְאֶל הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׳, ו׳עֵדֻת׳ זה ספר התורה, ואם נתנו את הכפורת על הארון כיצד יכולים אחרי כן ליתן לתוך הארון את ספר התורה, אלא עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר – רבי מאיר לשיטתו דּוּ אָמַר – שהוא סובר אֵין מוּקְדָּם וּמְאוּחָר בַּתּוֹרָה, ולכן אפשר להפך את סדר הפסוק מהכתוב לפנינו, וְאֶלָּא כך נאמר ׳וְאֶל הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׳ שמקודם יתנו את ספר התורה בתוך הארון וְאַחַר כָּךְ ׳וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְּמְעָלָה׳, ונמצא שאם כי מהפסוק דלעיל ראיה לדעתו של רבי יהודה הרי שמפסוק זה אנו רואים כדעת רבי מאיר שנתנו את העדות בתוך הארון.

מסיימת הגמרא עם מאמר בשבחה של התורה: אמר רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, הַתּוֹרָה שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, נִתְּנָה לוֹ אֵשׁ לְבָנָה חֲרוּתָהּ בְּאֵשׁ שְׁחוֹרָה – כשם שכותבים בדיו שחור על גבי קלף לבן, כך היה הקלף של התורה אש לבנה ועליה נכתבו אותיות התורה באש שחורה. התורה עצמה הִיא אֵשׁ, והיא גם מוּבְלֶלֶת – בלולה ומעורבת בְּאֵשׁ, אותיותיה חֲצוּבָה מֵאֵשׁ, וּנְתוּנָה מהקב״ה למשה מֵאֵשׁ שלמעלה דִּכְתִיב (דברים לג ב) ׳מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ׳.

הלכה ב - משנה

שנינו במשנה בתחילת הפרק (טו:) ׳שלש עשרה השתחויות היו במקדש׳. מבארת המשנה היכן היו השתחויות אלו. מבררת המשנה: הֵיכָן הָיוּ הִשְׁתַּחֲוָיוֹת הָאֵלּוּ בכל צדדי העזרה, מבארת המשנה: אַרְבַּע בַּצָּפוֹן וְאַרְבַּע בַּדָּרוֹם שָׁלֹשׁ בַּמִּזְרָח וּשְׁתַּיִם בַּמַּעֲרָב, והיו משתחוים כְּנֶגֶד כל שער ושער מאותם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁעָרִים שהיו שם.

השערים הַדְּרוֹמִיִּים היו סְמוּכִים לקרן מַעֲרָב דרום של העזרה, ואלו הם: שַׁעַר הָעֶלְיוֹן – הר הבית היה משופע ועולה ממזרח למערב והשער הקרוב ביותר למערב הוא השער העליון מכולם, שַׁעַר הַדֶּלֶק – הוא שער לשכת העץ, ולפי שמכניסים דרך שם את עצי המערכה שדולקים על גבי המזבח קרוי הוא כן, שַׁעַר הַבְּכוֹרוֹת – הוא שער שבו מכניסים את בכורי הבהמה לעזרה, שַׁעַר הַמַּיִם, וְמפרשת המשנה, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַר הַמַּיִם, לפי שֶׁבּוֹ מַכְנִיסִין צְלוֹחִית

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שני עמ׳ ב

הרי שרק שולחן אחד כשר לסידור לחם הפנים, ואיזה הוא, ׳אֲשֶׁר עָלָיו׳ היה נמצא הלחם מעולם והיינו שולחנו של משה.

רבי יוסי בר רבי יהודה חולק: רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סידור שתי שורות השולחנות לא היה כדעת רבי אלעזר מצפון לדרום, אלא כדעת רבי הסובר שממערב למזרח היו עומדים. ולדבריו השורה הראשונה עמדה לארכה ממערב למזרח בחציו הפנימי של הצלע הצפונית במרחק שתי אמות ומחצה מהקיר הצפוני. לאחר רוחב שורת השולחנות שהוא אמה הפסיקו שתי אמות ומחצה בינם לשורה נוספת של חמשה שולחנות. ושולחנו של משה לא עמד ביניהם ממש אלא משוך מהם לצד מערב כנגד האויר שבין שתי השורות [ובכך עמדו חמשה שולחנות מימין שולחנו של משה וחמשה שולחנות משמאלו]. נמצא שרוחב כל שורות השולחנות יחד היה שבע אמות בלבד, והיו כולם בתוך הצלע הצפונית הכשירה לסידור לחם הפנים, ולכן עַל כּוּלָּן הָיָה מְסַדֵּר – כל שולחן מאחד עשרה השולחנות היו כשרים לסידור לחם הפנים ובכל פעם היה יכול לסדר על שולחן אחר, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב׳ ד יט) ׳וְאֶת הַשֻּׁלְחָנוֹת וַעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים׳, ממה שנאמר ׳הַשֻּׁלְחָנוֹת׳ לשון רבים משמע שכולם כשרים לסידור. ואילו תנא קמא מתרץ שבוונת פסוק זה הוא לאותם השולחנות שעליהם היו מניחים את לחם הפנים בכניסתו וביציאתו.

מביאה הגמרא את החולקים במחלוקת זו שבה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בי רבי יהודה: תָּנֵי, מִזְרָח וּמַעֲרָב הָיוּ נְתוּנִין – שתי שורות השולחנות היו מונחים אורכן לאורך ההיכל מצד מערב אל צד מזרח, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, צָפוֹן וְדָרוֹם הָיוּ נְתוּנִין – שתי שורות השולחנות היו מונחים ארכן לרוחב ההיכל מצד צפון אל צד דרום.

ובמחלוקת זו תלוי דין הסידור בכל השולחנות, מַאן דְּאָמַר מִזְרָח וּמַעֲרָב – לדעתו של רבי נִיחָא, כּוּלְּהֶן רְאוּיִן לְשֵׁירוּת – אכן כל השולחנות כשירות לסידור שכן הם כולם בתוך הצלע הצפונית, ואילו מַאן דְּאָמַר צָפוֹן וְדָרוֹם – לדעתו של רבי אלעזר הרי נִמְצָא שֶׁלְּחָן בַּדָּרוֹם – ששתי שורות השולחנות נמשכות במקצת אל תוך הצלע הדרומית, ולכן שולחנות אלו אינם כשרים לסידור ולא היה מסדר אלא בשל משה בלבד.

קנב

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שני עמ׳ א

פְּעָמִים שֶׁיָּצָא הים הגדול והציף את העולם, אֶחָד בְּדוֹר אֱנוֹשׁ וְאֶחָד בְּדוֹר הַפְּלֻגָּה, כמו שמפרש והולך.

מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים עד היכן יצא הים בדור אנוש ובדור הפלגה: רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה אמר, בְּרֵאשׁוֹנָה – בדור אנוש יָצָא הים הגדול עַד מקום ששמו קַלְבְּרִיאָה, וּבַשֵּׁנִיָּה – בדור הפלגה יָצָא הים הגדול עַד מקום ששמו כֵּיפֵי בַרְבְּרִיאָה. רַבִּי אַחָא אמר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה באופן אחר, בְּרֵאשׁוֹנָה – בדור אנוש יָצָא הים הגדול עַד כֵּיפֵי בַרְבְּרִיאָה, וּבַשֵּׁנִיָּה – בדור הפלגה יָצָא הים הגדול עַד עַכּוֹ וְעַד יָפוֹ. ומביא רבי אחא ראיה מן הפסוק (איוב לח יא) ׳וְאֹמַר עַד פֹּה תָבוֹא וְלֹא תֹסִיף וּפֹא יָשִׁית בִּגְאוֹן גַּלֶּיךָ׳, ודורש רבי אחא, ׳עַד פֹּה׳ כמו ׳עד כה׳, שדווקא עַד ׳עַכּוֹ׳ תָּבֹא וְלֹא תוֹסִיף. ׳וּפֹא יָשִׁית בִּגְאוֹן גַּלֶּיךָ׳, ׳וּפֹה׳ הוא מלשון העיר יפו לומר שעַד יָפוֹ אָשִׁית גְּאוֹן גַּלֶּיךָ.

מבארת הגמרא לשם מה צריך שהמעיין היוצא מבית קודש הקדשים ילך לאותם ארבעת הימים שהזכרנו לעיל. מקשה הגמרא: נִיחָא יַמָּא רַבָּא וְיַמָּא דְּמִילְּחָא – בשלמא מה שמתערב המעיין במימי הים הגדול וים המלח הוא בִּשְׁבִיל לְמִיתְּקָן שהרי הם מלוחים והנחל ממתקן ככתוב ׳ונרפאו המים׳, אולם לשם מה צריך שהמעיין יתערב בתוך יַמָּא דְּטִבֶּרְיָא וּבַיַּמָּא דְּסָמְכוֹ הרי מימיהם מתוקים ואינם צריכים רפואה.

מתרצת הגמרא: התועלת בכך תהיה לְרַבּוֹת דְּגָתָם – שיתברכו הימים לגדל דגים הרבה, דִּכְתִיב בֵּיהּ (יחזקאל שם) ׳לְמִינָהּ תִּהְיֶה דְגָתָם כִּדְגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד׳, והתיבה ׳למינה׳ מיותרת, ולכן דורשים לְמִינֵי מִינִים תִּהְיֶה דְּגָתָם – שיהיו בהם מינים הרבה של דגים.

בהקשר לברכה המיוחדת של ׳לְמִינֵי מִינִים תִּהְיֶה דְּגָתָם׳, מביאה הגמרא: תָּנֵי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַכְתִּי לְמקום ששמו צִיידָן וְהֵבִיאוּ לְפָנַי יוֹתֵר מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מִינֵי דָּגִים קטנים בְּתַמְחוּי אֶחָד – בקערה גדולה אחת.

דנה הגמרא בסתירת הפסוקים בנבואה זו של יחזקאל. מקשה הגמרא: בפסוק אחד נאמר (שם) ׳וְנִרְפְּאוּ הַמָּיִם׳, ומשמע שיתרפאו המים ממליחותם וימתקו, ובפסוק שלאחריו נאמר ׳בְּצֹאתָיו וּנְבָאָיו וְלֹא יֵרָפְאוּ לְמֶלַח נָתָנוּ׳ ומשמע שהמים לא יתרפאו, ומעתה קשה כָּתִיב ׳וְנִרְפְּאוּ הַמָּיִם׳ וְאַתְּ אָמְרַתְּ – ולאחר מכן כתיב ׳וְלֹא יֵרָפְאוּ׳ הַמָּיִם. מתרצת הגמרא: מָקוֹם הוּא וּשְׁמוֹ ׳וְלֹא יֵרָפְאוּ׳, ולמקום זה לא יבואו מי המעיין כדי שיוכלו להשתמש מהמלח שבו.

הגמרא דורשת פסוק נוסף בנבואת יחזקאל: כְּתִיב (שם מז יב) ׳וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל, לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ, לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר׳. הגמרא מביאה ברייתא בענין אילנות אלו: תָּנֵי – שנינו בברייתא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הרגילות היא שהתְּבוּאָה עוֹשָׂה פירות לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מתשרי ועד ניסן, וכשקוצרים את התבואה זורעים אחרת לאחר הפסח במקומה, וְאִילָן עוֹשֶׂה פירות לִשְׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ – פעם אחת בשנה בלבד. אֲבָל לָעָתִיד לָבא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה פירות לְחֹדֶשׁ אֶחָד וְאִילָן עוֹשֶׂה פירות לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים. מַאי טַעְמָא – מה המקור לכך, דכתיב ׳לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר׳ ומיעוט רבים שנים, והיינו שבשני חדשים יבכר האילן את פירותיו, וכשם שבעולם הזה התבואה עושה במחצית הזמן של האילן כך גם לעתיד לבוא תעשה במחצית הזמן והיינו בחודש אחד.

רבי יוסי חולק: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לחלוק על רבי יהודה ולקצר את הזמן לעתיד לבוא במחצית, לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֲבָל לָעָתִיד לָבא הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה פירות לְחֹדֶשׁ אֶחָד – לשלושים יום. מביא רבי יוסי ראיה לדבריו, שֶׁכֵּן מְצִינוּ שֶׁעָשָׂת – שעשתה הַתְּבוּאָה פירות בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם וְקָרַב מִמֶּנָּה הָעוֹמֶר, ואף לעתיד לבוא יהיה כן, וכפי שבעולם הזה האילן עושה פירות בזמן כפול מהתבואה כך גם לעתיד לבוא האילן יעשה בשלושים יום. מבארר רבי יוסי מהיכן יודעים שבימי יואל כך היה: מַאי טַעְמָא – מנין לנו שכך היה בימי יואל, שנאמר (יואל ב כג) ׳וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּה׳ אֱלֹהֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן׳, שירד לבני ישראל הגשם הראשון באחד בניסן ומהתבואה שצמחה מגשם זה הקריבו את העומר בחמשה עשר בניסן, הרי שעשתה התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום.

הגמרא מיישבת לרבי יוסי את הוכחת רבי יהודה. מבררת הגמרא: וּמַה מְקַיֵּים – איך יתרץ רַבִּי יוֹסֵי את הוכחת רבי יהודה מהפסוק ׳לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר׳ שמיעוט רבים שנים והאילנות עושים לשני חדשים. מתרצת הגמרא: שרבי יוסי יבאר את הלשון רבים שהוא עולה על כללות החדשים והפסוק מבשרנו שבְּכָל חוֹדֶשׁ וָחוֹדֶשׁ יִהְיֶה מְבַכֵּר. עוד נאמר בנבואת יחזקאל על הפירות והעלים שיצמחו ממי המעין (שם), ׳וְהָיָה פִרְיוֹ לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה׳. הגמרא מביאה מחלוקת מהו ׳לתרופה׳. אומרת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שפירוש ׳לִתְרוּפָה׳ הוא מלשון טרף ומזון, והיינו תַּרְפֵּיהּ מְצַיֵּין עֲלֵיהּ – שיהיו אוכלים ומוצצים את לחלוחית העלה וּתְרַף מְזוֹנָהּ – והרי הוא כמי שאוכל מזונות.

רַב וּשְׁמוּאֵל דרשו ׳לִתְרוּפָה׳ נוטריקון ׳להתיר פה׳, ונחלקו איזה פה מתירים העלים. חַד אָמַר לְהַתִּיר פֶּה שֶׁלְּמַעְלָן – אילמים האוכלים ממנו מיד מתרפאים ויכולים לדבר. וְחַד אָמַר לְהַתִּיר פֶּה שֶׁלְּמַטָּן – רחמם של העקרות, שכשאוכלים ממנו מיד מתרפאות ויכולות להפקד. רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אף הם נחלקו במחלוקת זו, אלא שפירשו את דבריהם יותר, חַד אָמַר לְהַתִּיר פֶּה עֲקָרוּת וְחַד אָמַר לְהַתִּיר פֶּה אִלְּמִים.

שנינו במשנה: ׳וּלְעוּמָתָן בַּצָּפוֹן וכו׳ ולמה נקרא שמו שער יכניה שבו יצא יכניה בגלותו׳. הגמרא מביאה מעשה בענין זה. מספרת הגמרא: אַתְּ מוֹצֵא בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר לְבָאן – לארץ ישראל כדי לסלק את המלך יהויכין שהמליך במקום אביו המלך יהויקים, בָּא נבוכדנאצר וְיָשַׁב לוֹ בְּדוּפְּנֵי שֶׁל אַנְטוֹכְיָא – בתחומה של העיר אנטוכיא, וְיָצְאָה סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה לִקְרָאתוֹ, וְאָמְרָה לוֹ – ושאלוהו האם הִגִּיעַ זְמַן הַבַּיִת הַזֶּה לֵיחָרֵב – האם אתה רוצה להחריב את בית המקדש. אָמַר לָהֶן נבוכדנאצר, לא באתי להחריב את הבית אלא לסלק את יהויכין ולכן אוֹתוֹ שֶׁהִמְלַכְתִּי עֲלֵיכֶם תְּנוּהוּ לִי וַאֲנִי הוֹלֵךְ. בָּאוּ וְאָמְרוּ לִיהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה, נְבוּכַדְנֶאצַּר בָּעֵי לָךְ – מבקש שנמסור אותך לו. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע יהויכין מֵהֶן כָּךְ, נָטַל מַפְתְּחוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עָלָה לְגַגּוֹ שֶׁל הֵיכָל, אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְשֶׁעָבַר הָיֵינוּ נֶאֱמָנִים לְךָ וְהָיוּ מַפְתְּחוֹתֶיךָ מְסוּרִין לָנוּ, עַכְשָׁיו שֶׁאֵין אָנוּ נֶאֱמָנִים הֲרֵי מַפְתְּחוֹתֶיךָ מְסוּרִין לְךָ.

תָּרֵין אֲמוֹרָאִין – שני אמוראים נחלקו מה אירע עם המפתחות, חַד אָמַר זֶרְקָן להמפתחות כלפי מעלה וְעָוֹד – ושוב לֹא יֵרְדוּ. וְחַד אָמַר בָּאָה – ירדה מן השמים כְּמֵין יָד וּנְטָלָתָן מִידוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ כָּל

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שלישי עמ' א

תורים, ודינם שלא הוכשר בהם אלא העופות הגדולים שבהם. וְשופר של גּוֹזְלֵי עוֹלָה, הֵן בְּנֵי יוֹנָה – הגזברים קונים בו עופות הנקראים בני יונה, ודינם שלא הוכשר בהם אלא העופות הקטנים שבהם. ולא היו שופרות התורין והגוזלי יונה עשויים אלא למי שהתנדב אותם, ולכן העופות כּוּלָּן קרבות עוֹלוֹת, אבל המביאים אותם לחובתם שאז עליהם להביא אחד לחטאת ואחד לעולה לא היה שופר מיוחד לכך, אלא היו מביאים אותן לידי הכהן דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, שופר של קִנִּין היה עבור המביאים לחובתם, והגזברים קונים מהמעות הנמצאים בו אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עוֹלָה, ואילו שופר של גּוֹזְלֵי עוֹלָה היה מיועד עבור המתנדבים והיו כּוּלָּן עוֹלוֹת. וטעם המחלוקת יבואר בגמרא.

שופר של עצים הוא עבור המתנדב להביא עצים למערכה שנותן דמיהן לתוכו, ועל זה אומרת המשנה: הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי עֵצִים ולא פירש כמה הוא מתנדב, לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי גְזִירִין – בקעי עצים שהוא השיעור שמסדרים על המערכה בכל בוקר, ונותן דמיהם לשופר שכתוב עליו 'עצים'.

שופר של לבונה הוא עבור המתנדב להביא לבונה שנותן דמיו לתוכו, ועל זה אומרת המשנה: האומר הרי עלי לְבוֹנָה ולא פירש כמה הוא מתנדב, לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ, שזהו שיעור הלבונה הבאה עם המנחה, ונותן את דמי הקומץ בשופר שכתוב עליו 'לבונה'.

שופר של זהב לכפורת הוא עבור המתנדב להביא זהב שנותן את הזהב או את דמיו לתוכו וקונים בו כלי שרת, ועל זה אומרת המשנה: האומר הרי עלי מטבע זָהָב ולא פירש כמה הוא מתנדב, לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר זָהָב.

ועוד שֹׁשָׁה קופות היו לִנְדָבָה שבהם הניחו מעות לנדבת קיץ המזבח. מבררת המשנה: קופות נְדָבָה, מֶה הָיוּ עוֹשִׂין במעות שיש בָּהּ. מבארת המשנה: לוֹקְחִים בָּהּ קרבנות עוֹלוֹת לקיץ המזבח, ודין הַכָּשֵׁר שהוא כולו לְשֵׁם, וְעוֹרוֹת הקרבנות ניתנים לַכֹּהֲנִים.

מביאה המשנה מקור לכך שמהמעות של הנדבה קונים עולות שהבשר לשם והעורות לכהנים. אומרת המשנה: זֶה מִדְּרַשׁ דָּרַשׁ יְהוֹיָדָע כֹּהֵן גָּדוֹל, כתוב בפסוק (ויקרא ה יט), 'אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַה'', ולכאורה קשה, שבתחילת הפסוק 'אָשָׁם הוא' משמע שדינו כהלכות האשם שהוא נאכל לזכרי כהונה, ובסוף הפסוק 'אָשֹׁם לַה'' משמע שכולו קרב כליל ואין לכהנים חלק בו, אלא זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוּם חַטָּאת וּמִשּׁוּם אַשְׁמָה – מותר החטאת ומותר האשם כגון הפריש מעות לחטאת או לאשם ונותרו מן המעות, שמעות אלו נופלים לנדבה, יִלָּקַח בָּהֶן – קונים בהם קרבנות עוֹלוֹת, ודינם שהַכָּשֵׁר לַשֵּׁם – לעולה וְהָעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים. לפי זה נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְּתוּבִין שבפסוק הנזכר, קַיָּימִין ואינם סותרים זה את זה, כי אכן הוא גם אָשָׁם לַה' בבשר הקרב כליל וְגם אָשָׁם לַכֹּהֵן בעורות הניתנים לכהנים.

מביאה המשנה מקור נוסף: וְאוֹמֵר – וכן יש לפרש בזה את הפסוק (מלכים ב' יב יז), 'כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית ה' לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ'. והרי אי אפשר לפרש את פסוק זה כפשוטו שהכסף יהיה לכהנים, שהרי הוא הוקדש לשם חטאת ואשם, וגם אי אפשר לקנות בכסף בהמות ולהקריבם כחטאת ואשם שהרי כבר נתכפרו הבעלים, אלא יביאו מהם עולות לקיץ המזבח ונמצאים הכהנים נהנים מן העורות.

גמרא

שנינו במשנה שלדעת רבי יהודה השופרות היו רק עבור המתנדבים להביא תורין ובני יונה שהם קרבים עולות, ולא עבור המביאים לחובתם שהם קרבים אחד חטאת ואחד עולה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיָה שׁוֹפָר שֶׁל קִנִּין בִּירוּשָׁלַיִם למחוייבים בחטאת ובעולה, מִפְּנֵי הַתַּעֲרוּבוֹת. והיינו, שאנו חוששים שֶׁמָּא תָּמוּת אַחַת מהנשים שנתנו מעות בתוך השופר, ודין חטאת שמתו בעליה שלמיתה היא הולכת ודמי החטאת ילכו לים המלח, וְנִמְצְאוּ בשופר דְּמֵי חַטָּאוֹת מֵיתוֹת מְעוֹרָבוֹת בָּהֶן – עם דמי החטאות הכשירות, ועל ידי כך יפסלו הכל ושוב אין להם תקנה, ולכן סובר רבי יהודה שהחייבים להביא חטאת יתנו מעותיהן ליד הכהן ולא יניחום בשופר.

מקשה הגמרא מברייתא אחרת שמבואר בה שאף לרבי יהודה אין צריכים לחשוש לכך. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא, הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה הֲרֵי עָלַי קֵן – שיש עליה חיוב קן כגון מחמת לידה, מְכִיאָה דְּמֵי קֵן וְנוֹתְנָתוּ בְּשׁוֹפָר ויכולה לסמוך על כך שהקריבו עבורה אחד לחטאת ואחד לעולה

המשך ביאור למסכת שקלים ליום רביעי עמ' א

האחרים, כגון בֵּין עוֹלָה לְעֵצִים שמחצה על מחצה יפול לעולה, כיון שהעולה היא קרבן והעצים הם רק מכשירי קרבן, וכן בין לְלְבוֹנָה, לְזָהָב לְכַפּוֹרֶת, שמחצה על מחצה הוא ללבונה כיון שהיא קרבן, וכן באופנים הנוספים. מתרצת הגמרא: וּתְנִיתָהּ בְּסוֹפָהּ – האופנים הנוספים שלא הוזכרו במשנה להדיא, נכללו במה ששנה התנא בסיפא, 'זֶה הַכְּלָל הוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה לְהַחֲמִיר', ודי בכך.

הלכה ב - משנה

המשנה ממשיכה לדון בדברים נוספים שנמצאו במקומות שונים, מה דינם: מָעוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה בירושלים ואין יודעים מה הם, לְעוֹלָם יש על המעות קדושת מַעֲשֵׂר שני, לפי שרוב אוכלי הבשר בירושלים במשך כל ימות השנה ממעות מעשר שני הם, וזאת משום שעולי הרגלים לא היו מספיקים לאכול ברגל את כל מעות המעשר שני שהעלו עמם והם משאירים את המעות בירושלים, ועיקר אכילת מעות מעשר שני הוא בבהמות שלמים ולכן רוב הבהמות הנקנות בירושלים הם ממעות מעשר שני, והמעות שנמצאו לפני הסוחרים יש לתלות שהם מהלוקחים שבאו לקנות ועדיין לא קנו ולכן הם מעשר שני. וְאם נמצאו מעות בְּהַר הַבַּיִת הרי הם חוּלִּין, לפי שחזקת המעות שבהר הבית שמתרומת הלשכה הם באים, וחזקה שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללם. וְאם נמצאו מעות בִּירוּשָׁלַיִם שלא לפני סוחרי בהמה, אם נמצאו בִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה הרי הם חוּלִּין שכן רוב מעות העיר הם חולין. וְאם נמצאו בְּשָׁעַת הָרֶגֶל הרי המעות הַכֹּל מַעֲשֵׂר, לפי שבזמן הרגל רוב המעות הם של מעשר, ואין אומרים שהמעות כבר נפלו קודם הרגל, לפי ששווקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום, ואם נפלו קודם הרגל כבר היו נמצאים.

בָּשָׂר שֶׁנִּמְצָא בָּעֲזָרָה ואין ידוע של איזה קרבן הוא. אם נמצא הבשר כשהוא מנותח וחתוך לְאֵבָרִים גדולים כמו שמנתחים וחותכים את העולות, הרי דינו עוֹלוֹת, וְאם נמצאו איברי הבשר מנותחים לְחֲתִיכוֹת קטנות שאינם בסדר העלאה על המזבח אלא כסדר אוכלי בשר, הרי הן חַטָּאוֹת הנאכלות לכהנים. וְאם נמצא הבשר בִּירוּשָׁלַיִם מחוץ לעזרה, דנים אותו כדין זִבְחֵי שְׁלָמִים הנאכלים בכל העיר, כיון שרוב בשר הנאכל בירושלים הוא של שלמים. מוסיפה המשנה: זֶה וְזֶה – בין אברים ובין חתיכות, בין הנמצא בעזרה ובין הנמצא בירושלים, אינם קרבים ואינם נאכלים לפי שנפסלו בהסח הדעת, אלא שאסור לזלזל בהם לשורפם עד שיפסלו בוודאי, ולכן תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ – מניחים את הבשר עד שתעובר ממנו צורת בשר ויפסל בנותר וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה.

נִמְצָא בשר בְּגִבּוֹלִין – בשאר ערי ישראל, אם הבשר חתוך לְאֵבָרִים גדולים, הרי זה גְּבִילוֹת, שכן הדרך בבשר האסור שחותכים אותו לאברים גדולים ומשליכים ברחובות למאכל הכלבים, וְאם היו חתוכים לְחֲתִיכוֹת קטנות, מוּתָּרוֹת, שכן דרך הבשר הכשר להיחתך כך לפי שבזה היא ראויה להינתן לפני האורחים ובני הבית.

המשך ביאור למסכת שקלים ליום חמישי עמ' ב

שואלת הגמרא: **וְהָא** תְּנִינָן בתחילת מסכת תמיד שקודם תרומת הדשן המוקדמת לשחיטת התמיד כבר הֶעֱמִידוּ **עוֹשֵׂה חֲבִיתִין לַעֲשׂוֹת חֲבִיתִין**, הרי שהחביתין נעשו קודם לתמיד של שחר. משיבה הגמרא: **אָמַר** רַבִּי חִיָּיא **בַּר אַחָא**, אין כוונת המשנה שבשעה זו כבר היו עומדים לאפות ולטגן את החביתין, אלא עמדו **לַעֲשׂוֹת** – לחמם מים **חַמִּין** שיהיו מוכנים כשיצטרכו **לָרְבוּכָה** – ללוש את הסולת ברותחים, אבל עשיית החביתין היתה רק בשעת הבאה.

אומרת הגמרא: מנחת החביתין היתה נאפית בתנור כמו שנאמר 'תֻּפִּינֵי' וגם היתה מטוגנת במחבת כמו שנאמר 'עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה'. ונחלקו האמוראים מה קדם למה, האפיה לטיגון או הטיגון לאפיה: **רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה** אומר, **מְטַגְּנָהּ** במחבת תחילה **וְאַחַר כָּךְ אוֹפֶה אוֹתָהּ** בתנור. **רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא** אומר, **אוֹפֶה אוֹתָהּ** בתנור **וְאַחַר כָּךְ מְטַגְּנָהּ** במחבת.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים בענין זה. אומרת הברייתא: נחלקו התנאים כיצד דורשים את מה שאמרה תורה 'תֻּפִּינֵי'. תנא קמא סובר שהוא נוטריקון 'תֵּאָפֶינָה נָא', ו'נא' היינו דבר שאינו מבושל כל צרכו, ואמרה תורה שבשעת אפייתו בתנור תהיה כבר המנחה מבושלת במקצת והיינו טיגון. **רַבִּי אוֹמֵר** שהוא נוטריקון 'תֵּאָפֶינָה נָאָה' – בשעת אפייתה בתנור תהיה נאה, ואם מטגנה קודם האפייה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת.

מביאה הברייתא דעה שלישית: **רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר**, מכך שכתבה התורה 'תֻּפִּינֵי' בלשון רבים, למדנו שתֵּאָפֶינָה **רִיבָּה** – ריבה לה הכתוב אפיות הרבה, שאופים אותה ומטגנים וחוזרים ואופים.

מבארת הגמרא שמחלוקת האמוראים תלויה במחלוקת התנאים. מסכמת הגמרא: **אַתְיָין אִלֵּין פַּלְגָוָותָא כְּהִינִין פַּלְגָוָותָא** – מחלוקתם של רבי יסא ורבי אחא בדעת רבי חנינא תלויה במחלוקתם של תנא קמא ורבי, **מַאן דְּאָמַר** – רבי הדורש 'תֵּאָפֶינָה נָאָה' הרי הוא **כְּמַאן דְּאָמַר** – רבי אחא שסובר **אוֹפֶה וְאַחַר כָּךְ מְטַגְּנָהּ, וּמַאן דְּאָמַר** – ותנא קמא הסובר 'תֵּאָפֶינָה נָא' הרי הוא **כְּמַאן דְּאָמַר** – רבי יסא הסובר **מְטַגְּנָהּ וְאַחַר כָּךְ אוֹפֶה**.

שנינו במשנה, 'ותנאי בית דין הוא על כהן גדול שמת שתהא מנחתו קרבה משל ציבור. רבי יהודה אומר, משל יורשין'. הגמרא דנה במקרים שהכהן גדול נדחה מתפקידו מהיכן מנחתו קריבה. אומרת הגמרא: **לֹא סוֹף דָּבָר** – דין זה לא נאמר דווקא באופן **שֶׁמֵּת** הכהן גדול, **אֶלָּא אֲפִילּוּ נִטְמָא** הכהן בטומאה חמורה, **וַאֲפִילּוּ נִדְחָה** מכהונתו **מִמּוּם** שנפל בו ועדיין לא נתמנה אחר במקומו, הרי הכהן גדול פטור מחובת הבאת מנחת חביתין, והיא קרבה משל ציבור לתנא קמא, ומשל בניו לרבי יהודה. וכן **תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּר פַּזִּי דְּבַר דְּלָיָה** – שם מקום, **וַאֲפִילּוּ נִדְחָה** הכהן גדול **מִמּוּם** שנפל בו, פטור הוא מהבאת מנחת חביתין, והיא קרבה משל ציבור או משל בניו.

הגמרא מביאה ברייתא המבואר בה טעמי מחלוקתם: תני, **מְנַיִן לְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת וְלֹא מִינּוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו, שֶׁתְּהֵא מִנְחָתוֹ קְרֵיבָה מִשֶּׁל יוֹרְשִׁים, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ו טו) **'מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ'**, ללמדנו שהמנחה קרבה משל בנים עד שיתמנה כהן גדול אחר. **יָכוֹל יְכִיאֶנָּה** היורשים **לַחֲצָיִים** – מחציתה בבוקר ומחציתה בערב כדרך שהיה אביהם הכהן גדול עושה, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֹתָהּ'**, שיעשה את **כּוּלָּהּ** בשלמות **אָמַרְתִּי, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינָהּ בָּאָה** המנחה **אֶלָּא מִשֶּׁל צִבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'חֹק עוֹלָם'**, **מִי שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לוֹ**, והיינו ציבור שהברית כרותה עמהם ולא עם היחיד. ממשיך רבי שמעון ודורש את סוף הפסוק (שם) **'כָּלִיל תָּקְטָר'**, שמנחת חביתין **כָּלִיל לְהַקְטָרָה** – מקטירים אותה בשלמות ואין מניחים ממנה שיריים לאכילה.

שנינו במשנה: 'ותנאי בית דין הוא על **כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת וכו'** שתהא מנחתו קרבה משל ציבור. רבי יהודה אומר, משל יורשין'. הגמרא מקשה סתירה ממשנתינו על הברייתא. מקשה הגמרא: **רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל בָּעֵי** – הקשה, **מַחְלֹקֶת שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – מוחלפת שיטתו של רבי שמעון, **תַּמָּן** – במשנתינו הוא **אָמַר מִשֶּׁל יוֹרְשִׁין**, שכן רק משום תנאי בית דין באה המנחה משל ציבור, ואילו מדבר תורה מצוותה משל יורשים, **וְהָכָא** – בברייתא הוא **אָמַר** לדרוש מהפסוק שהיא באה **מִשֶּׁל צִבּוּר** ומשמע שדבר תורה הוא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיה

אגרות קודש

[ט"ו כסלו, תש"כ]

... ובהמצאנו ביום דקיימא סיהרא באשלמותא דחדש כסלו, חדש השלישי למנין בעלי תשובה, מכוון נגד חדש השלישי למנין צדיקים הוא חדש סיון,

יהי רצון שבכל הענינים הפרטים והכללים גם יחד יבשרו טוב באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, ובנקודה התיכונה הפצת המעינות חוצה,

והרי בו בחדש יום הבהיר י"ט כסלו, ר"ה לדא"ח ובלשון כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, באגרת הידועה (נדפסה בהיום יום י"ט כסלו): היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שישי עמ' ב

מה שאמר רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, שסיבה מיוחדת יש לטומאת הרוקן בשוק העליון והוא לפי שקַצְרָן שֶׁל נָכְרִים הָיָה שָׁם, ואילו דברי רבי אבהו בשם רבי יוסי בן חנינא נאמרו על שאר העיר.

שנינו במשנה, 'רבי יוסי אומר, בשאר כל ימות השנה שבאמצע טמאין שבצדדין טהורין, ובשעת הרגל שבאמצע טהורין שבצדדין טמאין, מפני שהמעוטין מסתלקין לצדדין'. מבארת הגמרא את טעמו של רבי יוסי. אומרת הגמרא: בְּשְׁאָר – בכל יְמוֹת הַשָּׁנָה, הַטְּמֵאִין שהם המרובים מְהַלְּכִין שִׁיבּוֹלֶת – באמצע רשות הרבים, וְהַטְּהוֹרִין שהם המועטים מְהַלְּכִין מִן הַצַּד – בצידי הדרכים. וְאִם הַטְּהוֹרִין מְהַלְּכִין סְתָם – וכשהטהורים אינם משגיחים על עצמם והם מהלכים באמצע הדרך, וְהַטְּמֵאִים אוֹמְרִין לָהֶן פְּרוֹשׁוּ – תפרשו מאמצע הדרך ולכו רק מן הצד כדי שלא תבואו להטמא מעמנו. בְּשָׁעַת הֶרֶגֵל שכל ישראל מתקבצים לירושלים, והרוב הם טהורים לפי שהטמאים אינם עולים לרגל, בזמן זה הַטְּהוֹרִים מְהַלְּכִין שִׁיבּוֹלֶת – באמצע הדרך וְהַטְּמֵאִין מְהַלְּכִין מִן הַצַּד. ואם הַטְּמֵאִין מְהַלְּכִין סְתָם – אם הטמאים באים ללכת באמצע הדרך כהרגלם בכל השנה, וְהַטְּהוֹרִין אוֹמְרִים לָהֶן פְּרוֹשׁוּ שכן ברגל הרוב הם טהורים.

שנינו במשנה: 'וְכָל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים כּוֹ' בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאין ודרך עליה טהורין שלא כירידתן עליתן'. הגמרא מקשה ממשנתינו על אמורא. מקשה הגמרא: וכי לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן שלא גָּזְרוּ טומאה עַל הַכֵּלִים שֶׁנִּמְצְאוּ בִּירוּשָׁלַיִם, ואילו במשנתינו מפורש שכלים שנמצאו בדרך ירידה הרי הם טמאים. מתרצת הגמרא: אמנם בסתם כלים הנמצאים בירושלים לא גזרו, אבל כאן מִכֵּיוָן שֶׁנִּמְצְאוּ הכלים דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה, הרי הם נַעֲשׂוּ הוֹכִיחַ – יש מכך הוכחה שהכלים טמאים והם נפלו כשבאו להטבילם.

שנינו במשנה, 'והמריצה המיוחדין לקברות'. הגמרא מביאה שם נוסף שהיה לכלי זה, ומבארת טעמי שמותם. אומרת הגמרא: אַבָּא שָׁאוּל הָיָה קוֹרֵא אוֹתָן – את כלי ה'מריצה' בשם 'צִיפּוֹרִין'. מבארת הגמרא, מַאן דְּאָמַר – אבא שאול היה קוראם 'צִיפּוֹרִין', לפי שֶׁהָיָה הכלי חד ומחותך והוא דּוֹמֶה לְצִיפּוֹרִין. מַאן דְּאָמַר – המשנה קראה אותם מְרִיצָה, לפי שֶׁמשתמשין בה גם לצורך מְרִיצָה, שבכלי זה מגלגלים אֶת הָאֶבֶן לְבֵית הַקְּבָרוֹת שתהיה גולל לקברים.

שנינו בסיפא של משנתינו: 'קוֹפִּין וכו' נמצאה קשורה לסכין הרי היא כסכין'. הגמרא מגבילה דין זה: תָּנֵי – שנינו בברייתא, אם הַסַּכִּין קְשׁוּרָה לָהּ – להקופיץ ונראה שהקופיץ עיקר, הֲרֵי זוֹ כְּמוֹתָהּ – בזה אנו אומרים שהסכין דינו כהקופיץ. ומה ששנינו במשנה שאם נמצאה קשורה לסכין הרי היא כסכין, מדובר שהקופיץ קשור לסכין ונראה שהסכין עיקר.

הלכה ב - משנה

אגב שהמשנה הקודמת דנה בחשש טומאה בכלים העומדים לשימוש בקרבנות, דנה משנתינו בדיני הטומאה של פרוכת המקדש: פָּרוֹכֶת שפרוסה לצניעות לפני פתח האולם בבית המקדש, שֶׁנִּטְמֵאת כְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה – בראשון לטומאה כגון שנגעה במשקים שנטמאו משרץ, מכיון שאין טומאתה אלא מדרבנן שהרי מן התורה אין משקים מטמאים כלים, ורבנן הם שגזרו על המשקים שיטמאו כלים, אין בה דין שילוח טמאים ואין צריכים להוציאה אל מחוץ לעזרה, ועל כן מַטְבִּילִין אוֹתָהּ – את הפרוכת כְּפָנִים העזרה, במעיינות ובמקוואות שהיו שם, וּמַכְנִיסִין אוֹתָהּ מִיָּד ותולים אותה במקומה, לפי שהנטמא בולד הטומאה אינו צריך הערב שמש.

וְבאופן שֶׁנִּטְמֵאת הפרוכת בְּאַב הַטּוּמְאָה – בשרץ או בנבילה שמטמאים אותה מהתורה, מַטְבִּילִין אוֹתָהּ כַּחוּץ – בהר הבית, לפי שהפרוכת הטמאה טעונה שילוח, וְשׁוֹטְחִין אוֹתָהּ כדי לנגבה ממי הטבילה כַּחֵיל – לפני עזרת נשים ששם מותרים הטמאים להכנס, ואין מכניסים אותה מיד מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה שיעבור עליה הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ לטהרתה.

אִם הָיְתָה הפרוכת הטמאה חֲדָשָׁה, ועדיין לא ראו העם את מלאכת המחשבת שבה, שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּג הָאִיצְטַבָּא בהר הבית שהוא מקום גבוה ונראה למרחוק, כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה הָעָם אֶת מְלַאכְתָּהּ שֶׁהִיא נָאָה, ויבואו להתנדב מעות לצורך עשיית שתי הפרוכות שהיו עושים בכל שנה כפי ששנינו להלן במשנה.

אגב שדנה המשנה בדיני טומאת הפרוכת, מבארת המשנה את גודלה ואת עשייתה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן, הַפָּרוֹכֶת היה עוֹבְיָהּ טֶפַח לפי שהיא נארגת מחוטים עבים כמו שמפרש להלן. עַל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם נִימִים – כלי אומנות האורגים [–נירים] היתה נֶאֱרֶגֶת, עַל כָּל נִימָה וְנִימָה – כל חוט וחוט היה עשוי עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין כמו שמפורש הטעם בגמרא. אָרְכָּהּ כגובה האולם הגבוה אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרָחְבָּהּ כרוחב האולם הרחב עֶשְׂרִים אמה, וּמִשְּׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רֹבּוֹא – משמונה מאות ועשרים אלף חוטים הָיְתָה נַעֲשֵׂית, וּשְׁתַּיִם – שתי פרוכות היו עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה לפי שהם היו משחירות מן העשן, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים מַטְבִּילִין אוֹתָהּ כשהיא נטמאת.

גמרא

שנינו במשנה, 'על כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין'. מבארת הגמרא את מקור דין זה: נאמר בתורה (שמות כו לא) 'וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים'. דורשת הגמרא: אֵילּוּ אָמַר חוּט – אם היה נאמר בפסוק 'וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ חוּט', הייתי מפרש שמכל סוג הוא מביא אֶחָד כָּפוּל לִשְׁנַיִם – שני חוטים. ואילו היה נאמר בפסוק 'וְשֵׁשׁ שָׁזוּר', הייתי מפרש שהוא מביא מכל סוג. ומכיון שנאמר 'וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר' פירושו הוא כפול של שזור דהיינו לְשִׁשָּׁה חוטים מכל סוג, ומכיון שהיה אַרְבַּע מִכָּאן – ארבעה מיני חוטים, הָא – הרי שבסך הכל היה עשוי כל חוט מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוטים.

הגמרא מביאה ברייתא החולקת על המשנה: תָּנֵי בברייתא, שיטה החולקת על משנתינו ולדעתה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם חוטים היה בכל חוט. מפרשת הגמרא איך דרשה שיטה זו את הפסוק, אֵילּוּ אָמַר הפסוק 'חוּט' הייתי אומר שהכוונה היא אֶחָד כָּפוּל לִשְׁנַיִם, ואילו היה נאמר בפסוק 'שָׁזוּר' פירושו כפול מחוט, דהיינו לְאַרְבַּע חוטים היה עשוי. ומכיון שנאמר 'מָשְׁזָר' שהוא כפול מ'שזור' הרי שכל חוט היה עשוי לִשְׁמוֹנָה חוטים מכל סוג, ומכיון שהיה אַרְבַּע מִכָּאן – ארבעה סוגי חוטים, הָא תְּלָתִין וְתְרֵין – הרי שבסך הכל היה עשוי כל חוט משלושים ושתים חוטים.

דעה שלישית: תָּנֵא בברייתא שיטה שלישית, ולדעתה אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה חוטים היה בכל חוט. מפרשת הגמרא את דרשת הפסוק לשיטה זו, אֵילּוּ אָמַר הפסוק 'חוּט' הייתי אומר שהכוונה היא אֶחָד כָּפוּל לִשְׁנַיִם. ואילו היה הפסוק אומר קָלִיעָה – 'ושש קלוע', הייתי מפרש לִשְׁלֹשָׁה חוטים מכל סוג. ואילו היה הפסוק אומר 'שָׁזוּר', הייתי אומר שזה כפול מקליעה דהיינו לְשִׁשָּׁה חוטים היה עשוי. ומכיון שנאמר 'מָשְׁזָר' שהוא כפול מ'שזור' הרי לִשְׁנַיִם עָשָׂר חוטים היה מכל סוג, ומכיון שהיה אַרְבָּעָה מִיכָּן – ארבעה סוגי חוטים, הָא – הרי שבסך הכל היה אַרְבָּעִים וּתְמַנְיָא – ארבעים ושמונה חוטים בכל חוט וחוט.

הגמרא דנה בשינוי צורת האריגה בין מסך הפתח לבין הפרוכת. מבררת הגמרא: כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר לגבי מסך הפתח (שמות כו לו) 'וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם', וְאילו כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר לגבי הפרוכת (שם כו לא) 'וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים', מה בין זה לזה.

מבארת הגמרא: 'מַעֲשֵׂה רֹקֵם' פירושו שבמסך היה רקום פְּרָצוּף אֶחָד, ואילו 'מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב' פירושו שבפרוכת היו רקומים שְׁנֵי

המשך בעמוד קסה

המשך ביאור למסכת שקלים ליום שבת קודש עמ' א

פנימית נוספת מכל צד שהוא 'מקום הילוך רגלי הכהנים'.
מכיון ששנינו במשנתינו את ענין מוספי שבת ומוספי ראשי חדשים, דנה הגמרא בענין נוסף הקשור לקרבנות אלו. מבררת הגמרא: בשראש חודש חל להיות בשבת שקרבין שני מוספים ויש **מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִי קוֹדֵם** להקרבה. אומרת הגמרא: **רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר** – היה סבור לומר, **מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדְמִין. חַיְלֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִן הָדָא** – כוחו וראייתו של רבי ירמיה לומר כך היא מדברי הברייתא ששנינו, **שִׁירוֹ שֶׁל שַׁבָּת וְשִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ קוֹדֵם**, ואם השיר קודם הרי שגם הקרבת המוסף של ראש חודש קודמת.
רבי יוסה חולק: **אָמַר רַבִּי יוֹסָה, שַׁנְיָא הִיא תַּמָּן** – אין לפשוט מהקדמת השיר כיון ששאני התם **דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,** שהקדמת השיר בראש חודש היתה **כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ וּלְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ,** והיינו משום שרוב בני אדם אינם רואים את חידוש הלבנה, ולכן עשו היכר מיוחד כדי לגלות ולפרסם שבית דין קדשוהו כהלכתו ולא יבואו לגמגם ולפקפק בזה. אבל לעולם לענין הקרבת המוספין, של שבת קודמת לשל ראש חודש.
מסכמת הגמרא: **כֵּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה** כשחל ראש חודש בשבת, **שׁוֹחֵט מוּסְפֵי שַׁבָּת וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן** את **שִׁירוֹ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. בְּרַם** – אבל **הָכָא** לגבי שחיטת **מוּסְפֵי שַׁבָּת וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין, עַל שֵׁם** – לפי הכלל הקובע כי **כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵירוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ** ושבת תדיר הוא מראש חודש.
שנינו במשנה: 'המקדיש **שְׁקָלִים וּבִיכּוּרִים** וכו' הרי זה קודש. רבי שמעון אומר, האומר ביכורים קודש אינן קודש'. הגמרא דנה בדעת רבי שמעון בשקלים: מדייקת הגמרא: מזה שאמר רבי שמעון את דבריו רק בביכורים, משמע **הָא שְׁקָלִים קָדְשׁוּ** – שבשקלים הוא מודה לתנא קמא שחלה עליהם קדושה. מביאה הגמרא ברייתא החולקת: **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה** אומר **מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֵּין אֵלּוּ וּבֵין אֵלּוּ לֹא קָדְשׁוּ** – בין ביכורים ובין שקלים אינן קודש, ונמצא שישנם תרי תנאי אליבא דרבי שמעון לענין המקדיש שקלים בזמן הזה.
בזמן שבית המקדש היה קיים, היה הגר טעון בזמן גירותו מילה, טבילה, והרצאת דמים כלומר זריקת דם על גבי המזבח. הגמרא דנה מה הדין בזמן הזה שאין יכול להביא קרבן: **תָּנֵי, גֵּר בִּזְמַן הַזֶּה** שאין בית המקדש קיים ואינו יכול להביא את קרבנותיו, **צָרִיךְ לְהָבִיא** קִינוֹ **רִיבְעִית כֶּסֶף** – עליו להפריש רבע דינר כסף לשם קינו, וכשיבנה בית המקדש יקנה בכסף זה קן לעולה. ופחות מסכום זה לא יפריש, כיון שאי אפשר לקנות קן בפחות מרובע. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בִּיטְלָהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי** לדין זה ואמר שאין הגר צריך להפריש ריבעית כסף, **מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה** – שמא יהנה ממנו ויבוא לידי מעילה.
מבארת הגמרא היכן מצאנו שחוששים רבנן לתקלה. מבררת הגמרא: **מַהוּ מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה** – היכן מצינו שחוששים רבנן לתקלה. מבארת הגמרא: **כַּהֲדָה דְּתָנֵי, אֵין מַקְדִּישִׁין חפץ** או ממון שסתם הקדש הוא לבדק הבית ואין לו תקנה, **וְלֹא מַעֲרִיכִין** – שאומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי, **וְלֹא מַחֲרִימִין** שכן חרם הרי הוא כהקדש שנאמר (ויקרא כז כח) 'כֹּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַה'', **וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת בִּזְמַן הַזֶּה. וְאִם הִקְדִּישׁ אוֹ הֶעֱרִיךְ אוֹ הֶחֱרִים אוֹ הִגְבִּיהַּ,** אם זהו כסות ובגד, דין **הַכְּסוּת** שהיא **תִּישָׁרֵף.** ואם זו בהמה, דין **הַבְּהֵמָה** שהיא **תִּיעָקֵר,** כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה. **כֵּיצַד** עוקרין את הבהמה, **נוֹעֵל בְּפָנֶיהָ הַדֶּלֶת** ומונע ממנה מאכל **וְהִיא מֵתָה מֵאֵילֶיהָ** ברעב. **וְאִם** הם מעות, דין **הַמָּעוֹת** שהם **יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח.**
הגמרא דנה מה הדין אם הקדיש הגר בזמן הזה מעות לקרבנו. מבררת הגמרא: **עָבַר** על דברי חכמים שאמרו אין מקדישים בזמן הזה **וְהִקְדִּישׁ,** האם הוא קדוש או לא. פושטת הגמרא: **מִן מַה** [–ממה] **דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** לענין רבע הדינר שעל הגר להפריש, **שֶׁבִּיטְלָהּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה, הָדָא אָמְרָה** – הרי ראיה היא, שאם **עָבַר וְהִקְדִּישׁ** הרי הם **קָדְשׁוּ,** שכן אם אינם קדושים אפילו בדיעבד, מה צורך יש לבטלה, אלא ודאי אם הקדיש הרי זה קדוש בדיעבד ולכן הוצרך רבי יוחנן לבטלה, ומזה אנו לומדים לשאר ההקדשות שאף הם חלים.
הגמרא מקשה על פי האמור סתירה בדברי רבי שמעון: **רַבִּי יוּדָה** ממקום ששמו **עֲנָתוֹדַרְיָא, בָּעֵי קוֹמֵי** – שאל לפני **רַבִּי יוֹסֵי, הָכָא** – לענין הגר **אַתְּ**

אגרות קודש

ב"ה, כ"א כסלו, תש"כ
ברוקלין.

האברך הוו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים מאיר שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א כסלו, ומצורף בזה מכתבי לכתה ז', ובטח באם זקוקים להסברה נוספת, ימצא אותיות מתאימות לזה.

בענג קראתי מסדר פעולותיו במוסד הק', ואזכירו עוד הפעם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שיהי' בהצלחה מתאים לרצון רבותינו נשיאינו, שיהיו נרות להאיר, אשר אף שלראשונה ובתחלה אמרו זה ביחוד על תלמידי תומכי תמימים, אבל הרי המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, והבן יורש מאביו תכונות הנדרשות לנרות להאיר, כמובן מהמשנה, עדיות סוף פרק ב', שעפי"ז מובן שהתמימים ביכולתם ובכחם לעשות גם תלמידים כיוצא בהם, ובלבד שישתדלו בזה במסירה ונתינה כדרך פעולת האב בבן, וק"ל.

תקותי שניצלו יום הבהיר י"ט כסלו גם בעבודה האמורה וגם ימי חנוכה הבע"ל יוסיפו בכל הנ"ל ובהצלחה.

בברכת הצלחה בכל ולבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ח. מֻתָּר לִכְפּוֹת קְעָרָה שֶׁל חֶרֶס[כא] עַל גַּבֵּי הַגֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֶאֱחֹז הָאוֹר בַּקּוֹרָה שֶׁמַּה שֶּׁהוּא מְטַלְטֵל הַקְּעָרָה בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַצָּלַת הַקּוֹרָה הָאֲסוּרָה בְּטִלְטוּל בְּשַׁבָּת אֵין בְּזֶה שׁוּם אִפּוּר כְּלָל וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לִכְפּוֹתָהּ עַל הַגֵּר כְּדֵי לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיַּנִּיחַ מְעַט אֲוִיר תַּחְתֶּיהָ שֶׁאִם לֹא כֵּן יִכְבֶּה הַגֵּר:

חלק ב סימן רעז, שלא לגרום כבוי הנר סעיף ח

הלכתא רבתא

כא] של חרס - בקערה של מתכת, יש להזהר שהנחתה על גבי האש לא תגרום לה להתחמם עד שתאדים ותיעשה גחלת (כשבוערת אש גדולה) - ויתחייב משום מבעיר[65].

ציונים והוספות

65) ובמקום סכנת נפשות יכול בכל ענין (משנ"ב ס"ק כב). כיריים שהודלקו בשבת בטעות, מותר לכסותם במכסה המתכת המיועד לכך, שאפילו יש בהם אש גלויה - אינה גורמת להאדמת מכסה המתכת (ואין לחוש בזה כלל לבישול, שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב סי' קסב, בדי השלחן סי' קלד ע' מב־ג).
ובבדי השלחן (שם) הוסיף שמותר אפילו ליתן פח על הנר בשביל החולה שיישן ואפילו ברבות הימים נעשה חור בפח, מכל מקום אינו פסיק רישיה ומותר.

שולחן ערוך – הלכות שבת

מ שירי מחצלאות שבלו אע"פ שאינן ראויות לישב עליהן מותר לטלטלן שלא נפקע מהם שם כלי שהיה עליהן הואיל והן ראויות עדיין לכסות בהן איזה טינוף ואם זרקן לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלן כמו שנתבאר למעלה בשברי שאר כלים:

מא אבל מטלניות שהן שירי בגדים שבלו אם אין בכל אחת מהן ג' על ג' אצבעות אסור לטלטלן מפני שאינן ראויות לא לעניים ולא לעשירים ואם יש בהן ג' על ג' והן של עני מותרים כל העניים שבעולם לטלטלן שהן ראויות להם לטלאי בבגדיהם אלא אם כן זרקום הבעלים לאשפה מבעוד יום אבל עשירים אסורים לטלטלן אע"פ שהן של עני אלא אם כן יש בהן ג' טפחים על ג' טפחים שאז הן ראויות גם לעשירים ועשיר שהוא דר בביתו של עני זה שהמטלניות שלו הרי הוא נגרר אחר בעל הבית ומותר לטלטלן אע"פ שאינם ראויות לו הואיל והן ראויות בבית זה שהוא דר בו אבל מטלניות של עשירים שהן פחות מג' טפחים על ג' טפחים אסורות אף לכל העניים שבעולם שכיון שהוקצו לבעליהן העשירים מפני שאינן ראויות להם הוקצו לכל העולם מפני שנעשו כאילו זרקו אותן בעליהן לאשפה וכן הדין בכל כיוצא בזה כמו שיתבאר.

ויש אומרים שמטלניות שהן שירי סתם בגדים אע"פ שאין בהם ג' על ג' אצבעות מותרות בטלטול לכל אדם הואיל והן ראויות לקנח בהם איזה טינוף ולא חלקו בין ג' על ג' אצבעות לפחות מכן אלא במטלניות שהן שירי טליתות של מצוה שאדם בודל עצמו מלקנח בהן ומלהשתמש בהן תשמיש מגונה.

והעיקר כסברא הראשונה שאף שהן ראויות לקינוח אין תורת כלי עליהן בשביל כך אלא אם כן ייחדן לכך שאף שברי שאר כל הכלים אין תורת כלי עליהם אף אם הם ראויים לקינוח אם לא ייחדם לכך או שראויים לסמוך בהם איזה כלי ולא ייחדם לכך אלא אם כן ראויים לכיסוי כלי כמו שנתבאר למעלה:

מב מנעל בין חדש בין ישן שהוא מהודק על הדפוס מותר לשומטו ממנו בין לשמוט את הדפוס מתוך המנעל בין לשמוט המנעל מעל הדפוס ואין כאן איסור בטלטול הדפוס מפני שהדפוס יש עליו שם כלי אלא שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו דהיינו חללו של המנעל שהדפוס בתוכו:

מג סנדלים שבימיהם היו להם שתי רצועות קבועות בשני צדדיהם אחת בצד פנימי לבין שני רגלים ואחת לצד חוץ וכורכים שתי הרצועות על הרגל למעלה להחזיק שני צידי הסנדל על רגלו מפני שלא היה עור בסנדליהם אלא בצדדי הסנדל בלבד אבל מלמעלה היה פתוח לגמרי לפיכך היו צריכים שתי רצועות להחזיק שני צדי הסנדל על רגלו ואם נפסקה אחת מהן אי אפשר לילך בו עד שיתקננו ואעפ"כ מותר לטלטלו אף אם נפסקה עם מקום קביעותה מפני שעדיין יש תורת כלי עליו הואיל והוא ראוי לחזור ולתקנו.

במה דברים אמורים כשנפסקה הפנימית של בין הרגלים שאם יתקנוה אין תיקונה נראה אבל אם נפסקה החיצונה אין דרכה לתקנה מפני שתקונה נראה לכל וגנאי הוא ולפיכך בטל הסנדל מתורת כלי ואסור לטלטלו ואינו דומה

לשברי שאר כלים שמותרים בטלטול הואיל והם ראויים לכיסוי כלים אבל הסנדל אין דרכו לכסות בו כלים מפני מאיסותו:

מד ואם נפסקה כשהוא מהלך בכרמלית התירו לו ליטול גמי לח שהוא מאכל בהמה ומותר בטלטול ולכרוך אותו על הסנדל ולקשור לתקנו שלא יפול מרגלו אבל אסור לקשור עליו חוט או משיחה שמא יבטלם להיות קבועים שם לעולם ונמצא עשה קשר של קיימא ואף בגמי לח לא התירו כן אלא בכרמלית שאם לא יעשה כן ויעזוב הסנדל שם יגנב משם אבל בחצר שהוא נשמר שם אסור לקשור בגמי שמא ימלך ויבטלנו בין שנפסקה רצועה הפנימית בין החיצונה אלא שאם נפסקה פנימית רשאי לטלטלו להצניעו במקום מוצנע באותו חצר ואם נפסקה חיצונה אסור כמו שנתבאר:

מה וכל זה בסנדלים שלהם שמשנפסקה הרצועה אי אפשר לנועלו כלל אבל סנדלים שלנו אף אם נפסקה הרצועה ראוי לנועלו ותורת כלי עליו ומותר לטלטלו בכל ענין:

מו חלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה מערב שבת לתלותו בו לייבשו יכול לשומטו מן הקנה אבל ליטול הקנה מתוכו אסור לפי שאינו כלי אלא אם כן ייחד הקנה לכך שאז נעשה עליו תורת כלי ע"י ייחוד זה כמו שיתבאר ואם תחבו בו כלי מותר ליטלו מתוכו אפילו הוא כלי שמלאכתו לאיסור כיון שטלטול זה הוא לצורך מקומו דהיינו חלל החלוק שהקנה בתוכו:

חלק ב סימן שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיפים מ־מו

לקוטי תורה

וזהו שהולך ומבאר:

וזהו שכתוב ועובר על פשע לשארית נחלתו, [ופירשו רז"ל] למי שמשים עצמו כשיריים - [הוא] ענין גודל עוצם שפלות הנ"ל.

רז"ל פירשו "שארית" מלשון "שיריים", היינו שאם האדם משפיל את עצמו ומחשיב עצמו כשיריים (- דבר מיותר שאין בו צורך), הקב"ה מעביר ומוחל על פשעיו.

[והפירוש הפנימי בזה הוא, אשר:]

התורה [שמאיר בה] **אור אין סוף ב"ה, עובר על פשע, שאין פשעיו תופסים מקום כלל.**

לשון הכתוב "עובר על פשע" משמעו שהקב"ה "עובר" למעלה מדרגת הפשעים; כלומר, האופן שבו הקב"ה "מעביר" ומוחל לאדם על פשעיו הוא על ידי שהקב"ה ממשיך ומאיר אור אלקי עליון ביותר, מבחינה גבוהה כל כך שבה אין הפשעים תופסים מקום כלל [כמ"ש "ורבו פשעיך מה תעשה לו"], ועל ידי זה נמחל ונמחק החטא לגמרי.

וזה פירוש "ועובר על פשע לשארית נחלתו": כאשר האדם מרגיש בנפשו את ענין ה"שארית", היינו "גודל ועוצם שפלותו", הרי על ידי זה הוא מעורר למעלה בחינת "עובר על פשע", שיומשך האור ממקום עליון ביותר.

ועל ידי לימוד התורה מתוך הכרת מצבו ומדריגתו - מאיר עליו אור אלקי עליון ביותר, מבחינת "עובר על פשע", היינו דרגא שבה אין פשעיו תופסים מקום כלל.

וכמשל הארת אור השמש על הארץ, שבמקום שכלה זריחת האור, שם הוא יותר חמימות אור השמש, כמו על הארץ ממש הוא חם יותר, ובגובה האויר יש טורא דתלגא וכו'.

משל לדבר זה - שככל שהאדם מרגיש יותר את ריחוקו מהקב"ה דוקא על ידי זה מאיר אצלו אור אלקי עליון יותר:

כדור השמש הוא חם ולוהט ואם כן הדעת נותנת שקרוב לשמש צריך להיות חם, וככל שמתרחקים מהשמש צריך להיות יותר קר, ועם זאת אנו רואים שבגובה האויר, אע"פ שהוא מקום קרוב יותר לשמש עצמה, האויר קר ביותר עד שיש שם "הרי שלג" ("טורי דתלגא"); ודוקא סמוך לארץ, רחוק מהשמש, וסוף זריחת אורה של השמש, מתגלה התוקף של חום השמש.

וכן על דרך משל בהארת אור תורה, הוא יותר במי שהוא בחינת שיריים ומותר בעולם כו'.

ככה הוא בנמשל, באור התורה, שדוקא על ידי ההכרה בפחיתות מעלתו (שהוא בבחינת "שיריים"), מאיר באדם אור אלקי נעלה יותר.

וזהו ועובר על פשע.

[לסיכום: דוקא באדם שמרגיש את פחיתותו מאיר אור התורה ביתר שאת ויתר עז, ולגבי אור זה אין פשעיו תופסים מקום (בחינת "עובר על פשע") - ועל ידי התבוננות בכל זה יוכל לבוא לשמחה "כפולה ומכופלת ביתר שאת" בעסקו בתורה].

רק שיהיה חטאתי נגדי תמיד, ולא מלובש בהם דרך ישר.

אע"פ שכדי להגיע לידי שמחה גדולה בעבודתו ית' צריך האדם להתבונן בפחיתות ושפלות עצמו מחמת ריחוקו מה', כנ"ל, מכל מקום עליו להיזהר שההתבוננות לא תהי' "מקרוב" ו"בדרך ישר", היינו שההתבוננות לא תגרום לו להיות טרוד ("מלובש") מאד בחטאיו, כי אז יבוא לידי עצבות ומרירות, היפך השמחה;

אלא ההתבוננות צריכה להיות באופן שהחטאים הם רק "נגדי" - כמ"ש "וחטאתי נגדי תמיד" - פירוש "נגדי דייקא . . מרחוק, והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני כל האדם כשיהי' לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'".

[אחר שהוסבר באריכות כיצד אפשר להגיע לידי שמחה בה', גם כשאין לבו בוער באהבת ה' - חוזר לבאר את שתי הבחינות שבלימוד התורה, בחינת "יעקב" (מדת לילה) ובחינת "ישראל" (מדת יום):]

והנה בחינה זו נקרא יעקב.

מדריגה זו בעבודה - כאשר האדם "נופל מבחינת האהבה", שאין לבו בוער ברגשי האהבה והשמחה בה', והוא צריך לעורר בעצמו את השמחה בה' על ידי התבוננות הנ"ל - נקראת בחינת "יעקב", המורה על מצב שבו האלקות היא בהעלם והסתר ואינה נרגשת אצלו באופן גלוי.

משא"כ בחינת ישראל, כי שרית עם אלקים.

משא"כ בחינת "ישראל" היא מדריגה נעלית בעבודה, היינו מצב שבו האור האלקי מאיר אצלו בגילוי בלי העלם והסתר; ולכן נקרא בשם "ישראל", על שם "כי שרית עם אלקים", פירוש, שהוא שולט על שם "אלקים" שהוא מדת הדין והצמצום המעלים ומסתיר על אור ה'.

והוא ענין עת התעוררות אהבה רבה בתפלה, ובתורה שאחר התפלה, ואזי השמחה היא בנקל יותר.

בחינת "ישראל" שבכל אחד ואחד היא מצבו בעת התפלה, כאשר מתפלל כדבעי ומתעורר באהבה רבה לה', וכן בעת לימוד התורה שלומד תיכף לאחר התפלה, כאשר האהבה עדיין נרגשת בלבו - ש"אז הוא בודאי שמח בעבודתו".

[לסיכום:

ההבדל בין שתי הבחינות, ישראל ויעקב, בלימוד התורה של כל אחד ואחד מישראל הוא: כאשר האדם מעורר את אהבתו לה' בשעת התפלה וכתוצאה מזה הוא לומד תורה תיכף לאחר התפלה כדי לדבקה בו יתברך, לרווח צמאון נפשו - זוהי בחינת ישראל; ולאידך - כאשר הוא "נופל" מאהבה זו ומתייגע בעצמו לשמוח בה' השוכן אתו בתוך תורתו ועבודתו - זוהי בחינת יעקב].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

אשר ע"כ צריך להיות להם בחי' לבוש זר שע"י יבאו לידי השגה (וכמו משל הנ"ל בחקיקת אותיות שבאבן טוב הבהיר. שאינם ניכרים רק בשעוה וכה"ג) וכמו שאנו רואים שכל שהשכל והחכמה עמוקה ונפלאה ביותר. לא יוכלו לעמוד על עמקו. כי עמוק עמוק הוא מי ימצאנו כו', כ"א שימצא לו ענייני משלים, הגם שהם דברים זרים, אך שהן קרובים לענין הדבר שבו השכל והחכמה שיובן מזה בדרך נמשל עכ"פ. אז ע"י המשלים יוכלו לעמוד על כל עומק החכמה הנפלאה. וכל שאור החכמה ההיא עמוקה ונפלאה ביותר, יותר צריך לרוב משלים. ושיהיה זה משל לזה וזה לזה. עד שבאמצעות כל המשלים שמלבישים זא"ז. אז יוכלו לעמוד על עומק הפלאת החכמה להשיגה (כי במשל הראשון עדיין לא יוכלו להבין עומק החכמה. מפני שגם משל זה צריך לבוש ומשל וכן משל הב' צריך גם הוא משל ולבוש שיושג על ידו וכן עד כמה משלים רבים מאד שזה משל לזה כו'. עד המשל היותר אחרון. שהוא בחי' לבוש היותר חצוני. שם דוקא יוכלו לעמוד על עומק החכמה שמלובש במשל הראשון. וכל שהיא עמוקה ביותר: צריך לבא בלבושים דמשלים רבים יותר. וכל שאינו עמוק כ"כ די לו בב' וג' משלים וכיוצא: וא"צ לבא בהתלבשות במשל למשל ברבוי

כ"כ: וכאשר אינו עמוק כלל. א"צ כלל משל להשיגו. כי יושג בלא משל כו') וזהו וידבר שלשת אלפים משל שכ"כ היתה חכמת שלמה עמוקה בעמקי סודות התורה. עד שהיה צריך אור חכמתו לבא בג' אלפים משלים. זה משל לזה כנ"ל. עד שבמשל האחרון שבג' אלפים שם הוא מובן ומושג. וגם זה לא כמו שהוא אלא כמו שרואה דרך המסך כו': כן כל מי שחכמתו יש בה עומק גדול שלא יוכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו וחכמתו כמו ר"מ בדורו שנק' ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים כו', שלא יוכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו היה דורש חכמתו בג' מאות משלים כו' (וה"ז כמו אור מבהיק ביותר. שצריך לבושים עבים להשיגו בעין. ע"ד דוגמא ממה שאמרו משה ראה באספקלריא א' ושאר הנביאים בז' אספקלריאות דמצד עוצם הפלאת האור מהם. הוצרך לבא אליהם בז' לבושים ומסכים. שכל לבוש ומסך מסתיר את שלפניו בכדי שבאמצעות ההעברה דרך כלם זא"ז דוקא יתמעט האור כ"כ עד שיוכל להתגלות במראה הנבואה לפי כלי הגבלת נשמתם משא"כ למשה שלא היה האור מופלא הימנו כ"כ מצד עוצם מעל' נשמתו כידוע לא היה צורך האור האלקי לבא ולהתגלות בנשמתו רק ע"י בחי' לבוש ומסך דאספקלרי' א' לבד וכו' והאספקלריא הוא רק מה שהחכמה הוא מאין ליש בלבד. וז' אספקלריאות הוא בעבור האור מחו"ב למדות כו' וד"ל) וכמו חכם גדול שצריך להשפיע איזה שכל עמוק. לתלמידו הקטן בערך ביותר שצריך להלביש השכל הזה במשל. אך גם משל הזה שכל עמוק הוא ועדיין לא יושג גם הוא אז צריך להלביש גם למשל זה במשל גס וקטן השכל יותר, עד שלפי ערך קטנות התלמיד. ולפי ערך גדלות עומק שפע השכל, צריך להלביש בלבוש תוך לבוש. עד שנעשה בלבוש גס, וקצר השכל ביותר כדי שיוכל גם התלמיד קטן השכל. לעמוד על אותו עומק השכל הראשון. כמו שהוא אצל המשפיע ממש. רק שמלובש אצלו בבחי' הקטנות ביותר. דהיינו רק לפי צמצום אופן המובן לפי הגשמת המשל האחרון בלבד. אבל מ"מ ה"ז אותו המכוון שבשכל העמוק כמו שהוא בלי לבוש כלל. וה"ז ממש כמו שתופס אדם בלבוש. שמ"מ תופסו ממש רק שתופסו ע"י לבוש, וכן כשרואה בשמש דרך מסך. הגם שאורו הוקטן אצלו ע"י המסך מ"מ רואה ממש למהות השמש גם בהביט בו ע"י המסך כו'. אך כל שהוא אור בהיר ביותר צריך להסתכל בו ע"י מסכים רבים יותר כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ועתה י"ל ענין קרי"ס שהי' הפך ים ליבשה, ומתחלה י"ל ענין ים ויבשה, הנה ים ויבשה הוא בחי' עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא, ים הוא בחי' עלמא דאתכסייא ויבשה הוא עלמא דאתגלייא, והנה ההפרש שבין ים ליבשה בגשמי' הוא שהברואים שבים אינם נראים לחוץ כי הים מכסה עליהם, וגם חיותם וקיומם הם בתוך הים דוקא וא"א להם לחיות ביבשה שכיון שהם פורשים מן הים מיד הם מתים, והיינו לפי שהם בטלים למקור התהוותם וחיותם בתכלית הביטול.

ראו כי ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ד) **והנה** בתו"א ד"ה והנה אנחנו מאלמי' אלומי' נת' שיש בענין ההשתחוואה ב' בחי', וע' בד"ה יביאו לבוש מל' שהכריעות וההשתחוואות דשמו"ע הן כריעות הראש שהוא המשכת בחי' חכ' עילאה ונמשך דרך חוט השדרה ח"י חוליות ח"י ברכאן דצלותא עד שנמשך בבחי' ירכין במודי' ושים שלום המשכת השפע מח"ע בח"ת, ובד"ה מאלמי' הנ"ל פי' ב' בחי' בהשתחוואה, הא' בחי' ביטול שבטל ומשתחווה ע"ד וצבא השמים לך משתחוים שהם מתבטלי', הב' ההמשכה שמרכין ראשו וממשיכו למטה, ובאמת הא בהא תלי' שע"י הביטול גורם ההמשכה, וז"ע ותשתחוין לאלומתי והיינו שע"י הביטול גרמו

להמשיך השפע מהדעת ומכח"ב בבחי' יוסף בחי' יסוד כו', וזהו ברוך ה' המבורך לע"ו דא אפיקו דברכאן, ונה"י חדשים נמשכי' מהכתר. ועד"ז יובן ענין ההשתחוואה בבהמק"ד שע"י ההשתחוואה וביטול זה גרמו ההמשכה מלמעלה מבחי' ח"ע, וז"ע יחוד עליון דושכנתי בתוכם המשכת אור התורה בכנס"י וזהו שאנו אומרים ואין אנו יכולי' כו' ולהשתחות כו' שע"י שאין ההשתחוואה והביטול ממילא לא נמשך האור והשפע מלמעלה, וז"ע ונהר יחרב ויבש. ובאו"ת מהמגיד נ"ע ברמזי אגדות בענין מארז"ל לא הכל בקימה ולא הכל בהשתחוואה מלך בקימה שרים בהשתחוואה פי' ג"כ דהשתחוואה הוא המשכה מלמעלמ"ט, וכן במ"מ בענין ותשתחוין לאלומתי כולהי ספירן נגדין בי' כדי לאשפעה בכנס"י, וכן פי' בענין אחד עשר כוכבי' שהם י"ב גבולי אלכסון חוץ מהמיוחד ליסוד והם משתחווין לי פי' נגדין בי', וז"ע השתחוו להוי' בהדרת קודש ר"ת קבלה ואומרי' זה בשבת, ובחול אומרי' הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה, כי ההשתחוואה יש בה שני בחי' כנ"ל וזה מאיר בשבת שע"י הביטול בא ההמשכה כנ"ל.

ונעשה לי מקדש

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

וההתחלקות הב' הוא שההתחלקות היא סיבת הפירוד, והוא כמו ההתחלקות דספירות דתהו שנמשכו כמו שהן בשרשן בבחינת ריבוי אור - כפי שהספירה היא בעצמיותה כך היא נמשכה לתוך עולם התוהו, והתוצאה מזה היא ש - **נמשכו להיות בבחינת מציאות דבר,** - שמידת החסד היא מרגישה את החסד שבה ולא נותנת מקום למידת הגבורה וכן להיפך, **שעל ידי זה נעשה הפירוד בבחינת ענפין מתפרדין** (ענפים פרודים) **שאי אפשר להיות ההתכללות ואדרבה אינם סובלים זה את זה כו'. וזהו מחלוקת שאינה לשם שמים שאין זה כפי הכוונה ועל ידי זה נעשה הפירוד בין שם לשמים כו'.**

מהי נקודת ההבדל בין שתי סוגי החלוקות? בקונטרס החלצו (אות ה') מבאר הרבי הרש"ב, שזה ההבדל אם מחלקים דבר אחד לשני חלקים, או מחלקים שני דברים לשניים. ובלשונו שם: "כי שני דברים שהם מחולקים ההתחלקות בהם הוא סיבת הפירוד כנזכר לעיל אבל דבר אחד כשמחלקים אותו לריבוי פרטים ההתחלקות הזאת הוא סיבת האחדות דוקא".

וזה הפירוש שהספירות בתוהו מתגלות בעצמיותן, והספירות כפי שהם בעצמיותן הרי שונים אחד מהשני. ואינם מתגלים כפי שהיא ביחידה אחת שם יש כוונה כללית ואור אחד שכולל את הכל. לעומת זאת בעולם התיקון, כל הספירות נמשכות כפי שהם חלק ממהות אחת (אותה כוונה פנימית ונפלאה ששורה בהתכללות הספירות כפי שהתבאר לעיל) ולכן גם כשנמשכות כל אחת בפני עצמה, הרי יש ביניהם התכללות והשפעה אחד מהשני, כיון שמרגישות את מקורן ה'אחד'.

וזהו כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים שיהיה בבחינת קיום מאחר שזהו תכלית הכוונה כו'. - ההתכללות שמגיעה על ידי ההתחלקות, **וגם שעל ידי התכללות מאיר גילוי אור עליון יותר שזהו ענין הקיום על ידי הגילוי דעצמות אור אין סוף ברוך הוא, אבל מחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים מאחר שזהו היפך הכוונה, וגם מחמת הפירוד בהכרח שיתבטל וכמו בתהו כו'.** שהיה בו שבירת הכלים.

ואומר בהמשך המשנה **איזה הוא מחלוקת לשם שמים?** זהו מחלוקת הלל **ושמאי שזהו מחלוקת שעל פי התורה שהיא בחינת התחלקות דתיקון כו'.** שהרי התורה עניינה עולם התיקון - אחדות והתכללות.

וגם ענין מחלוקת דהלל ושמאי הכל הוא בבחינת היחוד דזעיר אנפין ומלכות - שמאי והלל שניהם כוונתם היא להביא ליחוד ז"א ומלכות, **רק המחלוקת היא אם היחוד הוא בדרך מלמטה למעלה שזהו ענין שמאי מלשון השם**[73] **אורחותיו** שהוא מידת הגבורה שעניינה לדקדק ולבחון כל דבר, ובכללות גבורה זה מלמטה למעלה כפי שיצחק אבינו שכנגד מידת הגבורה, היה חופר בארות, שעניינם לגלות את המים מלמטה ולהעלותם למעלה, **או בדרך מלמעלה למטה שזהו ענין הלל בחינת חסד כו'** שעניינו השפעה ונתינה, מלמעלה למטה. אבל על כל פנים שניהם כוונתם ליחוד ז"א ומלכות.

שבת פרשת שלח תער"ב

---

73. מועד קטן ה, סוף עמוד א'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

ו) **וְהִנֵּה** כְּלָלוּת שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הַנַּ"ל, הֵן הָאַהֲבָה הַבָּאָה עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדֻלַּת אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְהֵן הָאַהֲבָה הַבָּאָה עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּהַפְלָאַת אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הִנֵּה בִּכְלָלוּתָם הֵן בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב עֲדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה חִיצוֹנִית, מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה מִן הַשֵּׂגָה וְהִתְבּוֹנְנוּת, וְאֵינוֹ נִתְפָּס בָּזֶה בְּחִינַת הָעַצְמוּת דְּאֵין סוֹף כִּי אִם בְּחִינַת מְציאוּת לְבַד. אֲבָל אַהֲבָה פְּנִימִית הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב שֶׁלֹּא תָּבוֹא מֵהִתְבּוֹנְנוּת הַשֵּׂכֶל כִּי אִם הִיא בָּאָה מִלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל, וְהִיא הַנִּקְרֵאת "רְעוּתָא דְּלִבָּא"[לד], שֶׁבָּהּ וְעַל יָדָהּ יֵשׁ בְּחִינַת תְּפִיסָא גַּם בִּבְחִינַת עַצְמוּת, וּכְמוֹ שֶׁדִּקְדֵּק בְּאָמְרוֹ דַּוְקָא "לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ", מַחֲשָׁבָה דַּוְקָא, אֲבָל בִּרְעוּתָא דְּלִבָּא נִתְפָּס בְּחִינַת הָעַצְמוּת. וְהָעִנְיָן, דְּהִנֵּה פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, הַיְנוּ הַהִתְקַשְּׁרוּת בִּבְחִינָה עַצְמִית שֶׁבָּא מִבְּחִינַת יְחִידָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ דַּוְקָא[46], וּכְמוֹ עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל[47] הִתְקַשְּׁרוּת הַבֵּן עִם הָאָב שֶׁאֵינוֹ עַל פִּי טַעַם וְדַעַת כְּלָל, אֶלָּא רַק מִצַּד שֶׁנִּמְשְׁכָה נֶפֶשׁ הַבֵּן מִן הָאָב מִבְּחִינַת עַצְמוּתוֹ מַמָּשׁ וְנֶחְשָׁב כְּמוֹהוּ מַמָּשׁ כְּעִנְיָן "בְּרָא כַּרְעָא דַּאֲבוּהִי"[48לה], וּמִמֵּילָא הַהִתְקַשְּׁרוּת הִיא בְּעַצְמוּת הָאָב דַּוְקָא, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְאַהֲבַת אוֹהֵב וְאָהוּב, הֲגַם שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת בָּזֶה גַּם כֵּן תֹּקֶף הָאַהֲבָה וְתֹקֶף הַהִתְקַשְּׁרוּת (מיט אַ אַוֶועק לייג[לו]), הִנֵּה יֵשׁ בָּזֶה אֵיזֶה סִבּוֹת אֶל הָאַהֲבָה וְהַהִתְקַשְּׁרוּת, אִם מִפְּנֵי שֶׁמֵּטִיב עִמּוֹ, אוֹ מִצַּד הָעִלּוּי וְהַמַּעֲלָה שֶׁבּוֹ שֶׁהוּא אִישׁ מְעֻלֶּה וּמְשׁוּם זֶה הוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ וּמְקֻשָּׁר אֵלָיו, חֲרֵי צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּזֶה אֵיזֶה הִתְבּוֹנְנוּת וְהַשָּׂגַת הַשֵּׂכֶל אֵיךְ שֶׁהוּא אִישׁ הַטּוֹב וְאֵיךְ שֶׁמֵּטִיב בְּחַסְדּוֹ עִמּוֹ אוֹ שֶׁיָּבִין בִּשְׂכְלוֹ אֶת הַטּוֹב וְהָעִלּוּי בְּמַה שֶׁהוּא מְעֻלֶּה, וְכַאֲשֶׁר יָבִין אֹפֶן הָעִלּוּי חֲרֵי הוּא נַעֲשֶׂה מְקֻשָּׁר אֵלָיו וּמְסוּר אֵלָיו (עֶר וֶוערט צו אִים אִיבּעֶר גִּיגעבִּין), אֲבָל זֶהוּ דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר מֵבִין הָעִלּוּי שֶׁלּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּלְעֲדֵי זֹאת לֹא יִהְיֶה מְקֻשָּׁר וּמְסוּר אֵלָיו, וּמִמֵּילָא הָאַהֲבָה וְהַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁלּוֹ מַגִּיעַ רַק בְּהַגִּלּוּי שֶׁל הָאָהוּב וְלֹא בְּעַצְמוּתוֹ מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁזֹּאת הִיא סִבַּת הָאַהֲבָה מִצַּד טוּב מִדּוֹתָיו אוֹ טוּב שִׂכְלוֹ אוֹ הָעִלּוּי שֶׁלּוֹ, חֲרֵי מִמֵּילָא הַהִתְקַשְּׁרוּת הוּא גַּם כֵּן רַק בְּזֹאת לְבַד, וְלֹא בְּהָעַצְמוּת שֶׁלּוֹ מַמָּשׁ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אַהֲבַת הָאָב אֶל הַבֵּן אֵינוֹ מִצַּד הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וְלֹא מִצַּד הָעִלּוּי וְלֹא מִצַּד הַהַשְׁפָּעָה שֶׁמַּשְׁפִּיעַ לוֹ כִּי אִם מִצַּד שֶׁהוּא עֶצֶם אֶחָד עִמּוֹ, וְלָזֹאת אֵין צָרִיךְ עַל זֶה שׁוּם הִתְבּוֹנְנוּת, שֶׁחֲרֵי אֵין שׁוּם טַעַם וְסִבָּה אֶל הָאַהֲבָה וְהַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהִתְבּוֹנֵן בָּזֶה וְשֶׁעַל יְדֵי זֶה תִּהְיֶה הָאַהֲבָה, כִּי אִם הוּא מִצַּד הָעֶצֶם, וּמִמֵּילָא הַהִתְקַשְּׁרוּת הוּא בְּהָעַצְמִיּוּת מַמָּשׁ, לֹא בְּהַגִּלּוּי לְבַד, מֵאַחַר שֶׁאֵין הַגִּלּוּיִים סִבַּת הָאַהֲבָה כִּי אִם הָעַצְמוּת דַּוְקָא, וְהָאַהֲבָה וְהַהִתְקַשְּׁרוּת הַזֹּאת הִיא בִּתְמִידוּת בְּהַבֵּן, רַק לִפְעָמִים הִיא בְּהֶעְלֵם וּצְרִיכִים לְעוֹרְרָהּ מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַיְנוּ כַּאֲשֶׁר מֵשִׂים אֶל לִבּוֹ שֶׁהוּא אָבִיו, הִנֵּה בָּזֶה גּוּפָא מִתְעוֹרֶרֶת הָאַהֲבָה, אוֹ לִפְעָמִים מִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי הָרְחוּק, כַּאֲשֶׁר הֵם מְרֻחָקִים זֶה מִזֶּה מִתְעוֹרֶרֶת עַל יְדֵי זֶה הָאַהֲבָה[49], אֲבָל אֵין צָרִיךְ לָזֶה הִתְבּוֹנְנוּת פְּרָטִית לְפִי שֶׁהָאַהֲבָה הִיא מִצַּד הָעַצְמוּת דַּוְקָא, וְלָכֵן אָנוּ רוֹאִים אֲשֶׁר דַּוְקָא הַבֵּן יֵשׁ בּוֹ הַיְכֹלֶת לְעוֹרֵר אֶת עַצְמוּת הָאָב מַה שֶּׁאֵין זֶה בִּיכֹלֶת אָדָם אַחֵר לְעוֹרֵר כָּל כָּךְ, וּכְמוֹ כַּאֲשֶׁר הַבֵּן צוֹעֵק "אַבָּא" נִזּוֹז הָאָב בְּכָל עֶצֶם מַהוּתוֹ מַמָּשׁ מַה שֶּׁלֹּא הָיָה נִזּוֹז בְּאֹפֶן כָּזֶה מִצַּעֲקַת אַחֵר שֶׁאֵינוֹ בְּנוֹ שֶׁנִּזּוֹז גַּם כֵּן עַל יְדֵי זֶה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ נִזּוֹז בְּכָל עַצְמוּתוֹ מַמָּשׁ כְּמוֹ מִצַّעֲקַת הַבֵּן, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁצַּעֲקַת הַבֵּן שֶׁהוּא מֵעֶצֶם עַצְמוּתוֹ מַמָּשׁ חֲרֵי הוּא נוֹגֵעַ בָּזֶה (עֶר רִירְט אָן) בְּעַצְמוּת הָאָב, וְהוּא מִצַּד הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁלָּהֶם בִּבְחִינַת הָעַצְמוּת שֶׁלָּהֶם מַמָּשׁ, וּכְמוֹ כֵּן יוּבָן בְּהַהִתְקַשְּׁרוּת הָאֲמִתִּית דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בֶּאֱלֹקוּת שֶׁנִּקְרָאִים "בָּנִים", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[50] "בָּנִים אַתֶּם לַד'

---

46) ראה (נוסף להמשך תרס"ו הנ"ל הערה 1) תו"א תצוה פד, סע"ב ואילך. לקו"ת בלק סז, ד. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' קנא. עטרת ראש שער ר"ה פי"ז. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ס"ע תרפד. סה"מ עטר"ת ע' פט. תרצ"ז ע' 288. וש"נ. אגרות־קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ס"ע נג ואילך.

47) ראה (נוסף להמשך תרס"ו הנ"ל הערה 1) המשך תער"ב ח"א ע' נה ואילך. קונטרס העבודה פ"ה (ע' 31).

48) יונת אלם רפ"ב. עץ חיים שער כג (שער פרקי הצלם) פ"א. של"ה קנד, א. וראה עירובין ע, ב. תוס' יבמות ג, א (ד"ה מקמי). רש"י כתובות צב, א (ד"ה כבעל). ובספר החקירה להצ"צ (מו, א): וכמרגלא בפומי' דאינשי כי ברא כרעא דאבוהו הוא.

49) ראה גם ד"ה וארא במאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' רמא. שם בהוספות ע' 28 (בהוצאה שני' — קה"ת, תשמ"ט). ד"ה הנ"ל באוה"ת וארא ע' קכג. ד"ה הנ"ל תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' 154).

50) ראה יד, א.

לד. רצון הלב. לה. הבן - ירך האב (כלומר: הבן הוא חלק מהאב). לו. מתוך הנחת עצמותו.

אֱלֹקֵיכֶם", וּכְתִיב[51] "בְּנֵי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵן בִּבְחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית לֶאֱלֹקוּת, שֶׁיֵּשׁ כְּמוֹ טֶבַע עַצְמִי בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לִדָּבֵק בִּמְקוֹר חָצְבָהּ, שֶׁאֵין שׁוּם טַעַם וְסִבָּה אֶל הָאַהֲבָה וְהִתְקַשְּׁרוּת הַזֹּאת כִּי אִם מִצַּד שֶׁהֵן כְּעֶצֶם אֶחָד, וְהַהִתְקַשְּׁרוּת הַזֹּאת הִיא תְּמִידִית בַּנֶּפֶשׁ וְרַק צְרִיכִים לְעוֹרְרָהּ לִפְעָמִים, וְהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁנִּזְכָּר וּמֻשָּׂם אֶל לִבּוֹ אֵיךְ שֶׁאַתָּה אָבִינוּ כו', אוֹ שֶׁבָּאָה לְגִלּוּי עַל יְדֵי הָרְחוּק וּכְמוֹ "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי" כו'[52], וּכְמוֹ "וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ"[53], וְהַצְּעָקָה מַה שֶּׁצּוֹעֵק אֶל ה' הוּא מִשּׁוּם "כִּי אַתָּה אָבִינוּ", וְהַיְנוּ שֶׁאָז נִרְגָּשׁ בּוֹ (וְוערט אין אים דער העֶרְט) זֹאת דְּ"כִי אַתָּה אָבִינוּ", וּמִתְעוֹרֵר בְּחִינַת הַהִתְקַשְּׁרוּת הָעַצְמִית, וּבְחִינַת הַהִתְקַשְּׁרוּת הַזֹּאת חֲרֵי הוּא תּוֹפֵס בִּבְחִינַת הָעַצְמוּת מַמָּשׁ, וּכְמוֹ הַבֵּן שֶׁמְּעוֹרֵר עַצְמוּת הָאָב כַּנַּ"ל, כְּמוֹ כֵן נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית שֶׁלָּהֶם חֲרֵי הֵם תּוֹפְסִים בִּבְחִינַת הָעַצְמוּת מַה שֶּׁלֵּית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל, כִּי בְּחִינַת מַחֲשָׁבָה וְהַשָּׂגָה תּוֹפֵס בִּבְחִינַת גִּלּוּיִים לְבַד לֹא בִּבְחִינַת הָעַצְמוּת, כִּי אִם בְּחִינַת רְעוּתָא דְּלִבָּא לִהְיוֹתוֹ אָחוּז וְקָשׁוּר בִּבְחִינַת הָעַצְמִיּוּת, עַל כֵּן בָּזֶה דַּוְקָא נִתְפָּס בְּחִינַת הָעַצְמוּת, וְלָכֵן הִנֵּה הַתַּכְלִית וְהָעִקָּר דְּחָכְמָה הוּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, לִהְיוֹת בָּזֶה נִתְפָּס הָעַצְמוּת בָּרוּךְ הוּא.

קצור. וּכְלָלוּת שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הוּא רַק חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב, וְאַהֲבָה פְּנִימִית הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל וְהוּא הַהִתְקַשְּׁרוּת פְּנִימִי וְעַצְמִי, וּכְמוֹ הִתְקַשְּׁרוּת הָאָב וְהַבֵּן שֶׁהִיא הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִי, מַה שֶּׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְהִתְקַשְּׁרוּת הָאוֹהֵב וְהָאָהוּב שֶׁבָּא בְּסִבַּת דְּבַר מָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאָב וּבֵן שֶׁהוּא עַצְמִי, וְלָכֵן צַעֲקַת הַבֵּן דַּוְקָא מְעוֹרֵר אֶת רַחֲמֵי הָאָב, וְהוּא עִנְיַן "כִּי אָבִינוּ אַתָּה", וְלָזֹאת רְעוּתָא דְּלִבָּא תּוֹפֵס אֶת הָעַצְמוּת.

שבת פרשת וישלח [תרפ"ט], בסעודת שבע ברכות

51) שמות ד, כב.
52) תהלים קיח, ה.
53) שמות ב, כג.

לקוטי דיבורים

מאז בואינו לליענינגראד בעזהי"ת התרחב ת"ל ביותר ענינינו הפרטי, עס האט זיך אביסול אפ גימינטערט דיא חסידעשע ועלט, לגבי דעם ויא עס איז גיווען אין רוסטוב [העולם החסידי התעורר במעט, לגבי מה שהיה ברוסטוב], ומזמן לזמן נתרבו הבאים לשמוע דא"ח, וכמעט אשר בקיץ תרפ"ד אחר חג השבועות בחבירות גדולה, אנכי באתי ב' שבועות קודם חגה"ש תרפ"ד, אמנם להיות כי נסיעתי מרוסטוב היתה חשאית מפני שהי' כי חפצו אותי לאסרני בבית הגפא"ו, ועל פי השתדלות גדולה של קומיניסטען מתונים, יהודים ונכרים, במשך חמשה שבועות פעלו אצל היו"ר של הגפא"ו אשר אעתיק מושבנו מרוסטוב, ובפחדים גדולים נסעתי עם בתי שיינא ת' מרוסטוב לליענינגראד, עמדנו רק באיזה ימים במאסקווא, ושם התראיתי עם אחדים מאלו שהם קרובים אל חוגי הממשלה ועצתם היתה כי אתעכב במאסקווא, אמנם לרגלי העבודה מצאתי כי טוב יותר לשבת בליענינגראד.

ידידינו אנ"ש שי' בשמעם דבר ההעתקה מרוסטוב בקרוב יותר אל מקומות האלו של תחום המושב שמחו על הדבר, אבל עוד טרם ידעו סיבת [ההעתקה], ובמשך שני שבועות ששהיתי בליענינגראד קודם חגה"ש באו הרבה אנשים להתראות, והוכרחתי להודיע ע"י מכתבים באזהרה אשר לא יבואו אורחים על חגה"ש, בטעם כי מסופקני אם אהי' חגה"ש בליענינגראד הגם כי לא חשבתי לנסוע משם, רק יראתי שלא יתפרסם ביותר, ובכ"ז באו מספר אנשים (כן ירבו) אשר הוכר בחוצות ליענינגראד במינם המיוחד.

כן קהילת ליענינג' ויושבי העיר התיחסו אל ביאתי ברצינות ענטיאזית, מגורי הי' (בעל כרחם של אנ"ש שי') באחד ההאטעלין [המלונות] הגדולים (כנוסח הלכות שניאורסאהן בהרחבה חיצונית ואס בא זיך איז, איז זיך צו ויסון אבל מבחוץ הכל כסדר) ובחגה"ש הייתי אצל ידידנו רשמ"ט ז"ל[19], ובחצרו לא הי' בית הכנסת ושם התפללנו וחזרתי דא"ח כנהוג.

אחר חגה"ש השגתי ת"ל מעון טוב, וכב' שבועות אחרי החג באו ת"ל כבוד אמי מורתי זוגתי בנותיי

19) ר' שמואל מיכל טריינין.

ונכדי שיחיו עם כל החפצים, הכתבים היו אתי (כי בנסיעתי לקחתים אתי עמי כי יראתי להניחם כי היעווסעקציע התפארו אשר יקחו ח"ו הכתבים שלי, ועוד טרם נסיעתי מרוסטוב חבשתים בארגזים ושלחתים באגאז למען הצילם מידם ת"ל בעד זה) וכאשר באו ב"ב שי' התחלנו להסתדר במעט, אמנם מצבנו הגשמי הי' אז כבד ביותר, ובמשך הקיץ ת"ל הוקל לנו במעט עול הכלכלי היומי, אבל החובות לא יכולתי לשלם ולא עוד אלא התרבו, בלא עין הרע מיום אל יום, ורק ידידינו מאמעריקא ד' עליהם יחיו באו אז לעזרתנו, ובתחלת תרפ"ה כבר עמדתי על מעמד בלתי רע, והתחלתי לשלם במעט המגיע ממני - ומכללות מצבי לא ידע איש, רק אנכי בעצמי סבלתי את הכל.

מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, ט"ו חשון תרפ"ח

רשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ*

*) הערות באותיות א"ב הם מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. הערות הממוספרות הם של המו"ל.

ל[29]

כשנתמלאו לכ"ק אדמו"ר הזקן י"א שנה[30] הוליכו אביו הצדיק ר' ברוך לעיר ליובאַוויטש להמוכיח הגאון המפורסם ר' יוסף[31] וימסרו ליד חתנו הגאון ר' ישכר דובער[32] ללמוד עמו.

כשתי שנים ישב כ"ק אדמו"ר הזקן בליובאַוויטש ויתאכסן בדירתו של ר' נפתלי בטלן ושצערע דוואָשע החנוונית, וקביעת מקום לימודו הי' בחדר השני של בית המדרש פועלי צדק משכימי קום.

שקידתו הגדולה והתמדתו של העילוי מליאָזנא – כן כינו אותו – הי' לשיחה בפי כל הבריות, והורים מתברכים בילד זה, ורבים מגדולי התורה מהדרים בכבודו, כי נמצאו איזה מקונטריסיו בחידוש"ת[טו].

טו) כשהי' כ"ק רבינו הזקן בן שמונה שנים כתב פי' על התורה, ובפירושו זה, היו כלולים שלשת הפי' של רש"י ראב"ע ורמב"ן. ובהיותו בן עשר חלם חלום נורא, והנה הוא יושב בחדר שני דבית הכנסת בליאָזנא ולומד, והנה נכנס ר' ראובן בעל שם* ואמר לו שהוא נתבע לדין, ומצוה עליו להכנס לבית הכנסת. וכשנכנס ראה והנה בי"ד יושב אצל שלחן הדרומי ושלשה זקנים עם הדרת פנים עומדים בריחוק מקום, וכשנכנס רמז להם האמצעי מאלה שישבו אצל שולחן הדרומי שיגשו, ואותו הוליך הר' ראובן בעל שם אל השלחן.

הדיינים ישבו עטופי טלית והזקנים היו לבושים בגדים לבנים, ובגשתם פנה הדיין היושב באמצע אליו, ויאמר:

שלשה[33] זקנים אלו, רש"י ראב"ע ורמב"ן, תובעים אותו לדין על אשר רצה לשלול את זכותם מלהיות מזכי הרבים מלהגות וללמוד בפירושיהם, ע"י פירושו שכלול משלשת פירושיהם.

*) ר' ראובן בע"ש הי' לוחש על המכה, נותן רפואות, ועושה סגולות לאדם ולהבדיל לבהמה, ושמו מפורסם בכל הגליל.

29) הפרקים ח־כט לא הגיעו לידינו.

30) בספר השיחות תרצ"א ע' 173: בן י"ב שנה. בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 96, שהי' בן עשר שנה. ושם ע' 174: "ביז עלף יאָר האָט ער געלערנט באַ הגאון החסיד ר' יששכר דוב מליובאוויטש. נאָכדעם האָט ער אים איבערגעגעבן זיין פאָטער זאָגנדיק אז דער אַלטער רבי דאַרף אים שוין מער ניט האָבן". ברשימת רבינו - "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (לקמן ע' 000): "וכשחזר מלימודו עם הגאון ר' ישכר בער מליובאוויטש והוא אז כבן י"ב". ברשימת רבינו ב"כרם חב"ד" גליון 4 ע' 7 ואילך, שבהיותו בן שש נתנו להמלמד ר' יששכר בער שילמוד עמו, ולמדו עד שנת הי"ב.

31) ראה אודותו – ספר הזכרונות ח"א פרק ו ואילך.

32) ראה אודותו – ספר הזכרונות שם פרק ז ואילך. שיחת חג הפסח תרצ"ד ס"ג. ספר השיחות תש"ח ע' 230. וש"נ.

33) ב"תוכן ענינים" שבהערה 1, מופיע קטע זה בשינויים קלים: שלשה זקנים אלו, רש"י ראב"ע ורמב"ן, תובעים אותך לדין על אשר אתה רוצה לשלול את זכותם מלהיות מזכי הרבים מלהגות וללמוד בפירושיהם, ע"י פירושך שכלול משלשת פירושיהם.

דברים וכח[34] לא היו לו לאחמו"ר[35] במה להתנצל, ויאמר בתום לבבו ובבכי' רבה שישרוף את פירושו. וישימו הזקנים את ידיהם על ראשו ויברכוהו שיצליח בלימודו, ויחדש חיד"ת ודרכי עבודה בעבודת השי"ת, אשר אלפים ורבבות מישראל בכל הדורות, עד כי יבוא גואל צדק ילכו לאורו.

ובהקיצו התעצב אל לבו וידאג במאד וישב בתענית, וכשחלם החלום הלזה עוד שני פעמים עמד ושרף את פירושו.

(סיפורי דודינו מהרי"ל[36] אחי הוד כ"ק רבינו נ"ע זי"ע).

34) וכח: ב"תוכן ענינים" שם ליתא תיבה זו.

35) = לאחי מורי ורבי (אדמו"ר הזקן).

אגרות קודש

ב"ה ו' כסלו רפ"ב

כבוד ידידי עוז וו"ח אי"א מוהר"ש

זאלקא שי'

שלו' וברכה,

בבקשה גדולה לכתוב לי בפרטיות ע"ד הספרים מה נעשה עמהם, אי' הם עומדים ואם הם חבושים בתיבות או פתוחים, נא להשיב לי בפרטיות.

בשנה העברה כאשר יסדתי קו"ר הנה אנ"ש שי' דמאסקבא רשמו עצמם סכומים נכונים במזומן וגם בשוי כסף, וכל משך העת לא נכנסו בהקאססע מכסף זה. ע"כ כאשר דרוש כסף על קו"ר יטיבו נא להביאם לידי גובייגא ויטיבו לשלחם לפה, כי עלי בל"נ לעשות אי"ה בעתים הללו הוצאות בענין זה. והשי"ת יצליח.

קבלה על המשלוח ע"י ר' חיים ליב שי' באק סך עשרת אלפים א"ר בקשתי את ידידי ר' אלחנן דוב שי' כי יכתוב להם בזה. פלא הדבר מה שעבר זמן רב שלא הי' מהם שום ידיעה מכל אשר אתם לטובה.

והיו ברכה ושלו' כאו"נ והדו"ש ידידו בן מו"ר,

יי"ש.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

המשך מעמוד קנה

פַּרְצוּפוֹת וכמו שמפרש והולך. **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה** נחלקו בדבר, **חַד אָמַר, 'מַעֲשֵׂה רֹקֶם'** היינו צורת **אֲרִי מִכָּאן וְחֶלְקָ מִכָּאן** – שהיו רוקמים במחטים דמות אריה מצד אחד של הבד ולא היו תוחבים את המחט לכל עובי הבד ונמצא שהבד חלק מצידו השני, וזהו 'פרצוף אחד' שרק בצידו האחד של הבד היה רקום דמות אריה והצד הרקום היה נתלה לכיוון פנים המשכן, ואילו **'מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב'** היינו צורת **אֲרִי מִכָּאן וְצורת אֲרִי מִכָּאן** – שהיו תוחבים את המחט לכל עובי הבד ונמצא שהוא 'שני פרצופות' שמשני צידי הבד היה נראה דמות האריות.

וְחָרְנָה – והמאן דאמר השני **אָמַר, 'מַעֲשֵׂה רֹקֶם'** היינו שהיתה צורת **אֲרִי מִכָּאן וְצורת אֲרִי מִכָּאן**, והיינו 'פרצוף אחד' לפי שמשני הצדדים היא צורת אריה, ואילו **'מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב'** היינו שהיתה נראית צורת **אֲרִי מִכָּאן** מצדו האחד **וְצורת נֶשֶׁר מִכָּאן** מהצד השני, והיינו 'שני פרצופות'.

שנינו במשנה: **'כִּשְׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רִבּוֹא הָיְתָה נַעֲשֵׂית וכו'** ושלוש מאות כהנים מטבילין אותה'. **רַבִּי יִצְחָק בַּר בֵּיזְנָא** אמר **בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל**, דברי המשנה הם **גּוּזְמָא** בעלמא ולאו דווקא שכן אין צורך בשלוש מאות כהנים כדי להטבילה.

הגמרא מביאה משנה נוספת שאמר עליה שמואל 'גוזמא': **תַּמָּן תְּנִינָן** – שנינו במסכת תמיד (כח:), **'פְּעָמִים הָיָה עָלֶיהָ כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כּוֹר'** – פעמים היה על המזבח כמות דשן כה רבה של שלוש מאות כור, ואף על זה אמר **רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, גּוּזְמָא,** והיינו שמעולם לא היה עליו כל כך הרבה.

הלכה ג - משנה

המשנה מביאה מחלוקת תנאים היכן שורפים בשר קדשי קדשים שנטמאו: **בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּאַב הַטּוּמְאָה** שהוא טומאה חמורה, **בֵּין בְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה** שהוא טומאה קלה, **בֵּין** אם נטמא **בִּפְנִים** העזרה, **בֵּין** אם נטמא **בַּחוּץ** לעזרה, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הַכֹּל יִשָּׂרֵף בִּפְנִים** – בבית הדשן הגדול שהיה בעזרה ששם שורפים את פסולי קדשי הקדשים, כדקיימא לן שכל שפסולו בקודש מקום שריפתו בקודש, **חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ,** שכיון שיש בו שני חסרונות הן שטומאתו חמורה והן שנפסל בחוץ, אין מכניסים אותו לעזרה לשורפו.

דעה שניה: **בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים,** בכל האופנים שנטמאו הקדשי קדשים, **הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ** – בבית הדשן ששם שורפים פסולי קדשים קלים, **חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטּוּמְאָה בִּפְנִים,** שכיון שיש בו שתי מעלות הן שאין בו טומאה חמורה והן שטומאתו היתה בפנים, אין מוציאים אותו לשורפו מחוץ לעזרה אלא שורפו בפנים.

פרשת ויצא

כח יוַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:
יא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם
הַהוּא: יב וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ
מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים
וְיֹרְדִים בּוֹ: (לוי) יג וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה
וּלְזַרְעֶךָ: יד וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ
יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־
מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: טו וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ
וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־
הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר
אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: טז וַיִּיקַץ
יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם
הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־
נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים
וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: (ישראל) יח וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר
וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם
אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: יט וַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז
שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה: כ וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר
אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד
לִלְבֹּשׁ: כא וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה
יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: כב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר
תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 155)

וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם (כח, יא)

לְשׁוֹן תְּפִלָּה . . שֶׁקָּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (רש"י)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּ"וַיִּפְגַּע". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, וּבְטַעַם הַדָּבָר מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּדַרְגָּה נַעֲלֵית כָּזוֹ שֶׁאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, אֶלָּא כְּאִלּוּ 'מֵאֵלָיו וּמִמֵּילָא'. וְלָכֵן נִרְמְזָה תְּפִלָּה זוֹ דַּוְקָא בְּתֵבַת "וַיִּפְגַּע", שֶׁכֵּן בְּיַחַס לַעֲבוֹדַת הָאָדָם הַהַמְשָׁכָה הִיא כְּאִלּוּ 'לֹא בְּכַוָּנָה'. וְאַף קְפִיצַת הָאָרֶץ בָּאָה מִלְּמַעְלָה, לֹא לְפִי הַסֵּדֶר הָרָגִיל וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם.

שני **כט** א וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי־
קֶדֶם: ב וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם
שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רְבָצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר
הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי
הַבְּאֵר: ג וְנֶאֱסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־
הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וְהֵשִׁיבוּ
אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לִמְקֹמָהּ: ד וַיֹּאמֶר לָהֶם
יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ:
ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲיְדַעְתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר
וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ: ו וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ
שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם־הַצֹּאן: ז וַיֹּאמֶר
הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה
הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ: ח וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד
אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל
פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן: ט עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם
וְרָחֵל | בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה
הִוא: י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן
אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב
וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן
לָבָן אֲחִי אִמּוֹ: יא וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא
אֶת־קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ: יב וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ
הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ:
יג וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע | יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ
וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק־לוֹ וַיְנַשְּׁקֵ־לוֹ וַיְבִיאֵהוּ
אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
יד וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב
עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: טו וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי
אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ:

טו וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל: יז וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 153)

וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר (כט, יז)

לֵאָה - שֶׁהָיוּ עֵינֶיהָ רַכּוֹת מִבֶּכִי, שֵׁיֶּכֶת לַעֲבוֹדַת בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה; וּבָנֶיהָ חָטְאוּ בִּמְכִירַת יוֹסֵף וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל כָּךְ. רָחֵל - שֶׁהָיְתָה יְפַת תֹּאַר, לְלֹא מוּם וּפְגָם, שֵׁיֶּכֶת לַעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שְׁלֵמוּת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת; וּבָנֶיהָ (יוֹסֵף וּבִנְיָמִין) לֹא חָטְאוּ. לָכֵן הָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים שֶׁרָחֵל מְיֻעֶדֶת לְיַעֲקֹב, כִּי הוּא אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים; וְלֵאָה מְיֻעֶדֶת לְעֵשָׂו, כִּי בְּכֹחָהּ לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב.

שלישי יח וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה: יט וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ: כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ: כב וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה: כג וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: כד וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בִתּוֹ שִׁפְחָה: כה וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי: כו וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה: כז מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת: כח וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: כט וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה: ל וַיָּבֹא גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת: לא וַיַּרְא יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה: לב וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי: לג וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: לד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי: לה וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת: ל א וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי: ב וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן: ג וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֵד עַל־בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה: ד וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: ה וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן: ו וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָּן: ז וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: ח וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־יָכֹלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי: ט וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: י וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן: יא וַתֹּאמֶר לֵאָה כתיב בגד קרי בָּא גָּד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד: יב וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: יג וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 264)

וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת (כט, לה)

פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר בִּיהוּדָה, בּוֹ נֶאֱמַר "לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה . . עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה" (מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ). וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרוֹמֵז עַל הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת. דְּהִנֵּה "כָּל

רביעי יד וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא
דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ
וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי
בְּנֵךְ: טו וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי
וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן
יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ: טז וַיָּבֹא
יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ
וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי
בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא: יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים
אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי:
יח וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי
שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר: יט וַתַּהַר
עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב: כ וַתֹּאמֶר
לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים | אֹתִי זֶבֶד טוֹב הַפַּעַם
יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוּן: כא וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא
אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה: כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל
וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ:
כג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים
אֶת־חֶרְפָּתִי: כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר
יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר: כה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה
רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי
וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי: כו תְּנָה אֶת־נָשַׁי
וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ בָהֶן וְאֵלֵכָה כִּי
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ:
כז וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בִּגְלָלֶךָ:

הַשִּׁירוֹת לְשׁוֹן נְקֵבָה, חוּץ מִשִּׁירָה דִּלְעָתִיד לְשׁוֹן זָכָר״. כְּלוֹמַר: ״שֶׁהַנְּקֵבָה יֵשׁ לָהּ צַעַר לֵידָה (כַּיָּדוּעַ שֶׁהַגְּלוּת נִמְשָׁל לְעִבּוּר וְהַגְּאֻלָּה לְלֵידָה. וְכֵן חֲבָלֵי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ נִקְרָאִים בְּשֵׁם חֲבָלֵי לֵידָה), אַף כָּל הַנְּסִים יֵשׁ אַחֲרֵיהֶם צַעַר; חוּץ מִלְּעָתִיד שֶׁאֵין אַחֲרֵיהָ צַעַר . . כִּזְכָרִים **לֹא יוֹלִידֵם**״ (תוספות פסחים קטז, ב).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 134)

הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי . . וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ זְבוּלוּן (ל, כ)

לֹא תְּהֵא עִקַּר דִּירָתוֹ אֶלָּא עִמִּי (רש״י)

צַדִּיקִים דּוֹמִים לְבוֹרְאָן. הַקָּבָּ״ה נִתְאַוָּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ ׳דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים׳; וְאַף עִקַּר דִּירָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְבַּע בְּקֶשֶׁר לְלֵידַת זְבוּלוּן, שֶׁעָסַק בְּמִסְחָר (לֹא בְּקֶשֶׁר לְלֵידַת יִשָּׂשכָר, שֶׁעָסַק בַּתּוֹרָה), קְרִי: זִכּוּךְ הָעוֹלָם וַהֲפִיכָתוֹ לְ׳דִירָה׳ לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

חמישי כח וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה:
כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ
וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי: ל כִּי מְעַט אֲשֶׁר־
הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֹתְךָ
לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי:
לא וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי
מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה
אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר: לב אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ
הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה | נָקֹד וְטָלוּא
וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים
וְהָיָה שְׂכָרִי: לג וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר
כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד
וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי:
לד וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ: לה וַיָּסַר בַּיּוֹם
הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים וְהַטְּלֻאִים וְאֵת
כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדּוֹת וְהַטְּלֻאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ
וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו: לו וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה
אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת: לז וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל
לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמֹן וַיְפַצֵּל בָּהֵן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת
מַחְשֹׂף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת: לח וַיַּצֵּג אֶת־
הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם
אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיֵּחַמְנָה
בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת: לט וַיֶּחֱמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת
וַתֵּלַדְנָה הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלֻאִים:
מ וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־

עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׂת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ
וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן: מא וְהָיָה בְּכָל־יַחֵם
הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת
לְעֵינֵי הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיַחֲמֵנָה בַּמַּקְלוֹת:
מב וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וְהָיָה הָעֲטֻפִים
לְלָבָן וְהַקְּשֻׁרִים לְיַעֲקֹב: מג וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד
מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים
וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים: **לא** א וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־
לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ
וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה:
ב וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ
כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם: ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב
אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:
ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה
אֶל־צֹאנוֹ: ה וַיֹּאמֶר לָהֶן רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי
אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם וֵאלֹהֵי אָבִי
הָיָה עִמָּדִי: ו וְאַתֵּנָה יְדַעְתֶּן כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי
אֶת־אֲבִיכֶן: ז וַאֲבִיכֶן הֵתֵל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־
מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע
עִמָּדִי: ח אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ
וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמַר עֲקֻדִּים
יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים: ט וַיַּצֵּל
אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן־לִי: י וַיְהִי בְּעֵת
יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה
הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים
וּבְרֻדִּים: יא וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם
יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי: יב וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים
וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָךְ:
יג אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה
אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר עַתָּה קוּם צֵא
מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ:
יד וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק
וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: טו הֲלֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ
כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל אֶת־כַּסְפֵּנוּ: טז כִּי
כָל־הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא
וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
עֲשֵׂה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 113)

וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד (לא, מג)

בִּתְחִלַּת הֲלִיכָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְחָרָן בִּשְׂרוֹ הַקָּקֹב"ה "וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה". וְלִכְאוֹרָה, לְשֵׁם מַה נֶּאֱמְרָה לוֹ בְּשׂוֹרָה זוֹ, וְלֹא דַּי בַּהַבְטָחָה "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ" כְּדֵי שֶׁלֹּא יִירָא מֵהֲלִיכָה זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַקָּקֹב"ה הוֹדִיעַ לוֹ שֶׁהוּא יוֹרֵד לְחָרָן כְּדֵי 'לִפְרֹץ' אֶת הַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה שֶׁל 'חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם' וּלְהָקִים שָׁם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּאֹפֶן שֶׁל "מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה". וְעַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ זוֹ נִהְיָה אֶצְלוֹ "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ".

ששי יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו
עַל־הַגְּמַלִּים: יח וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־
רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכֻשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן
אֲרָם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אַרְצָה כְּנָעַן: יט וְלָבָן
הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים
אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: כ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן
הָאֲרַמִּי עַל־בְּלִי הִגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא:
כא וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַנָּהָר וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד: כב וַיֻּגַּד לְלָבָן
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: כג וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו
עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק
אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד: כד וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן
הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ
פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע: כה וַיַּשֵּׂג לָבָן
אֶת־יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בָּהָר וְלָבָן
תָּקַע אֶת־אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד: כו וַיֹּאמֶר לָבָן
לְיַעֲקֹב מֶה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבָּבִי וַתְּנַהֵג
אֶת־בְּנֹתַי כִּשְׁבִיוֹת חָרֶב: כז לָמָּה נָחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ
וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה
וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר: כח וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי לְנַשֵּׁק

לְבָנַי וְלִבְנֹתָי עַתָּה הִסְכַּלְתָּ עֲשׂוֹ: כט יֵשׁ־לְאֵל
יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ ׀
אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב
מִטּוֹב עַד־רָע: ל וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֹף
נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת־אֱלֹהָי:
לא וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי
פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי: לב עִם אֲשֶׁר
תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֵינוּ
הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי וְקַח־לָךְ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי
רָחֵל גְּנָבָתַם: לג וַיָּבֹא לָבָן בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב ׀
וּבְאֹהֶל לֵאָה וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאֲמָהֹת וְלֹא מָצָא
וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל: לד וְרָחֵל
לָקְחָה אֶת־הַתְּרָפִים וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָּמָל וַתֵּשֶׁב
עֲלֵיהֶם וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא:
לה וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי
לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ כִּי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי
וַיְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים: לו וַיִּחַר לְיַעֲקֹב
וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי
מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: לז כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ
אֶת־כָּל־כֵּלַי מַה־מָּצָאתָ מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ שִׂים
כֹּה נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ וְיוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: לח זֶה
עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא
שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי: לט טְרֵפָה
לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה
גְּנֵבְתִּי יוֹם וּגְנֵבְתִּי לָיְלָה: מ הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי
חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי: מא זֶה־לִּי
עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֵף
אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים: מב לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפַחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עַתָּה
רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי אֶת־עָנְיִי וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה
אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אָמֶשׁ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 144)

בַּיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלַּיְלָה (לא, מ)

יַעֲקֹב הִקְפִּיד לא עַל צַעַר עַצְמוֹ, אֶלָּא עַל כָּךְ שֶׁהַצַּעַר מָנַע מִמֶּנּוּ שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה בְּתוֹר 'מֶרְכָּבָה'. וּכְמַאֲמַר רַז"ל "הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה" (וּבִפְרָט בְּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת), וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא (פכ"ג) שֶׁהָיוּ "קְדוֹשִׁים וּמַבְדָּלִים מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה . . כָּל יְמֵיהֶם" (גַּם בִּהְיוֹת יַעֲקֹב בְּבֵית לָבָן, בְּחָרָן).

(וּלְהָעִיר מִשּׁוּלְחָן עָרוּךְ אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן הִלְכוֹת נִזְקֵי גּוּף וְנֶפֶשׁ סְעִיף ד' בְּקֻנְטְרֵס אַחֲרוֹן (ב): מַה שֶּׁאוֹסֵר לְצַעֵר גּוּפוֹ - צָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁאֲכָלוֹ חֹרֶב וְקֶרַח).

שביעי מג וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי
וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה
לִי־הוּא וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ
לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ: מד וְעַתָּה לְכָה נִכְרְתָה בְרִית
אֲנִי וָאָתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: מה וַיִּקַּח יַעֲקֹב
אֶבֶן וַיְרִימֵהָ מַצֵּבָה: מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לִקְטוּ
אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גַל וַיֹּאכְלוּ שָׁם
עַל־הַגָּל: מז וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב
קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: מח וַיֹּאמֶר לָבָן הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי
וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעֵד: מט וְהַמִּצְפָּה
אֲשֶׁר אָמַר יָצֶף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי נִסָּתֶר אִישׁ
מֵרֵעֵהוּ: נ אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים
עַל־בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי
וּבֵינֶךָ: נא וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה ׀ הַגַּל הַזֶּה
וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ: נב עֵד
הַגַּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה אִם־אָנִי לֹא־אֶעֱבָר
אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי
אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרָעָה:
נג אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵינֵינוּ
אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק:
נד וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכֹל־
לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בָהָר: **לב** א וַיַּשְׁכֵּם
לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם
וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ: ב וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ

וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה ענ׳ 129)

וְאִם אַתָּה לֹא תַעֲבֹר אֵלַי אֶת הַגַּל הַזֶּה . . לְרָעָה (לא, נב)

אֲבָל אַתָּה עוֹבֵר לִפְרַקְמַטְיָא (רש״י)

מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁ״גַּל״ רוֹמֵז לְל״ג בָּעֹמֶר. וְיֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. דְּהִנֵּה לִכְאוֹרָה קָשֶׁה, כֵּיצַד גִּלָּה רַשְׁבִ״י רָזִין דְּאוֹרַיְיתָא, חֵלֶק הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה? אֶלָּא, הַמְּחִצָּה הַמַּבְדִּילָה בֵּין גִּלְיָא דְּתוֹרָה לְבֵין פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה אֵינָהּ חוֹמָה, אֶלָּא גַּל, שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲבֹר אוֹתוֹ לְטוֹבָה. בְּכָךְ מַעֲבִיר הַ׳גַּל׳ עַצְמוֹ אֶת הַמֶּסֶר שֶׁמֵּתֵר וְאַף צָרִיךְ ׳לַעֲבֹר אוֹתוֹ׳, כַּאֲשֶׁר בִּטּוּל הַמְּחִצָּה אֵינוֹ לְרָעָה ח״ו אֶלָּא לְטוֹבָה.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר **לב** א וַיִּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ: ב וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

פפפ קמ״ח פסוקים. חלק״י, מחני״ם סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ז) **וְעַמִּי תְּלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי,** עַמִּי תְּלוּיִים וּמְסֻפָּקִים בְּדַעְתָּם אִם לָשׁוּב אֵלַי, וּמַמְתִּינִים עַד שֶׁאָשׁוּב אֲלֵיהֶם תְּחִלָּה לְהֵיטִיב עִמָּהֶם. **וְאֶל עַל יִקְרָאֻהוּ,** הַנְּבִיאִים כֻּלָּם קוֹרְאִים אֶל הָעָם שֶׁהוּא יָשׁוּב תְּחִלָּה אֶל עַל, כְּלוֹמַר לַה' הָעֶלְיוֹן. **יַחַד לֹא יְרוֹמֵם,** הִנֵּה כֻּלָּם יַחַד לֹא יְרוֹמְמוּ וְלֹא יוֹעִילוּ תְּשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת. ח) **אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם,** אַף עַל פִּי שֶׁחָטָאתָ לְפָנַי, אֲנִי מְרַחֵם, וְאוֹמֵר אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם בְּיַד אוֹיֵב. **אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל,** אֵיךְ אֶמְסֹר אוֹתְךָ יִשְׂרָאֵל בְּיַד צוֹרְרֶיךָ. **נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי,** אַף עַל פִּי שֶׁבָּעַסְתִּי, נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי לְרַחֵם עָלֶיךָ. **יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי,** כָּל מְדוֹתַי בְּיַחַד הִתְחַמְּמוּ וְהִתְעוֹרְרוּ לְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר הָיָה רָאוּי לַעֲשׂוֹת. ט) **כִּי אֵל אָנֹכִי,** הַמְקַיֵּם דְּבַר הַבְטָחָתִי לְטוֹבָה, וְאֵין מִדָּתִי לְהִנָּחֵם עַל הַטּוֹבָה. **בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ,** כְּבָר הִבְטַחְתִּי לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי בְּקִרְבְּךָ. **וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר,** וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר אַחֶרֶת לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי, כִּי אִם בִּירוּשָׁלַיִם. י) **כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג,** עוֹד יִשְׁאַג לָהֶם כְּאַרְיֵה שֶׁיָּצְאוּ מִן הַגָּלִיּוֹת, וְיֵלְכוּ אַחֲרָיו. **וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם,** וְיִתְנוֹעֲעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב מִן הַגָּלִיּוֹת שֶׁבַּמְּדִינוֹת הַמַּעֲרָב. א) **סְבָבְנִי בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם,** הִנֵּה מַלְכוּת אֶפְרַיִם סָבְבוּ אוֹתִי כְּאִלּוּ הֵם שָׁבִים אֵלַי, אֲבָל יְכַחֲשׁוּ בִּי, כִּי לִבָּם בַּל עִמָּם. **וִיהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל,** אֲבָל מַלְכוּת יְהוּדָה עֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עִם הָאֵל, כְּלוֹמַר מַכְרִיחָה אֶת הָעָם לָלֶכֶת עִם הָאֵל בְּדָתֵי הַתּוֹרָה. **וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן,** וְעִם אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. ב) **רוֹעֶה רוּחַ וְרוֹדֵף קָדִים,** כְּלוֹמַר, עוֹסֵק הוּא בְּדִבְרֵי הֶבֶל. **וְשֶׁקֶר לְמִצְרַיִם יוֹכָל,** מוֹבִילִים שֶׁקֶר לְמִצְרַיִם, לְשַׁחֵד אוֹתָם שֶׁיָּבוֹאוּ לַעֲזֹר מִן הָאוֹיֵב. ג) **עִם יְהוּדָה,** כִּי אַחַר כָּךְ גַּם יְהוּדָה הֵרֵעוּ מַעֲלִילֵיהֶם . **וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב,** כְּלוֹמַר, עַל יְהוּדָה וְעַל כָּל הַשְּׁבָטִים. ד) **בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו,** מִכָּאן מוֹנֶה חַסְדֵי הַקב"ה עִם יַעֲקֹב אָבִינוּ וְהָאוֹתוֹת שֶׁהֶרְאָה לוֹ עַל זַרְעוֹ אַחֲרָיו. וּמַה שֶׁהָיְתָה יָדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, הָיָה לְסִימָן שֶׁיַּעֲקֹב יִהְיֶה גְּבִיר עַל עֵשָׂו. **וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים,** וּבְכֹחוֹ נַעֲשָׂה שַׂר עַל הַמַּלְאָךְ שֶׁהָיָה שַׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, כְּשֶׁהָיָה נֶאֱבַק עִמּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו. ה) **וַיָּשַׂר אֶל מַלְאָךְ וַיָּכָל,** הָיָה שַׂר עַל הַמַּלְאָךְ וּנְצָחוֹ. **בָּכָה וַיִּתְחַנֶּן לוֹ,** הַמַּלְאָךְ בָּכָה אִז לְפָנָיו וְהִתְחַנֵּן לְיַעֲקֹב שֶׁיִּתֵּן לוֹ לָלֶכֶת. וְאָמַר הַמַּלְאָךְ "בֵּית אֵל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ", הִנֵּה בְּבֵית אֵל יִמְצָא ה' אוֹתְנוּ, וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ וְשָׁם יְבָרְכֶךָ וַאֲנִי אוֹרֶה לְךָ שָׁם עַל הַבְּרָכוֹת. ו) **ה' זִכְרוֹ,** כְּפִי שֶׁהָיִיתִי מֵאָז, כֵּן אֲנִי עַתָּה; וְאִם הֱיִיתֶם הוֹלְכִים עִמִּי בִּתְמִימוּת כְּיַעֲקֹב אֲבִיכֶם, הָיִיתִי נוֹהֵג עִמָּכֶם כְּפִי שֶׁנָּהַגְתִּי עִמּוֹ. ז) **וְאַתָּה**

הפטרה לפרשת ויצא לשנים מקרא ואחד תרגום

ולקריאה בציבור בהושע פרק יא־יב

יא ז וְעַמִּי תְּלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי וְאֶל־עַל יִקְרָאֻהוּ יַחַד
לֹא יְרוֹמֵם: ח אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל
אֵיךְ אֶתֶּנְךָ כְּאַדְמָה אֲשִׂימְךָ כִּצְבוֹאִים נֶהְפַּךְ עָלַי
לִבִּי יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי: ט לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא
אָשׁוּב לְשַׁחֵת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אָנֹכִי וְלֹא־אִישׁ
בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר: י אַחֲרֵי יְהוָה יֵלֵכוּ
כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי־הוּא יִשְׁאַג וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם:
יא יָחֲרְדוּ כְצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אַשּׁוּר
וְהוֹשַׁבְתִּים עַל־בָּתֵּיהֶם נְאֻם־יְהוָה: **יב** א סְבָבְנִי
בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה עֹד
רָד עִם־אֵל וְעִם־קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן: ב אֶפְרַיִם רֹעֶה רוּחַ
וְרֹדֵף קָדִים כָּל־הַיּוֹם כָּזָב וָשֹׁד יַרְבֶּה וּבְרִית
עִם־אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל: ג וְרִיב
לַיהוָה עִם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב כִּדְרָכָיו
כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ: ד בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת־אָחִיו וּבְאוֹנוֹ
שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: ה וַיָּשַׂר אֶל־מַלְאָךְ וַיּוּכָל בָּכָה
וַיִּתְחַנֶּן לוֹ בֵּית־אֵל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ:
ו וַיהוָה אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זִכְרוֹ: ז וְאַתָּה
בֵּאלֹהֶיךָ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקַוֵּה אֶל־

אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד: ח כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק
אָהֵב: ט וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אַךְ עָשַׁרְתִּי מָצָאתִי אוֹן לִי
כָּל־יְגִיעַי לֹא יִמְצְאוּ־לִי עָוֹן אֲשֶׁר־חֵטְא: י וְאָנֹכִי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָּאֳהָלִים
כִּימֵי מוֹעֵד: יא וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאָנֹכִי חָזוֹן
הִרְבֵּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה: יב אִם־גִּלְעָד אָוֶן
אַךְ־שָׁוְא הָיוּ בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים זִבְּחוּ גַּם מִזְבְּחוֹתָם
כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדָי: יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם
וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמָר: יד וּבְנָבִיא
הֶעֱלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נִשְׁמָר:

בֵּאלֹהֶיךָ תָּשׁוּב, בְּהַבְטָחָתוֹ וּבְמִשְׁעַנְתּוֹ שֶׁהוּא מַבְטִיחֲךָ, אַתָּה יָכוֹל לִסְמֹךְ וְתָשׁוּב אֵלָיו. ח) **כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה,** כְּלוֹמַר, אֲבָל אַתָּה כְּסוֹחֵר רַמָּאי אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה וְאוֹהֵב לַעֲשֹׁק אֶת הַבְּרִיּוֹת. י) **עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָּאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד,** עוֹד יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תֵּצֵא מֵהַגּוֹלָה וְאוֹשִׁיב אוֹתְךָ בְּדֶרֶךְ בָּאֳהָלִים, כְּמוֹ בִּימֵי הַזְּמַן הַהוּא שֶׁיָּצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. יא) **וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה,** אֲדַמֶּה לָהֶם דִּבְרֵי עַל יְדֵי מְשָׁלִים, כְּדֵי לְיַשְׁבָּם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם. יב) **אִם גִּלְעָד אָוֶן,** אִם גִּלְעָד הֵחֵל לַעֲשׂוֹת אָוֶן. שֶׁהֵם הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע תְּחִלָּה, וְהֵם גָּלוּ תְּחִלָּה. **אַךְ שָׁוְא הָיוּ,** רַק דִּבְרֵי שָׁוְא וְהֶבֶל הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם. **בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים זִבְּחוּ,** לַעֲבוֹדָה זָרָה. **גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגַלִּים,** גַּם הַמִּזְבְּחוֹת שֶׁעָשׂוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ מְרֻבִּים וְנִרְאִים בְּגֹבַהּ, כְּמוֹ הַגַּלִּים שֶׁהֵם עַל תַּלְמֵי הַשָּׂדֶה. **תַּלְמֵי שָׂדָי,** הַתְּלָמִים שֶׁבַּשָּׂדֶה. הֵם הָעֲרוּגוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּחֲרִישָׁה. יג) **וַיִּבְרַח יַעֲקֹב,** כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר נַחֵזוֹר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁדִּבַּרְנוּ לְמַעְלָה. **שְׂדֵה אֲרָם,** אֶרֶץ אֲרָם. **בְּאִשָּׁה,** רָחֵל. **וּבְאִשָּׁה,** לֵאָה. יד) **וּבְנָבִיא,** עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאוֹ.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קי"ץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	5:58	6:03	8:05	8:07	8:39	8:42	9:35	9:37	16:50	16:46	17:17	17:13	16:27	17:24
חיפה (ח)	5:59	6:05	8:04	8:07	8:39	8:42	9:35	9:37	16:47	16:43	17:15	17:10	16:13	17:21
ירושלים (ח)	5:57	6:02	8:03	8:06	8:38	8:40	9:34	9:36	16:53	16:48	17:15	17:11	16:09	17:21
תל אביב (ח)	5:59	6:04	8:05	8:07	8:40	8:42	9:36	9:38	16:49	16:45	17:16	17:12	16:25	17:23
אוסטריה, וינה (ח)	6:43	6:52	8:24	8:28	9:08	9:13	10:00	10:03	16:33	16:24	17:07	16:59	16:07	17:13
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:11	6:05	8:54	8:50	9:36	9:33	10:46	10:45	19:57	20:03	20:27	20:34	19:44	20:46
אוקראינה, אודסה (ח)	6:42	6:50	8:26	8:30	9:09	9:13	10:01	10:04	16:39	16:31	17:13	17:05	16:14	17:18
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:17	6:26	7:58	8:02	8:42	8:47	9:34	9:37	16:07	15:59	16:42	16:34	15:42	16:48
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:29	6:38	8:09	8:13	8:54	8:59	9:45	9:48	16:17	16:08	16:52	16:44	15:52	16:58
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:59	7:09	8:35	8:39	9:22	9:27	10:12	10:16	16:38	16:29	17:15	17:06	16:12	17:20
אוקראינה, קייב (ח)	6:52	7:02	8:27	8:32	9:15	9:20	10:05	10:08	16:30	16:21	17:07	16:58	16:04	17:12
איטליה, מילאנו (ח)	7:05	7:14	8:52	8:55	9:34	9:38	10:26	10:29	17:08	17:00	17:41	17:33	16:43	17:46
אקוואדור, קיטו (ח)	5:54	5:54	8:24	8:24	8:54	8:54	9:56	9:57	18:01	18:02	18:24	18:25	17:44	18:34
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:50	5:45	8:33	8:29	9:12	9:09	10:22	10:20	19:25	19:31	19:54	20:00	19:12	20:12
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:29	6:22	9:13	9:08	9:57	9:54	11:09	11:07	20:29	20:36	21:01	21:09	20:17	21:22
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:37	6:44	8:33	8:36	9:11	9:15	10:05	10:08	17:03	16:57	17:32	17:27	16:40	17:38
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:29	6:36	8:23	8:26	9:02	9:06	9:56	9:58	16:50	16:43	17:20	17:14	16:26	17:26
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:29	6:36	8:23	8:27	9:02	9:06	9:56	9:59	16:50	16:44	17:20	17:14	16:27	17:26
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:08	7:16	9:00	9:03	9:40	9:44	10:33	10:36	17:23	17:16	17:54	17:48	16:59	18:00
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:37	6:42	8:45	8:47	9:19	9:21	10:15	10:17	17:33	17:29	17:59	17:55	17:11	18:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:13	6:19	8:17	8:19	8:52	8:55	9:48	9:50	16:57	16:52	17:25	17:20	16:35	17:31
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:31	6:35	8:43	8:45	9:16	9:18	10:13	10:15	17:38	17:34	18:03	18:00	17:17	18:10
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:26	6:33	8:19	8:22	8:58	9:02	9:52	9:55	16:44	16:38	17:15	17:09	16:21	17:21
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:26	6:33	8:18	8:21	8:58	9:02	9:51	9:54	16:42	16:35	17:13	17:07	16:18	17:19
בוליביה, לה-פס (ח)	5:54	5:52	8:32	8:30	9:03	9:02	10:09	10:08	18:38	18:41	19:02	19:05	18:23	19:15
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:39	7:49	9:12	9:17	10:00	10:06	10:50	10:54	17:12	17:03	17:50	17:41	16:46	17:55
בלגיה, בריסל (ח)	7:38	7:48	9:12	9:17	10:00	10:05	10:50	10:53	17:14	17:04	17:51	17:42	16:47	17:56
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:19	5:16	7:59	7:57	8:33	8:31	9:40	9:39	18:22	18:25	18:47	18:51	18:07	19:01
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:08	5:05	7:48	7:46	8:21	8:20	9:28	9:28	18:09	18:12	18:34	18:38	17:54	18:48
בריטניה, לונדון (ח)	6:58	7:08	8:30	8:35	9:19	9:24	10:08	10:12	16:30	16:20	17:07	16:58	16:06	17:13
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:12	7:23	8:39	8:44	9:30	9:36	10:19	10:23	16:32	16:21	17:12	17:02	16:08	17:17
גרמניה, ברלין (ח)	7:07	7:18	8:37	8:41	9:26	9:32	10:15	10:19	16:33	16:22	17:12	17:02	16:06	17:17
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:19	7:29	8:55	8:59	9:42	9:47	10:32	10:36	16:58	16:49	17:35	17:26	16:33	17:40
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:16	5:13	7:57	7:55	8:32	8:30	9:39	9:38	18:26	18:30	18:52	18:56	18:11	19:07
הודו, מומבאי (ח)	6:40	6:43	8:58	8:59	9:29	9:30	10:28	10:29	18:04	18:02	18:28	18:26	17:44	18:36
הודו, פונה (ח)	6:35	6:38	8:54	8:55	9:25	9:26	10:24	10:25	18:01	17:59	18:25	18:23	17:41	18:32
הונגריה, בודפשט (ח)	6:31	6:40	8:12	8:17	8:57	9:01	9:48	9:51	16:23	16:15	16:58	16:50	15:58	17:03
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:34	6:41	8:27	8:31	9:07	9:10	10:00	10:03	16:54	16:47	17:24	17:18	16:30	17:30
יוון, אתונה (ח)	6:53	6:59	8:51	8:54	9:29	9:32	10:23	10:26	17:24	17:18	17:53	17:48	17:01	17:59
מולדובה, קישינב (ח)	6:50	6:59	8:33	8:37	9:17	9:22	10:09	10:12	16:45	16:37	17:20	17:12	16:20	17:25

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:38	6:41	8:55	8:57	9:26	9:28	10:25	10:27	18:01	17:58	18:25	18:23	17:41	18:32
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:05	4:57	7:47	7:42	8:37	8:33	9:51	9:48	19:22	19:31	19:57	20:07	19:11	20:22
נפאל, קטמנדו (ח)	6:16	6:20	8:26	8:28	8:59	9:02	9:57	9:58	17:18	17:15	17:44	17:41	16:57	17:51
סינגפור, סינגפור (ח)	6:46	6:46	9:16	9:16	9:45	9:45	10:47	10:48	18:50	18:50	19:13	19:13	18:32	19:22
פולין, ורשא (ח)	6:35	6:46	8:06	8:11	8:55	9:01	9:45	9:48	16:03	15:53	16:42	16:32	15:37	16:47
פרו, לימה (ח)	5:35	5:34	8:11	8:10	8:41	8:41	9:46	9:46	18:09	18:11	18:32	18:35	17:52	18:44
צרפת, ליאון (ח)	7:24	7:32	9:09	9:13	9:52	9:56	10:44	10:47	17:24	17:16	17:58	17:50	17:00	18:03
צרפת, פריז (ח)	7:41	7:50	9:20	9:24	10:05	10:10	10:56	11:00	17:27	17:18	18:02	17:54	17:01	18:08
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:42	5:43	8:09	8:10	8:39	8:39	9:41	9:41	17:38	17:38	18:01	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	6:56	7:04	8:45	8:49	9:27	9:31	10:19	10:22	17:05	16:58	17:37	17:31	16:41	17:43
קנדה, מונטריאול (ח)	6:37	6:45	8:23	8:26	9:05	9:10	9:57	10:00	16:38	16:30	17:11	17:04	16:14	17:17
קפריסין, לרנקה (ח)	6:08	6:14	8:11	8:13	8:47	8:50	9:42	9:44	16:49	16:44	17:17	17:13	16:27	17:24
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:03	8:16	9:27	9:32	10:19	10:26	11:07	11:12	17:15	17:04	17:56	17:46	16:48	18:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:40	7:53	9:00	9:06	9:54	10:01	10:42	10:46	16:46	16:34	17:28	17:17	16:17	17:33
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:07	7:16	8:50	8:54	9:34	9:38	10:25	10:29	17:02	16:53	17:36	17:28	16:37	17:41
שוויץ, ציריך (ח)	7:12	7:21	8:55	8:59	9:39	9:43	10:30	10:33	17:06	16:57	17:40	17:32	16:41	17:46
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:13	6:15	8:35	8:36	9:05	9:07	10:06	10:06	17:50	17:49	18:14	18:12	17:31	18:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00398
03/11/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377